

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

8 P. o. lat. 1099

<36604472950014

<36604472950014

Bayer. Staatsbibliothek

ex libris Petri Pulae

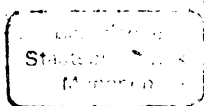

IO. BARCLAI
ARGENIS.

Editio novissima.

CUM CLAVE. HOC
est, nominum proprio,
rum elucidatione hac,
tenus nondum
edita.

AMSTELODAMI,
Ex Officina Elzeviriana.
ANNO cl^o lxxi.

Serenissimo & Potentissimo

P R I N C I P I

LUDOVICO XIII,

Galliæ & Navarræ Regi
Christianissimo, &c.

JO. BARCLAIUS

S. D.

NOvo isti generi scriptionis, nec
forsitan in Latinis ante viso, LUDOVICE Rex Christianissime, ut
faveas ipse, & favoris publici viam
regia humanitate aperias, facile poteris exorari. Nunquam enim hæc bella, hos casus, regnorumque discrimina, & amores pudicæ
juventutis, quos habet iste liber, Tu illo flore
ætatis, illa vividæ indolis lætitia, tam capaci
ad seria & remissionem ingenio, contemnes.
Videbis virtutum vitiorumque certamina,
nullibi quam vestris in aulis atrociora. Despicies quid indulgentia Regum peccaverit,
quidve audacia. Oderis publicæ paci infestos,
gaudebisque mulctari. Tuas sæpe virtutes re-
peries:

E P I S T O L A

peries: Tua in aliis Heroïbus simplicius facta miraberis: Popularem denique tuum, tot factis, tot hostibus exercitum Poliarchum, ipsa virtutis & dignitatis similitudine habebis cariorem. Nec pollues sanctitatem famæ tuæ, quæ Te virum & Regem ab inassueti candoris fortitudine celebrat, si amabis Argenidem. Satis denique se hic liber Tuæ Majestati probabit, si intelliges, in illo aliquot Principum laudes referri. Tua enim interest, ut, qui tot historiarum materiam Orbi daturus es, jam nunc literis faveas, Regum vitam quacunque ratione narrantibus. Ibunt Musæ, exemplo licentiaque quam feceris, per Optimatum domos, miscebuntque se juventutis colloquiis, & provectorum seria utilissime excolent. Nec aliud ingerent sæpius quam tui nominis dotes, in quo omnia ad æternitatem famæ conspirant, nobilissimo regno & indole nobiliori. Nam altissima Europæ in scena, solio emines gentis illius, quæ nunc armis peragravit arcana Orientis, adhuc Francicum nomen horrentis; nunc vicinioribus bellis eo fato efferbuit, ut regiones ægre reperias quæ non aliquando Gallicæ Gloriæ ditionique accesserint: cujus denique viribus, ubi ipsa sibi consentit, nihil nimium est, nihil impervium; quæ autem pietate & religionum amore præcipua, nescit posse quod posse non debet. Jam vero iis Tuam Majestatem mori-

bue

DEDICATORIA.

bus numen finxit, iis casibus pueritiam & juventutem Tuam erudiit, ut videatur aliquid à fortuna Tua majus Gallia expectare, quam dederit ipsa Tibi. Eo enim parente es genitus, qui vel confessione hostium seculi sui summus, Magni cognomen ferre vivus debuerat, quod Vos modestius extincto addidistis. Tali scilicet auctore ingenerari debuit Tibi virtus, & ad gloriæ successionem cupiditas inferi. Is autem vix octuenni tibi raptus; Quippe hoc modo elucere optime potuit Numinis cura Tuæ Majestati propitia, propriæque virtuti seges dari, ne omnia Patri deberes. Nam eo sublato motus sensim exarsere in Gallicis animis, plerumque ad vicariam contumacibus potestatem, & mox arma civilia; dum Tu, Nobilissime Regum, jam virilis conscius sensus, properares enatare ex pueritia ad ætatem firmiorem. Prævenisti tandem annos, momentoque composuisti patriam penè ever- sam. Sed ut crebrioribus triumphis tua se fama per hominum ora inveheret, sæpe deinde arma gentilia novis ac pene anniversariis tumultibus exsonuere; totiesque oppressisti factiones, hoc ipso stupentes, quod præter spem Tui vindex adesses. Ivisti, circumtulisti regia signa, denique pugnavisti. Illico multis ceciderunt sponte arma, multis excussa sunt. Hi tuam virtutem amaverunt, illi timuerunt felicitatem. Tu vero magnitudine effecisti, ut

E P I S T O L A

omnes dubitent, plus fuerit in fortitudine an clementia tua. Victor enim eas ut plurimum leges scripſiſti, propter quas vincere iſti voluerant.

Ceterum, quamquam imbutus regia armorum voluptate; non his tamen, plus juſto indulgens, paſſus es belli malis pacem eſſe infeſtam: nec acrior ſceptri vindex fuiſti quam deinde ſalutis ſingulorum: impio more ſublato, qui jubebat Gallos tuos, levibus inter ſe rixis commiſſos, paſſim jugulum ſuum dare, aut petere alienum. Hæc atrox & peſtilens lues tantum Gallici cruoris exhauſit, ut vix plura gladiatorum paria olim Romanorum arena conſpexerit. Uſu quoque & fama populari invaluerat inſania: quia illi vitio ex virtute, ſed corrupta, erat ſemen. Quoties totæ ſtirpes exciſæ? quoties emeritorum patrum ſenium, aut ignaram miſeræ prolis pueritiam, hæc furia orbavit? An ſpes eſſet, adeo efferum morem, qui multorum toties Regum, & ipſa maximi tui Patris ediſta, contumaci audacia eluſerat, ad Tuæ adoleſcentiæ vocem expiraturum? Voluiſti: ſed non perfunctorio nutu. Strinxiſti auctoritatis tuæ arma: haud mora confectus es. Addat Numen Tuæ vitæ illos annos quos à juventute Gallica perire vetuiſti. Tibi illa ſervabit; &, ſi tuæ Majeſtatis & patriæ res expoſcent, ſpiritum reddet, quem privata & in-

tempeſti-

DEDICATORIA.

tempeſtiva odia, niſi cavilleſſes, geminata morte merſiſſent.

Magnæ hæ quidem, Rex Chriſtianiſſime, pace belloque laudes. Adhuc tamen mihi intactum eſt quod in tui præconiis potiſſimum eminet: Religionis cura, Numiniſ cultus. Subactæ provinciæ, ut ſanitatē pari incipiant: & in ultima illa ad Iberiam Galliæ ora, templis reddita ſacra, ſacris Pontifices, Pontificibus ſecuritas. Sed hæc magna majoribus factis deles. Quos non quotidie triumphoſ tuos audimus? quos non indies expectamus? Quoſcunque Religionum aut Regum cura tangit, mirantur, obſtapeſcunt; ſe felices exiſtimant, quod tuo ſeculo vivunt, plureſque vero affectu congerunt in Majeſtatem tuam laudes, quam adulatio in immeritos Principes ſolet.

Dum hæc ſcribo, dum plura quæ ſcribam occurrunt, vix mihi habeo fidem annorum tuorum paucitate. Nam veræ hæ laudes multis celebrium Principum ad ſenectutem ſuffecerint. Tu porro adhuc ſtas in juventutis exordio; Nec parces ad illum cumulum laureas addere, diviniſ indoliſ Princeps, ac, quod feliciffimum in Rege eſt, labore atque curis à pueritia exercite. Ut hic ergo veriſſimæ triumphuſ gloriæ per poſteritatis ſeriem inoffenſoſ agat curſuſ, ineundum eſt cum literiſ fœduſ: quo & illiſ præſentib ſaveaſ, & Tibi

EPISTOLA DEDIC.

illæ aliquando absenti æternum paremque virtutibus tuis locum inter Heroas constituent. Parum enim est in hominum memoria, si eam non vetat consenescere scribentium fides. Hoc Orientis domitor Alexander, hoc Cæsar, hoc veterum Regum nobilissimi sensere: nec aliam speraverunt triumphis suis sortem, quam quæ ex eruditorum favore contigisset.

Magis anxie de Literarum præstantia ad alium scriberem, Augustissime LUDOVICE. Sed diu est quod mutuis beneficiis Reges Christianissimi cum iis coivistis. Scimus totius Orbis bono, quantum Musis regnum sit in Francia tua: quæ duplici quoque nomine Tuæ Majestati devinctæ sunt. Nam præterquam quod Regum liberalitate, cura, hortatu, nunc in Gallis pulcherrime vigent; Italia quoque Medicæorum Principum munus agnoscit, eas à patrum veterno excitatas: quam laudem Serenissima illa gens pulcherrimo studio augere non desinit. Ita paterno atque materno jure Tu patronus Literarum, Tu omnes amabis. Sed hic arctius liber, Christianissime Rex, à Tua Majestate expectat fove-ri, quem multiplici suaviorum Musarum mixtura regii amores, regia odia, spiritus denique regii implent. Vale. Romæ, Kalend. Jul. cId Idc xxi.

DISCUR-

DISCURSUS DE AUCTORE
Scripti, & judicium de nomi-
nibus Argenidæis.

Euphormionem & Argenidem à Bar-
claiò habemus, Satyrico & Scriptore
nostri temporis celeberrimo, imo, si
cum rerum gravitate, styli majestatem
spectes, incomparabili. Utriusque evo-
lutio, sed pauca, heic nobis pagellam
faciet.

Euphormio qui aut unde sit, aut qua Lusinia ipsius
fabulosa felicitate decantata, multu jam ab annu à
Philologus anxie desideratum & inquisitum est. Au-
ctor vero eorundem supersticiosam & intempestivam
diligentiam falsè deridet in Apologia non longe ab ini-
tio; quippe se non de vulgi fæce esse, aut in ignobili
quiete latitare, vel etiam calamitatibus premi, sed
in alto felicitatis loco ceterorum fortunam turbi-
dam secure despicere ait; Fortuna, inquiens, libe-
ralius mecum egit; nec ullius privati familiam au-
xi, è paternis in Regiam focis eductus. Literatissi-
mus Philologus Johannes Rodenborgius, domo Ant ver-
pianus, (qui nuperis annis ab Electore Saxonia Lipsia
Witebergam evocatus, & Taubmanniana Cathedra
susceptus, post, Gedanum ab Inclito Senatu accersitus,
ibi in consiniis è vita migravit,) vera fidei testimo-
nio asseruit, dicens: Auctor famosi hujus scripti est
Guilielmus Barclaius. Cujus etiam pereleganti manu
ipse Rodenborgius habebat consignatos Principes in Eu-
phormione, qui sub fictis nominibus, ad sustinendas vi-
riorum personas idoneis, in publicum producuntur, &
ignominiosis quasi coloribus in tabula depinguntur. un-
de

de eos quoque magna sui parte per promptam & amicam communicationem tum temporis cognovimus.

Num vero pater an filius Satyræ istam composuerit vel ediderit, ignoratur. Certe si rerum gravitatem exacte perpendas, quæ maturioris iudicii & comprobatissima experientia virum prodit, patri haut injuria adscribi posset. Is fuit Professor Regius in Ponte-Mussana Gallia Academia non ignobili, qui scriptis gravissimis de Regno & Regis institutione, de potestate Pontificis adversus Bellarminum, altioris & erectioris ingenii spiritu editis, admodum inclaruit, in super superiori tempore Duci Lotharingia Guisio à consiliis magnus. Sed ut industria in aulæ Regalibus vix est locus, nisi illa summis opibus fulta sit; & raro fortuna pauperes in templum suum recipere solet, (id est, in Principum domos) nisi quos ad publicæ ludibria destinat: exemplo Diva Matuta, cujus limina ex ancillis tantum patebant, quam scilicet matrona colaphis urgebant: (Plutarch. in quæst. Rom. 16. Rosin. lib. 2. antiquit. Rom. cap. 18.) Ita quoque Barclaius invenit. Eum enim secretis criminationibus aulicis (quibus est contemptor animus & superbia commune Nobilitatis malum, Sallustio recte in Juhurtha) ignarum infamarunt, & quo incautior deciperetur, palam laudarent, ut ex Tacito lib. 1. histor. hoc adjiciam. Ea propter exinde se recepit in Lutetia Regiam, spe majoris & condigni præmii, ob solidas & maturas literas quibus instructus erat. Ibi vero nihil magis quam factum & fidentis sibi supercilii arrogantiam, quæ rudes & imperitia sue ignari Aulici se extollere solent, expertus, in Academiam Ponte-Mussanam, ubi Professoris munere functus, discessit, privatas quidem sed ad vera negotia otiosas & serias literas repetens. Unde facile est de Scripti hujus tam amarulenti occasione conjectura, ut scilicet Auctor, si pari calamitatis injuria adversarios opprimere non possit, eorum tamen flagitiosos mores celebri ignominia veluti longa & apud posterum duratura morte per stylum & acerbos jocos traduceret. Ea propter Ducem Guisium primo aggreditur, cujus superbiam & insolentis animi jactantiam (quippe

(quippe genus suum ab Euandri Matre per Carolum Magnum repetunt) exquisitu verborum contumeliis. sub Callionis nomine persequitur. Tantum enim abest ut illum hominem à regia stirpe oriundum dicat, ut eum potius ad bubulcorum & upilionum gregem ab invidiosa gloriationis solio detrudat. Post, ejus Aulam, cui se ob paupertatem & inopiam indigne mancipatum queritur, pertinaci Satyra exagitat, & sub ficta amentia specie, negotia & servitutem aula graphice depingit. Quid enim aliud fere est Aulicorum vita, quam spontanea mentis insania, dum scilicet superiorum juxta & inferiorum usualem benevolentiam servi-li adulationis studio allicimur, abdicata ultro recta rationis libertate? ut de perfidia, quam lenissimo simulationis & dissimulationis, itemque blandissimo Comitatus & Humanitatis vocabulo condiunt, nihil dicam. modo Comicus exprimat:

Ore aliud, taciteque aliud sub pectore versant. Taciti verbo lib. 14 Annalium: Adjungunt (scilicet Aulici) complexus & oscula, facti natura & consuetudine exerciti jactare odium fallacibus indicii. Neque vero ex pistrino illo furiosa servitutis facile ad pristinam mentis libertatem reducimur, nisi forte mirabilis quadam Metamorphosis, quam nova cuidam amentia assimilare possis, animum afficiat: quippe ex Aula cavea revolare in amenos privata & liberioris vitæ campos tam frequens est, quam sapientem de suo rationis solio dejici facile; utrumque scilicet rarum. adeo suavis est & blandula illa servitius, ut illam quoque indignis laboribus coëmere studeamus, raro autem vel difficulter admodum cum libertate rursus permitemus. Sed hac de Aulu. Postquam Auctor cruditissimus joci liberationem suam descripsit, in potentissimos Europa Principes invehitur; & eorum Regias, Gallicanas præsertim, (in quibus scilicet magna spe frustratus ab Aula Monachis ignominiosam repulsam passus erat,) perstringendo, communia simul & particularia vitia, rixas item & frivolas altercantium disceptationes in omni disciplinarum genere, cum deterrimo eorum abusu, per vicaci indignatione præscribit. Quibus

singulis indagandis historiarum nostri temporis cognitio non parvo nobis adjumento erit.

Tantum de patre Barclaio. Quod si filium hujus scripti auctorem facere velimus, uti quidem styli ve-
bementia & pene audacior libertas calentis adhuc spi-
ritus & juvenilis impetus indicium est; nec ipse Au-
ctor diffitetur, cum vigesimo primo aetatis anno post ex-
ercitam juventutis ambitionem, se nomen cupiditate
& adolescentia (quod est commune argumentum ad
famam) hanc totius accusationem instituisse tradit in
Apologia. Nec verisimile est, Patrem jam provelleta a-
tate adultum, historiarum (qua admodum recentes ex
peregrinatione heic referuntur) explorandarum studia
in alienas oras migrasse. Accedit, quod Euphormio in-
scriptus & dicatus sit Jacobo Anglia Regi, apud quem
junior Barclaius in sanctioris consilii senatum allectus
summa gratia floruit, donario aliquot mille coronato-
rum provista dedicatione auctus; munificentissimis insu-
per stipendii ornatus ibi vitam primo bene habuit. Pro
juniore Barclaio militat ipse Euphormio testu in Apo-
logia, ubi se appellat hominem novum in luce & discri-
mine victurum; quod de Professoribus non potest, cum
hi in pulvere versentur, & secundum Lucianum, Jo-
vus odio perpetuo vexentur. Si igitur filius ex his qua
diximus, auctor Euphormionis nominandus sit, occasio
scribendi haud longe petenda videtur, siquidem injurias
patri & sibi illatas mordaci Satyra publice persequi
pietatis iusta sensu & doloris stimulo incitatus voluit.

Tantum praeliminari verbo de auctore; sequitur ju-
diciu de nominibus Argenidais, quod Nomenclatoris
instar lectori inserviet, scriptum a viro, cujus famam
virtus & litera facient immortalem. Sis vero iste:

Non satis audacia erat, quod, qui in Politicis inge-
nium superioribus annis exercuerunt, regnandi prae-
cepta, ipsi magnam partem negotiorum expertes, Princi-
pibus tradiderunt, nisi temerariis quoque disputationi-
bus de limitata Principum potestate, de subjectorum in
dominos reservato, ut loquuntur, jure, de tyrannidii
justitia, aliisque consimili audacia thematicis, sacro-
sancta sceptrata laessere ausi essent, evulgato horribili
impe-

imperii arcano, Licere Principum quoque vitiis irasci.

Quo accedunt summi Pontifici Maxima, in Jesuitarum cerebro nata (qui liber Roma anno 1625 impressus, sed Parisiis anno seq. impressus & crematus est) : nimirum, Inhabilis Rex propter malos mores, malam administrationem, insufficientiam, potest deponi; monendus, postea puniendus, & Regno privandus, & subditi ab ejus obedientia liberandi.

Quibus sane est quod acceptos feramus pernicioso de Republica sensu infectos plurimorum animos, & inde sequutam civilium adeo pervagatam insaniam, atque rebellionum his propugnatoribus nunc velut legitimum nefas. Nam si Principum flagitia vita aut Regnorum jactura multare, atque evitare ob eam causam debitum obsequium licet, calumniandi materia patefacta, & improbis cupidinibus obseptum iter hac Principalium peccatorum traducendorum licentia quam tristissimum erit: adeoque quibus ob scelera & poena metum maxima peccandi necessitudo est, aut quibus ambigua domi res & ob magnitudinem aris alieni afflicta fides in pace, domesticis malis excidium patria opponere & privata vulnera Reipublica malis operire volent. Tum sui gradus nunquam satis patiens ambitio regis erroribus perfida & maligna cura semper imminet, suamque causam libertatis larva & boni publici prae-textu velabit. Ita nunquam pacem habebunt Regna, nunquam Principes securi esse poterunt; semper simultates, questus, indignatio, bellum denique gentium tranquillitatem turbabit. Sed ad asserenda quidem inviolabilia Principum jura Guilielmus Barclaius, alii que praclarissimi viri, ut exactam eruditionem, ita acerrimum studium attulerunt; ipsum autem rebellionis ingenium, faustiosorum praetextus, artes, fines, quid sperare, quid timere videantur, postremo viam ac modos, quibus contumaces obrui, eorumque nimii spiritus infringi possint, in *Argenide Joanni Barclaio* depingere finis atque consilium fuit.

Et Rebellionum quidem originem, causamque tot motuum qui seculi nostri pacem turbant, ait esse ni-

miam antiquorum Regum facilitatem, segnicie[m], patientiam & incautam in Magnates profusionem, qua prodantur imperii vires, aperiaturque injuriis despoliata Majestas. Regia amicitia indulgentia condidit hoc culmen, hancque arcem, ex qua hodie factiosi pugnant in Reges. Quod ipsum quoque Trajanus Boccalinus confirmat, cum immunitates, prerogativas, privilegia, fontem rebellionum, semen zizaniorum, lapidem scandalis adpellat. Et sane mihi quoque ab hac una causa esse videntur, non nisi ad propriam cujusque libidinem exactum obsequium, & regia potestatu vindictam opposita murmura, quæstus, & postremo remedium ex armis. Ita Germania, ante in unius Imperatoris reverentiam intenta, nunc in varios Dominos lapsa, ipsi pene tota excidit. Olim in Gallia Neustria, Arvernorum, Aquitania, Hedunorum, Arvernorum, Pictorum, Provincia Duces, Comitesque, viribus suis tuti, velut precario obsequio Regibus obnoxii fuerunt. In Britannia quoque formidabiles Principum opes atrocibus regnum cladibus miscuerunt. Hodie denique ea tantum imperia suu se furis maculant, qua per Principes & libertatu imaginem studiis & factionibus trahuntur. Hac de frequentium rebellionum causa Barclaii sententia est.

In titulum autem belli & colorem res publicas & privatas prætendere seditiosos, docet; nunc se insontes ab Rege proditiōis insimulari, destinarique supplicii; nunc nova portoria & vectigalia aliaque pradandi vocabula quotidie excogitari: exanimati regni sanguine paucas hirudines expleri: novis hominibus & peregrinis exercitus, præfecturas, legationes mandari: hosque veteres & emeritas stirpes in experto recentis potentia gaudio calcare: coercendam tyrannidem eorum, qui Principis facilitate abutuntur: asserendum labantem rerum statum. Has aliasque factiosorum artes sub Elyco-genis persona graphice omnino Barclaius depingit; sed quacunque specie perfidiam suam tueri & ornare volent, diu esse, quod eandem alii rebelles macularunt. Non salutis publica curam esse, sed ambitionem, & quietis nostrum ingenium, quicquid hi tales moliantur.

Me-

Modos, quibus inquieti spiritus nimia potentia Opprimatibus excutiantur, Meleandri actiones docent; expectare patientiam, & ubi patientia nihil profecerit, arma expedire; bellum interdum abrumpere, & pacem aut inducias facere, ut illi, qui in tam improbum jectus coierunt, spargantur, agere in unum redituri. Ita novis artibus spatium fore, quo vel inter se commissos, vel consenescente factione apud populum exosos sua impietas perdat; aut certe exsatiati inquietudine rerum novarum ipsi se ad reverentiam Majestatis recipiant. Interdum necessarium consilium erit, quod Oloodemi & Eristhenis supplicio proponitur, seditionum summa capita in aulam prolecta Majestatis damnare, in iisque exempla facere: item promiscuum vulgus ad spem alligere arma sine noxa ponendi, & transfugis nudare duces: victos iis opibus multare, quarum superbia inflati dominos laceffere audent: ignominia deprecationis elatos animos frangere; magna imperia nunquam diuturna facere: arces castellaque ambitionis munimenta exscindere: alia denique, quae passim toto opere, praecipua autem duabus Cleobuli ad Regem orationibus, exsequitur Barclaius.

Verum enim vero, quia nimis vulgata licentia imperandi regulas Principibus praescribi non placebat, & plerique aliorum eventis doceri malunt, historica narratione, quae diximus supra, docere commodissimum Barclaio visum est. Ne tamen invidiose hunc aut illum Principem vellet in scena traducere, & tanquam reos ad tribunal nominatim citare videretur eos qui Rempub. turbant, ac ita invidiosis exemplis & periculosa libertate usurpata odio omnium par non esset; placuit grandi hac fabula, historia instar adornata, inscios circumducere per suavissimas ambages, ut nemini quidem imago simpliciter extaret, sed quilibet vellet in objecto speculo meritum sua fama agnoscere posset. Fabula autem ne naturam exueret, & ubique grave supercilium male sumeret, ab armis & pudicis amoribus argumentum accipere debuit. Hoc utilissima lepiditatis commentum nullum auctori periculum creare poterat: (vitia enim, non homines notabantur.) & eo plu-

plures studiosioresque lectores habiturus erat, quod non quasi docentem severumque, sed tanquam nugantem in manus accepturi essent. Multo enim pars major est, inquit D. Hieronymus in Præfat. lib. xi. in Esa. Milesias fabulas revolventium, quam Platonis libros. In altero ludus & oblectatio est, in altero difficultas & sudor mixtus labori. Denique Timæum de Mundi harmonia astrorumque cursu & numeris disputantem, ipse, qui interpretatus est, Tullius, se non intelligere confitetur. Testamentum autem Grunii Corocotta Porcelli decantant in scholis puerorum agmina cirratorum.

Ex hæcenus dictis facile erit judicare, supervacuum, ne dicam ineptam illorum fuisse sedulitatem, qui omnibus à Barclaiο conspectu nominibus, præter pauca, quæ cum essent hominum Barclaiο privata familiaritate cognitorum, nulla diligentia eruere potuere, certas personas adaptarunt: obliti ejus quod Barclaius Argenidem suam, Fabulam adpellat, testaturque, imaginaria se passim vocabula, tantum ad sustinendas virtutum vitiorumque personas, excitasse. Et profecto, cum amores Poliarchi & Argenidis, qui utramque libri paginam faciunt, fabulosos nemo nisi emota mentis negare possit: frustra quærentium labor erit, quis Poliarchus, quæ Argenis, qui Britomandes, & Timandra, quis amulus Archombrotus, & raptor Radiobanes, & libertus Gelarorus, & nutrix Selenissa. Ut Comædiam Pseudoli & Geta & Davi & Chremetes & Thaides faciunt: ita librum regii amoribus, regii odii, spiritibus denique regii plenum, dignas hos motus pectoribus concipere personas implere par erat. Nimiopere profecto absurdum est, unius levicula conjectura lenocinio adductum, cum sexcenta alia abnuant, de re aliqua statuere. Nam quid improbabilius, quam Poliarchum & Archombrotum consiliis factisque diversos uni personæ attribuere? Selenissæ regia nutricis, donis corrupta, perfida, amoris secreta evulgantis, denique suo ferro cadentis, schema Catharina Medicae Francia Regina imponere? Ex Anæroesto, Allobrogum Rege, Poliarchi educatore, ex pugna elapso, regnum vitæ solitaria mutante, Clemens

temo VIII. Pontificem facere? Radirobani, Principi juveni, precipitiis consilii obnoxio, pro tuenda regia Majestate contra rebelles Meleandro auxilia ferenti, intra juventam in Africa caso, Philippi II, Hispaniarum Regi, causissima prudentia senis, & contra Henricum III, Gallia Regem (quem Meleandrum esse volunt) factiosos in regno opibus suis foventi, in suo Escoriali mortui, personam inducere? Prorsus ergo mihi certum est, ut amores, arma, odia, amulationes, fides, prava honestaque consilia, perfidia, pericula, vota, satisfactio, omnia in Argenide fabulosa sint: ita necessario Poliarchi, Argenidi, Archombroti, Radirobani, Britomandi, Timandra, Hyanisbes, Selenissa, Gelanori, & pleraque alia à Barclao excogitata nomina in neminem unum cadere, & in sola Argenide velut in scena consistere. Quia tamen, quod supra dixi, precipuus Barclao scopus fuit, sub hac fabularum suavitate rebellionis genium & artes, ac Principum plerumque ex despicabili facilitate errores docere: non sane abnueri, inspexisse ipsum in certorum hominum actiones & historias, quas deinde suorum nominum semulacris aptaret. Ita sub Meleandri persona Henrici III. Francie Regi, nimiam, nec in injurias idonea severitate acrem bonitatem libens agnosco. Et Guisii, ceterorumque ex Lotharingica familia Principum ambitio, sub Lycogene, Oloodemo, Erithene, Menocrito, Anaximandro, commode intelligi potest. Nec Cleobulum Villaregius sibi dedecorum puset. Denique in Sicilia Gallici regni conditionem describi facile crediderim. Ut tamen manifestum esset, sub Meleandri larva non tam Henricum Regem latere, quam universe Principem nimia animi lenitate despicatui & insidii facilem depingi: in Cleobulo non tam solius Villaregi, quam arcani Consilii Prasulis, & in genere hominis summa rerum civilium scientia imaginem extare: & in Lycogene non simpliciter Guisium, sed impotentis animi & imperandi libidine ardentis ambitum, largitiones, regu apud populum traducendi sceleratam solertiam, aliasque turbidas artes in unam velut tabulam coactas exhiberi: plura Bar-

claus

elaius addit, quæ in notatos cadere non possunt. Nam Henrico non toti xxxix anni vita spatium fuerunt; & cum ex Polonia ad regnum patrium capeffendum venisset, pleraque illius partes bello & turba fervebant; quæ seni Meleandro, qui sub initia imperii pacata omnia habuisse, atque adeo nimia felicitate laborasse à Barclaiio dicitur, convenire non possunt, Guisus cum fratre Cardinali in Comitibus Blesensibus inquietos spiritus cum sanguine emisit, in ipso regii cubiculi ingressu regis jussu confossus. quod cum Lycogenu in acie casti exitu parum congruit. Villaregius Henrici Regis gratia excidit, domumque relegatus est; quod cum Cleobuli fortuna minime convenit. Ut inde minime mihi dubium sit, Barclaium in Meleandro, Lycogene, aliisque plerisque pingendis, non ab Henrico tantum & Guisio, sed à quicquid uspiam in historia egregii praviue legitur, colores petisse.

Reliquorum autem nominum minime incerta explicatio est; Nam Mergania per litterarum milidori Germaniam, & eodem involucro Ufinulca Calvinum, Deteficus Fredericum Palatinum, Ibburranes Cardinalem Barberinum, qui nunc Urbanus VIII Pontif. Maximus, (ad cujus insignia, APES, extant Lugduni in aula Archiepiscopali sequentes versus;

Sugite ne cæteo madidantia lilia rore,

Delicias pacis sugite pacis aves.

Sidite pacificis volucres in floribus: Orbem

Nam condire suo Lilia melle queunt.)

Dunalbius Cardinalem Ubaldinum, significant. Quos duos posteriores viros in aula Romana virtutis dignatione famaue eximios, certiori immortalitatis dono, quam quo Ulysses Calypso beatura erat, sibi Barclaius, ut Roma novus homo, obstringere voluisse videtur: nec minus Antonium Quarengium, utriusque, ut loquuntur, signatura Roma referendarium, virum summa eruditionis, quem Antenorium vocare lubuit, quod Patavio Antenoris urbe oriundus. Hieroleandri larva Hieronymum Aleandrum, Aleandri Cardinalis ex fratre nepotem, regi, nomini similitudo & Aldina Cæcella ostendunt. Videntur Roma apud Gasparum Scio-
pium

pinum multorum Poëtarum ingenio per otium abutentium carmina, quibus Aldina ex partu obitum lugebant. Barberinum Florentia natum Lydum appellat; quia Tyrthenus Hetruscæ gentis conditor Lydæ fuisse traditur; ut refertur Dionysius Halicarnasseus in primo Antiquitatum; Valer. Maximus secundo dict. fact. memorabil & Myrsilius Lesbios libro de Origin. Italiæ & Tyrthenorum. Quo etiam intuitu Concinnus, Ancre Marchio, cum conjuge, par Conjugum ex Lydia vocatur. Somersets Comes & uxor in Angliâ aliud par conjugum ex Phrygia dicuntur: quod, ut Galsfredus Arthurus Monumethensis (cujus tamen historiam fabularum ineptiis refertam Guilielmus Neubrigensis ostendit) prodidit, Brutus quidam origine Trojanus, filius Silvii, nepos Ascanii, patria profugus, Graciam petiit, ibique progeniem Heleni à servitute vindicavit: inde Diana oraculo monitus per Herculis columnas in Aquitaniam pervenit: Golfarium Pictum Aquitania Regem profligavit; urbeque Turonum constructa & Gallia vastata in Britanniam à Gigantibus habitatam transmisit, eique ex suo nomine adpellationem fecit. Procerum primi in aula Aquilii & Hippophili sunt Melchior Cleselius & Franciscus Gomerius Sandovalius, Dux Lerma. Hi post exhaustum immensa potentia cursum ad purpuratum sacerdotium tanquam ad aram confugisse à Barclaiō dicuntur, quia inter maxima Pontificia potestatis arcana est, Cardinales sanctos & inviolatos, nec ulli profana potestati obnoxios, esse. Hinc S. Thoma Cantuariensi, Georgio Martinucio, Guisio & Cleselio Cardinalibus, ut sibi, factus injuriæ graviter semper Pontifices ad animum revocarunt. Calvinianos Græco etymo Hyperephanios appellat: & Bethlemum Transylvanum Peranhylæum; eadem ratione, qua Silvium Anea filium, Græce Hylæum interpretatur Dionysius Halicarnasseus.

Hæc mihi sola nomina certis personis à Barclaiō destinata videntur: nec elucidatio vera plura habebit: nec ipsius Aleander, quem Barclaii amici sui sensus optime novisse credere est, plura habuit. certum est, reliqua omnia falsa esse & inania simulacra; in quibus tamen. &

omni

omni reliquo commento egregie τὸ πρῶτον observatum est. Hinc in Gallia Commindoriges, in Africa Jubas, Hyempsales, Micipsas invenit Barclaius. Timocleam feminam Siculam epityro rusticos excepisse ait, quod id falsamenti genus, ut Varro de Ling. Lat. testatur, in Sicilia usitatissimum olim fuit. Eandem Timocleam ait canam supra ceterorum Gracorum molliciem curasse: quia scilicet Siculi deliciis infames erant: ut inde Σικελικὴ τράπεζα, teste Suida, in proverbium abierit. quo Plauti locus in Ruden. pertinet:

Infit lenoni suadere, ut secum simul

Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios

Dicit: potesse ibi fieri eum divitem:

Ibi esse quæstum maximum meretricibus.

Epeirctes descriptio pene ad verbum ex primo Historia Polybii desumpta est. Archombroctus quamquam Græce sciret, tamen rusticam Siculorum linguam non intellexisse fingitur: Siculos enim etsi Græce, pessime tamen loquutos, ex illo Plauti in Menæchm. constat:

Atque adeo hoc argumentum Græcissat tamen,

Non Atticissat, verum Sicilicissat.

Medicus Afer Themison dicitur, quod hoc nomen, qui magni haberi, in arte medica volebant, boni ominis causa sumere solebant. Meminerunt Juvenalis, Apuleius in Apologia, Seneca in Epistolis. De ignium publicorum, quos Angatos Barclaius nominat, instituto, qua libro primo dicuntur, minime fabulosa sunt. Nam & Aristoteles in lib. de Mundo, & Apuleius, ejus mentionem faciunt. Apuleii verba lib. de mundo hac sunt:

Duces ac Sattapa (apud Persin) ubique dispositi, & permixta locis omnibus mancipia regalia. Ex eo numero orant excursiones diurni, atque nocturni exploratores; & per vices incensa faces ex omnibus regni sublimibus locis in uno die Imperatori significabant quod scito opus.

Eundem morem apud Anglos vigere, Polydorus Virgil. quinto & vicesimo Histor. refert his verbis:

Qui Oceanum accolunt, in vicinis tumulis lucernas pilis affixas locant: ac ubi ex hostium adventu major illustriorque res accidit, subito lucernas accendunt, clamoreq; per agros & regiones significant; hinc alii deinceps

ceps excipiunt, proximisque eodem modo signum edunt: atque sic celeriter ad omnes vicos & urbes fama perferatur, & agrestes civesque se adversus hostes armant.

Angari Persica voce veredarii seu tabellarii celerissimi dicuntur, quod ex Suida & Hesychio docuit Brissotius in libro de Regio Persarum principatu: quam vocem Barclaius ad publicorum ignium commentum apposite transtulit.

Meleandri de reperto Gigantis cadavere narratio expressa est ex historia, quam Thomas Fazellus rerum Sicularum dec. 1. lib. 1. c. vi. in hunc modum refert:

Anno salutis CIO IO XLVIII; cum Georgius Adornus Genuensis Eques Joannita, classis tum ordinis sui praefectus, Syracusis hyemaret, venatum aliquando in agrum Syracusanum, Gereatesolim dictum, egressus est. Qui dum venationi studet, canis, in venatu solers & sagax, os spelunca subterranea & latebrosa naribus & unguibus scrutatus, cauda & latratu venatores advocabat. Equites, qui cum Georgio advenerant, pradam rati, equis citatis accurrunt; sed ubi ostium ingentis specus solum vident, eo relicto venationem retro persequuntur. Postridie vero Georgius remigum manu assumpta ad specum eandem, aurea veterum numismata, quorum ibi thecae crebro reperiri contigerat, questurus regreditur: spelunca ore vi patefacto, scalis, quas ibi in vivo ipso lapide excisas aditum monstrantes offenderat, in antrum profundum descendit, ingreditur, cuncta explorat, tandemque pro speratis numis cadaver hominis cubitorum viginti reperit. Quod ubi membratim mirabundus stupensque examinat, pars capitis, costa, & crura (ceteris partibus in cinerem ventumque solutis), ex attrectantium manibus sola integra decidere. Qua pro miraculo Georgius quamprimum omnia, praeter duas molas, ad Johannem Homodeum, militia Magistrum, Melitam transmissit.

Afros caestem Deam praecipuo cultu venerari, omnino ex historica veritate Barclaius refert. Sed quam ille Venerem appellat, Herodianus lib. v, Lunam esse dicit. L. Apuleus Afer Junonem esse credidit in his verbis: Magni Jovis germana & conjux, sive tu Sami, qua

qua querulo parturto vagituque gloriatur, tenes vetusta delubra, siue celsa Carthagini, qua Virginem vectura leoni calo commeantem percolit, beatas sedes frequentas, &c.

D. Ambrosius contra Symmach. Cybelen esse mavult. ejus hac verba sunt :

Unde igitur exortum quod currus suos simulato Almonis in flumine lavat Cybele ? Unde Phrygii vates, & semper in visa Romanis non aqua Carthagini numina ? quam caelestem Afri, Mythiam Persa, plerique Venerem colunt, pro diversitate numinis, non pro numinis varietate. Non tamen illam sine auctore Venerem dixit Barclaius ; nam & Platonici omnes, Apuleius precipue in Apologia, & inter recentiores in Convivio Marsilius Ficinus, de caelesti Venere & duplici amore sapientissime disputant ; & Pausanias in Arcadicis tres Veneres facit ; Caelestem, Vulgarem, & tertiam sine nomine. Duobus tamen in locis dormitasse mihi Barclaius videtur. Primo, cum in carmine quod incipit (Alma Soror Phœbi) Afros inducit, Dianam ad aprorum (qui, teste Plin. lib. VII I, in Africa nulli sunt) venationem invocantes, his versibus :

— Tu nostris annue donis ;
Et cum spumiferos junctis in retia campis
Impellemus apros, & cum tibi sacra feremus ;
Non occulta veni.

Nec commode dici poterit, de importatis in Africam apris intelligi illa debere. Nam hoc fortasse de cervis & capreis, quas nec gignere Africam is, quem dixi, Plinius affirmat, veram sit : Ursi & Apri nemoribus & in Venationis voluptatem septis saltibus non includuntur. & Barclaium de aperta venatione loqui, ejus verba ostendunt. Deinde in eo quoque impingere videtur, quod (lib. v.) Cuniculariam insulam in angusto freto, quod à Sardinia Corsicam dirimit, ponit, quam tamen aut quas potius (plures enim sunt) Tabula Geographica in ipso sinu Caltaritano locant. Sed hac levia sunt : & unus alterque navus de magni corporis pulcritudine nihil detrahunt. Tantum est.

JOANNIS
BARCLAI
ARGENIS.

LIBER I.

NONDUM Orbis adoraverat Romam, nondum Oceanus decesserat Tibri, cum ad oram Siciliae, qua fluvius Gelas maria subit, ingentis speciei juvenem peregrina navis exposuit. Servi, ope nautarum, cultum domini militarem ex alto comportabant, suspensosque per praecincta ilia equos dimittebant ad litora. Ille insuetus navigii malis procubuerat in arenam, quarebatque circumactum pelagi erroribus caput sopore componere: cum acutissimus clamor, primum quiescentis mentem implacida imagine confundens, mox propius advolutus somni otium horrore submovit. Silva erat in conspectu, raris quidem, sed in ingens spatium effusis arboribus, subter quas tumuli, fruticum dumorumque caligine, velut ad insidias surrexerant. Hinc repente in campum erumpit femina optimi vultus, sed quae corruerat oculos fletu, sparsa quoque in funebrem modum crine terribilis. Incitatus verberibus equus non sufficebat in cursum effusae, nec mitius quam in Phrygio aut Thebano furore ululanti. Concussere illico juvenis mentem, praeter favorem in miseros primum, etiam reverentia sexus, gemendique atrocitas: Omen quoque in spectaculo captabat quod intranti Siciliam primum occurrerat. At illa,

illa, ubi potuit exaudiri; O quicumque es, si virtutem, inquit, amas, ah succurre Siciliæ, quam in fortissimo viro prædones nefarii oppugnant. Nec diu me orare patitur instans malum; nec leviter deprecari pro Poliarcho possum, quem non hinc procul grassatorum ferox turba circumfedit improvise facinore. Ergo inter tumultum effugiens, te primum opportune, nec plus forsitan in illius salutem quam in gloriam tuam, vidi. Hos quoque (nam dum ipsa loquitur, servi accesserant) seu juberi seu rogari à te fas est, provoca ad egregiæ pietatis officium. Hæc ut mulier inter anhelitus & suspiria effudit, ad galeam ille ensisque respexit: & dum equum ministri admovent; Ego, inquit, ô matrona, modo in Siciliam veni. Liceat hætenus homini extero nomen Poliarchi ignorasse. Sed fortunæ beneficium debebo, si qualem memoras strenuum virum meo adventu levare volnerit. His dictis in equum exiliit, & duceret ergo jussit. Servi omnino duo erant. Unus, & ipse armatus, dominum sequebatur; alius præsidio sarcinarum, quæ colligi tam turbulenta profectio non poterant, mansit in litore.

Jamque pervenerant ad silvæ confinia: cujus aditus in semitas varie sectus memoriam mulieris sic confudit, ut dubia qua quæri Poliarchum oporteret, novis gemitibus cælum impleverit. Ambigebat tanto fletu territus hospes, an progredi præstaret, an hære, cum, strepente subito silva, clamor & arma, & venientium equorum vestigia, mentem ad præsentiora pericula advertunt. Quippe tres armati veniebant, admissis habenis incitati, nudo ferro, vultuque aliquid ingens vel auso vel timente. Veritus ille insidias, & ut in subitis quæ timeri vix debent occurrunt, de matronæ fide sollicitus, exigit, hinc essent in quos pugnari ipsa vellet; simul digitis in amentum aptatis hastam, quam nemo violentius torquebat, in venientium dirigit ora, ne inultum occuparent. Sed hi fugam, non bellum adornabant; diversisque itineribus properabant elabi victori. Nam urgebat fugientes unus ille Poliarchus cui tam
pro-

prolixæ matrona timuerat , ultimumque assequutus
 ita cecidit , ut per caput cervicemque continuatum
 vulnus ad pectoris ima deduxerit. Hoc collapsa cum
 pervicacius inveheretur in ceteros , humus scrobi-
 bus inæqualisprehendit equi vestigium , qui do-
 minum celeri quidem , sed innoxio casu , effudit in
 gramen. Subitoque matrona (nam Poliarchum a-
 gnoverat) ex equo ad jacentis auxilium se advolvit.
 Sed ille non lapsu , non vulneribus gravis , quæ duo
 acceperat , ne omisso quidem ense , profiliit. Cum-
 que ex Timoclea (id mulieri erat nomen) audisset ,
 ut ipsa in peregrinum juvenem incidisset , quamque
 ille humanus promississet auxilium , haud mora ad
 eum tanti beneficii gratias habiturus convertitur.
 At ille jam equum reliquerat , priorque loquutus
 Poliarcho: Si dii voluissent , vir fortissime , inquit ,
 me antehac tuæ virtutis conscium esse , istius ma-
 tronæ lacrymas accusassem , quæ coëgitur veniam
 petere debeam , quod tibi tanto viro auxiliari vo-
 luerim. Tres armatos in fugam à te versos , quam-
 vis est eximium , minus tamen mirarer , nisi me illa
 vis , qua ex iis tardiorē multavisti , admoneret ,
 quam iustus omnes terror in fugam abstulerit. Po-
 liarchus , & ipse blandissimus , egit gratias properati
 auxilii , neque suæ virtuti , sed grassatorum ignaviz
 aiebat tribuendum , quod illi fugissent.

Inter hæc verba in amplexus abierunt ; & saluta-
 tione mutua functis , non modo quid dicerent , sed &
 cui loquerentur , vacavit cogitare. Tunc igitur al-
 terius forma ad oculos alterius tota pervenit ; & hæ-
 sere mutua contemplatione perculsi , id quisque mi-
 ratus in alio quo ipse vicissim mirantem rapiebat.
 Ætas , forma , habitus , & arcanus luminum vigor ,
 pares anni , & quamvis in diversis frontibus uha Ma-
 jestas. Cum tanta specie monstrum erat fortitudi-
 nem convenisse. Neque minus Timoclea fortunam
 adorabat , quæ tantum par mirabili occurso coëge-
 rat. votum etiam fecit , si per eosdem liceret , se ta-
 bulam , in quam pictor vultum utriusque transtulif-
 set , Erycinæ Veneris templo daturam. Et quan-
 B quam

quam varii casus distulere id votum , eo tandem se exolvit his carminibus ad oram tabulæ,

*Sic roseus stat forma genis , sic frontis honora
Fulget apex , tales accendunt lumina flamma.
Humanum ne crede decus ; non pulchrior altos
Phæbus agit currus . Non unquam fidere tanto
Oebalii micuere Dei , quos nauta solutis
Puppibus & jam jam vincentibus invocat undis.
Necti Lemniacis Mauros formosior armis
Fræna quatis , Pavisve soles mitescere blandus
Cultibus , ah misero tantum metuende marito !*

Cum deinde Poliarchus collegisset se ab hospitis vultu , matronam familiarius intuitus , in illius exanimata ora ludebat , maxime quod in latera atque tergum dissipati tanquam ad rogi crines jacerent. Rogabat quoque per jocum , an incidisset in Satyros. Timoclea autem simplici risu ; Ne hospites, Poliarche , desperatione divulsos. Fugam inter virgulta præcipitabam tuo periculo conterrita , cum obversantibus ramis solutus est verticis nodus , & profluentem comam laxavit. Dum loquuntur , libertus interim Poliarchi , duoque Timocleæ servi qui aberraverant , superato callium flexu haud procul à dominis emerferunt ex nemore. Sola Timocleæ ancilla jam deerat : sed & hanc procul vident pavidò equo non bene moderari , & inutili virga cum clamore ferire contumacem. Satis illi in conspectu hujus scenæ jocati , procurruntilares ad trementis auxilium. Interim hospes Poliarchum rogabat , quæ illæ in eum insidiæ , quisve grassator : an odia , apprædæ cupiditas , tanti facinoris audaciam nefariis fecisset. Sed matrona sermonem occupavit , & , Utrique necessaria quies est , inquit ; huic à mari , alteri à pugna venienti. Neque hinc longe prædium meum. Illic rectius erit vobis ; habebitisque levandis corporibus & mutuis sermonibus locum. Non ægre annuerunt tam commode admonenti ; famuloque recepto qui sarcinas ad litrus servabat , viam omnes exorti sunt.

Jam pene ad familiaritatem initiati juvenes erant ,

erant, docebatque quærentem hospitem Poliarchus, primo mane se e regiis castris egressum, Agrigentum petere negotii causa. Per viam occurrisset hanc Matronam in aula notissimam, quæ à Regis filia redibat. Aliquo fato servos (ut incuriosi ibant) per viarum anfractus divertisse in silva. Timocleam unam cum sua anu in eadem secum semita perseverasse; quum obliquo ad latus itinere processerunt quinque latrones, & in se unum tot equos effuderunt. Matronam suo & equi pavore divertisse, & felicissimo errore ad tantæ humanitatis hospitem esse declaram. Fatis autem, & prædonum scelere, factum (inquit) quod primo impetu omnium in me ictus incassum cecidere; suffecitque cædi illius, qui primus occurrit, jaculum quod habebam. Conferto deinde certamine unus dexteri mei cruris modicam partem libavit, alius ferum levi vulnere adegit ad latus: quem ego indignatione concitatus postquam meo dolori immolavi, aliumque læsi in capite, infelici flagitio territi omnes habenas verterunt; ut nec mihi liqueat, foediusne aggressi sint scelus, an fugerint. Tunc quoque unius celeritatem sic præcepi, ut sub vestris oculis dederit pœnas. Duos qui supererant ipsi vidistis, ut mihi equi casus fugientes subduxerit. qui illi sint, nec suspicari possim, nisi ex Lycogenis castris latrones, qui vel observabant mea itinera, vel omnino per silvam ituris imminabant.

Hæc loquente Poliarcho, jam ad prædium matronæ pervenerant, quod non procul Phthintia ad ripas Himeræ, hinc alveo fluminis cingebatur, illinc arbustis inter se implicatis & lentato vimine miscentibus nexus. Ipsam domum laterculo conditam, & in altum porrectam, late fluminis camporumque oblectabat spectaculum. Silva quoque, & in proximo colles commendaverant situm. Familia ampla & ex domini moribus casta: quæ, elato pridem viro, integerrima fama claritatem stirpis adauxerat. Hæc tunc mutuis inter hospites sermonibus finem imposuit, officiose obsecrans, ne offenderentur tenuitate hospitii. Successere illi in te-

ctum, invitavitque matronæ humanitas, & provectæ lucis tempus, ut illic pernoctaturi ad cœnam promitterent; quæ dum à familia curatur, interim Poliarchus delibuto aceto vulnera lavit, ne tumore arderent, oleoque deinde quod ascyri floribus tinctum erat permulsit; securior notis inemptisque remediis, quam in Medicorum fide, iniquissimam mercedem ex supervacua curationis mora interdum captantium.

Discubuerunt deinde in triclinium cœna perlata; ritæque insinuatæ sermonibus non dubitavit Timoclea quærere ab hospite, quo nomine quæve patria esset; an præterea consilio, vel errore, appulisset ad insulam. ille se ab Africa patria sua venire respondit, nomen, ac genus, dissimulari eos velle, quibus in se arbitrium erat, dum rediret. Archombroium jussisse appellari. Neque se adversus actum ventis: sed in Siciliam cursum fuisse, ut consortio fortium virorum frueretur, quos apud Regem vivere fama vulgaverat. Nihil magis Poliarcho aut Timocleæ mirum fuit, quam quod ille ab Africa tanti candoris vultum affertret. Non reflexa tumuerant labra, non coacti in orbem oculi sub fronte recesserant. Ingentis quoque animi specimen erat, quod amore virtutis exera patriam trahebatur.

At ille soluto convivio interrogare Poliarchum magnopere cœpit, unde infesta latrocinii Sicilia esset: quis ille Lycogenes, de cujus castris suspicio erat esse prædones qui in illum invaserant: quis denique regni status, quæve bella urgerent. Poliarchus jam remotis arbitris (quippe ad quietem secesserant, placueratque una ambobus cella): Multæ virtutes, inquit, in vitia, Archombrote, degenerant, & quod magis est, sæpe videas eosdem affectus, pro temporum sorte, nunc virtutes esse, nunc vitia. Meleander, quod, opinor, non ignoras, paternum avitumque Siciliae regnum tenet, mirissimi ingenii homo; sed qui non seculo, non hominum moribus æstimatis, ita ceterorum fidei credidit, ut sibi credi par esse ex virtute sentiebat. Illum quoque
exilli-

existimem nimia felicitate laboravisse. Nam sub
 initia imperii, quia pacata omnia erant, palam cu-
 piditates solvit, lenes quidem & multis Principum
 familiares, quæ tamen facilem prodiderunt, nec in
 injurias idonea severitate acrem. Indulgere plus ju-
 sto venatui, in cujus varia genera annum distinxe-
 rat. Non consilio amicitias sortiri, impetuque eas
 colere: largiri immodice, horrere à negotiorum
 summa, quam plerumque infidis credebatur. Utinam,
 hospes, fileri hæc possent. Sed malo sinceris indi-
 ciis, quam iniquitate famæ rem omnem deprehen-
 das. Nam omnia hostesurgent, attolluntque in pe-
 jus. Et hinc optimo Regi malorum omnium causa:
 invidia præcipue & ambitione Lycogenis, regis ex-
 toribus perfidiose imminentis. Is præcis Regibus
 suæ stirpis authoribus ferox, nunquam secundi gra-
 dus satis patiens fuit; vir manu & consiliis strenuus,
 solertissime populo blandus; ceterum nemini mor-
 talium, crudelitate, perfidia, &, quoties tuto licet,
 superbia concedit. Haud ægre apud Meleandrum
 candidissimæ virtutis principem fefellit pro amico.
 Dumque Rex animum curis exoneratum otio pa-
 scit, iste suæ factionis hominibus curiam implet,
 publica munera, veluti sui juris, amicis distribuit,
 ut qua deinde pars regni sana esset.

Jamque furor, & ambitus, arma Lycogeni tan-
 tum non publice in Regem induerant. Sero, & pro-
 pemodum strepente jam bello, excitatus Meleander,
 cœpit nominis sui, & causæ, propter quam purpu-
 ram accepit, meminisse. Magnitudine animi nemi-
 ni Regum inferior, acri ingenio, prudentia quoque
 eximius; & qui aliter capi non potuit, quam sua bo-
 nitate: quæ dores maxime in eo enicuerunt, ex quo
 alienis vitiis ad suas virtutes coactus est. Quam-
 quam tamen male cogitare Lycogenem constabat,
 jus suum exequi in eum aliquandiu distulit. Satis
 visum si occuparet consilia hostis, & vires accideret.
 Sæpe quoque extorquere pœnitentiam ab ingrato
 seu speravit, seu metuit. At Lycogenes hoc ipsum
 indignatus, aliquem esse qui posset ignoscere, palam

in eum est invecius. Animos maxime dabat, quod Rex filia, quam unicam habet, tantæ hæreditatis fortunam destinat. Quis crederet, Archombrote? Eam rapere in violentum conjugium iste adortus est. Aix est ad Alabi fluvii ostium, in qua Regis filia servabatur. Illuc furtim sicarios immisit qui puellam & Regem in his forte munitionibus pernoctantem ad se perducerent. Credidit Meleander ope Palladis factum, ut insidiæ in se filiamque exitum non haberent; quippe grassatores in ipso facinore oppressi sunt. Itaque omnibus grati animi signis remuneratus est deam. Nam & in nummis iussit novam effingi; & seu diis faciat, seu in conviviis remissio invitet, non aliam quam ex olea coronam capiti suo imponit. Illud quoque illustrius, quod filiam, donec in matrimonium detur, Deæ aris præfecit. Videbis, Archombrote, quoties nundinæ redeunt, Sacerdotii infulis cinctam, videbis inter choros sacerdotum virginumque operantem Numinis sacris. At non tanta hæc in Deos pietas bellum removit. Nam inexcusabile Lycogenis crimen non subita quidem, sed ingens, & veluti matura defectio, sequuta est.

Is in titulum belli res publicas & privatas prætexens, nunc se in fontem ab Rege prodicionis insimulari querebatur, destinarique suppliciis; nunc populi injurias proclamabat diutius ferri non posse, & publicis armis coercendam tyrannidem eorum qui Meleandrum ad sæva consilia agebant. Factione & clientibus valebat. Oloodemus, Eristhenes, Menocritus, præcipuarum provinciarum rectores, cum eo consenserant. Multi levis animi vitio in Meleandrum acti sunt: plures contribuere se rebellibus, capti dissimulatione Lycogenis, prementis vitia de more tyrannorum. Aderat ergo superbus, pugnamque poscebat. Neque Rex certamen detraxit, & ipse ingenti exercitu succinctus. Decimus quintus dies est, ex quo non procul hinc in Gelois pugnavi-
mus campis. Acris acies fuit, non his languidius, pro scelere, quam nobis pro publica salute cernentibus.

tibus. Tandem, imminente jam nocte, inclinavit
 ad Regem victoria. & Lycogenes, palantibus suis,
 receptui signum dedit, ut ~~per~~ fuga species esset mi-
 litaris obsequii. Nec Meleandro consilium fuit in-
 stare percussis, sive civili sanguini parcebat, conten-
 tus vicisse, sive noctem & invidias verebatur; forsitan
 & tinnit, cum Optimatum apud se præcipui fave-
 rent Lycogeni, suspectarum manuum simulationem
 in extremam fugientis perniciem experiri. Quippe
 Lycogenes suos omnes ad aperta facinora non edu-
 xit. Haud pauci sunt circa regem, lævis avertisque
 animis, & illinc quidem militant, istinc favent.
 Sic infesta omnia Meleandro; infidæ purpuratorum
 sententiæ, consilia ad hostem delata, neque domi
 quam in campis periculosiores insidiæ. Itaq; quam-
 quam campum obtineret, quem pugnando hostes
 insisterant, tamen ad pacis consilia animum adjecit.
 Nec victoriæ suæ fesus tanquam adhuc integro bel-
 lo mansit in castris. Post privata hinc illincque
 commercia, Legati Lycogenis ad Regem perve-
 niunt, specie impetrandæ occisis sepulturæ, re autem
 ut de fœderibus mentionem injicerent; quæ adeo
 fuit grata, ut illi ab hoste Oratores timeri se rati, di-
 cere pacis legem auderent victoribus. Equidem
 Meleandro quamcunque placere pacem existimem,
 ut illi qui jam ad Lycogenem coierunt, ictis fœderi-
 bus spargantur, ægre in unum redituri. Ita novis
 artibus spatium erit, quo vel inter se commissos, vel
 consenscente factione apud populum exosos, im-
 pietas sua perdat; aut certe exsatiati inquietudine
 rerum novarum, ipsi se ad reverentiam Majestatis
 à seditione recipiant. Ego pacem cum superbis ac
 perduellibus non probabam; præterea ætatis & ge-
 neris timebam invidiam, si me juvenem externum-
 que Rex (ut solet) tantis consiliis adhibuisset. Si-
 quidem juxta tecum peregrinus sum, Archombro-
 te; nec me aliud Meleandri partibus junxit, quam
 quod illius calamitas omnibus gentibus abomi-
 nandum exemplum est, quæ quietem nunquam a-
 gant, si vitii Principis irasci liceat, & insidiari bo-

nitati. Dum igitur invisa foedera peraguntur, hoc porissimum tempus habui, quo Agrigentum contenderem. Sum armorum telorumque studiosus: nec alibi praestantiora sunt, quam quae illic quidam ex Lipara hospes excudit.

Avide Poliarchi orationem Archombrotus exasperat, favensque partibus Meleandri, cum acriter infatiosos dixisset: Regis autem filia, Poliarche, quam hic latro sibi in praedam destinaverat, inquit, quibus annis sit, dicere placet? Equidem inter rara pulchritudinis & morum exempla eam esse, saepe in Africa audiui, appellarique Argenidem. Ad haec verba oculis Poliarchi modico tremore errantibus, ne valida quidem verba, aut intrepida fuerunt; strictimque eam retulit ad annos viginii pervenisse. Nec latuit Archombrotum tam subita in Poliarcho mutatio, ingensque desiderium subiit deprehendendi quænam illa tempestas in ejus vultum inundavisset. igitur ut experimentum caperet, an regiae virginis oblata memoria, an vero occulta vis rei alterius suggessisset hos motus, nonnulla de Lycogene disputavit, deque foederibus, quæ nunc publice agitantur: & ut omisso frontis horrore, satis Poliarchum constare sibi vidit, revocato ad Argenidem sermone, de puellæ specie & studiis intentius quæsit. Sed neque ad secundum hoc fulmen ille constantior, paucis se ab trepida narratione expedit. Ab Archombroto deinde rogatus de amicis Meleandri, & per quos staret regnum: Non adeo, inquit, fata despexere Siciliam, ut nulli sint suo gradu & amicitia Regis digni. Inter illos, Archombrote, eminet Cleobulus, consiliorum prudentia eximius, Eurymedes quoque, & Arsidas, inclyti bello, nec deteriores ingeniis. Sunt præterea duo externi, de Sacerdotum coetu, qui purpuram gestant, amicissimi Siciliae, Ibburranes, atque Dunalbius; quorum nunc opera maxime Rex est usus, ne indecore cum Lycogene pacisci videretur. Possem & alios referre, quorum fidem in Regem nulla vis tempestatis libavit. Hos facile, ubi in hac Regia aliquandiu vixeris,

xeris, fama atque virtutibus ab ceteris ipse se-
cernes.

Jam proveſta nox erat, & quies neceſſaria ſari-
gatis; iraque veluti conveniſſet, loqui ambo deſie-
runt. Necdum tamen curæ ſecretæ in illo vigi-
landi dormiendique confinio anxias mentes relique-
rant. Archombrorum ingens imago oberrabat pau-
lo ante auditi discriminis; nec gravius quicquam e-
rat quam ad pacem res ſpectare. Quando enim ver-
ſaretur in acie, quo campo, quo telo ſuum animum
& virtutem approbaret Meleandro? præterea, taci-
to ſecum riſu volvebat, quodad pugnas omnem-
que fortunam tam alacer Poliarchus, ad virginis no-
men obſtupuiſſet; Huic enim, præter virtutem & a-
nimum, nihil ad tantarum nuptiarum ſpem à fortu-
na aut genere datum credebat. Quod ſi, Inquiebat,
Argenidem Rege natam privatus ille amat, quia du-
bitet omnium discriminum in amando perire me-
moriam, & magna audere amatores, & imis eximi-
vilitatem cum amantur? Neque minus Poliarchum
arcanis intentum conſiliis ſpes ac terror multiplici
cogitatione ſuſpenderant. Tandem in ſomnum u-
terque labebatur, cum paulatim diſcurrentium ho-
minum fremitus tota domo percrebuit. Neque mo-
ra, aſſistere à Timoclea ſervi ad hoſpitum fores, qui
eam ad ipſos venire admonerent. Conſurgunt æto-
niti, primo ſopore utique graves; quo diſcuſſo, cul-
tuque tumultuarie compoſito, occurrunt Timocleæ:
quæ poſtquam excuſavit, quod hoc noctis fatiga-
tos inquietaſſet; Magna, inquit, res eſt, ò hoſpites,
& eo terribior, quod per has tenebras, quid ſit, in-
certum eſt. Collucent in camporum tumulis publi-
ci ignes, quos nefas accendi, niſi regio juſſu, & cum
gerendis rebus celeritatem ſalus publica imponit.
His diſtis, in ædium culmen utrumque perducit.
Plumbum non in acumen ſaſtigii ductum; ſed leni-
ter & ambulationis voluptatibus accumbens, ono-
raverat teſtum. Nec ſtipatum nebulis erat cælum;
aberratque tunc Luna, quæ ſæpe incendiorum nito-
rem procul cerni fulgore ſuo vetat. Ex hoc ergo ſo-
lario,

lario, fuda in nocte, prospectus facilis fuit in ignes, qui undiquaque emicabant in montibus. Neque diu in ea contemplatione hæserant, cum hominum fremitus cœpit audiri ex vicinis domibus, oppidoque, quod procul non aberat, per ipsum noctis silentium ad vacuas utique aures horridius allabens. Jubebant hospites diligenter obserari ædium fores, ne qui prædones nocturno tumultu uterentur ad facinus; sed Timoclea, quicquid hoc esset tam publicis celebratum transmissumque indiciiis, aiebat nimis mature cognosci non posse. Phthintiam in proximo oppidum esse. Si placeret hospicibus, per unum ex servulis suis, quid illic sentirent homines, posse intelligi. Laudato mulieris consilio descenderunt ad fores, servoque emissio imperant explorare consternationis materiam, nec cupènter referre quæ audiret. In triclinium interim turbati succedunt; suscitatoque foco, cum matrona ipsis media confedisset, interrogant, quis ille mos Siculis, quæve omnino nocturnorum ignium utilitas esset. Nam, &, inquit Poliarchus, plus jam anno in Sicilia vixi, & nunc primum illos aspicio. At Timoclea; Num tu vero in cujusque collis jugo arborem non vidisti in longitudinem mali defixam, cujus apex, in caveæ modum, ferro undique per radios præcingente laxatur? Annuente Poliarcho; Hæ sunt, inquit, publicæ arbores ad id ipsum constitutæ, ut ad Regis imperium impositis in vertice facibus, negotii signum dent, quod illico oporteat per populum procurari. & hos ignes Angaros vocant. Qui primi illos conspiciunt, statim & ipsi suorum montium juga pari fulgore illustant, & ab his porro admonentur qui longius colunt: donec totam insulam flamma mirabili celeritate percurrerit. Ppulus interim in armis stat, ad obsequium cui destinatur, paratus. Et haud mora à Rege nuntius pervadit in proximam urbem, publiceque quid ille fieri velit enuntiat. Inde cives recentibus equis deferuntur in proxima oppida; à quibus & in alias urbes eadem celeritate fides exigitur. Ita continuatis officiis Sicilia

lia ad Principis nutum pene momento erecta est. Neque temere hos ignes excitamus. semel antea illos vidi, cum sicarii solum Regem aggressi hoc modo quærentur. Dii faxint, ne nunc causa tristiori, & in peractum scelus, accensi sint. Adhuc non probabat Poliarchus rationem; subridensque, Expectabam, ô matrona, ut hunc morem ab antiquissima sacum religione deduceres, quas in vestræ Aetæ vaporibus orba Ceres accendit. Quid autem in publicum commodum hic tumultus? aut quid Principis interest res suas nocturna trepidatione potius quam diurnis ministeriis agi? Sed matrona; Non prorsus, Poliarche, huic instituto utilitas abest; maxime cum hostium classis furtim in Insulam timetur appulsura, Nam qui portibus præsident, ista flamma admoniti, tum catenas suis claustris obijciunt, tum in transstris remiges habent, si opus est, navigia in pugnam provecturos. Sed & populus sub suis ducibus tribunisque à signis non recedit, ut nec si fecellerit in litore hostis, in imparatam Insulam possit invadere. Est & alius publicorum ignium usus, si quis reus, quem publice inter sit ulcisci, vel fugam extra Siciliam adornat, vel in ipsa regione, amicorum aut montium fide, contegitur. Nam his ignibus semel accensis, nefas est ullam ex Sicilia navem solvere; & quisquis sua domo communicaverit reum, hunc eodem crimine poenæque legescensent.

Ab his Timocleæ sermonibus diverterunt in alios; quærebantque inter se, quid potissimum crederent huic consternationi causam dedisse. Poliarchus ultima omnia verebatur. In Lycogene nihil fidum: Patere Meleandrum insidiis, tum corruptis suorum ingeniis, tum sui animi magnitudine justos metus averfante. Dumque vicissim civilis belli incommoda loquuntur, Timoclea hospitibus hos veritus porrexerat; quos amicitia Regis studioque literarum notissimus Nicopompus in Lycogenem condiderat: libero furore execratus, quod ille & sceptrum Meleandri & Argenidis nuptias concupiisset.

Qua terris funesta lues! ô fœdera mundi!

B 6

O sce-

O scepra! ô Regum cognata potentia calo!
 Quatantum insanas voluit dementia gentes!
 Scilicet ut vestra sedeant cervice tyranni,
 Ah miseri! justos amor est evertere fasces.
 In dominos saviro juvat: jus, fasque, piumpue
 Occidit, & cacam nil purpura tardat Erinny.
 Qualiter irato fudit cum sava Gigantes
 Terra sinu, tumidisque procul monstravit Olympum,
 Illi acrés subière nefas, humilemque per Ossam
 Speravere polos; donec lucente procella,
 Reddidit injusta fulmen sua corpora matri.

At tu, quem furia, ceu primum à fronte Cerastem,
 Attollunt miseri signum exitiabile terris,
 Tu regni turbare decus, tu turpibus ansis
 Aggressus sceptrumque patrii gnataque beata
 Connubia; ô impar, furisquæ Ixionis ardens,
 Et tantum amplexu vacua ludibria nubis!
 Quas pœnas, vesane dabis? quo funere raptus
 Horrida Tartarei metues ad verba tyranni?
 An cita præcipiti vinctum rota differet orbe?
 Vel jecori procumbet avis? vel fulmine tactum
 Aetna capax monstri, rapidos qua plurimus ignes
 Egerit Enceladus, crepitantibus hauriet antri?
 Sol pater, armentis si pabula grata Pelorus
 Educat, alme, tuis, septisque fidelibus ambit:
 Tuque Erycis victor, tuque ô Erycina, Ceresque,
 Vosque Dii indigena, quaque hospita numina rite
 Trinacrii casto placamus thure coloni:
 Ferte piis vires: nec sit violabile Regum

Numen, ut & tutus vestris honor excubet aris.

Erant in illa lectione, cum nunciatum est rediisse
 Timoclez servum. Omnes ergo suspensis animis
 circumstant intransantem. Nec diutius poterant dubi-
 tare, & interrogare timentem non audebant. Ne-
 que is ratus quod afferebat coram hospitibus evul-
 gandum, se vocat Timocleam, delatoque indicio,
 cum stupente paulisper muliere & ipse videbatur
 obriguisse. Tandem Timoclea, ut maxime subitis
 consiliis mulier valebat, manu prehensum, ne cum
 cetera colloqueretur familia, in interiorem thala-
 mum

num rapit, monitisque ut sequerentur hospitibus,
 ostium tremens adducit: & jubet palam servum
 quæ audisset nuntiare. At ille, Vix in oppidum per-
 veneram (inquit), cum plerique occurrerunt, ut in-
 tumultibus solet, nec ipsi quoniam fati certi. In om-
 nium foribus micabat lucerna, diviisque in coro-
 nas haud modica admiratione marcebant. Cum me
 ad proximum cœtum applicuissem, audio Poliarchum
 perduellionis reum esse, & ad capitale suppli-
 cium quæri; in hanc quæstionem publice ignes ac-
 censos. Ego errorem nominis veritus, quod in mul-
 tos cadere potest, curiose quæsiit quis ille Poliarchus,
 & quo facinore damneretur. Vox omnium
 fuit, Poliarchum eum esse, qui plus anno in Sicilia,
 hospes, armis, & amicitia Regis inclyrus fuisset. De
 crimine neminem eorum satis scire. A rege damna-
 tum; & quidem diligentissime vestigari. Ab hoc
 cœtu digressus ad alium, eadem rursus accipio; &
 cum nemo suo dissensu incertum rumorem faceret,
 rem satis exploratam nuntiare non distuli.

His auditis, Archombrotus, simulque Timoclea,
 in Poliarchum contemplationem injiciunt. Pallens
 ille ac tremens, non ut conscio metu, sed indigna-
 tione periculi, nec contumeliam ferente virtute,
 identidem à servo requirebat, an vera & comperta
 memoraret; & à matrona, satisne compos animi ef-
 set is servus. Nec fecius quam inani somnio præ-
 cinctus agebatur. Vocem deinde aliquandiu tenuit;
 ne in tanto animi tumultu quicquam excideret in
 Fortunam aut Regem indignum. Sed tanta res, do-
 musque incertum an sat fida, cunctationem non fe-
 rebant. Manum igitur atque oculos attollens in
 cælum: Vos, inquit, Dii Siciliæ, & quotquot præ-
 terea superi jus fasque conservatis; Vos Genii, La-
 resque Meleandri, qui me hospitem excepistis, ob-
 testor, ac veneror, ut si quid in Regem, remve pu-
 blicam Siculorum offendi, si ope, manu, consilio
 violavi fidem hospitii, aut omnino traduci comme-
 rui hac publicæ quæstionis infamia, tum me inter
 inimicorum manus atque ludibria quam potest fu-

nestissimo exitu conficiatis. Sin omnia contuli ad salutem imperii, inundatque hæc insontem invidiosa calamitas; date, ò Dii, saltem ut Regi populoque purgatus, tuto ab Insula excedam, liceatque non foedam aut ignobilem mei memoriam in hac gente relinquere. Te vero, Matriona, in communionem periculi non voco. Hoc ipso noctis concubio recedam in agros, meæ fortunæ contagione tuas ædes liberaturus. Premebat interim Archombrotus, & adeo unius diei amicitia valuerat, ut extrema omnia Poliarcho polliceretur. Ex vultu impetuque, & loquendi ratione, utri hoc periculum esset nescires, nisi quod adhuc licentius Archombrotus videbatur irasci. Sed matriona sic, quasi servuli indicio fidem non haberet, dissimulans, alios qui referrent certiora, se protinus legaturam dicebat. Subsistere tamen in triclinio servum jubet, hospitesque extra illius conspectum in proximum conclave ad consilium ducit.

Illic vero non diutius gemitustenens, deflebat fortunas Poliarchi. Neque se enim de illius innocentia, sed neque de Regis iracundia dubitare. Quippe sagacissimum servum nisi fideliter exacta renunciare non ausum. Se quidem suam domum opesque offerre Poliarcho; iis ipse qua posset ad salutem uteretur. Sed quid, inquit, hæc tecta, aut tua, Archombrote, societas, possit in Regem? Jam aderit miles armatus, jam ædes aut apertæ nos prodent, aut obrutæ in nos ruent. Nam nec sperari potest toti familiæ integram fidem fore, nullumque servorum, si hic clam hæseris, Poliarche, nostri furti secreta temeraturum. Scitis quid inter tam subitos metus succurrerit? Latens iter, & præter me hodie nemini notum, effoderunt sub terra qui has ædes condidere. Id triplici errore disiectum rotidem ostia habet, quibus in varios campos erumpit. Illic facillime potes regi, Poliarche, subducique discernimi. Simula modo te atroci rumore perterritum à me abire: ut ambo defungamur periculo; nec aut tu tanquam nocens; aut ego receptatrix, invidioso tumultu

tu obruamur. Cum vero lumine excesseris, continuus arborum ordo, qui à meis foribus ad Himeram est, eo te ducet unde non procul fluminis ripa arcanus in promissam speluncam est aditus. Ego nemine familiarium conscio per domesticas latebras cum face in eandem fluminis viciniam evadam. Exceptum deinde in hæc antra ope deorum servabimus, dum tempestas exsolvatur. Hoc secretum Archombrosis ignorare non debuit; & ea indole violare non poterit. Libertum quem unum hic habes, id celari magnopere interest, ne timoris radio, aut præmiorum fiducia, mutetur. Poliarchus in gratias ad Timocleam effusus, id vero consilium in eam noctem probari sibi dixit. Neque enim in spelunca hæsurum, nisi ut certo intelligat quæ hæ larvæ Siciliam in se agant. Explorata fidei libertum ab ultimorum secretorum notitia arceri non posse. Nam & ejus ministeria in illa tempestate potissimum exigi. Ab Archombroso non petendum, ut tantam rem silentio premat. Dignum se pejori calamitate fore, si de illius fide auderet dubitare. In hæc verba de triclinio excedunt: iustisque mox armis, ceu pugnam capesseret, insignis Poliarchus, procedit ad Timocleæ fores, illic stupenti familiæ, & quæ hæc rerum mutatio esset furtim quærenti, paucis exponit, denuntiatum sibi periculum illis ignibus quos videbant. Se igitur fugere, ne aut ab his ipsum prodi necesse sit, aut cum ipso hos perire. Salutavit deinde in speciem longioris discessus Archombrosium atque Timocleam, conscenditque in equum, & liberti vestigiis hærente in præscriptum à muliere iter se conjecit.

Periculi immanitas, & propemodum pudor, stimulum juvenem angebat, & O me vesanum, Gelanore (ita libertum appellabat), quod ulli mortalium potestatem fecerim in hoc caput! Quid autinebat, ignorum, nec cultu ad meam sortem idoneo, in hac gente errare? Aut quid fabulæ aliud docent, quæ Lycaonem ad Jovis hospitis jugulum nobis effingunt; quam Principes qui insperato exitu luunt quod

se externis crediderint, non magis alieno scelere quam sua stultitia violati? Vohi patere injuriis. Bene est: lætor ex merito, Gelanore. Hæc ipsa dum loquitur, subit memoriam causa, quæ cum in Sicilia tenebat; cujus veneratione illico motus, timuit ne pro tantæ spei felicitate, in quam illic vivebat, scelerate doluisset de oblato discrimine. Gelanorus fidissimo metu in domini periculo turbatus, censebat debere Poliarchum genus suum & fortunas ommissa simulatione detegere. Nam si sibi personam detraheret, si se ad salugium suum reciperet, sponte excusaturum Meleandrum acerbiora judicia, hostesque veniam petituros. Nihil sapis, retulit Poliarchus. Post acceptam injuriam maxime interest me celari; Dignitatis meæ reverentia pejus forte accenderet cogitantes posse me læsum dimitti semel tantum, at semper meminisse injuriæ. Nihil referebat Gelanorus, sententiæ incertus, & astra quæcunque tunc micabant in opem, & mentem, sibi atque patrono, inter silentium compellans.

Interim Timoclea, munitis foribus, familiares jubebat secedere ad quietem: Nolle se quicquam nocteturbari; orta luce omnia diligentius exploraturos. Obire deinde singulorum cellas cœpit, tanquam domesticis curis intenta, revera ne quis rebus quas furtim agitabat molestus inspector accederet. Ubi, acquiescentibus universis, tuta res visa, intrat exiguam cum Archombroto cellam, in qua secretum effossæ speluncæ aditum peritus artifex abdiderat. Stratus erat asseribus locus, quorum inter se oræ clavis insertis neclebantur, nisi quod duos ex iis nullum ferrum ceteris commiserat, ut faciles essent, si quis hos vellet ab simulata compage revellere. Supra illos oblonga stabat mensa, verabatque calcari, ne, quoniam aliis non hærebant, ad perambulandum quaterentur vestigia, proderetque secretum. Paucissimos illic intrare ferebat Timoclea; ipsa raro locum visebat. Tunc vero sublati asseribus specum aperuit, gradusque in imum ædium ducentes: Mox concussi filicis ignem sulphurato excipiens præparatam facem

eam accendit ; viamque auspicatur cum lumine. Se-
 quebatur Archombrotus, sua & mulieris causa nu-
 dum ensen manu tenens. Gradus ad viginti erant,
 per quos subibatur subterranea porticus, quæ in lon-
 gum porrecta abibat denique in varios calles: ne
 possesso ab hostibus uno ore, obstrui posset fugien-
 di utilitas. Terra huic operi apta fuerat, quippe ad-
 eo spissa, ut qua stare illam velles, cetera quæ ege-
 rebantur nulla ruina sequeretur; rursusque non dif-
 ficilis accipiendis fossorum ictibus, quos nec obje-
 ctis saxis interpellabat, nec cedente arena frustra-
 batur. Longus ille, & arcuato opere continuus fornix,
 quamquam arva & incumbentem domum ferret, ad-
 huc tot annis vitium non fecerat. In aditu modicum
 spatium calce liniverant, ut pictura & literis imbue-
 retur. Sed piger, nec solutus siderum luce aër, gravi
 humore imagines corruerat. Adhuc tamen cerne-
 res effigiem aræ hominisque imponentis simulata
 thura in locum, propter cuius verticem ejusmodi
 versus utcumque legebantur.

*Di quos sub vacua fas est tellure precari;
 Seu Jovis hic regnum est, seu Ditem hac antea ve-
 rantur,*

Seu qui caruleis incinctum continet Orbem.

Fluctibus, hic tristi posuit fundamina sceptri;

Has precor o fidas domini servate latebras.

Non istam fraudes scelerent, non turpia noctem

Furta, nec attonita radians face tristu Enyo

Terreat, aut dira vanis stridoribus umbra.

Sit pacata quies, sint sancta silentia rebus,

Donec casta domus, nec parci grata nepotes

Thura ferent vobis. Hic fontibus incubet horror,

Hic Erebus; placidasque bonus mulcet tenebras.

Hæc raptim legebat Archombrotus: Sed gravior
 de Poliarcho cura à loci contemplatione mentem re-
 duxit. Timoclea percunctantem docebat, quam-
 quam Poliarchus erat externus, neminem fuisse Si-
 culorum propiori amicitie gradu Regi admotum;
 neque bonos invidisse. Sed nescio quod hoc fa-
 tum, inquit, defecit in illos qui Regibus fuere ca-
 rissimi.

tissimi. Ita est, retulit Archombrotus: hic cometes paucisannis quas aulas non perstrinxit? At Timoclea; Verum, Archombrote, ceteris omnibus ruinæ suæ causa, vel in se, vel in dominis fuit. Istum tantæ virtutis, sub moderatissimo Rege, quis casus affixit? Retulerisne ad exemplum Lydios conjuges, qui nuper in gente externa impotentis felicitatis pœnas dederunt; hic ad Regium limen in suo sanguine fusus, illa ex carcere ad liëtoris ferrum educta? Notissimam refero, Archombrote. Sed quid ea in scena simile Poliarcho? nihil illis ad regnum decrat, præter nomen & purpuram. Aspernabantur pares esse gentibus; nec, qua virtute tantum supercilium tollerent, habebant. Teneros quoque annos cæci calcabant, illius, qui hæc bona & asserere vere poterat, & fortiter sustulit, in rudimentum potestatis. At Poliarchus non libavit regiam gazam, non præsidiis, non castellis fundabat suas vires. Apparebat denique, instar Solis hanc virtutem in transcurso lucere Siciliæ. Longe aliter isti Lydi, & (haud absimile fortunæ ludibrium) par aliud conjugum ex Phrygia. Nempe illi, subjicit Archombrotus, quos nuper ex regis penitrali, in qua omnia poterant, veneficii crimen mittebat ad laqueum, nisi Princeps adhuc memor amasse, carcerem damnatis munus dedisset. Ita est, inquit Timoclea; Scis igitur quam multum peccaverint: ipse quidem tanquam immemor primæ sortis, & à multis amari dedignatus; illa invidiam non verita abdicati conjugii, quod primum erat nacta: uterque autem aversæ Junoni non litans, ignarusque suum quoque Deabus fulmen esse.

Miratemur hæc, matrona, (ait Archombrotus) nisi crebræ humanarum rerum vices pene omnium rerum admirationem sustulissent. Cerne Aquilii aulam, cerne Hippophili. Quid Procerum primos juvit, post exhaustum immensæ potentiæ cursum, ad purpuratum Sacerdotium confugisse, tanquam ad aram? Nempe ut pretiosius esset funus expirantis dignitatis. Sed non ideo mehercule plebeix invidiæ unquam accedam, quæ in omnes defævit qui

Prin-

Principum amicitii illustres sunt; ipsisque Regibus obloqui audeat cum homines sibi gratos ceteris anteponunt. Insignis hæc est, inquam, in Reges injuria, velle eos arceri à suavitate amandi, & à fide, quam omnes in iis expectamus, qui per nostra beneficia creverunt. Amicum tu aut ego habeamus, in ea lenitate conquiescamus; solis Regibus lex barbaræ inhumanitatis dicatur, ne quem eximium habeant, aut cujus familiaritate delectentur? Quid cum sponte amari se sentiunt? cum ingenii & affectuum paritate, imo cum fide & beneficiis provocantur ad amandum? Ne tum quidem audebunt illi impetui indulgere, quem natura dulcissimum habet? Certe neque Herculi Philoctetem, neque Achilli Patroclum invidemus; paucique inter Heroës sunt, qui non aliquem præter ceteros carum, in vitæ & secretorum consortium admiserint.

Hic Timoclea: Mihi quoque, Archombrote, nunquam placuit tam iniquæ obrectationis audacia, quæ quamquam publicæ utilitatis larva contegitur, plus insani tumoris tamen habet, quam solidæ pietatis. Plurimi enim Regibus irascuntur, non quod aliquos gratia sua subvehant, sed quod sibi gradus ille non pateat: Et in gratiosis, quos tam acerbe devotent, haud raro nihil magis quam ipsa felicitas displicet. Certe ut ex domesticis nonnullos seligimus, ac veluti adoptamus nostras in curas; fidemque eorum familiaritate & muneribus tam pensamus quam sollicitamus in futurum; Ita ni Princeps sibi quæsierit ejusmodi vicariam opem, iisdemque rationibus aluerit, non sufficiat publicis laboribus, non mecastor vel si firmiores nostro Atlante cervices incumbentibus negotiis opponat. Nam quod modo referebamus casum eorum, quos diu regis amicitiiis florentes ab suo denique axe fortuna excussit, nihil inde collegeris, nisi interdum fieri posse ut Reges injuste amicos suos deserant, aut si indignos amaverint, errore deprehenso præcipites eos agant ex suggestu quem invidiose conscenderant. Sed quod sæpe est, fac constantis animi esse Regem, feliciterque
inve-

invenisse quos amet; videbis intactam utrimque benevolentiam utilissime perennare. Ridebis; optime hospes, quod mulier apud te hæc discram. Verum in Aulæ tropicis educata, frequentissime vidi hoc argumentum inter peritos agitari, quorum sapientiam ipsa quoque experientia sæpe probavit. Sed hæc clades Poliarchi, quæ nos modo sollicitos habet, forsitan præter omne exemplum est: Nam & Meleander probissimi ingenii Rex est; & iste nec fidem deseruit, nec improbe exultavit in tanta fortuna: ut in hoc illius discrimine non aliam quam fatorum esse culpam existimem.

Sic loquente Timoclea, hæsit Archombrotus, subito aquæ murmure percepto, quæ in vicino fluebat; rogavitque matronam, quis is sonus, & an illic perpetuus esset: simul, quantum in lumine facis licebat, humum intuebatur, ne temere in fluentia incideret. At Timoclea; Fons, inquit, est, ingenti vi aquæ è vicinis collibus huc illabens, fistulisque ad ulteriores campos deductus, qui commodissimo cursu facit ne sitiant qui isthic latuerint. Et haud multum inde progressa, magni ambitus lapidem ostendit, qui fontem largo impetu cadentem præcipitabat in subjectos canales per foramina toto fundo distributa. Pulchritudo, & copia aquæ, tum nativa frigiditas, & quicquid in aquis laudamus, eo plus Archombrotum rapuerunt, quod ex Africa veniebat, sicca ut plurimum, & fontium destituta solatio. Itaque quamquam ad Poliarchum festinabat, captus juvenili voluptate manus primum, mox & ora fonti admovit, qua placidius manabat, inde etiam plurimum bibit curis & vigilia accensus. Objurgabat intempestivum potum Timoclea: fontemque impensius miranti; Hunc specum Majores mei, inquit, non in viæ tantum & fugæ commoditatem ornaverunt: sed & qua licuit, longiori habitationi voluerunt aptatum, si quem forte diutius latere sua fortuna coëgisset. Gerne hoc spatium quernis tabulis stratum, ligno eodem utrimque latera & fornix ambiente; ne proflus insalubris

ca-

capiendo sommo locus sit in nuda liberaque ex-
dantis undique terræ frigiditate. Aspexit Archom-
brotus illud cubiculum ad semitæ dexteram intra
effossum speluncæ laus declinans; & ipsa loci cali-
gine offensus, quam modicus ignis non satis sub-
movebat, aversatusque indigni domicilii omen,
non sine suspirio cogitavit quantus vir illi diverfo-
rio destinaretur. Liberiori quoque dolore Timo-
clea ita locum affata est: Tu igitur hospitem Po-
liarchum accipies, tu juvenem fortissimum & o-
mni luce dignum tuis tenebris celabis? Sed bene
est si te illius salute nobilitaveris! O fortunæ vim,
quæ sæpissime facit ut ei de suis in nos injuriis
gratias habeamus! Nam & illa peccavit clarissi-
mum virum ad laibula ista cogens; simulque exinie
favit, quod his saltem in antris passâ est spem salutis
illius delitescere.

Inter hæc emensi viam erant, & os specus Ar-
chombroto monstrabat Timoclea, quod non ope-
rose referaretur. Vestes inuorsum duo oppositum
egressui lapidem tenebant, sic in terram nitentes,
ut nulla vi quæ exterius moveretur quati possent.
Sed qui intra specum erant, eos facile obliquatos
ab exiguis levabant scrobibus, quibus ita fulcie-
bantur ne ab imposito ostii onere possent recedere.
His ergo exemptis, saxoque deducto, ubi spelun-
cam Archombrotus aperuit, egressa Timoclea ja-
ctavit manu facem, ut cum Poliarcho convenerat,
rursusque ignem suppressit, ne ex mora in alios,
quam quos optabat, suspiciosus fulgor incideret. Il-
le cum non aberrasset à via, stabat ad flumen, ex-
pectabatque signum. quo dato pervenit ad matro-
nam. Sed quid illius & famuli equis fieret, diu
quæstio fuit, donec Gelanorus; Ite, inquit, ad con-
siliium in speluncam; dum de equis deliberatis, sta-
bunt religati ad has a'nos, quæ procul omni via
propter flumen consurgunt. Dum illi descendunt,
dum adhuc trepidi nihil in rem meditantur, Gela-
norus equos revinxerat, aderatque ad speluncam.
in quam ubi receptus est, lapidem quo viæ aditus
cela-

celabatur reductis fulciunt vestibus, & ad consilium se componunt. Censebat Poliarchus dimittendum esse libertum, qui omnia exploraret, quod sibi facinus objiceretur, quæ hæc nova in Rege sævitia, num denique amicorum in extremis fides duraret. Salubre (inquit Timoclea) consilium, Poliarche, si non scires nihil prius homines à Gelanoro quæsituros quam ubi delitescas. De illius fide non dubito, sed si in hostes inciderit fortasse, per tormenta expriment verum. Indignatus Gelanorus, se in salute domini, non verberibus, non equuleo, frangi posse respondit. Habere se præterea quo eludat inimicos. Iurum se attonito maxime similem, & si quis ex ignotis aut suspectis de Poliarcho roget, jam de luce abiisse, voce ad fidem composita esse dicturum. Neque rem à vero abhorre; quandoquidem sub terra secretus à sole recesserat. Quærentibus mortis genus, mentiturum ab equo in Himeram flumen casum: Quippe fuisse Regis edicto perterritum, ingressumque nocte flumen, neque vadum tenuisse gravem armis, & subtrahente se equo, fluctibus haustum. (& tunc forte commode ad hanc fraudem Himera plus justo abundabat.) Addam, inquit, nihil fuisse in me opis, cum viderem iratis vorricibus dominum in mare deferri. Hoc commento, fama tui interitus spargetur. Quæ nihil nostris rebus commodius. Nam & inimicos satietabit, & ceterorum miserationem inveniet, qui de extincta virtute magnificentius loqui amant. Laxabitur deinde custodia: quæ jam portus & navigia asseruat; & omiſſa quæſtione, quam audimus in te decretam, non ægre aut latebis aut fugies. Nec aliud mortis genus tutiori mendacio fingemus, quam quod nihil ex te reliquerit. Tuum præterea equum quo temere volet patiar ire; tanquam mors domini hanc fecerit libertatem.

Placuit omnibus Gelanori calliditas; Sed adjecit Poliarchus, si incideret in Arsidam, cui inter Siculos maxime fidem habebat, rem ut erat nihil cunctaretur effundere, rogaretque suis verbis ne indigna

gna calamitate jacentem adire vereretur. Aut si id minus posset, quæ saltem ex re essent perferenda concrederet. Consulebat etiam Archombrotus, ne perfunctus officio Gelanorus protinus rediret ad specum: (nam nec satis posse pulsantem exaudiri; & suspicioni locum fore si qui viam in proximo obirent:) Sed ad Timocleæ fores accedens ueretur in matronæ familiares larva eadem qua ceteris imposuisset, patronique tanquam extincti fata expressis prosequeretur gemitibus. Inde secreto Timocleæ ope ad Poliarchum esse venturum. Agitare præterea, quid suppellectili, quid familiæ Poliarchi faciendum. Instruxerat enim domum, quæ non indecora, aut impar regis amicitia esset. Sed nec familiaribus fidebat. Unum enim suæ gentis habebat Gelanorum. Ceteri erant externi, ac plurimum sibi ignoti: Nec multum de bonis laborabat, assuetus in abdito vestium circumferre summi pretii gemmas, & modicum auri; ne fortunæ omnia in absentem licerent. Sive igitur tanquam damnati hominis bona ad se traheret Meleander, sive illa mercenarii servique diriperent; jussus est nihil movere Gelanorus, sed tanquam à convulsæ domus excidio cervices subtrahere. His præceptis exornatum dimiserunt. Ipsi Archombroto atque Timocleæ jam non diu licebat cum Poliarcho esse. Servuli enim primo mane ad officia surrecturi timebantur, aliquo ludo fortunæ tunc potissimum seduli cum minime velles. Hos matronæ in Poliarchum studia deprehendere, utrique perniciēs erat. Rogant itaque ut in solatium virtutem adhibeat, quæ nec clades mereri, nec, cum immerito accidunt, dejici potest. Se quidem quam sæpiissime liceret ad colloquium redituros. Tum pulvinum in quo recumberet, facesque (plures enim Timoclea intulerat) tradunt; & remenso sub terra itinere in toros referuntur. Poliarcho quæ mens fuerit, quantum iracundiæ questibusve in illa solitudine indulserit, illinc intelligas, quod non plus de vita quam de mortis decore laborabat, sciebatque

ex

ex spiritu suo pendere quos supra se habebat eximios.

Gelanorus postquam domini equum admota virgula libertatis admonitum avertit in cursus, & ipse in suum conscendit, destinatum iter ingressus est. Cumque fere ad silvam pervenisset, in qua pridie Poliarchus pugnaverat, tres lesticas ferri vidit, multosque in equis comitari; post hos, peditum examen procedere. Quæ hæc pompa duceretur scire libuit. Propinquantiliquebat, lesticas esse funebres, hominesque pullatos. Territus ferali auspicio rogavit ab extremi agminis uno, cujus exequiæ ducerentur. Ille ad corpora legatorum ire respondit, quos pridie Poliarchus contra jus gentium cecidisset. Cohorruit Gelanorus; & quæ hæc fraudes, quodve piaculum esset, secum ipse volutans, quo certiora cognosceret, ivit cum illo agmine, donec hominis cadaver quem in limine silvæ Poliarchus fugientem peremerat, inter ferales luctus vidit attolli in lesticam. Tunc satis constitit, grassatores qui in Poliarchum inciderant, à Lycogene ad Meleandrum fuisse legatos. Sed cur præcipitata ultio erat? Cur dies non dicta Poliarcho? Ergo legati latrocinarentur impune? Et Rex in hostes quam in suos pronior esset? Danda fortitudinis præmia fuisse victori, & legatis in scelere occisis crucem quoque pro funere.

Hæc confusa & tumida pietate volventem tanta ira incesserat, ut jam ægre aut colorem obtineret aut vocem. Satiùs visum à spectaculo recedere, cui furiose indignari inceperat. Igitur devotis hostibus, qua ad Regem propior cursus erat concitat equum. Penetranti ad alteram silvæ oram, jam sole provecto, visi complures per viam procedere: nam & militari hæc erat, & tunc regis in propinquo castris frequens. Inter ceteros occurrit Timonides, non obscurus ex Meleandri familia: qui & de Poliarchi vice anxius ad hoc ipsum errabat, ut quid eo esset factum acciperet. Is posteaquam Gelanorum agnovit, O te, inquit, opportunum! ubi autem in
tanto

tanto tumultu Poliarchus? at ille promissæ artis
 memor, dejectos oculos in Timonidem vix atrol-
 lens, Poliarchum vixisse respondit. Tum vero in
 Timonide pietas, atque amor, potior fuit præsen-
 tium rerum metu. Vaticinanti similis stetit, dein-
 de singultibus in hæc verba laxatis, O infelicem
 cum Meleandro Siciliam! vertit habenas. Visa res
 non mediocris solatii Gelanoro, fictam domini
 mortem adeo veros, nec occultos gemitus, inveni-
 re. Neque multum Timonides processerat, cum ad
 illum iterum redit, &, Quod, inquit, viri maximi
 fatum fuit Gelanore? quam subito aut à quibus
 oppressus est? Cum edictum in se Regis metueret,
 retulit Gelanorus, ausus est per tenebras vadum
 in Himera explorare: Sed imbris tumens flu-
 men conantem diripuit, &, quantum in siderum
 fulgore conjeci, in proximum mare devolvit. Rur-
 sus exclamavit Timonides; & nuntiaturus maxi-
 mam cladem, illico viam ad Regem instituit. Sic
 furenti non procul Arsidas occurrit; cui uni Po-
 liarchus furtiva consilia à Gelanoro credi voluerat.
 Hunc Timonides raptim implet funesti nuntii
 horrore; petentique ubi esset Gelanorus, ostendit
 venientem. Simul his ipse quidem, ut cœperat,
 versus regia castra stimulat equum; Arsidas vero
 ad Gelanorum pergens, salutemque obiter ferens,
 de patrono protinus quaerit. Sed ille esse arcana
 quæ afferret respondit, quibus publicum satis
 aptum non esset: declinaret à via Arsidas; se cum
 nemo observaret sequuturum. Paruit monenti Ar-
 sidas, cui jam non parvam spem insinuaverat; nihil
 dum Gelanorum de Poliarchi obitu questum esse.

Solitudo in convalli proxima erat, quo post-
 quam convenere, ita prior Gelanorus; Vivit, ô Ar-
 sida, Poliarchus, sed te unum vitæ suæ conscium
 cupit. In effossa sub Timocleæ ædibus via, ma-
 tronæ fide celatus est. Me autem ad te misit, ut
 doceres quis ventus hanc tempestatem exciverit, &
 si perculsum non fastidis ad se quoque perduce-
 rem. Arsidas nullum se periculum defugere dixit;

C

Duceret

Duceret modo Gelanorus ad specum, cupidumque Poliarcho conjungeret. Imo, inquit, Gelanorus, arte opus est qua Timocleæ familiam capiamus, ne resciant illic latere Poliarchum, & in sordidorum hominum potestatem summi viri fata perveniant. Prior ibo, subornatisque gemitibus, quod jam apud Timonidem cæpi, illius simulatam mortem deflebo. Tu quoque, Arsida, quoscunque conveneris illa fabula utiliter eludes. Fiet Poliarcho vita securior, si credetur extinctus. medio die ad Timocleæ limen pervenies, quasi per æstum acquieturus. Nec suspicionem faciet, si in ædibus matronæ jam olim tibi notæ familiaritatis jure diverteris. Est præterea quod te moneam; Juvenem illic esse in Siciliam heri advectum. Ex Africa, nisi dissimulat, solvit. Speciem, & cum loquentem audiveris, sapientiam laudabis. Fides in Poliarchum summa est, cui vix dieculæ commercio junctus nunc in ultimis adhæret. Ille tibi, aut patrono meo, suspectus esse non meruit.

His inter se constitutis. sparguntur in diversa; Et Gelanorus quidem qua compendium ad Timocleam erat; Arsidæ, cui diutius vacabat, lento gradu in publicam viam divertit. Sed deceptus Timonides tragoediam late ferebat. Nam in quemcunque de notis incideret, auctor erat obiisse Poliarchum. Rumor inde in plures; & pro hominum sorte diversis affectibus, sed ubique ingentibus, exceptus. Statuerat eo die Meleander, Hypsa flumine superato, ire Magellam; quo ipso jubente Argenis filia Syracusis advenerat. Jamque pronuntiato discessu colligebat miles vasa; & Rex dum apta itineri hora esset, in proximis vallo campis spatibatur. Medius proceribus erat, haud dubius multos ex illis specie amicitiae atque officii circumstare inimicos; cum ecce in castra Timonides redit, nuntiatque amicis quicquid acceperat de Poliarchi fato. dicto citius atrox fama dimanavit in milites. Neque ægre credebatur. Ipsum denique Regem adire Timonides, luctuque efferatus ita loqui non
tinuit;

timuit; Multum est, Domine, quod gratulemur
 Lycogeni. fato functus est Poliarchus. Ad hæc ver-
 ba hæsit Rex incertissima mente perculsus. Amissi
 juvenis calamitas & jactura eo magis horrentem
 agitabat, quod in se tanquam auctorem hæc fa-
 torum culpa reciderat. Lacrymæ deinde prope-
 modum subibant, & triste venturarum rerum au-
 spicium. Sed nec publice dolere tunc securum, cum
 in ejus vultum plerique imminerent ex amicis Ly-
 cogenis, frontem, oculos, verba adnotaturi. Ob-
 firmato itaque ore, ne aut lætitiæ aut doloris ede-
 ret signum, pauca de genere interitus quæsit,
 rediitque in tentorium, certus nemini lætam esse
 Poliarchi perniciem, nisi qui & ipsum Regem per-
 fici concuperet. multis militum reverentia Regis
 obstabat, ne coram lamentarentur. Fidissimi pro-
 cerum vel suspiriis constantiam fallentibus defle-
 bant amissum; vel indignatione majori, inter
 mutua colloquia, factorum temporumque injuriam
 non premebant. Illos Rex diligentissima memoria
 distinguebat à ceteris, tanquam dignos quibus
 unis se crederet; sed nec sine pudore intuebatur,
 ratus se ut interfectorem Poliarchi invidiose ab il-
 lis designari. Mirum fuit, extitisse qui auderet sub-
 ito calore effundere hos versus furtimque depo-
 nere in vestibulo Prætorii, qua Regem abire oport-
 ebat.

*Flos juvenum, seu te id Stygius timet omne sub oris,
 Quo pallent alii manes: seu fidere calum.*

Auxisti, Siculas non respecturus ad oras:

Da fassis veniam: gravibusque accedere vindex

In miserosne quare Deus. Satu ausa luemus

Gentibus invisi, memorique in secula fama

Hoc monstrante nefas. Tene ergo laceffere flamma,

Te potuit ripis haurire furentibus amnis?

O Superi! qui nos ignes undæve piabunt?

Ipsi amnes, ipsa meruere piacula flamma.

Ceterum dum profectio à castris ornatur, jam
 effusa in populo fama Poliarchi cladem vulgave-
 rat, Magellamque pervenerat. Forte in thalamo se-

debat Argenis, cultumque non quem tranquillis rebus haberet, regia virgine tamen dignum, inter puellas adornabat. Selenisſa alumna Argenidi erat, ſecreſorum omnium conſcia; & tunc illius comam ſingebat, cum una ancillarum ex atrio: in quod forte proceſſerat, redit, nuntiatque, Poliarchum obiiſſe. Feſellerat primo Argenidis aures, cui tunc intentior de nocturnis ſignibus, & Poliarchi inimicis, cum Seleniſſa ſermo. Et ad Seleniſſam quidem allapſa ancillæ vox, ingenti tumultu animum, omniaque præcordia concuſſit. Tum vero ſurtivis nribus, oculiſque ſilentium ſubinde jubentibus, monebat miniſtras ut premerent vocem; ſed jam ſuſurrantium garrulitas ſedem impleverat, ſubitoque horrore Argenis attonita, nec dum certa quid ancillæ loquerentur, rogavit quoſnam caſus aut clades inter ſe muſſarent. Seleniſſa reſponſum interceptit, excidiſſe de miniſtræ manibus ſpeculum, quod de natali Argenidis Meleander dederat: illud nunc dominæ iracundiam reveritas queri. Sed non perſuaſit jam ſponte metuenti. Ergo de ſede Argenis exiliit, proximamque puellarum manu prehensens, & in eam ardentibus intuens oculis, Si jam, inquit, mentiri audebis, ſcias te hodie ultimo in conſpectu meo eſſe. Dic vero nunquid triſte de Rege allatum eſt? Abominata illa dirum de Meleandro omen, & tanquam adhibitura ſolatum; Imo, inquit, ò Domina, omnia quæ oportet de Rege audimus. Victor, & valens, ut noſti, expectatur. In tantæ felicitatis mixturam parva clades eſt, extinctus Poliarchus. Non alias fortius ſuas partes, quam tunc, in Argenide obiit pudor. Strenue revocavit abeuntem ſpiritum, eodemque momento & conſtituit, & diſtulit mori. Ac ne ullam ſuſpicionem mulieribus quæ aſtabant relinqueret; Regem, inquit diis curæ eſſe non dubito; qui civilibus motibus ſecundum jus exitum dabunt. de Poliarcho loqui perſtimuit, ne in ipſo nomine hæreret jam pene collectis gemitibus viſta. Cumque diutius coactæ

fron-

frontis scenam non ferret, in arcanam penitus cel-
lam sola se penetrat, tanquam subiti negotii cau-
sa: jamque fores obserabat, ne quis superveniret
suprema meditati. Sed non fecellit illa rabies Se-
lenissam. In vestigiis itaque Argenidis hærens (&
alumna hoc licebat) redeuntem in claustra januam
sustinuit manu, specieque obsequii dominam in il-
lo secreto sequitæst.

Tum demum obseratis foribus liberior in lu-
ctum Argenis & lacrymas solvit, & direptum
manu cultum laniatis crinibus projecit in tetram.
Lectulus ex ebore erat, quem humilem purpu-
reis tapetibus ad diurnam quietem auxerant. In
illum tota corporis mole procubuit. Neque Sele-
nissa loquebatur; sed tacita expectabat, donec
sponte primus turbo lacrymarum concederet. Sed
ut vidit nunc mitissimis ferventem gemitibus, ne-
xisque manuum articulis lacertos oculosque in-
vidiose tollentem in cælum; nunc sævius intra
se, & errantibus luminibus, obloquentem; lon-
giorem denique stylum, qui ad varios usus desine-
bat in acumen, aptantem in jugulum: nihil cun-
ctata in frementem insiluit: & brachium jam pe-
ne sceleratum tremulis manibus tenens, laborat
dignos questus in furiosam expedire. Nam spissis-
simis singultibus luctus obstabat. Diu par misera-
bile in hoc statu perseveravit, ut utraque invalida
manu esset, & nec illa ferro uteretur, nec ista e-
riperet, ambæ immobiles, & in alterna tantum
ora defixæ. Argenis præcipue in humerum cervi-
cem reclinaverat: ore quoque incuriose hianu Se-
lenissam intuita, Nihil, inquit, nihil agis, Selenis-
sa. Utcunque obsiteris, mori licebit. Hactenus
recte monstrasti, constantem, memorem, piam es-
se. Quid illa præcepta jam alia pietate pervertis?
Mihi quidem, tibi que solatium erit, quod inviolato
pudore in tumultum succedam. Purasne me super-
stitem Poliarcho esse posse? ille me intactam à
Lycogene præstitit. Reddam nunc vitam: & hoc
ipsum est pudore, quem servavit, & merito suo

minus. Ego si nescis, Selenissâ, Poliarchum occidi : Crimen non expiabo nisi sanguine abluerim. Quid illi cum Sicilia, nisi propter Argenidem, fuit ? In hæc verba dolore confusa spiritum quoque amiserat. Elabitur manu ferrum, & ipsa in Selenissam, tunc quoque malefortem, incubuit.

At illa non Argenidis modo, sed & de sua vice sollicita, omnem medicinam adhibebat parum exaudienti, nunc alterno dolore aggemens, & cito expiratos luctus credens, si liberrime solverentur, nunc in alumnae supercilium rediens. Patris etiam admonebat, quem tumultibus publicis fractum si ipsa moreretur, extremo vulnere sauciaret. Esse hanc enim veluti purpureum & fatalem patris crinem; Quem si evelleret instar Scyllæ Minœm amantis, duplicato parricidio gnatam & patrem in eadem exitia esse tracturam. An præterea avidæ famæ, & sponte iniquæ, persuaderi possè credebat, tam violenti amoris pudicitiam superfuissè ? Sed hæc frustra apud surdas tunc aures jactabantur. Tunc vero in furem & ipsa sævire audacius: Nolle se tam foedum exitum spectare; Nisi vivere promitteret, se ad auxilium proclamaturam. Iamque ad fores videbatur processura; cum Argenislaciniani vestis ducens, iterum in amplexus revocat, & , O mater, inquit, cur à tantis doloribus vetas abire? An Poliarchum, si defuncta prior essem, fuissè victurum, existimas? Non, fallis, Selenissâ; Ab cunis ad id quod ætatis meæ est, quid velis, quid commendes, intellexi. Quod jam fieri prohibes, cum mea manu patraverò, ipsa potissimum laudabis. Si quid è mortuis superest, amat me etiamnum Poliarchus. Ibo felix ad sponsum, & sine invidia castissimas miscebitur umbras. Ad extremum, si extinctis sensibus toti in tumulos condimur, hoc cum vita malum effugiam (horreo loqui) ne interfectorem Poliarchi venerari necesse sit. Scis cujus imperio ignes hesterni micuerint. An dubites illinc fortissimo viro fuissè exitium? Sed patet est. Impietas erit parentem averfari. Sic igitur

igitur inter Poliarchum & patrem partiemur affectus, ut deposita vita, quod mihi utriusque beneficium est, neutri possim inasce vel favere.

Contra Selenissâ dedecus cædisurgebat ad quam amor impulisset: tandemque, veluti melioribus fatis admonita; Quid nos autem Poliarchum, tanquam proclamatum, deflemus? famæque tam sæpe ludenicertissimo dolore jam credimus? Nescis in fabulis errorem Pyrami vulgari, ut discamus, periculosum esse ex primis indiciis furiose decernere? Quid scis an in paria fata nunc voces Poliarchum, quibus ille suam Thisben imprudens damnavit? Poliarchum audimus occidisse. At quam multa fingere rumor solet? Quis cadaver inspexit? Quis maculatum sanguine ensen? Forfitan nunc securus & despectis hostibus lætus, si cecideris, per tuum vulnus animam efflabit. Mitte qui certiora renuntient; & saltem in hoc vive, ne eum, si vivus est, perdas. Tristi risu diducta Argensis cervicem movit: & Quam, inquit, vana spe extremos luctus differs? Hoc commento nectibi, ô mater, nec mihi persuades. Sed hoc dabo Poliarcho, aut verius Diis, ne temere credam hoc facinus esse patratum: ea lege, ne, cum certius de clade constiterit, molesta sis vitam & sensus positura. Hoc principio læta anus, quæ sciret, atrociam ex luctu consilia primo impetu pertimescenda esse, cum autem moram pati incepterunt, sua sponte excidere, jurisjurandi arbitrium penes se fecit; & per Deos, Deasque, sed præcipue per genium Poliarchi, sacramentum Argenidi prævit, nihil illam toto biduo quicquid audiret deinde, vel sciret, suæ vitæ nociuram. Annuente virgine, & in verba quæ Selenissâ conceperat jurante, monere anus cœpit ut recomponeret comas, ne cuiquam ad tam arcani doloris noticiam indicium esset. Formam, quanquam in Argenide summa erat, tamen magnitudo animi vincebat. Domuit scilicet gemitus, momentoque in vultus rediit quos ante dolorem habuerat, nisi quod in oculis rubor tumebat, quem admota gelida temperavit.

Adhuc colligebat animum, & in lætius ora fingebat, cum una ancillarum ad fores pultavit, monuitque, jam Regem in limine arcis esse. Neque mora, Argenis, tanquam aliud egisset, rediit in thalamum, etiam porrectiori vultu quam res publicæ merebantur; sive quo à suspitione sui luctus abesse, sive ut inter simulationis dolorisque certamen, in iustum temperamentum omnia verba, omnes gestus redirent. A prætorianis inde excepta, qui non procul excubabant, per media regiæ atria successit ad portam. Haud procul erat Rex, qui ad genua accedentem, ponentemque dexteræ osculum, sustollens, & mox levi manu verberans genas, usque valuisse rogabat; maciem simul, palloremque incusabat, quibus inter bellorum metus deterior formam fecerat. At illa haud licuisse per pietatem respondit, Patrem & Regem in castra profectum saltem votis curisque non prosequi: sumptaque lugendi materia, non nihil lacrymis, quæ frequentissimæ instabant, indulgit. Rex eam bono animo esse jubet; Annuisse Deos votis: Restitueret placidis rebus vultum, quem adversæ exhauserant. Populus se circum effuderat, non minus quam senectutem Meleandri, speciem Argenidis virtutemque reveritus; quæ ea arte dispensabat supercilia, oculos, nutum, & ut populus humanitate captus acclamationibus exultaret, & ex Optimatum frequentia nemo neglectum omissumve se crederet.

Salutantium supplicumque concursu Rex obsessus paulisper in atrio hæsit: in quo fons erat non plus aquis notabilis, quam arte signorum, quæ illic hospiti Cocalo aiebant Dædalum polivisse. Aquæ in altitudinem redeuntis originis, per varias fistulas atque formas micabant; mox in subiectum alveum recidentes, fervebant ipso tumultu labendi, reddebantque colorem mari simillimum. In medio Galatea, tanquam in pelago, lugebat recens extinctum Acim, qui jacebat in litore, & tanquam inciperet solvi in flumen, duos fontes ore solvebat & vul-

vulnere. In conspicio aquæ, conuulx Cyclopi
imago, simul alio saxo imminebat securæ Galatæ,
simul audiebat indignantem his versibus, quibus
artifex subiectum marmor inciderat.

*Durior ô saxo, quo nunc meus occidit Acis,
Asperior silvis &, Polypheme, tuis;
Ausâ lues. Deus hoc faciet, quem tu inscie fati,
Quem non mortalem passus es esse virum.
Nam Deus Acis erit, vivetque perennibus undis.
Quid facies? nullas hac timet unda minas.
Iam fons corda tenet; jam fons tenet omnia. qualis
Acis erat, dat nunc candidus auctor aquas.
Cinninnique sui memores labuntur in orbem:
Errat & in tremulis annulus ille vadit.
Quam bona caruleu periit jam purpura veni!
Nec tamen in gelido sanguine friget amor.
Quo meus Acis abit? quo vos humerique manus-
que?*

*O quanti numen constat habere novum!
Hei mihi! ne se hominem plus vulnere senserit esse,
Quam nunc thure dato sentiet esse Deum.*

Hoc conspectu Argenis cladis admonita, dum Rex
cunctaretur in obviis, solitatio dolore se pascebat.
Erat sibi Galatea; meliorem Acim flebat. Sed quis
ille Polyphemus? quanquam eo destinabat Lyco-
genem, tamen & culpæ paternæ invita memine-
rat. Jam ad interiora Aulæ processerant, & purpu-
ratis ad corporum officia dilapsis, pene soli fami-
liarium obsequiorum ministri cum Meleandro
perstiterant. Lætus Rex hoc secreto, & ab his quo-
que cum Argenide diversus, Tua, inquit, ætas &
sexus, mea gnata, expertem facerent publicorum
consiliorum, nisi te disciplina & indoles crexisset
ad magna; & præterea quod utcumque sis femina,
tamen in te recumbit fortuna Siciliæ, & viris im-
petatura es. Assuesce me vivo illis curis, sine qui-
bus regia dignitas sustineri non potest; & quod po-
tissimum in regnante est, disce silere. Pessimo loco
sumus, Argenis, nisi pati injurias ita possumus, ut
videamur non sensisse. Nam si pondere quod nunc

urget flecti nolumus, fortasse frangemur. Scis à me defecisse Lycogenem, multas urbes in partes abscessisse. Pejus nocent qui intra viscera hærent; meisque consiliis incubant, verius me captivum quam Regem observantes. Prælium quo nuper certavimus, videbatur Lycogenem admonuisse quid possem. Victus erat, & , nisi favisset nox, ne munitionibus quidem tutus vim meorum tulisset. Tum vero optimatum illorum haud pauci qui apud me erant, quos arbitros consiliorum habueram, diutius sua studia non pressere. Fœderibus opus esse clamabant; Validam populi partem consensisse Lycogeni: Hos servare præstaret, an desperatione incensos in mutuam cladem excire, tantum parricidas dubitare. Jam & ipsum Lycogenem audebant excusare; & hunc quidem prælio victum esse, non bello: Sed præterea, ut funditus perdi posset, non tamen expedire. Quo enim oculo Siculos inspecturos qui eorum delicias sustulisset? Acrius pro ultione defuncti, quam pro viventis decore certaturos. Occuparem igitur tempus, dum acie victor, pacem civium beneficium meum facere poteram. Non dissimulabo, Argenis; plus inter has voces simui, quam in campo cum Lycogenis signa fulgerent. Prodi dignitatem meam videbam, & timeri poterant graviora si decipi abnuissem. Fecisti, gnata, præcipue, ut regnum retinere quacunque pace mallet, quam exheredem tefacere obstinata defensione majestatis. Sed nec leges expectarunt à me Rege atque victore. Tabulas à Lycogene obtulere, quarum summa hæc erat: Mcleander Rex Siciliam pleno jure obtineto. Lycogeni apud eum amicitiae gradus esto, qui fuit. Eidem & maris & Syracusani agri præfectura servetur. Erbesum & Heracleam, cum præsidiis habeat in fidei pignus. Cavebant præterea ne liceret meminisse injuriarum, ullove judicio quicquid per hos tumultus actum est vindicare.

Non erat meæ dignitatis, Argenis, condiciones ad paciscendam pacem accipere; sed nec recusare,

re, fortunæ. Inter utrumque ambiguo, Ibburra-
 nes atque Dunalbius egregiam operam dederunt, ne
 quid præter majestatem facere crederet. Nam in-
 sulas numinum quibus ornantur, convenientissi-
 mas sciebam, ut veluti ex officio ad concordiana
 hortarentur armatos; majorem etiam fidem (quia
 externi sunt) fore hinc illis instar sequestrorum
 comineaturis. Panormi tunc erant; Acceptisque co-
 dicillis, quos perplexos illis scripsi, facile quid vel-
 lem intellexerunt. Ergo nunc ad me, nunc ad Lyco-
 genem delati, tanquam invitos ad ea coëgerunt
 quæ potissimum cupiebamus. Ita conditionibus
 sum assensus, quas ferebat Lycogenes; nisi quod
 intra duas cohortes præsidium esse jussi, quo Erbes-
 sum & Heracleam teneret. Idque maxime cavi, ne
 præsidii specie totas illic habeat legiones, in me
 captato tempore invasuras; neve suspecta sit leni-
 tas mea ad omnia arbitria inimici tam facilis. Hæc
 legatos jubebam nuntiare Lycogeni, & si conditio
 placeret, postero die ad nos redire. Neque mora in
 his erat; sed ad me adventantes tristis casus affli-
 xit. In Poliarchum inciderunt. Dirigit Argenis ad
 rei mentionem; & ut perturbatio oris lateret, spon-
 te tam violentam ruffim commovit, ut qui deinde
 horror aut rubor suffundi cœpisset, facile ad ex-
 cussos spiritus referretur.

Diu expectante Meleandro, cum utcunque ipsa
 cessasset; Pessimo fato (inquit ille) in legatos Ly-
 cogenis Poliarchus invehus est. Dubium consilio
 an errore. Sed ferro non pepercit, & tres ea clade
 extincti sunt. Duo supererant, qui ex fuga calen-
 tes ad me perveniunt. Hi tumultu cuncta com-
 plere, lamentari indignum exitum sociorum, ita
 meam fidem appellare, ut pene criminarentur.
 Cumque advocatis extemplo Proceribus, concilium
 illis dedissem, jam non soli invidiam mihi fecere.
 Multi ex meis partes eorum questu acerbissimo im-
 plement. Summa clamorum fuit, oportere Poliarchum
 dedi ad poenam; ne credi vulgo posset immis-
 sus qui mea fide rufos occideret. Nec mitius quam

capite inquirendum in tanti exempli facinore. Hæc jumentibus propiores quam consulentibus urgebant. Sed obstabat ingens in me meritum Poliarchi, qui prælio mihi victoriam conciliaverat. Et virtus experta, suspicioni ignobilis facinoris non patebat. Cleobulo quidem, atque Eurymedi ceterisque qui in concilio sani erant, incredibile erat id scelus. Reum illi audiendum censebant, facile quæ sibi objiciebantur excusaturum. Igitur missurum me affirmo, qui eum ad dicendum causam accerferent. Fore enim sine exemplo si defensione sublata opprimeretur. Hoc audito pejus hostes accensi sunt; Eripi enim debitæ vindictæ Poliarchum, si uicisci differrem. Num enim post tantæ audaciæ nefas, nisi vi & ingratis rediturum? imo nisi prohiberetur, excessurum ex Insula, & in patria jacturum quam impune illussisset Siciliæ. Cum me diutius confusa flagitatione laceßerent, rogavi, quid igitur factu opus? Nam abesse Poliarchum; & in absentem supplicia frustra constitui. Vox illorum omnium fuit, fugam ipsius occupandam; quod perfacile esset, si juberem nocturnis ignibus provinciæ signum dari: Ita enim ocululis portibus tanquam in custodia hæsurum, futurumque exemplo peregrinis; scelera, ubicunque possunt fieri, posse quoque vindicari. Credidi, Argenis, è salute Poliarchi, ut assentiret quæstioni, ne negata ultione accenderem suo se arbitrio vindicatos. Nam & ubi incolumis ad judicium venisset, multa posse occurrere quæ eum furentibus eriperent. Prima igitur nocte publici è speculis ignes in Poliarchum fulserunt, & mihi in malis solatium fuit, quod milium vulgus ægre ejus periculum audivit. Sed speranti meliora, primo mane supervenit Timonides maximi luctus auctor, nuntiavitque Poliarchum periisse. Non potuit Argenis dolori imperare: sed ingenti suspirio victa, primumque in genua subsidens, mox tanquam expiratura, procubuit. Exclamat Meleander, factoque proximorum concursu, inter manus puellarum in torum illata est.

Aque

Aqua deinde ori perfusa, vestibisque laxatis, H-
berior spiritus sudorem compescuit. Percunctabatur
Selenissam Meleander, quod ægritudinis genus, &
num primum filiam urgeret. se quidem, dum ambo
colloquuntur, adversæ valetudinis signa notasse,
inquietos oculos, & sæpe reprehensos ab errore.
sed nec eundem fronti colorem constitisse. Selenissa
apte dissimulabat, jam biduum esse ex quo illa satis
cibum non caperet; hinc se febriculam suspicari:
Experientia tamen scire, hoc linquentis animi fri-
gus in Argenide breve esse, nec gravioris mali indicio
suspectum.

Dum in his rebus sunt, interim à Lycogene li-
teræ Regi redduntur, quibus significabat, ei præsto
se futurum, ut in Palladis sacrario (id Rex sanctis-
simum habebat) jurejurando pax perpetraretur. Se
postero die, si Regi videretur, esse venturum. Rex ei
renuntiari jubet, id magnopere sibi placere; scire
se in crastinum expectari. Dimisso nuntio, Eury-
medem vocat, virum semper animis successuque
egregium. Nam & juvenis semel in Olympia cur-
su, iterum lucta in Isthmicis, coronaverat patriam
oleastro & apio. In paucis deinde Regi carus,
& prætorianis Præfectus, semperque arcis rector,
auxilii, quamcunque Rex iniisset; & fidem per
hæc bella incorruptam præstiterat. Huic Rex quæ
videbantur imperavit; curarentur intentius ea no-
cte excubiæ; cohortes, quæ suspicione perfidiæ
aberant, in stationibus locarentur; vigilum nume-
rus duplex esset; Cavendum ne quid suo adventu
moveret Lycogenes: Eum enim non tam concili-
atæ pacis fiducia, quam factionis suæ viribus tu-
tum, ad aulam accedere. Postquam mandata hæc
dedit, quia Argenidi melius erat, in ejus triclinio
cœnavit; illic (ut erat mitissimi animi Princeps)
maceratum curis animum nonnihil refecturus. Re-
liquum noctis, quantum per sollicitudinem lice-
bat, somno datum. Sed Argenidem interim de-
lor per indigna & horrenda consilia ducebat. Ne-
que satis placida aut secunda Poliarcho nox erat, Ti-

mocleæ quoque ædibus nova tempestate ferventibus.

Cum enim Gelanorus discessisset ab Arfida, re-
cta viam ad Timocleæ limen habuerat. Illic apud
fervulos fictum patroni exitum caute deflevit. Ma-
trona totam scenam ex arte prosequuta, coram fa-
miliaribus rogabat Gelanorum quoniam fato Po-
liarchus perisset; & ille liberius apud intelligentem
mentiebatur. Supervenit etiam Archombrous, fi-
ctisque probe doloribus, vocem suam & vultum
mutavit. Aderat inter hæc Arfidas; quem ut ad
hospitium divertere nuntiatum est Timocleæ, ipsa
ad vestibulum confestim processit. Cumque ille ex-
cusaret, quod nimia familiaritatis fiducia ad ejus
limina de itinere deflexisset; & matrona, id ipsum
beneficium vocando, ageret gratias; succedunt in-
tra tecta: moxque Archombroto sociantur; quem
prior Arfidas cœperat, utpote externum, salutare.
Tempus prandii erat, quod Siculi, supra cetero-
rum Græcorum molliorem, curabant. Hoc confe-
cto, cum ad sumendum cibum digrederetur fami-
lia, solique cum Timoclea Archombrous & Arfi-
das superessent; Scio, Arfida (inquit illa,) te ad
pium officium advenisse. Poliarchum, licet in in-
festa fortuna, quæris & amas. Ut ex Gelanoro di-
dicisti, apud me est. Quæ illum causæ perculerint,
neque hic quæro, & melius apud ipsum à te acci-
piam. Tum Arfidas; Dii, inquit, in præsens silen-
tium commodent nostris rebus. Ceterum quod se-
creti, matrona, nunc agimus, nulla ætas tacebit.
Sed in ambiguo, tuæ domus fortuna est. Si fidem ser-
vabit, si hoc grande virtutis depositum, cum tuto li-
cebit, Orbi reddet; plusquam Saturni Latium posteris
erit. Si tumuli omen hic habet sub terra Poliarchus,
pollutæ erunt sedes: quicquid Dirarum in Sicilia
narratur, in his antris, in hoc Ditis adyto, vulgaris
infamia inveniet.

Parata fax erat? quam cum accendisset Timo-
clea, ad Poliarchum iuros præcessit. Neque diu in
illis latebris fuerant, cum vident assurgentem ex
pulvino,

pulvino, & adventantium lumine excitatum. Is
 posteaquam Arsidam vidit, ceteris obiter salutaris,
 in illius collum invasit. Fidem deinde amici collau-
 dare, & subinde rogare, an latitantem reumque Po-
 liarchum agnosceret. Et vides, inquit, hanc matro-
 nam? Si hæc latebræ mihi pudendæ sunt, culpam de-
 precari non potest; Sin salutare hoc capitis mei fur-
 tum, illi me debeo. Coëgit, apud se potissimum in
 hoc turbine esse. Dic autem, Arside, quo piaculo
 meruerim esse sacer Siciliæ. An Rex de Meleandro
 Cercyon aut Busiris est factus? aut vos Siculi habe-
 tis Dianæ Tauricæ signum, & hospitis sanguine
 gravem Deam placatis? Ad hæc Arsidam non pauca
 de Meleandri rebus questus, exposuit, quantum se-
 ditionis instar Regiis castris intulissent legati Ly-
 cogenis, & cum illis purpurati aliquot Regi infidi.
 Tantis malis victum Regem, cum res in tumultum
 excederet, & Poliarchus fugere ex Insula diceretur,
 annuisse ut publicæ ignes fierent. Poliarchus non
 sine indignatione Arsidam audiebat, crebroque &
 mutatis vestigiis acer, & loquuturo similis erat;
 Cumque ille desisset, tum vero Timocleæ manum
 corripiens: Te autem, inquit, testor. (nam quam-
 vis præsentissimi Dii sunt, tamen nec usquequaque
 per sua numina fallentes perdunt, nec continuo ad-
 sunt cum rite invocantur.) Te, inquam, Timoclea,
 æstem volo. Aduisti facinori. Vidisti pugnantem.
 Num insidias struxi? num quæsi in quos certarem?
 num obvios lacessivi? Incogitantem adorti sunt.
 & ergo vel sub illis pereundum mihi erat, vel, si
 vicissem, in me armanda Sicilia? Quod vero me-
 ditati sceleris argumentum? Unus eram, &, infir-
 missimum pugnæ solatium, mulier comitabatur;
 matronæ servuli, meusque libertus, in pacata, ut
 credebatur, silva præiverant, ut nec ad illos certan-
 tium sonus pervenerit. Quo autem miserrimum
 Regem fortuna adigit? A conjuratis & perduellibus
 missos instar justorum legatorum venerari; litare suo-
 rum sanguine cupiditati hostium; & infra eorum cru-
 delissima vota famam habere?

Plura,

Plura, quæ dolor & conscientia admovebat, ingentem verat Arsidas de fama publica dubitare. Dicere omnes, nisi à Lycogene corruptos, esse in paucis eximiam fortitudinis laudem, unum, & itineri, non pugnae paratum, ex tot grassatorum manibus victorem evasisse; Riderique à militibus foedissime querentes, quod quinque, aut plures, ab uno oppressi sint. Sed jam aliud querendum, Poliarche. Indigna est, ut se hodie habet, tua virtute Sicilia. Exi parumper. Da Regi, ne cogatur aut periculosa suis rebus sanctitate te rueri, aut cum flagitio inimicis relinquere. Adhuc in te sic peccavit, ut possit excusari. Cædem enim vel lui, vel purgari judicio, adeo mors est; ut ipsum Marrem ferant, cæso Halirrhothio, in Areopago causam dixisse. Quod si securi & legitimi fori spes esset, suaderem, Poliarche, ut ultio tui copiam faceres accusantibus. Neque enim aliud in te decretum, quam ut ad Judices venias; causa autem est, quam vel iniquis probes. Sed odium, & impietas hostilis, non expectaret judicum urnam. Insidiis, aut impetu, facinus urgerent. Horreo loqui. Abi modo, Poliarche. Permite hanc Insulam non in totum esse scelestam. Poliarchus se vero, si liceret, abituum respondit; Nec quid minus post tot beneficia quam pacatum discessum ingratis simam terram posse præstare. Male merito Regi ideo minus se irasci, quod à fortuna illum plecti ad inimicorum satietatem jam videat.

Inter eos deinde quæri coëptum, qua tutissime ratione emitteretur ab Insula; placuitque in rustico habitu eum esse. Arsidas ex Brutiis uxorem habebat, poteratque Messana ad socerum sine suspitione transmittere. Is impositum suo navigio Poliarchum recipiebat in Italiam deferre. Timoclea habere se præterea dixit, quo vultum fugientis egregia fraude mutaret. Fuit, inquit, in Panormi finibus latro, non spernendæ calliditatis arte æu inultus. Quippe vultus illi triplex, ut de Geryone quædam anus fabulis memorant. His dictis modico risu cunctata est, quantum in tristissimis rebus decebat.

cebat. Aetas homini media erat, rara barba, & tenuis: Sed in sinu capillitia duo, ex quibus totidem barbæ pendebant; hæc horridior, & in senilem effigiem cana; fusca alia, in primæ virilitatis specimen colebatur. Has larvas tanta ars concinnabat, ut nemo ascititiam formam deprehendere, nemo arguere furivos vultus posset. Igitur modo senex, nunc junior, interdum dempta persona cernebatur. Sic impune latrocinantem mutabilis forma non supplicii tantum sed & suspicioni diu eripuit. Nam juvenili grassatus specie, mox senex occurtebat quærentibus; rursusque fallebat juventutis imagine, si sub canis peccaverat. Pater tunc meus provinciam regebat, qui fatigatus pessimi Chamaeleontis ingenio, tandem caprum meritißima cruce fregit. Sed miratus fraudis ingenium ad naturam accedentis, pilos iussit apud se asservari. Si placet, hos producam, aptabimusque Poliarcho.

Nec expectavit donec ullus annueret; sed excessit ex specu, neque diu morata attulit hæc gemina juventutis & supremæ ætatis simulacra. Horum alterum cum imposuissent Poliarcho, frendenti, quod sibi alienis & improbis vultibus ad salutem opus esset, statim sic alius fuit, ut vel Argenidem fallere posset. Opportunißimæ fraudi bene precati, rogare perseverant, ut ea uti velit. Timoclea quoque idoneas vestes prima nocte delaturam se promisit. Nam debere in iis latebris Poliarchum in ignoto habitu esse, ut si qua illic fortuna tulisset curiosos, in proximos campos sui ois securus fugere posset. Jamque erant discessuri, cum Arsidam Poliarchus se vocat: Archombroto & Timocleæ excusans quod cum eo secretus loqueretur. & colloquendi causa erat, quod necessitudinem quæ ipsi cum Argenide erat amicorum fidißimus sciret. Eum igitur obtestatur, ne quam primum ad Argenidem graveretur contendere; se de Virginis vice multo gravius quam de sua anxium esse. Scire enim suam cladem illi immodice dolituram. Quid vero quod extinctus dicebatur? Tristißimæ famæ errore ad
sava.

sæva & ultima consilia posse amantem adigi. Iret Arsidas, & moerentem sublevaret. Ne illa fleat incolumem. Si dii exitum præstiterint, in Italico se litore expectaturum ejus imperia; aut si jubere, tunc etiam quamlibet periculoso furto ad eam esse iturum. Plura nec dicere tempus sinebat, nec Arsidæ valebat committere; qui operam prolixè pollicitus, tamen quia jam vespera erat, hortante Timoclea, nec dissuadente Poliarcho, in crastinum distulit. Sumpta cœna redituri ad Poliarchum erant, cum vestibus quas matrona promiserat. Is interim allatis à Timoclea cibis perfunctorie vescabatur; &, quo illum à præsentium malorum sensu averteret, nonnihil jocosus Arsidas, Quid doles, vir fortissime, inquit, si te specus, si mutatus habitus ab hostibus teget? Tu unus, tu plurimos fugis; At superos omnes, cum unus insequeretur Typhœus, fugæ non puduit; nec fortasse evasisent, nisi Ægyptus animantium turpibus formis paventes condidisset. Audi quanta audacia Nicopompus familiaris tuus in illorum metu versatus, divinis vultibus rictus & rostra induxerit! Tradidit deinde librum, in quo erat poëtis varii argumenti; jam jamque abiturus, hos versus, quos ille legeret, ungue signavit.

*Jam prope congesti supra astra Typhœa montes
Extulerant; tremuere Dei; nec seiva Tonantem
Fulmina, nec certe Phœbum juvère sagitta.
Non ferro insignis Mavors, non Gorgone Fallas;
Non animi, non ora manent, miserosque reliquit
Sanguis, & in capto pallebant sidera calo.
Horridus aëria cumulans fastigia bruma,
Exsuperansque Notos, calo conjungitur Atlas,
Inque solum præbet Superis iter. Astra recumbunt
Verticibus, Libyci hærent vestigia campis.
Ergo per immensos humeros, mentique severam
Caniciem & rivus gelidos manantibus artus
Defluxere polo Superi. Ne fidite terra
Calicola; Dirum peperis vesana Typhæum.
Qualiter imbelles volucris timor agmine mixto.*

Exer-

Exercet cursu damas ; Cum prima per arva
 Sustinuere fugam, stant omnes impete presso,
 Haustura sonitum, seu quem latratibus horrens
 Aura feret, seu quem venantia cornua mittent.
 Tum subito effusa celerant vestigia, qua dat
 Silva locum. Sequitur falsi terroris imago
 Longa, nec auditi cessant simulacra pericli.
 Haud aliter toto fugiunt vaga Numina mundo.
 Nil certum miseris. Superant montesque lacusque,
 Planaque, nec furvis satis est sibi noctis in antru.
 Est regio, incertus patria qua flumina Nilus
 Dividit, & septem succedit in aquora rivus.
 Si qua fides, illic mortalia corpora primum
 Aspexere diem, retinens cum terra supremi
 Etheris informes animavit Apolline glebas.
 Hac furto placuit tellus : hic fessa Deorum
 Agmina sub Pharia latuere crepidine ripa.
 Huc quoque Silvanos, huc & nemora alta tenentes.
 Egit cura Deas, Panesque auxere tumultum.
 Haud procul, ignara fati, secura bidentes
 Gramina carpebant, quei rustica fistula signum
 Lene dabat : placidus suberant magalia sepiis,
 Plenaque ludentes poscebant ubera nati.
 Mas videt, incerto lustrat dum singula visu
 Juppiter. & Felix, inquit, pecus. Ergo Tonantem
 Pata premunt, nullumque timet grex iste Typharum?
 Ite procul radii, semperque invisa potestas;
 Pax humiles si tanta fovet. Sit dixit, & albo
 Vellere crispatus dimissos induit artus,
 Curvaque celata sinuavit cornua fronti,
 Qua calum & terras solitus, qua dira movere
 Tartara : seu pacem, seu bella indigna juberet.
 Nec mora, mentitis aries balatibus ibat,
 Permissusque gregi ; (mirere Typhoea captum)
 Et fallebat oves Fraudis laudavit Apollo
 Ingenium, & similes sese curvabat in astus,
 Sed timuit terras, corvique horrentibus alis
 Plausit in alta viam, nec prapetis inscius ala,
 Ter superos circum, facili dedit omnia gyro.
 Proh pudor ! aspiciunt, passimque exempla sequuntur
 Cali-

Calicola. Varii tecti Memphitica monstris

Arva tenent, metuantque sibi; Dum spondet inanes

Interea supplex non exauditus ad aras

Vota, & frustratis fumant cultoribus ignes.

Interim Archombroto & Arsidæ, in Timocleæ hortis, nondum insalubris vespera per diversos sermones agebatur, & occasione Poliarchi, de iis sermo erat qui indole & virtutibus præstant, quam hæ raræ in mortalibus gemmæ, quam sæpe contemptæ ab ingeniis quæ ad servitutem facta, liberis tamen ut plurimum imperant. Dum ista loquuntur, abstulit Arsidam cura virtutis, & præsentium fastidium rerum, ut cum impetu doceret, sine scelere & periculo, contumeliose haberi non posse eximios viros; sed & genus inhumanitatis noxiosissimum esse, non illos extollere, & præmiis sollicitare de publico. Nunc, inquit, perversam rationem fortuna instituit, ut in multis gentibus prope sit ad egregii animi indicium arceri à regis, aut in illis jaceret. Adeo timida aut barbara felicitum vitia amant, exarmare virtutem; quasi ea potiores futuri sint, si egenam aut neglectam superbi calcaverint. Archombrotus, seu sapientiam Arsidæ eliciebat ad imbuendum animum, seu agebat Regum causam, se quidem, quod ad Poliarchi casum erat, abominari dixit tam protervam fortunæ licentiam; Ceterum, nihil mirum, tot curis torque sumptibus Reges exhaustos, præterire aliquando non vulgaria ingenia. Nam nec compendio fore, si egregios viros oportere oneri ceteris esse, & naturæ omnes dotes publico auro signari. Sæpe etiam illas mentes quas tantopere miramur, inutiles Regibus nasci, nec aptari ad negotiorum usum; Ut quidam fructus sunt ad videndi voluptatem; quos si velis ad gustum transferre, famem ingrato aut noxio succo fallant. Cunctabatur Arsidas respondere; contentus levi risu aspernari hanc defensionem pessimi fari; donec constituit ex Archombroti vultu (nam in eum erat intentus) velle se refutari. Curas autem objicis regum? inquit; quasi non præcipua esse debeat, se-

cum.

cum viros habere, quos non adeo crebros ætas hæc protulit, ut damnes nescio cujus lucernam in frequenti foro unum saltem querentis. Atsumptum Respublica non ferret. O sollicitæ prudentiæ mentes! Ergo parce aucupium procurari, stabula tanquam in Sybaritano exercitum saltatoriis equis non fervere, aut non reparari jacturam, si de venaticis canibus unum aper perculeit: Hæc, inquam, non ad usum aut voluptatem Principum magis, quam in specimen majestatis, omitti, nefas ducunt. Tantum auri profundi, tot vilissimos homines de ærario vivere placet. Sed demum est grave haberi magnorum animorum delectum. hic parcimonia in memoriam redit. hic ærarium deficit, imo hercule bona mens, Archombrote. Fac enim ipsum Regem non amare eorum consortia. Num in thesauris sola reponimus, quæ ingenerato affectu grata sunt nobis, & non præterea quæ pretio suo merent? Sed nec anguste habitant Reges, ut, si ejusmodi virorum colloquia fastidiunt, aut verentur, non possint tanquam absentem & reconditam penum habere. Nec de multitudine queraris, Archombrote. Quamlibet curioso delectu, tamen paucos efficias. Quosnam ergo, subjicit Archombrotus, in illam refers classẽ? Tum ille; Si latius, & extra Poliarchi hunc casum, rem totam expendimus; isthinc primum ex eminentioribus disciplinis aut artificiis nulla exegerim. Domitandis aliis equis, alius pugilatu sit nobilis. Pingendo, aut canendo, sibi nomen hi fecerint. Ille ædium moliendarum celebretur peritia, aut derivandis in simulacra fontium aquis; vel si qua ars alia suo aut sæculi genio valet: Statim emantur, etiam quanti se ipsos indicarint, si vilis forte non poterit. Ipsa stipendiorum magnificentia commendabit artificem, & gloriam possidentis. Sed nobiles volo; & ut monui, quales paucos invenias. Jam, quæ altiora sunt, belli & pacis artes, quid cessamus licitari? id est, homines fortitudine aut literis notos. Neque meram temeritatem in armis, Musææque vulgares, ad hæc præmia arcesso; Sed illos qui-
dem

dem duces , qui militarem impetum ratione compositum habent , aut fortuna propitium ; eosque præcipue quos fama amavit , bellicis utrique rebus vera momenta vanissimo numine sæpissime addens. Eruditorum vero præcipui adeo eminent , ut nisi imperitos non lateant raræ hæ faces , & sæpe in Orbe suis Musis pauciores. Quidam in illis publicæ prudentiæ sunt apti , sed quia hoc Deorum beneficio uti nescit respublica , privatis in curis consenescentes , non usu , non negotiis lævigantur. Ceteri , qui solis libris nati sunt , quid tamen apud præsentis & posteris valeant , cum ex ira vel favore dividunt mortalibus famam , cum suos amatores præjudiciis sectisque imbuunt , si quis nescire vult , dignus est malo omine experiri.

Ita sumus comparati , Archombrote , ut quemque aliquod studium trahat. In illa autem re quam probamus , aut colimus , eos qui excellunt miramur. Finge ergo , artificiiis , literis , armisque præcipuos (nam ea ferme sunt quæ mortalium animos tangunt) velut in uno cælo stellas , convenisse ad Principum ullum. Quis deinde toto Orbe de regia illa sermo ? quis eam ignorabit ? aut quia illic habet suum Deum , cum horrore tanquam sacrarium non colet ? Principi ipsi quanta operis merces ? ut excedet mortalium sortem ? ut vivus , & sospes , multo certius quam per odores , & aquilam erumpentem ex funere , se sentiet consecratum ? Triumphabit in omnium plausu. Hæc fercula , hæc opima gentium spolia erunt , quorum ad se veluti flores in serenum collegerit.

Optabile votum , retulit Archombrotus , si ad illud spem facerent negotiorum turba , & diversa eorum studia qui Regum amici sunt. Etiam illi præstantes de quibus loqueris , non omnes utique sunt venales , multique præterea eorum , ut oportet , optasse , gratiosi in aulis versantur. Ut ceteros quos ejusmodi felicitas præterit sit æquius de fortuna quam Regibus queri. Tum Aïsidas ; Neque posse credidi , Archombrote , hujus nostræ contemplatio-

nis

nis venustatem ad effectum absoluta felicitate tradi-
 duci. Sed ut cetera sapientia iuvat, licet in agendis
 rebus minus exacta sit, quam cum sequeltri animo
 concipitur: Sic in hac parte plurimum erit, qua res
 & fortuna patietur, non negligere tantæ utilitatis
 compendium; ut si omnes illi non possint, at plu-
 rimi beneficiis cogantur ad Regiam. Nam quod Re-
 gum palatia, summæ indolis viris destitui negas,
 non in totum à te abeo; sed audi me, Archombro-
 te. Est medius ordo, & velut equestris, ingeniorum
 quidem sagacium, & commodorum rebus huma-
 nis, non tamen in primam quam celebramus ma-
 gnitudinem patentium. Eorum hominum, ut sic
 dicam, major annona est; neque hos nego ad Au-
 las sæpe accedere, & cum provecti sunt, ita splen-
 descere adscititiis radiis dignitatis, ut exactæ natu-
 ræ opera esse credantur; velut obscuriores gemmæ
 interdum ab artificio, & circumposito auro, lucem
 accipiunt optantis parem. Sedulum esse, nihil temere
 loqui, assuescere labori, & imagine sapientiæ parere,
 regere angustiores partes ingenii. Hæc neque sum-
 mum hominem desiderant, & sola interdum sunt
 quæ in laudatis Proceribus suspicias. Ut vel abesse
 vitia pro virtute sit; vel non invidiosus prudentiæ
 rivus in Oceani famam se diffundat; dum exercita-
 tionem ac usum quo isti in civilibus rebus pollent,
 pro natura & magnitudine ingenii plerique accipiunt.
 Et hos quidem à sua laude non arceo. Magnum est,
 in eam esse sortem productum, & præterea institu-
 tione crevisse. Sed non illi sunt, Archombrose, de
 quibus disceptamus.

Præter hos ergo (ut aiebas) adhuc scio nonnun-
 quam primæ illius summæque notæ ingenia venire
 ad Principes, adhiberique negotiis. Quippe & Po-
 liarchus vivebat in regia, & te, egregie juvenis, in-
 ter hæc naturæ ornamenta non dubito numerare.
 Habet & Melander Cleobulum, habet Euryme-
 dem: Nihil illis sublimius. Sed non ideo palatia
 Regum pro justis aut felicibus habeo, quod de bre-
 vi eximiorum virorum numero paucissimos non-
 nun-

nunquam excipiant. Multo plures retuleris, aut spreto, aut, quod pejus est violato, ut his questionibus meis æquitas sua constet. Culpa autem interdum est Regum, cum moneri non volunt, timentve virtutem; interdum illorum qui Regibus adsunt, si natura barbaros fecit, aut incuriosos felicitas, aut fortuna superbos. Accedit, quod procerum multi decedere aliquid sibi credunt, cum quis extra se suosve de Regia plenior abit. Sic, neglecta virtutis familia, dispensant animum Principis, interdum nescientis, per suam clientelam. Longe aliud facturum, si candide dominum amarent, imo me dius fidius, si se ipsos sapienter. Nam quid illustrius, quam publico sumptu homines ad ornatum seculi editos in clientes sibi parare; dubituros certe an Regi plus debeant, an illis per quos ad hæc bona producti sunt? Ridere mehercule soleo illorum cæcitatem qui non curant à literis eam laudem impetrare, quæ eorum voluptatibus opibusque superstes sit, & quam nisi avide ambientibus concedi non oportet. Nam ut eruditi non placent qui pretio conducuntur, ut extollant immerentes; ita æquissimos puto qui non dignantur suis præconiis fastidiosam superbamque virtutem, aut denique ignaram quantum sibi literarum favore præstetur.

Quod si ejusmodi apum mella non placent; saltem non sunt excitandi aculei injuria vel contemptu. Unus enim sive literarum sive militiæ peritus, quam sæpe privatam injuriam publice ultus est, quam sæpe unus vicit, unus partes inclinavit? Ejusmodi capitibus solent populi plures instar hostiarum macerari. Absit omen; nec & Sicilia sentiat Poliararchum esse iratum. Ille enim aderat ultro Regi; ut eo offensa sit gravior, quod non modo non querere, sed nec ferre potuimus hanc virtutem. Et quidem nescio, sanioribus Optimatum, ac præcipue adveniienti hodie, ut ferunt, Ibburrani, qua se ratione Meleander excuset. Ille enim quia externus est, dignitatis præterea suæ & familiaritatis jure, liberius hunc casum audebit apud Regem accusare. Quamquam

quam ea probabantur Archombrato, tamen Ar-
 sidam in hos prolixius sermones delapsum dolebar,
 libentius ab eo accepturus quibus moribus Siculi
 viverent, & quæ studia maxime vigerent in Re-
 gia. Nam & memor, à Poliarcho præcipua nomina
 audisse, quæ tunc suis virtutibus aut vitiis insignia
 essent, de illorum nonnullis ardebat percunctari.
 Cum igitur Ibburranem Arsidas nominavisset, oc-
 casione arrepta, Quis autem ille vir, inquit, &
 quæ illum virtutes vobis commendant? Tum Arsi-
 das: Ille quidem in Lydia natus est, ait, & sola ami-
 citia nobis junctus, quam Meleandri humanitas cu-
 riosè sancivit; Ceterum dignus quem omnium
 gentium vota optent in civem. Ex vetusta nobili-
 tate Lydorum est; & inter negotia educatus, lætum
 animum, rebusque maturum, disciplinis ac solet-
 tia implevit; cumque accederet opulentia vis, om-
 nes honestatura dignitates, cepit juvenis fungi
 muneribus quæ sunt in Deorum cultu eximia. Pau-
 lo tardius tamen quam speraverant amici ad pur-
 puram venit, quam multorum opinio illi cum la-
 nugine destinaverat. Sed ad gloriam fuit, prius di-
 gnitatem mereri, quam habere. Inde tribunalia,
 legationes, provincias obivit; ne quære quo ge-
 nio; par illi ubique æquitatis & clementia fama.
 Et quamquam splendido cultu, atque in gentes
 profuso, patrimonium vexabat, ea fuit integritas;
 ut non modo à peculatu abesset, nec venderet judi-
 cia (à quibus vitiis abesse nunc magnum putatur),
 sed nec oblati Regum muneribus, quæ ceteri am-
 biunt, libertatem donaret. Illi animus simul hila-
 ris & severus, prout in virtutes offendit aut vitia.
 Musas autem, quia eum amaverunt, adeo in sum-
 ma fortuna non despicit, ut sæpe eas admittat in se-
 cretum, referatque deinde amoenissimo ingenio
 quæ illæ dixerunt. Itaque ad eum tanquam Apolli-
 nem coeunt quos alta & innocens laurus super-
 vexit vilibus mortalitatis curis. Ne quid veto ipsi
 Numina negarent, sanguine proximos iidem
 moribus in suavitatem caritatis sic junxere, ut

& totam familiam templum putes; & non sine præfagio majores suæ stirpis symbolum apes fecisse; ex quibus pro merito atque temporibus, nec aculeos nec suavitatem desideres. Ceterum toto hoc triduo apud Lycogenem fuit, de pacis conditionibus acturus. Re perfecta hodie à Rege expectatur.

Colloquendi suavitas in aliquantum noctis sermones extraxerat: jamque cœna Matronæ officiis cumulata vocaverat convivas: & illi inter epulas tanquam prosperis rebus (nam Poliarchum fidebant innoxie avari posse) curas lenire inceperant. Sed adhuc circumferebatur mulsum, quum rusticorum hominum turba ad ædium fores periculosissima immanitate detonuit. Rogabat ostiarius furiosos jubentesque intromitti, ut paterentur rem dominæ nuntiari. At illi fastidioso nutu se cum imperio venire respondent. Simul his fores in terram assulatim arietant, irrumpuntque vecordes. Tela quoque, quæ singulorum conditio casusve obtulerat, superbe sustulerunt. Nam iusta arma nemini erant. Ubi vero in triclinium intravere, Timoclea quidem subito metu contabuit; Archombrotus autem & Arsidas se de toro præcipitant, suggestosque à famulis enses impigre stringunt, si peterentur ea rabie, non facili aut inulto exitu perituri. Publici vero motus origo hæc erat. Mulier ex vicino oppido, eod die in Timocleæ domo versata, cum vidisset ignotum suis oculis Gelanorum, percunctata quis esset, audiverat Poliarchi servum esse. Festus Cereri dies erat, & ex vicinis mapalibus multi agrestes in oppidulum, quod Phthintia dicebatur, convenerant. Illuc cum rediisset mulier, accessissetque in circulum, otiose compositis timere retulit servum se vidisse Poliarchi. Statim audientium unus, Quid si, inquit, & ipse Poliarchus clam illic asservatur? Aderat alius audacibus consiliis præceptus, qui rei tam seriæ quæstionem amitti non debere cum supercilio dixit. Toti oppido crimen fore, si in ejus finibus Poliarchus latuisset.

tuisset. Jamque in multos eadem opinio pervase-
 rat, cum attollente se fama, & subinde majora ja-
 stante, jam non quasi rem dubiam aut quæren-
 dam agitantes, certo ferebant, receptatricem Po-
 liarchi esse Timocleam: illinc ad publicum judi-
 cium esse trahendum. Vana esse quæ de ejus obitu
 ante audiverant. Quo indicio id crederent, quem
 auctorem haberent, non curabant sciebantve. Et
 ni Dii obstitissent, non erraverat furiosorum con-
 jectura. Adeo sæpe temeritas, & fortuna, felicius ju-
 dicat, quam inter momenta prudentiæ incerta labo-
 ransque solertia.

Incaluerat multitudo, forumque tumultuaria
 concione impleverat, pro duce pervicacissimum
 sequutura. Cumque unus inclamaret, nihil esse
 cunctandum, prosiliunt universi, & rapta quæ quis-
 que potuit arma ferentes, effringunt Timocleæ li-
 mina, creduntque in Poliarchum incidisse. Quippe
 eorum nemini notus, dicebatur esse juvenis, justa
 statura, vultu amœno; & hæc omnia in Archom-
 brotum cadebant; quem & vestis peregrina pro-
 priori suspitione damnabat. Nam Poliarcho, ho-
 mini extero, eam convenire crediderant. His capti
 iudiciis plausum fecerunt; & ni vivum tenere vo-
 luisent, ipsa multitudine obrutus alienæ invidiæ
 pœnas luisset. Cumque vultu & ferro se ad pu-
 gnâ compararet; tum ille quem ceteri agrestes
 ducem habebant, propius mensæ admotus, quæ si-
 bi & convivis media erat; Nunc, inquit, secundo
 scelestus es, Poliarche; qui antea Regis iracundiam
 meritis, ferrum etiam in nos stringis publica man-
 data obeuntes. Pone ocius telum, vinculisque te
 dede. Timocleæ eadem pœna erit, quæ te tamdiu
 incolumem ausa præstare. Post hæc unius verba
 ceterorum clamor increbuit; sævo confusoque im-
 petu festinari jubentium. Archombrotus, quam-
 quam Græcè sciebat, tamen in rustica voce nihil
 aliud perceperat, nisi ad vincula se deposci. Mira-
 ri non vacavit, aut quid deliquisset rogare in præ-
 senti periculo. Tantum juvenili fervore clarus, de-

crevit inter eorum cædes mori. Sed Arsidas in Sicilia natus, gnarusque sermonis quo rustici utebantur, continuè irruentem; &, Siste manum, Archombrote, siste, inquit; Quid impari, nec necessaria pugna, frustra inter istos fortitudinem consumis? Ergo te vincent indigni quos superes, & vel mortem vel victoriam maculabis ignobilitate certaminis? Neque in te adornantur hæ minæ. Poliarchum siquidem quæruunt. In illum deinde conversus, qui subito imperio ferox turbam ducebat, nihil tumultu bene agi admonuit. Cur illa multitudo prius irascebatur, quam se, vel Regem spreum sciret? Adjecit præterea blandimenta; nec se scilicet dubitare, quin ex illius cui loquebatur nutu cuncta penderent. Si ei placeret saltē brevem quietem imperare, parituros universos. Delinitus rustici animus insuetis sibi honoribus fuit, silentiumque lictori quam duci similior indixit.

Desinebat in fremitus sævientium murmur; cum interrogavit Arsidas quæ causâ tantum vulgus in arma excivisset; responditque ille antesignanus, ad Poliarchum comprehendendum se venisse. Tum vero Arsidas sanctissime dejerare, non adesse Poliarchum; nec, quod sciret, luce frui. Componerent animos, pia quidem, sed cæca & præcipiti devotione ad obsequium Regis actos. An neminem inter illos novisse Poliarchum? frontem, os, oculos hospitis, quem male vinculis destinabant, omnino divertere. Modestissimi agrestium sibilis exceperunt hanc vocem; ceteris iracundia rediit, & diripiendum Regis hostem conclamaverunt. Ægre tandem reddita pace, cum Arsidas diu significasset, se iterum velle audiri, in eundem intuens ducem; Vide, inquit, ne flagitii auctor sis. Hunc externum nefas est violari. Quod si adeo sedet, injuria immerentis probare vestram fidem; sane in vestram custodiam concedat, ea lege ne manicas, ne compedes detis. Ubi illuxerit, perducatur ad Regiam. De causâ qui periti sunt cognoscent, neque fugiet

fugiet poenas, si mernit. Timoclea cum custodibus quantum prohibendæ fugæ sat erit, hic serveur, donec constiterit, esse nocentem. Tu, qui potes, à cetera in hanc domum violentia abstine oppidanos. Hoc & fidei in Regem, & prudentiæ erit. Deliberantibus illis, jam nec tractabilis Archombrotus Arsidæ erat, negabatque deditionem sibi placere. An se enim rusticis & furentibus paritutum, aut quæ sæva multitudinis fides, in qua, cum fervet, cuilibet impune peccare est? Sed ad genua advoluta Timoclea, elatum animum multo gemitu frangebat; Neque perplexa ratione Arsidæ disputabat, hanc unam salutis viam esse, ut ad Regem se duci pateretur. Nam cur mori placeret? aut quod solatium cladis esset incondito tumultu (quod Dii nefas averterent) indigne pereunti?

His parumper utrinque jactatis, ille æstus, ac veluti procellæ vis, ponere cœpit. Nam & Archombrotus monenti Arsidæ paruit; & mitigata plebs erat, quod non tantum non contempta, sed & vicisse videbatur. Tum vero prosequuta concordiam efficacissima benignitate Timoclea, totos utres jussit in medium proferri: prodigique veterissimum vinum, multo quoque epityro agrestes excipiens. Illi, se in excubias partiti, obtinebant stationes. In Archombroticubiculo, circa acquiescentis lectum, octo in comportatum stramen jacebant: totidem in limine cellæ in quam Timoclea successerat. Ceteri in triclinio, aut vestibulo ædium, ducebant pervigilio simillimam noctem; nisi cum temulentis somnus irreperet, quo plerumque jacebant captivis suis faciles, si fallere aut nocere voluissent. Sed si fugisset Archombrotus, id in Timocleæ caput erat, omnibus Poliarchum evasisse credituris.

Ceterum extra illorum curam Arsidæ erat, quem neque Poliarchum, neque ædium doninum esse constabat. Is communicato cum Timoclea consilio, in cellam ad quietem processit, unde aditus ad Poliarchum ferebat, Inde munitis cubiculi

claustris, in subjectam specum descendit, vestes quas Poliarcho mutando matrona paraverat ferens. Is ut solum Arsidam vidit, interrogare non sine præfagio mali cœpit, cur Archombrotus, cur Timoclea non adesset. Et ille furorem rusticorum, periculumque Archombroti narravit, ad omnia verba horrenti, donec cum comperit esse incolumem. Tum vero circumposito sibi ornatu quem mittebat Timoclea, multum Arsidam oravit, ut ad Argenidem primo mane properaret; inde ad specum cum virginis mandatis, ubi illa jussisset, fide eadem & diligentia rediturus.

Cum haud modicam noctis partem posuissent in illis sermonibus, redit in thalamum Arsidas, momentaneam quietem petiturus. Sed marcidæ voces, & stertentium rauca ebrietas, interpellavere somnum; ut denique abjecta soporis spe, risu irato malediceret ludicris militibus; excitatisque eorum præcipuis, ad regiam se ire moneret; Ipsi, ubi placeret, cum Archombroto sequerentur. Iter erat duodecim millium, quo strenue confecto Aulam intravit, cum vix pauci ex Argenidis familia evigilassent. Illa noctem turbulentis cogitationibus non sine Selenissæ horrore exegerat; quæ memor furoris pridiani, & ad omnem inquieti corporis motum pavens, surgebat subinde de strato, & quis miseræ status, quis impetus esset, anxia contemplatione quærebat. Adhuc in illis erat officiis, cum Arsidas ministros excitavit, rogavitque ad Selenissam intromitti. Rem ipsi ad ancillas detulerunt; & una, cui licebat, referato Argenidis thalamo, in quo Selenissæ stratum erat, adesse Arsidam, & matronæ colloqui velle dixit. Ipsum diei tempus nondum salutationibus maturum (cum præterea sciret, carum inprimis Arsidam fuisse Poliarcho) facile persuasit de rebus quæ tantopere turbabant aliquid nuntiaturum advenisse. Sed si tristitia afferebat, nefas erat scire Argenidem. Itaque Arsidam in proximum conclave matrona duci jubet, eoque processit, vix satis interiori tunica circumducta, &
ubi

ubi soli fuerunt, prior sic orsa est. Scio venire te de
 Poliarcho dicturum. Age modo; vivimus, Arsidam,
 an cum illo perimus? Non tulit Arsidas diutius
 anum ambigere: & vero Poliarchum incolumem
 esse; ab eo se ad Argenidem advenire. Turbata
 gaudio Selenissa præcipitem Arsidam in Argenidis
 thalamum trahit; cumque se apud humilem to-
 rum reclinasset in genua, nihil circuitu usa est
 (neque enim dandi gaudii festinatio sinebat), sed,
 Vivit, ô domina, inquit, valetque Poliarchus.
 Sponsor tuæ salutis Arsidas adest. Argenis consum-
 ptis lacrymis pene exanguis, & tunc forte cum
 advenit Selenissa, doloris quoque oblita, languerat;
 cum repentina consolatione icta, periculosius cele-
 ritate gaudii, quam antea dolore oppressa est. Ubi
 vero respiravit, dicere Arsidam jubens, resedit in
 toro, avideque in eum intuita; cum audiret Po-
 liarchum salutem illi dicere, effugisse inimicorum
 manus, & tutissimo secreto latere, ita exiliit, ut
 tamen nondum excusso metu subinde cogeret ju-
 rare Arsidam, vera esse quæ afferret. Ille, ventu-
 rum quoque Poliarchum affirmabat, si ipsa jube-
 ret: barba capilloque alieno notos vultus condidisse;
 vestem quoque indutum quæ imæ sortis hominem
 deceret. Nec omisit de rusticorum vi dicere, qui
 pridianum convivium turbaverant; ut furere, ut
 mitigari cœpissent, ut amœnissimum juvenem, &
 maxima in Poliarchum fide, pro ipso Poliarcho du-
 cturi essent ad Reginam. Hæc non semel narrari Ar-
 genidi satis erat: quæ tandem ire Arsidam ad Melean-
 drum jubet, & de agrestium adventu nuntiare; ne
 venienti Archombroto quicquam durum indignum-
 ve accideret. His curatis ad se redire; interim quid
 agere, quo ire, Poliarchum præstaret, secum agi-
 taturam.

Vix à secreto Argenidis dimissus Arsidas erat,
 cum urbem inconditi illi ex agris homines intra-
 vere, medium Archombroto late stipantes: Et
 militibus qui in statione erant, quid vellent affer-
 rent rogantibus: Poliarchum à se captum, ad

Regem adduci retulerunt. Simul his intra mœnia recepti ad arcem venire; à quo objectis claustris exclusi, cum sciscitaretur Eurymedes, qui essent, quemve quærerent, eodem errore dixerunt, ad Regem se venire tradituros Poliarchum. Hoc audito simul lætus Eurymedes, quod viveret Poliarchus, simulque de amici periculo anxius, petiit sibi Poliarchum monstrari. Illi totis manibus Archombrotum indicaverunt. At præfectus in ignoto sibi vultu non hærens, negavit eum esse quem dicerent. Jamque suspecti erant, & arma ponere jubebantur, verente Eurymede ne subornati à Lycogene venirent. Sed in Archombrotum præcipue intuens; Quæ hæc autem est fabula, inquit, ô juvenis, aut cur te Poliarchum esse assumulas? Tum ille; Se vero neque unquam simulasse, neque sponte hoc perductum comitatu processisse ad Regiam. Sibi errorem rusticorum fraudi esse non debere. Dum inter hos sermones sunt, interim aderat Arsidas, & imperante Meleandro omnes produxit in atrium. Ibi Cleobulus regionum consiliorum Præfectus, Regis nomine ita locutus est jam gnaris se etrasse, ut Principem præstitæ fidei memorem abunde promitteret: Servarent ad omnia animum, atque manus, quæ præterquam Diis & Regi nihil debebant. Deinde Archombrotum, ut erat imperatum, duxit ad Regem. Quem ille postquam idoneo gestu cultuque propitiavit, ita exoritur; Absit omen, Rex, quod reustuns oculos primum subeo. Summum votorum fuit ad tuam regiam pervenire. Hoc consilio & patriam reliqui, & Siciliam, tanquam terrarum omnium te rectore felicissimam, sequutus sum. Ceterum quamquam in conspectum tuum prodire his auctoribus noluissem; non hæc tamen sine Deorum mente contigisse crediderim. Quantum intelligo, Rex, nemo tuis rebus Poliarcho addictior fuit, nemo bellica laude præstantior. Cur non glories, visum esse me dignum, qui ejus vicem subirem? Certe ut de fortitudine concedam; ita præstabo, ne in te colendo diligen-

ligentior fuerit. Nec contumax ista de Poliarcho est mentio. Accusatum quidem scio : sed adhuc indemnata memoriam fas est apud te laudare , & tueri. Quod si armis meis & manibus uti placebit , intelliges, viliorē mihi vitam imperiis tuis esse.

Hæc & similia disserente Archombroto , Meleander avidissimo vultu in eum hærebat. Juvenis, & species oris, tum luminum vigor, neque trillis aut inepta modestia, conciliabant dicentem. Utque desinit loqui, Rex primum gratias egit, quod ad se divertisset; experturum omnibus officiis, nullos sibi cariores, quam qui ab externis regionibus virtutem, non debitam natamve Siciliæ, ultro afferrent : Simul porrectam dexteram Juveni tradit : quam ille subjecta manu excipiens, quæque licuit pronus, osculo pressit. Receptus est deinde in amplexum. (nam Rex summa de eo augurabatur.) sed de genere & patria postquam rogatus est, nihil aliud retulit, quam se natum in Africa: eoque intentius erecto Meleandri studio, haud quicquam ulterius potuit ab obstinato extorqueri. Saltem cum ambitiosius rogaretur, unde illi cum Poliarcho necessitudo; gentiles, an cognati; an duntaxat eos amicitia junxisset: omnia, præter Timocleæ factum, nihil dissimulata oratione exposuit.

Cum deinde de violentia agrestium inter jocos sermo esset, Rex ipse coniecit, præter vultum & ætatem Archombroto, peregrinum quoque cultum errori suffecisse; visumque inexpertis hominibus, quia Poliarchus erat externus, eum uti externa veste solere. Atqui, refert Archombrotus, non committam amplius patrii habitus vitio plesti. Addam tunicæ pallium, & transibo in mores eorum quibus hic imbuendum animum trado. Tum Rex; Imo expecta donec magis placeamus, & consuetudo insolentiam nostri cultus apud te mitigarit. Nunc quidem tibi novi videmur; places tibi plenus veteri consuetudine, necdum ex animo imagine populi tui deleta. Sed postquam imple-

D 5 verit

verit mentem noster aspectus, miraberiste diversum, & ferre non poteris. Equidem meminî, & cum juvenis transire in Africam, risisse me dispares à nobis amictus; cumque deinde illos usu probassem, redissemque in Siciliam, non minori aspernatum fastidio patrias vestes, donec has rursus mihi patientia vivendi conciliavit. Adeo nihil est injustius, quam damnare quæ ipsi non facimus, aut vidimus; si præsertim totæ gentes in illa consentirent. Cum enim ipso tempore iis placemur, apparet, non vitio suo, sed ignoratione nostra, displicuisse primum visa; Et præterea cogitandum est, congruentes suis sedibus amictus atque mores singulas gentes habere, quos & tibi insinuabit genius regionis, si illum justæ moræ experientia conceperis. Nihil te ergo, præter virtutem, aut vitium, magnopere moveat in tua gente vel extera. Velim tamen tuos ad mores atque usus, mi hospes, hic omnia tibi procedere.

Dum hæc loquitur Meleander, & senili ambitione philosophatur, interim Arsidas haud ægre ad Argenidem delapsus est; laudavitque Archombrotum, qui primo cum Rege congressus, Poliarchi mentionem cum honore intulerat. Sed cum avidissime à virgine & alumna hæc hospitis audiretur constantia, subitus per thalamum rumor fuit, correptum Poliarchum in vinculis esse, & ad regem deduci. Nec territa Argenis, scilicet rara de Archombroto imprudentibus esse sermonem, sustulit cum aliquò risu vultum, & errorem deponerent jussit; qui ad Regem erat adductus, alium à Poliarcho esse. Excepit sermonem virginum una, dixitque, longe aliud quam quod ipsa crederet, jam afferri. Scite omnes, externum juvenem, quem rustici homines produxerant, non esse Poliarchum, jam vero certiori rumore constare, Poliarchum è specu in qua muratis vestibibus latebat, ab aliis agrestibus erutum, trahi ad Regem. Qui id nuntiarent præmissos, ad aulam pervenisse. Hoc fulmine attonita Argenis, tamen vix horridius, quam
aut

aut Arsidas, aut Selenilla, contremuit. Et Selenilla quidem silentium tenebat. Sed Arsidas ad aurem Argenidis demissus; Vicit, inquit, nostras artes fortunæ malignitas. Actum est, Domina; nisi palam audebis Poliarchum defendere. Postquam speculum audiui, cultusque mutatos, non dubito quin vera calamitas nuntietur. Et illa velut ultimis & lacerantibus malis robustior facta; Cum, inquit, referretur de obitu Poliarchi, Arsida, res non minus solatio videbatur quam spe carere. Solis luctibus tantos luctus prosequi tunc licebat. Nunc cum vivere possit, & periturus timeatur, nunquam digna poena defungar, nisi vel diligentia mea vivat, vel ego in illius malis consumar. Ibo ad patrem; Silentium pro crimine esset. Sciat tandem, quid debeat Poliarcho. Solatio erit, si nos perditos dii volunt, nihil omisisse virtutis ad ruinam eluctandam. Selenilla audaci consilio perterrita, verebatur Regis iram, si, quæ tam diu ipsa sulerat, Argenide proficiente cognosceret. Sed nec dissuadendi locus, nec ratio erat. Omnia fortunæ credi oportuit. Jam enim ad Meleandrum Argenis corripuerat gradum, paucæque ex comitatu primum, ut in re improvisa, mox & ipsa sequuta est.

Rex tunc forte erat in hortis, & ipse de Poliarcho sollicitus, quem constans fama erat esse in vinculis. Miserrimus senex, & nunquam quietus à fortuna, quid diceret, faceretve? Omnia adversa, omnia in novos dolores composita. Prope biduum erat, ex quo tanquam mortuum sic apud se deflexerat, ut perfunctus videretur officio, & culpam abluisset. Nunc de integro quæstionem fata reducerant, malletne peccare in juvenem, an coeuntem Siciliae pacem in tutissima æquitate rescindere. Jamque qui acerbius oderant Poliarchum, frequentes convenerant, dicebantque, eo juvene vivo nihil in Sicilia firmum fore. Aderat Archombrotus, Regisque vix minus quam Poliarchi miserius, expectabat, donec erumpentibus hominum studiis, posset amicos Poliarchi dignoscere. Paulatim

ante advenerat Ibburranes; & cum Dunalbio par-
 ris dignitatis Antistite, qui tunc erat in aula, co-
 gitabat de patrocinio Poliarchi: cum certatim de-
 cedentibus cunctis subita Argenis ad Regem pro-
 cedit, ita dolorem adgubernante prudentia, ne,
 priusquam res posceret, suam causam vellet orare.
 Securitatem faciebat destinatus, nisi vinceret, in-
 teritus: oculisque in hostes Poliarchi circumla-
 tis, acrius ipsa æmulatione accensa est. Nemo il-
 lic mediocriter Poliarcho vel infestus, vel propi-
 tius erat.

Ecce autem, dum omnes velut imperato silentio
 in incertos exitus animum intendunt, Euryme-
 des suspensis supervenit, Heraleontem manu te-
 nens. Hunc lapsæ mentis error notissimum aulae
 effecerat. Et hic, inquit, nobis est Poliarchus. Hic
 ab agrestibus de fuga retractus est. Tum Heraleon.
 in genua supplex procubuit, veniam passis mani-
 bus petens. Rex jam hilarior, ecquid peccavisset,
 rogavit. Nihil, inquit, nisi quod Tum Poliarchus.
 Omnibus in risum effusus, Rex ab Eurymede petiit,
 hæc serio an joco agerentur. Et Eurymedes; Cum
 pro limine arcis stare, illic, ut imperaveras, Po-
 liarchum, si traderetur, excepturus; video rustico-
 rum magnam turbam Heraleonti circumfusam. Is
 qui inter illos videbatur potissimus, multum suæ
 fidei imputabat, quod diligenter Poliarchum vin-
 xissent. Erat autem Poliarchus, Heraleon. Sup-
 presso ego risu, quasi qua felicitate incidissent
 in prædam. Qui ex nostris hominibus primi, in-
 quit, hoc mane ad opus exiere, mirari quod iste
 per invios campos ageret equum, mtorereturque
 in impeditum montem, primum monere erran-
 tem, mox sequi suspectum, instituerunt. Quippe
 tanquam omnes vikaret, ut in quemque incide-
 rat, avertebat equi vestigia, quem per tot anfra-
 ctus cum spiritus defecisset, ipse jam pedes spe-
 cum in proximo nactus, præceps in eum se abdi-
 dit. Jam ad spectaculum coieramus multi, & facto
 agmine in speluncam concurrimus; Clamantem
 hor-

horrentemque cum educeremus, quis esset, curvelateret, rogatus, ultro, se Poliarchum esse, professus est. Vestiserat indigna Poliarcho; sed facile credidimus, cultu mutato aufugisse. Neque mora, vinximusreluctantem, & ad Regem, ut vides, reduximus. Cum sic rusticus perorasset, laudavi fidiſſimos homines, & ad suos agros demissi. Hunc autem, Rex, tibi enſisto: quod videbitur, in illius caput conſtitue.

Hæc loquente Eurymede, etiam tristissimis aliquem risum is casus expreſſerat. Quippe Heraleontem sciebant affectu mentis vicio eo prolapsum, ut vulgo se esse Poliarchum jactaret. Solus erat qui fabulam ignoraret Archombrotus. quem à proximis sciscitantem quid negotii esset, Meleander ad se vocat, & de Heraleonte hæc memorat. Quo magis hunc mirete, Archombrote, cetera ad hunc modum non desipit. Rem familiarem sobrie curat, negotiorum meminit; in agendo, in colloquendo non ineptus, nisi ad Poliarchum sermo flectat. Tunc quasi cæstro perculsum amentia sua rapit: Se Poliarchum vocari, laudes quæ illi nomini dantur, suas esse, & in alium iniquissimâ ratione transferri. Plus sex menses sunt, ex quo illi mens laborat. Sub hac larva forsitan & accensis in Poliarchum ignibus se quæri putavit, aufugitque perterritus: & imperiti homines, neque vultu, neque insania æstimata, pro eo quem se esse aiebat indignum multaverunt. Sed ipsum si lubet audiamus. Dic verò, Poliarche, quæ te res adegit ad fugam? At Heraleon; Quid te autem, Rex, ut fugere me cogeres? Ex notis ignotisque nemo fuit qui consilium latendi non laudaret. Sub hac veste, quam squalidam mihi imposui, credidi fugam bene texisse. O ut nunquam fuisset Poliarchus!

Avertit se risurus Meleander, qui subita deinde naturæ humanæ miseratione commotus est, quam præter fortunæ injurias, nec sufficiens tot cladibus corpus, adhuc præcipua sui parte tot mala exercerent. Aderat Regis medicus; quem Philip-

pum appellabant. Is parum rogatus, intemperiem cerebri fastidiose descripsit, quæ veluti summam mentis intactam relinqueret, partemque duntaxat compleret amentia; quod Heraleonti accidisse multi stupebant. Sunt, inquit, inejusmodi hominibus laxa cerebri claustra, suæque tenuitate nimis apta recipiendis imaginibus rerum quas vocamus phantasias. Has in rara illa substantia, & sua levitate quocumque impellatur obnoxia, semel impressas, ideo delere est arduum, quia ut plurimum aliqua suavitate placent, & præterea veluti intingunt animum, non aliter quam per vehementius succedentes diversarum rerum species in alios colores abiturum. Vix est igitur ut illa ingenia unquam vacent; semper immodice ex irruentium cogitationum imperu aut ægra aut hilaria. Quod si in aliquem potissimum affectum isti homines coeperint inclinare, hunc assiduum habebunt in animo, hunc præsentem mentis oculis dulci studio alent, seu ille superbia erit, seu habendi cupiditas, aut impatientia ultionis, aut quicquid aliud turbidæ cupiditates nobis objiciunt. Ita sponte inclinati, si vis aliqua vehementior in eam partem ingruit, facile perturbantur, ut quod diu esse voluerunt tandem esse existiment; nec jam illæ in dormito & assueto animo imagines, rem ut optabilem, sed ut veram & præsentem, figurent. Vis autem hæc vehemens; vel ex crescenti habitu est, & indies gravius premente; vel ex subito imperu, qui ingens & improvisus occurrat, impleatque tanquam turbine lacescita ingenia. At cur, inquis, sic mentes affectæ in totum ejusmodi tempestate non pereunt? Faciunt vero sapissime; Sed & interdum sola illius rei contemplatio quæ in animo nimia fuit, peccat. Nam ut membra jam sponte imbecillia, haud raro profluentium humorum vim sic in se derivant, ut ex morbo nihil supersit, quod sinceræ partes afflet; Sic iste Heraleon, & si quos non injucundæ amentiae socios haber, consumpto in cupiditatum una ingenii vitio, quo aliquid nimis velle

velle cogebantur, pacatius, & propemodum sine
 prajudicio, res alias intuentur, intelligunt, deni-
 que humano more vivunt: Ut plerisque mirum sit,
 quod haud insaniam reliqua prudentia, aut hanc illa
 non perdat. Adderes, subjungit Meleander, vix
 mortalium ulli pepercisse hoc genus insanix. Quo-
 tusquisque aliquid sibi non fingit periculosius Itul-
 tiusque, quam se esse Poliarchum? Hic Deos non
 esse, hic omnia esse Deos, aut nihil voluptate pre-
 tiosius, aut inulta numinibus facinora esse. Pauci de-
 nique Heracleontem non superant; nisi quod rectius,
 aut magis ad genium vulgi fuerunt: eo quoque lacry-
 mis digniores, quod excutere dementiam volunt;
 iste non potest.

Inter hæc jacebat supplex Heracleon, ab averso
 Rege ratus de supplicio suo agi; Nec defuere qui
 revocarent Meleandrum ad jucundum spectaculum
 tam vana metuentes, scenamque ornabant, hi tan-
 quam orarent, ut remitteret poenam; alii procla-
 mantes ad vindictam. Sed exhorruit Meleander ad
 Poliarchi memoriam, crudelis sibi visus, si ejus
 nomini quem periisse ducebat, suum crimen adhuc
 superbæ fabulæ contumacia illuderet. Ergo solutum
 metu abire Heracleontem iussit; causatus, sat nuga-
 rum rebus seriis obstrepuisse. Nam & nuntiabatur
 adventare Lycogenes; quem ipse quo vultu exci-
 peret, quibus verbis affatetur, non nihil cunctatus,
 tandem in cubiculum secessit, manuque ad proxi-
 mam sellam nixus, cœpit ex compposito Argenti
 loqui. Quippe Lycogenes paucissimis familiarium
 comitatus, iisque, quo fiduciam simularet, exer-
 mibus, intraverat Magellam; non conscientia sua, sed
 Regis ingenio, & suorum studiis qui circa Regem
 erant, superbe securus. Vehi quoque cursoriis equis
 voluerat ad longioris pompæ sive molestiam decli-
 nandam, sive intempestivam invidiam. Quidam ex
 amicis Regis, interque eos Timonides, à Melean-
 dro iussi tanquam sponte ei obviam ire, ab limine
 arcis ad conclave in quo Rex erat, tumentem de-
 duxere.

Intrat

Intrat ille, haud vulgari vir specie, quam ingens fiducia augebat; visoque cum Argenide Meleandro in terram de more se demisit. Paulum inde progressus, iterata veneratione cunctantes prosequitur. Nec tum quidem Meleander ullo nutu venientem excepit, obliquos in Argenidem vultus tanquam sermonis causa tenens. Sed ut propior Lycogenes intra pauca vestigia fuit, tum Rex subito porrectissima fronte in illum aspiciens, petenti genua dexteram dedit: addidit, expetiturum venisse, & cetera quæ in humanitatis pignus omitti non solent. At vero Lycogenes inter officiosa dimissionis verba nihil artis omisit, quo aliorum spirituum retinens, nec vilis esset Regi, & factiosorum animis, qui multi tunc aderant, fidem faceret adhuc se duce contumaciam belli posse resurgere. Excusavit breviter necessitatem, ut dicebat, armorum, ad quam à salutis suæ insidiatoribus esset adductus. Se vero nec fœdera, nec publicam fidem, expectaturum fuisse, nisi ab iisdem hostibus apud Regem tutus esset. Meleander non modo abolenda odia retulit, sed & odiorum mentionem. Postero die, in fano Palladis, Deos testes reconciliationis esse futuros. In varios deinde sermones digressi sunt, utroque potissimum lætitiâ, & quæ est pervicacissima ars aularum, amorem fingente.

Eurymedes, jubente Meleandro, Lycogeni suorumque præcipuis prandium eo die instruxerat; quosdam præterea vocaverat meliorum partium Optimates, in quibus & Dunalbius fuit, qui, quamquam exteræ gentis homo, nulli Siculorum caritate in Regem cedebat. Erat ille in Deorum ministerio præcipuus, ex Sacerdotibus qui purpura vestiuntur; tantamque dignitatem ornaverant ingentibus animi bonis. Strenuus, & par negotiis; Invenire amicitias & colere optimus; nudis inter sinceros affectibus. In tanta felicitate naturæ eminebat eruditionis æmœnitas, omniumque Musarum consortium, quarum nullam factæ illæ ad usum & negotia virtutes excluderant. Nec id impune fuit; sæpe, ut
so-

solet, ulciscente fortuna in egregio viro virtutis amo-
 rem, & studium literarum. Nam & avunculum
 olim Regem sacrorum habuerat, quem suos pro
 merito subvecturum, tam subito mimo febris eri-
 puit, ut triumphales lucernæ rogi flammæ specta-
 verint. Ab hac spe dejectus, novoque periculo le-
 gatus ad externos missus, pene temporum invidiam
 subiit, quia gens illa subitis motibus cœpit ardere,
 ut difficillimum esset in turbulenta tempestate aut
 divisis placere, aut ab armatis & ad sua intentis
 consilia exigere quæ sani dedissent. Fortissime ta-
 men ad litus enatavit. Tuncque forte in Sicilia e-
 rat, cum isthæc agerentur, amicitia & consilio uti-
 lissimus Regi. Et in ejus amicis eminebat Nico-
 pompus, quem & Eurymedes ad idem provocavit
 convivium.

Cum inter vescendum multa hilariter referren-
 tur, & occasione multi de apibus mentio esset, ju-
 venis quidam Lycogenis nepos, Anaximander no-
 mine, sive patruo placiturus, à quo sciebat re-
 giam potestatem oppugnari; sive jactaturus Phi-
 losophiam suam, negavit, verum esse quod de api-
 bus referunt, habere illas Regem: Sed hoc vanæ
 & facilis antiquitatis esse commentum, quæ & ca-
 nere cygnos credidit, & formidinis opinione leo-
 nes oneravit qui in gallos cantantes incidissent.
 Addebat, his pleraque similia esse, quæ majorum
 inexplorata auctoritas pro veris tradidit famæ.
 Ceterum omnia animantia ductu naturæ non Re-
 gem, aut alieni superbiam imperiî, sed liberta-
 tem sequi. Cum hæc ille dixisset, mox à convivis
 cœpit vulgare agitari argumentum; Ecquod inter
 homines esset æquissimum imperii genus. Nec du-
 bitavit Anaximander id præferre quo Populus, aut
 vero Optimates potiuntur. Cur enim ex unius ho-
 minis libidine omnia pendeant; quem, si in vitia
 deflectit, nullus merus aut pudor cohibeat; qui
 sævitia, qui exemplo, altissima reipublicæ vulnera
 imponat; qui sic denique patria civibusque utatur,
 tanquam sui unius causa hæc omnia natura pro-
 duxerit.

duxerit? Quanto vero alacrius symbola in ærarium conferuntur à populo, cum illa deinde pecunia sic plurium consilio atque fide collocatur, ut hanc quisque de privatis adhuc suam jure existimet; quam ubi ex unius Principis nutu in gratiosos ac sæpe indignos improvida & crudeli liberalitate effunditur? Quid quod ad reipublicæ usum se plures aptabunt, ingenia excolent, militiam aut eloquentiam studiis persequuntur, denique suis civibus se probabunt; ubi eorum suffragio scient esse parata virtuti præmia, summasque reipublicæ dignitates patere merentibus; quam cum illas unius domus ac liminis ambiciosa angustia ita dispensat, ut vix unquam ex merito, vel publicæ famæ judicio, probis viris aut laboriosis contingant? Num præterea uni Regi tantum solertiæ, tantum animi superesse, ut possit æquari tot Optimatum ingeniis, qui in liberis urbibus ad publica consilia solent acciri? Illos quidem & idonea ætate, & clavis virtutibus diligi; cum virtutis æmulatione, & dedecoris metu, utilissima quæque reipublicæ sentire ac facere. Sæpe autem obstrepere adulationem Regibus, sæpe indolem monitoribus non parere: ac illorum præterea mentes quamvis egregias atque rectas, eo ipso corrumpi, quod, utcunque præclare se gesserint, nihil est sublimius quo in præmium raptantur; nec si peccent, ullum tribunal cui reddant rationem. Nihil denique aiebat suavius libertate, aut quod magis cum natura conveniat. Hac autem populos frui qui legibus suis vivunt, qui magistratus facere ac premere possunt. Nec vero cum ipse hæc dicat, se oblitum aut quis ipse sit aut ubi terrarum. Scire se, sub Rege esse Siciliam; & id cuique genus imperiū carissimum esse debere sub quo est genitus. Verum ut quibus imbecilla valetudo est, corpuscula quidem sua amare ac rueri est necesse; sed & illis præterea licet aliorum contemplari felicitatem qui firmiori habitu absunt à morbis; Ita se regiam dignitatem colere, cui erat nascendi conditione obnoxius; & populorum tamen libertatem suspicere, qui

qui sui potentes sunt. Neque præterea se Meleandro injuriam facere; cujus virtutibus si similes utique essent ceteri Reges, nihil se Regibus divinius, aut Regno inter homines utilius crediturum.

Hæc audacter ingerentem Nicopompus non tulit. Vir erat literarum à puero amans; Sed qui solis in libris hætere contempserat: Adolescens reliquerat magistros; ut in Regum ac Principum aulis, tanquam in vera & liberali schola, tirocinium poneret publicæ lucis. Ita pari ubique Musarum & negotiorum studio crevit; genere quoque ac moribus ad ejusmodi eum vitam ferentibus, & multis Principum carus, ac inprimis Meleandro: cujus tunc & ceterorum Regum causam acturus; Quid faceres, Anaximander, inquit, in populari imperio, qui hic tantam loquendi ac sentiendi libertatem usurpas? Non mehercule tam impune sub populo licere regnum laudare, quam nunc Plebis aut Procerum potestatem extulisti; Ut vel inde intelligas, hic verissimam esse, illic fucatam libertatem. Nam quod ad naturam provocas, quæ libertatis amorem animantibus ingenerat; una persuaseris omne genus imperii abdicandum. Neque enim sub Republica minus quam sub Regno, leges sunt, magistratusque, quibus obtemperes. Quæ omnia eodem modo aut conveniunt, aut abhorrent à naturæ libertate: Si contineri sua sponte intra fines justitiæ posset genus humanum, tunc impari omnium pietate non supervacua modo, sed injusta essent imperia, quæ cives jam sponte æquissimos ad inutilem servitutem adigerent. Sed cum ex vitiis mortalium hæc felicitas sperari non possit, ea maxime forma regiminis ad naturam accedit, quæ homines vetat extra leges naturæ ipsius virtutisque exerrare. Ut non intersit, pluresne an pauci imperent, sed in utro regimine sanctius cives agant. Lulisti præterea in permiscenda Populi & Optimatum potestate, quæ utique diversissima est. Tu vero ad fucum & libertatis pompam, Populum nominasti; ad utilitatis vero speciem retulisti

lilli Optimatum solertiam. Atqui si respublicas intelligis in quibus summum Populo jus est; quid prudentia illic Procerum possit? Cum sæpe ad imperitos, atque ignavos, Populi levitas deferat fascēs; cum factionibus, invidia, impetu, rapiantur vulgi studia; & plerumque fuerit ingens virtutis specimen, ab imperita multitudine male mulctari? Sin illuc te refers, ubi Proceres omnia possunt: pudet istiusmodi senatui regnum, Anaximander, posthabere, & multiplicato numero dominorum, augere serviendi vilitatem. Nam pro unico Rege tot heros obtrudis, quot illic homines senatum constituunt. At scilicet maturius inter multos, quam Rege ab uno, publica expendentur negotia. Quasi prudentum sententiis Reges uti non soleant; & iste quem laudas Optimatum senatus sæpe transversus non agatur, dum quisque proprii commodi studio laborat, vel amore in suos, vel in pares invidia. Sed enim majoribus præmiis excitata juventutis industria (inquis) ad studia & labores propelletur; florebitque illustribus respublica ingeniis; regna vero tanquam studiis & virtutibus adversa marcebunt. Quæ autem respublica? An illa popularis? In qua ad seditiones, ad furorem, ad captandi populi atque fallendi consilia, aptare se solent improba ac factiosa mentes, adulatione, obsequio, suavitate orandi; in qua denique vix est, ut eximia ingenia, & ambitu accensa, nisi ad publicam perniciem emineant? Sub Optimatibus vero, quid spei laboriosis illis hominibus, quæ amplior sub Rege non pateat? Intra certas (ut nosti) familias atque stirpes includunt hi Proceres reipublicæ munera atque potentiam; ut generi, non virtuti, serventur dignitates, nisi forte quædam obscuræ, & quæ te à supercilio nobilitatis non eximant. Et hæc præterea munera ad quæ licet pervenire, an putas in alios dividi quam in istorum potentum clientelas? Ne felicius quam sub Rege eloquentiam illic, aut virtutis alia studia; sed gratiam, sed amicitias, sed privata obsequia, valere existimes: Pone vero,

tam

tam regnum, quam rempublicam, Principum vitiis
 tanquam affecta valetudine laborare; utriusque faci-
 liores exspectes ad publicam sanitatem remedia?
 Nimirum & Regem & ipsius vitia mors saltem de
 medio tollet, poteruntque à successoris indole spe-
 rari mitiora. At labem corrupti senatus non unius-
 cujusque mors eluit; sed afflicti semel mores in de-
 teriora semper labuntur, donec publicam salutem suo
 casu obruerint.

Sic disserente Nicopompo, timuit Lycogenes
 invidiam, quod ab suo nepote oppugnaretur jus re-
 gium. Nam & hoc inutile suis coeptis facinus erat,
 qui non delere sed habere sibi regnum optaret.
 Aliud commodius visum, quandoquidem ille ser-
 mo inciderat; arguere gentium ritum quæ uni se
 stirpi in hereditatem permiserant, ceterasque ex-
 tollere post singulorum obitum Regum in comi-
 tia & suffragia euntes. Et hoc quidem Lycogeni
 placebat argumentum; tum quod sceptro Me-
 leandri imminens id posse se consequi tumultua-
 ria populi electione sperabat; tum quod illic erat
 Dunalbius, sibi protinus ut credebat assensurus;
 quia in illo Antistitem collegio summos ad gradus
 non hereditate, sed suffragiis itur. Sic igitur exor-
 sus turbavit Nicopomponem; Dies abeat, inquit,
 priusquam, Nicopompe, quæ in utramque partem
 dici possunt, enumeres. Nam quoruscumque Phi-
 losophorum non invenit quæ pro Regibus vel Re-
 publica diceret? Et tecum quidem sentio, unius
 imperio rem communem melius geri. Illud magis
 in perplexo est, an adigi populum præstet ad unius
 familiaris servitutem, an jus illi relinquere ex o-
 mnibus civibus optimum deligendi. Siquidem in ea
 populi libertate, qui Regio sanguine nascuntur, im-
 pensius rectis artibus se dederunt, certi non ante in
 sceptrum majorum quam in virtutes venire se posse
 propter quas illi majores regnaverunt. Etiam po-
 pulo gratias quisque Regum haberet, memorque se
 ab eo subvectum, moderatius uteretur credita
 potestate. Nunc vero quasi nata mancipia, si sub-
 imus

imus impetium, ne respicimur quidem; sin detrectamus, pro flagitio habetur. Cum deinde in infantem, in puerum, in imbecillis animi hominem summam rerum fatorum ludibrium transfert; quid hac luctuosa successione acerbius? Non expectat mehercule civium improbitas donec ille Rex adoleverit; sed dum simplex & inutilis ætas superbe despicitur, eæ clades publice eveniunt; quas deinde vix multorum felicitas annorum sarciverit. Tunc utique omnes regnant, populum omnes despoliant; ut nec saltem à solis calcatus Regibus contumeliæ solatium habeat ipsam peccantium dignitatem. Quod si gubernatori navis, utcunque præstanti, filium rudentem in successionem non sufficimus; ne quos ille servavit, iste evertat; Nec Philosophiæ scholam proximus extincto præceptori, sed sapientia simillimus excipit: Cur regnandi unam hanc artem præceptorum plenissimam, & ex cuius erratis omnium perniciēs pendet, pueris tradimus; qui si hereditatis jure habent ut regnent, nobis jure eodem ut pereamus relictum est? Huic quidem instituto ignosco, si putamus, populos atque urbes gratia Regum ipsorum conditas esse. Perdant enim illi quod suum est, ferantque populi illam sortem quam numina dederunt. Sin fateamur hanc tuendis gentibus dignitatem esse repertam: miror, majores non cavisse, ne ex illa peior interdum calamitas esset, quam quæ ejus beneficio prævertitur. Sed hæc tibi, Dunalbi, relinquo exequenda; Tu sanctior nobis auctor comprobabis eligendorum Principum morem, quem & vos in sacris comitiis justissimo ritu servatis.

Dunalbius in publice obloquendo semper religiosior, eo tamen devenerat, ut assentiri Lycogeni, vel in eum dissidere cogeretur. Præterea omnium oculos, & maxime Nicopompi, in se videbat esse intentos. Modeste igitur abnuens sibi placere quæ Lycogenes attulerat, tandem omnium pertinaci silentio, sic eum ad dicendum invitantium, in hanc sententiam loquutus est: Scio, te, Lycogenes,
. hæc

hæc philosophandi magis causa dixisse, quam quod
revera sic sentias; Nisi id forte tuæ in nos pietati
dedisti, ut, quia suffragiis Regem factorum renun-
tiamus, auctor sis eum ritum ubique sancienti.
Sed ne sceptri & sacerdotii jura confundas; vide
quam diversa utriusque sit ratio. Nobis quidem
cum lex vetustissimæ sanctitatis matrimonia abstu-
lerit, quomodo infulas relinquemus liberis nostris
quos tollimus nullos! Multa præterea in sacris
sunt, quæ sacerdotes per se peragere, non mandare
aliis debent. Si igitur in pueros hoc munus suc-
cessionis jure devolverent, quo aræ, quo templa,
quo divûm illi cultus, qui præfanis nec numini
initiatis committi non possunt? Ita quoque admo-
nemur, non divitiis incumbere aut ceteris morta-
lium curis; sed pro domo, pro familia, pro poste-
ris cælum habere: neque illa nostra esse, sed Nu-
minum, quæ à nobis duntaxat procurata ad he-
redem non transeunt. Sed & uni familiæ si hæc sum-
mi sacerdotii infulæ donentur, quamdiu puras
illam cogitaturam se hanc Numinibus magnitudi-
nem debere, neque sibi sed Diis regnare? vel Reges
ac populos tantæ cognationis supercilium esse latur-
os, qui nulli nunc stirpi, ac pene nec homini,
sed officii sanctitati, se ipsos sine æmulatione aut
vilis suspicionis subijciunt? At in civilibus im-
periis, quæ opulentia viribusque consistunt, quæ
populo quietem præstare, & contumaciam fran-
gere impiorum armatis legibus debent, multa
sunt quæ successionis utilitatem concilient, quo-
rum præcipuum forte est ambitus Optimatum exar-
mandus, ne in Regni spem audeant ipsum Regem
violare.

Finge enim, in nobilibus & inquietis gentibus,
quas cernimus hereditario contineri imperio,
hunc quem laudas electionis morem vigere; quid
facturos Optimates existimas, nunc quoque vix
Regem patientes? Jam hæc illis accederet sui fidu-
cia, posse se quoque regno potiri; jam despectus in
Regem, qui & ex illorum ordine fuisset, nec majore

re

res liberos relicturus. Ast ubi fortuna regnandi stirpe in una consenuit, Regum prateritorum reverentia adeo vivit in posteris, ut vel cunæ puerorum in purpuram natorum tacita confessione sortis nostræ nos tangant, nec iis parere indignemur, quos priusquam lucem subeant, scimus nasci ut imperent. Nec dubium, grandius quiddam insinuari illis ingeniis quæ ad regnandum à puero instituuntur; sive natura hoc facit, sive disciplinæ reëditudo; aut potius Deum cura. Certe enim consuetudine honorum qui ipsi habentur, obstupescit superbiæ gustus ac veluti acies; aliturque imperandi fortis illa securitas; quæ ut contemni vix potest, ita nec in odium venire, quia plerumque accedit comis animus, & cum Optimatibus familiaritas, nulla prateritæ humilitatis verecundia erubescens. Altiora deinde assuescunt cogitare, regnoque tanquam liberorum suorum patrimonio cum fide incumbere. Qui vero suffragiis in hunc verticem rerum humanarum attollitur, nondum primæ immemor fortis est, in quam recidere sui heredes possunt. Itaque à publicorum munerum sedulitate propior cura subducitur; ut filio vel proximo cognatorum eos conciliet, quorum est regnum dare; aut familiam saltem tot opibus expleat, ne deinde ullus ignoret, fuisse ex ea qui regnarit. Sic publica ornamenta, publicæ opes, quacumque ratione in privatam degeruntur familiam; & quæ splendori, quæ utilitati communi vota majorum destinaverant, tristissimo errore in nescio quos lares profunduntur, eosque laborant in lucem vindicare. Nec ejusmodi Reges suis modo peccatis Rempublicam lædunt; sed & optimatum erroribus, quos perniciofa indulgentia ideo sibi devinciunt, ut purpuram cognatis suis servant, aut largiri immodice non vetentur; aut denique ne futurum lædant Regem (nam quis ille de tot Optimatibus, incertum est), injurias in decessoris familiam vindicaturum. Jactes nunc licet electionis prudentiam, quæ novas identidem stirpes obstrudit

dit malo publico saginandas. Ipsi Aquilii diverso è genere lecti, quam sæpe Majestatis suæ vires his proditas curis fregerunt? Inter hos ille, cujus sanctiones aureas dicunt, ut filio regnum pararet, quo pretio suffragatores emit? Quo deinde sceptri incommodo, cum solvendo non esset, publica iis vectigalia concessit, quæ primum pignoris nomine occupata, mox isti imbecillitate vel errore regnantum in hereditatem verterunt? Multa præterea sunt, ut scitis, siue opera, siue consilia, quæ non statim ac concepta sunt, reipublicæ profunt, sed expectant maturitatem suam, & instar frugiferarum arborum legitimo denique tempore edunt baccas. Ex his longioris spei consiliis plerumque solida regnorum salus consistit. Sperni tamen, aut omitti sapissime solent ab Rege qui non patrio, sed comitiorum jure obtinet sceptrum. Quia illis operibus inchoandis labor est ut plurimum sumptuosus, eoque suis auctoribus ingrator, quod non viriditatis, nedum messis, ea ipsis voluptas est, quæ posteris Regibus olim continget. Qui autem erunt hi Reges? liberi, amici, familiares mei? Immo forte ex ignotis, aut invisis. His ego securitatis, lætitiæ, opulentiæ, fundamenta stabiliam, magnis curis, & jactura ærarii, quod nunc melius in meos effuderim? Fac, me velle; at hi ipsi successores forte invidia sua inutile meum munus efficient; & opera in spem longioris utilitatis inchoata, vel negligent, vel evertent; quoniam mihi meisque temporibus erit in decus, ea instituisse; ipsis autem, ut altioribus tantum, & sapientiæ nostræ custodibus, inglorius sumptus accedet. Hæc neque vano timore, neque tamen præter rerum publicarum perniciem, ejusmodi Regum animos solent ab ingentibus cæptis avertege.

Minori tamen utcunque Reipublicæ incommodo regnare electi Reges possunt, quam eligi; Nam in vividis gentibus, subtilique exserto ambitu ferventibus, num quæta fore speres comitia? num largitionum armorumque immunia, ubi multi opi-

E

bus,

būs, genere, animis pares, neque cedere invicem poterunt, neque omnes regnare? Quid deinde cum in duos candidatos studia dividuntur, amboque in regnum se asserunt, ut nescias uter vitio sit creatus? Quanta hęc turbę; quam sæpe longissimo bello cruentę? Ut sciam quod populus Regem facere jure assuetus, sæpe quoque eum audet amovere injuria. Ne vetera nunc curem; cerne Aquilium. Duo regna totidem comitiis non pridem adeptus, paulo post eorundem hominum poenitentia excidit sceptris. Rite inauguratum negavere. Ita ferro, claudibus, vastitate terrarum repetendę res fuerunt, hinc in Peranhyllum, alterum ex regnis ambientem, hinc in Dereficum, jam alteri incumbentem, qui pro dapibus quas in mensam Aquilii ipsum ferre oportuit, fere sustulit & penum & mensam. Hęc vero nonne summa discrimina existimes, iisque pejora quibus interdum nostrorum puericia Regum funesta est? Nam non nego, vel regnantum infantiam, vel tenue ingenium, ineptumque negotiis, sæpe publicis rebus nocere (quid enim sic ad hominum commoda exactum ut undequaque sit utile?). Sed hęc ipsa multo mitiori tempestate in nos volvuntur, quam quę procellę ex comitiorum freto exarsuant.

At nec putes, optimum quemque, aut maxime ad regnandum idoneum, per hęc comitia venturum ad purpuram. Quam multę sunt factiones! Ut sæpe qui stirpe & potentia præcipuus est, animi bonis deficitur; tanquam verentibus fati, ne si summam fortunam ac mentem dent homini, Deum faciant ex mortali! Non igitur dignissimus utique erit quem Principem comitia dicent, sed aut potentissimus, aut felicissimus; quorum utrumque ab arte regnandi abesse multum potest. Ille viribus suis suffragia aut terrebit aut emet; ille ignavia favorem apud eos inveniet qui sperabunt sub tali Principe ipsi regnare. Nam si denique eligentium studia atque vota sic integra fingis, ut in eo quem destinant Regem, solam virtutem respiciant, solerterque

terque inveniant; si præterea candidatorum modestiam & assensum populorum hunc facis, ut præbeant obnoxias cervices sic ad sceptrum provecto; addas innocentiam novi regis inter recens fortunæ blandimenta adeo memorem sui futuram ut nunquam conniveat; Tunc ego ad hanc felicitatem proclamabo, Diisque carissimas gentes credam quibus illa contigerit. Sed hæc bona sperari non possunt. Reclamant viia hominum & toties experimenta in contrarium versa; Ut injuria accusetur nationum sapientia, quæ dedit se uni stirpi, ex qua tranquilliora sunt & magis illustria apud se impetia.

Iratissimus Lycogenes erat, destitutam à Dunalbio esse spem suam; quod tamen ne convivæ adverterent, aliquot jocos, quos elegantissimos habebat, rei seriæ gravitatem mutavit adjuvante Eurymede, cui apud se tot periculosa Philosophiæ argumenta jactari non placebat. Maxime de Peranhylo, & Derefico, inter convivas sermo fuit; quorum in Aquilium audaciam Dunalbius modo notaverat: Et hos quidem dissitarum tumultus gentium, plerique narrare amabant vel audire. Sed Arsidas inter hæc, jam provecto convivio facile elapsus, ad Argenidem ivit, breviterque narravit quam contumax Lycogenes esset in Reges. At illa de temporum injuria breviter quæstæ, codicillos ei tradidit perferendos Poliarcho, quibus sua mandata commiserat. Cumque plurimum navem, & iter, & secretum, & quicquid ad fugientis securitatem erat, commendavisset; Tibi denique, Arside, inquit, qui tantum hominem suis inimicis subduces, primum præmium Dii, consciusque virtutis animus persolvat, tum Poliarchus aliquando felicior; & si cetera abfuerint, à me saltem tuæ benevolentia fructum expecta. Ille hilarior Argenidis verbis factus; & cum Arohombroto deinde quæ videbantur loquutus, prona jam vespere ad Timocleæ prædium venit; cui agrestes comperto errore tunc forte pridianos tumultus excusabant. Illa sæ-

pius cogitans, se in leges peccavisse, quam scrutatoribus abfuisse fortunam, comiter omnes habebat; si quid in posterum opus esset, animos sibi parans. Arsidas eisdem benigne affatus est, omnibusque dilapsis, prima nocte ad Poliarchum descendit. Is mora & ægritudine æger, ut venientem conspexit; Quid? ait; vobis placet, me viventem sepeliri? Eripe me ab hac nocte, Arsida, & vel hostibus permitte. Certum est, non diutius ferre hunc situm. Ille gnarus quanti gaudii chartam afferret, nihil ad omnes questus; sed literas Argenidis profert, gemmamque & manum jubet inspicere. Confestim Poliarchus exultatione plenissimus; Ut valet, Arsida? ut meminit nostri? Neque nomen adjecit; nam & Timoclea audiebat loquentes; Sed lino deducto, deflexit aliquantum ne legentis affectus vultusque notarentur. Perlecta epistola, secretum Arsidam ad se trahere coepit, illumque consilere, satine fidere vestri ignotæ & ascito capillamento posset, sicque ad Argenidem ire; an tutiora sequi præstaret, & ad navigium Messanam proficisci. Et hunc statim navigare Arsidæ quidem placebat; sed cunctanter obstabat Poliarchus avidus videndi Argenidem, & verecunde pro amore suo pugnans: Quod ubi Arsidas sensit, exoneraturus pudorem amatoris, mutata sententia auctor maxime fuit ad Argenidem eundi. Quid enim facilius quam postera die templum quod omnibus parebat, intrare? Argenidem de more staturam ad aras, quibus osculum ponere nec miserrimi supplices vetantur. Obfirmato Poliarchi consilio, Timocleam advocant, monentque sub diem Poliarcho eundum ad navem, quæ in Italiam eum ferat. (nam ad aulam proficiscendi consilium premebant.) Adjecit Poliarchus, nunquam hospitii gratiam apud se vanam fore: Vitam, & quæcunque per eam homines habent, semper illi debitum. Matrona inter preces atque vora lacrymis manans, jam non ut hospiti tantum, sed propemodum tanquam alumno, omnis curæ; omnis solitudinis affectum
impen-

impendebat. Multum erat, ad amorem beneficium dedisse; verebaturque ne jam suum Poliarchum inclementior fortuna exciperet. Et tunc quidem flens acquieturum reliquit.

Nocte vero inter vota, & metus, anxie ducta, rediit in specum cum Arfida, attulitque frustra panis mero intincta; & ad Græci moris jentaculum adegit adhuc de somno fastidientes. Emitit deinde paulo ante auroram cum Gelanoro Poliarchum. Et Gelanorus quidem cum Arsidæ ad uxorem literis Messanæ profectus est. Nam Messanæ Arsidæ habitabat, urbem sibi à Meleandro creditam regens. Literarum sensus erat, ut conjux instructum navigium haberet in portu, quo ipse propediem in Italiam uteretur. Sibi necessariam Rhegium viam esse; hominem, qui has literas ferebat, diligenter apud se servaret. Se Messanæ intra quatrimum fore. Postquam ille discessit, jam solus Poliarchus Arsidam sequebatur lente in equo præeuntem. Pedes erat, vilis amictus; & scipione non necessario utebatur; manibus quoque, ne candore proderentur, diluta fuligine, in sufflavum colorem mutatis.

Pervenerunt in urbem, cum recluso jam Palladis fano Deæ copiam fecisse ædituus, necdum frequens populus commodiora ad spectandum occupavisset. Poliarchus quam licebat proxime resedit ab ara; Arsidæ ad Argenidem ivit, docuitque quam religiosus cultor in templo illam maneret. Obstupuit Virgo, simul periculo Poliarchi & oblatæ lætitiæ sensu perculsa, signisque diligenter quaesitis, quibus mutatum agnosceret, Res, inquit, periculi plena erit, Arfida, si Rege atque Lycogene mox ad templum iuris, Poliarchus vestium furto duntaxat & capillorum celabitur. Ex tot viris qui Principes circumstant, neminem putas sensurum hanc fraudem? Maxime cum mutuis suspicionibus erecti, qui Regi, quique Lycogeni student, vultus omnes, & quicquid insidias tegere potest, solertissima ratione explorent. Venire juberem huc ad arcem; sed

larvam qui in statione sunt milites forte excuterent. Pergam potius ad Parentem, moneboque, ex quo me voluit Palladi ministrare, nunquam nundinarum hunc diem imæ plebi ad vota negatum: Cum autem sancientiæ mox paci ad sacra cum Lycogæne succederet, templum stipatoribus & comitibus plenum, nec capturum populi turbam, nec supplicum vilioribus posse patere. Si igitur placet, (ne quid de consuetudine hodiè pereat) me statim ad aras processuram, ut qui de plebe volent ritu solito lustrentur; Vulgi cultu finito ipsum melius publica sacra procuraturum. Ita metu soluta videbo Polliarchum, commodiusque in incurioso populo nostra consilia latebant. Probante industriam Arsida, & ut maturaret monente, puella ad Regem digreditur: Neque is minus sententiam laudavit, idonea fraude deceptus; Et illa accelerata pompa (vix dum enim horam diei secundam religiosi homines Palladi nuntiaverant) inter stipatores, ministrasque, ad templum producta est.

Is autem sacrorum ordo erat, ex quo Argenis sacerdotioungebatur. Siculi nundinas ad fori conventus, & mercatum, celebrabant. Tunc Regum edicta vulgari, tunc in fontes edicta constitui. Tempus hoc rebus, si quæ sacræ, si quæ publici ritus, darum. Confluebant in proximas urbes ex vicinis mapalibus atque vicis, qui vel rusticis opibus abundabant, vel egebant urbanis. Hæc dies constituta Palladis sacris erat, quo frequentior populus videret Argenidem; Quæ quacunq; per Siciliae diversa procederet, habebat in comitatu vates & sacerdotum chorum: majores hostiæ, & cetera victimarum genera sequebantur. Cum lucebat novus dies, si quod Minervæ templum in proximo erat, illuc deferrebat simulacrum, cui honores haberi consueverant: Sin minus, ex commodissima æde evocabatur qui Deus Deave habitabat, ut quia duo numina unum templum non capit, suo discessu commodaret Palladi fiduciarium sedem. Fores laurea redimitæ augebantur lucernis atque vittis.

vittis. Signum quod ad aram colebatur, acre erat,
 & Deæ sua arma decentis. Strictum supercilium
 hinc acie oculorum, hinc casside ad mediam fron-
 tem producta pulcherrime horrebat. Vultus, qui
 virginis, sed implacidæ essent. Hastam ex auro,
 errantibus per metalli fulgorem radiis, quati à
 Deâ, sæpe vulgus asseruit. Egidem quoque in par-
 ma omnibus coloribus qui serpentum squammas
 mutant, pictor expresserat. Vestigium veluti stan-
 tis ad pugnam, lævo pede sic porrecto, ut totum
 simulacrum nonnihil obliquaret in latus. Serpen-
 tis quoque specie Erichthonius erat ad pedes, spiris
 extremam hastam cingens. Ceterum lectas victi-
 mas, vittisque & cetero ritu, præterquam mola,
 mactatas, producebant ad vestibulum templi. (nam
 intus mitti sanguinem erat nefas.) Postquam victi-
 mis jam subjecta aqua erat, superveniebat Arge-
 nis, cultu eximia qui Principem & Sacerdotem de-
 cebat. Miri operis stotam erat induta, quæ per iu-
 textas imagines affurgens, Palladem faciebat de ce-
 rebro Jovis nasci, & in hinc cum Neptuno inventa
 olea triumphare. Hanc à tergo per multa volumi-
 na diffusam, ne vestigia verteret, sex virgines sus-
 pendeabant. Crines Argenidis religabat purpurea
 fascia, ramis oleæ impedita. Ex eadem arbore sum-
 mo capiti coronam posuerant. Sic ornata, & post-
 quam ad victimas accesserat, imposito velo caput
 operta, concipiebat solennes sacrificio preces; mo-
 laque devota animalia conspergens, muliebri ictu
 in earum frontem reclinabat argenteam clavam.
 Vero mox ferro excipiebant victimas præcincti Sa-
 cerdotes; jugulisque suffossis, fata & Deos in ex-
 istis credebant deprendere. Tum ingressa templum
 Argenis, thuribulo argenteo præferebat solitos Diis
 vapores; & ad aram admota, demptam suo capiti
 coronam ad armati signi pedes suppliciter colloca-
 bat. Thura tunc, & odores, novo igne resecti; qui
 dum ex acerra dissipantur, cantu à proximis virgi-
 nibus orto, quisquis ex populo sciebat, hoc carmen
 modulabatur.

*O pars, sed potior, tui parentis,
 O Tritonia, nulla cui Dearum
 Maternæ tenera blanditiæ tulit;
 O virgo studiis nata virilibus,*

*Sacris ipsa tuis ades.
 At vos Sicelidum chorus,
 Forti plaudite Virgini,
 Cantus addite plausibus.*

*Tu belli decus, axibus severis
 Lethum, vim, gemitum, arma, fata, ducis.
 Stat dextra jaculum; Gorgonis aspera
 Monstris terribilis lava, dat hostibus
 Fæsto vivere marmore.*

*Tu pacis Dea, pinguibusque campos
 Exornas oleis: & ipsa stamen
 Monstris, ipsa colum ducere candidis
 Qua te virginibus cunque vocaverint
 Casti thuris odoribus.*

*Tritonis cupit unda te paludis,
 Urbis Diis hospita te vocabit Argos,
 Et Pandionis qui colit arcibus.
 Sed tu Trinacria pronior insula,
 Huc vultus melius refer.
 Adsis Sicania benigna genti,
 Servatosque diu tuere Reges.
 Nobis, Diva, semel cum bona veneris,
 Optamus merita sapius & novæ
 Lati reddere gratias.*

*At vos Sicelidum chorus
 Forti plaudite Virgini,
 Cantus addite plausibus:*

Sequebantur omnium vota, quibus palam incolu-
 mitas petebatur Principibus: addebant innoxios
 cæli haustus, nec fallentem agricolæ humum. Oc-
 cultis precibus privata familiæ commoda quisque
 oprabat. Tunc vero ad dexterum latus aræ, in al-
 tiori sede Argenis quiescens, vitratum manu ra-
 mum tenebat, quem undis lustralibus rotantem
 modico victimæ cruore asperferant, credebantque
 efficacis esse tutelæ, si fronti orique esset impositus.

Strabat

Stabat in armis circa Virginem satellitum duplex ordo, ad eam ituris semitam aperiens, quæ vix binos capere posset, ne tumultu & imperitorum rixis aut ara aut Argenis pulsaretur. Sic admissi, ad illius pedes prolabebantur, abibantque breviter ramo tæti. Nulli de plebe exclusi; pluresque Argenis quam Pallas acciebat ad sacrum.

Quo igitur die Arsidas Poliarchum adduxit, parata erant sacra in veteri templo, quod Magellani habebant Palladi nuncupatum. Et Argenis maturius, tanquam dimittendo populo priusquam cum Lycogene Meleander adesset, re vera ut extra periculum Poliarchum aspiceret, descendit ex arce. Cumque pro foribus templi tactas victimas reliquisset inter decollantium manus, & in Deæ limine thuribulum sumsisset; jam tunc quidem inquieto animi tumultu completo, pervenit ad locum, in quo, Arside docente, sciebat sedere Poliarchum. Hunc vero postquam vidit, in ignobili veste, & genis alienis, miserrabilia in se lumina figentem: adeo ira & pietate accensa est, ut pene sacri ratio amenti excideret. Utcunque tamen perrexit ad aram, ubique in Deæ signum intuens; interim dum ceteri solenne carmen celebrant, arcanos gemitus effudit. Testabatur cælestium fidem. Innocentiam suam, candorem, pietatem, tacita exprobratione ingerebat scientibus. Nunc si se adjutam vellent, auxilio esse tempus. Si hæc mortalia curant reguntve, cur non virtutibus pretium erat? cur nec à se, nec à Poliarcho violati sæviebant? Scire illos quam non foedo amore, virginique pudendo, in tanto viro hæsisset. Si per jura naturæ licuisset, optaturam, hunc fratrem fuisse. Adeste saltem fugienti, inquit, & si quid durum in utrumque pararis, illo incolumi omnia in meum caput citare. Ab his precibus, quamquam verissimo affectu flagrabant, subito cogitationum æstu aversa est, & nunc sui, nunc sponsi miserebarur. tum in Lycogenem inexpiabilis odii rabies. & quoties occurrebat, nec insontem patrem esse, qui tam facilis in Poli-

archi annuisset perniciem, ab hac mente refugiens quæ periclitabatur pietatem violare, redibat ad Deos, stupensque, & inter mutos dolores attonita, plus illos suis malis quam votis exorabat. Fletum tamen in potestate habuit, pudore intempestivos in publico luctus vetante: forte etiam quia erat calamitatis major moles, quam ut iret in lacrymas.

Neque tunc minus ægritudinis aut tumultus in Poliarcho erat. Relinquendæ dulcissimæ sedes; augendum veluti perduelli. Quam non generi, quam non animo conveniebat hæc fortuna! Jam quæ oblectamenta fuerant, lacerabant diductum doloribus pectus. Omnes Argenidis virtutes, omnes dotes, redibant in mentem; etiam quæcunque exigua esse crediderat, tunc augustiori specie, quia erant amittenda, cogitationem implebant. Inter tot mala nihil molestius visum, quam quod Argenidi doloris causa esset; Nec levior metus repugnantem animum lente subibat, ne sacramenta amicitiae inter ipsum & virginem concepta tempore & absentia deleterentur, essetque aliquid quod Argenidi carum deberet odisse. Simul in iram versus, cogitabat Siciliam armis repetere: Simul Argenidem in patre aut patria lædere verebatur, & iracundia dolori confusa, per varios affectus nunc stupebat, nunc errabat.

Inter hos animi motus decantata ter carmina publicæ voci finem fecerunt; conseditque Argenis non procul ab ara, sacrum ramum venientibus proterens. Selenissa, virginumque delectæ, à tergo sedentes constiterant. Eurymedes, atque Eristhenes, longe diversum par, erant ad latera: Ab illis milites ad testudinem templi porrexerant geminum ordinem, definiebantque viam processuris ad virginem. Eurymedes cum in Argenidis vultu crebros motus notavisset, submissus ad aurem; rogavit ecquid ipsi male esset. Utitur colloquentis commoditate virgo, ad illum utique vultu converso, quoties nimius dolor exundabat in ora, Vulgo
dige-

digesto, pene ultimus restabat Poliarchus, qui ad lustralem ramum accederet. Et animus & vestigia deerant processuro: vicissimque à frigente, & pene inutili puella, expectabatur. O amantium insana consilia! Tanquam fugitivum gaudium percepturi, ad hanc brevis muique congressus audaciam devenerant, jamque piget irritati doloris, simulque periculi, multo acrius devoturos suam sortem, nisi sic dolere licuisset. Demum miser, nec jam frustra innixus scipioni, promovit ad Argenidem gradus, acciditque ad genua: & tanquam vota conciperet, Vale, inquit, castissima Sacerdos; memineris Palladem tuam abire semper tuam, ô virgo; sed, si patieris, non sine patrio fulmine redituram. Intellexit miserrima virgo, nec aliquid ausa referre, tamen mœstis oculis in eum breviter fixis efficacius omni voce loquuta est. Sed ab illius pedibus abire non sustinebat Poliarchus; sive illum oblivio sui ceperat in tantæ calamitatis caligine; sive sentiebat poplites erraturos: Ceperatque vereri Sele-
nissa, ne ille intempestiva mora fabulam proderet, Cum Eurymedes hominem ratus ad Argenidis pedes ignara rusticitate consistere, virga quam dextra tenebat grandem ictum procumbentis lateri non sine risu inflixit, jussitque abscedere. Poliarchus inter paucos Eurymedi carus erat, & hanc injuriam non ab odio ullo, sed vestibis suis factam sciebat à nesciente quem caderet; consurrexitque propere, suo quoque judicio merito castigatus. At non Argenis tam composito animo ictum aspexerat, ægre pudore prohibita, ne Eurymedem ab oculis juberet abire: Mox discedentem Poliarchum qualicuit oculis sequuta, opportune Arsidam in limine templi videt, ut conjici potuit, viam fugienti præeuntem. Quippe ille gratulatus suo Regi, quod à bello quies esset, simulaverat necessitatem sibi oblatam trajiciendi in Italiam ad socerum. Impetrata Regis pace, templum Palladis petit, cernitque venientem ab ara Poliarchum, tum paululum cum eo secedens, monet per infrequentem portam

E 6. abire

abire ab oppido ; viam quæ Messanam tendit tenere , donec secundo milliari in dumetis quæ occurrunt lateret : se , postquam loquutus Argenidi esset , confestim assequuturum.

Interim Meleander ad Argenidem misit , qui popularis sacri solennia juberet maturari. Tempus enim in multum diei procedere : dandum sibi & Lycogeni templum esse. Illa apud se non erat , stimulisque quos credebat constantia sua domitos , jam sensim concedebat. Regi tamen renunciari iussit , peracta quæ pertinebant ad populum. Destinata sacrificia , cum placeret , obire illum posse. Ingens pompa , & pro decore Meleandri , atque Lycogenis , in Regiæ vestibulo stabat , manebatque ad templum prodituros. Ipse Lycogenes in Meleandri thalamo erat , specie officii , varios , ac plerumque non serios , cum Rege sermones instituens. Ubi maturum fuit , Meleander in regio cultu , pallioque purpureo , manu tenens insigne majestatis , ad stipatores processit. Proximus antecedebat Lycogenes , cujus latus de Regis imperio regebat Archombrotus. Ante hos ibant quorum magistratus eminebat aut gratia. Ingens egregiæ juventutis numerus inchoaverat pompam. Ne populum quidem satis viatores arcebant , spectandi avidum , maximeque qua prohibebatur ruentem. Præter regium assuetumque imperio nomen , ipsa senectus , vultusque lenissimi animi index , & suo fastigio digna majestas , omnes in Meleandrum converterat. Neque tantum quibus incorrupta in eum fides erat , hoc conspectu movebantur ; sed etiam ex inimicis illi quos errasse potius diceres quam peccasse ; ut is dies haud poenitendus Regi processerit , in quo hos dolor , illos pudor incescit , quod ad hæc foedera adigeretur. Ergo Lycogeni Rex jurabit ? Ergo ad necessitatem foederum cum cive descendet ? Et hæc publice , hæc tanquam legitima , populum testem habere ? Quid amplius externum Principem , parem æmulum , justo bello esse facturum ? Quibus autem altior sensus , aut spe vel metu sagacior.

gacior erat, ulterius cogitationem mittebant; neque vero colendum illum diem, tanquam pacem relaturum: scæviora restare; nec futurum stabile quod coactus Rex cum cive pepigisset. Nam Principes, quod à se injuria extortum est, alia injuria sæpe repetere. Aut itaque Regem, ubi licebit, illius facinoris vindicem fore, aut cessantem iri à Lycogene oppressum. Forte senex, in aula educatus, interroganti sodali quid unquam humanius vidisset Regis vultu, ita respondit ut vox ad Regem perveniret: Humaniorer dicerem, commilito, nisi sibi crudelis illa humanitate esset. Cum hanc vocem Meleander accepisset, à fidissimo homine missam, jam antea perturbatus, & in eos sermones cogitatione hærens, quos de successione Regum, hæsterno apud Eurymedem convivio, audiverat à Lycogene esse jactatos; sic offendit in saxum quod aliquantulum eminebat, ut in terram manus affligeret. Subitus spectantium clamor terrorem late dedit. Proximi ad sublevandum Principem concurrerunt. Qui longius stabant, ipsa ignoratione pavidius concitabantur, donec constitit, fortuitum & levem lapsum esse. Ipse excusavit risu casum: Multum enim se Telluri debere, quæ Principem venerata, cum exurgere non posset, eum deduxit ad oscula. Hanc, ut suam, libenter se amplecti. Triste tamen aut latum singulis omen fuit, ut quisque Lycogeni vel Regi studebat. Nam quid eo portendi, quod stratus Rex ad Lycogenis pedes erat? quod procubuerat tanquam víctima, ipse ad sacrificandum paratus? quam levi momento, quam subito, fuisse eversum?

Dum hæc cogitant, jam in aream primi pervenerant, in qua hostiæ erant redimitæ vittis insignibus, præcinctique ministri expectabant, donec Argenis legitimis verbis ad munera Deos vocaret. At illa magis magisque supervenienti dolore incitata, in secreto templi loco, ceteris paulum jussis abscedere, ita secum loquebatur. Quid tu autem, calanniosa Argenis? quid tu, præstantissimo viro

malorum omnium causa? quid vidisti? aut in quæ supplicia duras? Poliarchum abire? triumphare Lycogenem? Pari hoc potes? ô regia virgo, ô sceptro destinata? Si te Principem meministi, cur non Poliarchum hic asseris? si sponsam, quid ille solus fugit? Ecce autem, restabat ad fata ut pro Feciali esses tuo parenti atque Lycogeni firmanibus pacem; pacem, ô Dii, quam sanxerunt Poliarchi discrimine. Tu deinde qua fronte, non dicam in Poliarchum inspicies, sed loqueris cum absente; sed audebis meminisse virtutum, vultusque, atque verba ad animum secreta cogitatione arcessere? At pietas in parentem; at publica regni salus hoc jubet. Quæ autem in patrem impietas si inauspicatum scelus refugero? aut quid mihi cum regno, si mori decrevit? Sed nec timiditate semper regnorum salus constat. Forsitan audacia mea corrigam quæ pater mansuetudine peccavit. Sed quid ages? discrimen nunc appetit, obruetque imparatam. En genitor, en Lycogenes adest. Poscor ad sacra. Si sceleratæ paci abnuo ministrare, quæ verba mihi erunt, quæ publice ad patrem argumenta?

Sic dicebat; nec jam mœsta, sed concepto furore augustior, graves oculos huc & illuc ferebat; cum subiere hæc ultima verba abeuntis Poliarchi, meminisset, Palladem suam abesse, & cum fulmine posse redire: Certe, inquit, abiit mea Pallas; quid frustra hic morer? profanæ sunt preces; destitutum numine templum. Nihil consultius quam ut vaticinari me similem, vetarique à Dea ultra his facris incumbere. Sic effugiam facinus hujus pacis conciliandæ, & ingentibus deinde consiliis liberius vacabo. Cum illud placuisset, ut erat felicissimi ingenii, & tunc maxime concitati, cœpit orationem parare, qualem fatidici habent. Vultus atque oculos, ubi furori indulgisset quem suggerebat discessus Poliarchi, sciebat, suo ardore mendacium optime adumbraturos. In his cogitationibus hærentem adiere, qui monerent, eam dicendis vetitum expectari. Adest enim Regem, & silentium per

per præconem imperatum. Hilarior Virgo erat, postquam consilium animo federat, cui acquiesceret. Ergo se ituram respondit; animumque simul & gressus ad destinatam fabulam comparavit. Jamque hinc Rex, inde Lycogenes, mediam hostiam habebant. Circumfusi Optimates diversissimas mentes sub uno componebant silentio. Populus euneos undequaque stipaverat; & destinatum sacris ambitum ægre oppositi milites tuebantur. Sed pro monstro fuit Argenis, ubi primum à templo egressa, variantibus oculis, comisque per horrorem jactatis, sua vestigia turbavit. Furentis species erat, quæ motus Deorum, nondum animo bene conceptos, prima ægritudine elucetaretur. Meleander in primis obriguit: Qui casus, quæ Furæ, quisve Deorum filiam sic urgeret. Ea autem aliquanto severius rotatis luminibus orationem exorsa est, non in carmina quidem conditam (nec tam subito licebat), sed tamen ab humana consuetudine in divinos sermones vergentem, ut hanc facile fuerit Nicopompo, non multis immutatis, in versus sic cogere.

Cur fugis ô, sedesque tuas, sanctissima, linqui?

En mea Pallas abit: video currumque volantem,

Aversamque Deam. Proh dira audacia nobis!

Exilio damnata fugit: Quid thurea flammis-

Dona feram, casique greges altaria tinent?

Me magis Diva rape, & volucris per nubila tractu:

Siste ferens, queiscunque tibi placet ire sub astris.

Arma tamen quatis arma minax: procul Egidis

auro

Hasta incussa sonat: redeunt per inane tumultus;

Sævaque proficisso dirum rubet orbita calo.

Parce istis, ô Diva, minis. Neu vindice ferro

Bella para, patrios neu corripe nubibus ignes.

Heu Furia! quo fata cadunt! Quid ponere templa

Juvit, & auratis attollere limina saxi,

Si placet hoc audere nefas, si bella movemus

Calitibus, Numenque suis prohibemus ab aris?

Postquam his similia vaticinantis vultu profudit,
muta-

mutata in ejulatus, maxime implevit speciem divino tumultu correptæ. Et in illam quidem omnium oculos stupor defixerat. Sed præcipua Meleandri cura erat, revolvendis quæ in oraculi modum edita erant; Jussam Palladem exulare, abeuntem Deam minari, denique piaculum esse commissum. Hæc quo minus capiebat, eo frigidior animum metus inceslerat. At Argemis, velut effusa vi spiritus qui intra præcordia ad vaticinium sævierat, omisis infulis, quas ademit de capite, supplex accessit ad Patrem, rogavitque ut sibi abstinere ab iis sacris liceret. Pudere enim se furoris inassueti, nec conspectum populi tam subito ferre. Hærebat Rex tot omnibus æger, & præter cetera metuens, ne Lycogeni in suspicionem veniret, quasi hæc monstraturbandis foederibus ipse ex composito finxisset. Virgo autem inter silentium patris elapsa, deducuntibus eam assuetis custodiæ suæ militibus, concessit ad regiam. Aridasque tanquam officii causa sequutus, acceptis ad Poliarchum mandatis, statim arce digressus est.

Fremitus interim, & mox liberius murmur in territa plebe. Alii pacem aiebant præsentissimo Numine improbatam; alii ad venturas Siciliae clades referebant prodigium. Pergere quidam ad sacra ministros jubebant, & quicquid id erat expiare; Sententiam ferebant promptissime, qui minime consulebantur; Sed maxime eminebat vox Fecialem vocantium. Nam ut Sicularum Græcos mores sua origo tradiderat; sic vicinia Italiae insinuaverat multos ritus; in quibus & Fecialium tota religio. Igitur Meleander, sedaturus pugnantium vora, Nihil interest, inquit, Palladisne an Jovis auspiciis firmentur, de quibus bona fide inter viros convenit. Ades Fecialis Sicularum, & legitimos foederum ritus obi. Fecialis in veste prætexta longum carmen recitavit, quo Diras in foedisfragos continebantur. Casa inde hostia fuit, cujus exta Rex simul & Lycogenes tenuerunt. Ab hoc sacro intraverunt intempium; aramque & pulvinar tangen-

gentes, rursus fidem obligarunt Numinibus. His peractis, se ad regiam pompa convertit. Sed nec plausus populi sequebatur: nec gratulantibus amicis sinceri vultus erant. Rex tamen, ut oportuit, animi dolore fraudato, & ad hilaritatis indicia versus; eo die publicum convivium inivit, ludosque proximo die inspexit; in quibus poëta foccis egit, retulitque facetos de populo jocos. Regia enim & tragica edi illo tempore non placebat. Per multos hosce dies, utriusque amici, à Rege & Lycogene moniti, non modo abstinere rixa; sed & frequentibus mutuisque epulis, securitatis & lætitiæ larvam auxerunt. Nam & Argentis, quæ simulatione morbi jacuerat, in publicum prodit, postquam Arsidas literis significavit, se, suumque vectorem, incolumes Italiam tenuisse.

JOANNIS
B A R C L A I I
A R G E N T I S.

LIBER II.

Poliarchum ex Sicilia exegisse, visa Lycogeni ingens de Meleandro victoria: Quippe acer juvenis, maturusque consilio, sui genii magnitudine regias partes extulerat, & facilia rastrois scelera erant hoc extincto, vel saltem absente. Mortis enim ipsius opinio diu non constitit, sed sive res suspecta tantum fuit, sive à consciis edita, non obscure Arsidas jactabatur illi cum navigio salutem obtulisse. Et hæc prima Lycogenis in Regem criminatio; dum per homines subornatos in populum spargeret, Meleandro fluxam fidem fuisse & Rege indignam. Quippe illius jussu legatos à Poliarcho cæsos, & reum clam exemptum supplicio; jam-

jamque securum in Italia, forte ad paria facinora, præstari. Hæc modeste Lycogenes, & tantum apud eos quibus invisus Meleander. Sed clientes licentius infamiam Regis urgebant. Novis enim moribus materia quærebatur; Nec deerant qui hæc tumultuandi initia ad Meleandrum deferrent. Ille consulto in pristina lenitatis specie perseverabat; ut quæ incuriæ imago res antea ejus affixerat, jam imponeret inimicis. Accendebat ejus animum, præter facinora Lycogenis, periculumque fortunarum, virilis in Argenide constantia. Apud quam cum quereretur, quod sacrificium destituisset, fecissetque suspitioni locum quæsitæ rationis qua fœdera turbarentur; Si quid hic (retulit ipsa) peccatum est, justius erit de Numinibus te queri. Stimulos ego nec recusare, Domine, potui, nec tenere. Ceterum plures sunt qui mirentur, te iniisse pacem, quam, me, Deoque, ab ea refugisse. Ignosce libertati; quam mihi bonitas tua facit: Forte melius esset inter strenua opera semel perire, quam tot injuriarum patientes regnare precario. Rex indole supra muliebrem erecta permotus, diu pensatæ severitatis consilium exequi statuit. Cui rei conducebat, Epeiræten; sive bello, sive fugæ, aptissimam sedem, incolere; in quam pridem quæ utrique fortunæ conveniebant dissimulata ratione convexerat.

Epeiræte in Panormitanorum finibus mons est, aliquot millium ambitum amplexus. Imæ radices abscissis præruptisque rupibus attolluntur; Mox ubi per inaccessas cautes mons in modicum tumorem excrevit, paulatim faciliora latera acclinat, donec ad verticem pervenias haud modica planicie æquatum: in qua & tumulus commode eminet, tanquam à natura productus in arcem. Illud jugum munitionibus Reges firmaverant: Reliquus montis vertex justo oppido, sparsisque præterea & amœnis ædificiis incolebatur. Quo latere ad mare mons pertinet, capax omnis navigii portus sese inter saxa insinuaverat, laxo aditu, aqua præalta, & propter montis amplexum à procellis secura.

Huic

Huic portui oppidum tam opportune imminebat, ut iis invitis à quibus obtinebatur, nec subire naves possent, neque arcta semita teneri, quæ à mari ducebat ad jugum. Qua vero interiora insulæ mons spectat, duobus duntaxat callibus ascendi tunc poterat, iisque pari modo impeditis. Ingens quoque levamen Epeiræten colentibus, quod quacunque intermittant ædificia, uberrimi pecoribus pastus nascuntur. Et ut hunc situm beneficium Deorum putarent, effecerat copia fontium, & innoxius aër, in quo nulla veneno infesta animalia vivebant. In limine callis qui surgebat à portu, Ceteris signum, cum spicea corona, & serpentum volucris iugo, religionem offerebat intrantibus, ne in salutato numine progredierentur, vel saxum negligerent, quod rudibus literis Deam loqui in hunc modum faciebat.

*Si mihi, qua curvo Nereus vehit aquora cinctu,
 Omnis humus fruges, atque omnis mitia debet
 Jura locus, utique sero nemoralia ritum
 Pabula Chaonius miseros decerpere ramis:
 His saltem o cuncta meritis concedite gentes,
 Sicanio sim tuta solo. Reverentia nostri
 Adsit, & hac nullus surgat populator ad oras.
 Namque mihi haec sedes; hac fatis dedita tellus.
 Hac placet. Exertis tantum ferat arma coloni
 Pingue solum, & duro tantum de vomere vulnus.
 Haud injusta precor. Si quis tamen impia contra
 Signa feret; meme ille gravem, me sentiet hostem.
 Ipsa facies, ipsa arma feram; cognataque junget
 Mecum omnis Natura manus. Saturna proles
 De Jove sum mater; fraternos carula nutus
 Unda timet, nigroque gener capit omnia mundo.*

Meleander multo ante assueverat illuc divertere, quasi pulchritudinem loci sequutus; venationum quoque simulato amore, quas vicina regio ferebat. Fidissimæ militum in præsidio erant: & ne, si coëptis fortunas obfuisset, etiam intercideret fuga, vario prætextu, regiarum tritemium partem ad stationem applicuit. Captatis quoque temporibus, quic-

quicquid olim cumulaverant Reges, in eam arcem delatum est. Vis magna gemmarum: coraliorum multiplices rami, quos ex vicino mari petierant. Exoticam purpuram per aliquot secula coactam pinguis murex suo fulgori servaverat. Vasa aurea atque argentea; quorum pauca recenti artificio nitebant: rudia plura impensus in vetustatis reverentiam colebantur. Signatae pecuniae ingens modus non erat, per liberalitatem Principis exhausto ærario, quam denique futuri conjectura minuerat.

Rex uni Argenidi consilia aperuit; sibi regiae dignitatis ultionem in animo esse: si simul Lycogenes, & factiosorum præcipui, varia negotiorum specie cogi possent ad regiam (jam enim in diversa secesserant), omnibus se iudices & supplicia daturum. huic rei Epeiræten esse idoneam, unde & vicina regio teneretur, & in potestate maria essent. Forſitan, inquit, violenta consilia reliquos frangent, qui meæ clementiæ fiducia peccant. Sin resurgent sævius bella, consiliumque eventus destituet; relinquam ingratiſſimum solum, tecumque divitias triremibus imponens navigabo in Africam. Neque enim illic defunt qui fugientem excipiant: Et aut ego tantus natu, aut tu in annis ejusmodi clade indignis, fortunam placabimus. Si ea calamitas incidet, solam Epeiræten commendabo Eurymedi: Hanc cum delecta manu ad extremum propugnet. Interim nobis, gnata, poenas dabit Sicilia, gravibus inter ipsos conjuratos odiis lacerata; vulgusque errore diseusso, quid illi sint, & quid fuerimus, tristissima æstimatione pensabit. Quippe nec in dividendis facinoris præmiis unquam convenient, nec Lycogeni omnes accedent. Multi enim me percelli, non everti, desiderant. Sic inter se commissi, pars ad nos respicient: & reditus noster forte illorum beneficium erit, quorum scelere pulsi fugerimus. Tu interim, Argenis, in arcem concede. Vereor enim ne bellum improvise aut accipi aut inferri oporteat. Unum vide,

vide, ne in tuam familiaritatem ignotæ fidei mulieres admittas. Satis est, meagnata, proditiōe virorum non lædi.

Ad hæc Argenis gratulata fortissimum consilium Patri; & hortata novo bello experiri fortunam, adiecit, se hætenus cum fide curasse, ne ignori ingenii mulieribus sua familiaritas pateret. Sed postquam digressi sunt, cogitare acriter cepit, à qua muliere timendum Rex monstrasset: quæve secum omnino viveret ipsi invisa. Statimque consuluit Selenissam, ignata, illam esse quæ Timocleam Regi suspectam occultissima fraude effecerat. Et tunc quidem callidissima anus, quamquam læta suas artes procedere, perfidiose apud Argenidem simulavit, mirari se, quis ad has curas impulisset Meleandrum. Causa autem cur arcanis consiliis Timocleam petuisset, hæc erat. Argenidem illius officiis in Poliarchum senserat esse captam, verebaturque ne jucundissima novitate matrona veteres amicitias anteiret. Ergo invidiæ curis gravis, ad familiaria in aulis flagitia & odia se convertit. Nihil tamen aperte in Timocleam loquuta est. Ars enim & causa perierat, si deprehenderet Argenis fraudis ingenium. Sciebatque præterea, se mulieri graviores hostem fore si eam odisse non sciretur. Varia itaque ingerebat, quibus consultissimum esse probaret ut Argenis beneficium in eam aut omitteret, aut differret. Visne, inquiebat, scire Timocleam, hæc præmia esse occultati Poliarchi? visne secreta inter te & illum fidei pignora in plures emanare? Solertius mecastor feceris, si tanquam tu opte ingenio illi mediocriter favebis; ut dari, non referri beneficium credat. Sit vero sua domi. Non careret suspitione, illa tunc familiaris accessio. Fingentem (quod & Superi faxint) nunquam in vulgus periculose emanarum, ab ipsa Poliarchum esse servatum. At quid iste hospes Archombrotus? Scit quantum de eo sit merita; & præmia tam subito scilicet à te solvi non sentiet?

His, & pluribus, sibi verius quam alumnae cavebat

vebat Selenissâ; rata actum de gratiâ quo eminebat fastigio, si præter se alia esset cui nihil sileretur. Sed tam commode, tantoque circuitu peccabat, ut videretur unam Argenidem curare. Assiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratiosi prætextu juvandi aut monendi, satiant invidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, ut maligna deinde inferentibus sit promior fides. Ergo & Selenissâ suspiciones secreto ornaverât, quæ in Timocleam Regi allapsæ sunt; Hanc olim favisse Lycogeni, & adhuc incertam fide esse; tamen ab incauta Argenide amari. Rursusque apud Argenidem ejusdem matronæ laudes, & merita, miscebat imagine periculi quod in ea subvehenda timendum videbatur. Et quoniam partim vera monebat, effectum est, ut vix melius ab Argenide Timocleæ esset: nisi quod interdum, ut solebat, venienti familiaris se præbebat, augebatque recedentem aliquot donis, liberalitatis occasione utique semper apte quæsitâ.

Inter hos dies Argenis, ut erat imperatum, comitante Ibburrane, qui tunc forte negotiorum causa in regia erat, Epeircten profecta est. Nec multo post Meleander, cum in idem oppidum se conferret, ingens vitæ periculum adivit, sive suorum fraude, sive factorum consilio, gratiam & favorem Archombroto quærentium. Laeus erat passuum non plus mille in ambitu: placidis quidem & facilibus ripis, sed aqua deinde præalta, & instabili fundo. Ad illum Regis auriga declinavit tanquam via magis aprica ducturus. Frequentia curruum qui illic quotidie agebantur, multis orbitis notabilis, ne quid timeretur effecerat; cum ecce Regis equi, seu sponte consternati, seu culicum palustrium stimulis acti, aut denique proditione ductoris, quassatis alte jubis, & periculose arresti, viam in lacum præcipitant; omnibus quidem qui in comitatu erant pavidissima vociferatione certantibus, sed pauci ferebant auxilium; sive interpestivo metu sibi cavebant, sive subiti atrocitas peri-

periculi vires torpentibus eripuit. Inter illos qui ruentem per devia currum cum fide sequebantur, nemo Archombroti celeritatem æquavit. Nunc aurigam illi monere ut acius equis obfisteret, nunc Regem ut ab curru in aquas desiliret nondum hominis mensuram æquantes. Ferebatur interim currus, primasque jam rotas altior aqua suppresserat. Tum vero Archombrotus virile facinus ausus, quia impeditus fluctibus equus tardius eum vehebat, se in lacum pedes misit. Ad vicinum deinde currum præcipitans, volentem Meleandrum arrepta ponē veste tam mature detraxit, ut eodem ferme momēto lacus subita voragine desidens, totos cum vehiculo equos absorpserit. Archombrotum Regis pondus in se e curru collabentis affligerat; tum ex pingui argilla lubricum fundum, & ipsius aquæ instabilis moles quæ perveniebat ad humeros. Nec minus Rex laborabat sua vestigia obfirmare. Ita luctantibus simillimi inter se invicem hærebant; cum jam prope cedentes incumbētibz undis celerrimi amicorum eripiunt.

Ubi ad ripam Meleander pervenit; tanti quod evaserat periculi horridior imago tum suo tum suorum animo insedit. Illud præcipue horrorem augebat, quod imperitus natandi certissime periisset, nisi Archombrotus contempta salute veluti in se avertisset periculum; quem ubi & natandi rudem esse compertum est, cœpere utique omnes impensius mirari, hunc in Regis discrimine adeo vilem sibi fuisse, juvenem, externum, non beneficio, non lege obligatum; cum tot, pro pudor! gentiles & obnoxii cessassent. Præcipue Regem, ut debuit, hoc beneficium permovit. Cupide illum amplexus erubescētem ad suas laudes tenebat; & jam antea tanta indole ad amandum compulsus, gaudebat, hoc casu potestatem esse factam eum sibi intima nec invidiosa familiaritate jungendi. Interim Regis auriga elapsus, fluctibus vultu horrenti ad ripam tendebat, cum Eristhenes diu ante verbis in eum bacchatus gladium strinxit, & tanquam

quam Regis periculum vindicaturus, improvise omnibus ictu excipit infelicem. Confossus illeruit in aquas, magno quidem juventutis quæ aderat plausu. At non illa consultoribus placuerunt: Si non enim hæc aurigæ culpa contigerant, cur miser tam cruento mulcēbatur? Sin noxam meruerat, cur, non habita quæstione, non editis consciis, facili morte eripiebatur suppliciis? An unus denique Eristhenes Regem amabar, tam properæ ultionis minister? Lapsi inde animi, ut auriga crederetur factione Lycogenis emptus Regis vitam hoc facinore petiisse; & quoniam sceleris fata obstitere, ne conjurationem prodere cogeretur, ab Eristhene Lycogenis amico esse sublatum. Sed Eristhenis potentia, nondumque maturum ad ultionem tempus, quamvis invitum Meleandrum, ad dissimulandum coëgit; vultu quidem sic placido, ut nec se Eristhenas senserit esse suspectum.

Ubi Epeiræten perventum est, frequens Optimatibus oppidum fuit, de Regis salute gratantium, Meleandro regente quid animi sibi esset, & ad omnem hilaritatem se cogente. Erant in primis Lycogeni amici, Oloodemus, & Eristhenes, per hunc ad ingentis potentiæ gradum subvecti. Nam Eristheni summa ærarii Meleander crediderat; certus, se has vires hosti conferre; sed ita tempora, & quam iniverat simulatio, ferebant. Oloodemus, quicquid ad Pachynum promontorium jacet, regendum acceperat. Hi facinus inter se partiti, diversa procurabant; & cum Lycogene Oloodemus corrumpendæ Siciliæ à Regia aberat; Eristhenes muneris sui specie incumbere Regis consiliis. In his tribus summam hostilium virium esse constabat. Rex quamquam consilii jam certus, tamen quid Cleobulo sententiæ esset scire expetiit. Eurymedis quoque consilio plurimum utebatur. Et Archombroti summa gratia erat. His tribus secreto convocatis Meleander Argenidem secum habens, ita primum locutus est, ut non ostenderet suum sensum,

fum, ne præjudicio illo periret libertas sentire ti-
 mentium Regi contraria, aut se frustra dissuadere
 credentium. In quo rerum articulo Sicilia esset of-
 tendit; importuniorem illam pacem pristino bel-
 lo; Hæc se pridem auguratum Epeiræten, in qua
 tunc arce erant, muniisse; scire se, ex paucis ca-
 pitibus momenta tam atrocis seditionis pendere.
 Jam rogare qui auctores sibi essent. Nemo in tan-
 tis rebus audebat loqui prior, donec in ætatis re-
 verentiam, expertæque prudentiæ, Rex Cleobu-
 lum dicere jussit. Et ille, Srenue, inquit, agen-
 dum est, ô Rex; aut expectandum tanquam ve-
 latis capitibus maturum exitium. Mediocris virtus
 pro vitio tibi erit. Nec aut famam, aut Deos si te
 de istis hostibus ulcisceris lædere puta. Nam & pri-
 mus Lycogenes peccavit in federa; & ipsius suppli-
 cio qui te contemnunt, vel odere, mutabuntur.
 Scimus sollicitas urbes; descriptos milites pene
 sub signis esse. Quid moraris? An donec nihil am-
 plius in Sicilia sincerum sit? Timesne turbare ad-
 huc præcoces illorum apparatus, aut religiose ex-
 pectas, donec ferrum jubearis recipere? Eristhe-
 nem hic habes; Lycogenem, & Oloodemum tan-
 quam ad consilium in re subito oblata, accersere. Si
 venient: confestim Majestatis damnatos conficias.
 Sin abnuent; hos tu vero contumaces, nec dum
 omnia instructos, justo celerique bello persequere.
 His Cleobuli verbis adjecit Eurymedes, spondere
 se, peditum sex millia, equitesque quingentos, in
 fide & potestate fore. In prætorianis partim hos
 esse, partim in Epeirætes præsidio. Alios Panormi,
 & in arce Epipolis distributos. Tantillam vetera-
 norum manum tironibus posse præstare, quoscun-
 que delegisset Lycogenes. Et ubi regia vexilla ful-
 sissent, haud dubie multos se melioribus partibus
 applicituros.

Inter hæc Archombrotus, illata armorum
 mentione hilarior, ratusque, locum esse aliquid
 pro Poliarcho audendi: Ego, inquit, & externus,
 & juvenis, de summa rerum non disputo. Sed si

bellum vobis placet, cur auxilia vestra respiciis? cur ante discrimen frangitis vires? Poliarchum Lycogenis invidia pulsum, adhuc hodie nemo est militum qui non optet restitui. Præterquam quod bellicis artibus valet, timendumque est de hostibus nomen, scitote, illius reditu conspectuque, tanquam salutis auspicio, promptiores ad omnia exercitus fore. Equidem querendum censeo, excusataque temporum necessitate, quæ illum hinc abegit, ad novam lauream invitandum.

Hæc fidenter pro Poliarcho orantem Argenis inuebatur, eo potissimum læta, quod Rex illum avide audiebat. Itaque ne quistam liquida & prolixa omnia turbaret, ipsa adjecit, in eadem, qua Poliarchus, causa Arsidam esse, quem omnes ferunt, inquit, Italia moras trahere, tanquam solum exilii causa vertisset. Nec aliud ipsi crimen, quam abvexisse Poliarchum. De Arsidæ fide, ô Rex, non dubitas; & fortasse de nobis illo facinore, quam de Poliarcho plus meruit. Quod si tamen deliquit, hunc donari mihi peto; licet, quamdiu Poliarchus in damnatis aut invisis fuerit, non possit absolvi. Argenide in defensionem Arsidæ, quia cum salute Poliarchi coharebat, erecta, omnes in virginis gratiam eadem cum ambitu senserunt.

Tum Rex; Diis, inquit, res nostras curæ esse, vel ideo intellexi, quod mirabili animorum consensu, quæ apud me constitueram, eadem ut facerem suassitis. Sit igitur auspiciis Diis ratum in Lycogenem bellum; si absque tumultu capi, & perduellionum supplicio tolli non poterit. Poliarchum autem, & Arsidam, pridem meo suffragio absolvi. Restat querere, qua ratione utrumque reconciliare domum. Omnibus visum, notæ fidei aliquem cum muneribus ad Poliarchum mitti debere, eumque orari, ut, cum primum coeptæ erunt in Lycogenem turbæ, remigret in Insulam. Sic constitutis rebus consilium Rex dimisit, omnibus, quæ sciebant, senserantque, diligenter premere jussis. Sed Argenis de amantium more semper immodice exultans,

tans, aut incerta, objecta præter spem lætitia aperte fruebatur: Ignarusque rei pater; Accipio, filia, inquit, omen: Ex quo in hæc mala incidimus, nunc te primum hilarem & porrectæ frontis cerno.

Vespera appetebat, & in hortum regium Archombrotus, ut plerumque solebat, intravit. Illic cum solus inter arborum spatia erraret in noctis memoriam incidit, qua Timocleæ hospitio cum Poliarcho erat usus. Inter cetera subiit animum frontis vocisque mutatio quæ illic Poliarchum de Argenide iuterrogatum confudit; Id enim Archombrotus in amoris indicium cum traxisset, deinde exciderat supervenientium rerum mole, eo facilius, quod non amorem mutuum, sed juvenilem in Poliarcho insaniam esse conjecerat. Tunc vero diligentius omnia revolvebat: bis ad Argenidis nomen Poliarchum obstupuisse: bis de virginis ætate & moribus rogatum, respondisse strictum tantum, & ut scires incompositi ad hoc nomen animi esse. In illius rei memoria hærenti succurrit, Argenidem, dum Arsidad apud patrem tueretur, inter seria verba & preces totam arsisse. Facinus autem Arsidad ad rem Poliarchi pertinebat. His utrinque pensatis, secretæ inter illos necessitudinis facta est Archombroto suspicio. Occurrerunt illic cogitanti, virtutes Poliarchi, & quicquid hunc ad spem tantam subvehere potuerat, aut sollicitare Argenidem. Certe quod illius genus lateret, aliquid eximium posse subesse. Neque enim, inquiebat, solus sum, cujus genus, aut fortunæ, ex illa quam subii dissimulationis larva æstimari non debeant. Sed dum Argenidis speciem, fortunamque, ad animum revocat suum, felicemque hoc amore Poliarchum tacita gratulatione ingeminat, ea ipsa laudare incipit & mirari, quæ antea intactus aspexerat. Nam quid Argenide venustius esse? cui unquam ad tantum habitum, tantosque parentes, tot virtutes accessisse? Si non generis prærogativa esset, sed ex Sicilia virginibus delectus haberetur, neminem ante Argenidem ad regnum asciscendam.

Sapientiam, modestiam, verba, suo sexui præstare; speciem supra mortalem esse. Post hæc ad se redibat Archombronus, nec indignam tanta spe nobilitatem suam, haud dubium novis ignibus alimentum, reputabat. Et id primo non quasi amaturus, sed tantum veluti otiosa, nec imparia tamen vota. Capi inde paulatim, & oblectatione jam anxia ad earum rerum imagines teneri: ignarus, si victor & liber esse vellet, fortitudine opus esse in hæc ipsa amandi initia. Quantum cator fiebat Argenis, tantum de amicitia decedebat, quæ illum Poliarcho conjunxerat, primum invidia, mox æmulationis malo grassante. Ita æger, & ad animi captivitatem adactus, horro digreditur, quem paulo ante felix solutusque intraverat. Accessio mali fuit, quod ad solatium in ea tempestate solitudinem quærens, solus cœnavit. Nam cum tacitus secretusque non aliud quam amorem audiret, paulatim illis curis se permisit, quæ intra paucissimos dies effluunt amantem nondum expertis malis urserunt.

Dum hæc apud Regem aguntur, non solutioni cura cum suis Lycogenes meditatum facinus adornat. Is ad præcipua oppida non uno prætextu divertens, magistratus exhibito convivio hilariiores monebat, ne publicam libertatem sinerent prodi. Pessimis consiliis infestari Siciliam; meminissent, se in regno, non sub tyrannide esse: nec in Regem quicquam addebat, nisi ita perplexe ut id posset vel Meleandro excusare. Cum his verbis incitatos videbat, quasi familiaris agens, imperfectum aliquid inter suspiria, vel publice, vel præcipuis in aurem, loquebatur; ut pia sollicitudine plura timere videretur, quam quæ auderet evulgare. Inde non pauci in eum ut patriæ columnen aspicere, curaque subtristi Meleandrum fastidire; Cum præsertim jactaretur in populo, nunc contemptis popularibus ad publica negotia acciri peregrinos, nunc tributa & portorja augeri: cædes denique imminere à Principe superioribus bellis infesto.

Præ-

Præter has artes, sacrificuli pretio empti haud parum valere. Ominibus & auspiciis eumentis omnia in religionem vertebant. Seu publice, seu privatim mactata hostia erat, effatis prodigiis spectantes terrebantur; nunc caput deesse jecinot; nunc turbato ordine fibras emicare extra sedem; semperque nova fata instare, & meliora præteritis: nihil autem quod tunc fieret Diis placere. Contigerunt præter has larvas non falsa aut fucata prodigia, quibus affirmabantur proximæ clades. Nam & de cælo lapidatum est; & alicubi gemini soles micuerant. sed pauca hæc monstra fictis innumeris fidem fecerunt, ut homines omnia temere crederent, timerentque. quem miserorum statum quidam Poëta, & ipse publicæ insanix non expers, descripsit,

*Parcite, Calicula; Quid demere vincula rebus
Heu placet, & miseræ monstris evertere terras?
Nunc calo informis facies, nunc aëra fœdi
Incestant Manes. Livent per inane cometa,
Et nec friget hiems, vector nec floribus halat
Phryxæus, posuitque suos canis astifer ignes.
Qualiter ignoto cum sol novus aëre gyrum
Per modo nascentis cunabula duceret orbis,
Expers sæpe via, sæpe alti pondere currus
Erravit dubius, totumque immiscuit annum.
Cernis anhelanti quam nigra volumina tollat
Ætna jugo? cernis quanta vehat aquora mole
Auster, & in nostras spumantia degerat oras?
Ceu quondam Ausonio cum dissociata recessit
Litore, frangentes exhorruit Insula nimbos.*

*Magna quidem portenta Deum; tamen omnia
supra*

*Savit corde pavor. Vates sibi quisque malorum
Et clades, & tela videt, pœnasque futuri
Præcipit. O siue hac nobis insania crevit,
Seu superi jussere nefas: quid longa moramur
Supplicia? arma, viri! Savo cadat hostia calo
Quæ meruit. Liceat lustralia mittere tela,
Et satiare Deos, & morte reposcere vitam.*

Inter hæc ad Regem est relatum, intercedere Hyperephaniis cum Lycogene arcana consilia; verébanturque nonnulli, ne eorum usus viribus propediem à patriis sacris abiret. Forte cum talia jactarentur, Archombrotus cum Ibburrane erat, cui jam aliquo usu, commendatione maxime Regis, cœperat familiaris esse. Ambo in regia porticu spatiabantur, novusque in Siculis rebus Archombrotus, cum aliquoties Hyperephanius audisset nominari, rogavit quod discrimen inter illos ceterosque Siciliæ incolas esset; cur nomina, cur studia, viresque diversæ? Tum Ibburrane docendi juvenis studio paulum in se seductus sic incepit. Hyperephaniis ex suæ superstitionis genio nomen hoc fecimus. Eorum factio regnantibus gravis, quodam Ušinulcæ auctore hoc seculo est exorta. Ille Deorum cultu neglecto, qualis in Sicilia semper viguit, ausus est novas religiones afferre, pacemque sollicitare animorum, qui superbia, vel nimia simplicitate, diripi possent. Quibusdam igitur ambitiosum fuit à sensu majorum cōduce discedere; Alios eloquentia fefellit, cui pietatis species erat intexta. Accessit impetus novitatis, tanto furore excæcans animos, ut barbara Ušinulcæ commenta invenerint laudatores, non ex vastis & ultimis terris, sed, quod mireris, ex alumniis Siciliæ: quamquam nihil portentis deterius quibus suam ille scholam fœdavit: ut vel referre me pudeat contumeliosam Numinibus vesaniam. Negat ullum mortalium, ulli scelere operam dare, nisi qui illi perpetrando ab adigentibus Diis damnatus est. Utcunque vero in vitia pugnes, in te sis innocens, commodus hominibus, in Deos liberalis, ejusmodi pietate effici non vult, ut amiceior Diis vivas. Non hæc enim omnia esse illam virtutem, quæ acceptos immortalibus homines facit, sed illius tantummodo signa virtutis. Præterea non esse in delictis discrimina, sed in hominibus qui delinquant; Siquidem à Diis exosos, vel oleris furto mereri quicquid Furæ apud Poëtas faciunt. Ceteros vero non par-

ricidio,

ricidio, non incestu, libare amicitiam, qua cum
 Numinibus sunt conjuncti. Ita ab uno scelerum
 cœno hos intactos, illos amisso decore excedere.
 Velut in aquas si quid anserini generis mergas, inde
 inviolata siccitate eduxeris; cum ceteræ aves, a-
 quis iisdem, & minori sæpe mora, tenorem & usum
 pennarum corrumpant. Parco ceteram Usinulcæ a-
 mentiam memorare. Nec habuissent hæc monstra
 longi ævi discipulos, nisi incidissent in Regum pue-
 ritiam, quibus temporibus ut plurimum turbulen-
 tis fœda omnia nec arceri nec corrigi possunt. Auxit
 hunc morbum factionum atrocitas; & quidem O-
 ptimates odio eorum qui sub pueris Principibus re-
 rum potiebantur, præbuere se tumultuantibus Hy-
 perephanis duces. Tum vero luctuosissimo fidere
 percurrerunt domestica arma Siciliam; & ad Hy-
 perephanios defecerunt quotquot seditionum licen-
 tiam amabant; in ipsos ausi Reges signa attollere.
 Nihil illorum furori relictum est. Calcare aras Deo-
 rum, evertere templa, fœdare oppida incendiis,
 & civili sanguine suam furis consecrare novitatem.
 Post tot annos adhuc veluti truncas urbes exciis
 Numinum tholis aspicias, in quibus sævierunt. In
 illis tumultibus tanto divortio à ceteris recessere Si-
 culis, ut, tanquam aliam patriam aliumque popu-
 lum facerent, ne ictis quidem fœderibus redierint
 bona fide in communionem reliquæ gentis, discor-
 dique ingenio acti semper arma aut minentur aut ti-
 meant.

Ita affectis animis, quid Regibus putes liberi in
 eos imperii esse? Urbes, milites, portus, tantum-
 que non totas insederunt provincias, ex quibus
 cum supercilio consulunt quid juvari à se Regem
 aut sperni expediat. Cui si bellis occupato, aut in-
 ter alia laborandi negotia, operam suam promit-
 tunt, tanquam digni quibus gratiæ habeantur, fi-
 dem hanc jactant; obliiti, à bonis civibus tunc e-
 jusmodi sponsonem non exigere; nec fore ut toties
 eam repeterent, si semel tuta esset. Sed sociorum
 utique magis quam civium more auxilia parstant.

Regisque aut sequuntur aut averfantur confilia. Sic Deorum Principumque arbitros agunt; quid utrisque ipsi debeant, non ex patrio ritu, sed ex suis ingeniis meriti. Quantas clades hic morbus minetur Siciliæ, vel nullo profitemte agnoveris. Nam ut pervicacissima sunt odia, quæ ex diversarum religionum litibus fervent; jure timendum est, ne aliquando Hyperephanii, quod suis consequi viribus non possunt, excidio patriæ quærant, peregrinis gentibus, æmulisque, non magis ad bellum quam ad prædam, & veluti Siciliæ possessionem, accitis. Quod si ista meliores Dii avertent, at jam quanta sunt quæ videmus quæquæ sentimus? Si filii irascuntur parentibus, si Regi Optimates; continuo in hanc sectam, veluti ad certissimæ manumissionis genus, fucata possessione secedunt: non ignari, quod sibi præcipue noceant. Sed tanti est suo errore ænulos macerare. Quid de Vestalibus dicam? Quid de mystis Deorum? Ubi illos castitatis suæ tædet, impune maledicunt religionibus, & incestarum mercede nuptiarum se Hyperephaniiis dedunt. His exemplis, illaque differendi & vivendi licentia, labefactatur vulgus; ut primum qui Dii aut qua ratione colendi sint dubiter; mox rudi aut impio fastu nihil sacrum habeat, nihil de Superis certum. Sic Numinum rebus indicta est isto facinore calamitas, simulque in publicam pacem serpit, & agræ Siciliæ carpit vires; quæ nunquam in pristinum robur exurget, nisi prius Hyperephaniiis ad saniora adaëtis vulnus hoc duxerit cicatricem.

Tum Archombrotus; Quid ergo Siculi cessant, ait, una mole obruere incendium? Quidve gravantur justo ferro hanc tabem noxissima contagione serpentem excindere? Equidem vel ego externus manus meas & ferrum ad hoc promitto; Neque me unquam gratioribus victimis operaturum credam, quam si eorum sanguinem Diis dabo, vel meum adaëtis vulneribus ipsi libabunt. Hæc te Meleandro dicere, Ibburrænes, & ad hæc bella eum urgere, æquum fuit.

Hic

Hic Ibburraes; Laudo imperum tuum, inquit, egregio fervore succensum. Sed sunt tamen qui non sine argumento contraria sentiant; quia rerum successu compertum est, ut quædam animalia aluntur veneno, ita hanc sectam invalescere publicis malis, interque bella & clades saginari. Alias igitur artes, easque mitiores quæsiere, quibus maculam Sicilia eluat; credideruntque, Regum prudentia, absque ferro & sanguine, morbi savitiem ponere posse. Si, quid vero ipse sentiam, quæris; neque cum illis pacem neque bellum simpliciter volo. Nam si quietem possunt pati, non hos puto ullis moribus sollicitandos. Sin in Regem remque publicam seditiosis consiliis sponte insurgent, ferendos non arbitror; sed vi armisque premendam vesaniam superbe furentium. Pia tunc arma, tunc omni laude digna in eos severitas. Totis regni viribus enitendum ne impune auferant abominandi in Reges exempli audaciam. Et eo quidem celerius vindicandum est facinus, quo ipsi ferocius solent grassari in cunctantes, nostramque patientiam pro imbecillitate contemptim accipere. Neque enim hæc secta, ferendo, parendove (ut solent meliores disciplinæ), quærit sibi incrementa; sed jurgio, rixa, tumultu, sua facinora assuevit asserere. Ferro igitur, & plusquam æmula ferocitate, censeo in eos esse agendum quoties suis injuriis Regem ac patriam laceissent. At si seditionibus, si rebellio abstinebunt, patienturque mitius se haberi, tunc ego cum illis pacem malim. Jam enim in plures serpsit labes quam ut singuli inter reos scribi possint, & citari à lictore. Ac præterea juventute abundat Sicilia, quam nunc levitas, nunc egestas, nunc ipsa armorum cupido sic versat, ut non jure aut pudore æstimato factiosis det nomina, & in militiam coëat quantumvis Superis mortalibusque aversam. Ita multi, dum armis certatur, accedunt spe prædæ ad istos Hyperephanios, qui eos in pace devorent: & Reges bello illato plures de novo reos faciunt quam de veteribus extingunt.

guunt. Præterea veluti fila per se tenuia ac soluta facile rumpas: at si ea inter se violento implicas nexu, quo fortius premis, eo validius stipantur, coeuntque denique in funem cui frangendo nunquam suffeceris: sic isti per se forte negligentiores suarum partium, ubi intentatos jugulis vident enses, qui coactam, id est, ut existimant, pudendam poenitentiam extorqueant, interdum furioso & quem ægre exolveris nexu conjurant. Itaque pace, otio, regni felicitate (si ipsi importunis tumultibus ad arma Regem non cogent) debellandi sunt; quo tempore nihil ex publicis latrociniiis habent quod incertis & seditiosis auxiliatoribus largiantur; neque incitati adversantium fervore, plurimum quoque de suo remittunt. Ex ipsorum deinde præcipuis multi ad Regem respiciunt; ex cujus amicitia in illo sereno omnia pendent. Is autem si non tam odio quam contemptu prosequetur eorum disciplinam, efficacius omni bello nobilium animos ad poenitentiam coget; Qui si malo pudore prohibebuntur suam sectam ejurare, saltem liberis suis consulent, magistrisque eos tradent per quos erudiantur ex veteri more, vivantque in Regia gratiosi. Nam qui calo, argumētis, veterumque præceptis, unam pertinaciam anteponunt, adhærentque Usinulæ; vincentur, mihi crede, hoc honorum aditu, & spe regionum munerum caute præclusa, præsertim si non hæ poenæ legibus publice latis in eos constituantur (nam id ipsum satis iratis esset ad questus, conjurationemque & consumacia arma, (sed lento quodam usu, Principisque ingenio, nequaquam in eos dividendis reipublicæ munera, quæ conferri aliis possunt, neque ferentis ut extra licentiam quam leges faciunt exerrent. Cetera sit in eos mansuetus; & interdum familiaribus verbis dignus ipsis videatur cui placeant. Multi enim inter illos, Archombrote, non suo, sed sectæ & institutionis vitio peccant; absque hac essent recta indole, paresque majoribus futuri. Hos, cum licet, corrigi mehercule præstat, quam everti,

everti, aut ad infaniora adigi necessitate. Ista vero
 utcumque lenta remedia, paulatim Hyperephaniis
 nervos excindunt: & qui specie altioris sapientiae
 coaluerunt, tandem segni nec irritata vetustate, phi-
 losophia quoque excussa atque contempta, quae
 exoriens tanti supercilii fuit, non ægre solventur.
 Sed hæc sunt solidioris pacis consilia; quamò huic
 regioni numina restituant, nec Hyperephaniis pa-
 tiantur auxilium Lycogeni ferre! Hunc certe, quid-
 quid fama jactetur, ad eorum religiones accessurum
 non arbitror, nec, ut illi factioni commendetur,
 id est, vix Siculorum quadragessimæ parti, cete-
 rorum odia contracturum. Cum hæc Ibburranes
 dixisset, Archombrotum ad cœnam vocavit, mo-
 nuitque familiariter, ut & ipse Hyperephaniis per-
 benigne uteretur. Nam plus illos (ut res Siciliæ e-
 rant) corrigi blanditiis, exemploque, & sobria
 disertatione, quam professio, semperque mutuo
 fastidio posse.

Jamque maturis apud Lycogenem rebus dicta
 facinori dies erat, medio vere, ad decimum mensis,
 qui Thargelion vocabatur. Eristhenes haud procul
 Epeiræ prædium habebat, & saltum in eo, quem
 intactæ diu feræ impleverant. Is destinata insidiis
 die illuc cum Argenide Meleandrum ad convivium
 vocare susceperat; si procederet fraus, Melean-
 drum atque Argenidem, tanquam signis tabulis-
 que spectandis in ædium penetralia cum paucis de-
 ductos, adorturus, emissurusque per posticum ce-
 lerrime tradendos Lycogeni. Si restitisset Melean-
 der, aut ad auxilium pertinacius provocasset, eum
 interim placuerat: Satis esse si potirentur Arge-
 nide. Quod si Meleandrum eo die omina, aut vale-
 rudo, intra Epeiræten tenuisset; tunc Lycogenes ad
 eum opprimendum cum subito exercitu adesset.
 Hunc enim illo die Syracusis esse volebant; & ad
 eum suæ factionis homines, tanquam Procerum
 urbiumque nomine, coire cum tumultu, ducem-
 que dicere publicæ causæ in Regem. Supervenire
 debebat Oloodenus, cum manu ad hoc ipsum ante

collecta, rei novitatem suffragio asserturus & viribus. Discitura ab Rege pleraque arbitrabantur, tum prioris belli exemplo, tum Præfectorum & Magistratuum fraude, quorum multos sibi subvexerant, denique sponte animis ad seditionem spectantibus.

In hunc modum institutis utrimque consiliis, Lycogenem Meleander, & hic illum occupare decreverat. Sed Argenis duplici sollicitudine iacta, cum & Poliarcho & regno studeret, eximie diligentie erat in iis urgendis quæ apud Regem amici censerant. comparanda Poliarcho erant dona; Arsidæ revocandus; &, qui hæc curaret, fidum hominem res poscebat. Nemo, extra unum Archombrorum, deprehendebat privatas in virgine curas. Sed illum amoris assidue sævienti pene jam impari, & in Argenidis pro Poliarcho studia haud vulgari æmulatione quærentem, vix fallebant illa consilia. super omnia se ipsum accusabat, quod reducendi Poliarchi auctor Regi fuisset; adeo ut interdum sumeret impetum adeundi secreto Meleandrum, & contraria sentiendi: Sed pudore coercitus, simulque reveritus Argenidis iram, tam pervicaci consilio abstinuit. Accidit forte, ut ad Meleandrum iret, super Arsidæ reditu cum filia colloquentem. Et tunc quidem ab recenti beneficio commendati apud Regem Poliarchi gravior Argenidi erat. Ergo ut suæ causæ patronum hilariter intuita; eum quoque solito familiariter salutavit: ignarumque cur hæc ad se blanditiæ essent, ita affectit, ut subita confusus læticia, ubi primum licuit, ad colligendas vires in cubiculum rediret. Illic nimio nec securo gaudio multum animi incertus, ita denique sibi loquutus est: Te autem esse felicem? Te amoris litavisse? Quid enim? Non frontem Virginis videristi? non oculos? cum venisti, non tota exiliit? Infelix! nimis inepte meam spem indulgeo. Nunquam, Dii tanta præmia tam faciles concedunt. Vulgares nuptias nulla tempestas, nulli casus illustant. Eximius vero amoribus fortuna intercedit, ut ipso labore sint

re sint pretiosi querentibus. O fallax; nec illa saluta-
 tione, illo Argenidis vultu, quo tantopere mihi nunc
 placeo, exitum ipsa portenderit! Hei mihi! quod
 vix cogitare sustineo, num hæc benevolentia signa
 Poliarchum petebant; & ideo blandior fuit, quod
 eum apud Regem sententia mea juvi? An orantis
 species fuit qua patrocinium rursus meum pro illo
 deposceret? Non est tanti, non per Argenidem, ul-
 lus amor. Nec volo Argenidis in me benevolen-
 tiam debere Poliarcho, nec mihi Poliarchum debe-
 bit Argenis. Egone alienæ felicitatis minister in
 eam cladem pugnabo? Ego vilis abjectique animi
 pene ad servilia officia amabor; & Argenidem alte-
 ri tradam? errastamen, Archombrote, si vi agen-
 dum putas. Precibus, patientia, obsequio, impetra-
 bilis amor est. Servire, an imperare Argenidi paras?
 Aut quam hæc inverecunda esset oratio; Nolo ut
 ames Poliarchum? Vix austerus aliquis pater sic
 juberet. Quæ ametur indigna est, vel præstantissi-
 mum amabit. Virtute, gloria, fama in Poliarchum
 certandum est. Et tua quoque interest hic eum re-
 vocari. Semper enim de absentibus tenerius & qua-
 dam miseratione sentimus; Præsens autem ut pla-
 cere Argenidi poterit, sic aut rixa aut fastidio esse
 ingratus. Explorabis cur ametur, aggredierisque
 eadem virtute virgini te probare. Quicquid ager,
 effectu superabis: & si cetera feliciter non cedent,
 ferro dejicietur. Facilis erit ad jurgia pugnamque
 occasio. Ut sit vero fortissimus, tamen fortior a-
 mor est qui meam manum reget. Interim dum de
 reditu ipsius agimus, facilis ad colloquium erit Ar-
 genis. Me audire, mihi credere assuescet. Sæpe au-
 tem, ubi adolevit benevolentia, longe ad alias cau-
 sas valet, quam propter quas esse incipit.

Cum Archombrotus in hanc sententiam coëgis-
 set reluctantem animum, ad Meleandrum redit;
 ibique ad novæ indignationis moerorem præsen-
 tiori causa deductus est. Persuaserat enim Regi
 Cleobulus, ut, quæ munera ferrentur Poliarcho, tan-
 quam ab Argenide essent. Ipsa exors est facinoris,

inquit, quod eum è Sicilia expulit. Regni autem secundum te curæ ad illam pertinent. Sciet præterea, sub ejus precibus tuas latere; & qui fortasse durior nobis esset, certe non litigabit cum virgine. Meleander mirifice probata sententia; Age, inquit, restat & munus & hominem qui ferat deligere. Timonides strenuus juvenis erat, fideique in Poliar-chum notæ; quem mox, Argenide suggerente, huic furtivæ legationi Rex destinat. Hoc ita constituto, jam, quod munus mitteretur, inter se pensabant. Forte mercator ex Syria Indicas & Arabicas merces, plerunque inutilem vanis gentibus luxum, advexerat. Inter cetera erat armilla ex serico texto, quod totum varii generis lapillis sic implebant, per suos colores distributi, ut aliquot ferarum aut fuggam figurarent aut iram, quas hic telis venatores sequebantur, hic excipiebant venabulis. Pretium gemmis, & operi, ingens, quippe quod talentis quinquaginta indicabatur. Multi Siculorum hanc viderant, plures audierant celebratam non ignobilis Poëtæ opera, quem suo fulgore ad hos versus rauerat.

*Dicite, surgenti confinia littora Phæbo;
 Quam nitidus vestris hic Deus exit aquis?
 Cum tingit virides hilari fulgore smaragdos;
 Aut facit, -ò adamas, te sibi luce parem:
 Pallentemve onychem, varium vel iaspida miscet,
 Vel cui purpureo nomen ab igne venit:
 Carulæque notas & flammis implet, & auro,
 Ceu variat puras comptior Iri aquas.
 Ha tamen haud uno cuncta sub littore gemma
 Nascuntur: Nam cui gloria tanta solo?
 Hu nitet immensus Ganges, hu flavus Hydaspes;
 Est & Erythrai lucida concha sali.
 Una omnes armilla tenet: par omnibus una:
 Omnis in hac Oriens lucida texta coit.
 Di superi! pretium nitida formæque corona!
 Quam volet amplecti tanta corona manum?
 Ut natat in solidus lux alternata lapilli!
 Oraque venantum quam bene gemma facit!*

Dives

*Dives en hic cervus, quem ditia tela fatigant ;
 Et leo, quem pretio cerno timere suo.
 Lemnius ? an nondum Telchines naufraga saxa
 Artifici gemmas sic posuere manus ?
 Digna quidem Jovis hac vibrare armilla lacerto,
 Cum quatit imbrifera luce cornusque humana.
 Ipsa licet dives, placata hoc munere Juno,
 Poneret offensi iurgia savatori.
 At te seu veri, seu fama gloria tangit,
 O quisquis tanta brachia dete coles,
 Vince animo censum ; ne hac optima saxa puten-
 tur,*

Tuque genus Pyrrha vilior esse lapis.

Eam armillam Poliarcho munus fore idoneum, Argenis atque Cleobulus cum Meleandro censuerunt; quippe quo se sua mole non proderet. Furto enim rem agi. Arma, aut equos, si mitterentur, conspectum hostium non posse defugere. Præterea hoc ornamentum in plerisque regionibus non feminatum magis esse quam virorum. Aptissimum itaque quod femina viro donaret. Rex antea, cum illam mercator obtulisset, quia majores curæ instabant, penè vilem habuerat; Apud Eristhenem tamen erat, utique præfectum ærario, iustumque inspicere ex artificum fide an in rem Principis emptio esset. Tunc vero, ne quisquam miraretur confestim hanc emi, Rex talos poposcit, & cum Argenide ludens, ac sponte inferior, quasi victoriæ præmium armillam statuissent, Eristhenem accersit, imperatque quam possit rectissime eam Argenidi conciliare. Eristheni sive sua sedulitas, sive fortuna, nondum Meleandro propitia, jam suspicionem fecerat legationem ad Poliarchum parari. Credidere à sua conjugis ortum suspicandi initium, quæ cum Argenide & Selenissa frequens, sæpe obliquos de Arida sermones injecerat; callida mulier, & ex viri ingenio ornata. Sed postquam Rex armillam, tali ærarii tempore, emi præcepit, adeo illi aucta suspicio est, ut illico ad Lycogenem scriberet, vereretur se, ne Poliarchi gratia hoc munere repeteretur. Is

autem

autem ad omnis flagitii atrocitatem celer, hortante etiam Oloodemo (nam is forte tunc aderat), in hunc maxime sensum rescripsit; Nihil consultius quam ut armillam, quandoquidem apud Eristhenem erat, veneno imbuerent. Si eam Poliarchus accepisset, haud dubie lacerto circumdaturum, & tabem pergestantis calorem in vitalia pervasuram. Sin Rex eam dedisset Argenidi, rem tempore posse sciri. Nam venenum non ad tactum statim nocere; Admonituros autem ipsos prætextu aliquo de peste quæ latebat, laturosque ingentis fidei nomen, substituto in crimen mercatore. Toxicum domi Eristhenis erat, quod noxiosissimum miscuerat tollendis inimicis. Ephyræi, seu miscendis veneno poculis, seu sagittis imbuendis præcipui, dum illuc colonias vehunt, conduntque Syracusas, hanc olim turpissimæ calliditatis artem quibusdam Siculorum tradiderant. Et Meleander, ea peste tentatus, hætenus suorum cura evaserat, cibum Regis, & vestes, ambitiosa cura servantissim. Tanta autem veneno acerbitas, ut non modo gustatum sæviret, sed ex diutino contactu insinuaret virus in cutem quam calor laxavisset. Eristhenes veneficio perpetrando nullum adhibuit, sed ipse in dilutum toxicum interiorem armillæ partem misit, byssino utique texto mollem, quia jungenda brachio erat; cumque crederet vim succorum satis infusam, eam in pyxide deferret ad Regem; qui tanti sceleris ignarus, omnibusque præter Argenidem semotis, vocatum secreto Timonidem monet eam fidem exhibere qua dignus censebatur. Ostendit deinde cui ministerio sit delectus, & literas tradit ad Arsidam, sua manu ita scriptas. Timonidem quem vides, Arsida, ad te misi. Ei sic auscultare te volo, ut me loqui existimes; quicquid dixerit, egeritve, ratum habebo. Scias ramen, quo celerius cum hospite adveneris, eo te futurum gratiorem. Vale. Tum Argenis ex composito de recessu fluxæ vestis pyxidem profert; &, Hanc, inquit, armillam, Timonides, ad Poliarchum defer. Eam meo nomi-

ne accipiat. una illi has literas dabis, alterasque ad Arsidam. Tradit deinde codicillos, non quos Meleandro ostenderat: frigidus enim, nec amicitiae suae cum Poliarcho pares obrulerat Patri; & inter obsignandum haud ægre mutaverat, aliis quos ex mutua necessitudine scripserat præparatis. Quia autem Timonidis in Italiam iter ignorari non poterat, ne augetetur dissimulatione suspicio, spargere apud suos, Rege auctore, coepit, se Italiam Africamque visum vacationem impetrasse à Regia. Juvenis erat, & commodum accidit, quod pridem transmarrinae peregrinationis studio iectus, æqualibus suis ea vota iactaverat.

Sed Eristheni, ad insidias invigilanti, pleraque nota, & suspecta omnia erant. Hunc igitur ad Poliarchum ire conjiciens, quo verum erueret, in fraudem commentus est. In ipsius clientibus juvenis erat, quia nuper agros reliquerat, nondum notus in regia. Callidum autem & ad ea quæ præciperentur impigrum esse cognoverat. Huic imperat abeuntem Timonidem concitato equo persequi: Simulare deinde, à Rege se missum, qui etiam atque etiam moneret, ne in Sicilia cuiquam mortalium indicium faceret de armilla. Dum loqueris autem, inquit, diligenter audientis vultum observa. Si annuerit, aut visus sit dubitare, tanquam mandato satis functus, ab illo protinus abi. Sin, quid velis, ignarus sit, ut facile deprehendes; qui ipse vocetur, tanquam dubius sciscitare. Ubi Timonidem dixerit, pete ignoscat errori; alium nempe te quærere. Et inde, si potes, sic discede, ne sciat quam viam institeris. Sin quia ignotus es, hærebit, & qui sis exquirat; ex Selenissæ cognatis te simula recens transmissum ad regiam. Nomen quod primum occurrit tibi impone. Ille gnaviter mandata exequutus, nec à solertia, nec à fortuna aberravit. Namque Timonides ubi audivit de armilla, quod rem secretissimam sciret, hominem suspectum non habuit; Ire igitur iussit, & Regi renuntiare, esse omnia in securo. Satis sibi hæc arcana esse mandata.

Sic

Sic eluso Timonide, cum jam de consilio Regis constaret, Erilthenes omnia confestim perscribit Lycogeni, ne, sive Timonidem capi insidiis, sive quid aliud vellet, tempore excluderetur. Diu incerto Lycogeni, cum Regem jam non segnem, sed ex adverso struentem consilia, timidius sperneret, tandem novo facinore visum est opus, quo inclinaret in Regem maleficium à se patrati invidiam. Quod igitur nemo unquam putasset, ipsum sollicitare ad fœdera Poliarchum, eique scribere hoc exemplo instituit. Lycogenes salutem Poliarcho. Quam tu in amicorum hostiumve delectu erraveris, hic dies aperiet. Me tanquam inimicum infectatus, Meleandro utinam non plus æquo tribuisses. Sed omitto præterita. Nam neque jam te accusari humanum est; neque in eo stau sum, ut anxie me excusem. Malo te ex beneficiis meis scire, quam verbis, uter nostrum in pristinis odiis peccaverit. Meleander ex tuo exilio te infensum, & vindicem, cum timeret, ad nefarias artes confugit, factusque de Rege veneficus, armillam infamibus illitam fucis, tanquam poenitentiae suae confessionem, mercedemque injuriæ, tibi misit. Hanc tu cave gestaveris. Mortem enim circumegeris brachio, non armillam. Mihi quidem ante experimentam fidem esse non curo. Si igitur vel damnatus est servus, vel humaniori consilio jumentum aut canem vis perire, nudæ illius cuti hoc munus compone. Nisi intra quattuoriduum morietur, ego qui vivam indignus sum. Si sapias, illum ipsum pestiferi doni latorem, illum Timonidem coges, ut mortem induat quam tibi non inscius porriget. Ego has insidias, quas ægre detexi, te rescire ex me potissimum volui; ne tantæ indolis vir tam turpi exitu cadas; aut omnino sub invidia mea pereas. Nam quis ex hostibus, non te potius jaceret à me quam à Meleandro esse sublatum? De cetero, ut voles, gratias ages. Si infusus esse pergis; est quod publice te ulciscar. Arma, consilia, vires in expedito sunt. Deos ceptorum auspices habeo. Sin tibi detecta Meleandri perfidia

fida meliorem mentem dabit, vobisque conjunctis
 mecum viribus vindicare injuriam; spondeo, nec te
 fratris, & quoniam hæc mea ætas est, nec patris gra-
 tiam me vivo desideraturum.

Tantæ audaciæ codicillos, expertæ fidei servo-
 cum his mandatis dedit, ut dispensato itinere ad
 Poliarchum perveniret octiduo postquam eodem
 Timonidem adventasse constaret. Neque rem esse
 difficilem. Messanz vel Rhegii, in portu aut urbe,
 tanquam aliud agentem, de adventu Timonidis pos-
 se habere quæstionem. Hæc autem improbæ soler-
 tiæ ratio erat, ut octo toti dies interessent, quibus
 noxium textum gestare Poliarchus, eoque interim
 posset. Nam si extincto supervenirent hæc literæ,
 quantæ invidiæ in Meleandrum forent? Sin forte Po-
 liarchus tamdiu armilla abstinuisset, tum multum
 Lycogeni debiturum de periculo in posterum mo-
 nenti, tum in Meleandrum acriter exarsurum, quem
 tanti indicii fallax scena damnaret. Etiam Regem au-
 debat contumeliose appellare; quia hæc literæ Poli-
 archo reddi vix poterant ante id tempus in quod à
 conjuratis erat constituta defectio.

At Meleander demisso Timonide totus in eo erat,
 ut cum Lycogene Oloodemum ad se pelliceret; u-
 trumque igitur literis advocat. Lycogenes nondum
 maturis ad secedendum rebus, parere constituit, &
 aliquos paucos dies esse cum Rege. Sed Oloodemus
 accepta Regis epistola, non prius ad Regiam quam
 ad Lycogenem contendit. Ibi communicatis consi-
 liis suspectum illud fuit, quod utrumque Melean-
 der accerseret. Si quid atrox parabat, liberius in
 ambos quam in alterum esse ausurum. Nihil secu-
 rius, quam ut Lycogenes simulatione valetudinis
 absentiam excusaret, & Oloodemus explorandis
 consiliis iret ad Regiam. Is ergo à Lycogene profe-
 ctus cum intrasset Epeircten, Meleandro protinus
 salutato ea vesperta ad cœnam admissus est. Dedit
 quoque literas Regi excusationem Lycogenis fe-
 rentes: Illi enim fonticum morbum esse, nec aëris
 patientem. Rex haud dubius morbum fingi; tamen
 eadem

eadem qua petebatur simulatione non pauca de genere invaletudinis quæsit. Soluta deinde convivio, Cleobulum, Eurymedem, & Archombrotum accersit, rogatque quid Lycogene faciendum, qui venire contempsisset; quid etiam Oloodemo & Eristhene, qui pari fiducia, quæ ille imperium sprevisset, adesse nocentes sustinerent. Archombrotus & Eurymedes nihil dum movendum putabant: sed Lycogenem adhuc alia fraude tentandum. Illo libero, frustra in ceteros fore sævitiam. At Cleobolus; Ego vero arbitror, inquit, nihil de præda quam tenemus amittendum. Putatis, Lycogenem, nisi concepti sceleris conscius esset, tam vano ægritudinis mendacio Regi fuisse illusurum? Dii dent meliora. Sed quantum conjectura & fidorum hominum nuntiis assequor, & mox isti furtim abscedent, & nos illum cum armis aspiciemus. Videte quid sentiam. Rex hominem rursus accersat. Tergiversationem non verebor pro defectione accipere. Oloodemum interim & Eristhenem per homines fidos sic servari intererit, ne teneri se sentiant. Ubi compertum fuerit, non venturum Lycogenem, lege in eos agendum est. Multum Lycogenis viribus decedet, si tantarum opum & clientelarum duces peribunt. Hanc præterea severitatem, in multorum animis, reverentia adversus Principem, timorque supplicii, utilissima mutatione sequeretur. Visus est optime dixisse Cleobulus; Et ex illa sententia Rex postridie ad Lycogenem scripsit; additoque ad blanditias imperio, ad se venire imperavit. Ille magis ac magis suspicionibus plenus; non modo non paruit; sed & per nuntios mone re Oloodemum & Eristhenem cœpit, ut ab aula recederent. Benevolentiam Regis insidiosam esse. Ac præterea aperta jam vi opus. Quippe statutum bello tempus appetere. Neuter sprevit conjecturam Lycogenis. Sed neque Cleobuli diligentiam fefelleret, ad quem duo de Eristhenis familia, diu ante pecunia promissisque sollicitati, multa de domini rebus per internuntios sæpe reuulerant. Illis tunc au-

Aori-

auribus scivit, præparatos sub Epeiræten esse equos quibus noctu Eristhenes uteretur. Lætus Rex quod eorum furtiva discessio futura in criminis partem esset, imperavit Archombrotos, ut sub ipso deprehensos facinore vi ad se retraheret. Et ille haud remoratus imperium, sedulo quæ in rem erant, maxime ex Eurymedis mente, instruxit. Sat constabat, cum paucis erupturos, ne tumultus proderet fugam. Non plures itaque Archombrotos decem militibus assumpsit; iisque Hispanis, ne linguæ commercio, aut contagione factionis, cum Proceribus hærent in quos tunc armabantur. Singuli extra arcem, ut Archombrotos constituit, sine suspitione elapsi sunt. Ipse deinde sequutus est, accinctosque paulum à via sub veteri & opportuno tecto continuit, qua necessarius à Regia discessurus transitus erat. Ibi in statione non hæserat, cum Oloodemum atque Eristhenem per lunam agnoscit, tribus omnino servulis comitatos; celeriterque & demissis capitibus euntes. Iis ergo cum sua militum decuria obviam venit, &, Quo te, inquit, Oloodeme? quo te, Eristhenes? Sonitum per Jovem est ista molitio. Cur noctu? cur simul? cur inscio Rege abitis? Unde ista circa vos à servis, ab amicis solitudo? Obstupuere deprehensi. Ille vero correptos & subito malo horrentes reduxit. Tres viris inde permissi sunt, qui noxios servarent in carcere. Fugæ erant manifesta vestigia: Equi haud procul cum agasionibus parati; & urbano sub amictu vestis ad viam expedita.

Summa omnium inde turbatio fuit; & postera luce cum id renuntiatum Ibburrani & Dunalbio esset (qui tunc forte ad Apollinis templum non procul Panormo profecti, ob Antenorium fani Antistitem suavissimæ consuetudinis virum illic diutius morabantur) citatis haud mora quadrigis ad Regem revedi sunt; qui amplexus venientes, postquam teni ordine enarravit, Si me Dii amant, inquit, in ambobus his exempla facere volo. Nunquam me saltem isti inultum despexerint. Neque me
impio-

impiorum contumacia movet, sparsis schediis minari audentium. Ecce enim quantæ audaciæ chartam cubiculariorum unus in limine meo hoc mane offendit. Accepta charta Dunalbius, & Rege ad alios divertente, horum versuum lectione cum liburrane inhorruit.

*Redde viros, quid sava paras; & fraude tyrannus
Imbelli, haud ullo devictos Marte fatigas?*

Hosne duces, hac Sicania decora incluta terra

Ferre situm, & fædo squalentem carcere noctem?

Redde viros. Non Sidonia reverentia palla,

*Non qua sæptra manu, non qua stant vincula
fronte,*

Obstiterint. Ruimus caci, & te vindice ferro

Gens excita petit: Cuperent decernere montes,

Teque haurire solum. Sed nostra debitus ira

Talioris, qualis sub crimine decolatur ipso,

Ignotusque suis, Tyrii pro vertice montis

Horruit iratus Pentheus concurrere thyrsos,

Diversumque trahi pectus, vulsosque per artus

Ire animam, & sparsum campis spirare cadaver.

Et tua quod nostris nondum penetralia flammis

In cineres collapsa ruunt; nec crede remissas

Irarum pavitare faces. Sed parcimus illis

Quos Rex save tenes. Hi sunt tua fata, nec ultra

*Quam spirant lux te alma manet. Melsagria non
plus*

Mater in ambusto servabat stipite natum.

Hos serva (si cura tui) cen pignora visa,

Incolumesque velis. Vel si meliora monentem

Dî te audire sinunt, genti tam justa petenti

Redde duces, tantoque exora munere pacem.

In his motibus regia erat, cum Timonidem aliæ in itinere turbæ versarent. Viæ ratio, & fortuna, hæc fuit. A Rege dimissus triduum in suo prædio invitatus consumpsit omnium causa quæ haruspex minori spatio procurare non potuit. Inde Messanam ad Arsidæ conjugem venit. Insana tempestas tunc maria exercebat, aquis ac venis sub veris initium sponte surgentibus. Quattriduo nemo ex portu solvere.

vere ausus. Interim quasiabantur navigia, undis
 mutuo cogentibus allisa; velejecta in arenam pro-
 cumbabant. Timonides, quod integerrimum ex ea
 peste superfuit, confestim instaurari præcepit, agi-
 que à litore, necdum satis constanti maris pace.
 Præter suos nullum in navi vectorem recipi passus,
 jam tenebat medium freti; cum occurrit recentis
 naufragii nefasum navigantibus spectaculum. Na-
 vis erat receptis obruta fluctibus; ex qua tamen
 eminebat adhuc malus, quia non eversa, sed de-
 pressa, defederat. Et quod omnium atrocissimum
 fuit, stabat in antennarum amplexibus nauta, su-
 perstes naufragio, pallida & emoriēti facie, nisi
 quod vento adurebatur: Ille manu puerque (fluctus
 enim interceptiebant fragore suo vocem) orabat eripi
 morti; & omnium misericordiam non ægre elicit.
 Aliquot igitur nautæ descenderunt in scapham.
 Cumque ille se de malo deorsum duxisset, prope
 rigentem excipiunt, adducuntque Timonidi. Tum
 vero laxatis spiritibus, quos antea nimius timor
 intenderat, semianimis super constratum navis se
 diu explicuit; donec vini odore excitatus, jussus-
 que à Timonide dicere, quis esset, quoque euntem
 tetigisset hæc fortuna; Rhegium, inquit, patriam
 habeo; censum ex nautica arte. Nunc in Galliam
 cursuserat; quo egregium virum deferendum sus-
 ceperam. Mare videbam non à tempestatibus tu-
 tum. Cælum enim modico vento, sed incerto age-
 batur; & tristior aër horrebat. Itaque à portu sol-
 vere non volebam. Sed cum sapius jussus processis-
 sem in altum, primum auræ inter se pugnant
 nos alternis rapuerunt in aversos & contrarios cur-
 sus: destituerunt deinde simul omnes elusum na-
 vigium; Ego in tam subita pace acrius, ut opor-
 tuit, timens, comites cœpi hortari ut remis elu-
 ctarentur pigritiam maris. Quippe illi sereno pro-
 ximum malum esse. In Siciliam igitur, quam vi-
 cinam fors dederat, ratem appellerent. At ille qui
 navigium conduxerat, negat, sibi placere Siciliam;
 stringitque demum ensē, recisurus manus illius
 qui

qui in eam primus partem remum egisset. Inter has cunctationes dies absumptus est, & mox luna igneis cornibus ventum excivit. Tum vero non per gradus, ut solet, tempestas intumuit; Sed direptus subito aër ita miscuit maria, ut jam à principio mihi artem eriperet. Versabamur incerti quid exigeret ventus, mediam navem adversis complexus turbinibus. In his malis cum exacta nox esset, diesque afferret tristiora, capillos deponimus nihil profutura religione. Ecce enim improvise exitio haesimus deprehensi in brevibus; Cumulaverat arenam vis procellæ, proramque tenebat. Jam tabulata solvebantur; & nos utcumque remis & contis tendebamus in puppim, cum ille cui operam locaveram, cum suo liberto, duobusque qui proximi erant navitis, in scapham descendit, & fune præciso haud dubio naufragio se permisit. Raptos per turbinem non licuit oculis sequi. Obstabant medii fluctus, quibus par scapha diu esse non potuit; nec pereuntibus nobis vacabat alienos casus dolere. Fessa quippe carina aperuit undis viam, quæ victis compagibus properabant intrare. Numinum pietatem! ut voces horruere! quam feralis pereuntium clamor, cum descendente navem mare contexit! Evado ego in arborem. Evado heu miser! mortem scilicet tantisper dilaturus, donec mersa carina in latus procumberet, & malus sequeretur. Sed supra spem Dii faverunt: arenisque circumvallantibus adeo veluti fundata stetit ratis, ut me incolumem illa arbor præstiterit; quæ nunc non sine utilitate extra aquas eminet, admonitura navigantes ut mature ab istis brevibus desistant. Biduum jam est ex quo tristi amplexu lacertos ad antennam continui, desperatione potissimum & frigore exanguis. Nam nec somni, nec cibi memineram. Cum autem Deorum placata vis vestram opem monstravit, tantum non laxata brachia mittebam in mare.

Hæc loquentem omnes audiebant cum lacrymis. Sed Timonidem altior cura subiit, ne ad Po-
liar-

chum pertineret calamitas. Nam quis vector toties
 à naufragio illo laudatus? Ab Italia veniebat, fugie-
 bat Siciliam; utrumque conveniebat Poliarcho.
 Nautam igitur sociorum fata deflentem, ut nata-
 sent, ut cautium eminentiora amplexos sævi flu-
 ctus avulsiſſent, turbatus interpellat; Et quod,
 inquit, viro nomen quem vehebas? Civis Rhegii
 erat, an hospes? Ille se nihil præterea scire respon-
 dit, quam quod Arſidas Siculus, cui opima Rhegii
 prædia erant, conduxerat navem, & profiſcientem
 amicum ad portum produxerat. Obrigit Timoni-
 des, & velato capite, quo liberius poſſet ingemo-
 re, descendit in ſecretam partem navigii, juſſis re-
 migibus quamquam proſperum ventum omnibus
 viribus juvare. Haud multo poſt Rhegium appli-
 cuit, nautamque ſervatum ſequi ſe jubet, & ad Ar-
 ſidam contendit. Ille tunc forte media luce in ſcim-
 podio cubabat, variis cogitationibus miſcens ani-
 mum proximi luſtus ignarum. Sed cum de amici
 adventu admonitus, proſiluiſſet ad amplexum, læ-
 ta verba & hoſpitalia ingerentem Timonides ſu-
 ſpirio proſequutus; Quid, inquit, Poliarcho factum,
 mi Arſida? Nos miſeros! an & ego te ipſo plura
 ſcio? Inter hæc dicta nautam admovit; quo viſo
 Arſidas ſubito metu præſagia cladis hauſit; & jam
 Timonide quoque pallidior: Onus, inquit, ô nauta,
 quod tibi tradideram; rite alicubi expoſuiſti? Nam
 deſtinata Gallia tantillo tempore teneri non potuit.
 At ille; Solum me naufragio ſuperſtitem vides.
 Navem, ſocios, vectores, omnia, ſæva tempeſtas
 tulit. His auditis Arſidas multo gemitu planctu-
 que turbatus, intra tectum mœrentes recepit. Nec
 vacabat pene exanguis de ordine mali quærere; ſed
 cum Timonide in cubiculo ſecretus, acerbiffimum
 funus, & fata iniqua, terrasque indignas Poliarcho,
 aliaque in calido & furenti luſtu conſueta, ingemi-
 nabat. Cumque poſt multum lacrymarum Timoni-
 des rogaret, ecquo illa Poliarchi proſectio? aut unde
 exitiale navigandi conſilium? retulit Arſidas, Rhe-
 gium ob Siciliæ viciniam ſuſpectum fuiſſe Poliarcho-

cho. Nam nec poterat (inquit) latere isthic Lycogenem : & quam facile ab adverso litore mitterentur sicarii ! Galliam ergo petere statuit , patriam , ut arbitror , suam ; illinc ad nos celeriter revehendus. Sed fatorum scilicet invidia fuit , ne hominum genus se tam vicino immortalibus viro diucius jactaret.

At Timonides , de Meleandri in Poliarchum animo inter singultus agens , literas Arsidæ tradit , armillamque ostendit de pyxide evolutam , inutile Argenidis munus. Sed artificium gemmasque mirari , per dolorem non licebat. Eaque vespera luctibus data , ambo constituunt ad Meleandrum redire , ne aut ille de Poliarcho aliquid speraret , aut ipsi necessariis temporibus Regis abessent. Suspicabantur , jam armis infestam esse Siciliam. Circumegere itaque cursus , ut in Epeirctes potissimum portu terram subirent. Varia , ut sub vere , & irrequieta flamina erant ; septimusque demum dies Epeircten aperuit. Sed quo propius admovebantur litore , eo crudelior miseros luctus agebat. Recedere terras amassent , modo omni remigio quasitas. Nam quo ore tantum facinus nuntiaturi erant ? aut quis deinde pro ominosis non eos habiturus ? Præcipue Arsidam non unus , aut Timonidi notus dolor , conficiebat ; Nectam illum Meleander movebat , quam Argenis ; Posssetne videre morientem ; & , quod est crudelius , illam tristi oratione occidere ? Quo supercilio exprobraturam , quod à Timoclea inter hostes feliciter servatum , ipse ad naufragium dimiserat ? Cur ire , aut cur solum , passus esset tam enixe commendatum ? Hæc & similia revolventi minimum erat quod fidei & operæ præmia sibi perierant ; Verebatur virginis iram , ex illius oculis accepturus , an vivere deberet. Nec ipsa poterat aut eludi dissimulatione , aut mora mulceri. Num enim quod Meleandrum scire intererat non statim ad Argenidem perveniret ? Ac ut silere ipse vellet , nec Regi tristem casum nuntiare : at quid Timonides , tam silentii quam sermonis per nimium dolorem impatiens ? quid utriusque fami-

liares ,

liares, festinatURI tantæ cladis novitate sibi percun-
ctatores parare ?

Inter hanc cogitationum caliginem , navis crepi-
dini portus applicita , turbatos reddit Siciliæ. Pri-
mum omnium amicis servulisque præcipiunt , ne
quid in publicum efferant , priusquam ipsi Regem
adierint. Superato mox calle qui in oppidum du-
cit , evadunt in atrium Regis ; & illic (ô mixturam
factorum mirabilem !) neminem priusquam Gela-
norum aspiciunt , duobus Siculis medium , & te-
merelæto vultu spatiantem. Prior Arsidæ vidit ; &
ad idem spectaculum Timonidem veste prehæn-
sum rapiens , aliquandiu impotens vocis , inani
protensa anhelavit. Mox reddita voce , An mon-
stris deludimur ? inquit ; aut quæ ista rerum o-
mnium mira confusio ? An non illic est Gelanorus
libertus Poliarchi , quem & naufragii fuisse comi-
tem constat ? quis hunc Mercurius reddidit miscuit-
que viventibus ? Horrebat Timonides : Nec re-
sponso Arsidæ dato ad Gelanorum cucurrit ; qui &
ipse visis amicis ultro obviam properabat. Sed hi
muti stupentesque nihil nisi hominem contueban-
tur. Tandemque cum gemitu Arsidæ , Salvum te
video , Gelanore ? an umbra es tibi que & naufra-
go domino saltem inanem tumulum quæris ? Ge-
lanorus deponere iussit hos metus : Vivere servatum
à fluctibus peiratisque Poliarchum. Ab eo se mis-
sum ad Regem , Epeiræden proxima die venisse. A-
vide illi rem omnem quærere cœperant ; qui casus
egissent , quæ salus , aut fides , perdita nave in mari
irato. Sed Meleander narrationem prævertit , qui è
fenestra conspectos præcepit advocari , alterius sci-
licet prodigii suspensus ambagibus , quas per eos
solvi posse sperabat.

Nam ut navis qua Poliarchus Rhegio Galliam
petebat fracta in vadiis est , cœpitque undarum pon-
dere diduci , ipse cum Gelanoro nauis que duobus
in scaphulam se recepit ; Nec vento obluëtaban-
tur ; nisi quod dispensatis remorum ictibus nega-
bant fluctibus latus scaphæ. Ita proxima promon-

torium circumvecti, extra conspectum navigii fuerunt, ex cuius ruina profugerant: Inde mitius urgentibus ventis, cum adhuc per multa spatia errarent, allisa est cautibus scapha, quas undæ humiles celabant, vectoresque destituit. Exilière igitur in medium pontum, solidis sed imparibus saxis ita excepti, ut fluctus nemini infra poplitem essent, nec ullus ad umbilicum tingeretur. Longe litora; nulla navis in conspectu, & magnitudo cladis etiam vota damnaverat. Placebat Poliarcho, exire ferro miseras. Gelanorus rapidos vortices in exitum malebat, & nautæ, non vitæ spe, sed horrore interitus, aiebant, in illis rupibus expectandum naturæ fortunæve imperium. Sic de fato deliberantibus visa navis est è longinquo jactari fluctibus, & ad se paulatim accedere. Peiraticus lembuserat, qui habilis, & in tempestates comparatus, pertulerat maris favitiam: & jam remittentibus ventis, incipiebat ad gubernaculi inflexiones regi. Sciebat gubernator, saxa latere in ea regione, quorum viciniam jam prodebat crebrior spuma, & fremitus in brevibus semper immansior. Detorquebat ergo navigium, cum simul naufragæ scaphæ aliquot tabulas videt, quæ paulo ante vexerant Poliarchum, & supplices passis manibus apparent à proximis saxis invocantes prætervehentium opem. Dubitavere peirates an excipiendi essent. Nam quod premium auxilii: aut quid prædæ ex naufragis erat? Humanitatem vero in illis pectoribus deleverat artis suæ crudelitas. Quia tamen plerumque vectores commearum pretiosissima suis vestibus recondunt, placuit ire ad prædā, expedieruntque subito scapham, minus acri jam pelago: Ac ne in saxa inciderent, lenta remigia agebant, subinde scrutati quam alto æquore veherentur. Admoniti quoque sunt supplices, ut, quam proxime fieri posset, ad scapham per saxa solidasque arenas accederent. Tandem remi fuerunt pro ponte, quibus porrectis proximam rupem suæ scaphæ peirates commiserunt. Sed obstupere ad Poliarchi & Gelanori vultus; simulque corporum,

rum, simul vestium pulchritudine capti, multa de prædæ felicitate inter se mullant.

Ubi autem è scapha in lembum recepti sunt, tunc non dissimulata perfidia veluti captivis catenas injicere audent: ad hoc monstrum stupente Poliarcho, qui stricto mox ense, Quid vos autem, viri? (inquit) quæ odia? quæve rixæ? aut quid tam subito offendimus, modo digni quos per vestra pericula fluctibus eriperetis? Neque segnius Gelanorus manu ferrum tenebat, vinculaque repulerat. Sed cum nihil Poliarchi sermonibus fracti, sævius tumultuarentur, ensesque expedirent, non distulit Poliarchus armis uti, & catenas sibi indere conantem ita multavit, ut in ima viscera ferro descenderet. Huic cum alium addidisset compari fato; victor quoque unius Gelanorus sese patrono applicuit. Tum juncto, ne circumvenirentur, tergo, utrimque hostibus frontem obijciunt. Fractis etiam remis, qui forte jacebant in navi, raptas palmulas, instar clypeorum circumegere capitibus. Nautæ vero quos cum Poliarcho captos catenis peiratæ onerabant, tanto erecti exemplo, & ipsi contis arreptis ausi sunt repugnare. Captivi etiam aliquot erant loris constricti præter eos qui catenis alligabantur remigio; Illi læti hoc certamen intruebantur; Videbatque oculos miserorum Poliarchus sibi propitios. Neque ratus inutile auxilium, lora aliquorum discidit ferro, provocavitque ad ingenuam in sceleratos pugnam. Et hi certatim sociorum vincula solverunt, ut jam pene hostium numerus æquaretur. Tredecim omnino peiratæ fuerant. Ex iis ceciderant sub Poliarcho duo: unum Gelanorus abstulerat. Nautæ vero, atque servitia à Poliarcho liberata, in se quinque averterant. Ita res cum aliis quinque Poliarcho & Gelanoro fuit. Sed nec inulti cadebant. Jam enim alterum naturarum Poliarchi in mare compulerant. Et unus clavem spinis ferreis horrentem in cervicem Poliarchi simulans destinare, subita fraude, adegit ad latus. Nisi lorica obstitisset, quam magnos Argenidi luctus

hæc clava faciebat! Sic quoque multis quidem, sed non aliis vulneribus intravit. Accenditur violentius Poliarchus, nec cunctanter suo hosti clava extorta cerebrum miscet; magna atque intrepida voce Gelanorum ad victoriam hortatus; qui & ipse jam in duorum sanguine victor haud segniter percussus instabat.

Timidi, qui adhuc ex clade supererant, sese in aliam receperunt certaminis partem, qua scilicet liberati vinculis captivi dimicabant. Sed & illis successu partium geminata ferocia erat. Inclusi prædones hinc ab ipsis, inde à Poliarcho & Gelanoro, ita mulctari cœperunt, ut ægre inhibuerit Poliarchus quin omnes caderentur. Eos enim capi malebat, maturisque suppliciis servari. Tres igitur ad genua provolutos in vincula conjici jussit. Et inter gratulationem miserorum, qui eo duce de latronum potestate exierant, suavissima consolatione perfusus est, quod publice salutis videbatur operatus. Certatim ingerebant, hunc tutelarem, hunc vindicem Deum esse; supra mortale robur affixisse perduelles; denique unum dignum ad quem toto ex orbe vota miserorum confugerent. Sed in una omnium lætitia vox dissona erat. Qui enim solis loris constricti fuerant, jamque sentiebant libertatem, sibi & patrono sine exceptione gratulabantur. At Remiges plenum beneficium volentes, solvi petebant, dimittique in statum à quo per servitutem exciderant.

Poliarchus ne pœnitendum beneficium daret, quis illius navis dominus, quis gubernator, unde peiratæ, omnia ordine exegit. Proclamat de remigibus unus: Miserere quisquis es, Heros. Hanc ego meo censu ratem compegi; hanc & dominus & gubernator regebam, frequenti inter Africam Hispaniamque commercio. Forte ad ostia Bætis appuleram; depositoque onere, Ibericas merces parabam; cum isti latrones, vectorum nomine, mihi cladem imposuere. Ne numerus suspicionem taceret, bini ad me aut singuli venerunt. Neque
cundem

eundem portum fingebant se petere. Hi Adrumetum nominabant. Clupeam illi, aut Uticam. De mercede conveniebat. Rudis ego impiæ fraudis omnes excepi; qui quo solertius fallerent, tanquam inter se ignoti egerunt, quamdiu in portu hæsimus, aut à vicino litore erat auxilium. Ast ubi procul terris ventus impulit ratem, soporque in cælo securo nautarum pluribus irrepsit, subito imperu irruunt in nos; me de gubernaculo deturbant: semisopitos alios portant ad transtra, nexibusque devinciunt; & peiratico scelere jam pro vectorebus domini suo auspicio ferri cœpere. Nam nec deerat rei nauticæ inter eos peritus: & pro sarcinis catenas attulerant, quibus omnium crura impediunt. Hinc in minora, ut occurrebant, navigia, sæpe grassati comparavere arma, captivos, opes. Nec in mari modo scelesti; excensiones varias in agros fecerunt, & bene prædatos ad nova scelera litora que agebat hæc navis. Nuper quidem, cum plerique eorum triduo abfuissent, rediére ex Mauritania ad navem, opibus graves, &, quantum ex eorum sermonibus conjeci, expilato per fraudem thesauro, quem Regina Mauritanicæ habebat carissimum.

His auditis, Poliarchus è prædonibus unum, quem habebat in vinculis, rogavit, verane essent quæ ex nautâ audierat. Ille omnia silentio confitebatur. Sed de ultimo facinore intentius urgebat Poliarchus; Num de Reginæ Mauritanicæ thesauris prædam egissent; quæ illis via ad facinus; & qua parte navigii recondidissent furtum. Ille, gemmarum famam sibi causam audacis consilii fuisse, respondit. Nocte concubia septem ex ipsis armatos constitisse in platea; ut ex proximis compitis, tanquam illic à Regina apposti, arcerent transeuntes, dum alii duo ferrum, quo fenestræ spississimo jungebantur, harpagine arreptum per secretas machinas flectunt. Ita, inquit, aditus nobis factus. Voto potiti ante lucem ad mare recessimus. duratque inviolata hæcenus præda; quia ab eo litore pri-

num fuga, ac deinde tempestas nostenuit. & ne tanta hereditas rixam fateret, placebat expectare donec in tranquillo divideretur. Subivit igitur navis constrata Poliarachus latrone praeunte; arcae reclusa, ingentes & plerumque muliebres ex Mauritania opes inspexit.

Tum vero tanquam ad nova consilia vocatus à fortuna, se collegit. Professionem in Galliam Dii turbare ac differre videbantur. Per tempestatem cursu exciderat; nactus erat assuetam Africanis litoribus navem; nec fuisset humanum, recuperatas opes non statim Reginae nuntiare. Et forsitan (secretus inquietabat) gloriam meam Caelites curant. Quicquid spei privato habitu in Sicilia exorsus sum, nolunt me persequi meae gentis fortitudine atque armis; Ne generi, ne opibus, ne exercitui, sed mihi debeat quicquid felicitatis contigerit. Sequat illa auspicia. Ex Africa facillime res Siculas accipiam, measque nuntiabo Argenidi.

Ubi hoc placuit, ita praedoni loquutus est; Equidem & Reginae suas reddi divitias æquissimum puto, & vos quoque (nefarii) dedi ad poenam. Navigatio in Mauritaniam flectenda est, ne vindicta pereat atrocis audaciae, aut forsitan aliquot illic infantes vestri facinoris infamia laborent. Neque mora, dominum navis, per quem de praedonibus cuncta cognoverat, eximi vinculis jubet, clavoque succedere. Ceteros, qui erant in transtris, solvi prohibuit. Nam & remigibusegebat per quos in Africam veheretur, & tot ignotos, ac fortasse vinculis suis dignos, nolebat posse in se peccare. Itaque diligenter quasitas transtro- rum & compedum claves, custodire Gelanorum imperavit. Et ne tamen nihil illi in sua latarentur victoria; Agedum, remiges, inquit, in felicitatis articulo statis. Date modo Mauritaniae oram; ita me amet Diespiter, omnes ire liberos jubebo. Quid grave est, si in redemptionis pretium, brevem sed mihi necessariam vesturam reposco? Si non fallit gubernator, bi- duum in Mauritaniam cursus est. Illa mihi navigandi, vobis captivitatis afferet finem.

Com-

Compositi in tantam spem reniges, ita justos remorum ordines instaurant, tanquam non Africam, sed suam domum, suas necessitudines quisque repeteret. Sed negabat gubernator, genium pelagi ferre ut cadavera in navi portarentur. Irasci maris Deos, & sæpe viventibus periculi causam fuisse ejusmodi pietatem in mortuos: Tres porro jacebant in lembi constrato à prædonibus inter pugnam perempti. Non ausus est Poliarchus intempestiva humanitate repugnare omni navigantium. Igitur inferis Diis religiose excusavit quod insepultos abjiceret; Ubi primum Africam dedissent, se umbras in litore erectis tumulis collecturum. Facta igitur potestate, cadavera cæsum corripunt; At ne frustra quid periret, scrutari cœperunt, si quid in vestibus pretiosum lateret. Duorum spolia intra paucos nummos fuerunt: Tertius, tanquam delicatior, ambientibus inficitis tibias & crura velaverat; quas cum unus nautarum detraheret, tabellæ cecidere, illic ut apparebat ad secretum repositæ. Cumque jussisset Poliarchus eos codicillos sibi tradi, linumque solvisset, veluti ad monstrum exhorruit, destinatas ad se literas, & à Lycogene quidem esse. Scribere ad Poliarchum Lycogenem? Ceram ad se per tot prodigia esse delatam? Cunctabatur oculis suis credere repetentibus hoc epistolæ initium: Lycogenes salutem Poliarcho. Statim erigi cadaver imperavit, & curiosus inspector diligentiam Gelanori adhibuit, si quo lineamento possent vultus nondum morte recenti confusos agnoscere. Sed ignobilem nuntium, & de servitio Lycogenis unum, facile fuit ab utroque ignorari. Ubi vero diligenter undiquaque inspectum est, num & alias literas aliave prodigia haberet, exoneravere cadavere navem; amicum an insidiatorem crederent adhuc incerti. Erat is autem quem Lycogenes ad Poliarchum miserat. Dum Timonides in prædio suo hæret, occupaverat iter, intetceptusque à prædonibus, tunc in pugna ceciderat, tanquam dubitante fortuna utrum tantæ improbitatis literæ Poliarchi tradi deberent.

Poliarchus totius scenæ ignarus sese ad lembi-
malum applicuit; Vultu deinde & animo pertur-
batus, ad omnia verba exhorruit. Veneficii accusa-
batur Meleander; delator Lycogenes erat. A Me-
leandro se ad mortem audiebat deposci; Lycogenes
amicitiam spondebat. Quæ autem illa armilla; aut
quo missus ad se Timonides? Non se literas lege-
re, aut satis vigilare, arbitrabatur. Ubi mora deinde
restituit mentem, & iterato totam ceram evolvit;
Aliquid magnum, inquit, agitur, Gelanore. Nun-
quam Lycogenem magis timui, quam ex quo meæ
salutis curam agit. Si vixisset qui epistolam fere-
bat, forsitan illi excidissent indicia, quæ viam no-
bis facerent in tanta caligine. Nunc quid cogitem,
aut quibus argumentis ad verum perveniam, est in-
certum. Secum deinde agitabat, an credibile esset,
voluisse Meleandrum amicitiaæ specie innocentem
violare. Magis conveniebat moribus Lycogenis de
Rege mentiri, quam Regi tam infanda solertia.
Hæc & similia animo versanti abiit dies; & nox
per insana commenta animum diduxit. Varia agi-
tanti consultissimum visum, si Gelanorum in Sici-
liam mitteret, nullis ad Regem literis, sed cum
hac ipsa Lycogenis epistola, quam redderet Melean-
dro. Non liquidius posse verum deprehendi. Quip-
pe sive in vero crimine, sive in falso, doliturum
maxime Regi vel de infamia inutiles frustratique fa-
cinoris, vel de injusta suspicione. Ex illius & proxi-
morum vultu, ac vocibus, Gelanorum intelligere
posse, de hoc Lycogenis indicio quid credendum.
Nec Lycogenem eo facto dubitabat offendere; cui,
etiamsi Meleander hostis esse mereretur, tamen ami-
cus fieri noller. Adjuvabat ea consilia ingens cupidi-
tas scribendi Argenidi; ad quam literas, nisi Gelano-
ro, aut Arsidæ, non credebar.

Jam non modo erat Africa in conspectu: sed &
Lixa, tunc Mauritaniae caput, pulcherrimo situ ab
æogitationum solitudine nonnihil Poliarchum de-
duxerat. Fluvius, quem & Lixam appellant, non
repugnanti pelago miscebatur, ut in utriusque undæ
confi-

confinio, non fremitus discrimen faceret, non spuma, sed color. Arbores quæcunque fluviis gaudent, ab utraque parte alvei, cum cetera riparum imagine in aquis ludebant. Urbs ingens, & mercatorum commercio gravis, ubi paululum esset à mari provectus, uno duntaxat stadio recesserat à flumine. In urbem ab litore euntibus dexter erat omnium quæ sunt in Africa pulcherrimus collis, & in eo Regine suburbanum, quam dicebant Domine villam. Illuc amabat Regina divertere, curis fessa, & ad negotiorum tumultum post alternam solitudinem reditura hilarior. Et tunc forte in ea versabatur. Quod ut ex obviis linitibus percunctanti Poliarcho relatum est, in proxima ora juber anchoram jaci. Et ne remiges quicquam se absente turbarent, aut etiam à portu discederent; quærit ex Afris, nemone custos portus, aut cui magistratus delegassent fluminis curam. Præsto lictores adfuerunt, & nescio quis redemptor portorii; cui sic Poliarcho; Hujus lembi custodiam tibi trado, quem Africæ interest salvum esse; dum fero ad Reginam necessaria quæ ex me intelligat. Simul his prædones educens detracta pedibus vincula juber addi cervicibus, unumque licium ad omnium vincula pertinens ponit in manus gubernatori navis, præmittitque versus collem.

Ipse cum Gelanoro sequebatur, loci formam curiosis oculis lustrans, quem recens maris horror faciebat gratiorem. Non anxia arte quæsitus erat decor. Plura naturæ debebantur, cujus facilitas, atque ingenium omnes artificum labores prævertit. Rusticus ad villam ascensus (nec lævigari Regina passærat) obliquum colli latus sic dederat, ut circumvenire montem potius videretur, quam in illum eniti. Lævam itineris tegebant densi frutices, crebrarumque stirpium inæquali viriditate lætissimi. Tumuli illic leves, crescente molliter campo, donec oblongum, & spissis opacum arboribus supercilium montis subito tumore consurgeret. A dextra convalles visabantur, vinetis hortisque exultæ;

& in collium radicibus, qui dimidiatum orbem ducebant, uberissima pastu prata se eadem viriditatis hilaritate porrexerant. Sub ipso montis jugo sublimis & sponte extensa planicies erat, in qua villam condiderant. Ad fores cum venisses, oblectabat oculos alia loci forma, prospectusque in remota liberior. Quippe ante vestibulum patebat hominum curruumque area capax, paucis, sed ingentibus distincta arboribus; ad quarum umbram sedilia, & lapideas mensas, milites custodesque extulerant. At ut editus locus erat, errores fluvii in valle monstrabat; montes quoque ex adverso Magnatum prædiis distinctos. Visebatur à dextro latere pars potissima urbis, per suos colliculos & templorum fastigia elata. Si oculos longius mitteres, mons Atlas, inculta hyeme, & sterilibus saxis, per multos vertices in nubibus fractus, delectabat animum mutatione conspectus, & propinquam felicitatem blandius commendabat asperitatis imagine. Domus pro Regina non ingens. Sed debebat artifici, quod venti, quicunque perflarent, admissi, omnem æstum temperabant; & triclinia lumen accipere poterant non obnoxium radiis solis. Hortus deinde modicus, & porrectus in longum, Musis quidem erat dignus, & omnibus Diis quos cepit stirpium colendum humanitas. A domo in illum porticus ducebat, in qua solebat Regina convivari, aliquot signis & picturis exculpta. Jam vero sinistrum horti latus claudebat montis vertex, non illi utique tantum horto, sed domui, saluque, perpetuo contiguus dorso; & duntaxat parietis interjectu coercitus. Hanc partem fons amœnus decorabat, è marmorei elephantis proboscide in tessellati operis alveum decurrens. At dextra ad prospectum vacua erat, exiguo muro in hoc tantum erecto, ut lapsus in abruptum caveretur, & in eum innixi fruerentur vivarii subjecti spectaculo. Nam mediocres stagnum coercerant latericii aggeres: Pisces in eo variaz senectutis, quos ab horto Regina amabat, præcipitato in aquam pane, inter se concitare ad certamen.

men. Porta ex hoc ducebat in exiguum saltum, quem facti manu calles, virgultisque liberi, secabant. Cervi in eo, & capræ, & cetera animalia in Africam importata; quæ ea pars terrarum gignere nescit: incisi- que Numidico marmori isti versus, qui lucum Dianæ consecrabant.

*Alma soror Phœbi, qua nunc per confraga cursu
Præcipitas, volucri mandas nunc vulnera ferro,
Seu damnam fortuna dedit, seu fortius ira
Intumet, & nostri fugiunt tua tela leones:
Numen io nemorum: si te comitesque pudicæ
Casta domus castaque juvant pia jugera silvæ,
Exaudi, mitisque tuos agnosce, nec usquam
Hic, Dea, silvicolis sit fæda licentia Faunis.
Hostibi sacramus lucos, hac surget honori
Silva intacta tuo. Tu nostris annue donis.
Et cum spumiferos juncti in retia campis
Impellemus apros, & cum tibi sacra feremus,
Non occulta venis; Vel si invidiosa precamur,
Huc ades o quo more licet, cursusque tuorum
Sape canum & sacris aures latratibus ure.
Hic Dryadum committe choros, & Orcae multa
Cingelatus. Nunc vos nemorum, nunc fontis in umbra
Ludite, nunc magni qua subter viscera montis
Antra per agrestes exudant frigida tophos.
Illic sic calidas exolvēt fibula vestes.
Non erit Ogygius secretis arbiter undis,
Cornua cui fingas; Non quem tibi vulnere parvo
Terra necet, campis tumidus se tollet Orion.
Nec pharetram vultusque tuos venator habebit
Juppiter, atque aliam calo dabit improbus ursam.
Hunc modo tu saltum Delo, Dictynna, sonanti
Annumerare velis, Lyciaque nivalibus arvis;
Nec magis Eurota, nec sis magis incola Pindi.
Tum quacunque suos Nympharum exegerit annos,
In formas abitura novas: cum frondea fiet
Arbor, & erectis attollet brachia ramis,
Seu quercus seu laurus erit; fac, Delia, nostræ
Augeat hac silvas. Erisichthonis impia clades
Hinc præcul, & lucus nunquam sciet iste securim.*

Longum esset singula memorare; ut natura inæqualitate locorum luserit, ut exiguo spatio retulerit omnes formas quibus totæ regiones variantur; ut silvam ex aureis malis, rhododaphne, lauro, pinu, subere, pene totam, non mutarit innoxia hyems; & antra hic sponte, hic manu aperta dederint fontes aut opacum subeuntibus frigus. Sed fons præcipue notabilis erat, de industria sic ornatus, ut quæ artificii erant, sponte producta viderentur. Quippe in arcum mons effossus modicam planiciem dabat, exiguis lapidibus quasi temere stratum. At utrinque lateribus saxa ingentia, tanquam rupes ita natas, admoverant. Ubi is labor duodecim pedes in altum excreverat, semitam fecerant qua locus circumiri facile posset: Tum vero super hanc molem in gyrum arbores ita severunt, ut inflexorum stipitum cacumina in subjunctam aream verterentur. Hæc ubi in procerum adolevere, speciem referebant jamjam cadentium stirpium, & suo pondere radices extra terram trahentium. Inter illius ruinæ innoxias minas peribat sub frondibus calor solis; & laterum aggere primum, mox curvatis in hunc modum arboribus, denique incrementis collis mole, tegebatur simplex Reginæ hilaritas, quæ fontem illic per aliquot fistulas cadentem sæpe inter suas virgines læto otio celebrabat. Viris, præterquam magistratum præcipuis, nefas domum intrare. Pauci custodes in vestibulo erant: A quibus jussus sistere gradum cum suis captivis Poliarchus, quis aut unde veniret, militari licentia rogatur. Ille negavit, quæ afferebat, nuntiari nisi Reginæ possit. Res ad Præfectum custodum delata est, qui & ipse loquutus Poliarcho, Reginæ significat, externum juvenem esse, habitu vultuque egregium, qui captivos aliquot trahens ad colloquium quærebat admitti. Regina in eo secessu tunc hærebat, non ad vacui animi voluptatem; sed ut in solitudine mœrori liberius vacaret. Lacrymarum causa erat, violatus à prædonibus locus, quo cum gemmis cetera quæque arcana

con-

congefferat. Neque gemmæ, aut direpta alia quæ vulgo jactabantur, illam movebant. Una cistula, nec ea quidem opulenta, quam simul latrones abstulerant, illos gemitus, & pene fari consilium, ciebat. Hanc vita cariorem habuerat; illic filii fortunas sciebat inesse; nec de Diis mitius querebatur, quam si eum extulisset. Cum ergo nuntiatum de Poliarcho esset, haud libenter accepit, advenisse quem vultu composito deberet audire. Hunc tamen per Micipsam Regio Præfectum cubiculo adduci imperavit, ipsa inter astantes resedit matronas in suggestu eburneo, quem argentei leones depressis onere jubeis ferebant.

Is veroutin conspectu fuit, illam ad absentis filii memoriam vocans (nam & juvenis, & formosissimus erat) subito sui favore incogitantem permulit. Mox liberali salutatione perfunctus, Etsi, Regina, parum, inquit, animum tuum tangunt, quæ pessimi nuper fures à tuo abvexere sacrario, tamen justissimæ Principi gratissimum duxi, si tantum facinus impune non auferrent. In eos, Diis ducentibus, medio ponto offendi. Plures in certamine perierunt. Tres adduxi superstites. Sunt ecce in limine, & fatum à tuo arbitrio expectant. Fidem autem hominem, ô Regina, mecum allega. Huic quæ à te abstulere restituiam, adhuc, ut ab ipsis audio, illibata. Ea jussi in proxima ripa apud navem asservari. Regina, ad tanta & tam subita gaudia, muliebri ingenio impatiens, de sede exiliit, & ignoti manum amplexa; O auspiciatissime quotquot sunt mortalium, aut potius, modo hæc vera sunt, Diis nostris jungende; Duc protinus, inquit, ad navem. Ipsa furtum, ipsa prædam recognoscam. Neque avidam voca. Arculam modo unam restitue. Cetera te condono. Sic effata miranti Poliarcho viam præit. Nec jungendo curru, nec attollendæ lecticæ spatium fuit. Sicut erat in cultu privato, urgere coepit gradus, sibi uni de tanta creditura. Matronæ puellæque, illius assuetæ obsequio, nihil mutato vestitu, pedibus ibant.

Figæ

Fugæ speciem celeritatis tumultus imposuit. Cum vero Poliarchus pro foribus prædones ostenderet Reginæ, Sine quæso, inquit illa, priusquam alios damno, scire an me fortuna absolverit. Nemo in regia fuit, qui non properantem sequeretur. Ignari plerumque quæ res ageretur stupebant, & aliis stuporis causa erant. Statim in urbem rumor pervasit; sed incertus, ideoque audacior: Nunc, Reginæ filium adventasse; nunc, ejus cadaver navi delatum. Veriora alii referebant, ad recuperatum thesaurum Reginam descendere. Ergo omnes ad amnem properabant, parata, seu plaudendum seu aggemendum, turba.

Regina ut ad ripam pervenit, ponte ex tabularis factio in lembum sublata est. Ac ut primum referata à Poliarcho ingens arca inviolatam prædam explicuit, jam lætioribus lacrymis madens, cistulamque, quam quærebat, complexa, sedenuo vivere, Reginam rursus esse, proclamabat; Nec quicquam justius quam ut Poliarcho divini honores haberentur. Abnuebat Poliarchus risu modesto, & laudantem compeſcebat. Jamque læticæ, ut potuerunt, Reginam sequutæ, stabant in ripa, carpenta etiam feminas subvectura; & ipsa ad tantæ læticiæ auspicia angustam villam rata, in urbem reditum edixit. Innitebatur Poliarcho (qui maximus apud Reginas gradus) illoque ducente in læticam se recepit: quam mox octo penulati sustulerunt in collum. Poliarchus deinde præparatum equum conscendit; quem ipsi ex regiis stabulis admovebant, non ex more gentis nudum, sed cum iis ornamentis quibus Reges assueverant in bello aut venatu. Toto deinde itinere Regina, submotis læticæ plagulis, cum ipso loquuta est; densis per viam Afro-rum agminibus, & in eum præcipue intentis. Postquam ad aulam perventum est, Magnates, ex Reginæ præcepto, hospitem in destinata triclinia deducunt. Illic ingentis opulentiæ cultu exceptus, mox ad familiarioris corporis curam solus cum Gelanoro relictus est.

Sed

Sed ubi paululum respiravit à colloquentium laudantiumque tumultu, haud mora, redditus pristinis curis, resque Siciliae anxie agitans, constituit ea vespera Gelanorum in Siciliam dimittere: (Nam nec amor, nec perplexae à Lycogene literae moram ferebant.) Ipse Clupea, maritimo Africae oppido, dum nuntius ab Argenide rediret, se tenere. Dum ergo Argenidi scribit, acciri navam jubet, cujus remigio appulerat; Quo ad se introducto, Navigium tuum, inquit, non modo tibi reddo; sed praeterea quicquid vi praedonum detractum est omne restituiam; ea lege ut hunc Gelanorum in Siciliam deferas, inde huc rursus in Africam quo volet portu sistas. Cum redieritis, in promptu merces erit. Nunc necessaria ad viam duntaxat repraesento. Ex remigibus, captivisque, quos nosti, quotque opus est, delige. Hos saxo laboris ne pigeat. Inter ceteros talentum dividam: ne illis redditus in patriam mendicitate deformis sit. Nauta dominum & patronum appellando, de munerum magnitudine stupebat, operamque pollicitus ad parandum in illam noctem lembum dimissus est. Et remiges tam felicia nuntiantem, primo impetu gaudii inter amplexus, non sine discrimine, diripuerunt.

Vespera appetebat, cum à Regina Optimates ad Poliarchum intrant, nullo humanitatis genere hospiti defuturi. Is ab illis, inter sermonum ambages, haec fere de Reginae rebus accepit; Eam Hyanisben appellari; Jubae fratri ante annos viginti tres in sceptrum successisse. Priusquam regnaret, nuptam Syphaci fuisse, viro post Reges inter Mauros praecipuo; qui eodem tempore, quo rex Juba morbo extinctus, praegnantem reliquerat. Reginam paulo post virilis sexus prolem esse enixam, & Hyempsalem appellasse; qui faventibus Diis anteiverit indole civium vota: Sed jam quaerenda apud exteros gloria, cultu privato, &, praeterquam uni Reginae, incertum in quas terras, abiisse. Haec Mauri referentes, & ipsi vicissim, quis esset Poliarchus,

chus, unde, aut quo viam haberet, obliqua subritate quærebant. Sed ille perplexos sciscitatores, pari arte, quasi non sentiens, eludebat. Invitatus deinde ad regiam cornam, haud modicum tempus consumpsit cum Regina: non multum absimili omnium in se cultu, quam si in purpura venisset. Perfecto convivio, cum tanquam postridie profecturus, jussisset valere Hyanisben, redissetque in thalamum, præsto fuere qui opulentioribus ferculis mensam integerent. Gemmæ erant, hæ torquibus, hæ armillis inauribusve compositæ, magna vis unionum, & præter unicam arculam plura quam à peiratis extorserat. Hæc Regina, siue meriti pretium, siue pignus hospitii, donabat Poliarcho. Sed ipse neque vendere beneficium assuetus, neque emi muneribus, multum laudata Reginæ comitate, negavit, tantillæ operæ deberi invidiosa præmia; sed neque hæc armatum decere: Referrent tot dona ad Reginam, simulque excusationem, & gratias. Ne tamen pervicacis superbiæ haberetur, anulum, quo smaragdus includebatur, sibi desumpsit, digitoque insinuans, eum se cum manu servaturum spondit; Ita enim donantem meruisse. Ferruminatus anulus erat, & in lapide Atlantem expresserant suspecto Perseo negantem hospitium: Simul Perseus videbatur Perseo insidens, & ad Atlantis ora sic Medusam revelans, ut averteret ipse vultum, ne & intra viscera saxum reciperet. Sed Atlantis habitus erat indignantis se mutari. Rigeant in silvarum primordia comæ crescentes: & in vultu figura serpebat, qualis nec jam hominis & nondum montis esset.

Aderat interim nauta, monebatque ventum operam dare. Si veniret Gelanorus, Africam paucis horis longe relinqui posse. Hunc itaque Poliarcho arcanis præceptis celeriter onerat, quæ Meleandro ferret, quæ nuntiaret Argenidi: Selenissa, Archombrotus, ceterique amicorum, quid scire deberent. Etiam quid de suppellectili sua Rex constituisset, an

an illa publicata, & qui sectores fuissent, cuncta solerter perdisceret. Illinc enim quid in se Meleandro animi esset, posse intelligi. Postquam in Sicilia mandatis esset functus, Clupeam; ubi eum operiri decreverat, diligentissima navigatione repereret.

Profecto Gelanoro, Maurisque dimissis, seipse ad quietem defessus comparabat. Sed posteaquam in torum secessit, remiseruntque se spiritus quos tenuerat variarum rerum imago, tunc vulnera quæ lateri peirata inflixerat, non modo neglecta, sed negotiis & contentione animi incitata, subito horrore atque æstu exardere in febrim cœperunt. Ille casus distulit præparatum in posterum diem iter, terruitque Reginam, haud secus quam si ipsi filius in morbo jacuisset. Nam præter beneficium quod à Poliarcho ingens acceperat, indolis specimen, & incompositum nihil in verbis; præterea generis opinio, & imperus nescio quid prælagientis animi, eam ad veræ benevolentiae affectus compulerat. Ægrum itaque primo mane invisit, adhibuitque medicos suos. Et sequuti Reginam Optimates, anxios vultus ad mœsticiam figuraverunt.

• Horum omnium ignarus Gelanorus navigabat in Siciliam prosperis ventis. Sed quamquam commodissima tempestas Epeiræten nautis dabat, ultro ab ea statione abstinuit, appulitque ad ignobilem portum; eo consilio, ne quis nautas qui eum vixerant, nosse; aut de Poliarcho interrogare posset. Ipse ad templum Apollinis ivit, quod non procul à litore versus Panormum erat, Sacerdotis quam sui Dei fama nobilius. Sacerdos Antenorius vocabatur, in placidissima senectute vacuus curis & ad arbitrium felix. Nam cum juvenis primos honores facile cepisset, & summa ei omnia destinaret amicorum opinio; plurimorum casibus monitus quam miserum esset inter ambitiosa vota pendere, respexerat ad animi libertatem; & secessurus ad ingenium suum, elegerat Phœbi templum, in quo senesceret. Quippe illi numini amabat operari, & invo-

invocatum sæpe receperat : adeo comparatus in casus, seu ipse seu amici laborarent, ut omnium victor constantissima hilaritate discederet. Aderat literarum copia ingens; acre acumen, & celere; quæ omnia vitæ integritas honestabat in jucundissimo sene. Ceterum amabat Poliarchum, audebatque laudare nondum publice restitutum. Nec ignarus Gelanorus candidissimum esse, à via ad illum deflexit, invenitque cubantem in sui templi vestibulo (erat enim pedibus æger), & ut solebat, cum familiaribus inter liberos sapientissime ridentem.

Adhuc in primis hærentes blanditiis novo gaudio interpellavit Nicopompus. Amicissimus Antenorio erat; & curistumultuque aulae plenus, quærebat inter suavissimi senis colloquia turbatae reipublicæ tantisper oblivisci. Eo viso, Antenorius urbane quæsiit, ad Phœbum, an ad se divertisset. Ad utrumque, refert ille: Sed quis iste Numinis consultor? Ades ergo, Gelanore? & ò Numina faxint ut nec procul sit Poliarchus. Quamquam præter Antenorium & Nicopompum nemo jam aderat (ceteri enim Antenorio jubente discesserant) tamen Gelanoro non visum consilia casusque patroni ulli mortalium priusquam Argenidi concedere. Eum ergo in Italia esse finxit, seque ab eo ad Regem ex Baiano portu dimissum.

Dum hæc ita loquuntur, ecce tibi cumulate fortuna illius diei lætitiâ, Hieroleander veluti ad conditum alio itinere ad templum pervenit. Erat ille ab Epistolis Argenidis, summus & ipse virtutibus, inter paucos imbutus literis, nec patruo præter fortunam minor, qui sacerdotis purpuram ex virtute gestaverat. Is sæpe Antenorii causa commeabat in id templum; & tunc exorando Apollini ab Argenide erat missus. Sed ut conspicatus est Gelanorum, seque primum repetitis satiavit amplexibus: levissimæ rei momento, nec cogitans, illi aditum fecit ad ea exploranda quorum causa in Siciliam advenerat, obiisse Aldinam oculis

oculis ex dolore turgentibus, querens. Sive excu-
 sationem sic parabat, quod eam omnino habuif-
 set, five quod infelicititer custodivisset. Audito Al-
 dinæ nomine, iñus aliquantum Gelanorus, in
 Hieroleandrum respexit. Fuerat illa venustissima
 catellarum, quæ Poliarcho impense placuerat. Po-
 liarcho ex Sicilia excedente, eam Hieroleander
 Argenidis iussu quæsierat, alueratque solicite; ipsa
 Argenide non ausa succedere in id munus, ne aut
 aliquid de spoliis Poliarchi crudeliter habere vi-
 deretur, aut contraria suspicione absentis domini
 gratia canem amare. Ea tunc ex partu decesserat,
 magno quidem sed occulto dolore Argenidis. At
 Hieroleander catulæ blanditiis assuetus imparien-
 tius mortem hanc tulerat; adeo ut in ejus gratiam
 illa celebris esse in aula inciperet: maxime mul-
 torum Poëtarum carminibus, qui eum demeritu-
 ri, omnes fides, omnes Parnassi frondes, canino
 funeri adhibuerant. Tunc vero de illius interitu
 fieri mentionem (quamquam vivam maluisset)
 sentiebat Gelanorus suis rebus conducere; quia ab
 eo exordio poterat quæri quod Poliarchus præce-
 perat; cui nempe ipsius opes & veluti spolia ces-
 sissent. Sed postquam intellexit, innoxia domui
 curatores à Rege adhibitos, qui eam domino suo
 servarent; solamque Aldinam ab Hieroleandro
 captam quo delicatius haberetur; visa sunt omnia
 ex voto procedere. Nam quod Aldina saltem in
 Argenidis domo vixerat, rite conjecit, id datum
 memoriæ Poliarchi. Cumque audisset, ne dolore
 quidem intactam in ejus interitu fuisse Argeni-
 dem, satis quid hanc caritatem & dolorem face-
 ret gnarus, Nicopompo aures præbuit dum epi-
 taphium recitaret, quod & ipse Hieroleandri lau-
 dibus plenum demortuæ catellæ his versibus fe-
 cerat.

Occidit. Exequias pulchra celebrate catella;

Occidit ante suam pulchra catella diem.

Ipse facem mæsto canis Erigoneius imbre

Condat, & attoniti terreat astra sonis.

Plan-

Plangere scit; meminitque sua lacrymabile mormur,

Erigones, patrios cum stetit ante rogos.

Dura Venus, quam non pariens Aldina gemendo

Flexit, & Aldina sic parientis herus!

An quia Phœbeu nemo est acceptior aris,

Invidiam Veneris, Solu alumne, luis?

Aldinamque tuam (jus in te haud majus habebat)

Ultrici rapuit diva-severa manu?

Plangite sub tenero vultu certamine charta,

Quas aufert domino blanda catella suo.

Et toties parvo repetita cubilia cursu,

Dum quarit veritas illa fugitque fores.

Plangite nunc muta sedes, nunc strata, focique,

Et quicquid viduum functa catella facis.

Vos sola gaudete nives. Nil vellere vestro

Candidius; post hac funera, portat humus.

Gelanorus commendaris de more versiculis, ne,

quæ de domini suppellectili, ipsaque Aldina, acce-

perat, animum tangere, & majori omine implere

viderentur, ad alia sermonem deflectit; ac, Gau-

deo, inquit, amici, eo loci esse res Siculas, ut de

catella sic dolere aut scribere vacet. Et hinc, oium

vobis à pristinis bellis & civili insania esse, con-

jicio. Immo, refert Nicopompus, hæc sunt velut indu-

ciæ, quibus publicos dolores interdum fraudamus;

ut imposita à fatiis onera subeamus fortiores. Tum

vero Gelanorus rogare prolixius; An duraret Ly-

cogeni fides; aut interversa pace novis sceleribus

recrudisset seditio. Referebant protinus illi, per-

plexæ omnia esse; Eristhenem & Oloodemum tene-

ri vinculis; armari Lycogenem, & in mutuum exi-

tium dissidere cives à Principe. Tum Nicopompus,

sive incitator fervore ætatis, sive quia frequentior

malorum conspectus in Regia indignantem imple-

verat; non modo fortunam, sed & Regem atque

Lycogenem pluribus accusare adorsus est. Quamdiu,

inquit, pro ratione impetum habebimus? nec ex

nostris parentumve successibus metiemur consilia?

Quanto satius fuerat (apud amicos prolixius loquor)

Re-

Regem in suos majores inspicere, & malo cavere ex eorum sive consiliis sive erroribus; quam accepto vulnere in medicina laborare? Isti autem perduelles in eum erecti, quem seditioni titulum, quodve nomen, jam; non antea, paribus turbis infame, invenient? Jactent licet, nunc iri assertum labantem rerum statum; nunc se Deorum cultus Regibus velle monstrare. Non agnoscunt irreligiosissima arma Dii toties neglecti, non utilitatem patria, multa strage deformis; Quacunque specie facinus tueri & ornare molientur; diu est quod eandem alii rebelles maculaverunt. Nescio quo grandi tumultu Dil animum meum implent: Abominari inquieta ingenia, pugnare in noxios, & vindictam occupare. Et ne hoc facinus supra meas vires puteris, eadem numina mihi arma literarum præbuere, à quibus immissa vulnera, si modus & veritas adsint, non viribus arceri, non deleri seculis possunt. Credam tandem impetui illi, ducamque libera manu stylum; quid Rex offenderit, describam, & quam anchoram penè naufragio porrigat priorum seculorum historia. Tum factiosis eripiam larvam, ne eos populus ignoret: quid sperare, quid timere videantur; qua se recipere ad virtutem, qua contumaces obrui possint. Non deinde tacebo apud populum suæ crudelitatis ineptiam; non, si suades, mi Antenori.

Imo, subjicit vates (simulque celeri motu multoties nutans arrisit), si me audis, compesces hoc œstrum. In quem usum aut quibus hæc scripseris? Regem scilicet hoc pacto monebis? Saltem si secretus hoc faceres. Nunc vero quam egregia ratio consulendi, ut publice quod illum peccasse crederis exscribas; & si quid plus quam populus in ejus vita notaveris, invidiæ jam in illum nimis aliquid addas? Quid acerbius Lycogenes instituat? Imo quia amicus es, plus fidei invenies, supraque hostes nocebis. At factiosorum scilicet vitia, quæ tegere laborant, persona detracta produces; Ex priorum successu temporum ibis in eorum consilia.

exi-

exitumque præfagies. Nempe, ut ad omnia quæ facies timeant; & qui Deos non curant, qui spe, scelere, armis turbati sunt, ad tuam Philosophiam componantur. Parce vero labori, Nicopompe. Diu est quod illud Sapientiz genus evuluit. Non ignorant se errare, nec moniti emendationem promittunt. Sed & finge, te adeo efficacis prudentiz documenta scripturum, ut possint legentium furorem mitigare; velut quidam morbi sunt qui per tibicines curantur; quotusquisque vacabit lectioni? Soli te legent qui perpetuo livore procaces, in eo eloquentiam statuunt, si Principes viros iniquiori oratione perstrinxeris. Vel humiles forte in scholis, ab negotiorum usu semoti, & gerendæ reipublicæ præcepta tantum in libris assueti contemplari. Hisne tu scribes? apud hos summa laudis tibi erit, Nicopompe? Taceo libertatis periculum quam usurpas. Etiam qui vere moneri se sentient, te oderint tanquam suæ infamiz auctorem.

Substitit Nicopompus ad Antenorii hæc præcepta; &, Justissimos metus faceres, inquit, divinisime varum, si maledicentiam haberem in animo, aut timore intempestivæ censuræ jam vulgarem plebeiamque vanitatem inflarem. Cui non sit in oculis adhuc recens Poëtæ impietas; cum Principem connumerosissimo scelere laceravit, cum facinoris pretium crucem tulit; famamque, quam flagitio quærebat, invenit supplicio? Ceteros omitto, quibus levius peccantibus, aut ineptam sapientiam afferentibus, satis poenæ est ex prudentum fastidio. Longe ab illis consilii mei ratio, mi Antenori. An nescis qua arte ægris pueris medicamina concilientur? Ubi medicum cum poculo vident, fastidiunt valetudinem quæ tanti emenda est. Sed qui ætatem illam curant, vel mitibus succis vim domant acerbi saporis, vel præmiis invitant ad salutem; deceptisque pulchritudine poculi oculis, non videre, non scire patiuntur, quid hauriendum sit. Ita ego non subito & aspero questu, veluti reos, citabo ad tribunal, illos qui rempublicam.

tur-

turbant. Par odio non essem. Sed infcios circumducam per suavissimas ambages, ut etiam eos delectet sub alienis nominibus accusari. Erectus his verbis Antenorius, simulque Hieroleander, cupere se, dixerunt, audire lepidissimi commenti rationem. Tum ille: Grandem fabulam historiæ instar orna-
bo. In ea miros exitus circumvolvam; arma, conjugia, cruorem, lætitiā, insperatis miscebo successibus. Oblectabit legentes insita mortalibus vanitas; eoque studiosiores inveniam, quod non quasi docentem, severumque, in manus accipient. Pascam animos contemplatione diversa, & veluti pictura locorum. Tum periculorum imagine excitabo misericordiam, metus, horrorem; suspensos deinde sublevabo, serenisque diluam tempestates. Quos libebit, fatis eripiam, fatis dabo. Novi nostrorum ingenia: Quia nugari me credent, omnes habebō. Amabunt tanquam theatri aut are-næ spectaculum. Ita insinuato amore potionis, ad-
dam salubres herbas. Vicia effingam, virtutesque; & præmia utrisque convenient. Dum legent, dum tanquam alienis irāsentur, aut favebunt, occurrant sibi ipsis, agnoscentque objecto speculo speciem ac meritum suæ famæ. Forte pudebit eas partes diutius agere in scena hujus vitæ, quas sibi cognoscent ex merito contigisse in fabula: Et ne traductos se querantur, neminis imago simpliciter extabit. Dissimulandis illis multa inveniam, quæ notatis convenire non poterunt. Nihil enim non sub religione historiæ scribenti libertas hæc erit. Sic vicia, non homines, lædentur; nec cuiquam licebit indignari, nisi qui vexata flagitia in se turpi confessione recipiat. Præterea & imaginaria passim nomina excitabo, tanquam ad sustinendas vitiorum virtutumque personas; ut tam erret qui omnia, quam qui nihil in illa scriptione exigit ad rerum gestarum veritatem.

Excitavit Antenorium scribendi novum genus; alacerque utranque perfricuit manum; & Da, inquit, hunc fodes, rei publicæ laborem, Nicopompe.

H

Si

Si te , si seculum respicis , prorsus hoc debes : Feret multam ætatem ille liber , & gloriæ plenum auctorem deducet ad posteros. Utilitas autem eximia , artes malorum excutere , & in eas armare probitatem. Excepit Nicopompus ; Et das beneficium , Antistes , quod impetum meum probas. Faciam , te auctore. Dum res est recens , dum animus calet , per tormenta poësi simillima concitatum laxabo ingenium ; fabulam pangam. Neque te , Gelanore , neque Poliarchum omiserim. Sic effatus , ne periret is calor , quem Dii ejus animo ad scribendum subijciebant , cum in diversorium secessisset , vix passus cœnæ moram tabellas petiit ; jamque tunc cœpit variæ utilitatis fabulam exarare.

Non hæc erant injucunda Gelanoro. Quid enim nisi eximium de Poliarcho scriberet Nicopompus , olim ipsi amicus , & in Lycogenem gravis ? Postera die cum egregie Hieroleander litasset , Nicopompum diutius cum Antenorio hæsurum reliquit in templo. Ipse Gelanoro comite Epeiræten profectus est. Cumque hilaris nuntiasset Argenidi , Apollinem pulcherrimis extis læta omnia portendere ; addidit , libertum Poliarchi in vestibulo templi obviam sibi factum , jamque in urbe esse ; ignarus quantos animo Virginis motus hoc nuntio cieret. Illa prosperis victimis Deos adventum Gelanori comprobasse haud tarde conjiciens , trepido gaudio dubitare subito cœpit ; An sine Poliarcho venisset Gelanorus ; an potius ille lateret , viam furtim ad colloquium affectans. Saltem se cogitabat à Gelanoro audituram , ubi is esset , ut valeret , quid aut se facere juberet , aut ipse moliretur. Nihil minus Gelanorus conveniendæ Virginis avidus erat : Sed cum casu incidisset in Eurymedem , nec dissimulare potuisset quin ad Regem esset missus , confestim ad ipsum perductus , vultuque , ut oportuit , nec fracto , nec superbo , hæc pauca loquutus est. Poliarchus salvare te maxime jubet , ô Rex ; & has literas , à Lycogenè sibi scriptas , ad te potissimum mita-
rit , ne eum aut nescire , aut credere putes , quæ de
tuis

tuis in eum consiliis referuntur. Simul his epistolam tradit; qua diligenter perlecta, Rex novitate infamiae motus, cum accersito Cleobulo atque Eurymede literas communicat: Neque illi aliud referebant, quam rem altam plenamque periculi esse. Nihil unquam perplexius visum; cum nec ipse Gelanorus, precibus ac deinde propemodum minis tentatus, quicquam afferret (neque poterat) quo Lycogenis deprehenderentur insidiae. Inter occisi spolia, ut reserat, aiebat hos repertos codicillos; neque aliquid praeterea aut se, aut Poliarchum scire. Et Rex ad illum; Neque ipse, Gelanore, quicquam in hac caligine video. Armillam ad Poliarchum meo jussu misit Argenis: & delegatus ad ferendam Timonides. Sed de veneno nec scio; nec, de armilla qui sciverit Lycogenes, possum conicere. Tu rem apud te contine, ne quis sciat quid ad me deruleris. Diis & mihi curae erit, ut arcana hostium scelera eruantur. Percunctanti deinde ubi Poliarchum & Timonidem reliquisset; negabat Gelanorus aut Timonidem aut armillam ad Poliarchum pervenisse; quem ab Rhegio profectum, in pelagi varios sinus illico tempestas compulerat.

Dimissus deinde à Regis colloquio, ad Selenisam ivit; & ubi commodum fuit, Argenidi literas tradens, cetera quoque aperuit quae Poliarchus mandaverat; in Africa eum esse; illicque haesurum, donec ipsa statuisset, quid potissimum res utriusque exigent. Si opus armis sit, jam non unum se, aut privatum, in Siciliam esse venturum. aut si quid commodius Virgini succurrisset, ne parceret quae videbantur praecipere; scelerumque memoriam nulla interim pateretur absentia deleri. Pignus autem amoris non minimum fore, si nuntiet num ipse à Lycogene fideliter moneatur. Morta Argenis ad metus Poliarchi & immeriti conculcamentum patris, sancte confirmat, nullum tale facinus profectum à parente: & pene peccare Poliarchum, quod posset suspicari, si quid ejusmodi moliri Rex vellet, se ad ea exploranda, aut ei nuntianda

tianda, tardiorẽ Lycogenẽ fore. Ubi vero Gelanorũ de Poliarchi periculo egit; ut, perdita rate, inter brevã invenisset salutẽ, ut propius quam in naufragio inter opẽ prædonũ perisset; illa tantam periculi speciem non ferens, simulque reticere Gelanorũ, simul loqui imperans, ad omnia verba pavebat, quasi non absens, aut exacta pericula audiret.

Jamque anxio Rege, armillamque, & Lycogenẽ, & venenũ in oculis mentis habentẽ, biduũ quæstioni res fuerat; cum Arsidas atque Timonides in aulam perveniunt, de Poliarchi naufragio quæ credebant nuntiaturi. Ergo & rati extinctũ cum Poliarcho Gelanorũ, ad viventis conspectũ expaverant; & subito à Rege accersiti sunt, ut, si quid ad has Lycogenis literas haberent, audirentur. Aderat & Argenis, & cum Cleobulo Eurymedes. Illi dicere exorssi quid egissent, ante omnia pyxidẽ protulere, in eaque armillam, tot monstrorũ materiẽ: Aiebant, divertisse ab Arsida Poliarchũ, priusquam adveniret Timonides; & idoneis argumentis elusi, inquirunt, jam ut naufragũ defleveramus; cum Gelanorũ spẽm hic nobis restituens, non vivere modo patronũ, sed valere asseruit. Post hæc, literas Lycogenis ad Poliarchũ iis Rex tradit: ad quas illi cum stupèrent, Cleobulus altiori genio omnia agitans; Videamus autem, ait, an sincera armilla sit, satisque mendacium refutet innoxio textu; an medicamine infecta criminationi argumentum præbuerit. Dum hanc tractant, dum nexus evolvunt, protinus notant, in bysso, ad quem gemmæ filis argenteis hærebant, disparem colori reliquo tabẽm exiguis maculis passim virescere. Qua conspecta; Quid istud est, inquit Cleobulus, nisi venenũ quod Lycogenes significat? Sed videamus cujus crimine hoc munus funestum sit. Nunquam mihi conjicienti fides sit, ô Rex, nisi ad Lycogenẽ sociosque id facinus pertinet. Nam & Eristhenes, quẽ reũ in carcere habes, tuo ærario Præfatus, apud se armil-

armillam hanc habuit. Et quidni existimes, vel
 solertia sua, vel proditione tuorum, hos scivisse, id
 munus Poliarcho destinari, armillaque corrupta
 huic vitam, aut denique tibi famam, invidisse ne-
 farios? Sed Deorum auspicio bene cuncta cesse-
 runt: Impii suo scelere obruentur. Oloodemum,
 & Eristhenem, quos perire maxime interest, occul-
 tis quidem criminibus fontes habes; Sed aperto
 scelere, & apud populum valituro, hactenus argui
 posse non contingit. Hos id facinoris si admisisse con-
 stet, nemo erit cujus suffragio non damnentur. Rex
 Cleobulum quæ solerter conjecerat excutere jubet,
 & de reis habere quæstionem. Ille omnia ab Euryme-
 de utilius perfici posse causatus, quid agendum sit,
 breviter docet.

Nec detrectans Eurymedes Regis imperium, ad
 custodiam pervenit, in qua servabatur Eristhenes;
 & jam à limine (ut Cleobulus recte monstraverat)
 simulatiluclibusardens; Tandem, inquit, de Po-
 liarcho triumphasti, Eristhenes. Perit armillæ con-
 tactu, quam lethalibus succis imbueras. Num tu
 vero, quod Oloodemus facit, ultro in gloriam du-
 ces quod operam facinori tanto præbueris? Ad
 hæc Eristhenes tanquam subito fluctu perculsus,
 quid loqueretur non habuit. Audiebat, extinctum
 Poliarchum, à quo ejus spes nequaquam diverte-
 bat. Jam vero conscientia pulsabatur ad crimen
 objectum. Et quid præterea dissimularer, si Oloo-
 demus (ita enim finxerat Eurymedes) jam con-
 fessus veneficium erat? Ne prolixiori consilio aut
 recomponendo animo tempus dabatur. Ergo, ut in
 perditis rebus, restare putavit ne languide cun-
 ctaretur; aut, frustra negato facinore, videretur
 censuisse pudendum quod noller confiteri. Urgan-
 ti itaque Eurymedi, Bene est, retulit. De me quod
 placebit fata deliberent. Satis est gaudii quod post
 Poliarchum Siciliæ hostem vixi. Tum solerter Eu-
 rymedes, tanquam de re nota agens, sese penetra-
 bat in eorum consilia. Ad extremum, Lycogenis
 perfidiam objecit; qui literis ad Poliarchum in sui

H 3

fla-

flagitii infamiam subtituebat innoxium Regem ; Et Eristhene fallaciam levi risu confitente , Eurymedes ad Regem ab eo digreditur , nec sine horrore quid ille sit factus ostendit ; Restare , ut Oloodemus pari iudicio se damnet.

Tam feliciter peruestigato facinore exultans Meleander , laudatum Eurymedem ad Oloodemum mittit. Sed ille presentiori ingenio , averfatus veneficii nomen , tanquam de inaudito facinore , cum interrogaretur , ipse plura quærebat : Cumque Eristhenes jam flagitium confessus diceretur , ratus hanc esse fallaciam , nec se credere respondit turpissimum crimen in Eristhenem cadere ; nec si maxime caderet , se conscium esse. Ad extremum , expugnavit peruinaciam Eurymedes prudenti consilio : Oloodemum in arcano loco sistit , unde Eristhenes posset audiri : quorum ipse antea ctos sermones repetere cœpit. Et Eristhenes , tanquam in pignus constantiæ , nec suum abnuebat , nec sociorum crimen , donec adeo Oloodemi patientiam viciit , ut repente exclamaret ; O te vel simplicem , Eristhenes ; vel tuorum proditorem ! Stragulis deinde rejectis , communem suorum perniciem appellavit , & solum exitu dignum , quem pluribus comparavisset. Sero intellexit Eristhenes , se ab Eurymede esse delusum ; neque Oloodemum communis flagitii indicium fecisse. Verbis ergo quæ tempus dolorque ferebant , errorem excusare parabat Oloodemo. Sed ut satis explorata res , adhibiti que idonei testes , in diversum abstracti conduntur in carcerem , & postridie ad publicum iudicium trahuntur ; ne si quæstio populo teste non habita esset , clientelis , & factionibus deinde reorum , tanquam parum legitima , invidiose traducerentur. Sed quamquam Epeirétanis civibus Rex fidebat ; tamen , ad reorum custodiam , Prætoriani cum armis in foro locati sunt. Et ex ejusmodi loco dicenda causa erat , unde facile si tumultus exarsisset , recipi in arcem possent , & carceri reddi. Populus in forum per præconem evocatus effuse convenerat ; & ille

ille qui orare in publicis judiciis regias causas solebat, in hunc sensum loquutus est. Scire populum quanta ipsius caritate Rex flagret; nec Regem vicissim dubitare, quin sit illi carissimus. Itaque Eristhenem & Oloodemum, multorum in se scelerum reos, quamquam poterat suo jure damnare, tamen distulisse ad publicos judices; ut optimorum civium studiis potissimum vindicaretur. Audiret populus pro se dicentes, & ipsis Judicibus sua voce praeiret quid de illis statuendum. Triginta tum Judices de rebus capitalibus quaerebant: ad quos Eristhene & Oloodemo productis, accusator multa eorum in Regem facinora, fidem saepe frustratam, habita cum inimicis consilia, strictim explicuit. Acerbior oratio fuit, de veneno, & parata in Regem infamia. Cumque verba, cum testes, cum literas protulisset, adeo Epeirctanum populum movit, ut nihil expectato judicio à plerisque lapidatio urgeretur. Sed deprecatus est actor impetum vulgi, donec Judices in suffragia ivissent. Plurimum interesse ut reipublicae dicerent. Plus illos oratione sua & percussae conscientiae notis, quam accusantis voce laboraturos. Duplicem quoque aquam, si peterent, eis ad defensionem à Rege concedi. Simul his, reos provocat ad dicendum. Sed illi (ut conjecerat) causae inopia marcebant. Nec defuncti crimen poterat, nec populus conciliari. Timide ergo pauca; & illa plus in Regem, quam pro se loquuti sunt. Dimisere tunc Judices in urnam suffragia; quae publice effusa, fabae omnes atro colore noxios damnaverunt.

Rapti statim in carcerem, ut veneficii convictos idoneo supplicio cicutâ conficeret. Illic tristi & ultima libertate exercuere jus, quod ita pereuntibus leges indulserant. Diras igitur dicere Regi; ultorem ciere Lycogenem; venerari Deos Manes ut hostes ad pejora servati hunc exitum sibi invideant. Inter hæc ananczum poculum aderat; quod prior Oloodemus de carnificis manu rapiens; Age, inquit, propinemus Meleandro. Nos quidem

eximus miseras, prius hunc nostro fato oppressuri, quam viventes voluisse existimat. His dictis non cunctanter totum hausit. Denuo impletum cum Eriſtheni porrigeretur; supercilium ille duxit, & circumspiciens, Ecquis, ait, amicos meos monebit, Meleandro quid debeant? Epoto veneno, ambo à carnifice monentur, ut quo facilius virus conciperetur venis, minorique cruciatu occumberent, quantum carceris spatia sinebant, ambulationemurgerent; donec tibiis gravibus sentirent jam ab imo calorem excedere. Cum paruiſſent, frigentibus mox pedibus procumbunt in lectum. Illic veneni nebulis imitantibus somnum, languebant sine sensu; donec coxis jam exanimatis, tanquam stimulo icti, prodidere lethalem vim ipsa intrantem vitalia; nec multo post extincti sunt. Vulgati mox versus celeritate Poëtarum; quorum alii vili audacia plus justo lacerabant percussos; alii, tanquam adhuc poenitentia in integro eſſet, extinctos monebant, & de obitu jam exacto sero vaticinabantur. Minus hæc carmina displicuerunt, quæ prolixius ambitionem quam ipsos reos notabant.

*Debita funestis cecidit tibi victima fati,
Ambitio; Nunc pone minas; satiat aque tanto
Sanguine, Sicaniis pacem concede colonis.
Heu quoties victrix nostri de cladibus Orbis
Umbrarum impleſti ſedes; dum vertere regna
Dulce tibi, & ſavæ terræ indicere pugnas!
Prima tuos ducunt perjuræ ſædæ maniplos,
Contemptusque Deum, metasque in limite nullo
Spes votis poſitura ſuis. Tunc impia captis
Mentibus illapſa verſant incendia Dira.
Non ſceptro jurata fides, non fama piūque
Obſtat; Eunt fontes; perque ipſa pericula caci
In peiora ruunt. O Dii! tot ſervare Martem
Cadibus, & ſavis fumare mapalia flammis,
In fontesque perire animas, ſexumque minorem
(Turpe nefas belli) dominos perſerre nocentes!
Quid tantis petitur furiis? exolvere juſto
Colla jugo, & ſteriles patriæ calcare ruinas,*

Inſa-

*Infanasque metu trepide transmittere noctes?
Nam sceleri qua tuta quies? Mala premia vestra
Ut primum tetigere manus; ultricia fontes
Fata vocant, subitisque dies intercidit umbris.*

At Rex gnarus quam gravis immineret Lycogenes; quo die de damnatis sumebatur supplicium, Eurymedem dimisit cum modico equitatu, qui eum subito furto tentaret. Quippe Lycogenes post Eristhenem & Oloodenum captos nondum in bellum exarserat; multo quidem armatorum præsidio salutem tutatus; sed reconciliationis spem subinde subiciens; ut vel simulatione foederum captivos extorqueret à Rege, vel quasi implacabilem tyrannum differret maledictis. Ac ut efficacius crederetur bona fide pacem optare, Dunalbium literis monuit ut ab acerbis consiliis Regem averteret; absolveret ille captivos, &, quicquid suspicionis aut odii erat, tranquillitati publicæ daret. Dunalbius, his se literis fidem habere dum simulat, videturque quæ erant mandata procurare apud Regem, sua ipsius fraude Lycogenem ludit. Quippe ille fallendi spe, & amicos à vinculis recipiendi, tam lente cunctabatur, ut interim Regi liceret suis rebus consulere. Tunc vero cum ad eum comprehendendum Rex misit, non defuerunt ex conjuratis quidam, qui adventum Eurymedis occuparent, nuntiantes de amicorum pernicie, ipsiusque periculo. Cœnæ tunc tempus erat, & convivium militaribus viris frequens. Ad quos ita Lycogenes; Ne frustra convenisse vos putetis, Commilitones; sepulcralem hanc cœnam Eristheni & Oloodemo edidimus. Meleandri crudelitate perempti sunt; & nisi quid opis in vobis est, eadem tempestate corripior. En tyranni satellites, pene pro foribus, quibus mea pernicies mandata est. Quæ fors inde vos maneat, quæ optimos cives, neminem reor ambigere. Cum Principum cædes ea audacia faciat, an modestius de ceteris secreturum conjicias? Non vos ad salutem meam sollicito, Commilitones, nisi cum vestra creditis esse conjunctam. Si-

H 5 mul

mul his de strato exiliit. Ceteri projectis quoque mensis ad arma discurrerunt. Omnis domus sedulitate tot militum, sibi simul duceque timentium, fervebat. Missi quidam qui ex vicinis locis amplioremanum accirent. Multi, duce Menocrito, lecti, qui obviam irent Eurymedi; positisque in commoda valle insidiis, incautum, & itinere festum, exciperent. Sed confusa dimicatio fuit; quia priusquam delitesceret ad insidias miles, Eurymedes venit & ipse imparatus ad certamen. Viriliter tamen utrimque pugnatum est: frendente præcipue Eurymede, capi admonitum Lycogenem non posse. Ceterum quamquam & in hostico, & viribus impar (nam Lycogenes strepitu pugnantium ad se illato suos omnes promovit in aciem); confessa tamen fuga non dilabi sustinuit: Et sensim recedentem non sequutus est Lycogenis miles: seu fraudem ab hoste, seu jam mistum tenebris cælum pertimuit.

Periere non multi nocturno discrimine: Sed vicisse videbatur Lycogenes, qui suorum impetu lætus, amicos undique accersit: præparata concurrentibus arma distribuit; unoque exemplo scribis civitatum conciliis, ut se publicæ auctorem libertatis velint adiutum. Nec tarde deficiebant ab optimo Rege illi ipsi qui sub ejus mansuetudine creverant: Documentum mortalibus, quantumvis egregiam in Rege virtutem, nisi fortitudinis opinio accedat, posse contemni: nec fidelius ullos Principes amari à populis, quam qui timeri meruerint. Triste mortalibus spectaculum exhibebat Sicilia. Pulsa religio, jura neglecta. Infidæ euntibus viæ; domus, vicique passim, rapinis, furore, incendio afflicti; Sola denique castra in squalentibus campis fulgentia. Nec populus primo furore sentiebat, graviora se pati sub grege tyrannorum, quam quæ tanquam à Meleandro illata vindicari voluerat; proditor sui, & proditionis merces. Multo tamen ille fluctus non abstulit. Quatuor præter Epeiræen urbes reverentia majestatis continuit;

nuit; Messanam, Panormum, Catanam, & in umbilico insulæ Ennam.

Jamque Lycogenes jura regni & insignia usurpans, soli nomini parcebat. Solum, cum accumberet mensæ; vestis purpurea in castris, & ubique sica ad latus. Blandis immodice aut severus, ut teneret terretetve contumaces. Nec segnior ad res suas Meleander, subitis delectibus multum militum effecit. Epeiræte, commeatu & munimentis instructissima, in arcem belli delecta est. Ex regiis tririmibus quotquot in officio manserant, in illum portum deductæ. Ipse, & propria indole, & tunc anxiiis rebus, erat in Deorum curam intentior. Et quoniam rebellionis nefas instar morbi pervagabatur Siciliam, tanquam plus fati atque amentię quam sceleis esset, publice clavum fixit. Ita sperabat posse componi mentes quas furor rapuerat. Etiam, ne in suos milites labes inferperet, placuit lustrari exercitum. Ivit ergo ad castrorum principia (nam sub Epeirætes radicibus milites tendebant), & inde cum tribunis ducibusque, & Deorum simulacris, processit ad campum in quo facturus Sacerdos instruebat altaria. Omnis in armis & sub signis exercitus, sibi ad rem divinam coronas texuerat. Hastæ quoque, & jacula, circumactis frondibus induebantur. Interim hostiæ omni cultu mactatæ, taurus, hircus, & aries, inter legitimas preces ter a ministris alte præcinctis circumactæ exercitui, ad aras sistuntur. Tum rex & in orbem ipse se egit, Deos appellaturus; Adessent melioribus partibus, & si qui hactenus non favissent, rite propitiati ad se transirent. Incolumis esset exercitus. Vires, animus, consilium, hosti exciderent. Quod si ope, salute, victoria juvissent, tum se Jovi Servatori, Martique, & Minervæ, & Cælipotentibus Diis, quotquot bellum aut pacem curant, templum de adversariorum manubiis extruendum. Annuos etiam ludos fore, in quorum præmiis hæc in Siciliam Deorum beneficia cælarentur. Inter hæc vota hostiæ cadunt; fibrisque spirantibus aruspex admotus

est. Is cum integerrimum jecur, sed crassioribus membranis pertinaciter obductum, inspiceret; exta quidem esse bona afferuit, & iis magnam felicitatem portendi, sed lentam, & quæ labore constaret. Post hæc milites, gestu inani, & hactis ex arte aliquoties quassatis, tanquam ad hostem præsentem succlamantes, edidere simulacrum coeuntis certaminis, & innoxie velitati in castra redierunt.

Sed Meleander, quod superfuit lucis, haud multum dispari curæ dedit. Quidam enim ex Assyria hospes, specie quærendæ in diversis gentibus sapientiæ errabat, revera ut suam jactaret. Is tunc in Sicilia erat: & in Mathematicorum cælo versatus, vendebat suæ artis ludibria; si quis ex sideribus quæ nascenti affuerant, volebat de fortuna, quæ viventi, quæ morituro debetatur, vanissima credulitate cognoscere. Nondum erat capitale in ipsos Principes quærere ex ejusmodi siderum fide. Cum is ergo laudaret vix parem Diis scientiam; & de successu apud multos mentiretur; quoties felicitatem aut mala non frustra promississet, quam multi nec risissent impune hæc fata, nec frustra timuissent; accidit ut ad Archombrotum fama illius pervaderet. Ad quem accitus, cum prolixè eandem cælestis influxus vim commendaret; juvenem amantemque sic perpulit, ut de cupiditatum suarum exitu eam artem interrogari vellet. Chaldaus, quicquid sidera portenderent, se cum fide renuntiaturum promisit. Sed cur privatæ dumtaxat fortunæ mortales sollicitant, inquit, hanc venturi scientiam? Quidni & imperat Meleander, inspecto cælorum ordine, deprehendi, suisne an hostium fatis pugnetur? Movit ea oratio Archombrotum; per quem & Rex in spem plus quam oraculi Chaldaum accivit. Is mercedis spe plenus; jamque melius sibi quam Regi ex ea negotiatione auguratus, venit ad Regiam; Rogatusque, qua disciplina, quoque numine, oculos posset infuturarum rerum caliginem mittere; sic incepit. Non ille nos spiritus ad varicinium, ô Rex, agit, quem fatidici de hiatibus
terra

terræ eliciunt ad turbanda divinitatis stimulis ingenia. Sed neque de more illorum, confusis dubiisque oraculis sciscitantes frustramur. Unam cæli vini, unos siderum cursus scrutari, nostræ genti est studium. Primi deprehendimus metas Solis; primi liquidas, nec vestigiis notabiles, cælestium facum vias, nominibus mensurisque distinximus; contemplatione libera in sudo aëre, & nebulis non infesto. Assyriis enim raro pruina, aut squallentes nubibus venti, cælum eripiunt. Dum in ea contemplatione hæremus, experimento nobis compertum est, hæc humana ad astrorum motus regi; nec alias esse Parcas quæ nascentibus fata disponant. Quippe ex eorum inter se commercio si universa tellus accipit vices, & ad ubertatem aut frugum interneccionem adigitur; si annos, si secula, vis illa definit: quid miremur, singula mortalium corpuscula inde vitam, cupiditates, læta, & tristitia, sortiri? Liceat modo scire momentum quo te peperit mater. Effingam ego in tabula cæli imaginem, & quotquot sideribus facimus domos; Ea in illis constituam, quas cum nascereris obtinuerunt. Jupiter, Solque, & Venus, optimi planetarum, deterrimusque cum Marte Saturnus, Mercuriusque & Luna, varii ex sorte locorum quos insidunt. Cujus illorum regnum fuerit, cum in Orbem intraſti; quo gradu, quo aspectu, illum ceteri temperarint, vel urserint. Illic ego, ne dubita, quicquid de te decretum est, legam.

Fiducia orantis, & promissi magnitudo, tetigerat Meleandrum. Majestas præterea artis, & tanquam ex abdito formulæ audientibus ignotæ, venerationem addiderant. Sed dum omnes laudibus frémunt, Nicopompus (nam tunc forte inter paucissimos aderat) intentus in Chaldæum, risu severo: Euge, mi homo, inquit, occupasti Deorum imperium. Scribe spei timorisque improbas leges, & si qui hic decipi amant, impone lubentibus. Imperus Meleandri, ceterorumque, ad hæc verba sublitterat. Avide ergo quærere omnes, quid diceret sentiretve

Nicopompus, ipsumne Chaldæum, an artem illius incesset maledictis. Præcipue Meleander sciscitari, cur hospiti inclementer diceret. At ille; Quidni hunc veteratorem jurgio premam, ô Rex, qui in te sibi plus jure facit, quam ea ipsa, quæ mendacio præfert, sidera habeant? Quicquid enim mentiri voluerit, labefactabitur assidua expectatione successus animi tui quies, quam astrorum nulli motus potuissent convellere. Sic in te hic tyrannus sub infantis cæli invidia regnabit, ac, ceu Jovem se faciat, multum sibi censebit te debere, si felicia fata exorabili ore præfagiet. Quid denique ab eo credis audire? Ego absque Mathematico ullo cælo quicquid facturus sit dicam. Ubi ingentem chartam (non sine suo risu, si sapit) multis lineis punctisque vexaverit, tandem exitus mites & fortuna tua dignos gravissima voce promittet. Id enim ad gratiam & lucellum esse non dubitat. Sed inter hæc, ad imitationem non mercenarii oris, supercilium ducet, perplexe cunctabitur, nunc in te, nunc in astra respiciet, addet denique formidolosum quiddam: ambiguum tamen, & quod in varios eventus facile trahas. Hæc laboris tanti summa; hæc responsa ille vendet; quæ gratis nunc refero. Sed cesso hominem adoriri, quando hanc pugnam tum silentium tuum, Rex, tum ipsius in me obitus efflagitat?

Ais, ex astrorum positura, Mathematicæ, ex ordine, ex vi qua influunt subeuntibus lucem infantibus, vitæ atque interitus rationem disponi; Sed fateris, ea vertigine rapi cælum, ut parvo momento siderum status mutetur. Si igitur celeritas quantam ægre cogitatione conceperis cælestia corpora avehit; ex statione porro diversa minæ eorum aut promissa inflectuntur; cui hominum sua fata certo retuleris, cum incertum sit quo siderum temperamento productus sit? Nisi credis, hanc esse oblectricibus curam, ut continuo solaris consulant, notent districtæ diei articulum, & nascenti suas stellas tanquam patrimonium servent. Quoties matrum peri-

pericula curam hanc circumstantibus adimunt? quoties nemo est quem supersticio illa tangat? Finge tamen esse continuo qui id curent: At si diu nascitur puer; si, ut sæpe fit, manum exertam, aut capitis partem, reliquum corpus non sequitur; quænam astrorum collocatio fatalis illi erit? An quæ astirite exeunti capiti; an quæ denique productum afflavit? Præterea cum frequenter exerrent solaria, & pleræque machinarum quæ horas designant, ex siccitate aut humiditate aeris amittant tenorem, unde habebis, verum illud fuisse & ex mensura cæli tempus, quod in ortu infantium homines curiosi, aut amici, notaverint?

Finge tamen, in eo non errari; deprehendas utique stellas quo situ, quo vigore fuerint, cum illi in quos inquiris nascerentur. At unde tantum sideribus in corpora nostra, imo in mentes, imperium? Ex iis scilicet expectabo felicitatem, ex iis vitæ genus, & mortis arbitrium? Num ergo qui prælium subeunt, simulque extinguuntur, omnes sub eodem cæli ordine erant nati? Num si navis peritura est, nullos vectores accipiet, nisi quos nascentes astra naufragio damnaverint? Imo sub sidere omni producti, cœunt in aciem, navigium onerant, & dispares ortus una morte conjungunt: rursusque non quotquot eodem nexu astrorum lucem aspiciunt, uno fato aut vivunt aut pereunt. Regem hic vides. An omnibus illius æqualibus putas Regnum contigisse: vel aliquas saltem opes, quæ indices essent beatæ & opulentæ collocationis astrorum; imo, an omnes superesse ad hunc diem? Ecce Cleobulum, eccete. An qui cum illo nati sunt, cum illo quoque sapiunt, Regibusque sunt accepti; aut qui tecum, omnes (nequid gravius dicam) Mathematici sunt? Quid autem cum in prædonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc prædo obtruncaret. Num ergo eadem astra, quæ viatorem, dum nasceretur, ferro prædonis mancipabant, ipsi quoque prædoni, diu fortasse antea nato, mentem vimque dederunt, ut aliquando hunc vellet & posset occi-

occidere? Certe enim non mirus dicitis ex astris fieri, ut hic interficiat, quam ut ille mactetur. Cum quis vero ædificii ruina obruitur: an quia erat in astris, cum eum sua domus sepeliret, afflictus est murus? Imo inehercules quia afflictus est murus, hunc subiectum moles oppressit. Eadem de dignitatibus ratio, ad quas per suffragia ascenditur. An enim sidera, quæ alicui nascenti adfuerunt, & (ut vultis) promiserunt dignitatem, aliis mortalibus potuerunt imperasse, qui sub iis nati non sunt; & ex quorum tamen suffragiis destinatæ dignitatis constat effectus?

Hanc ego vanitatem ineptia & stoliditate præcipuam dicerem, nisi supra hæc nomina peccaret. Pessimæ superstitionis ingenium est. Quo libertas enim mortalium, si à præscripto siderum non possunt recedere? Curem ego valetudinem, me honores sollicitent, vitia abjicere cogitem, animum ad virtutes appellere: si nascenti dictum est quid me esse oporteat. Jacturam humanæ libertatis deploro? Etiam Deorum munus perit. Amplius thura non perdo. Deos nec timeo, nec ambio; si non possunt, aut nolunt, quod de me est statutum, inflectere. At pro nascituris liberis scilicet orabimus, ut propitia astra habeant. Dicam quid ego in Mergania vidi. Quemdam hæc superstitio afflaverat, ut nec uxoris cubiculum intraret, nisi exploratis antea astris. Si aut cauda Draconis implicabat sidera, aut ea Scorpius in cinctu brachiorum corrumpebat; vel omnino quid monstri minabatur in cælis, solus oppido dormiebat. Quid quæris? nati sunt ei liberi aliquot, & omnes insani.

Dum Meleander, ceterique, infelicem Merganicuram rident; Chaldaeus, quanquam insperatissima accusatione turbatus, collegit animum, similisque eam rixam contemnenti; Nihil detrahi Diis dixit, quorum jussu hæc ipsa vis, quam prædicabat, inesset sideribus; quique adeo non se abdicarunt potestate, ut res supersint innumeræ quibus se vel propitios vel viadices prodant. Non denique adeo

Mathe-

Mathematicos delirare, ut omnibus qui cum Rege
 nati sunt deberi regnum putent. Ad venturi præ-
 sagia multarum, quoque rerum præter astra haben-
 dam rationem; in quibus præcipua sunt, seculi ge-
 nius, stirpisque conditio. Ceterum si quis neget, a-
 liquid cælum in hominibus posse, dignum esse cum
 ceritis piari; Cum omnibus constet, aërem ex cæ-
 li conditione vel turbatum vel placidum, se ipsum
 insinuare in mortalium corpora, ex quorum deinde
 affatu inclusi animi inspiratos affectus accipiunt.
 Ita modestiora loquentem interfatus Nicopompus;
 Nec omnia, inquit, Mathematicæ, negamus fide-
 ribus. Incitari hominem ad segnitiam, laborem-
 ve; callidam indolem, aut ingenuæ simplicitatis
 nancisci; esse hilarem, aut ad iracundam solitudi-
 nem declinare; in vitia denique, aut virtutes, ali-
 quo pondere & impetu ferri; Hæc non nego ex
 cæli in ista terrena imperio esse. Itaque non mul-
 tum repugnem; si conicias, eos qui ex mitibus a-
 stris hauserunt lenitatem, victuros fortuna ab iis
 dispari quos gravia & turbulenta sidera in fervi-
 diora studia agunt: vel, quibus placidum cælum
 hilaritatem infuderit, gratiori consuetudine placi-
 turos, quam homines acceptum Saturnum acri &
 molesta solitudine contemplantes. Ejusmodi non
 certæ quidem artis, sed egregiæ prudentiæ præce-
 pta non carpo. Alia sunt quæ me tibi committunt;
 & hæc præcipue quatuor. Primum, quod sidera,
 contra quam sentis, impellere credo, non cogere, ad
 rectas cupiditates aut impias. Tum ex siderum vel
 cupiditatum contemplatione prænuntiari certo non
 posse, quid hominem in vita maneat, vel quem fi-
 nem Dii statuerint. Tercio, non satis intelligi quæ
 astra hos infantibus affectus ingenerent. Res deni-
 que liberas, res fortuitas, huic necessitati siderum
 vel inepte vel impie dari.

De iis ubertim dicerem: Sed video, te fatiga-
 rum, Rex, ad Cleobulum respicere; à quo fateor,
 utiliora super bello, quam à me, vel Mathematico,
 accipies. Imo, inquit Rex, sed strictim, de his edif-
 fere.

sere? Tum ille; Non nos cogi sideribus, vel hinc constar, quod haud pauci impetum ab iis concitatum ratione domitamur; & nulla re magis nostrum genus à belluis discrepat, quam hoc libertatis privilegio, quæ sollicitari subjectis & flagrantibus motibus, sed ad vitia aut virtutem adigi invita non potest. Hinc in Philosophorum scholis nihil vulgariius, quam sapientis animum, expertem servitutis, ipsis quoque imperare sideribus; Hinc & quotidiana eorum præconia, qui sciunt moderari iracundiæ, amoris, ceterisque torrentibus, quibus hæc astra in animos nostros inundant. Quorum omnino nihil esset nisi accepta astrorum imperia mens nostra fastidire aut recusare posset. Præterea ut Sol omnia quæ luce eadem & iisdem radiis corripit, non iisdem affectibus damnat; (nam fovebit alia semina, alia enecabit; urentur exiliores herbæ, & defendet alias crassior succus:) Ita cum tot infantium qui nascuntur velut ager diversissimis modis præparatus sit, ex varia parentum indole, valetudine, habitu; una illa vis, quæ è cælo in plures simul manabit, non poterit idem in omnes. Si consentientem sibi infantis indolem inveniet, in ea regnabit; Si repugnantem, vix aliud quam corrigeret; Adeo ut de infantis moribus vitæque dicturus, non inspicere modo cælum debeas, sed parentes, sed fortunam, quæ gravidæ matri fuit, sed diversa alia, & plerumque tibi ignota. Et ex his quidem secundæ quam posuimus quæstionis ratio ipsa se aperit; ex astris scilicet non statui certo posse, quid acturi passurive mortales sint. Nam cum moderari possimus ingeneratis affectibus, quidni & ea declinare quæ illi affectus peperissent si fuisset obnoxii? Cumque ex variis causis nunc levius, nunc gravius nascentis hominis animo incidat illa prementis cæli conditio, cur uno effectu in omnes valiturum existimes quod non in omnes eadem potestate invaluit?

Addebam, nec deprehendi satis posse, quænam sit connexio vel aversio siderum, quæ infantibus
 semina

semina venturarum cupiditatum ingenerat. Vos eam spectatis, quæ superstat nascenti. Quidni & illam quæ fuit cum animaretur fortis in utero? quidni ceteras sub quibus tenerum corpus, & adhuc anima sui ignara, in alvo materna instruebatur ad vivendi patientiam? Equidem ex eorum siderum conditione, non minus quam ex ipsis natalibus, pendere infantem existimem.

Quod ultimum asserui, res liberas, aut fortuitas, huic siderum potestati sine sacrilegio non addici, urgerem vehementius, nisi timerem prolixitatis meæ odio tibi regem conciliare. Dicam tamen, & vos id velle, & sine scelere aut amentia velle non posse. Quid liberius quam uxorem ducere? hoc vel illud vitæ genus insistere? Aut quid magis fortuitum, quam ut homo pereat ferro, a quis solvatur, inimicitias suscipiat, certo vitæ anno ægrotet; principibus carus, dignitate vel contumelia insignis sit? De his tamen respondere, Mathematici, solent: hic audacia, hic præda est vestra. Nuper furtum à servo erat factum; fugerat ille, & à domino quærebatur. Nihil magis fortuitum, quam ut caperetur, aut abiret incolumis. Contigit ergo ut sospes evaderet; & continuo de vestris unus mystis, ratus de præteritis augur, retulit nobis, inultum latronem aufugisse, quia intercesserat Luna Mercurio, scilicet furum patrono, eumque contexerat. Ægre mihi persuasit, se serio hanc fabulam nobis afferre. Non in Deum ergo cura, non in domini diligentia, aut furis ipsius solertia fuit, ut ille caperetur, aut tuto lateret: sed hoc totum ex astrorum imperio factum: à quibus si hæc humana sic aguntur, frustra negotiis quisque nostris operam curamve impendimus. Fient enim vel cessantibus nobis quæ ipsa præscribere; & quæcunque vetuerint, nulla nostra industria procedent. Ut cetera vero præteream quibus ista refellatur, quam Diis naturæque infertis, injuria; Quæro, Chaldæe, utrum illa vis quæ felicem nascenti, puta infanti, vitam portendit, aut violentæ mortis casum in trigessimum forte,

forte, non amplius, vitæ annum constituit. Utrum, inquam, illa vis quæ hos casus illamque motura fortunam est, duret in cælo, & destinatum tempus expectet, quo terris illabens, cogat in necessarios effectus necessaria instrumenta; An vero inseratur ipsi infanti; ut veluti fota, & paulatim coalescens, jussu tempore erumpat, impleatque quod astra mandaverint. Si dicis, in cælo perstare, manifesto es imprudens. Nam cum fortuna infantis constet (ut vultis) ex modo quo astra, dum is nasceretur, inter se erant nexa: postquam eum modum in cælo deleverit eorundem siderum cursus, aliumque effecerit, forte priori contrarium; quæ in arca, vel penu cælesti, recondetur prior illa vis, quæ post multos demum annos exerenda est, & in scenam mittenda? Sin putatis, adhærere ipsi infanti hoc fatum, quod in virum deinde valeat; adhuc pejus nugamini. Scilicet in naufragio causa est, cur venti se tollant, cur sui oblitus gubernator infigat vadis proram; aut colonus causa est belli quod eum pauperat; vel mitioris cæli quo fruges abundant! & quos excidentium terrarum labes absorbet, solidos illos naturæ sinus frangunt fari sui violentia, ut destinato à sideribus obitu defungantur! Plura in perniciosissimam amentiam non dico, quæ Deos hominesque una captivitate damnat, quæ ratione destituta, vanisque successibus sæpe elusa, tamen inanes, ac interdum sceleratas spes subjicit consultorum animis; aut inutili metu suspendit incautos.

Jactant tamen quædam suorum oracula, quibus eventus responderit. Ex iis conciliare fidem, tanquam non spernendæ arti volunt. Primum quidem, si quæ talia extiterunt, nego, necessitate factorum contigisse, astrisve cogentibus. facilius crediderim, aliquod esse numen, quod in vindictam impiæ credulitatis nonnunquam repræsentet mortalibus ea ipsa quæ sibi non à Diis sed sideribus metuerunt. Deinde ut insomnia, quanquam sine arte vel duce oberrantia, tamen interdum fortuitas rerum

rum venturarum species referunt: Et cæcus si vim lapidum spargit, aliquando imprudens tangit metam. Sic dum multum & passim, Chaldæe, mentimini, nihil mirum si nonnunquam fortuna vestram audaciam commendat; & miramini, vos vera dixisse. Etiam pauca responsa quæ vulgo celebrantur, vanitatem artis proscribunt. Nam quod luculentius signum, non solere vobiscum veritatem, quam instar prodigii jactari, si in illam interdum vester ludus incurrerit? Sed nec tantum tribuo famæ, ut quod de vaticiniis vestris memorat, utique credam. Prodigia cum narrantur, excipi solent favore mirantium; & quanquam non ad verum exacta sint, postquam semel Scriptorem invenerunt; pluribus placent, veneratione crescunt, vetustate commendantur. In hunc modum fabulas vestras invaluisse existimem. Nisi dicas impiæ arti accessisse nefandorum geniorum commercia. Hi enim transacta inter homines, secretaque accurate explorant, & sagaciter de futuro conjiciunt. Vestros ergo Chaldæos, si in pudendam eorum familiaritatem acciti fuerunt, nihil mirum, suggerentibus ipsis atque monstrantibus quæ supra mortalium ingenium erant, interdum claruisse. Nimis moror. Si quæ Siciliæ ventura sunt nosti; quidni, Mathematicæ, & tua ipsius fata perspicias? Cur nescisti, me tibi hodie gravem fore? Cur non in experimentum artis monuisti adesse qui te turbaret? Denique si potes explorare, an Rex de hostibus triumphaturus sit; illud primum explora, an sit tibi crediturus. Tibi autem tantus Rex crediturus summis in rebus, eaque ex arte, quæ vel si de levibus ac quotidianis prædicere audet, inani eventu in omnium risus solet incurrere? Nam serenos aut nubilos dies, vim imbrium, turbines, ventos, dispensari generi humano ex astrorum inter se commercio, vos quoque proclamatis, & nos partim agnoscimus. Adeo tamen frequenter erratis, cum ex inspectione siderum aut solem promittitis, aut pluvias; ut in proverbium abierit vestra illa ludendi fingendique licentia. Tu ipse cæ-
lum

lum explora : sequere Lunæ cursus ; bella vel fœdera cœlestium ignium confer in tabulas. Inde, si potes, destina sudos dies, fœdos ostende. Si non eras, si te eventus non arguet, ego me tuæ arti quam laceſſo dedi ad pœnam non recuso. Neque tamen in aërem, in nubes, in serenum, minus sidera posse dices, quam in corpora fortunæque mortalium. Cum igitur illa ignores, cur te ista existimemus prænoscere? Scies nempe ex astris quo cessura sint bella, & quæ fors Siculas mentes actura sit? nescies autem quando hortulo tuo imbrem, quando pectori solem eadem astra annuerint? Imo fatendum ex hac ignoratione tempeſtatum, vel quid velint ac jubeant sidera vos nescire; vel esse præterea vim aliam quam nescitis, quæ ut lubet hæc siderum decreta atque imperia antiquet.

Quod si de publicis regiisque negotiis adeo facilis tibi notitia; privatam rem tuam cur eadem scientia non protinus auge? cur prævisis rerum eventibus molesta omnia non declinas, felicitatem non sequeris? Cum in Phrygia essem, erat anus quæstiosa divinationibus. Accidit ut in opulenti civis domo intercideret furto paropſis pretioſa. Is cui supellex credebatur, amico comite ad hanc vatem cum nummis pergebat; jam furem se tenere, jam recipere paropſidem, spe oppido vana præcipiens. Mane erat; & cum isti adventarent, primum anus fores solvebat, quæ tunc forte injecto sterquilinio altissime sordebant. Nescio quis vicinus per illam furtim injuriam illuſerat mulierculæ. Substitit ergo irata; &, Si ſcirem quis ganeo, inquit, ad hanc insolentiam tenebrisusus ſit, regererem, per Apollinem, regererem in os impurum quicquid meis liminibus ſordium dedit. His auditis qui conſultum veniebat inſpexit in ſocium, &, Quid pecuniam, inquit, profundimus? Scilicet anus ſciet quis nos prædo vexaverit, quæ rerum ſuarum ignara, & ſtercore pene in os ingeſto, adhuc nescit cui irasci oporteat! Nec ſegnius quam venerat, diſceſſit à Sibylla. Rem epigrammate vulgavit nescio quis Poëta,

ta, quod adhuc hæret memoriæ, &, quia breve est, si placet, recitabo.

*O fors, sidera, Pythii recessus,
Et fati bene præscia volucres,
Vos savis anus en verenda rugis,
Vos illo vocat offerata cultu,
Quo Lunam quatit Emonis rubentem.
Quid Rex cogitet, aut Dei minentur,
Quid sub pectore delitescat omni,
Novit scilicet, indicatque nummo.
Unum dicite quod misella nescit:
Ecquis stercore limen omne pavit?
Quæ nunc auguria, ô potens Apollo,
Quæ lux, quæ via, ducet ad nocentem?
Frustra sollicitas, Sibylla, divos,
Sortes, sidera, Pythios recessus,
Et fati bene præscias volucres.
Nam Phæbus pater, ô verenda Phæbus,
Hæc oracula naribus reliquit.*

Plura dicturum Nicopompum Rex Cleobulo innixus destituit. Reliqui inter jocos sequuti sunt. Sed Cleobulus regem monebat, quanquam vanum hospitem, tamen periculosum, non per injuriam dimitti debere. Facile esse ut læsus perniciose astraingat; Non ægre superstitionibus militem laboraturum. Ergo jam mœstum vocant, aguntque promissæ operæ gratias. Sed ne ea uterentur, obstare tunc tempora. Neque enim videri ex Regia majestate, ut tanquam victoriæ incertus anxie ad sui natalis fata respiciat. Tamen oblatae benevolentia præmium fore. Nec morari: medium præstigiatori talentum, redimendæ quam timebant injuriæ, mittunt. Inde ad graviora conversi sunt: novis subinde nuntiis de Lycogenis apparatu haud læta ferentibus. Nam in exercitu Regis non amplius decem millia justæ armaturæ pedites erant. Duo millia numerus equitum impleverat. Funditores & sagittarii ter mille & quingenti dicebantur. Triginta falcati currus erant. Decem naves cataphractæ: aliorum navigiorum ad bellicos usus numerus duplex.

plex. Hyperephanii nullo publico confilio defece-
runt; sed ut cujusque ferebant studia, hi cum Rege,
alii apud hostem militavêre. Sed in Lycogenem re-
rum hominumque majorem vim tempestas contu-
lerat. Recensitos haud procul Syracusis sub Præfectis
distribuit. Triginta peditum millia, equitumque
sex, nomina dederant. Et ne omen deesset, qui
primus descriptus est, Nicon appellabatur; quod
superstitio vulgi, quasi rem fortuitam, in auspiciis
accepit. Certus erat Lycogenes, non se diutius im-
peraturum quam illi insanirent. Dum res ergo fer-
vebat, totius exercitus mole in Regem contendit.
Rex contra promovit ad ignobilem rivum, qui hu-
mo per torrentes direpta sub altioribus ripis flue-
bat. Infidum circa solum faciebat perceptus venis
humor, & aqua quæ extra alveum non pridem sta-
gnaverat. Eo obice sustinere Lycogenem vel paucio-
res potuissent; Et strenue ille aderat, conatumque
circuire iniquitatem loci, quacunque transitum pa-
rabat, objecti à Rege milites prohibebant. At ille
ne interim non tempore uteretur, Anaximandrum
ex sorore nepotem, & fratrem Oloodemi Menocri-
tum, qui Ennam, qui Catanam obsiderent, cum
aliquot cohortibus misit. Ex suis autem castris, &
regiis, multi assidua velitatione collati variam in
dies fortunam ad suos referebant. Nihil tamen sum-
mæ rerum decedebat inter illa privatorum certa-
mina.

Quis putet, in tam horridis motibus, & sub ipso
discriminis icu, aliarum rerum affectus durare
potuisse? Atqui vehementius Archombrotum atque
Argenidem curæ secretæ, quam quæ palam vide-
bantur, ptemebant. Illa in Poliarchi virtutibus to-
ta, conficiebat macie corpus, animi viribus inter
solitarios fletus consumptis; prædicabatque, con-
festim revocandum veterem Lycogenis hostem, &
assuerum de eo triumphare. At diversa agitabant Ar-
chombrotum. Inquietatus miserrima spei incertæ
dulcedine, nunc bellum devovebat, quod inter ca-
strensia non promoveret de amore profitendo con-
silia;

filia; nunc gaudebat, pròdendæ fortitudinis copiam
 factam; & utraque de causa in hostem concitaba-
 tur. Sæpe tamen se ipse incusabat, quod solus ad-
 fect tanto Meleandri Argenidisque discrimine. De-
 buisse scilicet comparari exercitum, & magnitudi-
 ne beneficii, simul amorem, simul natalium decus
 ostendi. Et hercule nihil horum neglexisset. Sed
 res temporis multi erat, hunc Siciliæ statum nun-
 tiare in patriam, cogi inde milites, traduci exerci-
 tum: Præceps vero imminebat à Lycogene peri-
 culum, neque tam lenta expectaturum auxilia. Ne-
 que levior de Poliarcho cura erat; quem ubique
 faucibus menti per insanam æmulationem oblatum
 dissimulato odio ita elevabat apud Regem, ut vide-
 retur sibi ipsi nil agere. Ergo in contumaciam tra-
 hebat, quod ille, cum mitteret Lycogenis episto-
 lam, nihil literarum ad Regem dedisset. Sui, Re-
 gisque fuisse oblium, in illa sive negligentia sive
 superbia; Nec facturum ex maiestate Regem, si scri-
 beret prior. Sic malignis & quotidianis verborum
 insidiis paulatim afluescebant Regis aures; eo faci-
 lius, quod nihil esse Archombroto dissidii cum Po-
 liarcho suspicabatur. Gelanorum quoque non latuit
 aliud Archombroto animi esse, quam quod Poliarchus
 discedens reliquerat. Sed quod videret in aula
 gratiosum, facile id supercilium in fortunam retu-
 lerat, quæ priores necessitudines tanquam præsentis
 fastigio indignas, aut graves, sæpe timer agnoscere.
 Interim patroni familiam (hanc enim à curatoribus
 Rege iubente receperat) sic admonitu Argenidis
 instruxit, ut omnes propediem eum conjicerent esse
 venturum.

Ceterum properabat redire in Africam, diuque
 otiosa dilatione frustratus est. Tandem ex Archom-
 broti sermonibus institutus Rex, indonatum, ac nec
 saltem blandius habitum, jubet renunciare Poliarcho;
 Regem se, non veneficum esse; Oloodemi &
 Eristhenis exitium peregisse suam causam. Nec se
 facilius invenire cur ad se non scripserit Poliarchus,
 quam cur scripserit ad Poliarchum Lycogenes. Ge-

lanorus inexpectata acerbitate motus, vix tenuit iram. Memor tamen Regi se loqui, nec plus sibi in expedito esse verba, quam illi ultionem, haud aliud retulit, quam, non modo scripturum Poliarchum, sed impigre adfuturum, ut, si quid erraverat, discuti posset. His verbis Meleandrum, jam sponte omnia metuentem, in diversas cogitationes diripiens, reliquit; nuntiavitque Argenidi, quam inclementer Rex dixisset Poliarcho. At illa, vix lacrymis temperans; Nihil Dii reliquum fecerunt, Gelanore, quo mihi & Poliarcho noceretur. Divisi, ideoque miserrimi, alter alterius dolore conficimur. Accedit ab Lycogene de regno mihi periculum, quoniam ei cara sum, ipsi quoque tristissimum. Quid proderit, eum superflua ægritudine onerari, ut & patris in se mei iram intelligat? quem, ut opinor, non mala mens, sed calamitas mutavit. Si me fas est aliquid exorare; da mihi, illique, Gelanore, ut ipse hoc nesciat. Ego curabo ut delicti pœnitentiam agat pater, amerque Poliarchum. Et silentii præmium erit quicquid tua conditio potest agnoscere. Frustra autem speraveris, si de ista re patrono indicium feceris, clam me futurum. Ut spondeatur fore secretum; at si illum mihi fata reddiderint, expugnabo taciturnitatis fidem, sciamque quam multum sefelleris. Apud eum quid valeam, nemo melius te ipso intelligit. Confirmante Gelanoro, se Argenidi pariturum, ipsa literas ad Poliarchum tradit. Iis vehementer petebat, ut quam occissime in Siciliam trajiceret. Si vinci Lycogenem fatum erat, ab eo potissimum vinceretur. Sin Dii parabant tristiora, tegetet fugientes. Cumulatum deinde muneribus dimittit ad navem.

Jam secundus mensis erat, ex quo Ennam fatigabat obsidio; Defecerant alimenta, nec spes erat à Rege auxilii. Igitur consumptis omnibus præter fidem, legatos ad Lycogenem de deditione mittunt. Exhilaratus ille, quod victoriæ simulque clementiæ exemplum hinc quæreret; Nihil se optare respondit, nisi ut felices esse vellent. Ad hoc tantum vim

vim adhibuisse. Redirent ad Siciliae corpus, cuius in Meleandrum consensui imprudentes obstiterant. Sed multi petiere ut tuto liceret ad regia castra concedere. Quo permissio, plus pavoris militibus Meleandri, quam auxilii fuit; cum isti Ennae miseras, & obsidentium robur, in tradita urbis excusationem auferrent. Domita Enna licentius exultare Lycogenes, aditusque multiplici ratione tentare, quibus rivum & paludes à Rege infestas superaret; Diffususque Meleander obtineri diutius locum posse, prima vigilia totis castris ignes accendit, ne hostia intelligeret deferi stationem; nec signo tuba dato, militem reducit ad campum qui Epeiræ subjacebat. Insequutus postera die Lycogenes, triumphantes copias effudit totis campis, terribili specie, militumque fiducia in barbaros clamores parum civiliter elata.

Et Rex quidem tot curis insomnis, nunc prælio optabat decernere; nunc se urbis munimento tueri; interdum tanquam perditis rebus, de fuga cogitabat in Africam. Forte fuit, ut neglecta quiete, solitarius in hortum prima luce concederet. Sublimis erat locus, marisque subiecti prospectu liberimus. Agitantem quid in extremis esset honestius, nunc subibat non ignava pugnandi mens; nunc senem, & patrem, filiae cura ad cautiora revolvebat consilia. Victorisne præda esset hæc virgo? & quæ in sceptrum genita erat, à libertate excideret? Rursus occurrebant fugiendi incommoda, rursus numinum ira, &, quod in immerita calamitate tristissimum est, temporum exactorum felicitas. In hoc inquietæ mentis æstu stupentes oculos mittit in pelagus. Sed nebulæ, quæ ex vicinis montibus incubuerant, altiori sole discussæ, aperuere paulatim faciem rerum perculso horrentique mirabileni. Quippe navigiis stratum mare, haud procul à portu, vexillis late vibrantibus, novum bellum, novos terrores afferre videbatur. Classis ingens & incitata sublimibus velis. Fulgor præterea armorum, hominumque frequentia. Cumque non multo ex-

terius quam extra tormentorum jactum fuere navigia, subito clamore nautarum demissa à puppibus anchoræ totam classem fliterunt. Nec diu secum exegit Rex, qui homines, aut unde venirent. Sed in deteriores metus sponte jam versus, & aliquoties pedem terræ incutiens; Heu, inquit, ergo nec fugam mihi fata reliquerint! En à Lycogene classem, en observaturos portuum claustra exercitus. Sed neque hoc immerito accidit. Coget te iste cælus, senex ignave, ad justam bellicamque virtutem, & quid sponte facere debueris, en hostis admonuit. Tantillam meam classem contra promoveam, fortuna, navibus, copiis impar? An iis omissis, quod est satius, vertar in Lycogenem terrestri certamine, & saltem in Sicilia mea moriar? Turbatus, nec aliud quam honeste cadere expetens, proximos advocat. Iis monstrat terribilem maris speciem; dimittique speculatorium navigium jubet, quod de suspecta classe referret certiora. Archombrotus ad omnia pericula contumax, hanc sibi deposcebat non securæ quæstionis provinciam; Sed annis & virtute ferventem Rex jussit digniora discrimina expectare. Inter hæc lembum vident ab classe adversa aliquot remigiis ad portum promoveri; & missus Timonides, qui venientes exciperet, sciscitareturque quæ erant pernoscenda, primus mitioris fortunæ auspiciu accepit. In lembo præco erat; ac ne duriora nuntiaturus crederetur, baculum atque caput oliva circumdatus. Sed quis esset, quidve afferret, non fastius Timonidi, cum Regis colloquium petiisset, illum protinus Meleander, jam in tepelescente metu, admisit in conspectum. At præco, Radirobanes Sardinia & Balearium Rex, inquit, hanc tibi hospitii Meleandro Sicilia Regi tesseram mittit. Si conferre volueris, invenies esse illam, quæ mutua fuit tuis suisque parentibus. Simul dimidiatum anulum tradit; in cujus summa parte pusilla ex auro manus erat, quæ, si parti alteri juncta esset, simili quoque manui, itemque porrectæ, tanquam in fœdus occurreret. Rursus præco; Agnoscisne, Rex, hospi-

hospitium? ait. Et Rege fatente; quippe alteram annuli partem apud se servari; Adest, inquit, in æquore tuo hospes Radirobanes cum præcipuis imperii viribus, quas in classem coëgit. Et cogendi causa fuit, quod te malorum civium defectione premi cum fama retulisset, statui hoc pessimum in Reges exemplum, maxime hospes, ferre non potuit. Silebat Meleander, Deorum tam subita beneficia prope non capiens. Sed ad constantiam speciemenerat, ne vultus mutaretur. Referes, inquit, tuo Regi, ô præco, jam me ignoscere furori meorum; quos aliquis non inimicus Deus concitavit ad facinus, ut tanti hospitii beneficio & conspectu frueremur. Subeat modo Siciliam, atque intelligat, nihil nos fore in eo colendo segniores quam ipse promerendo fuit.

Simul his, præco ad curandum breviter corpus abductus est; interimque Meleander advocato suorum consilio quærere cœpit, ipsumne deberet ad Radirobanem ire, an fidei majora pignora per purpuratos experiri. Varia illi censebant; tantæ fortunæ nec diffidere nec credere satis ausi. Nam cur Radirobanes illos sumptus, laboresque, alienæ utilitati daret? præsertim nec rogatus, nec hospitio antea usus? Omnem nimiam gratiam suspiciosam esse. Vix credibile, hunc potius Meleandro, quam sibi, eam classem adornasse. Nam & (inquit Rex) in eo patri multa ut scitis cum Radirobanis patre discrimina fuere; fœdera inde, & imago hospitii, verius bello lassatis, quam odia ponentibus. Nunc quid censeam, auxilium an insidias advenisse, adhuc incertum est. At Cleobulus, nihil dubitandum, asseruit, quin Regem deberet ad Radirobanem ire. Nam si ille amicus accedebat, certe auxilium venire in tempore; & nullam in ipsum humanitatem nimiam videri. Sin aut sponte Regem odisset, aut faveret Lycogeni, non posse Meleandrum terra marique conjurato obistere; & ex Majestate Regis fore, si fidei simulatione deceptus potius videretur, quam expugnatus ingratis. At

unde, inquires, hic Radirobanis in Meleandrum amor? Fallor, aut Rex juvenis, &, ut audio, in gloriæ cupiditate immodicus, hanc occasionem rapuit, quæ præter bellicam famam, Rex, nuptias filiarum, tanquam ex merito, sibi conciliet. Pugnabit itaque tanquam pro rebus suis; eo Siciliæ amicior, tumque reverentior majestatis, quo propius sperabit in tuam regiam adoptari.

Et Cleobulus quidem ex vero disputabat. Quippe Argenidis fama, simulque Siculi regni, quod ad Virginem spectabat, cupiditas hanc Radirobani mentem iniecerat. Naves ad expeditionem in Mauros, quam secreto moliebatur, instructas habuerat. Sed perlato Siculi belli rumore, distulit paulisper Africam, & laudabiliore incepto ad Meleandrum navigavit. Sed Archombrotus (nam tunc consultant Meleandro aderat) ipso nomine nuptiarum Argenidis offensus, adeo in Radirobanem Cleobulumque excanduit, ut vix mutatio animi tegeretur in oculis. Nihil tamen repugnare, aut omnino dicere ausus est. Cleobuli vero sententia à Rege laudata; missi confestim ad portum sunt, qui regiam scapham instruerent. Tranquillis rebus Rex tuto litora in ea circumvehi amabat. Mediocris erat; nec plures capiebat octo remigibus, totidemque vectoribus. Sed aureis argenteisque picturis notabilis, totam in ambitu undam fulgore imaginum ludebat: & haud procul à puppi pusillis ex auro literis hi versus erant scripti.

*Hæc te carulco natam, Cythereia, ponto
Parva ratis, similisque tua pulcherrima, concha,
Tutelam numenque petit: non Martia fortis
Tela pati, adversas si sors Bellona carinas
Implicit, & tremulo suspendat in aquore bellum.
Nec savi patiens Borca, cum turbidus ille
Stridet, & alternis medium sese obruit undis.
Litoreis tantum apta vadis vicina secabit
Æquora, cum pluvium deterget cantibus Austrum
Cymothoë, & pectet virides in rupe capillos.
Tunc leget extremos portus ratis ista, potentem*

Tunc

Tunc dominum pauci audebit credere tonsi.

At tu, si meritos Eryci servamus honores,

Ne levibus, ne, Driva, Notus permittite tyrannum.

Ipsa manu contos, parva brevia arma carinae,

Ipsa tene, & placidam sese crissantibus undis

Sterne viam. Tecum Uebalii duo sidera fratres,

Et soror. O magnis versata potentia semper

Fluctibus, & semper ventosum Regibus aquor!

Tunc vero purpureis tapetibus auxere sedilia; &

in puppi instar solii fuit, quod caperet duos. Eury-

medes ad arcis custodiam relictus est; Arsidas par-

va rate praemissus, qui Radirobani nuntiaret, adve-

nire Méleandrum. Facile tota Epeiræ se fama dif-

fudit, adesse cum validis auxiliis Sardos hospiti Si-

ciliæ opem laturos. Nec tarde credebatur. Subito

ergo hilaritas, nec modo spes, sed victoriæ fiducia,

paulo ante dejectos mutavit. Toto foro concurre-

bant, manibusque, ut quisque advenerat, plausis,

sibi salutem gratulabantur. Nec temperantior eo-

rum qui muris ad custodiam praesidebant lætitia.

Cum vero Rex ad portum descendit, acclamatio-

nibus vulgi, tubisque mox, & omni concen- u quo

tunc Martem acuebant, cælum implentibus, sonus

in hostium castra illatus est. Et quoniam militaris

erat clangor, Lycogenes ausus est credere, Regis

exercitum spe amissa exarsisse in ultimos impetus;

& in se invehi morituros. Itaque ad proximos ita

locutus fertur. Hic dies nobis laborum postre-

mus est; modo copiam mortis iis fecerimus,

quos vivere non posse effecimus. Ite ad milites;

& ad prædam vocate prope emeritos. Dii onnes,

quo gravior esset victoria, insperatam maturavere.

His dictis, dum ordines instruit, vultuque ea voce

omnibus fortitudinis auctor est; interim explora-

tores praemittit qui certa de adventu hostium refer-

rent. Et illi toto itinere provecti, postquam nihil

hostile occurrebat, in castra reversi sunt, nuntian-

tes, nullos quidem armatos in campis apparere;

ceterum pere bacchantium tumultus audiri in

mœnibus, tubisque & tympanis personare totam

circum regionem. Ictus ex merito Lycogenes fortunæ recedentis præfagiis, tamen in procinctu constituit aciem; aliosque non militari cultu, sed tanquam ex proximis villis agrestes, subornat, omnia tutius exploraturos.

Jamque Arsidas Radirobani colloquutus, promota ex portu navigia, quibus Meleander cum suis vehebatur, ostenderat. Quippe plurimi lembi Regem comitaturi, procedebant in altum; tumultuque & studio vectorum, de more subita latitæ, strepebant. Prætoria Radirobani, regii fastigii opulencia insignis, stabat religata anchoris tribus. Ab omnibus velis inutiles & ex solo luxu pendentes lacinie aura rapiente ludebant in aëre. Cornua & antennæ fluitantibus quoque vexillis incumbentem ventum temere sequebantur; multiplices autem à tribus malis funes religabantur ad latera navis; speciemque procul visentibus aut amplissimi retis, aut detecti tentorii præbebant. Puppem Helena cum fratribus illustrabat trium siderum auro. At nautæ eo die non sordidi, in cæruleis erant vestibus; & vel instabant officio, vel antennis ac funibus, ad artis suæ specimen, tanquam alis ferebantur. Eadem remiges vestis in transtris ornabant. Milites armorum & sagulorum pretiosissima erant indui. Rex quoque, frequenti in Liguriam commercio, didicerat ab Hetruscis decora majestatis; habebatque in prora lictores, virga & fascibus instructos, tanquam aquas submoverent. Lignei gradus à latere navis ad mare descendebant cæruleis strati tapetibus, in quorum summo excepturus Meleandrum, Radirobanes stabat, vestem regiam indutus, quam ex auro & carbaso textilis zona præcinxerat. Ensis ex ea pendebat, cælatae vaginæ opera præcipuus. Ipse capillitium promiserat in humeros, paulo pretiosius delibutum quam militarem decebat. Familiarissimum habebat ex Liguria senem; cui commissus puer fuerat, & adultus non tam illius consilia sequebatur, quam quæ facere decreverat scire scribebat. Viri-ganes dicebatur. Huic
tunc

tunc & Ardidæ loquens spectabat Siciliæ oram; situm-
que, & ignota adhuc bona, superflua humanitate
commendabat.

Tandem ad navem scapha Meleandri applicuit;
qui in paratos gradus enixus est adnoto ad fulcien-
da veltigia Archombroto, donec eo usque pervenit,
ut tradere Radirobanes manum posset. Tum verò
tanquam olim familiares coïere amplexibus; &
gratias agente Meleandro, quod is se adjutum vo-
luisse, ille beneficium modestissimis verbis auge-
bat. Pauca deinde inter se colloquuti, hic ad salu-
tationem Proceres Siciliæ, ille Sardinæ, admisit.
Amicos hospitesque appellabant. Mox & Radiro-
banes, nec rogatus, descendit in Meleandri sca-
pham; qui se, in navi prior, ejus potestati tradi-
derat. Personabattoto litore navibusque sympho-
nia; simulque militum & remigum clamor, cele-
brandum mutuam Regum fidem; Non ferro, non
aggere, non custodibus tutos, simplici pietate at-
que jure hospitii, inter se jucunde versari. O mise-
ram sæpe potentiam, in qua raræ felicitatis est, ad
bona privatorum, nec suspecti commercii humani-
tatem, pervenire. Expositos in litore Reges rur-
sus amplexus, rursus blanditiæ tenebant. Hinc Ra-
dirobanem, cum in prima arena adorasset Deos Si-
ciliæ, Meleander illi exterior ad equos deduxit, qui
haud procul utrumque expectabant. Inde amicis
septi primum in urbem, deinde in arcem provecti
sunt. Purpuratis Meleandri curæ fuit, ut Sardinæ
Optimatibus illa vespera bene esset. Præbuere cer-
tatim hospitia, adeo omnis generis officia cumula-
ta, ut vix belli, quod arduum instabat, meminisset
hilaritas.

At non Archombroto læta hæc erant, sibi æmu-
lum advenisse cogitanti, quem à Rege & Argenti-
de non amari nefas esset. Ergo dum ceteri Radi-
robanis amicos excipiunt; ipse specie utilioris cu-
ræ discedit ad mœnia, quasi excubitores per omnes
speculas Regis nomine aditurus: ne vigilias sol-
veret auxiliorum fiducia: Sæpe immatura gaudia

aditum hostibus ad nocendum præbuisse. Atque ubi frequentiam evasit multo ante molestatam, cæpit in longo & vacuo aggere spatium temere inclinatis cervicibus, nexisque laceris, & ad pectus obnoxie adductis. Nunc amens stæpebat, nunc simul videbat innumera; incertus quid cogitare, aut unde dolere inciperet. Et, O Deos, inquit, ulcores! Tu enim Poliarchum odisti, tu hominis, quem carissimum habebas, reditum intervertisti, ut æmulum graviores acciperes. Quam male Radirobanes successit Poliarcho? cui me hoc pectus, hi lacerti, sed maxime amor, parem fecisset. At Radirobani quis me impetus, quæve virtus æquaverit? Non modo sibi nixus, sed tota regnorum suorum fortuna, procedit in certamen, verius in me quam pro Meleandro aut in Lycogenem. Quod si Argenidem amo, istum (ô dolor) necessaria ferentem auxilia non licet averfari. Tu ignavus amator nesciisti mereri quod optabas; ille invenit quo prius beneficium afferret quam posceret.

Sub hæc sui incertus, & grandioribus vestigiis ferociter obambulans, silentium aliquandiu tenuit; donec jurgio cum fortuna restituto inter acerbos risus; En jam, inquit, tres in Argenide laboramus, tres in felicitatem, quæ dumtaxat unum capit, sumus erecti; ego, Poliarchus, & Radirobanes; ut eos omittam, quos nihilo me esse saniores nondum intelligo. Miser! non vides quotidie plures in hæc vota orituros? nisi forte aut illa amari indigna est, aut solus es oculatus. Sed ceteris amovendis tempora sua erunt. Vide modo iste à Radirobane fluctus ne navem evertat. Incolumi Lycogene, intempestiva cum illo sunt odia. Certe præmium non auferet ante victoriam. At quot in armis vices sunt? quanto illo momento se fortuna in diversissimas retulit formas? Quid si fortitudinis ostentator extinguetur in acie? Quid si Meleandro gravis erit nimii beneficii conscientia? Curandum est ut hæc in Lycogenem bella mihi apud Meleandrum honori sint, & in Radirobane rudimentum. Fraudandus inter-

rim

rim animi impetus, ut, cum quo meditaris diffidium placide vivas. In hanc mentem utcumque compositus, successit ad vigiles, monuitque ne turbare lætitia stationum curam omitterent. Eadem Eurymedis cura, eadem Præfectorum omnium fuit. Sed militum castigata securitas, tamen plerumque inter vina & coronas vigilabat.

Postero mane de belli ratione cum suorum primoribus Reges egerunt. Radirobanis legiones erant adhuc in navibus: Nec ille ignarus, suspiciosum fore, si cuperet validissimas in urbem copias induci, sublevavit his verbis pudorem Meleandri, qui id se veteri liberaliter dissimulabat. In hac classe quæ stat in anchoris, carissime hospes, octo millia gravis armaturæ milites advexi; funditores, & sagittarios, ad millia quatuor. Equestres apud me juvenus est; sed pondere spatioque absteritus, equos in navibus paucos imposui. Si plures dederitis, fessiores à nobis invenient. Ceterum, ne Lycogeni diutius sit impune, si placet, in terram exponemus exercitum. Et quoniam impeditum rupibus litus solam per urbis pomærium viam præbet, cohortes singulæ recipientur in mœnia. Hinc, ubi per aliam portam munimentis oppidi excesserint, castra quæ in montis radicibus ponemus petituræ; rursus aliæ, aliæque, à litore ad urbem conscendent. Præsidium ex tuis in utraque porta erit, tam qua copię intrabunt, quam illa quæ receptos evolveret in campum. Meleander tanta sollicitudine nihil esse opus respondit; Nec quicquam à militibus timendum, qui fuissent sub Radirobanis disciplina. Custodes in portis si Radirobanes vellet constitui, ex suis sane apponeret. Nunquam sese tutiorem quam inter illius præsidia arbitraturum. Tali utrinque colloquio prolixum de humanitate certamen Regibus fuit.

Sed ut Sardi, Balearesque, de classe in litus effusi sunt, ad spectandos cohortandosque milites ambo in equis ad forum processere. Radirobanes aurea arma purpurei saguli ambitu non tota contexerat;

nudo capite, nisi qua fascia ambiebat. Meleander, & ipse armatus, longe constantiori majestate omnium oculos & studia trahebat. Primi funditores urbem ingressi sunt: Baleares hi erant, tribus quisque fundis armati. Nulli tunc genti ejusmodi habenarum major peritia; quam scilicet unam colebant à puero. Dicebantur excipere in aëre aves, & in probris numerare, si quem ictus fefellisset. Sequiebantur vexilla Sardorum, qui Punico more, ex gentis vicinia, armati, lævigatis atque ingentibus clypeis tegebantur. Gladii breviores pendebant ex balteo, quo consumptis jaculis uterentur; Cassides plerunque ex ære, verticibus in ursarum leonumve ridus horrentibus. Tantum exercitum ægre illa dies transmisit. Archombrotus atque Timonides in Meleandri castris erant, qui hospites ab urbe in præparatum vallum descendentes exciperent. Novum illi aggerem excitaverunt, valloque, quod Meleandri milites præbuerunt, aucta castra cinxere. Largus fuit à Rege commeatus, jussique Siculi partim ad Sardoium cœnam ire, partim in suis illos tentoriis provocare ad epulas.

Longe alia facies in Lycogenis castris. Quippe postquam de Radirobanis & auxiliorum adventu certa fide relatum est, plerisque metus insaniam excussit. Quid in Regem essent ausi, tum demum inuebantur. Subjiciebat paventibus sollicitudo, adesse jam Deos violatæ ultores majestatis: & consternatio animi in omnibus, etiamque vulgaribus rebus, dira omina inveniebat. Auxit hos metus alacritas Regum, quibus maxima erat virium suarum fiducia. Quippe puditur tanquam obsessos in urbe confidere. Promoverunt itaque castra à radicibus montis propius hostem, ut, si prælium detrectaret, vel pellerent vallo, vel fossis incingerent. Causa, & imperatorum majestas, magnasæpe in bellis momenta sunt. Regia castra majori auspicio venerationem invenerant, Meleandri & Radirobanis tentoriis per summi imperii insignia late surgentibus. Hinc coram militibus spes acrior subjiciebatur; inde

inde hostes ad suæ militiæ ignobilitatem jam laxatis animis respiciebant. Sciebat quoque Lycogenes, nihil oprabilius sibi quam prælio experiri, priusquam altius timor in suorum mentibus perciperetur, gaudebatque, id ipsum Reges velle. Adhuc enim incerta lux erat, cum, ex regiis castris educi ad pugnam exercitum, exploratores ad eum retulere. Ne itaque remoraretur vir acer, in tentorii culmine coccineam tunicam committendi prælii signum exposuit. Per varia deinde castrorum ferebatur; nunc militibus, nunc præfectis spem & animum fronte, verbis, habituque sufficiens; Quid metuerent tot victoriis clari? an Meleandrum veluti ex fuga reprehensum? an peiraticam Sardorum insaniam? qui non tam propitii Meleandro in Siciliam appulerant, quam ex bello prædam quærentes. Si inclinabit victoria ad nos, inquit, properabunt egregii auxiliatores Epeiræten spoliare, & in suam inde classem relati, circumferentur ad alias fraudes. Ac etiam ut illis fides sit integra; at num putes, pro ignotis & externis sanguinem gnaviter daturus; cum præsertim sint à nobis, in quos pugnandum est, nulla rixa laceßiti? Destituent sua fuga Meleandrum, si vos senserint viros, si quicquid minantur experiri inceperint, denique si cogitabitis, in omnibus quidem bellis pericula esse, at raro tantæ laudis offerri materiam, ut duo simul Reges inter spolia aut captivos possint haberi.

His dictis cum milites processissent extra vallum, caninum catulum de ritu Spartano (nam originis milites admonebat) Marti Enyalio immolavit; & esselitatum emptus aruspex in manipulis sparsit. Acies autem eo modo ordinabatur. Dextrum cornu frater Oloædemi Menocritus ducebat, partium studiis & privato dolore Regi hostis. In lævo, quod paludibus tegebatur, tirones & mercenariorum suspectos Lycogenes locaverat, Nabide duce; ut intercepta fuga animos ad vincendum acueret. At ipse dilecto suorum robore in medio erat, equo sublimis, vultuque terribili, quem tot simul

affectus in incerto sceptri vel mortis incenderant. Expectabat ut hostis copias, ut apparebat, instruat admo- veret; cum ex Meleandri acie visus quidam in equo procedere, quem modico intervallo pauci milites tanquam ad præsidium sequuti sunt. Is, confecto plus medio campo, longe à ceteris stetit solus; & vario corporis motu videbatur postulare colloquium. Misit quoque Lycogenes haud impar- em manum, unumque qui præiret, seu colloquendum esset, seu certandum, idoneum. Conjecerat, ex juvenute Meleandri aliquem esse, qui singulari certamine prælium partium præcepturus, parem ex hostibus superbe flagitaret; cum ex illis quos explorandæ rei dimiserat, unus redit; publiceque renuntiat, hunc à Meleandro cum caduceo & infulis esse præconem. Mira expectatione acies tota dirigit; quid hostis armatus nuntiaret; quæ fœdera, quæ commercia, jam telo erecto mutuas cædes ferentibus. At præco, postquam habuit qui audirent; Rex furoris præteriti, inquit, gratiam facit, si qui defectionis poenitentes ante vesperam in ipsius castra transiverint. Quicquid hætenus est delictum, nulum forum, nulla lex vindicabit. Hanc veniam sua fide publice sancit. His dictis, schedia, in quibus eadem referebantur, plenissima manu sparsit, versisque habenis ad suos, qui haud procul expectabant, revertitur. Milites plus viginti illas voces acceperant: quibus ad suorum ordines reversis, statim fremitus per cohortes increbuit interrogantium, proximisve narrantium, quid præco attulisset. Et Lycogenes cum præter spem hæc avide à multis audiri frenderet, dissimulato metu; Meleandro, inquit, parendum, ô milites. Ad illum, sed armatis, eundum est. & accipio omen quod ad sua castra nostros exercitus invitat. Spes est, in iis nos hodie victores accubituros. Inter talia, suorum cuneos adhortanti relatum est, Reges eo die potestatem pugnæ non facere. Sed exercitus partem locavisse in tumultum, qui ante castra erat; excepturus si qui ab ipso deficerent. At ille,

Eli-

Eliciam, inquit, ad pugnam, sollicitatores fidei nostræ, cogamque jam, viribus, non improba arte, discernere. Ite sub suis quisque signis, ite, milites, Diis volentibus, & jam sua confessione impares vobis opprimite.

Sed ægrius miles imperata exequebatur. Inter se mussantes videbat, & in pluribus impetum fractum; utique postquam primus Acegoras ausus est deditio-
ne experiri Regis fidem. Vir egregia fama, clientibus & stirpe præcipuus, minus suo quam temporum vitio sequebatur Lycogenem. Gnarus ergo, ingentis gratiæ locum patere occupanti, cum quadraginta fere militibus & amicis aliquot erupit; emensoque qui interjacebat, campo, ad primam Meleandi stationem posuit arma. Tum ad Regem deductus; Desertoris nomen, inquit, hoc facinore non metuo, ô Rex. Abscedo enim ab adulterina militia ad justum imperium: errorisque in te mei solatium habeo; quod tarde cum factiosis conjunctus, ad officium redeo omnium primus. Rex paucis collaudatum, monitumque, quia viam ceteris præivisset, præmia expectare, ad Archombrotum mittit. Mandatum huic erat, cavere ne reconciliationis nomine pejora pararentur. Igitur in campum eductos qui regiis castris erat obnoxius, fide interposita incolumes fore, inermes constituit. Acegoræ tamen, duobusque præterea, in honorem generis reddita arma; iidemque haud procul à Rege adjuncti purpuratis.

Ceterum apud Lycogenem haud obscure omnium ordinum fides nutabat. Multi per circuitus dilabebantur. Hi commilitones sequebantur, illi trahebant. Tandem Lycogenes ex re capto consilio, subitum de cespitibus tumultum conscendens, edixit ut ad concionem saltem silentium afferrent. Et mox; quo vos, inquit, nomine appellem? commilitones? an, quod abominor, hostes? Sed quocunque vostitulo censeri æquum est, ne quis infames, ne quis desertores militiæ dicat, missionem facio, Solyte cingulum, abite domum, cives.
Neque

Neque in mei gratiam ad bellum coiiistis; sed opera mea & consilio usuri. Jam vero remitto sacramentum, desino vobis incolumitatem præstare; quia invitis beneficium facere, sæpe pro tyrannide habetur. Vos incolumes, vos victores esse volebam; & jam prope eratis. Nunc turpi confessione ignaviæ hosti perculso atque irato cervices subjicitis. Quis Pan? quæ furia animos lymphavit? ô milites. Absolvebat vos justissima causa, quos poenitentia nunc sponte reos facit: Miseret me sortis vestræ plus, quam pudet levitatis. Ite sane, ite instar victimarum; siue Meleander ira recenti perire vos volet, siue ad securiorem vindictam servabit. Ego cum intactæ fidei viris rempublicam non deferam; & Meleandri in vos perfidiam, immemor quid hodie meriti sitis, ulciscar. Et Diis quidem gratias habeo, quod ante certamen secernere à fortibus viris voluerunt lubricam vestram fidem. Potuissetis in ipso discrimine bonos milites permoveere, quos jam abitu vestro lustrabitis. Absit enim, tam male Siciliæ consultum sit, ut non plurimis restet integer animus. Hos jam vultu, hos alacritate secerno; videoquæ, plus indignatione vestri erroris, quam ejusmodi commilitonum jactura commoveri.

De suggestu inter hæc descendens, potestatem iterum fecit si qui vellent abire. Tanta libertas paulo ante carissimi ducis plurimorum pudorem excitavit. Itaque multi illius partes obstinavere; maxime qui conscii sibi erant, præter civilis defectionis fas aliquid peccavisse? aut quorum egestas pro supplicio metuebat inopem pacem. Interim alii passim excedebant manipulis; & nunc viarum anfractibus, nunc publice, & per compendia, signa Regis petebant. Non pauciores quindecim millibus sui deditionem fecerunt, sapius asserente Meleandro, noluisse se tot civium morte victoriam emptam, quot sibi ille dies reddiderat. Tanta clade perculsus Lycogenes, repetit castra cum illis, quorum fidem probaverat ceterorum defectio. At
Reges.

Reges incruenta felicitate sic potiti, vix gratulantibus sufficiebant; dexteram, chlamydem, equum, ipsa vestigia, omnibus pro cuiusque sorte tangentibus.

Redeuntes in castra omen etiam excepit, quod maxime vatibus placuerat. Cum enim tentorium Meleandri incommodo loco positum fumuli in editiora transferrent, fierentque exiguae fossae statuendis stipitibus, quibus religatum tabernaculum niteretur, reperta sunt aliquot ossa, corporis quidem, ut videbatur, humani, ceterum longe assuetam hominum illius seculi mensuram vincencia. Nec dubium quin alicujus de gente Cycloperum reliquiae essent. Continuo Augures interpretati sunt, omnes Siciliae vires subjici Meleandro; cum nihil in ea fuisse validius Cycloperibus memoretur, qui tabernaculo Regis subiecti, se ipsos denique tradebant. Nondum intra aggerem Meleander & Radirobanes erant, cum haec illis immensorum corporum frustra gratantium vatum adulatio ostendit. Plus inde stuporis Radirobani quam Meleandro fuit non tunc primum ossa Cycloperum contemplanti. At Radirobanes, qui antea ipsam Cycloperum memoriam in fabulis habuerat, cum & ossa contrectaret, & videret, Meleandrum vix ad spectaculum, tanquam haud insolens esset, moveri; sciscitari impensius institit, quae gens illa Cycloperum, quibusve moribus; unde orta, quomodo periisset: Et Meleander, qui, belli atque castrorum cura Eurymedi tradita, ad securitatis regiam speciem, variis hilariter sermonibus vacabat, Sardis maxime circumfusus, latusque de suae Siciliae monimentis interrogari, dum in castra procedunt, sic orsus est. Cycloperum omne genus quidam ferum fuisse, & silvestre; alii, non Deorum modo cultores, sed & sanguinem, putant; Primos tenuisse has sedes; simplicibus legibus vitam inter se agitavisse. Illud in confesso est, excessisse humani corporis mensuram. Et hinc exteris forte error; ut cum isthuc appellerent, in immanibus corporibus
 impias

impias mentes latere crederent, aut nec colloquium ausi, in ipso terrore spectaculi toto remigio abirent à litore. Prætercetera, ne eorum mores damneni, facit vetus Græcorum religio; Apud quos in Isthmo Corinthiaco ad veterem aram Cyclopibus tanquam cælestibus fieri mos est. Unde his ortus, quæ leges, quæve facinora, rudis ætas involvit; nisi quod maxime infederunt Ætnæos & Leontinos specus, quotque genitos Neptuno jactatum est; quem plerumque immanibus viris patrem nostri majores fecerunt. Nec mirere, tam pauca duravisse ab intima vetustate eorum vestigia. Quippe & priores Saturno hic regnarunt, à quo sunt tot ætates, ut Chamaeseni, quod præcipuum oppidum condidit, dudum ruinæ exciderint. Sola de Cyclopibus sepulcra supersunt; sed & illa plerumque in antris, quorum ora vel voraginibus mutata, vel cumulis ruinarum celata sunt. Sæpe tamen in illa imprudentes incidimus. Quantæ illæ cadaverum moles? quis in extinctis frontibus vigor? ac quam denique ora fabulis suis digna? Haud procul Syracusis venatum exiveram, cum in campo, quem Gereatem dicunt, canis sagax, tanquam feram indagaret, ad incognitæ speluncæ ora se penetrat. Pertinaci lattratu cum nos illuc traxisset, video antri intus horrorem, ad quem veluti sacrum exhorruì. Subiit inde animus ulterius explorandi id quod Dii obtulerant; sentibusque utcumque dimotis circumspicio à limine quicquid lux tenuis & eo tantum aditu accepta aperiebat. Locus defederat in profundum, ducebantque in imum fixi gradus. Illatis igitur satibus cum exiguo comitatu subeo terram, frigore, & solitudine, grave aliquid inspirantem. Angusto progressi vestibulo, tandem in parentiora successimus. Pandebatur late specus. Tophi sublimes, laterumque exudantium curvatura nitebat pellucida crusta, & crispata gelu aquam imitante. Ingens erat in medio saxum, quod illic, ut ex radicibus constabat, natura posuerat. Id vero terribili prodigio onerabatur. Timore

meo proloqui, mi hospes. Nam quid sperem apud te fidem, qui hisce oculis & manibus vix credo? Dicam tamen, ut vel mihi persuadeam ipse quod vidi. Jacebat supra saxum terribilis moles ad membrorum humanorum distincta figuram. Sola magnitudo verabat pro cadavere id haberi. Tarde igitur accessimus; diuque, sive monstrum hoc esset, sive Deorum aliquid, manus non admovebamus. Caput adhuc non inviolatos modo crines, sed & vultus, servabat. Ferox barba procumbebat in pectus, & à genis utrinque cum pari miscebatur cæsarie. Quid crura? quid lacerti? quid inetarum instar pedes? Signum probe effictum, cogitabam, si hoc artifex figuravit: Sin naturæ opus est, unde jam imbecilli, unde homunciones à magnitudine illa excidimus? Mox stupore, ut solet, dilabente, primus injecta manu, ausus sum quid hoc esset experiri. Sed quodcunque ad contactum pervenit, video in pulverem residere. Et hinc facta cunctantibus fides, verum esse corpus humanum. Ac ne periret mensura, priusquam inter attrecentes solveretur, cadaver quam longum esset exigimus. Convenit inter omnes, ad viginti cubitos pervenire. Tanquam Heroi sacrum fieri volebam, & inviolatum relinqui. Sed dum hæc cogito, sub meorum manibus momento in cineres defluxit. Restabat occiput solum, arcusque costarum, & crura omnino paria mole quam fulserant. Ea meo jussu servata, carissime hospes, & pro Neptuni foribus Syraculis appensa miraberis. Ex Cyclopiibus fuisse, non ambigo; maxime cum ad hanc pene mensuram aut interdum agresles reperiant tota in antris cadavera, aut ossa inter egestam humum effodiant. Sed malui, quibus ipse interfui, apud te memorare. Neque Siculi mei, ut forte existimas, quæ modo effoderunt utcunque grandia ossa, ad nos ideo devulere, quod nescient, sæpe mihi majora diversis casibus fuisse oblata: sed quia visum est Aruspiciibus lætissimum monstrum, ea in

in solo esse reperta, quod meo tabernaculo destinabatur.

Inter illos sermones ad locum pervenerunt, unde hæc fossores eruerant. Cœnavit ea nocte apud Meleandrum Radirobanes: Adhibiti que convivio fuere præcipui utrimque amicorum. Ecce autem, dum poenitentiam tot civium qui redierant ad Regem, omnemque illius diei fortunam sermonibus celebrant, intrat cum literis ad Meleandrum miles. A Præfecto Catanæ veniebat inusitatæ felicitatis index. Quippe Catanam Regi fidelissimam Anaximander Lycogenis nepos obsederat. Sed cum extrema imminerent, Ætna subito furore exarsuans, præter ingentem vim lapidum, & cinerum moles, tres ex liquidissima flamma rivos evomuit; qui tanquam conducta opera in Anaximandri castra fluxerunt. Nocturna hæc strages fuit. Jacebant homines pecudesque, machinæ, tentoria, arma, quicquid in cursu ignis torrens ostenderat. Ea peste trecenti milites consumpti sunt. Anaximander, & ipse malo afflatus; postera die, amissis quæ ad inceptum necessaria erant, obsidionem laxavit; cumque lectica ad Lycogenem referretur, erupere Catanenses; cæsisque quotquot repugnare ausi sunt, ipsum quoque ceperunt. Jam Regem consulebant, quid fieri eo vellet. Hoc nuntio semel iterumque audito, in tantum repente gaudium tam convivæ, quam qui ministrabant, effusi sunt, ut non voci, non plausui temperaretur; secutique licentiam qui ad fores in statione erant, serpente læticia tota castra impleverunt. Non jam ferro, non viribus opus; ipsos Deos, ipsa pro Regibus elementa pugnare. Coronæ inde passim Deorum signis datæ: congestique in utrumque Regem flores; & promiscuo impetu, ausi milium multi non prætorium modo, sed & triclinium intrare.

Sedatis deinde gaudiis, Radirobanes curiosa sedulitate à Meleandro quæsit; Unde illud ab Ætna in Anaximandrum auxilium; an credibile esset, à solido monte posse tantam vim ignium effari; quis
in

in visceribus ardor, quis genius, quæ soli natura. Hic paucis docere Meleander, longe altissimum esse illum Sicilia tota montem, qui nativo sulphure, receptoque in visceribus vento, exæstuans, impatientem custodiæ flammam per hiantis ruinas cacuminis attollit. Neque vero quotidianis ignibus, inquit, fervet hic apex. Sæpissime ater fumus est, per longa volumina cælum inficiens, favillas interdum aspicias huic mittas caligini. Rarius denique se ipso citatior turbo, proruentibus flammis, vicinam regionem foede pervastat. Quippe spississimus ignis à summo emanans cacumine, torrentibus veluti rivis deorsum exigitur, in perniciem trahens quicquid occurrerit. Tunc vero graviora quam è cælo tonitrua, & populis terror, ne, quanta est Ætna, se solvat, obruatque Siciliam. Nec minore, quam pro tumultu, prodigio saxa ingentia ex montis visceribus hoc tormento in campos mittuntur. Adhuc fuligine plena sunt, totoque colore indicant ab incendio se venire. Cinerum deinde tanta vis ab igneo jugo, ut ad multa millia impetuprimum suo, mox vento, circumlati, obruant alte campos, & deprehensas segetes enecent, solumve corrumpant, ad sementem deinde inutile. Ita saxa, cineribus, & maxime flammis, non tantum armenta hauriuntur, vel casæ pastorum; Silvam omnem hæc pestis, quacunque inciderit, necat. Tota oppida sic interdum periere. Carana vix multi operis aggere setatur; urbs inter montem & mare opportunis sedibus, si hæc pericula absint. A Lycogenis militibus obsidebatur. Sed, ut audis nuntiari, Dii hos ignes ex Ætna, supplicia antea nostra, nunc beneficium suum fecere.

Postquam desit Meleander, ipsa res, convivique alacritas, sermones provexit in diversa. Quicquid in Sicilia dignum quod nossent externi, memorabatur. Fabularum inde voluptas historiam abegit. Qui canes lattratibus Scyllam ambirent: quæ Charybdi prolygies, quæve ora inexplera naufragiis. Ac inde infelix amator de calido vulnere pro-

provolvbat frigidissimam aquam. Fugiebat Galatea saxa Cyclopis, non sine aliquo metu narrantium. Ab Elide alter amator subibat maria incorruptus, & Archusæ pernicitatem prosequabatur. Cadebat sub Hercule Eryx, & maledicebat cæcibus Venus. Religiosa etiam reperebant, facili in Deos inter convivia pietate; Quæ Insulæ parte erupisset ad connubium Pluto; quæ horridi currus signa; quæ dimoræ ad exeuntis impetum rupes: Ubi rapta Proserpina, ubi fessa, ubi zona illi exciderit; in quem cespitem primum sese Cyane fluere sit mirata: Frustra usurpare Eleusinos aliena monumenta: nec prope Cephissum, sed à Sicilia fuisse Diti viam, qua dotalibus umbris sponsam inveheret. Terrores inde Cereris referébantur, & nocturna religio, quæ tædas planctusque secretos initiatis credit. Primam noctis vigiliam inter illos sermones cœna consumserat; quod, ex tuba ut constitit, imperavit Meleander ultimam mensam tolli. Sed de convivio consurrecturos, jamque libantes Mercurio, subito ferox clamor, unoque per castra tumulu terribilis, longe alio motu complevit.

L I B E R I I I.

CUm in castra jam pro militibus laxa perturbatus Lycogenes intrasset, ferox mali insania, & mox necessitatis ingenio, ultimis consiliis aperire animum cœpit. Inclinatam rem, nisi statim erigeretur, silti non posse; Noctem si suis ad cogitandum dedisset, forsitan tutiores sequuturos. Quid vero si nec simplici defectione contenti, ex sui ducis captivitate præmia apud Meleandrum quæterent? infelicibus inimicos omnes esse. Sed nec nova auxilia jam sperari; nec aperta vi se Regibus parem fore. Belli furto igitur opus, dum restabant quibus adhuc imperaret, & recenti gaudio cuncta

cuncta in Meleandri castris fervebant. Oppressurum
 forte incautos; & in partibus esse noctem, illatos
 tumultus geminaturam. Celere saltem exitium pro
 beneficio fore pejora metuendi. His secum ex-
 actis primores amicorum advocat; ostendit hostium
 castra. Et, Quid agere jam creditis, ait, immerito
 suo victores? Gaudio marcent; & inter suas insu-
 las tanquam victimæ opprimi possunt. Age modo,
 & transfugarum nostrorum beneficio utamur. La-
 xaverunt suo adventu, tanquam bello jam confe-
 cto, quicquid nervorum erat in hostibus. Super-
 veniemus ergo incautis; & quo plures sunt, eo
 magis confuso exitu se ipsi onerabunt. Nemo fuit
 cui non videretur solertissime dicere. Ad suos igitur
 quisque digressi, monent ut sufficere modo ve-
 lint Diis vocantibus. Offerri victoriam contra feli-
 citatis impotentes. In solutos, vinoque depositos,
 esse eundem. Iram deinde acuebant; Et vero fe-
 rendam ab iis omnem cladem quam non priores in-
 tulissent. Tenebræ, & dulcedo fallendi, ad alacri-
 tatem plurimum erant; multisque magnitudine cri-
 minum à spe veniæ exclusis, strenue aut mori aut
 vincere placebat.

Cum igitur provecta nox esset, bipertito agmi-
 ne, quo latiori terrore hostem obruerent, iter in-
 gressi sunt. Via erat per patentes facilis campos, &
 ad ipsa hostium ducebat prætoria. Per eam Lycop-
 geni placuit ire. Angusta alia, sed prior, dumis
 plurimum tegebatur. Hanc iniit cum parte copia-
 rum Menocritus, lentissime progredi iussus, nec
 aliquid ante movere quam præliantem cum sta-
 tione Lycogenem ex tumultu cognosceret: Tunc
 & ipsi multo clamore in vallum piterentur; quip-
 pe dilapsis in Lycogenem illarum stationum militi-
 bus, nudum latus subito occupaturi, vel aversuri
 saltem ab eo aliquam belli partem. Plus duode-
 cim armatorum millibus hoc bivio in Meleandrum
 ibant, haud impar ad spem victoriæ exercitus; ma-
 xime in necessaria fortitudine ferocior. Et silentio
 quidem ivere, donec in vigiles subito cursu irruer-
 ent.

rent. Tum vero quicquid ad horrorem valet, impigre cumulaverunt. Tubas & tympana ex composito plura quam pro usu portaverant. Accessit inconditus clamor se mutuo ad victoriam invitantium.

Jamque pellebantur stationes; cum qui proximi in tabernaculis erant subito metu attoniti surgunt ad arma. Sed accenso per tentoria tumultu, maxime à somno aut vino venientes, se ipsi incondite premebant: Territi, semiermes, sine imperio aut consilio palantes: Quæ tam subita clades? Quis in castris grassaretur? An externa hæc pestis, an domesticum prodicionis nefas? Multi arma, fugam plures meditabantur. Neque satis ad signa poterant convocari, misti tumultui, & inter tenebras licentius metuentes. Convivantibus Regibus, famam mali simul clamor, simul nuntii attulere. Nec quid certi nuntiabatur, nisi ad portas castrorum pugnari. Radirobanes, à suis iu tentorium raptus, cingitur armis. Eadem circa Meleandrum cura erat; cui ad secretum vocato Archombrotus toto ore interritus; Si pateris, ô Rex, ego hac nocte tuo periculo defungar. Quid juvat tenebris te committi, & pugne, quæ unde sit, aut ubi, adhuc nescimus? Subduc tuam senectutem, ex qua tot mortalium salus pender, sive hoc prælium est, sive fortasse insidiæ. Si placet, auspiciu tuum subibo, meaque fortuna, si quid in tuum corpus paratur, excipiam. Arma tua, & chlamydem concede. Tu per portam quæ ab hoste aversa est, egressus, cum delectis aliquot militum, necessaria pericula te servabis. Placuit fraus illa Meleandro, fidemque miratus per propria discrimina capiti regio caventis, tradit juveni sua insignia. Ipse in ignotis armis ad portum cum paucissimis elabitur. Apice ergo & purpura insignis Archombrotus, cum iis qui conscii fraudis erant tabernaculo egressus ferebatur, qua pugnantium clamor vocabat. Præcipitatio, & quod intra cassidem vox inclusa suum genium non servat, vetuere ne qui loquen-

quentem audiebant, intelligerent non esse Meleandrum. Ubi vero ruit in pugnam, omnes non tam in hostem quam pro Rege accensi ad subsidium properavere. Lycogenes vallo reciso occupaverat turrem; neque paucos suorum in eam receptos ulterius effuderat. Jamque in primis viarum angustis per castra pugnabatur, cum ferro Archombroti tres continuis ictibus ceciderunt. Qui circa illum erant, Regem senem in hoc robur valuisse credebant, & æmulis per lætitiā viribus pugnantem sequebantur. Eo impetu territus hostis pedem versus aggerem referre cœperat; Cum ex alia castrorum parte auditus est Menocritus, & ipse cum suis ingenti ululatu noctis & belli pavores ingeminans. Dubio & multiplici malo terribus miles regi ægre jam poterat; cum Radiobanes strenue ad illam periculi partem conversus est. Occurrit ergo Menocrito, repellitque cum eo inuidentes. Sed illi non periculis, non vulneribus tardati, sola morte sistebantur. Nunc in propugnantes erecti, nunc alterni tecti clypeis, & pertinaci testudine succedentes ad aggerem. Atrox facies rerum. Hinc Archombrotus jam receptum intra castra Lycogenem sustinebat; illinc Radiobanes arcebat Menocritum. Utrunque infesta nox, incertis per tenebras quid oppugnare potissimum oporteret, vel truci; donec Lycogenes in proximum tabernaculum facem emisit, suis admonitis, ut passim castra incenderent. Hostem cum suis sarcinis conflagrantem, sibi ad victoriam lucem daturum. Contra regius miles confestim diruere vicina incendio tentoria, ne ulterius diffunderetur incendium. Adjuvitque sollicitos imber, qui impetu fusus, malum compescuit. Sed & lubrica inde terra fallebat subinde militum pedes, neque certos ictus esse patiebatur. Nocte inter mutuas cædes exacta, tot corpora quæ jacebant, tantum sanguinis fuscum, & omnia strage immania, calidos furentesque erexerunt in rabiem. Tanquam primum ad certamen coiissent, toto impetu implicabantur; videbaturque singulorum po-

K

uis

tius odiorum crudelitas, quam publicarum partium esse certamen.

Jamque non diutius sustinebat Melcander abesse à suorum discrimine. Ergo ultima ausurus, jussit Archombroto nuntiari, se esse in procinctu: At ille Eurymedi; Si Rex cum suis advenerit, inquit, laborabimus multitudine, ô Eurymedes. Castrorum angustia tot propugnatores non capiunt. Præstabit, ex his ipsis quos nobiscum habemus educere, qui improvise circuitu terga hostium cadant. Nam quid equitatus noster cessat? quid arcus inter tentoria ista compressi? Facile Eurymedes assentitur Archombroto; delatusque ad Regem, quid è re præsentis sit, monstrat. simul partem copiarum per aversa castra deducens, cum ipso ad includendum hostem convertitur.

Lycogenes, intellecto periculo (jam enim ultimam suam aciem circumveniri audierat), tamen ab hostibus quos habebat à fronte, in Meleandrum averti non voluit, ne species fugæ esset; sed ad Menocritum mandata dimisit, ut quam ocissime illic suos inveheret. Cum ille pateret, Radiobanes recedentem insequutus, partem secum exercitus eduxit. Multa planicies, & explicandis militibus apta erat: Illic ergo Menocritus in Meleandri & Radiobanis medio deprehensus, & utrimque in arcum compulsus est; Balearicis sagittariis & Siculo equitatu in aperta denuum pugna valentibus. Hi cursu effuso, illi contentis arcubus prope simul longeque turbabant. Tunc vero Lycogenes, gnatus, si cum copiis deleteretur Menocritus, de partibus esse actum, frendens, & animi impos, eo vexilla omnia ad ferendam opem egit; obliquo tamen cursu, ut & latus infestaret Meleandri, neque terga insequenturo Archombroto præberet. Nec segnius Archombrotus laxata casside vultus exeruit. Et sum, inquit, sum Archombrotus, commilitones Dii bene quod Patroclo felicior sub majoribus armis fefelli. Regis jussu quos videtis cultus sumpsi, ne frustra nocturna discrimina subiret. Si saluum hunc vultis,

vultis, bis vincendus est Lycogenes. Jam enim in Regem contendit, non tam quod victoriam illic speret, quam quod hic victus est. Tamen à furentis & morituri impetu Regem eripite.

Post hæc dicta, qua direptum à Lycogene vallum erat, prorupit; & acies acclamationibus exultans, ducentem sequuta est. Nihil vero illo certamine crudelius. Alternis cohortes fugiebant, & sequebantur confusa late signa: non frons, non terga aciei, non latera aut cornua erant. Surgebant acervi cadaverum, & per ipsa mortuorum vulnera vivi pugnabant. Meleander supra ætatem fortis inter militarem audaciam ducis oblitus videbatur. Circa illum Eurymedes & Arsidas, eximia virtute simul intenti ad certamen, & Regi metuentes. At Radirobanes propria ferocia, præmioque quod sperabat accensus, omnia audebat. Nunc hostium turbabat ordines, nunc vulgaribus non contentus periculis, quacunque rem perplexam aspiceret, impavidus effundebatur. Sed non idcirco hostes cedebant. Rabies, &, quid de Rege meriti essent nihil fallens, conscientia, multum ipsis commendabat nobiliorem in acie mortem. Eminebat Lycogenes notissimis armis, & per suorum ordines ferebatur, collaudans milites, increpansque, prout cujusque exigebant facinora: strenueque, si qua lababant, hostium cæde restituens. Tandem Archombrotus, inter ipsum pugnae ardorem, animum sumpsit ad facinus supra omnia quæ in acie edebantur eximium. Urebant juvenem & Radirobanes æmulus, & hostis Lycogenes. Itaque vicino Timonidi curam dedit eorum quos ducebat; Ipse cum suorum aliquot avide ruit qua pugnabat Lycogenes. Et ille se quæri indignatus, ultro in venientes prorupit. Prior Archombrotus hastili in pectus impresso cum frustra illius clypeum tentavisset, haud mora grandi ab eo bipennis ictu sine successu excipitur. Uterque dexteræ suæ iratus, telisque absque vulnere redeuntibus, fatali quodam æstu effervuit. Ac dum repetunt ictus; dum

armorum aditus vestigant, Archombrotus moræ impatiens, quam proxime equum admover, subitoque amplexu Lycogenem ligans, simul ab ipso adstringitur. Inter hos nexus mutuo pondere ad terram ducuntur. Eoque in lapsu, virtute & industria Archombroti evenit ut Lycogeni incideret. Plurimi militum uno turbine luctantes oppressere; hi Archombrotum, alii Lycogenem sublevaturi. Versabat se in arena Lycogenes obligatus tiliarum & lacertorum hostilium articulis. Sed Archombrotus, quamquam multum inter turbam & ictus anhelabat, non passus attolli jacentem, brevi pugione repetiit vulnera qua lorica desinebat, donec eum constaret expiravisse.

Ubi vero extinctum Lycogenem utrique vident, longius clamor dissensusque exortus est, his de victoria exultantibus, illis horridum ejulatum in proximorum funerum confessionem tollentibus. Ineumbit attonitis acrior cum suo milite Archombrotus, terroremque per illorum aciem late circumfert; utique postquam decisum Lycogenis caput arrepto capillitio alte concuiens, de clade dubitare non passus est. Sat deinde quassatum ad Meleandri pedes projiciens: En, inquit, jam tranquillum Lycogenem, & cui fidere, o Rex, possis. Pati exitio ceteri hostes, quotquot clementiam tuam nolent, Deorum severitatem experiantur. Meleander Lycogenis caput asservari præcipiens, in trepidos & dilabentes invehctus est. Jam enim totis campis non certamen. sed strages videbatur. Nemo ferebat ora victoris, aut revocantem audiebat Menocritum. Quidam montes ad fugam petiere; alii locorum periti in proxima antra; plerique qua metus & fortuna ferebat, improvidi errabant. Nonnulli cursu exanimes procumbebant in terram, mox fœde insequentium equorum ungulis protriti. Nullis in miseris casibus ruina pepercit; Raditobanes fugienti instans Menocrito, ex armis & galeæ apice cognitum capi præceperat. Nec ille, jam fugæ præcepta, ignaviter certabat, donec capto, subitif-

que

que adstricto vinculis, non modo non in hostem, sed nec in se saviendi copia fuit. Vespera erat, priusquam se ad Meleandrum omnes ex persequendo hoste reciperent. Et Rex, quamquam peracto jam bello, in castris per tot mala corruptis pernoctavit. Sed prioris noctis furiae inquieta gaudia suspenderunt, appositis undiqueque vigilibus, ne qua bellum resurgeret.

Nicopompus licet de praelio erat lassus, tamen nescio qua hilaritate compulsus ad carmen est: lætitiæ impetu ad eum furorem sponte vergente, qui rapta varum ingenia Diis miscet. Ergo sive quomaturius gratularetur suo Regi, sive ut ex celeritate æstimaretur industria; forte etiam ut ineptos poëtas terreret, haud dubie nisi statim arcerentur verbosè cruciaturos victoriam; paucis horis condidit istud carmen, tradiditque filio, adhuc scilicet prætextato, qui id Regi primo mane tanquam suos labores porrigeret.

*Vicinus, o magni tandem exaudita piorum
Vota Deis. Nunc alma Salus, nunc secula curat
Juppiter. Omnis io Superum domus, omnis honores
Ara ferat, nullæque vacent à fronte corona.*

*Viderat infidos late seivire maniplos
Armipotens, Siculasque rapi vertigine mentes,
Quamquam savus amat ferrum, quamquam ardua
multo*

*Sanguine tela madent; semperque ad frana tumultus,
Et furor, & fracta vastus in mortibus hasta:*

*Hæc tamen invitus strages, hæc funera vidit;
Tunc primum iratus bellu, ex quo improba calum
Terra Gigantea tetigit formidine pugna,
Et Pallenis Superi sudastu in arvu.*

*Ergo animis unctaque calens, & grandior ira,
Terribilem dextra pinum, lavaque frementes
Exhortatur equos, Vix Thracia liquerat arva
Phryxæosque sinus, & jam nostri alta Pachyni
Torvus in aspectu pulsabat litora curru.*

*Tempus erat, quo mista acies, insensaue signa
Certabant, Regisne forent, hominumque, Deumque.*

*Jura soli, an nostris rebus regnaret in oris.
 Jam partes, Meleandre, tuas, jam numine toto
 Aucturus, volucris Mauros se nube tegebat.
 Cum medio obstupuit cursu, librataque tela
 Continuit; rapidi vix audire jugales
 Imperium, & prono non sat steter orbita calo.
 Tunc sic ore loqui. *Quanam hac spectacula belli?
 Invideam, laterne magis? Nil Marte fauenti,
 Nil opus est. Vincent, sed non heu munere nostro,
 Quos vicisse velim. Virtus hac fata peregit;
 Indulsi que suu. Quanam hac sub casside sancta
 Canities? Tunc hic animu annisque verendus,
 Tu pugnas, Meleandre; & nondum deficit hostu?
 Talu siderea quondam Saturnus ab arce,
 Assertor si stare sui, si bella subire
 Noffet, adhucque recens dextra terrere periculum,
 Non Latio celandus erat, non aurea nostro
 Sub Jove mutatu liuerent secla metallu.
 Quinam autem (ô animos! ô nostram aquantia
 sortem
 Pectora! & emissa plus quam mortalibus hasta;)
 Quinam illi mediis victores hostibus ardent,
 Impelluntque acies? Parili quam fulgure cassis
 Emicat, & geminos mors effera surgit in-enses!
 Nempe ambo externum Siciulu genus; ambo trium-
 phos
 Adproperant, Meleandre, tibi. Sardoæ veretur
 Hunc dominum tellus; Libyci hic venit ab oris;
 Maeste animu gens ambo Deum. Vos omnia fama
 Secla manent, donec vestri servata lacertu
 Insula spumantes circum teret altior undas.
 Quid reliqui? quid deinde duces? quid sidera miles
 Promeritus? Vade ô celeri Victoria gressu;
 Sudantemque tua lauro deterge laborem;
 Vade lubens, meritoque para sub vecta triumpho
 Te simul & magnos populu ostendere Reges.
 Dixerat Armipotens: Et jam fuga devia cœtus
 Fregerat hostiles: Diri ducis impia cervix
 Jam summa Libyci stabat victoris in hasta:
 Cum fragor humano major scidit athera vastum,**

Et

Et planctu Superum, & furis ululantibus hosti.

Ista loquebatur Phœbus mihi, & iste tumultus

Eripuit, nosse dixit quæ cetera Phœbus.

Rex quamquam occupatus, dum mane induitur, totum carmen perlegit, cum Nicopompo jectus, quod adhuc rudem filium substituebat in gloriam suam. Misit deinde ad Radiobanem, qui referrent, an jam adiri posset: Nec multo post cum procerum cœtu ad illius tentorium contendit. Ille quamquam auxilii, quod Sicilia præstiterat, editæque fortitudinis, plus justo erat inemor, inter hunc tamen superba lætitiæ tumorem ægritudine macerabatur, quam ingerebat Archombroti de Lycogene victoria. Tanto invidiæ supplicio incubantem adivit Meleander, humanissime acceptum beneficium commendans, Sardisque imputans momentum armorum. Victoria nostra, inquit, ô hospes, tui operis est. Ego restituis à te rebus cum utar, sæpius meminero hæc à te accepta quam cogitabis te dedisse. Fructe interim bonis auxilio tuo partis, & ex lætitia populi intelligas, quantum nobis præstiteris. Radiobanes, quamquam nimium ratus vere hæc dici, publice vetat Regem ipsius verecundiam onerare. Causæ enim & felicitati Meleandri omnia deberi: Se quoque beneficium accepisse cui sanctissimis armis misceri licuerit.

Sic inter se loquentibus nuntiatur, Argenidem ad castra pervenisse: Illa pridie in Epeirætes moribus, unde pugna poterat prospici, non lacrymis magis pepercerat quam sanguini miles. Decolor, & nunquam felicius habens, quam cum timor sensus extinxerat; nunc concedebat doloribus, nunc redibat in spem ac vires, nuntiis identidem missis qui statum pugnantium referrent. Nunquam tamen Poliarchus animo excidebat. Hunc intra se nunc dejecta, nunc cum jurgio alloquebatur. Malim ego, carissime, hos fletus, hæc incertæ mentis malæ te scire, an, ut facis, ignorare? Petires meastor ad dolorum meorum memoriam. Quod si audies captam, aut ex hostili ludibrio sua manu, suo vulnere ereptam Argenidem; ô facinus! ô amor

infelix ! Nondum semel morte defuncta , jam nunc iterum tuo exitu conficior. Abes autem , Poliarche ? Tene , an inimicum aliquem Deorum , reum agam , quod tam lenius es ? Quæ oblivia ? quæ te in Africa lotos à reditu arcer ? Non te genius tuus quid hic rerum gereretur admonuit ? Aut plus apud te odium patris , quam nostræ familiaritatis jura possunt ? & qui cessare non potes , an , pro scelus ! gratiora pericula invenisti ? Adesses , Poliarche , pugnares in hostem ; certa essent victoriæ : Deberet Siciliam , & me ipsam , genitor tibi ; quas nunc aut perire pateris , aut saltem alienam gloriam esse. Nam si velles , non elementa , non casus , non natura obstitarent redeunti. Post illam objurgationem , tanquam sacrilegio confusa quod Poliarcho irasci esset ausa , in contraria animum rapiebat. Satis tibi dolorum & curæ quod in ea acie genitor versabatur. Si Poliarchus in idem periculum missus esset , non se suffecturam solitudini. Bene , inquit , fata , consulistis , quod , in tantarum rerum discrimine , saltem de Poliarcho non timeo. Donec vivet , donec erit incolumis , quid me calamitosam existimem ? Aut quid tantopere formido ? quasi ille in fidem , vel Dii in illum , ut æqui sunt , peccare nunquam possint ?

Hæc & talia inter lacrymas expendentem , quæ paulisper peplo summissò tegebantur , nuntiata hostium fuga , quam & ipsa utcunque cernebat , in solatia erexit. Tunc passa alloquentem Selenissam , & gratulationem ceterarum quæ proxime constituerant. Populus quoque in palatium sequutus redeuntem , suo more intemperanter lætabatur. Postera luce , cum maxima civium parte ad castra se contulit. Sed ne integra illi gaudia essent , crebra in populo fama effecerat , pactum ipsius cum Raddiobane conjugium ita credente , ut etiam tanquam votis virgini gratis rem palam celebraret. Rex inter suavissimi amoris lacrymas venientem amplexusest ? Et , Te , gnata mea , jam heredem Siciliæ teneo , inquit. Petiere qui gentium jure per-

verso

verso ad se regnum trahebant. In Radirobanem deinde intuens; Hic est, mea Argenis, inter cælestes Siciliae tutelæ numerandus. Deum virtute, illiusque, ut hodie regnemus, effectum est. Archombrotum præterea eximie commendans, ad minores quoque duces, & præcipue externos, laudatione apuissima descendit. Argenis convenientibus verbis unumquemque prosequuta, vicissim audiebat gratulantes; & à solius Radirobanis, quem timebat, blanditiis, ut licuit potuitque, averfa est.

Meleandro Epeiræten redituro solum obstabat, quod persolvenda cæsorum corporibus iusta erant. Jam enim & sponte, & monitu, vatum dispersus ad opus exercitus postremæ in mortuos pietatis officia urgebat. Hi cedere arbores, advehere alii, toros ceteri multo gramine apparare. Sedulitate tam varia extiterunt subito pyræ; & funera in quamlibet digesta jacuerunt, maximeque vulgaria. Nam præcipuorum cadaverum multa, quo pretiosius cremarentur, pietas propinquorum læticiis abvexerat. Rogos ergo militari pompa subornant devictorum exuviis; ut, inter omnis generis tela & arma trophæorum instar esset. Qui privatas necessitudines invenerunt, purgatis lymphæ vulneribus, unctique, aut ut cujusque opus erant, ornati, expectabant iguium munus. Omnium vero capitibus corona data ex apio, victoribus & mortuis quippe conveniens; Nam & tumulis eam herbam amabant inferre, & Græcia plerorumque certaminum victores coronabat hoc præmio. Feminarum multitudo puerorumque convenerat; planctuque & iactura comarum, ultro incipiebat exequias celebrare: ut appareret, non conductas lacrymas esse. Sive propinquos deflebant, sive mœstitia spectaculi, aut ejulantium tot exempla, non ingratum lugendi impetum vulgo admoverant.

Compositis cadaveribus, pullatus Meleander procedit ex castris. Sequebatur Regem exercitus, versistelis, & in terram negligenter pendentibus. In hunc modum funebrem campum aliquoties ambie;

biere; jussis per vices clamoribus, rursusque non minus atroci horridoque silentio. Rex denique ad maximam pyram venit, facemque accensam manu sustinuit, donec socios jam arsfuros miles conclamavisset. His tertio vocatis, vultu operto, aversusque, ignem subiecit. Idem Radirobanes ad alium rogam fecit; Archombrotus ad alium. Ceteros subito amicorum officio flamma corripuit. Sed atrocissimum fuit de captivis inter concitatos furentesque supplicium. Et parcebatur quidem gentilibus: sed qui externi sub Lycogene meruerant, producebantur vincti ad rogos, & multipliciter confossi fundebant sanguinem, quo ignis spargebatur. Invocabat miles victor ad tam dira solacia manes sodalium; donec Rex abominatus crudeles inferias, captivos qui supererant servari tanquam ad alia supplicia præcepit. Ad cadavera autem hostilia, ne per infesti aëris tractus in morte etiam nocerent, publici lictores cum uncis sunt dimissi, qui in proximos gurgites foveasque insepultos provolverent.

Mox tumultu intepescente, & pyrarum labentibus flammis, Meleander conscendit in suggestum. Illic breviter, ut Regem oportebat, eos laudavit quibus sepulturæ honorem habuerant; Victores appellabat; & in morte felices, qui inter ipsam virtutem defuncti, non periclitarentur suas laudes ullo facinore ullave fortuna corrumpere, Pulcherrima hos præmia brevis doloris ferre, Diis manibus caros, futurosque in terris fama superstites, donec ulli Sircines canerent. Conversus deinde ad circumstantium præconia, navatæ operæ, fideique servatæ, gratias egit. Deos quidem, virtutemque, & consciam recti mentem, gratæque posteritatis memoriam, viris fortibus mercedem summam esse; Sibi tamen præterea curæ fore, ut beneficium in memorem Regem bene collocatum cognoscerent. Luctu deposito se in urbem sequerentur, lætioribus sacris operaturi. Aderant ex composito familiares, qui ad hæc verba (nam & sacer-

dos

dos aquam lustralem spargebat) detraherent ejus humeris funebrem vestem, palmatamque reponerent. Alii Pæanem exorsi sunt, ex felici omni gramine aut arbore decerpentes quod temporibus manuque gesserent.

Jamque omnibus præparatis, Rex cum suis Epeircten redire maturabat. Nec visum est triumphare, quia de civibus victoria erat. Proximus tamen triumpho reditus fuit. Nam & milites lauro, & qui pompam procurabant, olea caput incinxerant: Antecedebat cum signis exercitus, & vario cantu ad spectaculum invocabat lætitiæ Deos. Currum, omnibus majestatis & victoriæ insignibus spectabilem, Meleandro admoverant. Ad quem ille cum Radirobanem invitaret, longa fuit humanitatis contentio. Radirobanes hunc Argentidi locum asserebat convenire: Sederet cum patre princeps virgo. Ambo conspicui populo essent: ambo omina plaususque exciperent: Illis Deos, illis fortunam pugnavisse. Se sane, si ipsi paterentur, e quum funalem incessurum; Si nollent, currum proxime sequuturum. Palam erat, à juvene ambiciosissimo hæc amanti tribui, & spei nuptiarum. Cui cum non persuaderet Meleander in currum conscendere, aut expectare dum alius ornaretur; ipse quoque vehi non voluit. Denique non Principum modo consensu, sed & votis acclamantium militum, sola in eum Argentis collocatur. Currum Reges in equis, & ipsis laureatis, præcedebant. Ante illos Archombrotus in candido equo ibat, læva temperans frænum, dextera opimum spoliū gestans, Lycogenis caput; in quod alacer populus intuebatur, gnarus illic summam esse victoriæ. Arborem armis Lycogenis indutam miles quidam præferebat, Archombroto carissimus. Neque procul Menocritus gravis catenis visēbatur. Prætoriani autem, militumque præcipui, tam curru quo Argentis vehebatur, quam Regibus circumfusi, in virginis quidem honorem, licentiam triumphalem, saleſque prætextatos, omiserant; sed nuptiales pat-

sim Deos, Hymenzumque, & Junodem, & Erycinam vocabant, nunc in Argenidem, nunc in Radirobanein inveni. Ortum à Sardis hunc ludum credidere, & cum Siculi convenisse de nuptiis inter Reges arbitrarentur, lubentes futuri principis animum per hos jocos lacesse. At non Argenis hæc patiens audiebat, indignata victoriæ, si eo pretio emeretur, jamque prope Radirobani inimica.

Interim populus fores ornatas impediærat lucernis atque lauro. Quisquis majores ex cera in atriis habebat, apertis armariis simul genus ostentabat, & mortuorum imagines citabat ad gaudium. Civium quoque distincti ordines, obviam Meleandro processerunt. Primus erat puerorum, in pexa & candida veste, chorus, rudipæne plusquam jubebantur clamantium. Mox quotquot in urbe Musæam excolebant; hi voce, illi plectro ac fidibus Regi canentes. Succedebant artificum collegia; quos statim Magistratus sequebantur quisque cum infulis dignitatis. Hi Regem longissima gratulatione morati, locum ministris Deorum permiscere, qui ultimi in honorem veniebant. Signa quidam ex iis, & inculti operis veteres Deos, coronas alii, omnes ignem, præferebant, tuto, nec sine prudentium risu, Deorum omina ingerentes, prænuntiæumque Lycogenis exitium ab avibus, fulminibusque, & extorum prodigiis. Inter hanc pompam Rex ad portam urbis pervenit, in cuius limine sublimem statuerant Pacis imaginem, cujus dexterae Mars olivam inferebat; & adulatione immatura, quasi pacatae res Sicilia tota essent, subjecta imagini tabula Meleandrum affabatur his versibus.

*Victor ades, tecumque redux (Pater optime gentis
Sicania) facta Pax cingitur aurea cultu;*

Et calo niveis Pietas demittitur alis.

Aspice quam facili redeunt tibi Numina cursu;

Aspice quam subitas mutat Concordia terras.

Alma quies, divesque labor, se numine misto

Indulgent late carapis: Hic flore comansi,

Hic...

Hic culmus stipatur ager : Se blandius ulmus

Porrigit, & lapsa repetunt connubia vites.

Bella procul, scelorumque mina, ferrique licentis

Nunquam tuta fides. Solio sublimis auito

Tu, Pater, & tantum lex tecum armata sedebit.

Rex à porta processit in editum Jovis fanum. Inde Menocrius in carcerem missus, & cum eo Anaximander; quem paulo ante Catanenses vinctum adduxerant. (sed ille ex vulneribus intra quadri-
dium, alter non multo post ægritudine animi decessit.) Fractæ quoque Lycogenis imagines; editumque, ne servari privatim, aut in suorum de-
inde gentilium sive honoribus sive funeribus has aspici vel ferri liceret. Peractis inde sacris ad arcem Meleander digreditur. Fessus erat pridiano certamine, curisque, & mox ipsa lætitia. In cubiculum itaque secedit, sumptaque leviter inter domesticos cœna, componitur ad quietem. Neque minus, imitatione soporis, solitudinem quæsierunt in gravissimis curis, Raditobanes, Archombrotus, & Argenis. Singulos suus dolor urebat. Raditobanes, quamquam plenus temeraria sui fiducia, graviter tamen acceperat virtutem successumque Archombroti, & populi voces, & vultus in eum Meleandri. Sed ut imparem contemnebat: Nisi quod omnia magnus amor formidat. Versus igitur in contemplationem sui, quantum auxilio, quantum viribus præstitisset, suavi sopore & per felicitis prælii imaginem ludente est obrutus. Altius istus erat Archombrotus; expertus, nihil esse crudelius quam, quod homines appellant suavissimum, amorem. Nec tam sibi nocere fortunam arbitrabatur, quam silentium suum. Se enim haberi in privatis, dum genus atque opes patitur ignorari. Nihil esse consultius, quam ut suas fortunas atque vota apud Meleandrum profiteretur. Hæc ita decernerenti occurrebant parentis mandata, adhibitisque iurejurando Dii, se in Sicilia sui generis indicium non esse facturum. An ergo scribere ad parentem, an ipsum illuc ire satius esset, iurisjurandi gratiam petiturum? Tardum u-

trumque videbatur. Minus tamen scribendi displicebat consilium. Nam ab Sicilia tamdiu abesse, hominis esse credebat non ex merito amantis Argenidem. In hac animi tempestate inquieto strato negligenter jactatus, mentis mala transire ad corpus non satis sentiebat.

At Argenis multiplici malo confusa ad solatium adhibuerat Selenissam. Simul ambæ de Poliarcho & Radirobane querebantur. Cur ille abesset, aut heu miseræ istum viderent? O gravem, mater, victoriam! inquit Argenis. Quid interest, Lycogenes an Radirobanes vicerit? nisi forte, quod ereptus à Lycogenis telo pater jam patricidio meo concideret. Nam si me Radirobani tradet, ego effugium in morte inveniam, & mei vulneris dolore conficiam patrem senem. Ergo vel in prædam nata sum; vel in spoliū, mercedemque victoriæ? Ergo fatum mihi in exitium destinavit quæ præcipua dabat, regnum & formam; & ideo tantum perveni ad Poliarchi noticiam, ut scirem, me indignam quæ tantæ virtuti conjungerer? Quid hunc autem cessare existimas, Selenissâ? An, experimentum capturus constantiæ meæ, hæret aliquibi dissimulatus, & in insula forsitan ista? An insidiis æmulum petitus est vir fortis, ideoque non suspiciosus? Cui jam vero fidere possim? quem exploratorem suæ salutis, quem miseriarum mearum nuntium mittere? Sub hæc in lacrymas lapsa audiebat Selenissam, majora solatia, quam quæ ipsa capiebat, credebatve, ingentem: Donec resumpto loquendi impetu; Non prima, inquit, sum, ô Selenissâ, quæ infelicitèr amaverit. Quid fortunæ manus damus? mors ultimum remedium erit, & quod nunquam effugiet. Possim cultu mutato ire ipsa, & investigare Poliarchum? hei! quod non sufficio illi audaciæ, rudis fraudum, nec fronte ad mendacium obducta, forte etiam (sed hoc levissimum esset) inter labores expiratura. Præterea neque me sequi posses, & in crimen subliuereris, si Rege ignaro elaberer. Audi

di quid potissimum probem. Archombrotus est, ut intelligis, amicissimus Poliarcho. Causam absentis pridem egit apud Regem, auctor maxime ut revocaretur. Facile efficiam, ut Poliarchum quærat, reddatque Siciliæ. Nesciat tamen quæ me illius videndi causa sollicitet. Aliquid poterit fingi; nec carebit veri specie mendacium, quod ad credulitatem exegerimus ambæ.

Laudavit ingenium Selenissâ; sive fraus illi placebat; sive, defessa, sibi & Argenidi quærebat ab eo luctu quietem in reliquis noctis horas. Quibus ab insomni Argenide consumptis, Præfectum cubiculi vocat, & de Lycogene occiso pauca quædam locuta, palam jubet ab Archombroto sciscitari, satisne à vulneribus (nam levia, sed pleraque, acceperat) ea nocte valuisset. Meditabatur enim blanditias, gravia demerito juveni imperatura. Archombrotus, tanquam in cælum raptus, & prope non dubius se amari, Præfecto respondit, si Meleander & Argenis valerent, quoniam ab eorum salute pendebat, se satis esse inco'umem. O mortalium mentes, plerumque timentium gaudia sua, & calamitates amantium! Lætus juvenis, ignarusque consilii quod Argenis iniverat, fatigabat supervacuis cogitationibus animum, & in limine virginis stabat, ut egredientem salutaret. Nec ingratus advenit; totoque itinere, dum ipsa ad Meleandrum procedit, cum eo colloquuta, nihil dum tamen de Poliarcho dixit. Nondum enim matura res erat; & sermionibus illis solitudo debebatur. Ecce autem novos errores. Radirobanes, ab amore non sanus, habebat pecunia emptos, qui de Argenide & Meleandro assidue referrent. Ergo adhuc in cubiculo hærenti nuntiatur, Argenidem primo mane ad Archombrotum misisse. Illum statim adfuisse; & oppido quam familiariter virginem illi loquutam. Exarsit illico suspicio, & , ut in litigiosa felicitate, non secus animum ad amandum, quam antea ad bellum composuit. Frendens, cum Virtigane secessit, quæ a te, quove prætextu Archombrotus tolli posset:

aut

aut quid indignius, quam ab æmulatione ignoti privatique Regem tantum metuere? Mulcebat accensum Virriganes, elevando Archombrotum; suadebatque eo die aperire Meleandro (cui ad prandium promiserat) ineundæ affinitatis consilium. In expedito rem fore; despectumque Archombrotum insanix pœnas ad satietatem daturum; cui si magis anxie aut publice vellet Radirobanes irasci, nimia supplicii solatia forent, tantum Regem æmulatione ussisse.

His curis amoris vacuus Meleander, majora procurabat. Belli enim non temnendæ reliquiæ erant, Syracusæ, Lilybæum, Agrigentum, & quæ ceteræ urbes à Lycogene steterant. Illis simul opprimendis an dividi præstaret exercitum, an in singulas totis viribus niti, consulebat Cleobulum. Is nihil dubitabat de deditioe oppidorum; quia nemo factioni supererat quem ducem dignarentur: Satis est, inquit, ô Rex, si minari perseveres, ostentescque paulisper armatum exercitum: tantum ut timor pœnitentiam civitatum acceleret; à quibus propediem videbis hic legatos. Nam præter ingenium lymphatæ, amabunt redire in naturam, quam videbatur excussisse defectio. Ne time. Bello isto defunctus es: Sed nec illius vere causa in civitatibus fuit; & si dehinc securitatem amas, longe alii sunt malorum fontes quos obstruas. Meleander tot recentium malorum cruda imagine sollicitus de futuro; Curandum est, inquit, ut diuturna sit hæc regni restituta valetudo. Nec unquam certius, quam cicatricibus adhuc novis, deprehendemus vim telorum, & formam, quibus paulo ante faucii, rursus peti possumus à fortuna. Quod si inter atrocitatem periculi objecisses, quæ antea à me peccata sunt, non tam monere quam exprobrare visus esses. Nunc autem in tuto si, quod sentis, edisseres, in futurum cautio erit ne eadem peccemus, Cleobule. Ille veritus quamquam volentem Principem contumaci libertate irritare, amoliebatur omnem ab eo culpam. Temporum enim,

enim, hostiumque, & fatorum esse crimen. Et postquam ea modestia consiliis, quæ parabat, obnoxium Meleandri animum fecit; Quamdiu, inquit, lenitas in virtutibus erit, non dicêris ullo vitio impulisse labentem in clades Siciliam. Lenitate, inquam, tua malignitas fatorum in tuas & patriæ clades abusa est. Illa facilitas, illa indulgentia in Magnates, illa tua tuorumque Majorum incauta in eos profusio, prodidit præcipuas imperii vires, aperuitque injuriis despectam dignitatem. Jam quidem perculsi sunt; jam filebunt defessæ factiones. Ast ubi respirarint, expecta alios fluctus, nisi ventos plusquam Æolico utre tenueris. Pugnabunt e-rumpere; & quamdiu nimis poterunt illi, nunquam satis Reges poteris. Nec in tyrannidem te adorno. Iphis quoque consules, ô Rex, si efficies ut timore, ut fastidio culpæ, paulatim inquietos mores dediscant. Tum Meleander; Scio, inquit, ex his nubibus fervere plerasque procellarum. Sed vires eorum hominum adultæ sunt, & ipso tempore ac patientia Regum jam prope legitimæ. Has itaque accidendo vel injuriam facere credar, quia natam ante me potentiam percellam; vel nimio in conatu regias vires jam sæpe delibatas, & quarum infirmitatem celari interest, inconsulto experiar. De successu (reponit Cleobulus) melius ominare; dum ordine & per partes evellas eam segetem qua isti luxuriant. Sed nec crede, iniquam fore causam, & quam Dii hominesque non probent, si pugnabis pro regis dignitate, & Siciliam à parricidio prohibebis, quo ipsa se furiis mactat. Quinam illi sint, vide; unde processerint; quæ illos machinæ fastigio suo admoverint. Utcunque se jactent; Majorum tuorum beneficio opes comparavere, in præfecturas missi sunt, regiarque amicitia indulgentia hoc culmen condiderunt, ex quo hodie sive ipsi, sive eorum posterii certant in Reges. Tua sunt ergo tela quibus lacefferis: tu acies tot mucronum, cæca discordiæ manu infelicitatem sui auctoris voventium. Si merentur, si ferre felicitatem suam non

non possunt, ab iis duntaxat recipe quod à vobis acceperunt. Nudos medius fidius relinques, cogesque oblivisci spirituum quibus nunc intumescunt, vestras apud se mirari divitias, suæ vero sortis ignari. Ac quo maturius consulas sceptro, vide quam multum coalescat illorum in vos imperium; quam publice, quam periculoso consensu, hæc veluti jura peccandi nunc afferant. Inter se æmuli, inimici; tamen vix libenter accipiunt, à Rege ullum premi. Quisquis ergo rebellat, ceteri adiunt vel publice vel privatis affectibus. Nunc causæ se addunt; nunc tempore utuntur jam satis occupato, quo alio iurgandi prætextu distrahant Regem. Alii tum latus, tua castra non deserunt. Sed lento & per ambages facto regionum consiliorum aut militum usu, diu volunt rebellium contumaciam conferri viribus sceptri, ne videatur indignum Regibus aut impar esse periculum, assuescatque populus vereri hos motus & pati. Ita sibi ipsis & exemplum faciunt; & exitum ornant, si irasci in Regem contigerit. Hanc conjurationem nisi antevertis consiliis, quantum aberis à Merganiæ fato? Regio erat sub uno formidanda; nunc segnitie, vel patientia imperantium, adeo in varios Principes lapsa, ut domino tota exciderit.

Quamquam recenti memoria tenes, Rex, quid hæc possint factiones; permittis hic tamen, earum curabula & ingenium percenteri. Nam & accendi te volo, vel parari ad patientiam haud dubiæ cladis. Igitur, si quos amas, si quos attollis, præter veterum Optimatum libidinem, tanquam de eorum bonis sit quod largiris, excedunt ab Aula, queruntur, se contemptos; in arces, in præsidia, quæ iis credidisti, confugiunt. Fortunas populi deflent; exanimati regni sanguine paucas hirudines repleri; non ferendam eorum superbiam qui fascinato Principi illudunt, veteresque & emeritas stirpes inextincto recentis potentiae gaudio calcant. Frequens hæc quidem (ut nosis) dissidendi est ratio, prorumpendi que ad civilia arma. Sed & aliæ præterea cause
illis

Illis ingeniis faciunt defectionis audaciam. Diu ipsis largitus, cesses utcunque: Magistratus, Præfecturas, jam plenis, nec dum tamen satiatis, negaveris: his arcana omnia non credas; habeas alios fideliores tibi. Non accesseris odiis quibus æmulos devotent; illico indigni haberi se putant; frendentque, tanquam contumelia violati. Alii, ut reverentiam sibi concilient, & quid possint Regem admoneant, quærunt offensionis materiem, & gratis ineunt consilia in publicam pacem. Ceterum quæcunque illos occasio tollat in rixam, viribus quas vos Reges tribuistis succincti, mox clientes armatosque inveniunt, eo prolixius quod hæc secedendi facinora semper inulta sunt, & plerumque præmia habent. Sic erecti, sic veluti in suo regno collecti, optimiora ad conciliandam pacem à vobis Regibus extorquent, quam si ipsis obsequium & fides mansisset; Vestro interim auro, vestrisque stipendiis (quis ferat?) militant acies quas in vos educunt. Ætate vestro feroces, aut rationem imperii deposcunt à vobis, aut regnandi modum præscribunt. Vestri coloni sunt, vestri cives, qui plus quam externis tumultibus per hæc bella eruuntur. Quid deinde? Emittis pacem, Reges: His prodest peccavisse. Vos in Regno nunquam bona fide pacato expectatis solliciti ex quo cinere se flamma refundat, cui placeat gloria novæ litis, quæ federum tabulæ jam plenissimis libris addendæ sint. Minimum putem, quod hæc bella, hæc paces, exterarum gentium ludibriis, evilescunt: quodque minor quam pelago fides est, siue quietem agimus, siue tumescimus. Majora sunt vulnera, quibus viscera patriæ lancinant illi mores. Robur enim maximæ gentis, & cui, si hæc absint incommoda, nulla non cessarent; hic assiduus & pestilens ventus affligit. Percunturbant & rusticæ opes, quascunque provincias turbo afflaverit. Consumitur impetus animorum; & prudentum, quos multos habemus, solertia, digna Orbi imminere, his domi pacandis tota vix sufficit. Instituuntur præterea animi juvena-
tis

tis ad audaciam, & contemptum majestatis, infandamque dulcedinem belli civilis, in quo furor & aviditas subitas pugnas & præsentia præmia habet. Ita domestico facinore marcescit quicquid ad terrorem exterorum Dii Siciliae nostræ tribuerant. Neque putes, hæc esse rudimenta flagrantium animorum, qui castrensi disciplina eruditi, æstus inter se conceptos, mox in peregrinum hostem validius effundant. Utinam hæc solacia saltem essent civilis insanix! Sed ne isthic uirociniū ad fortitudinem aut militiam credas; cogita quam sæpe plus vanitatis & minarum hi turbines habeant, quam iusti laboris in castris. Conveniunt illæ cohortes in arcibus, urbibusque obnoxii; facilem civem, aut imparatos agrestes discipiunt. Hæc pleumque fortitudinis summa. Acies raræ; nulla, aut subita discrimina; quia obnoxie placantur, & ante fortunam armorum ab facinore donatos dimittitis. Sed etiam ut bella hæc durent, ut sæviant mutæ turbæ; at interim miles optimæ patriæ spoliis saginatur, & in bonis miserorum civium; bello quam pace delicatior, latrociniiis magis quam constantia, robore, arte, imbuitur; Ut ad disciplinam deinde veri & sobrii Martis, & in externis regionibus interdum infœcundi, frangatur enervi fastidio, doceaturque, diversissimos esse labores prædatoris & militis.

Temnimur interim, ô Rex, Et, si quid in vicinominaris, robori minus suo quam malis nostris fisci, tuos conatus despiciunt. Largitione tantilla facile credunt excitare de Siculis, qui civili seditione te implicant. Sic tradunt te iis debellandum, per quos tuis auspiciis debuerunt everti. Nobilissimæ genti infamiam an perniciem hæc plus creent, ipse existima. Vis denique quod tui cives queri possunt hic audire? Componendis his fluctibus olim populus ad regiam potestatem respexit. Ne collideret Optimates ambitio, ne unam gentem factiones dividerent, essetque timendum à civibus, quod hostes solent minari; translulere in Regem purpuram,

ram, folium, ferrum. Quod si adhuc in regno vexantur reipublicæ malis, quid pretii illis erit traditi sui juris, exutique imperii? Aut illos in libertatem restitue, aut domesticam præsta quietem, propter quam libertatem reliquerunt.

Meleander ad hæc verba ingenti suspirio pectus concussit; & facilius argui morbum posse respondit, quam expelli medicina. Jam se Eristhenem & Oloodemum ferro ultum. Lycogenem occubuisse. Si ad illud exemplum quotidie severitatem res exigunt, sibi ipsi in odium venturam potestatem quæ sanguine Optimatum alenda sit. Summa in illis indoles, inquit, animi vigor, multæ virtutes. Scilicet extinguam aut premam hæc sidera! Omnia autem? Sed illud inhumanum; & fortasse supra regias vires. Quænam igitur? Nempe suspecta. At vero & solæ suspicionis pœnas luere est indignum? & præterea sæpe nullum est ante tumultus suspicionis vestigium. Impetus in vividis mentibus præceps haud raro simul cogitat, simul excutit hos motus. An omnes habebō mea rigiditate aversos? Vivamne feræ instar in solitudine; an potius novis hominibus regiam implebo? Acerbius mehercule ipso malo remedium. Deos & fata spero, postquam sumus emoliti acerrimam tempestatem, pro habena reverentiam nostri fore, expertis quid possimus. Saltem, Cleobule, quam mitissima consilia habes, exprope.

Tum Cleobulus. Faveo tibi, ô Rex: Id est, Proceres, quantum licet, tecum excuso. Læti in illis & ingentes sunt animi; & hæc ipsa, quæ arguimus, magnæ indolis notæ sunt, & si legum habenis teneretur, rebus publicis salutaris; Nunc quia illam passi estis lascivire, eorum quæ cogitat, quæque audet, inclino in vos Reges invidiam. Ceterum, cum virtutes ac vitia non plus ex merito æstimentur, quam ex populari judicio; nihil mirum, si consuetudo & peccantium claritas, atque successus, nobilitaverit hanc culpam: Quam si premi & eripi cupis, revocanda est paulatim ad suorum natalium vilitatem.

Hoc

Hoc autem efficies, primum nominis vero dedecore; ut apud te perduellio, conjuratio, perfidia, nominetur: Non, ut solet, magnitudo animi, prudentia, societas, publici boni cura. Deinde ut qui à te secesserint, saltem efflagitata veniæ humilitate frangantur; Cum nunc (miro gentibus ritu) damnare te soleas, publicis professus codicillis, hos esse innocentes. Nam si rei non fuerunt sumptis armis, certe tu reus, in quem illa sumpserunt. Triste dictu. Si hæc postrema exceperis arma, in quibus simpliciter victores; vide sub te & patre tuo turbas. Omnes ea cautione dimissæ sunt, ut terras popularas, conscriptos milites, cetera defectionis facinora, nimia simulatione, & prodente captivitate imperii, imputaretis vobis. Jussu hæc vestro, aut vestri gratia, esse patrata, publicis chartis sustinuitis inscribere.

Sed durum est, premere illas stellas. Enim nec obrui illas, ac nec regi oportet inhumana ratione. Luceant, ô Rex: dum meminerint cui Soli lumen hoc debeant, nec caliginem faciant tuo orbi. Ferre necesse videbatur alicujus sanguine lui hoc crimen. Extorsit atrocitatem remedii à tua bonitate cum Oloodemo Eristhenes: & infelix vindex Lycogenes ceterorum animos aliquandiu sui memoria tenebit. Quisquis autem temporum istorum oblitus, in hunc ludum primus descendet, ocius hominem preme, non tardis, non incerta consultatione libratibus conatibus. Ipse tibi expeditionem desume, ne tuorum ducum prævaricatio illam causam inutili mora conficiat. Si audebis, si non cunctaberis, multi majestatis reverentia capti tuum auspiciū sequentur: qui dubitare incipient de suo officio, si & videberis deliberare an impune possis offendi. Tunc nitendum, ne timida remissione spirituum videaris istorum temporum oblitus, aut veniam petere extincti Eristhenis. Consentias cum impetu isto, ut tuus esse potius videatur quam fortunæ. Fœdera, leges, pacta, cum armato rebeli, nec audi. Unum sit poenitenti remedium, si supplicet,

plicet, si supercilium ponat, si se & causam damnet. Lenitatis tuæ erit, sic composito indulgere: nisi nimis perniciose erraverit, aut in necessitatem diffuserit poenitentiae larvam. Sed ignosce ea lege, ut aliquid ipsi in multam decedat. Si provinciam à te habet, partem ex ea deliba quam alteri tradas: si arces aut suas, aut regias, unam ex iis futuræ fidei pignus cape. Timebunt alii spolia dare ad regiam gazam, qui nunc contrario voto æs, fasces, præsidia audent in pretium pacis exigere. Cave autem dare hos reos precibus cognatorum, qui apud te in illos militarint. Nam vix ulla vulgarior fraus est, quam ittorum Optimatum, non studio, non vero affectu, sed veluti fortibus, se in adversa dividendum castra. Fratres, affines, patruales, hic pro te, ille cum factionis stabit; ut victoria aut favore in utramlibet fortunam securi sint. Hos te maxime suspectos habere æquum est, ô Rex; & si anxie pro cognatis suis orant, prope modum hostes.

De ducibus factionum hæc sentiam. Sed quid illi absque militum manu? Hi sunt sanguis, hi nervi tumultuum; Nec in eos impune severitatem omiseris. Quos igitur placidis rebus seu prædarios milites seu prætorianos conscripseris, si defectione oborta Præfectos forsitan suos in Regem sequentur, iis infamis sit missio. Cingulum ponant. Nullus poenitentium clamor, nullæ procerum preces te moveant. Discant non tam Præfectos venerari quam te in illis. Quippe hos secum à te ali, à te pendere. Ita exercitus quos comparas, quos in pace educas, sincere erunt tui; nec te Magnates creditarum fiducia copiarum despicient. Si qui autem concitato tumultu, nullis stipendiis tibi devincti, ad factionem accesserint, his mitiora imperari non abnuam. Simplicis defectionis rei sunt. In eos, si lubet, mansuetudinis obtine famam; Modo veniam te dedisse, non se ingratis usurpasse, intelligant.

Sed de suppliciis scilicet, multisque jam agimus. Atqui ante vincendi sunt, aut, quod est humanius,
 flecter-

flectendi, ne aut vinci mereantur aut plecti. Duo sunt, ô Rex, quibus Proceres in te armantur, solitanturque ad ambitum. Has tu vires si solerti ratione subduces, te, an illos, plus juveris, nondum intelligo. Sed nunc ea non licet memorare. Video enim ad te venire Sardiniae Regem. Respexit Meleander; & Radirobanes jam aulam intraverat. Ergo, quamquam invitus, dilatis arcanorum sermonibus, processit ad hospitem, & hilariter colloquutus ad convivii locum deduxit. Amplissima Regiae sedes erat, foribusque laxatis populum ad spectandum admitti placuerat. Illo jam ævo mos erat Siculis, accumbere in conviviiis, vescique ex lectulis. Sed vetusti sæpe mores occulta veneratione afferrunt rebus auspiciam, quas Reges publice obeunt, aut Sacerdotes procurant. In illum itaque diem Meleander Majorum consuetudinem revocavit, ut convivæ sederent. Invitaverat Optimatum præcipuos. Ipsa Argenis aderat cum delectis matronarum; ingens æmulis procis ad odium & vesaniam incitamentum. Furebat in Radirobanem Archom-brotus, impetu vix se premente. Nec integrior Radirobanes furtim intuebatur, si quid ille in Argenidem inspiceret, aut ab ea aliquo nutu dignatus exulteret. Uterque furioso timore plurima fingens, improvisos aspectus, aut gestus, in suam trahebat injuriam.

Peracto convivio Radirobanes amoris odiique impatiens, Meleandro significavit, si otium esset, se secreto colloqui velle. Statim Rex cum eo fecedit in porticum. Et Radirobanes: Si apud alium agerem, inquit, ejus animum meis votis pararem, optime hospes, referendo, me Sardiniae & Corsicae esse Regem; Baleares insulas meas esse; Occupari à meis plures portus hinc in Africa, inde in ora Liguriæ; Terras illas populo & opibus graves, classem ingentem, & formidolosam mari, quodcunque se ab Oceano ad nos diffundit. Adderem seriem Regum, quorum antiquissimos ferunt à Diis generatos. Sed apud te alia oratio habenda est. Ego hospes
cum

cum hospite quæro arctiora fœdera inire. Liceat meam fortunam miscere cum tua; aut, ut simplicius loquar, nomen patris & auspiciū in me sume. Tua sūt quæcunque possideo. Filiam tuam mihi desponde. Nec scio utrum has nuptias avidius expetam, ut te socerum, an ut uxorem hanc habeam. Sic loquutus nullam intulit de allato auxilio mentionem; quod maxime apud senem valiturum sperabat.

Meleander, præfatus à se omnia Radirobani deberi; Conditionem, inquit, affers, carissime hospes, non accipi modo, sed anxie quæri dignissimam. Nam quis Radirobani, quis Sardiniae affinitatem non optet? Et tu, fortissime juvenis, minore patrimonio, & Sicilia non tanto sub Rege, majora, quam quæ postulas, sperare potuisti. Sed scis, conjugia plus animorum quam corporum fœdere esse suavia. Liberæ hominum mentes sūt, nec ullis legibus cogi possunt velle quod nolint. Maxime fors Regalis, in quam gnata mea est edita, eam captivitatem non fert. Ego habeo à majoribus sceptrum; illa à me expectat; liberum ipsi deinde esse debet in quem velit suæ fortunam Siciliae transferre. Hæc non ita accipias, dulcissime hospes, tantquam, quæ tu vis omnia, & præsertim hoc ipsum, non velim. Sed mirari te nolo, si filiae meæ suas vires relinquo. Quicquid possum, ego polliceor. Tu apud illam fac, digna sit à te amari. Nam nec tibi expedirent coacti hymenæi. Denique finge te filium meum esse; quantumcunque tu ames, quamlibet magnas dotes in ea tibiingas, nollem mihi esse nulum, nisi te maritum exoptaret.

His verborum ambagibus quærebat Meleander & Radirobani placere, & habere paratas negotio tanto moras; quod filiae mentem ab illis nuptiis sciret aversam. Quippe antea ejus sentium exploraverat, non dubius, in hanc spem Radirobani venisse. At ille rem urgere, senem ambire, dicere suam vitam in eo esse sitam ut gener appelleretur. Tanto in æstu non verba, non mentem capiebat Melendri, ita

Ipem oblique ostendentis, ut prudenti, & quem amor non turbaret, sat negatum videretur. Jamque Eurymedes utrumque monuerat, ludorum tempus esse, quos subito, & tantum ut populus in Regis victoria lætaretur, in Regiæ vestibulo instruxerant. Processere itaque ad orchestram, in qua multa ex Regiæ penetrali curatores ludorum conspicienda locaverant; antiquissima signa præsertim, & Heroum imagines; non modo quibus artifex pedes & manus indulserat; sed & plurimæ ante Dædalum factæ solo vertice de sui saxi impoliticia exhibant. Postquam Reges confederunt, statim cum Selenissa & ministrarum grege intravit Argenis, haud mediocre Radirobanis Archombrotique supplicium. Non igitur illi in personas suis inspicere, non in veteres Siculorum Regum opes. Ac ne virginem quidem multum intuebantur, alterno inter se conspectu agitati. Inter hæc Radirobani videbatur Argenis blandius sæpiusque in Archombrotum vultus advertere. Quod ut miserrime credidit, ita secum loquutus est. Furiosum esse amorem, non proderit. Solettia opus est nobis. Nam si Archombrotum sustulero, pejus erepti memoria apud Argenidem me perdet. Num autem non & bellum est amor? Atqui in bello quas hostibus urbes munimenta eripiunt, proditio sæpe aperuit. Tentandi sunt muneribus quorum gratia apud Argenidem valet. Laudationes eorum assiduæ me cariorum ipsi efficient. Sumus omnes incauti ac facites ad ea imbuenda quæ sæpe, & veluti non ex arte, familiares insinuant. Iisdem machinis nihil me præteribit arcuorum quæ huic cum illa intercedent. Perpendenti deinde, quosnam ex familia Argenidis aggredieretur muneribus; nihil difficilius aut utilius visum est quam ad Selenissam hoc iter habere. Quippe oris constantiam illi matronæ esse, quæ ad perfidiam vocantes terreret; sed si in potestatem redigeretur, facilem de Argenide fore victoriam. Erat ingeniosus; præsertim cum imperus naturam acuerat. Audendum est, inquit; Facile erit apud anum ira loqui,

ut,

ut, si integra est, mea largitionis fraudem non capiat; sin vendere fidem potest, intelligat emptorem advenisse. Hæc gnaviter agitantem non arena, non scena (nam utriusque spectaculum dabatur) poterat delectare; quanivis hinc in certamen producti qui Erycis attem castu jactarent; inde autem Catanenses ex sui Andronis disciplina saltarent ad tibiam. Sed in auspiciu traxit, quod largitioni intentus, non absimilem victoriam aspexit in theatro, in quod Argiam & Eriphylen Poëta produxerat: hanc divino monili mercantem crudele suffragium: illam munere vitam, & conjugis fata prodentem. Inter cetera, istos versus, quibus Eriphyle accepto proditionis pretio exultabat, sic laudavit, ut confestim ad se præciperet afferri, & aliquoties tacito voto perlegeret.

*Abstiste tandem, cura. Sat sterili vigil
Marcore cecidit vultus. O grates, Dei,
Favisti omnes. Teneon' armillam manu?
Meamque teneo? Vota, cecidisti bene.
Nunc tuta, nunc excelsa, nunc calo fruor.
Hu se decora sueverat gemmis Venus
Ornare Marti, Tyrius has stupuit gener
Ardere collo conjugis. Quis hic decor?
Quis radiat ipso non minor Phæbo dies?
Quo pergis, amens? Di, fides, lares, amor,
In pretia deposcuntur. Heu nimio tibi
Armilla stabit. Poteris infelix tuum
Damnare bello conjugem? Bellum vetant
Saga volucres, Delphicus pater vetat,
Et omne sacru exta quod præbet pecus.
Funesta merces! Vidua, si tantum potes?
Sic esse felix? melius ah pietas! malos
Omitte cultus. Trahitur in dubia vice
Instabile pectus; sic ut incertam ratem
Non unus atro ventus involvit freto.*

*Sic nempe simplex! sorte nunc dubitas frui,
Quam fata præbent? Quid times vanas aves?
Ne bella fiant, reddere armillam voles?
Hæc ipsa bellum faciat: hæc regnum est mihi,*

*Meliusque Thebis. Augur infelix redit ,
 Invisa pietas, mensque non credit sibi.
 Quid agimus ? ô fors dura, cum timet miser
 Quod optat animus ! Digna caelesti tamen
 Si vivis auro ; sacra si tuos decet
 Armilla vultus ; vindica hoc ingenstibi
 Munus Deorum. Conjugi si fors tuo
 Es vilis, aude quod times ; Sin te colit,
 Opibusque summas optat exaques Deas ,
 Tibi ipse cupiat sanguine hoc emptum suo.*

Lætus Radiobanes hujus exempli augurio, postquam finitis ludis in aulae interiora recessum est, Argenidi in conclavi ipso patris, eadem narravit quæ antea Regi. Orabat ut in munus placerent Sardiniae opes : ceteraque haud inconcinnus amator addebat, quæ utriusque fortunam decebant. Argenis non modestia tantum, sed occultissima ira erubuit ; Non alia retulit tamen, quam quæ Radiobanes hoc primo congressu expectabat : Nec eam scilicet Virgini curam esse debere, nec filiae familias potestatem. Habere interim gratias quod ille tanti faceret amicitiam patris. Radiobanes aliquantum cum ea cunctatus, ad insidiarum suarum initia digreditur : Proceres, matronasque, huc illuc toto triclinio obibat simul majestate regia, & juvenili comitate. Tandem in Selenissam incidit, ut optabat ; & vulgaria quædam effatus, laudare deinde ipsius filium cœpit, qui in aula vivebat : quætere deinde, pluresne genuisset ; quid ex stirpe restaret ; & quæcunque mulierculæ gratissima erant. Et hinc sponte ad se deflexus, Optimæ matris meæ multa, inquit, lineamenta in te agnosco : Jam sæpius dulci memoria illius amissæ, cum ad te respicerem, percussus sum : Et hodie efficiam ut scias quam multum de vultu illius tibi fata communicaverint. Supervenit loquentibus Meleander. A quo Radiobanes sub noctem digressus, Selenissæ filium accersit ; Demades nomen erat. Cui postquam multæ familiaritatis specie imposuit ; Vade, inquit, & hanc matris meæ imaginem ad Selenissam defer ; si sceptrum

ptum & corona abfuerint, ab ore suo non disparerem. Erat autem brevis imago, ætatis conditione à Seleniffa non abhorrens. Anum enim Reginam, & rugis oblitam, referebat. Sed insigni artificio, gemmæ, olim talentis viginti Radirobani empræ, faciebant imagini thecam, ex qua unio prægrandis pendebat.

Seleniffa, ubi cum munere Demadem vidit, tam pretioso fulgure concussa, dubitavit an conscia esse Argenis hujus felicitatis deberet. Verebatur in suspicionem venire fidei prostituta; Aut ne remittere donatori juberetur hoc plus quam simplicis liberalitatis pignus; si crudum nec præparatum puellæ animum illa novitate pulsasset. Hæc exigens secum, adhucque deliberans, filium rogat pluresne adfuissent cum Radirobanes id sibi perferendum tradiderat. Imo, inquit, se vocavit me ad secretum, ne quis arbiter esset. Et tu igitur, retulit Seleniffa, apud te, fili, rem contine. Id agitur quod ignoras. Neque mihi, ut existimas, & apud te Radirobanes finxit, hoc mittitur. Sed commodius, & ubi fas erit, plura intelliges. Unum jam memento, ut sileas. His dictis ad Argenidem redit; Adhuc quidem illi fida; sed jam desierat Radirobane odisse. Tum versare animo cœpit, quanto suo & Argenidis periculo Poliarachus amaretur. Nam quoties reprehensam à cœpto moriendi Argenidem? aut quem spondere posse, non illam aliquando anteverfuram furioso impetu vitæ consilia? Denique sibi quinque debere consulere. Nam quid de me, inquiebat, meritis Poliarachus? Radirobane, post pauculos dies quam limina hæc attigit, utiliore mihi sensi, quam illum, plus anno familiarem Argenidi. Quid si de se mentitus est ignotus ac externus? At istum prius auxilio Sicilia regem sensit, quam alto nuptiatum & regio voto. Si propitiam Argenidem illi effecero, quantum mihi sperandum est; cum jam præmia usurpem, quæ pene ad præstitam operam satis essent? Abest denique Poliarachus; Num vivat, incertum est; num, si redeat, impetratura sit publi-

ce hunc à patre virum Argenis; an vero clàm discessu dedecori me quoque frustratura. Raditobanem autem non dimittere possumus, nisi iratum; Neque parem conditionem (si ista abiverit) neglecta fortuna mihi & Argenidi curabit reducere.

Inter hos dies (quod Cleobulus ante conjecerat) legationes passim ab urbibus veniebant ad Regem, sedebantque in Deorum liminibus, ramos supplicis lana obductos cum gemitu aut silentio tenentes. Multa oppida, & ex insignioribus civium multi, Ibburrane & Dunalbio deprecatoribus usi sunt: quorum ea apud Regem gratia erat, ut nihil negaretur petentibus. Igitur Meleander virilem in dejectos & obnoxios cives clementiam sequutus, solo majestatis conspectu ultus est poenitentes: legatis inter armatos custodes intromissis in curiam: in qua ipse regio cultu ad formidinem supplicum sedebat. Cumque illi de seculi genio quærentur, qui populi mentem avertisset in tumultus: Ipse paucis inculatos in mitiorem spem purpuratis relinquebat, jubebatque abscedens ab iis arbitrium suum audire. Levia autem imperabantur: paucæ in multam pensiones, & pervicacissimorum exilium. Nacti igitur expectatione mitiora, amore victoris suas urbes impleverunt. Hyperephanii seorsum legationem volebant ornare, suas gratulationes & vota novaeque fidei sponsones laturam. Sed intercessere consilio, qui id Regi ingratum fore cognoverant. Quippe Rex cum audisset hoc eos cogitare: Peto, inquit, an Hyperephanii plus minusve Stuculos esse se sentiant quam ceteros cives. Nam quid ab reliquis vota fecernunt? Cur non provinciæ, non urbium, sed partium nomine me affantur? quas ò sciant semper invidiosas esse Principibus! sed tunc maxime, cum videri & veluti prodire in publicum jactatione suarum virium volunt. Cum vero alix alixque provinciæ redirent ad reverentiam majestatis, legati Syracusarum intromissi in Senatum, dejectis diu luminibus, significaverunt, esse quod promere non auderent, nisi dicere juberentur. Sci-

Sciscitanti Cleobulo quid afferrent, supplices libellos obtulere, quibus continebantur civium vota. Addiderunt, sæpe contingere, ut vexatus malorum hominum injuriis populus stulte in Regem aut patriam suos dolores vindicet. Velut quidam ex ægritudine insani, urgentibus morbi stimulis, in proximos furunt. Nec se priorem excusare amentiam; sed scire, ex illis quæ Syracusis deprecabantur incommodis eam incitatum fuisse; & plurimum ad sanitatem mentium fore, si eadem in posterum arcerentur.

Cleobulus hos libellos se Regi traditurum recepit; jussitque propediem legatos responsum opperiri. Tum soluto Optimatum senatu ivit ad Regem, tunc forte de ipsius Cleobuli prudentia multa secum volventem, qui redituras ad officium urbes haud vane conjecerat; memorque, ejus monita nuper Radiobanis interventu suppressa, hunc ad illos sermones revocavit (Syracusorum codicillis, quia longiori consultatione egebant, in aliud tempus dilatis): Aiebas, si meministi, esse duo, Cleobule, quæ insinceram in Sicilia pacem efficiant, & in Procerum manu ponant, in bello an otio degamus. Sed dicentis orationem tunc Rex Sardinia intervertit, quam hic pacatius exequi potes. Quænam ergo illa duo sunt vincula aut verius fata, quæ Siciliam Proceribus obnoxiam permittant? Ea ipsa (retulit Cleobulus) quæ, sapientissime Rex, sæpe dequestratus es. Primum, munitionum, arcium, præsidiorum, in Sicilia numerus ingens. Mos deinde constituendi Rectores Provinciarum in eam legem, ut non ante magistratu quam vita decedant.

Totequidem arces, si non incommodæ essent, sed duntaxat inutiles, tamen everti consulerem. Nunc cum ad earum custodiam & sumptus, & pericula, & plerumque pernicies accedat, quid, ad nostra utique damna misere obstinati, illas diutius servamus, aut in quos denique hostes arbitramur valituras? In externos, an vero populares? Atqui externi his satis excluduntur, quas in finibus regni portubus-

tubusque substruximus. Harum utilitatem nihil sollicito. Satis virium illic nobis, satis moræ externis est; Qui deinde, si qua per obices illos percurrant, nostris exercitibus excipientur, oppidisque passim objectis; quæ crebra nec adeo invalida habemus ut primo hostium impetu diripi possint. In vim peregrinam illa suffecerint. Domi autem quos timeamus? Num populum, & incolas civitatum? An non potius Magnatum ambitum, inquieto utique genio strictum semper ad audacis novitatis pericula? Raro populo tuo mens est in Reges consurgere. Vesania, qua nuper intumuit, prope sine exemplo est; sed nec illa, ut expertuses, tot arcium cautione, de quibus jam disceptamus, aut præverti potuit, aut saltem cohiberi; Ut inde has munitiones intelligas non tibi, Rex, asserere oppida in quorum stant cervicibus, sed ea Præsidiorum Præfectis tradere in certissimam servitutem; qui sapius cives invitos stare in Regem coegerunt, quam rebelles aut dubios traxerunt ad Regem; adeo ut quoties sibi postulant arcem credi, videatur hæc eorum tacita esse oratio: Trade compedes, ô Rex, quibus obnoxium arci oppidum mihi devinciam. Captivos habeam cives. Quicquid repugnes, & quantumcunque hi nolint, serviant imperiis meis. Sub munitionibus illis tremat circum provincia. Isthic recipi, hinc effundi, possint armati. Regnum denique minus in ampliori tuo mihi consistue.

Referes, te fidissimorum hominum delectu armaturum tantæ potestatis licentiam. Faceres quod nemo antehac Siciliæ Regum. Quod enim aut civile bellum fuit, aut ab externis illatum est, in quo non istarum arcium plurimi rectores à sceptro defecerint? Aut quis omnino in nostra gente motus, nisi his claustris erumpens, aut in illa receptus? Ne id quidem dissimulant, qui post factiones ad fœdera tecum descendunt. Arces in salutis pignus efflagitant: Nempe ut iis incolumes te invito esse possint, & reculescente armorum, libidine rursus in

in te secuta contumacia armari. Vide quam sit iniqua conditio. In præteritæ defectionis Veniam tua sponfione non contenti, arma, arces, milites sibi pofcunt: Te porro, in pœnitentiæ, quam sæpe fimulant, pignus, eam fidem verbis fuis cogunt habere, quam detrahunt tuis. At his munitionibus è regno fublatis, in tua fuaque fide, ô Rex, ftatuent fibi præfidium, & in creditis urbibus obfequium duntaxat invenient quamdiu voles; nec invitabit ad peccandum tot aggeribus totque foffis fibi placens rebellandi fecuritas.

Sed utique non damnanda eft, dices, majorum difciplina, à quibus aut hæ conditæ arces, aut condendarum exemplum eft. Ne vero illa ætas tantum fibi, Rex, placeat. Majores noftri res fuas ad feculi quale tunc erat genium curavère; Nobis, pro diverfitate temporum in quæ incidimus, interdum pro falute eft, à mente eorum & confiliis abire; Ut & profanæ fuperbiæ putem, ubique negligere avitam prudentiam; & abfurdum reverentiæ genus eflè, quod nos perpetuo illorum inftitutis velit addicere. Et has igitur arces, quæ jam nobis moleftæ funt, ipfi rectis, ut arbitror, confiliis eduxère; & nos non minori folertia dejiciemus. Olim enim aut nondum Sicilia in unum coërat, aut fingulæ faltem Provinciæ Principes fuos habebant, parvo duntaxat ære, vel tenui obfequii imaginè, Regi obnoxios. Non mirum, fibi tunc quemque præfidia ftatuiffè; quibus aut vicinos repellerent, aut, fi à Rege vis fieret, non excuterentur à patriâ. Nunc omnia bello, hereditate, fœderibus, in te Dii retulerunt; ea felicitate, ut neminem videas, cui carius non fit commune Siciliæ nomen, quam anguftum provinciæ in qua eft natus. Quid igitur memoriam præftinorum discriminum limitumque fervamus in caftellis, jam utilitate abolita? Ne parce locorum nominibus, feu illa conditor feu vetuftas nobilitaverit. Ruat cum aggeribus fuis ambitio. Pauciffimas de tot arcibus ferva, neceffariis locis; unam præcipue Syracufis, non tam quæ regere tanquam popu-

lūm queat, quam interdum morari insanientem. Hæc iat erunt tutando imperio: Sed eo quidem omine ne Procerum summis credantur. Tale sit Præsidum genus, quod nec egenum, nec opibus impotens, sperare à te plurima debeat, & nil possit extorquere. Relinque illis Regibus hunc crebrarum arcium morem, qui peregrino, ideoque invideo imperio, premunt dissitas gentes; quæ nec moribus coalescunt, nec fidem tuta amicitia observant: quæque ubi respexere in majorum suorum historiam, erubescunt, se alieno additicias scæptro esse, nec domino tantum absenti, sed & genti in qua dominus vivit, servire. Sed tua Sicilia gens una est; unus sanguis, eadem illi jura; gloriæ, Principis, famæ, sincera communio: Quamvis illam Majorum tuorum bonitas iterum in diversa studia tantum non sparserit, perpetuo singulis regionibus rectore attributo, sub quo possent meminisse, & olim apud se regnatum.

Id ipsum alterum erat, quo monebam infestari tuam pacem, & in te Proceres accingi; hic mos, inquam, in tam longum & stabile imperium permittendi Provincias, quæ ut à te Rectorem accipiunt, hunc illico venerantur, ei assuescunt; tam constanter hunc esse Præfectum, quam te Regem intelligunt. Imo & propius ille civibus incumbit. propius urget affectus; contumaces aut amantes propius damnat vel colit. Maxime nobilium stirpes adeo ejusmodi Provinciarum Rectoribus accedunt, spe, convictu, mansuetudine captæ, ut deinde vel in Regem promissam fidem exerceant. Hæc munera, si paucorum annorum faceres, ô Rex, non illis coalesceret inveterata vis; nec cives, brevissimo defunduros imperio, præter fas amarent aut timerent. Diu est, inquit Rex, ex quo mecum hæc omnia exegi. Sed iis quibus veteri ritu Provincias olim attribui, quo nunc ore meum donum possim adimere? Quid egregie de me meriti duces? quid illi quibus hanc victoriam debeo? Auferam scilicet præmia à probatis, quæ adhuc dubiis aut inexper-

tis concessi? Facilis ratio, refert Cleobulus. Noli tanta novitate sollicitare poenitentiam Optimatum. Sint illis tua munera in securo. Sed ut quisque deceder, novis legibus successorem constitue. Triennii ut plurimum potestas sit; nec prorogatione fascium spem illis facias, plus nominis quam imperia esse mutata. Breviores magistratus non timebit Sicilia, & quantumvis angusti temporis honores cupide commendabit ambitio. Tu quoque in plures liberalitatem divides, vacuis sæpe provinciis, in quas alios atque alios, pro meritis temporibusque, sufficies.

His artibus si eripies Purpuratis deficiendi consilia atque vires, tibi multum debebunt. Nam & defungentur periculis, quæ eos sub austero vel perfidioso Rege possunt obiuere; & clarissimæ indolis torrens ab iis erroribus in justum alveum coactus, in consilia quidem non minus fortia aut militaria rapietur, sed multo æquiora, & quæ in virtutum nullam pugnent. Respice ab adverso litore diffusam regionem, & æmulam sæpe Siciliæ. Illa quoque castellorum turriumque frequenti supercilio tumebat: Erant præterea Optimates tanti factione & viribus, ut, quod plerumque infelix potentia genusest, Reges terrerent. Qui tunc in ea motus? quibus nunquam graviore concussere Siciliam. Dejecti nunc Reges, nunc Proceres; Donec arcibus præter unam everfis, Magnatum quoque robur multiplici regnantium arte suppressum est. Hi bello periëre, hi carcere; hos lictores immolaverunt publicæ paci. Dis melius, quam nostrorum patriciorum sanguinem ita facis vilem esse. Hoc tu avertes, si & quietos illos, & te serio Regem esse volueris. Sic enim ille conjurandi mos, atque à te deficiendi, paulatim excedet ab usu; & in pari omnium iugo nemini gravis erit justa modestia. Sed quam diu id cuiquam erit impune, in contumeliam ceteri trahent virtutis necessitatem: Ut vel omnes pari lege à tua majestate subigendos, vel neminem in officio futurum, intelligas.

Quod si unquam redibunt ad tumultus, jam nunc consule quid illis factururus sis; In te, inquam, consilii summam constitue; Nec in amicis expecta libertatem ad fidem, qua modo extra periculum disputamus. Forsitan & ego molliora censuissem, nisi quod, venturi ignarus, nescio qui sint in quos nunc dixi. Scilicet illi prudentes, quorum consilio in rebus dubiis uteris, non sic auspicantur publicas curas, ut privatam suæ salutis sollicitudinem deponant. Itaque ubi in factiosos & armatos Proceres consuluntur, eorum offensam veriti, sæpe remissas sententias dicunt, & propemodum tuo sceptro indignas; Ne, si quid acrius statuerint, illi ipsi in quos dicunt, postquam (ut mos est) in aulam reconciliati floreant apud te, in ultionem servent animos, ac denique ruina immerentem exsurgent. Eo metu multis tuorum Senatorum libertas eripitur, fides quidem, sed dum impune licet, & sibi ante, quam tibi. Hæc ipsa nec coram Collegis dicerem; nec tibi omnino, nisi inter regias tuas dotes insigne esse scirem, & simillimum oblivioni, silentium.

Dum his consiliis secretus Meleander imbuatur, interim Radirobanes machinas pergit in Argenidem adornare. Jamque munere dato familiarior, avide quærebat cum Selenissa convenire; Et eo forte die sic casus consilium adjuvit. Miserat ille qui nuntiarent Argenidi, si commodum esset, eam vel se visere. Spatiabatur in horto Argenis, cum illa virginum paucæ. Sed Selenissa in illius triclinio hæserat, nescio quibus codicillis impedita; & hanc occasionem nata colloquendi tam magnifico largitori (nam id ipsum anxie optabat), renunciari Radirobani jubet, vacare Argenidi; eamque, si ipse veniret, confestim ab horto adfuturam. Geminata mox fraude, ministrarum fidissimam cum hisce mandatis ad Argenidem ipsamittit; adventare ad gynæceum Radirobanem; cujus colloquio si cuperet defungi, properaret descendere ab horti spatiis in subjecti saltus umbras, hospitemque incommodum sua illic cunctatione eluderet. Interim

Ra-

Radirobanem Argenidis limen intrantem ipsa excepit; excusans quod domina abesset, illico, ut fingebat, reditura. Cumque secretum fuit, iis, qui sequuti Regem erant, remotius in ejus honorem astantibus; Tunc anus, Gaudeo, inquit, ô Rex, locum hic esse objurgandi liberalitatem tuam. Nimmio pretiosius quam ipsa natura me ad vultus carissimæ tuæ matris admovisti. Et Rex, Parva hæc, inquit, existima, Selenissa; & pignora fortunæ majoris. Ne vero tuam sortem meamque dissimulem, accipere majora à te possum, quam tradere. Tu lux mihi, tu veræ matris loco, tu aliquid conciliare mihi potes vita felicius. Neque à te expeto opem, nisi quam tibi tuæque alumnæ utilissimam putabis. Nam quid illa Archombroto amicitia teneretur? quam indignum Siciliæ rebus, ignotum, privatumque, in illas spes niti? Equidem beneficio factum puto; Et mehercules si Virginis frater essem, aut pater, tormentis verum exigere; eoque vel cæso vel pulso, exonerarem puellam curis inanibus. Permite te matrem appellem. Tu, mater, & medere alumnæ in deteriora consilia vergenti, & asserere me in cælum; id est, fac ut patiat se amari. Quid illi in genere meo, quid in fortunis displicuit? Quantum Sardinia, quantum Corsica vires possint, certe feci ne nesciret. Nec adeo inauspicatus vivo, ut in totum purpuram meam dedeceam. An Deos expectat, & in Archombroto fingit numen, quæ Reges sic fastidit? Ceterum in me simul, & illam, nolo te sine pretio piam esse. Si receptus in optata fœdera ero; spondeo præfecturam Sardoi & Siculi maris (qui honos à Regibus secundus est) transituram in filium tuum. Si plura desiderabis, intelliges, te mihi parentis loco esse.

Labentem jam accepto munere anum, tantæ spei quæ offerebatur moles afflixit. Excæcata, nec aliquid præter Radirobanem jam videns; Nolle, inquit, hæc à te audivisse. Lentior hinc habebis diligentiam meam. Nam quæ tibi & Argenidi properabam efficere, nunc timeo ne videor empto

& vili studio moliri. Sed & altius quam suspicaris in Argenide vulnus. Quid tu mihi de Archombroto, Rex? Erras, Optime erras. Hac dicens, vultuque demisso oculos tollens, breviter risit. Ille avidus sciscitari, & jam prope mercenariam urgere. Sed negebat Selenissā, tantillo colloquii momento rem posse expediri. Ac ne initia quidem, inquit, sine creberrima tui meique oris mutatione reculerim; Et hic tui Optimates in utriusque vultus intenti sunt. Præstabit descendere in hortum, tanquam obviam Argenidi eamus. Ego te per errores in spatia ducam à quibus hanc abesse conjicio. Confusus expectatione Radiobanes tantæ rei, quantam matrona videbatur asferre, illiusque manum tenens, ad viridarium volentem invitavit; simulatione coram suis proceribus usus, velut ad Argenidem iret. Sed postquam in aviam horti partem, & vix notam Argenidi, deducti sunt; Fallor, ait Selenissā, aut hic dominam maturato habebimus: Redeunti plurimum placet hæc via. Illic igitur suos sisti Radiobanes imperans, ipse cum antea in consitam arboribus semitam se conjecit.

Tum vero Selenissā ægrius loqui, & veluti in repugnantis animi rixa quærere diu verba; seu revera exhorruit in exuendæ fidei articulo, seu simulatæ perturbationis magnitudine prodigionis beneficium apud Radiobanem commendabat: eique miranti; Quidni, inquit, expalleam quæ primum hodie disco loqui quod nolit Argenis? Sed tanti est vel invitam sanari. Et tu unicus ad hunc morbum Æsculapius, ô Rex. Vide tamen ne exitio meo fiat, quod te, & illam, hac prolatione secreti demereor. Exiguum deinde spatium fuit, cum sic exorsa est. Dii tibi virilis sexus prolem dent; ne malis Sardinia infesta sit, quæ Siciliam exercuerunt. Nam quod Rex Meleander tantum feminam genuit, ausus est Lycogenes tempestatem excire, quam modo placavisti. Noli mirari quod tam altis principiis auspikor. Istihinc rei, quam vis audire, repetenda est series. Lycogenes sua nobilitate & Regis patientia,
claus,

elatus, sibi destinavit Argenidis nuptias; & aspernante Meleandro cum cive atque impare fœdus, ille amicis & gentilibus clarus vim inferre cogitavit. Ea Regi nuntiabantur. Sed is Sicilia erat status, aut, ut verius dicam, tanta jam Regis in timida senectute cunctatio, ut subducere raptui virginem mallet, quam grassatorem opprimere. Arx est in exiguo colle viginti ab Syracusis millibus, antiquorum Regum sedes, insigni munimento. Præruptus est collis qua maria spectat, lævam partem assiduo fluctu pulsantia. Alabus fluvius supremo in cursu dexterum latus cingit. Omnia mœniorum & turrium altitudo firmaverat. Rex Argenidem suam cum virginibus matronisque omnino viginti illic includens, voluit religionis specie sui consilii rationem sanciri. Aiebat, frequentibus somniis se moneri, imminere piaculum, nisi conspectum hominum Argenis defugisset. Ita præterea alia, ita oracula urgere. Sed tam grandis superstitionis originem quis è vulgo ejusmodi temporibus nescit? Mihi quidem, sub qua Argenis habuisset infantiam, adhuc Rex illam custodiam commendavit: Et lex publice omnibus dicta; Si quis vir pedem latum in arcem extra unum Regem penetravisset, sacrum hunc fore. Tum si qua de nostris mulieribus meo injussu ex arce discessisset, scaphæ impolita sine comœatu vel gubernaculo, ageretur à litore. Uni mihi cui præcipua fides, datum ut Idibus exirem. Erant enim peragenda familiæ meæ sacra. Circa arcem jussus miles tetendit. Tria ad præsidium nullia erant; & per vices vigilabant.

Si mihi credis, Rex, non proflus hæc erat injucunda solitudo; maxime inter initia, dum fatigatos urbano tumultu animos otio illo componimus. Simplex ætas Argenidis in jocis versabatur, quos delectæ puellarum faciles admovebant; ut & sæpe solutæ mentis felicitatem mirarer, & de temporum perversitate ingemerem, quod Sicilia heres vix tantillum spatii tuto incoletet. Sed compendium apud te faciam. Ne facias, inquit ille, &

Ma.

Mater. Nam etsi nondum intelligo ad me ista quid faciant, juvat tamen audire consilia Meleandri, moresque & fortunam Argenidis. Tum Selenissa; Ita horas diviseramus, ne quod tardium admoneret suæ captivitatis Argenidem. In comptu non multa; lucum amabat, quem amœnum in arce habebamus: Illic facili arcu lacertos fatigabat, provocata æmulatione suarum, quæ longius sagittis progredieretur, quæ certius metam feriret. Ingens plaudentium risus in molli exsonabat victoria. Cursus quoque præmia erant. Rursus mystæ omnes simul, omnes ad ambitum loquebantur. Amabam hæc in alumna, simul vires crescenti suffectura, simul animum prohibitura ab inuili dolore præsentium rerum. Hinc digressa majorum monumentis implicabatur; Neque avidiorem vidi quam prolatis historiarum auctoribus. Reliquum diem inter artificia degebat, tunc etiam referendis audiendisve fabulis incitata. Habes indolem tuæ Argenidis, ô Rex. His studiis exigebat adolescentiam priusquam innoxiam animi pacem curæ libassent.

Ceterum ex arce Syracusas digressa, in Junonis templo eram (Memini diem; adhuc videor aris assistare, adhuc thura injicere; ita casus memoriam adduxit). Eram, inquam, inter sacra, & Argenidis coram Diis miserebar, cum venustissimæ formæ puella testudinem templi intrat. Grandis erat nobilique incessu; sed vultus in tristioris fortunæ specimen dejectus. Ego potissimum mirabar, quod unus vir in comitatu esset. Is operto capite sequebatur; ut in eum vix inspicere liceret. Subitum missantium murmur fuit, quæ esset, aut unde veniret; Nam ignota erat facies, nec vestis usitata Siciliæ. Gradiebatur ipsa, sed tanta majestate, tanque concinna, Rex, rursusque ea mœstitiæ specie, ut in illius contemplatione mihi omnia vota exciderint. Illa non multum Deam morata, nec speculum numini tenuit, nec ornavit munere aram; sed assistit meo lateri, & mox repugnantis genibus illapsa, Plus tibi, inquit, hic dies, ô matrona, quam putas in

in promenda bonitate licere, vult. Si placet mi-
 fereri, & Diis exemplum præire vis, quos tam an-
 xie oras, arcanum mihi locum concede, quo voto-
 rum summam edam. Ego gementem sublevavi; &
 quia videbam non placere spectatores, templo ma-
 turius digressa, in sororis illam domum, quo &
 ego divertebam, eodem mecum vehiculo perdu-
 co. Nacta secretum, primum peto, in Siciliam unde
 adveniat. Græce enim loquebatur, ut barbaram
 tamen scires. Oscan ego putassem, & magnæ Græ-
 ciæ vicinia nostræ linguæ commercio imbutam:
 Sed nimium ab hac gente oris pulchritudo diver-
 terat. At illa; Ut intelligas, inquit, nihil me de
 genere mentiri, neque opem incommodam feren-
 ti optare; cerne, matrona, cerne, patriæ fortunæ ré-
 liquias, si fata in patria sævite non desinunt, mihi
 ubique terrarum suffecturas. His dictis gemma-
 rum vim ex pyxide eruit, reductaque simul palla
 aliquot ad interiorē vestem recessus ostendit, ea-
 dem opulētia tumentes. Privata mulieris divitiæ
 non erant. Igitur rursus frontem, & ceteras indo-
 lis notas, levi visu percurrēns, altius contremui,
 & quæ esset dicere jussi. Misera, inquit, sum, & cui
 in auxilii maxima parte erit à multis ignorari. Ac
 ne vagam existimes, aut temere isthuc allatam,
 en literas mulieris tibi quidem ignoræ, magnæ ta-
 men, & quæ opinione tuæ virtutis, cui fidit, maxi-
 me meruit à te juvari. Ea est mater mea. Literas
 simul tradit, quas hic vides, Rex: Has enim ex
 secretissima cistula heri deprompsi, ut te coram per-
 legerem. Nunc, quid scriptum sit, audi. Alcaæ
 salutem Selenissæ. Si quæris cur me ignores, & ego
 te noverim; scias, hoc virtutis maximum præmium
 esse, quod latere suos non sinit. Non esses à Siciliæ
 Rege ad formandos filiaë annos delecta, si præstan-
 tiorem invenisset. Ego inter obscuras fama gentes
 (nam & barbaros appellatis) famam nominis tui
 excipere potui, & tam meo quam patriæ vitio non
 merui à te cognosci. Sed tamen miserere. Utcun-
 que sim exteræ gentis, at infelix, at mulier, &, si
 quid

quid hoc valet, Græcæ quoque originis sum. Excipe hoc pignus carissimum, excipe unicam gnatum meam, si quid mihi credis, clarissimo sanguine ortam. Fati injurias, mei que necessitatem consilii, tibi illa melius expromet; quæ feliciter calamitosa fuerit, si non modo eam servabis, sed & tuis moribus imbuetur. Vale.

Perlectis codicillis, quæcunque virgini mandata à parente ad me essent, peto audire. At illa; Patria mihi, inquit, in Gallia qua Rhodanus flumen de ingenti lacu se explicat. Theocrine mihi est nomen. Pater fuit non modo inter suos insignis, sed, ut modica interdum regna sunt, agri etiam sui princeps. Treutacommilcondorus vocabatur. Is decedens me quidem jam adultam, filium autem vix cunas egressum reliquit, & jam fato vicinus fratrem suum (Icciobares appellatur) per superos quos relinquebat Deos, per inferos quos adibat, per fœdera deinde naturæ, & unius patris memoriam oravit, ut ageret nostri curam; neu pueritiam fratris mei desereret, neu imbecillitatem meam, aut viduam maxime matrem. Et illo inter fictas lacrymas jurante, pater meus extinctus est. Felices videbamur patrui fide. Ita patrimonium curabat; ita nos, ita matrem solabatur. Sed scelestæ diligentis causa erat, ne quid illi de hereditate periret, in quam fratre meque sublati haud dubie veniebat. Veneno itaque (ignotum Gallicis moribus nefas) utrumque adortus est; sed eventu nec digno, nec æquali. Me enim extinguî satius erat, me objecta tæbe peruri, quam te, frater dulcissime; quem ô Dii mea clade servassint ultorem futurum perfidiæ, & patrium nomen læta sobole reparaturum. Facinus inter extremas epulas corruptis bellariis indatum est, quæ frater unque avidius, patruo admonente, atque urgente, sumpsit. Mihi subitus horror objectus est; sive genii mei cura hæc fuit; sive patrui sollicitudinem suspiciebam ad hos cibos fratrem hortantis, à quibus illius ætatis nimiam cupiditatem abducimus. Redii
deinde

deinde ad matrem: cumque frater sub noctem ægrotaret, timide quid suspicarer explicui. Hæc ante aliis suspicionibus tacta, quas heu nimis mali præsentis atrocitas afferebat, ferventibus lacrymis filium perfudit, subita morbi mole jam prope exanimem; & nunc una, nunc alia corporis parte caprum, donec puer infelix inter medicos expiravit. Pro nefas! sustinuit adesse morienti ille veneficus, vultu quoque mœstitiam adumbrans. Et ne veneni indiciiis membra liverent, inclamabat; præcipitandum funus, causamque fingeat, ne diutius in extincti pueri aspectu mea mater conficeretur. Neque ipsa repugnavit, sceleris quidem haud dubia; sed volebat posse videri facinus ignorare, ne patruus in detecto parricidio inverecondior, quod in me restabat, exequeretur audacius. Jamque unctum cadaver erat in sagulo, foresque spectabat; jam ad planctum mulieres signum petebant, cum me mater in solum conclave ducit, commisque divulsis; Facis, ô misera, inquit, ut nesciam quid potissimum gemam; Illumne quem jam flammæ corripient filium meum, illam teneram ætatem, quæ domesticum prædonem non novit; Ante magis, quam æquali aut peiori forsitan feritate idem latro à nostris complexibus rapiet; Frater tuus jam exivit mortalitatis sensus, tu restas in supplicia. Illum denique nullæ artes revocabunt; Tu, si solers fuero, poteris forte non perdi. Conjunge consilia, gnata mea, priusquam nos hostium crudelitas invadit.

Sic lugentibus nobis, supervenit vir fidiſſimus Praxetas, patruo quidem meo, non illo lœciobate, sed alio pridem defuncto genitus, at impari matre. Ille, metu turbulento, Differte lacrymas, inquit; & dum licet, aliquod vobis invenite effugium. Imo, ô optime, retulit mater, tu potius consule, nimia clade stupentibus. Si permittitis (ait ille) loqui quæ sentio; non potes, Theocrine, nisi beneficio fugæ esse incolumis. Præsentarium erit exitium; nec fortasse in biduum vivis. Ne in vici-

uis

nis quidem regionibus secunda constitueris. Auro, veneno, insidiis, peraget vir callidissimus quicquid exorsus est. Dum itaque fratris tui funus ardebit, (nam, ut scitis, in hanc noctem apparatus), tu veluti cæstro mora inter tenebras discurre licentius; tandemque frequentia subducta, ad posticum meæ domus te recipe. Adero sine lumine solus, & in latibris; interim dum maturius consilium inimus, te servabo. Tu vero, Alcæa, amissam filiam esse solerter assimula. Lacrymas satis dabunt filii tui interitus, illiusque periculum. Imperavit mihi mater ut paterem monenti. Neque fraudem differebam; sed semel iterumque apud rogam fratris visa, elabor inter gementium turbam: & tenebris freta ad Praxetæ domum pervenio. Ille me condidit in secretissimam partem ædium; & mater (ut audio) ex arte scenam implevit, undique me filiam suam querens, nisi qua esse cognoverat. Supplicavit etiam Icciobati ut exploratoribus late per viciniam dimissis sibi me redderet. Vereri ne ob fratris interitum violenta in meam vitam consilia inirem. Nec ille omisit questionem, Multum enim scire intererat an satis periissem.

Sed cum aliquot dies quæreret frustra, materque vacuos rogos, ut extinctæ, posuisset; tandem cum Praxeta constituit amovere me à tyranni potestate, dum ipsa deligat ex vicina juventute, qui pervindicandæ hereditati me uxorem accipiat. Neque securius mihi me posse, quam quo nulla antea nobis intercessisset familiaritas. Ita enim omnem patruus mei in quærendo solertiam posse eludi. Et tu supra ceteras meæ matri placuisti, & matrona. Ita concupiit auspicari tecum hospitium, ut acciperes unicam gnatam, si aliter non vis, ac certe in servitutem tuam. His ita decretis, quo tutior fallacia esset, mater ad Icciobatem digreditur, & super meo casu consuli Deos petit, nec alium certiora responsum quam Delphorum præsidem Deum: Se enim avitam in eum pietatem obtinere; (Nam & Phocensium colonia sumus, olim

olim Massilia in interiorem Galliam deducti). Si Icciohati placeret, se Praxetam eo missurum. Prolixè Icciohates consilium probavit. Nam & ipse mei fati incertus, Deorum ministerio ubi essem, aut quomodo occidissèm, intelligere cupiebat. Nec suspectus Praxetas illi erat. Dona etiam ferenda Deo tradit. Praxetamque multo auro sollicitat, ut editum oraculum nulli priusquam sibi enuntiet. At ille promissam nobis fidem non mutans, tanquam Delphos profecturus, me pro sarcina imponit parvo navigio, quod secundo flumine ad mare ferebatur. Nactus inde ex Epidamno navem, quæ à Rhodani ostiis solvebat in patriam; cum vectores omnes ac nautas peregrinos esse sciret, fasciis in hospitio diductis me sororem appellavit, imposuitque navigio. Locavere operam nautæ, ut nos applicarent Siciliæ. Quibus fidem servantibus, ecce me, Selenissa, jam non memorem libertatis, & aliquid exigenti è patria Icciohati debituram, si me tuam famulam esse permittes. Praxetas ille mihi ex concubina patruelis, is est, qui, ut altius fallat, in servili veste me sequitur. Nostros errores, & quæ modo strictim exposui, potes ab eo, matrona, diligentiori narratione accipere.

Cum hæc diceret, tanta modestia sermonem commendabat, tam concinne leniterque morebat, ut in eisdem cum illa affectus sentirem me mutari. Et ego per Deum fidium (interpellat Radirobanes) jamdudum expecto quid de illa statueris. Si in me incidisset, non contentus hanc timida pietate obtegere, revulsissem Icciohatem à præda, cui forte nunc incubat, vinctumque, & ultimis cerimoniiis mactatum, virgini immolavissèm. Subrisit Selenissa, & Radirobanis pietatem laudavit. Anxia, inquit, eram. Nam neque tanta supplex, & quæ oris habitu, pretioque tot gemmarum, ambigere non sinebat, quin vera afferret, negligi poterat; rursusque Argensis obstabat officio, cui eram addicta, & ad quam nefas erat, præter assuetas, ullam admittere. Igitur, potuisses, inquam, Vir-

go, defletere ad alias quæ utilioris in te pietatis fuissent: ad neminem autem cui tua calamitas plus doleat. Sed quod oras, præstare non possum. In secreta enim arce cum filia Regis ago. Succedet officio mea soror; quæ, spondeo, res tuas sic curabit, ac si ex ea nata esses. Confusa videbatur; & verecundia oculos in humum traxerat: Ac, Quam bene secreta ea domo regeret, inquit, si in ea per te liceret stirpi Regiæ famulari. Concutiebat animum meum tam indigna calamitas. Jubeo itaque bene sperare; eamque cum suo Praxeta sorori meæ trado, interim dum ego ad Regem, qui tunc erat Syracusis, omnia refero. Rursus interpellat Radiobanes. Quis autem Meleandri sensus fuit? Advolavit ad solatia adhibenda? an potius suam aliis pietatem mandavit? Jamdudum excrucior quod tam lente miseram adjuvisti. Et quidem expectabam, ut viam ad exitum mearum curarum expedires; tu in alias sollicitudines conjiciis. Sed tanti est oblivisci parumper ægritudinis meæ, dum miserrimæ Theoclines casus accipio. Tu modo omnia, nec præcipitanter, exequere. Tum Selenissa: Ne me vero existimes frustra in hos sermones delapsam; Scies tandem quæ hæc ad te pertineant. Meleander non minori indignatione, quam tu modo, hanc hospitii calamitatem accepit. Et quid, ô Selenissa; si miseram viso? Ne feceris, inquam, Rex; Proderet supplicem tua humanitas. Quis enim Optimatum, aut saltem matronarum, salutare deinde advenam non volet? Et in tanta celebritate periret arcanum quod apud nos sic quærit. Si permittis in arcem ad Argenidem duci, commodius eas vises. Volo, inquit, mea Selenissa. Tibi curæ sit ut bene habeatur. Quod si à domesticis turbis quietem Dii dabunt, faxo patruus non in illam impune peccaverit. Nunc denique mihi placēs (exclamat Radiobanes), nunc dignus es, Meleander, qui Argenidem genueris. Ad quæ verba anus hilarior; Vide, inquit, ut hunc animum in Theocrinea serves. Eger enim hodieque beneficio tuo. Sed est multo facilius, extra periculum misericordem

cordem esse, quam cum, præter contemplationis pietatem, opera præsens exigitur. Nunc vero sine me cetera memorare.

Postquam hanc licuit adjungi Argenidi, læta regredior ad sororem, bonitatemque Meleandri, & omnia, quæ volebamus, impetrata renuntio. Et nunc, inquam, Theocrine, mihi in secundam curam es. Pari cum Argenide cultu te jussu sum observare. At illa magnopere orabat, ne quid de se decerneretur illustrius, quam de ceteris, quæ in Argenidis vivebant familia. In hoc enim ordine posse se extra famam latere. Longissimum mihi erat, quod non eam è vestigio ad arcem ducebam, haud dubia, amaturam Argenidem oblatum à Diis egregiæ adolescentis consortium. Sed instabat sacrificium meæ familiæ anniversarium, quod recte fieri me absente non poterat. Postridie vero quamper sacra licebat, Praxetam Delphos versus dimisimus. Nam aiebat, aliqua rescire Icciobatem posse, si nuncupatis votis perfungi neglexisset. Sed Deo consulto se Syracusas rediturum ad sororem; ut inter nos fingere possemus quæ tyranno referret tanquam ab Apolline oracula.

Illo profecto, imposui meo carpento Theocri-
nen: nec satiabar colloquendi dulcedine, ut, itinere inter varia consumpto, prius ad arcem pervenerim, quam me scirem digressam Syraculis. Postquam virginem Argenis conspexit, aliquo stupore perculsa est, non semel per omnia ejus lineamenta mentem & oculos ducens. Ego coram ceteris de Theocrine modeste locuta sum; Virginem esse externam, quæ Africam petitura, ad nos naufragio pervenisset. Secreto deinde Argenidi rem committo; quæ omnibus præter me remotis, Si mihi, inquit, ô hospita, sororis suavissimum nomen concedis, si dignum eo nomine affectum indulges, me dehinc unicam patri meo non putabo. Uinam velles, quid genere tuo dignum sit, comites meas scire! Sed hinc scias apud nos te regnare, quod locum ac gradum tibi arbitrio tuo constitues,
& quæ

& quæ arcana esse volueris, ego & Selenissa silebimus. Non se tenebat Radirobanes; sed loquentem interfatus, O, inquit, fortunatam Theocrinen! Ul-
tro ab Argenide amari, sic audire, sic reponere, abs-
que æmulo vesci sic posse! Numero dicis hæc, repo-
nit Selenissa, præquam si deinde conjunctissimas
mentes & studia nulla simultate interpolata aspice-
res. Erras tamen quod æmulationem abfuisse ex-
istimas. Deperibam Theocrinen, & ultra plus ab ea
amaretur, mihi cum Argenide contentio erat. Ac-
cendebat nostrum amorem modestia sua: Neque ul-
la erat in arte quam non idoneo officio demerere-
tur. Error etiam linguæ, divertentis à genio Græ-
ciæ, augebat dicentis gratiam natorum venustate.
Studia illi eadem quæ Argenidi esse videbat, ea au-
tem prudentia ut sæpissime victa discederet; & ne
quid calliditate lepidissimæ deesset, indignatione
mox ficta incitabat vincens lætitiâ. Sed lanifi-
cii erat rudis; Non acum, non cûlum tractare assue-
ta. Venationi in sua gente deditas aiebat quæ ex pri-
mis stirpibus erant ortæ. Facillime tamen Indolem
cum regione exierat. Monstrari sibi volebat eas
artes, non indiligenter observans quæcunque mo-
nebatur. Nihil tamen vehementius mirabar quam
cultissimam amœnitatem ingenii. Semper infantes
joci; aut festiva narratio; Vividi quoque versus, &
masculi plus quam qui fidibus canerentur. Nam scri-
bendi vitia, seu Græce seu Italice conaretur, non per-
inde ac loquendi illi erant.

In illis remissionibus eramus, cum interruptio-
tium nostrum flagitiosa prodicione Lycogenes.
Impatiens arcis qua Rex Argenidem servabat; u-
trique exitium destinat. Operosum, & fortasse in-
vium facinus, si illud pietas imperavisset: Sed nihil
est supra improbitatis ingenium. Igitur duorum
conscientiam tentat, qui ad omnia promiserant fer-
rum, fidemque jam ad flagitia exhibuerant. His
arcem ostendit; illic prædam, si modo viri essent,
eximiam latere. Ubi Rex ad invisendam filiam se-
cessisset, noctu evadendum in mœnia. Quippe non
sarel-

satellites, non amicos, non servulos intra ealimina
 admitti. Nudum, & senem, etiamque consopitum,
 quam facile opprimi posse? Sed & comprehendendam
 esse Argenidem. (Ea enim ad nuptias adaeta,
 usurum se deinde cogitabat Regis vita, ut in
 tanto rerum motu fortuna monstravisset.) Ipsa
 sceleris insolentia excitabat latrones, ut se memo-
 rabili flagitio celebrarent. Sed quis, aiebant, nos in
 arcem recipiet? aut quis euntes non notabit? utri-
 que tam frequenti sedulaque vigilum statione, ut
 pene innumerato sint aves quæ armatos prætervo-
 lant. Cum diu disceptassent, tandem commodissi-
 ma ea pars visa, quæ cingitur mari. Nam viribus
 naturæ fîsum Regem eo latere omisîsse custodiam;
 Posse appellî levem scapham, & undarum fremitu
 necessarios tumultus latere. Rursus tamen cogita-
 bant, illic collem per præcipitia desiderare scalis o-
 mnibus altiora; sed sicariorum unus, cujus confes-
 sione postea de sceleris modo rescitum est; Permitti-
 te mihi negotium, inquit. Inveniam rationem quæ
 nos in arcem tollat. Socius tamen mihi unus non
 satis est. Quid enim si quærendus Rex in vasta do-
 mo erit? aut si ultimus terror vires illi sufficiet?
 Quid quod antevertenda Argenidis fuga erit, si in-
 tellecto periculo latebit, aut excubantem ad fores
 custodiam peret? Non pauciores octo suffecerint.
 Hos si deligere inavis, œcyus nobis conjunge. Sin
 in tanta re nobis fidis, notos habemus, qui omnia
 perfecta tibi reddant. Lycogenes se suamque fortu-
 nam tradere illis professus; Cras, inquit, se in la-
 queos dabit præda. Audio enim Meleandrum ad
 Argenidem iturum. Maturate, dum adhuc recens
 est imperus; nec finite conscientiam eorum, quos
 secreto adhibebimus, nimia moram in prodicionem
 deflectere. Ego in prædio meo ero, quod quinto
 ab arce milliari ad litus est. Vos illuc communem
 prædam adducite.

Sic inter nefarios constitutam rem visa est for-
 tuna promovere. Venie enim ad arcem Melean-
 der; Noxque imbribus fœda, & exeunte mense illu-

M

nis,

nis, interceperat quam oculos tam aurium usum. Solebat Rex, cum ad filiam veniret, Proceres à limine arcis dimittere, ut ad proxima militum castra, aut vicinorum oppidorum cultiora, diverterent. Nos autem necessaria omnia ei exhibebamus. Hoc remississimum tempus erat optimo seni. Quasi relinqueret curas in foribus, ipsamque majestatem, inter nos verissima quiete solvebatur. Ea vespere quæ destinata erat insidiis, non modo ignarus periculi, sed & forte hilarior, cum omnes cœnavissemus, quærere cœpit quibus ludis hibernum & nardidum diem puellæ transigissent; Et ego, Fabulis, inquam, Rex, quas impendio depereunt. Imo u, ait, hoc studio iis concedere non debes, Selenissa, quæ esse jam anus & fabula incepisti. Sed referre singulas volo, quo symbolo juverint hunc senatum. Cum omnes rideremus, & ille imperiosius instaret, ausæ sunt, quæ proxime stabant, suas ineptias memorare. Inter illos sermones Rex paulatim insinuatopore se dimisit, reclinisque in eundem, quem cœnando presserat, totum stertere cœpit. Et quoniam experges factus ægre soporem revocabat, compositis vestibus opertum, appositoque haud procul lumine, sine strepitu omnes relinquimus.

Jamque in cellas digressæ mulieres somnum petebant; adhuc tamen Argenidi & Theocrinæ colloquebar (lectuli enim mihi & Theocrinæ in Argenidis cubiculo erant); Cum audimus præter morem gravius murmur, vocesque atque velligia sese cum festinatione prementia. Nec quid primo gravius suspicabar, quam esse puellarum tumultum licentius inter se ludentium. Sed viciniore mox clade, virilem sonum esse intelligo, atque auribus meis incognitum. Dum dubito, dum timore deprehensa non loquor, validissimis ictibus cubiculi fores afflictae sunt. Ne mirete si ad illius noctis memoriam confundor: Adeo spectaculi atrocitas prope vitam submovit. Dirum facinus! Video armatos nudo ferro intra limen prorumpere; ac quod unum licuit, gravissime cum Argenide exclamo. At vero
Theo-

Theocrine (accipe rem , indignam quæ posteritati erepta inter nos sic pereat) ; Theocrine , inquam , nostra se de toro præcipitat , nec mihi quam ti recepto Deo fureret , inuenta est in latrones . Dumque illi ad virginis inexpectatam audaciam , incerti quid aut vellet ipsa vel posset , paulisper obstupefcunt , Theocrine cum adorta qui primus intraverat , non modo armati sistit vestigia , aut occupat idum , sed involat in ensen , subitoque extorquet . Eadem celeritate , ô Rex (citius enim quam hæc loquor hostilibus armis potita est) clypeum à victo detractum suæ lævæ inseruit . Circumspiciebam ego , non periculi magis , quam auxilii novitate attonita ; cum illa unius cervicem ita ferro præcidit , ut ad rite atque Argentidem cruor de efflante trunco peringeret . Strenue deinde hunc clypeo pulsatum , hunc mucrone , hunc capulo turbat . Tum vero grassatores , qui primum insolentia certaminis turbati gradum retulerant , tanquam in justo discrimine violentius insurgunt ; ut neque jam puderet plures in unam , & puellam , decernere . Exsonabant angusta in sede arma quassata : simulque miserabilis clamor mulierum (jam hæc enim ad nos concurrerant) speciem captæ urbis majori quam pro loco aut numero tumultu retulerat .

Hæc narrante Selenissa non se regebat Radirobani animus , tam prodigiosi certaminis expectatione suspensus . Sed ecce colloquentibus modum imposuit tunc primum injucunda Radirobani Argentis . Forte redibat per illam horti semitam , cui antea minus consueverat . Eaque conspecta nihil Radirobani & Selenissæ inter se addere licuit , nisi ut postera die in idem horti spatium , paulo post Solem exortum , tanquam ambulantes , convenirent . Nec gavisæ Argentis est , Radirobane viso : soli enim Selenissæ colloqui properabat , multo hilarior quam cum excesserat e cubiculo . Cum ista tamen venienti obviam isset , non severe exceptus est ; Virgine per alia gaudia minus illum tunc exosa . Quæ etiam , ut animum regeret seria lætitia perturbatum ,

deflexit ad leviam, chartamque versibus plenam ostendit paulo ante à Poëta non ignobili oblatam. Iis ille felicitatem regii luci celebraverat, in quem Argenis sive levando æstu, sive ad primæ noctis pulchritudinem, solebat concedere. Ipsa quidem explicatam manu chartam tenebat, quam sic porrexit Selenissæ, ut Radirobanem quodammodo invitaret ad istorum carminum lectionem.

*Fortunata nimis, solesque habitura serenos,
O quacunque tuos diffuso vertice ramos
Pandis, & in spatiiis nutas regalibus arbor!
Te neque Chaonius vocalis silva columbis,
Nysæum venemus, summisque habitata Deorum
Ida, vel intonsi superent fastigia Pindi.*

*Quis parvi ingentes nemoris, quis carmine digno
Æquet opes, formamque loci, Nymphasque Deos-
que?*

*Populus hic, trepidisque Alnus prope candida ramis,
Fraxineumque decus, Platanique, Ornique minantes
Sideribus, sævoque illasa fulmine Quercus,
Et Fagi veteres, & amictor Ulmus Iaccho.
Fronde placent varia; Non est color omnibus unus;
Non parili se stirpe levant. Hic multa Cupressus
Tollitur in metas, gracilique umbone superbit.
Hic & Apollineæ laurus, Piceæque liquentes,
Et Phrygia Pinus, & glauca dona Minerva.
At lenta subtus Coryli, sæcundaque puro
Fonte arbuta tepent. Tum floribus alma superbos
Vestit terra sinus; quales non blanda faventis
Aura creat Zephyri, Stygio nuptura marito:
Quos legat Enneus simplex Proserpina campis.
Nec diros hæc silva Lupos, nec sentit adunca
Spumea rostra Suum, vel formidabile murmur
Accipit absentes si qua leo devovet agnas,
Rancaque vicinum terrent jejunia campum.
Insontes Capreas, placidoque examine Cervos,
Cerne magis pigras latus acclimare per umbras?
Vel parva trepidare fuga. si plausibus aura
Infremit, aut dubios venti movere tumultus.
Vos quoque, præfaga cantuque alisque volucres,*

Non

Non isthic avido retinet circumlita visco
 Arbor; ad humentes nec fraus sedet improba fontes,
 Heu vestros prensura pedes. Juvat aethere toto
 Nunc tranare polos, nunc tutis fidere terru.
 Quam bene nocturno gentilia praelia cantu
 Conserit, & Thracem narrat Philomela tyrannum!
 Quam bene, cum roseos noxultima pallet ad ignes,
 Innumeras dat lucus aves, & picta salutat
 Turba diem, tantisque sonant concentibus aura!
 Parva loquor. Totas Driadum nemora ista catervas
 Incoluisse juvat. Procul ô procul impia cedant
 Lumina; nec sanctam ladant contagia silvam.

Unde tamen luco tantum decus, unde frequen-
 tes

Numinibus sedes, ipsa vos dicite Diva.
 Scilicet huc castos magni quod filia Regis
 Ferre gradus, parvoque ingens producere luco
 Virgineos assueta choros; si lata beato
 Indulsit Natura solo; Nimphaque, decoras
 Auctura comites, hos implevere recessus.
 O Virgo, ô Princeps, Siculorum ô cura Deorum,
 I, cupidas spectata nemora inter consita divas;
 I, gratum dignare nemus. Vestigia campus
 Signabit, raptus subitus qua floribus Auster
 Impleat. & servant metitæ in vertice Nympha.
 Nec nemus hoc tantum; Siculi te sentiet omnis
 Ora soli, faciesque Deos satu una faventes.
 Tu si qua Libycus exæstuat annus arenis
 Ire voles, aut qua emoriens Natura pruinis
 Deficit, & gelida sitiunt statione Triones,
 Mitescent steriles aura, tum floribus omnis
 Crescet ager, fatoque diem meliore novabis.

Radirobanes in cubiculum deductam Argenti-
 dem, quia adventabat vespera, relinquit, & ad Me-
 leandrum digreditur. Tum vero ad Selenissam Ar-
 genis; Jamdiu est, mater, quod te habere solam qua-
 ro. Et te quoque multum existimeni proci illius
 radio nauseasse. Quid enim tamdiu tecum hæsit?
 Hic Selenissa mollius loqui, & præterquam Arge-
 nis expectabat. Se enim nescivisse tantæ humanita-

tis totque leporum hominem esse; Suavissime loquendo junxisse diem nocti, nisi quod identidem referebat, se ex amore miserrimum. Non probavit sagax Argenis de invisio homine præconium. Sed diligentius quaesivimus; Quid autem facturus est? ait, aut quando soluturus in patriam? Mitte has spes, inquit anus. Nisi bello devictus non abibit. Nam & afflictum te deperit; & is furor nisi magna ruina premi non potest. Utinam saltem adesset Poliarchus; utinam illius fortitudine regeremur. Ac mecastor ingratitude famam timeo, si pugnandum in hunc erit, cuius auxilium sumus incolumes. Quid si levi spe indulgeremus insanienti? Dilatione frustratus potest in Sardiniam remitti, quasi rebus maturis revocandus. Hæc non illius, sed tua & Regis causa dico. Dolebis, Hymenæi tui face Siciliam adhuc civilia excutientem incendia rursus addere.

Argenidem sive indoles sua, sive industria amoris, facile Selenissam esse mutatam admonuit. Sed indignatione in aliud tempus submota, mollius hanc de Raditrobanis amore mentionem rejecit, scilicet majus opus adorsa, illam anum, illam versutissimi ingenii larvam, alia fraude pervertere. Igitur cum aliquandiu silentium tenuisset; Mihi quoque ægre est, Selenissæ, bene mericum Regem in spes incubuisse, quibus illi indulgeri non liceat. Sed de istis deinde viderimus. Lata matrona, tanquam juvenibus Diis fallere incepisset, virginem solam reliquit; quæ mox in fenestram reclinis, lacertoque mentum excipiens, cœpit furiose dolere, arcanorum omnium sibi consortem timeri meruisse. In quam enim jam curas partiretur? quis in dolorum, quis in gaudiorum arbitrium posset jam recipi? Tandem risus imitatione perstricta, cogitavit, nunquam sine mixtura aut propitios aut tristes Deos esse. Satis autem eam lucem habuisse fortunæ. Ferendum si quid grave deinde accidisset. Hoc ipsum pro numinum munere habendum, quod non de more, quæ sibi contigerant, quæque instabant, ex templo prodidisset Selenissæ. Ea autem sic erant.

Spa-

Spatiant in luco nuntiaverat Arſidas, Poliarchum eſſe in Urbe, & latere in Nicopompi domo; conveneratque inter eos, ut ſub noctem per poſticum duceretur ad Regiam. Ergo puella lætitiā, quam ſola non capiebat, properans in Seleniſſiam effundere, maturius domum redierat. Sed ſub ipſa loquendi exordia, deſeciſſe ad Radirobanem animum expavit, ſiluitque de adventu Poliarchi; quem imperus juvenilis ad nova latendi pericula rurfus adederat.

Cum enim rediſſet in Africam Gelanorus, nec ut convenerat Clupeæ habuiſſet Poliarchum, ad Regiam Hyanisbes proſectus, illic ex febre adhuc ægrum offenderat. Literas ergo & mandata Argenidis ferens, afflicta præterea Siciliæ ſtatum expoſuit, & quo in discrimine virgo eſſet ſub Lycogenis prope certa victoria. Nec quicquam dicere omiſit, niſi quod Argenis vetuerat, nempe iniquiorem animum Meleandri. De Archombroto vero non ſiluit; Nescio, inquit, quo ſe ſaſtu Archombrotus ſuſtulerit; Nos jam illi viles ſumus. Nec quid gravius, aut acerbius, quam eum amicitia oblitum credebat Gelanorus. Sed nihil eſt ſuſpicioſo amore ſolertius. Statim Poliarcho ſuſpicio incidit, Archombrotum Argenidis forma captum, & à ſe tanquam æmulo diſſidere. Nam quid prohibet, inquit, eum aliqua explorare, à me quoque amari Argenidem? Nihil agimus, Gelanore, niſi in Siciliam mature transmittimus. Scilicet Argenidem, dum hic ignavus ceſſo, mihi illic inter bella aliorum virtus ſervet? aut verius ſinam, alios eſſe quibus ipſa ſe debeat? Anxio animo Gelanorus hanc domini mentem accepit. Nam infeſtum Poliarcho Meleandrum metuebat, & præcepta ab Argenide erat libertas admonendi. Fidem denique utrique ſervavit, ut de Meleandri everſione nil referens, ſubinde tamen oſtenderet, maxime intuitum Poliarcho, provocatæ fortunæ caput obſicere inter tot hoſtes, & in ipſa belli licentia. Præſtare in patriam navigare, collectiſque militibus, Siciliam, nihil jam diſſimulata majeſtate, repetere. Faciam, retulit

Poliarchus; Sed scis, pene per ipsa Siciliae litora viam esse ad patriam. Ego autem ut insalutata Argenide terram illam præteream? Pigere me exhausti periculi diceret ipsa, nisi in novum succederem. Ubi litus attigero, mihi crede, commenti alicujus ratio me ad illam commode perducet. Atqui, ait Gelanorus, prius exequar mortem, quam te in hæc pericula reducem videam; nisi saltem hoc impetro, te, ubi in Siciliam perveneris, nulli salutem nisi Arsidæ commissurum, priusquam colloquaris Argenidi. Communi deinde, quod capietis, consilio te permitto.

Fidi hominis sollicitudinem non aspernatus Poliarchus, conditionem accepit. Sed destituebat animi impetum corpus, acri quartana pertinaciter concussum, quam etiam novorum consiliorum magnitudo & anxietas ita auxit, ut, quæ nox sequuta est, remissius quidem inhorrens, longiori quàm antea æstu sævierit. Neque prorsus Gelanoro ingrata mali vis erat, certiora pericula differentis. At Poliarchus medicinae impatiens, quæ viribus per jejunia subductis morbum jubebat domitari; eorumque exemplis ad memoriam revocatis quos audiverat à se febrim depulisse insolenti vinipotu, idem genus remedii experiri constituit. Nihil mirum est, inquit, si, me ex præcepto medicorum exhausto & moriente, febris simul peribit. Adhuc dum virescunt, malo cum ea decernere, & curari meo ductu. Ambiguum quidem in perniciem salutemve erit hoc facinus. Sed satis est, quod non lente representabit quicquid de me fata decreverint. Nam hic status est rerum, ut sit acerbius ægrotare quam extinguere. Ita obfirmatam mentem, non preces, non lacrymæ Gelanori hoc discrimen abominantis flexerunt; non invocata Argenis, non matris amicorumque memoria. Ipsa denique Regina Hyannisbe frustra oravit. Ergo consiliis suis relictus, cum post triduum febris ex constituto jam rediret, fœco admotus tremorem membrorum frigentium excepit vetetrimi vini haustu; quod multo violentius

lentius suum ignem fundebat in sobriis venis, & mero non assuetis. Negavere medici, adesse se posse admoventi, ut aiebant, sibi mortem. At subridens Poliarchus, si illi abirent, saltem medicum Bacchum (uti cum sæpe vates Pythia appellat) adfuturum respondit. Simul in febris rigorem pugnare multo vino pergebat, donec sanguine calefacto, paulo alius, quam qui ex morbo fervor est, trementia membra composuit. Hinc cum diu consudasset, diligenter deterfus est. Jamque sibi validior videbatur. Mirum dictu; Cum iterum hac se lucta in morbum comparavisset, juvenus, atque felicitas, & quæ plurimum Medicorum incerta consilia fortuna nobilitat, exegere incommodam febrim. Hyannisbe, ut temeritatem remedii habuerat in doloris maximi causam, ita postquam conspexit incolumem, nullum lætitiæ modum adhibuit, donec alia ægri tudine vis gaudendi suppressa est. Ferre enim non poterat discessum; Poliarchi, præsertim cum in vultu adhuc restarent vixdum summoti morbi vestigia. Nam ille paucissimis diebus ad confirmandam valetudinem consumptis discessum pertinacissime ornavit. Et Regina (ut amoris in eum pene materni erat) lacrymis omnibusque ad limen prosequuta abeuntem, nihil amplius oravit, quam ut hospito litore uti promitteret, si quis in viciniam casus navigantem retulisset.

Sed posteaquam intravit conductam à Gelanoro navem, deductusque in altum est, sollicitare remiges, ac urgere non cessavit, tempus quoque destinans, quo, si terram Siciliam monstrassent, merces eorum geminaretur. Lucelli spes seignitiem abegit, votoque damnatus Poliarchus illis monstrantibus insulam agnovit. Tunc porro diversissimarum rerum contemplatione inhorruit; Quæ mala, quæ gaudia, illa tellus haberet? Illic sibi felicitatem esse velexitium. Quo periculo inde evaserat? Quid si iterum eadem tempestas insurgeret? Mox discrimina omnia, speciesque fortunæ terribiles, ubi Argenidem cogitatio obtulerat, latiori audacia dilue-

bantur. Modicus portus erat, & præterquam piscatoriis casis incelebris, duodecim millibus ab Epeirctæ. Illic applicato navigio in arenam descendit, humilique diversorio, tanquam salij jactatione æger, celari instituit, donec misisset ad Arsidam. Cum vero stabularium ad quem diverterat, inter cetera rogasset ubinam ageret Meleander; Nondum, retulit ille, discessit ab Epeirctæ ex quo Lycogenes victus est. Tanquam augustiori ob victoriam loco, excipit civitatum Oratores, quæ certatim ad eum de pœnitentia sua mittunt. Victus ergo est Lycogenes? subjicit Poliarchus. Omnino, inquit caupo. Dedit pœnas meritissima morte; caputque ab summa aliquandiu arce ad spectaculum pependit. Sed jam fertur Rex Syraculas commigraturus, quo Sardinia Regem per præcipua Sicilia ornamenta circumducatur. Quærente Poliarcho unde in Siciliam advenisset Rex Sardinia; Nescis ergo, ait ille, Sardinia Regem cum exercitu suppetias tulisse Meleandro; & ejus fortitudine restitutam pacem Sicilia? Obicit Poliarchus, mutata Siciliae sorte omnia sibi perplexa auguratus. Adventabat post discrimen; Alii, & peregrini, juverant Meleandrum, & quo incolumis esset Argenis, beneficium Sardinia erat.

Relicto igitur caupone, O Gelanore, inquit, fac ut sciam quis hic terrarum orbis sit; id est, an salus adhuc mea cum hac rerum mutatione conveniat. Adhuc habebat capillamenta, quibus olim dolo Timocleæ mutaverat vultum. Horum unum Gelanoro cum rustica veste tradit; jubetque sub noctem Epeirctem intrare, & monere Arsidam, se in pelagi ora fortunæ varietate lassatum in utramlibet sortem ultima expectare. Dum iret Gelanorus, quidam ex vicinis oppidis in via oblatis sunt, qui & ipsi Epeirctem petebant. Quamquam concinnam induerat larvam, tamen illorum consortium fugisset, ne quis fraudem deprehenderet; sed in angusta via divertere non licebat: & illi priores salutarerant. Ergo necessaria audacia, tanquam advena-

na.

na, ignarusque Siciliae, de proximo bello quatit, & victoriarum ratione. Si omnia ambitu referebant, quo solemus in prosperis res nostras apud externos commendare. Duos potissimum celebrabant, Radirobantem, & Archombrotum. Nam & Archombrotum in Lycogenis capite praecidisse quicquid in agra Sicilia ex morbo tumebat; Radirobanti autem hospitalis auxilii & fortitudinis praemium fore Argenti. Ita enim rumor tulerat; quotque isti credebant, bona fide apud Gelanorum profitebantur. Ille, ubi potuit, ab iis diversus, inter acerimi doloris suspiria agitabat, an res esset domino referenda. Verebatur ne sub tali nuntio vita deficeret; Rursusque sperabat, nondum coalita mala, si mature nuntiarentur, illius genio & felicitate posse rescindi. Sed ante omnia conveniendus Arsidas erat. Jamque Epeiraten habebat in conspectu, cum puerum videt maculis oneratum, lorisque venaticos duos canes ducentem. Et agnovit, de Arsidæ familia esse. Ac utinam Dii, inquit, hujus venerationis beneficio Arsidam mihi darent. Quod si occurreret, tamen nec solus veniet, nec temere erit coram aliis compellendus. Se itaque comparabat, ut si quid tale accideret, fortuna uteretur. Ecce autem commento vixdum commode instituto, aliarum plagarum, & alii canes, neque procul cum aliquot ex Sardiniae Proceribus Arsidas venit. Gelanorus frontem omnium contemplatus, quia omnes ignotos sibi vidit, vicissimque speravit, illos sui incuriosos fore, se audacius admovit Arsidæ. Et ad te commodum ibam, inquit. Ab Rhegio hospes sum; salutemque & quaedam praeterea attulo quæ ad te socer commisit discedenti. Tum ad aurem se sponte demittentis obiter admotus: Sum, inquit, Gelanorus; Sed tantisper me nosse dissimula dum habeas solum. Turbatus Arsidas occursum insperato, Sardos placide praetere hortatus est; Cupere se paulisper percontari de necessitudinibus suis. Sub hac larva secreto, sed breviter, cum Gelanoro loquutus est. Colloquii summa fuit, se, ubi incaluisse venatio,

procul omnibus aberraturum in nemore, & ad Poliarchum iturum. Neque mora, ad Sardos lente prægressos contendit, quos jubente Meleandro venatu oblectabat. Ipse autem Gelanorus, tanquam Epeiræten pergeret, ubi potuit Arsidæ comitatum latere, flexit iter per notos præidem calles, & ad diversorium redit.

Eo vero adhuc cubiculum intrante, Poliarchus moræ impatiens; Quid, inquit, fers tandem, Gelanore? Adventum Arsidæ, refert ille. venationem ineunti secreto loquutus sum; &, ut diei tempus est, confestim adfuturum conjicio. Nihil ultra Gelanorus memorabat; Arsidam quippe, quam se, malebat tristitia nuntiare. Sed inquieto erat vultu, neque satis summovebat suspiria. Tandem sæpius urgenti Poliarcho, minisque jam aspero, quæ in via audierat refert; pactam Radirobani esse Argenidem. Non doluit Poliarchus, non succensuit, horruitve ad nuntium acerbissimæ rei. Major erat is motus affectibus quibus nomen invenimus. Dumque, jam non amplius tristis, aut cui adhuc posset nocere fortuna, in æmulorum ruina decernit perire; Arsidas casam intrat, imponitque stabulario, quasi feram sequutus, & viarum imperitia illo delapsus. Postquam autem secreti fuere, rigentemque Poliarchum conspexit, nec exertis oculis imperantem; Heu quid aspicio, egregie juvenis? inquit; Aut quid tantum dolere incolumi Argenide potes? At Poliarchus; Valeo, Arsida; valeo, inquit; & me vivere Radirobanes vester cum sua nupta faxo intelligat. Sensit Arsidas, errare Poliarchum; veriusque cuncta expediens, Meleandri & Argenidis vota longe esse alia monstravit, quam quæ optabat Radirobanes, populusve jactaverat. Ita paulatim factus Poliarcho finis erroris est, cœpitque in spem restitutus placide audire de statu Siciliæ differentem. Ceterum jubebat Arsidas Poliarchum simulatione omiſsa ad Regem accedere. Fractos hostes memorabat, legationem ad eum Timonidis, & præter benevolentiam Meleandri, curam quoque Argenidis.

genidis, & tot in se studia veterum amicorum. Quid ille formidaret inter tanta præsidia? aut cur simulationi mallet quam apertæ virtuti vir militaris confidere? Sed obstabat Gelanorus; dominum subinde admonens fidei in Africa datæ, nulli se prius quam Arsidæ ac deinde Argenidi locuturum. Ipse quoque Poliarchus se posse negabat incolumi dignitate prodire in publicum. Navigandum prius in patriam ad recipiendum cultum in quo vellet à Meleandro cerni. Unam esse Argenidem, quam iuvante Arside optaret convenire. At saltem, retulit Arsidæ, conscientiam Nicopompi suspectam non habebis. Nam quid fidem illius hominis prædicem? In te ornando totus est, & fidiſſimo affectu exultat cum laudaris. Apud eum nunc hospitor, nec fidelius potes quam illius laribus regi. Haud ægre Poliarchus, nec repugnante Gelanoro, assensus est; Igitur cum obiter quievisſent; iter nocte concutia ingressi, sub auroram Epeiræten perveniunt; admissique ad Nicopompum, compulerunt hospitem ad grantium lacrymarum lætitiā. Et Arsidæ ubi provector fuit dies ad Argenidem ivit; Sed occupatam cum parente, & deinde cum Cleobulo, habere secretam ante non potuit, quam illa Radirobanem fugiens ad lucum divertit.

Ubi autem advenisse Poliarchum referente Arside scivit, oblita tot malorum, nec æſtimato utriusque periculo, plusquam pro incerta & brevi felicitate exultavit. Sed utcumque festinanti expectanda vespera erat, ut is extra discrimen duci posset ad Regiam. Ero, inquit Argenis, in illa porticu mea, unde ad hortum est aditus. Erit una Seleniſſa, quæ tibi & Poliarcho aperiatur. Vade, mi Arside, & tempori adſis. Hinc gaudio turgens ad Seleniſſam pergebat, tanquam compari secretorum largitura felicitatis partem. Sed labefactam fidem agnovit, Radirobane ab ipsa commendato. Cum igitur hanc quoque eluſiſſet, facta spe mitigati in Radirobanem animi; nixa fenestræ est quæ in hortum patebat. Tum vero duo gravissima occurrebant, adventus Poliarchi,

liarchi , & Selenissæ perfidia. Ita mensitacundia & gaudio variata nihil satis consulebat. Sed maturato opus erat , ne Selenissâ Poliarchum deprehenderet ad constitutum venientem. Ea nocte ad hęc negotia anus ablegari non poterat : Nec consultius quicquam fuit , quam Arsidæ per servulum nuntiare , se picturis inspectandis quas sub vesperam afferri præceperat , vacare non posse. Veniret ad Regiam Arsidas primo mane , sed non cum illo artifice. Facile Arsidas intellexit , intervenisse quæ morarentur virginiscum Poliarcho colloquium ; idque palam non ausam nuntiare , hoc de picturis deque artifice esse compentam.

Versus ergo ad solandum Poliarchum , quem hæc mora conficiebat , etiam Nicopompum adhibuit. Læta sermonum & mutabili serie mulcebant , nunc suas , nunc Argenidis virtutes non ægre audientem ; aut si quid ludicrum Radirobani sinistramve contigerat. Sed huic officio hærentes turbavit adventus amicorum. Quippe ea vespera præceperat Dunalbius , sibi cœnam in Nicopompi ædibus coqui. Antenor suo è templo in urbem delatus , & Hieroleander , eum comitabantur. Quibus fores intrantibus , cum doleret Nicopompus , à Poliarcho se avelli , ac ne Arsidam quidem cum tanto hospite perseverare posse (nam & illum Dunalbius ad cœnam quærebat) ; Poliarchus utrumque solatus est : Irent sedulo , nec perfunctorie cœnarent , ne subolere Dunalbio posset , aliquid esse arcani quod hilaritatem moraretur. Ipse ducente Nicopompo substitit in conclavi ad triclinii latus , unde convivarum sermones excipi possent. Cœnantibus varii sermones fuere , sed plerumque vulgares , & quos à familia quæ convivis ad obsequia aderat notari non obesset. Ubi vero sublatis epulis soli fuerunt , Nicopompus mentionem Poliarchi ex composito iniecit ; ut ille in proximo latens de sua fama rectissime judicaret , cum isti de eo simpliciter dicerent quem abesse arbitrabantur. Non parcebat tantum juvenem laudare Dunalbius. Omnes ejus virtutes meminerat ;

& .

& , Antenore atque Hierocandro suas loquendi vi-
 ces implentibus ; nunc illiusfortitudo , nunc comi-
 tas referebatur , tum in hilari ac juvenili animo vis
 matura ingenii ; & cetera bona propter quæ sene-
 ctutem laudamus. Arsidas vero , quia compererat
 æmulationem Poliarchi in Raditolanem , seriem
 colloquendi deduxit ad civile in Lycogenem bel-
 lum , cujus initia Poliarchus prosperrima Regi pu-
 gnando effecerat. Inde paulatim ad Sardos & Ra-
 dirobanem venit , cœpitque familiariter de ejus in-
 eptiis ridere. Nam & ille Rex superbissimæ erat
 inter suos consuetudinis , multa que passim excide-
 rant , quibus deprehenderetur vanum ingenium fi-
 ctæque virtutes. Dumque Dunalbius , Antenor , Ni-
 copompus , vel fastidio averfantur recordationem
 insultæ superbix , vel indignari audent quod ejus-
 modi auxiliatori Sicilia gratias deberet , subridens
 Hierocander , Quid si , inquit , hominem hoc mane
 vidissetis ? Impia adulatione elatus , carmina quæ-
 dam de se conscripta apud suos laudabat , quæ Poë-
 ta non condidisset , nisi aut alio quam Apollinis fu-
 rore insanus , aut utique illum , cui scriberat , scivis-
 set insanire. Finem poematis descripsi. Ex eo de toto
 conjicere.

*Tu si terribiles in prælia sæva jugales
 Exigu ; Odrysios confuso pectore Mavors
 Damnat equos , dextramque suam. Si terga subibis
 Quadrupedu ; cupiet spreto tua Cyllarus Astro
 Imperia , & Sardus volitare superbior agri.
 Et cum lentato volucres aptare sagittas
 Institui nervo , cedunt Phæbusque dolensque
 Amphitryoniades. Quod in te velle putaret
 Arte sua vinci , tibi cederet ipse Cupido.
 Maiagenitus , cum tu rosea ora resolvit ,
 Astupet , atque omnes subicit jam frigidus alas.
 Cedit & ingenio Pallas , formaque Lyæus ,
 Fura triumphatus cum sobria dividit Indus
 Pulcher , & intonso distinguunt fersa capillos.
 Quid domito quod frana mari tu classibus unus
 Imponis , sceptroque tuo Neptunia sceptrâ*

Sum.

*Summisfere apices? O nobis aurea rursus
Sacula, si tantum pronus tibi fulmina credat
Juppiter, & cunctus unum stet numen in aris.*

Omnes de sacrilega Poëtæ solertia prædam his carminibus auspiciantis riserunt. Quamquam Nicopompus, & ipse Poëta, hanc nonnihil invidiam levabat: Quippe ita esse poëseos genium, ut ad aurium voluptatem exeret extra verum, eo quidem licentius, quod, cum sciat sibi non credi, quicquid fingit, innocentis potius ludî, quam inverecundi mendacii res est. Præterea & sæculum ita ferre, ut immodicis apud Reges laudibus jam omnes Poëtæ sint. Nam nec solum Raditobanem esse cui hæc larva illuserit. Ipsum quoque (oculis nutuque absentem Meleandrum significans) quam sæpe his falli blanditiis? Denique omnes eo facto Principes viros nasci, ut aliquid saltem pennarum ad hunc viscum relinquunt. At Dunalbius publicæ rei studio motus; Ita vero, improvidi cives, inquit, dum utilitate laudandi unusquisque Regum vitia ad amicitiam sollicitatis, vos simul & illos miserrimos fieri non sentitis. Quanto enim incommodo vestro imperantes sic fingitis, ne quid eos pudeat; sed licentissime assuescant se ipsos amare & mirari; utique postquam diu omnes eorum affectus adulatione & præconiis consecravistis? Illos autem, quantumcunque sibi felices sint, ego lacrymis dignissimos puro, nisi superessent his domesticorum insidiis, & ea colere ac probare solerter instituant, non quæ in ipsis alii laudent sed quæ ipsi in aliis. Ceteros enim adeo sua purpura occæcavit, ut nesciant quod nemo præter hos ignorat; qui mores, quæ studia, quisve modus, inter homines famam, aut veniam, vel denique odium ferat. Proh facinus! opulentissimæ venationis genus est explorare intimos Regum motus, quo eos natura, quo cupiditas vocet; mox in Diis, non hominibus, æstimatis, quicquid amant aut volunt, impense commendare; vel ut similitudine motum, atque sermonum, iis placeas; vel ut solvas eorum verecundiam, & gratias tibi debeant, quod

quod molliveris viæ speciem, quam ad vitia ducen-
 tem, obsitamque infamia, pudor prohibebat expe-
 riri. Quid miremur, Princeps, violenta adulationis
 procella inclinatos quo sponte jam volunt, iis voci-
 bus credere quas solas accipiunt? Præsertim nemi-
 ne ruinam sustinente ad quam tanta vis impellit.
 Nam illi sapientes, quos negotiis adhibent, seu ve-
 rentur frustra monere, seu medicamentum, quam-
 vis infundat salubritatem, tamen ingratum esse
 sciunt, his vulneribus non adhibent manum; Aut
 certe vitia distinguunt quibus se ipsum Rex macu-
 lat, ab iis quibus perdit Rempublicam. Et contenti
 utcunque mederi publicis, non restituumt Principi
 oculos, quibus ipse suam sortem & blandientium
 fallaciam damnet. Quis familiarium sapienter Re-
 ges admonuit, si aviditate æris infames sunt, si ni-
 mio venationum studio amittunt reipublicæ cu-
 ram; aut cum libidinis exemplis inficiunt sæcu-
 lum, vel inconsultis amicitiiis publicam invidiam
 concitant? Laboramus etiam virtutum nomina his
 cupiditatibus fœdare. Cura futuri, laborum asse-
 rudo, comitas, liberalitas appellantur. Nec vitia il-
 la tantum, sed etiam leviora, in his adolescunt men-
 daciis. Immo cum recte quid sapiunt, adeo fictos in-
 veniunt & nimios plausus, ut sæpe (credite amici)
 pudore, qui ceteris aberat, onerari oculi multum
 mihi tremuerint. Videbam, neque pudere istos effu-
 sissimæ fraudis, neque Principes indignari quod sibi
 tam procaciter illuderetur. Quantum à comœdia
 distat hic ludus; cum utrobique in os laudes, quos
 apud te protervo contemptu, tanquam vanos aut
 pueriliter captos, derides? Quod nisi majorem Re-
 gibus genium, quam qui populum informat, Di
 dedissent, quocumque ex his plagis evaderet;
 quæ vel ipsa consuetudine placent, quia nascenti-
 um cunas circumdant, nec eas meminerunt sibi
 poni? Sed neque his periculis soli Reges infesti sunt.
 Plerique regiis malis in privata fortuna laboramus.
 Reges sumus supplicibus; rursusque Rex nobis, in
 cuius est manu quod petimus. Hunc tentamus blan-

blanditiis, hunc illa vanitate conficimus; ultro amantem tela quibus percelli Reges solent. Quod est autem ad Radirobanem, à cuius superba credulitate initium quæstibus istis fuit, cetera lenitate meruit ne qua in eo peccata excusamus. Et ô vos, Sicali, miseros, si illius conjugio Argenidem damnatis.

Adeo Poliarchum hæc oratio afficit, ut vix sibi temperaret. Optabat Dunalbium amplecti ob hoc de Radirobane augurium; destinabatque jam præmia, quibus sæpe ab illo ejusmodi caudoris præcepta eliceret. Omnes denique illos instituit commendare Argenidi, eorumque uti fide in iis quæ instabant. Dilapsis hospitibus, Nicopompus & Arsidas ad ipsum redeunt. Deductumque ad torum non ante destituunt, quam ille amicorum quieti consulens, & cum solis præterea curis melius loquutus, dormitum sopore se fingeret.

Noctem illam Selenissâ & Argenis (quis mortalitatis ludibria satis æstimet?) in ejusdem calliditatis mutuo dolo ducebant; qua scilicet ratione, ubi dies rediisset, una alterius oculos fugere posset. Nam & Selenissâ locum quærebat quo remota Argenide Radirobani loqueretur; & Argenis optabat amovere Selenissâ, ne sciret advenisse Poliarchum. Prior Selenissâ, nunquam se peccaturam tectius rata quam in umbra libertatis, ultro de Radirobane mentionem injecit. Aiebat, enixe ab eo se oratam, ut in iisdem arboris spatiis postera die esset; Cupere illum quædam haud vulgaria cum ea communicare, & deinde ad Argenidis colloquium deduci. Occupavit Argenis; Vade ubi commodum erit, mater. Sed mihi ad ea dirigenda spatium relinque, quæ, cum una colloquemur, & ut solet, orabit, reponam. Volo itaque ut mature cum illo sis, protractoque sermone hominem teneas, donec omnibus cogitatis ipsa in hortum descendam. Nihil posse reperiri prudentius, iterabat Selenissâ, tacita improbitate deridens, quod sui prodendi rationem ac tempus ipsa Argenis aptaverat. Sed & igna-
ra

ra erat se quoque deludi, & amolitam à conspectu non tam mitti ad Radirobanem, quam averti à Poliarcho: Mane erat, & multi solis æstus ambulatione præcipiebant. Jamque illius voluptatis simulatione Radirobanes operiebatur matronam in horto; vix tunc ob Argenidem magis quam Theocrinen sollicitus. Nec segnior anus, cum maturius de toro surrexisset; Pergo, inquit, ad Sardinia Regem. Si vera de amore suo reuult, diu est quod inambulat somni impatiens. At nos ævo defectæ (addebat subridens) pœnas illius ætatis luimus, quæ nec suos labores agnoscit, nec æstimat alienos. Hic iterum monere Argenis, ne ante discederet à Radirobane quam ad viridarium ipsa procederet. Malle se illic quam intra limina Radirobani loqui. Ea Selenitæ fuere lætissima, credenti, Argenidem hoc brevissimum tempus petere ad receptum prioris amoris; quem ante omitti oportebat quam posset Radirobani placari.

Vix egressa limen erat, cum Argenis ad Arsidam mittit, jubetque confestim venire cum hospite. Nec distulit ille; & Poliarchum sub crine ad opsidio latentem, cum exiguis aliquot picturis, mercatoris specie, secum duxit. Tremebat Poliarchus; & illud animi robur, quod nulla discrimina, nulli hostes permoverant, destituebat cogitantem, se ad Argenidem ire. Sanguinem etiam in illa expectatione virgo amiserat; notaveratque, intercidi à se verba si cui loquebatur. Secreta erat porticus, in quam ad cogitationum curarumque solitariam libertatem solebat secedere. Illuc postquam cum Arsida Poliarchus admissus est, manumque protensam, tanquam numen veneraretur, ad os reuult, subiti utrinque singultus multo rubore vultus sparserunt. Mox direpta ille larva suos vultus reddidit sibi; & cum Arsida publicæ humanitatis verbis salutavit Argenidem. Sed Arsidas tanquam aliud agens sensim ad murum recessit; fecitque ambobus potestatem liberius colloquendi. Hic rursus crepta turbulentis affectibus verba distulere attonitos, donec fasis lacry-

crymis expedita Argenis ; Video te , carissime ?
 inquit , an expressere tuos vultus in somnia ; & imi-
 tationem lætitiæ ad Argenidem tuam ferunt ? Vi-
 des , retulit ille , domina , novo nunc sensu mala ex-
 acta sentientem , & tuo conspectu admonitum quam
 calamitosum fuerit tandiu abfuisse . Quod nisi grave
 est meminisse ; quid sensus tibi fuit , quid virium ,
 in meis periculis ? Quam multum doluisti ; quam
 sæpe accusavisti absequiam meam ? At illa ; Nimis
 heu potes ex tuis doloribus æstimare quam solici-
 toste absente dies exegerim . Eo quoque miserior ,
 Poliarche , sum , quod non te sequi licet ; quod scio te
 per pericula errare ; denique quod sperare alii audent
 me posse mutari . Dic iterum ; Tu is es Poliarchus ?
 tu in Siciliam rediisti ? Tu es incolumis ? Præsen-
 tem te conspicio ? Ah num & maciei , quam in tuo
 vultu cerno , ego causa sum , Poliarche ? Sed an ea-
 dem querenda rursus erunt ? an tibi iteranda exi-
 lia ? & timide semper amabimus ? Ille errores suos
 in compendium misit : Ut naufragus fuisset , ut de
 prædonibus victor , & in Numidiæ aula æger . At
 Argenis (quod potius in rem erat) paucis exposuit
 Radirobanis cupiditatem . Et quidem timere se , ne
 bene meritum hominem Meleander generum velit
 accipere . Quod facinus , inquit , nisi tu illi ob-
 stas , antevertam mea cæde . Quam autem miserum
 putas , sub ictu quotidie mortis stare , quæ non lon-
 gius abest quam fœdera illa quæ Sardi fortissime ur-
 gent ? Accedit solitudo . Nemini solatium adest ,
 cui curas committam . Timeo armatum Radiroba-
 nem ; Patrem vereor ; Ipsa (proh facinus !) Selenis-
 sa ad hostes defecit . Et jamdudum (subjicit Poli-
 archus) hanc oculis quærebam . Tibi enim hodie pri-
 mum , illa absente , loquor . Ego , ait Argenis si vi-
 vo , eam miserrimam habebō . Studet Regi Sardinia .
 Nec , cur aut quomodo mutata sit , scio . Sed , ne de
 flagitio dubites , cum secretæ essemus , Radirobauem
 laudavit . Patum id erat , nisi me , ut saltem simula-
 ta amicitia facilis illi essem , sustinuisset hortari ; id
 est , ut , quasi reciprocanti æstu , sensim à te recede-
 rem .

rem. Nunc quoque ne adesse te sciret, passa sum ad illum hanc exire. Ambo in viridario de meis fatis agunt. Sed non impune peccaverit. Peribit si unquam felix ero. Indignatus juvenis, cum prodicionis injuriam impatienter ferret; ad periculum quoque exhortuit, quod tam potens in Argenidis familia Radirobanes esset; & vel si cessaret Argenis, ultorem injuriæ se promisit.

Post hæc anxia deliberatione versantibus quid sibi capiendum consilii, ipsa incertitudine animi nihil quod occurreret placebat. Iret ad Meleandrum Poliarchus, se Regem prædicaret, numeraret beneficia, sibi uxorem optaret Argenidem: Ipsa quoque Argenis se sponsam Poliarchi (quod reserat) apud patrem profiteretur. Justum quidem, & præsentis, si succederet, utilitatis in ea mala remedium. Sed timebat Argenis iniquiorem Poliarcho Meleandrum: quo dissimulato, armatum Radirobane monstrabat. Non æquam fore causam Poliarchi se in Regium culmen subito assurgentis, & illius, cujus cognitæ opeserant, & qui etiamnum exercitu implebat Siciliam. Timere se insidias & scelera, quæ amor & regni cupiditas atrociter inveniunt. Vera hæc esse sentiebat Poliarchus: Addebatque, metuentem Archombroti gratiam apud Regem; quem vereor, inquit, ne & in spem tuarum nuptiarum erectus sit. Cohorruit Argenis ad hanc vocem: Neque tarde per omnes Archombroti actus, perque omnia verba, redeunte memoria, in eandem suspicionem delapsa est. Igitur consilium adeundi tunc publice Regem tanquam præceptis, & sævum periculis, omittunt.

Diutius hæere in alio: Ut, quando fortuna Siciliam negabat, irent in patriam Poliarchi. Ultro redire in gratiam Meleander optaret: & elusus Radirobanes, si aliquid moveret, excipi posset armis. Nihil Selenissam, nihil Archombrotum nocituros. Quid mirum si virgo ad sponsi domum ibat? Pro flammeo velum fore quo celaretur discedens: facies autem multo plures quam quinque sub noctem ipsa

• ipsa astra abeundi præstitura. In hanc fugam consentiens Argenis, reluctanter animum, & damnantem hunc inipetum, non bene domabat. Vellebaturque media intentio inter abeundi & manendi consilia. Hinc causam, quæ utique optima erat, respiciebat; hinc famam, quam non integro tantum, sed & sapienti pudore oportet habere propitiam. In ea seditione animi tamen sequebatur Poliarchum; non tam quod illud optimum putaret, quam ne aliquid esset quod ei negare videretur. Sed ipse hoc furto non admodum lætus; quia sciebat, pervulgatum hoc esse remedium; & nullam amantium fabulam pene constare, in qua virgo cum sponso non fugiat; Cum præterea vim notasset quam Argenis fugæ laudandæ sibi ipsa inferebat: Digni sumus, ô Domina, inquit, qui non latronum more tenebras, atque silentium, quæramus in vota Quid si deprehensis non erit subirato patre defensio? Quid si abstrahemur nunquam redituri ad conspectum? Frustra præsidium ab æquitate expectamus, nisi ipsi æquitati paramus ante præsidium. Si placet, credisque, inter mala jam familiaria tres adhuc menses durare nos posse; ego à patria revertar cum milite, ut non sine dignitatis insignibus te Regum Principumque spem ac stirpem accipiam. Quod si adhuc repugnabunt nostri hostes, extorquebo idoneis vitibus à Sicilia meam simul & tuam felicitatem. Sponde nōdo, tamdiu te victuram. Ego strenue adero, nisi mors interim obtinget; quæ si tam celeri fato imminet, at tanti saltem erit, te à funebri abfuisse spectaculo. Cum hæc verba suspitio finiret, obruerunt Argenidem largissimi fletus; Reputansque, quam is igitur procul, quam subito abiret, non minus sub amore, quam antea sub verecundia, vapulavit. Sed, consuetudine dolendi, tres facilius menses destinari ad miseras sinebat; modo intra id temporis rediret Poliarchus, vel inermis; quem tunc ipsa sequeretur, spe alia omni damnata.

Ubi in illam sententiam concessum est, uterque
pluri-

plurima monere & hortari; Quærere etiam Poliarchus, quid interim Radirobani, quid parenti, virgo diceret. Illa autem, ne promisso tempore destitueret amantem, verbis & lacrymis, &, quod efficacius erat, mentione destinati, si falleret, interitus, monebat. Plurima, inquit, Poliarche, in te amavi; sed præcipue fidem, & plerisque virorum ignotam modestiam. Diu est, quod, non spreto quidem patris imperio, sed omisso, te sponsum appellavi. Nunc iterum opes meas, fortunam, amicitiam, qua licet, tibi trado; & per utriusque fata obtestor, nulla vis ab hoc sacramento me absolvet. Nullius unquam, nisi Poliarchi erit Argensis. Si Dii sinent ut felicibus hymenæis jungamur, tum plenum beneficium fatis debemus: Sin malignior fortuna conatus everterit nostros, ego tamen incorrupta in tumultum succedam, & saltem animorum inter nos matrimonium erit. Post hæc verba rubore suffusa est; pronusque in gratias Poliarchus, non minora de Argenidis in se victoria loquutus est.

Timebat uterque ne forte à Radirobane rediret Selenissâ; cui postquam ambo maledixerunt, suavitatem tamen Poliarchus ne illam tot secretorum arbitram à se temere Argensis amitteret. Sin necessitatem divortii suo scelere faceret anus, tunc virgo meminisset Timocleæ, prudentissimæ matronæ, & illo loco dignæ à quo ista excideret. Satis erat commendata Argenidi Timoclea, servatrix Poliarchi; timuitque subito virgo peccasse; tenuibus adhuc donis parum in eam liberalis. Quippe Selenissâ effecerat, ne in gynæceum reciperetur; nec de caritate quidem, sed de constitutis muneribus, multa dehortando reciderat. Cum vero narraret Poliarchus benevolentiam in se Dunalbii, adderetque, non levius Antenorem & Hieroleandrum in se affectos; sibi virgo gratulabatur, hos eximios viros esse, quorum rura opera uti in arcanis liceret. Statuerunt igitur, beneficiis omnes excolere. Quamquam Dunalbius eo Sacerdotii processerat, ut vix quicquam posset addi fastigio; tamen aiebant, re-
 ferren-

ferendæ gratiæ locum nunquam Regibus deesse. Hieroleandro autem, inquit Argenis, magnus erit ad publicos honores aditus, si eum patris Epistolis ego præfecero. Sed Antenori quæ præmia erunt? Mittam sæpe Apollini & Sacerdoti donaria; Et, si tibi videtur, Poliarche, carissimam Timocleam, ubi res nostræ successerint, magna cum dote, quam uterque ei dicemus, uxorem accipiet.

Jam tempus urgebat, vicissimque expectabat missionem, neutro tam acerbum sermonem incipiente. Ergo filebant tristi aspectu; donec conatus Poliarchus bene precari, & abire, in vocis primordio defecit. Ut tamen necessaria fortitudine dolores finiret, qui in discedendi confinio crescebant, demissis cervicibus veneratus Argenidem, inter silentium abscessit. At virgo sæpe repressis lacrymis tandem victa, subito impetu semovit se à conspectu. Amens plangebat pectus immeritum, plus mala Poliarchi quam sua, aut sentiens, aut sentire se rata. Sic tunc confusa in secretum cubiculum irrupit; & ille, haud certis vestigiis, oculisque, vix egressum à porticu videbat. Aisidas quoque perturbatione cognita, & frigidus ipse, nec dicere quicquam ausus, cum muto, nec satis sui conscio, redit ad Nicopompum, illincque sub vesperam ad mare cupientem deducit.

Interim motibus longe diversis Radirobanes agebatur, disserente Selenissâ de Theocrines discrimine. Nam ut animum in viridarium venientem est amplexus: Ut pugnat, ut vincit Theocrine? ô mater. Certe in ipsius imagine anxiam noctem duxi. Nam heri iniquo numero, si meministi, pugnantem reliquimus. Sed quod præcipue me sollicitum habet, an Argenis nostra valet? & quid? tractabilem fore existimas? Tum Selenissâ: Diis litavisti, Rex; nisi me eloquentem faciam, impotentemque meæ arti, quod incepit agnoscere Argenis, se tibi præter meritum duram esse. Quid enim amplius expectes? Illam ad pœnitentiam adegisti meis verbis. Mitigato in te animo huc promisit se venturam

turani. Sed dum cultui suo vacat, sine nos incepta
 evolvere. Magnopere enim expedit ne ignores
 Theocrinen. Pugnat, ut retuli, spoliisque ani-
 mofa hoftilibus circumferebat fimul clypeum, fi-
 mul ferrum. Diceret, hanc bellis affueram, illos in
 gynæceo adoleviffè. Duo de prædonibus jam ftrati,
 totidem reliqui erant. Nemo integer à vulueribus
 reftabat. Nam & in fronte Theocrines, dum ipfa
 alterum petit, mucro alterius leviter fedit. Illico
 emicuit fanguis, & purpura per candidiffimos vul-
 tus errante torvos oculos ftrinxit; caputque & ar-
 ma quaffando cum minaciter proclamaffet (adhuc
 timeo, Rex), aliquid fupra mortalem fuit. Vix fau-
 ciam videramus; jamque illam, qua violata erat,
 manum ferro dejecerat. Neque mora, averfos præ-
 dones, cum vulneribus multis invalidi fugerent,
 nil noctem, nihil infidias verita, extra triclinium fe-
 quuta eft.

Sed dum per tenebras & hi latent impunius, &
 irata exerrat Theocrine, novus clamor illius ani-
 mum percuffit. Nam altera pars latronum, cum
 aliquamdiu cubile Meleandri quæfiffent, tandem
 lumen fequuti quod haud procul regio toro in cu-
 ftodiam vigilabat, fores effringunt, & promiffum
 Lycogeni donum, Regem vinculis adoriuntur. Ex-
 citatus tumultu Rex, ubi viros (haud affuerum
 illi domui facinus) aspexit, & quidem armatos;
 quamquam fomno & rerum infolentia turbatus,
 tamen ensem qui ad pulvinum pendebar corrip-
 piens, fimul veftigium ad pugnam feftinavit com-
 ponere. Sed priusquam excuffum toro corpus, ju-
 fto gradu confifteret, ira & horrore titubantem la-
 trones circumfiftunt. Non facra illa membra, non
 proximum Diis nomen reveriti, captivum reclinant
 in lectum; ferroque extorto quod tenebat, aufus
 unus eft, fimulans cafum (fed opinor facrilegæ au-
 daciæ famam & voluptatem captans), in illius vul-
 tum capulo impingere. Jam manus inftitis tene-
 bantur, & , quali damnatum operito capite du-
 centes, fuperbi querebantur, nondum socios, qui

N

ad

ad comprehendendam Argenidem diverterant, ad-
esse cum præda; Tum Theocrine successu exul-
tans, prælioque & vulnere accensa, ad Regem per-
venit; captivumque intuita, furioso clamore gra-
ssatores increpuit; O quotquot sunt parricidarum
deterrimi, subite calentem vestrorum sociorum
sanguine enses, heu mea manu non digni! Sed
non omnes ita peribitis. Supererunt qui serviliter
necentur. Nec levius, quam pro atrocitate mina-
rum, cœpit in eos desævire. In illo tumultu exci-
dit vestis, qua caput Meleandri prædones condide-
rant. Hac prolapsa videt auxilium suum, videt pa-
rem tot grassatoribus Theocrinen, quæ jam fato
unius ceteros admonuerat illi sceleri abesse fortunam.
Mireris, Theocrinen, tot observantibus circa mu-
cronibus, tot mortibus clypeo solo depulsis, Regis
vincula non patienter aspexisse. Sed, O Rex sanctis-
sime, inquit, quam diu captivum te videbo? Simul
nodum institarum, qui non arcte coiverat, solvit, &
arma viriliter quærentem objectu corporis tutatur,
donec gladium inveniret.

Hic Radiobanes, ægre servatum silentium de-
nique solvens, O, inquit, simillima fabulis mon-
stra! Quid huic par antiquitas vidit? Unde virgini
ille sanguis? Unde fati caritas tanta in Regem, ut
pateretur imminere exitium, quo sanctius & fe-
licitatis novæ exemplo esset incolumis? O Selenis-
sa! Sed an vera hæc autumas? Parce per tot mira-
cula confuso. Tum anus; Tuita me, ô Rex, atque
ita te juvet Argenis, ut hæc non minus vera sunt,
quam me vivere, quam tibi me loqui, quam deni-
que te amare. Perge igitur, subjicit Radiobanes,
implere me tam insignis noctis prodigiis. Et illa;
Exolutus vinculis Meleander, non suam salutem,
non Theocrines pericula destituit. Ita valide pu-
gnando effectum est, ut ex tribus qui supererant,
unus caderet, aliusque fugeret, & postremum
Theocrine amplexu occuparet, cujus postquam la-
certos in tergum reduxit, victum obnoxie com-
mittit Meleandro; &, Serva hunc, ait; dumque
redeo,

redeo, si salutem tuam, Rex, amas, intra hanc sedem te contine. Illum qui aufugit non oportet elabi. præterea explorabo de infidiis quid superfit.

Sub hæc verba limen egressa, redit ad thalamum Argenidis, in quo nostræ mulieres timidissimo coetu convenerant. Collige animum tuum. Nam quæ à me, Rex, audies, nisi essem constantissimus, te repente per præcipites motus abriperent. Theocrine prælio calens, oculisque jam alia, & propemodum toto vultu nobis ignota, manu Argenidem prehendit, & præterea sequi me jubet. Postquam constitimus unde ceteræ loquentem non audirent; Diis gratias habeo, inquit, quod amoris mei industriam per non inutiles dolos in hanc vellem & domum coegerunt. Tibi, Domina, Patrique, saluti hæc fraus fuit, quos propitiis fati prædonibus eripui. Hoc eventu æquum est mihi ignosci. Nam quid amplius dissimulem, cum ista me prælia probaverint virum esse? Fefelli; Audacius quam voluissetis amavi; & quo minime licebat sub muliebris sexus favore admissus sum. Sed excusationis multum est, quod inter vos tamdiu versatus, mores & speciem puellæ sic retuli, ut nulla immodestia sexum arguerit: quantum autem in feminas potuerim, si abfuisset verecundia, nunc demum in viros ostendi. Nec quæro has vires aut continentiam laudare. Satis erit si apud te, Virgo, me absolvent. Scias enim: Ego nec genere, nec fortuna regiis nuptiis impar, ab externo litore tuam famam sequutus sum; & quasi admonentibus Diis, ut te viderem, fruererque moribus tuis, feminam simulavi. Crudelitatem patui, miserias matris, omnia commentus sum. Abcedo nunc ægrior quam cum intravi. Nam quantillum tuarum virtutum est quod fama acceperam, & me tamen rapuerant.

Radirobanes atrociter his verbis vulneratus; Perii, Selenissa, perii, inquit. Quis hic ergo sub palla degeneri Achilles? aut quæ Thetis fraudem ornaverat? Nullus sum. An ille est quem nunc amat Argenis? Ille est, subjicit anus, &, ne putes, vulgare

hoc esse secretum ; id adhuc ignorat Meleander. Ceterum morari se diutius posse negabat , ne Regi suspecta fortitudo sensim fraudem detegeret. Rediturum se brevi ad Regiam , sed cultu militari, mihi-que vel Syracusis, vel in Aula , præsto futurum quoties ab arce digrederer. Sibi nomen Poliarcho, neque vero diutius victurum, quam placeret Argenidi. Ex animo tuo perpende , Rex, quales ambæ fuerimus. Si te narratio virum movet , quid existimas in re præsentī feminas obstupuisse ? Pauca deinde in aurem Argenidi narravit. Credo, genus & patriam referebat ; obtestatusque virginem ut secreta ea essent, fidem invenit. Unum hoc enim arcum est , quod non auribus meis Argenis commiserit. Arcis claves apud me de more servabantur : quas ille corripit ; Ite ad Meleandrum, ait: Ego, ne majores subsint insidiæ, prætorianos & vigiles accersam. Spississimæ tunc nubes omnia astra eripuerant. Et dimotis ille claustris, cum facem teneret, ab ipso arcis limine exclamavit, perrupisse ad Regem grassatores ; Properaret ad auxilium è stationibus miles ; instare, adesse periculum ; facinus prope peractum esse. Hæc cum vehementius aliquoties proclamasset, ipse quidem longe à via declinavit per tenebras ; ceterum exarsere improvise tumultu qui arcem proxime observabant. Quo habitu quisque erant, procurrunt ad præstandam celeriter fidem ; Nam & multi seminudi, ne componendis vestibustardi essent, propemodum sola arma attulerunt. Jam occupaverant mœnia, jam fervebat vestibulum atriumque confusis cohortibus. Cumque per varios ignes frustra hostis quæretetur, cœpere vereri, ne aut larvæ improvidos lussissent, aut aliquo dolo de stationibus essent exciti. Præcipui vero duces, & in illis Eurymedes, cum delectis militum ad cubiculum Regis pervadit, in quo ego cum Argenide eram. Nostra vociferatio, & in vultu Regis horror, maximeque duo cadavera quæ ante pedes jacebant, non contemnendæ rei indicia fuerunt. Circumstetere igitur Regem ; Ac quod incolumem videbant,

debant, defunctumque periculo, manum amplexi, missis vocibus multa ac varia volentes, ideo nihil exequabantur. Hi quærebant qui sicarii fuissent; alii qui eos refellisset in enemi & muliebri domo; plurimi accensis facibus scrutabantur ne qua hostis lateret. Etiam tumultuaria quæstio de captivo habebatur, his genas vellicantibus, aliis in pectus intentantibus ferrum. Meleander interessè arbitratus ne præcox vindicta de eo sumeretur, tradit servandum Eurymedi.

Jam securus, & præsidio suorum medius ad Argenidisthalam venit, quo & referentibus nobis audierat etiam domitos esse à Theocrine sicarios. Postquam & illic duo cadavera conspexere, & plagas plusquam ad mortem opus erat adactas, enixius rogavere Regis amici, quinam mortalium huic fortitudini suffecissent. Ubi vero retulimus, manu puellæ patratum hoc facinus, taciti (nam admiratio verba suppresserat) circumlatis oculis victimam requirebant. Rex quoque advocari illam jussit; & quia monebamus duos ex latronibus fugisse, ipseque meminerat unum quoque cubiculo suo elapsum, tota domo distribui exploratores jussit, qui repertos adducerent. Sed sive per portam, qua receptum præsidium erat, effugerant; sive per muros erant delapsi; Regi tandem relatum est, neque illos neque Theocrinen comparere. Minor cura Meleandro de prædonibus fuit; sed Theocrinen abesse non ferebat; iterumque delectis qui omnia vestigarent, Theocrines nomine tota domus exsonuit. Sciebamus, ego, atque Argenis, vocantibus respondere non posse, qui beneficio noctis usus jam forsitan multum viæ processisset; Primumque indicium mihi fuit, amare Argenidem, quod adeo dissimulabat quicquid utraque noveramus, ut prope me falleret.

In illis tumultibus reliquum noctis absumptum est. Prima luce Cleobulus, ceterique quorum consiliis Rex præcipue fidit, per cursores admoniti quid Regi contigisset, strenue adfuerunt. quibus ad

quæstionem de captivo habendam dimissis, Rex ita circumstantes affatus est; Quamquam in me Deosque ingens piaculum admittere nefarii, detegique & vindicari fontes debent, ego tamen non me magis ultum cupio, quam illam videre, cujus virtute servatus sum. Ubicunque Theocrine est, ego me felicem abnuo esse, quamdiu ignoro an illa sit in tranquillo. Dii boni! Ne in latronum insidias nimia virtute devenerit. Sic loquenti, querentique, iterum exploratores renuntiant, nulla Theocrines vestigia nec in arce, nec in proximis campis exstare. Si quid duri contigisset, aut sauciam, aut nefas, interemptam potuisse reperiri. Hæsit aliquantum Rex, ut ex fronte conjiciebamus, in subitas cogitationes delapsus. Tandem versus ad signum maximi Jovis, quod non procul in domestica ara stabat; Summe Jupiter, inquit, si ut conjicio res est, firma tuo numine meam fidem. Cælesti munere factum est quod ex telis impiorum elapsus sum. O Theocrine! si fas est adhuc eo nomine te censer, quod tibi inter nos induisti. Non tu virgo mortalis, nec de numinum vulgo. Tu sanctissima Pallas, tu præses armorum, tu quæ soli Jovi debes quod nata es. Veneror te, Dearum fortissima, ne Siculos patiaris ignorare beneficium tuum. Me enim artificissima religione tibi devotum exemisti inimicis; seu patris imperium, seu pietatem tuam sequuta. O te felicem, mea Argenis, si tuas fortunas licuisset agnoscere; scivissesque, Palladem tibi loqui, tibi adesse; quæ quo solertius divinitatem celaret, tibi clientis specie voluit esse obnoxia! Quibus argumentis hoc credam, si postulas; Primum, memini vultus; & eodem numine, quo Deam verabar deprehendere, nunc fero immortalia ora cognosco. Quis vigor? quod in oculis jubar? Omnia lineamenta in memoriam redeant; scis quod ut fingeat mortalem, ita nec Deam in totum suppresserat. Sed quis de accepto beneficio dubitet post certamen Pallade una dignum? Adeone ad divina opera caligemus, ut virgunculæ manu putemus tot homines fusos, & non
potius

potius lacertis cælestibus gratias habeamus, qui hanc pugnam ediderunt? Nunc vero quæ præsens tegebatur, absentia sua se nobis aperuit. In cælum abscessit, aut fortasse nostris oculis erepta, tamen inter nos versatur, expertura an simus ingrati.

Ita disserente Meleandro, fremitus ingens inter audientes exortus est. Scis, hominum animos, ac præsertim multitudinis, facile grandibus & insuetis rebus Deos auctores facere; & superstitionem quodam impetu infundi. Gloriosum præterea Sicilia erat, Deos ipsos pugnasse pro Regibus. Itaque orationem Regis excepit militum clamor, Minervam Tritonidem per omnia nomina invocantium, quæ illi artes suæ aut deditæ sedes fecerunt. Hi superstitione animi; alii quo Regi placerent; ceteri effuse gaudendi licentiam amantes. Ut putas inter hos errantiuni motus risu furtivo mecum Argenidem luisse? Nec indelectata quidem hac fabula, mirabat quod Rex tam facile Deam fecisset. Sed non hætenus stetit ludibrium. Quidam miles, sive adulatione, sive insania motus; Quæ autem illa species, inquit, quam in summa arce vidi, cum ex castris exciti primum sumus? Fulgebat per noctem candidissimus ignis, quem hæzere rectis putabam; & nos compescendo incendio acciri. Mox in radios distingui cœpit fulgor; & hæc pompa longo ordine crevit in cælum. Rei autem admirationem tunc quidem mihi excussit nuntiatum, Rex, tuæ majestatis periculum, quam non sine venerationis sensu nunc repeto. Quid si ille Palladis splendor erat, sese post te assertum recipientis ad sidera? Vix miles finierat, cum plerique eadem vefania, quod is finxerat, somniove conceperat, vidisse se confirmant. Ita multis auctoribus fabula invaluit: & certatim consecrationem Theocrines argumentis, veneratione, assensu, juverunt. Cum vero gratularentur Argenidi, quod tam diu habuisset domesticum numen, illa abjectis modestiæ specie luminibus, antevertibat risum; donec, satis adorata Minerva, Rex ad consilium super atrocitate sceleris cum de-

lectis secessit, & ego atque Argenis de Poliarcho loquutura in penetrabile convenimus. Dicebat Argenis, non indolis ad tempus repressæ, sed verissimæ fuisse virtutis, quod is apud se toties modestiam tenuisset. Quid illius ingenio candidius, qui penè lenior inter mulieres fuisset; quam fortior inter viros? Jam beneficium memorabat quod Meleandio teste dignum erat magnitudine deorum, & Palladis manu. Jam etiam, sed illud verecunde, monstrabat quantum ille amasset, periculosissimo dolo ausus & sexum dissimulare, & se suppliciis, quæ deprehenso certa erant, obicere. Fateor, ô Rex; sublevabam virginis pudorem, ea ipsa commendando, quæ intelligebam illi esse gratissima; & quia nondum te noveram, nihil credebam præstabilius Poliarcho.

Interim exegerat à captivo Cleobulus sceleris auctorem atque modum. Ille tormentis impar, cuncta de Lycogene confessus: Viam aiebat se ad arcem invenisse qua mari alluitur. Nescio quæ harpagine in murum conjecta, quæ illicet saxi hæsit, præligatumque funiculum, per quem in altum scandi posset, librato pondere immota sustinuit. Hic largiter à Rege esse peccatum, consultiores putant. Nam cum Lycogenem subito opprimere oporteret; maluit ad illius villam mitti qui hominem tantum accerferent. Seu jam eum ad arma comparatum crediderat, ut nec capi facile posset; seu sperabat, ad omnia audacem contempto judicii periculo venturum. At ille cum clientum fortissimis, quos pridie in rei eventum plerumque ignaros coëgerat, venationis specie longius profectus, venit ad arcem quam in Leontino agro habebat eximiam. Hinc per literas Regi significat, nec se tuto inter tot inimicos ad judicium ire posse, nec debere inaudium damnari. Non denique oportere subornatos in suam perniciem sicarios fidem habere. Interim factione & viribus adoleverat; ut, quod nimia lenitatis consilium fuerat Regi, tunc necessarium esset, dissimulare facinus, & tanquam ad innocentem rescribere;

Præ-

Præcipue monente Cleobulo , ut , si injuriam fortiter exequi nollent , saltem non tam ignoscere videretur , quam fidem accusationi non habere. Ad hoc , consilium fuit , ut captivus ille index , morte in carcere oblata , tanquam casu occideret. Neque tamen Lycogenes quid meritis ipse , aut Meleander quid ille ausus esset , oblitus est. Alter ergo in alterius potestatem aut fidem redire cavebant , & suspicionibus odia fovebantur , bello quod deinde sequutum est prope modum deteriora.

Interim Meleander damnata arcis fide quæ sciorum furori patuerat , novo consilio Syracusas Argenidem abducit ; non tam iratus Lycogeni , quam Palladi gratus. Adventabant quinque dierum solennia , quibus ferias illius Deæ nascentis solemus residere. His ergo expectatis , Rex ad templum progreditur , convocatoque ad concionem populo , in hunc sensum loquutus est ; Scire jam eos quicquid ipse de Palladis in se meritis dicere posset : Repeteret tamen Deam in mercedem auxilii , ut quam sæpissime amet de ea re loqui. Tunc in se atque Argenidem insidias commemorat ; sceleris tamen auctores premens ; Neque in Lycogenem contumeliosa vox excidit. Palladem autem mortali specie , & Theocrines nomine tectam , adfuisse periclitanti. Ipsam ipsam genio manuque divinam , abstulisse successum euntibus in se telis ; & prædones tanto numine oppressos periisse. Quid autem , ô cives , erga Deam pignus erit , nos præstiti auxilii memores esse , nisi , quod pretiosissimum mihi servavit , Argenidem , inquam , meam , ego ejus cultui mancipio ? Hanc igitur consciis omnibus Diis , in publica Siculorum concione , tanquam Pontifex Sacerdotem , capio ; Hanc sacris Palladis jubeo operari , templisque præesse , donec Junonis numine abducetur ad nuptias.

Postquam Rex dicere cessavit , Argentis ex composito ad patrem processit. Circa , Augures erant. Et Rex candidam vestem tenens , omnibus historiis distinctam quæ Palladis majestatem populo exhibent ,

bent, procumbentis collo iniecit. Quod si, inquit, Deesse non potes, nisi è patria potestate exiveris, ego te hæcenus imperio meo solvo. Solæ nuptiæ à Palladis religione te eximent. Sacra omnibus nundinis peragentem nostri cives aspicient. Ad hæc Meleandri verba lacrymas, plausus, vota, popularis superstitio effudit. Redeuntes deinde in Regiam tota civitas comitata, mox per singulas domos tumultento pervigilio novitatem sacrorum sancivit.

Accensus Radiobanes æmulatione sævissima, interfatur; Dic autem, Selenis! eousque decipi patrem tulit Argenis? Non repugnavit infulas injicienti? Non exoneravit Regis animum absurda pietate? Tulit denique se Palladis nomine initiari Poliarcho? Tunc anus; Equidem indignabar, eo processisse fortunæ ludibrium. Sed non impune studiis alumæ repugnassem; quæ professio apud me affectu Poliarcho jam favebat. Ingratum præterea fuisset Meleandro, ab errore revocari. Quantum enim hoc erat, habuisse in auxilio Deam? Præterea gnatam sacerdotio destinabat, non pietatis tantum officio, sed ut populus virginem, proximam sceptro, videre assuesceret, & mirari. Ita volebat favor frequentiæ esse securam, quæ in solitudine prope perierat. Nec sordida sacra aut indigna sceptro erant, quibus manus admo- liebatur. Vestis auro signisque conspicua; caput ornatum, ut potius Deæ quam antistitis crederes. Satis erat, innoxio ictu libare victimas, priusquam caderentur; thura inde Palladi dare; moxque fluentem populum ad rami osculum, quem ipsa tenebat, in aurata sede excipere.

Inter hos dies Poliarchus, ut promiserat, militari ad Aulam cultu venit. Unus ille cum ipso qui patruelem antea simulaverat. Tunc eum forte & nomine mutato appellabat Gelanorum, habebatque pro liberto. Primum ad Eurymedem venit; statimque indole, & arcano inter præstantes viros genio, ei conciliatus est. Mox per illum admissus ad Regem, significavit, à remotissima regione se veni-

venire; inter suæ felicitatis titulos numeraturum, si in tanti Principis aula liceret ad virtutem erudiri. Rex qui sæpe Theocinen non viderat, jam sermone & vestibus alium, adeo ignoravit, ut tanquam incognito & tunc primum in Siciliam appulso loqueretur. Suspiciebat tamen vultus; & omnia in hospite spectabilia, viam ad futuræ familiaritatis magnitudinem faciebant.

Dies erat, quo, redeuntibus nundinis, oportebat Argenidem ire ad templum, cum ambæ scivimus, Poliarchum esse in regia. Trepidabamus ergo: illa quidem lætitiæ immodico sensu; ego autem horrore dubia, ne quid ipsa moribus suis, & monitis meis, indignum patraret. Sed rem in melius utriusque amantis virtus explicuit. Ignosce, Rex, si coram te Poliarchum breviter laudo. Certe enim nec Argenidem oporteret à te amari, si impari aut degeneri amoris patuisset; Nec deberes mihi multum, nisi te præferrem illi viro quem præter te vincere nemo potest. Tunc quidem hoc accepto nuntio, solennium oblita Argenis, non sacerdotii regium cultum quo cingebatur videbat, non salutantium cœtum, non matronas virginesque assueta; obsequiæ. Occupata in Poliarcho, nec commode loqui poterat, nec audire; donec ego in morbum despiciens, familiariter rogavi, ut se colligeret: Et illa, non antea merita sic moneri, verecunde erubuit. Processimus ergo ad templum: Jamque hostiæ tangebantur, cum in Argenidem intenta, rursus video, eam diriguissè. Nec dubia, fascinum esse, quo invicem miseri amatores pereunt, circumspexi unde hoc telum veniret. Haud procul Poliarchum aspicio. Sed vir erat, majorque videbatur, nec facile Theocinen agnovi; ut non mirum, si Meleander falli potuerit. Adeo quicquid muliebre, quicquid timidum videram, cum veste posuerat. Supercilium gravius fuit, vultus erecti, lumenque modesta sed virili licentia vagum. Frontem quoque & tempora negligentia decore comis asperserat. Inter hæc Theocinen animo reperebam. An illa est?

inquirebam. ea est. Dii Deaque, tot lepores, tam habilis ad omnia animus: & hæc manus pensa trahabant? Ignovi itaque ad hoc spectaculum raptae Argenidi: quam tamen revocatura ad præsentis sacri officium (nam prope stupebat), simulavi fluere præter modum virginis pallam: eamque dum colligere videor; Memineris, domina, inquam, nec Poliarchum probatum ut tibi hic desis. Evigilasse diceres ad hanc vocem. Concepit ergo preces quas præibat Pontifex, & Poliarcho, qui Deæ nomine colebatur, libentissime habuit hos honores. At ille (ô quanto plus est suo quemque quam alieno iudicio esse felicem!) quærebat supplicare facientibus sacra, inquieto animo in me subinde atque Argenidem respiciens.

Redimus ad Regiam. Ne quære quid tunc ego & Argenis colloquutæ. Unicus erat de Poliarcho sermo. Ad extremam; Quid, ô mater, peccabimus, ait Argenis, si meum, patriisque servatorem, sanctius cariusque habebimus, quam qui illum ignorant? O si saltem colloqui huic liceret; unaque sacerdotii mei vanitatem redire! Faciam, inquam, Domina, ut liceat. Mea opera sistet hunc tibi. Et hoc quidem spondebam prolixius, ne illa (nam sanitatis vix spes erat) morbum suum periculosa modestia à sensu meo eriperet; neve, si nihil indulgissem, aliis artibus plura pararet. Cum ab Argenide exitem, video in vestibulo Poliarchum cum meo filio spatientem. Quippe ad me aditum suspicione carentem quærebat. Ego tanquam ad filium irem, etiam hospitem salutavi; strictimque admonui ut in eundem locum sub noctem se referrer. Quid moror? Secrete ad Argenidem adductus, ea gratia & modestia fuit, ut hunc crederem rursus esse Theocrinen. Nihil illis colloqui (nam sæpiusculè redibat) cui non interesset. Nullum crimen; nulla in juvene & amante temeritas: nisi quod semel in hanc sententiam ausus est loqui; Se Regibus ortum, neque in statu privato futurum diutius quam suus in Argenidem amor iussisset; Ab ea recipi in sponsi caritatem & fœdera.

fœdera optare. Ut prius in Orcum recipiatur; inquit Radiobanes: O vesanum semiviri temeritatem! Non credebam, ait anus, superfuturum virgini ad ista sermonem, & tanquam debitas mihi partes pro alumna parabam sufficere; cum ipsa, ne, ut in re improvisa, cunctata quidem multum, ausa sic loqui; Testes Dii, quos omnes, Poliarche, propitios tibi credo, si te fratrem habuisssem, nullas in tædas consensuram me fuisse, ne quis esset quem supra te amandum jura mihi ostenderent. Virtus tua, & libertas quam depulsis prædonibus dedisti, faciunt ne certiora fidei pignora possim exigere. Sint ergo conscii Dii, & tu quoque Selenissa, me hæc pacta descendere, ut spondeam, nulli me, nisi Poliarcho, nupturam. Nec parentis in me imperio in totum detraho. Illo jubente nulli nubam; at alteri, nunquam. Expalluit Radiobanes; & fascinum profecto valuisse in virginem; veneficum Poliarchum fuisse: Addebat & alia, quæ recens indignatio in infelicem æmulum inveniebat. At Selenissa, Ego, ait, tunc confusa; ne tamen nihil pro tuo jurgio me illis committerem, Dii, inquam, aspirent cogitationibus magnis. Audax tamen consilium, & celere initiis. Et, si quid rogare vos possum, quid interest, Poliarche, hæc potius agi secreto, quam professo ad Meleandrum voto? Si, ut ais, & arbitror, privatæ sortis non es; cum jam beneficium dederis, cum ab Argenide ameris, nihil causæ cur affinitas Regi non placeat. Tum ille; Si ignoscis, Matrona, quod juvenilis imperus me avidum videndi Argenidem à patria abstulit, sine comitatu, aut ceteris meæ fortunæ iudiciis, cetera facile excusabo. Ignotus, & propemodum solus, vereor ut meam causam & opes Regi probem. Sufficere autem vita non posset inter amoris mala, si in incerto vœtorum juberet à patria accire meæ sortis & dignitatis insignia. Itaque me, ô virgo, ab interitu revocasti, quem destinatum habebam, si te duram præbuissets. Tu vero, matrona, desine hæc fœdera habere suspecta. Nam quæ modestia fuit amanti-

durabit adhuc sponſo. Satis eſt me amari, ſatis eſt ſpem eſſe ſecuram. In hoc mihi votorum nunc ſumma eſt. Nec furtivæ nuptiæ mihi placent. Jam patientior omnis moræ, tempeſtivis conſiliis ambiam Regem, donec in oculis Siciliæ mihi tua alumna ipſo jubente nubat.

Ita tunc ille; & modèſtiam, quam ſermone prætulerat, moribus æquavit; ſummo pudore, quem hoſpes attulerat, etiam poſt ſecretæ fidei pignora illibato. Vivebat in aula. Servos aliquot emit. Equi, quos amabat domitare, ſtabula impleverant: ut eſſe opulentum conſtaret. Genio præterea ſtudiisque, & quoties licebat, experimento fortitudinis, plurimorum animos tenebat; Per has artes nihil minus Regi carus, quam nunc vides Archombrotum. Unus tamen omnium conſcius Gelanorus: Ceteri familiares, utique ex Siculis collecti, dominum ignorabant. Sæpe ergo ad Argenidis familiam nihil ſuſpicioſa humanitate divertebat: ſæpe incautis omnibus, nunquam tamen niſi me duce, cum Argenide erat. Dixiſſes, ſororem cum germano ſub matre luſtare. Præcipua mihi ejus imago eſt venientis ad ſacra, quæ in ſuarum virtutum præmium immerita Pallas ferebat; Cum Anſtita Argenis Palladem diceret, & Poliarchum cogitaret; & à numinis ſigno in eum, tanquam temere obverſa, deſlecteret preces; ille autem fabulæ non ignarus aut fingeret majeſtatem, aut aliquo nutu oranti annueret. Hæc ſæpiſſime inter nos conſcium riſum ciebant, neque ſatis caſtigabam improbitatem per hos jocos errantium. Non tenuit Radiobanes iram; ſed, Si, inquit, juſta Pallas fuiſſet, hanc mimicam Deam, hanc divinos honores uſurpantem, multo pluribus laqueis ſuſpendiſſet, quam ſe ipſam Arachne verberata.

Sic loquentes turbavit ab Argenide ſervus, qui dominæ verbis nuntiavit Seleniſſæ ut rediret, ſecumque, ſi videretur, Radiobanem duceret. Vade, retulit illa, & dominæ nuntia, nos conſeſtim adſuturos. Cum ſervus abiſſet; Expectaris ab Argenide,

de, inquit, ô Rex. Nescio quid ejus consilium intervertit huc ad nos veniendi. Dum autem imus ad illam, patere breviter quæ supersunt edisseri. Strictim ergo exposuit, dum Poliarchus in ea felicitate esset, ortum in Sicilia bellum, Lycogene, postquam satis factione invaluit, acriter in Meleandrum provecto; strenuum consilio manuque Poliarchum, non minus ipso Rege exosum hostibus fuisse; quos etiam primo certamine ita ultus est, ut victoriam Regi tribuerit. Addidit calamitatem illius, violatis Lycogenis legatis, qui de pace acturi veniebant. Et tunc quidem pulsum esse Sicilia; sed in dies ab Argenide expectari. Ille est, ô Rex (ne immerito Archombrotum insinues), qui virginem hætenus difficilem tibi fecit. Tum Radirobanes; Putas vero, Matrona, illo incolumi me fore securum? quid si mutabitur Argenis? quid si repetet prioris amicitiae sacramentum? Ipsum, quod jam, ut ais, me amat, deserto Poliarcho, documento est, me quoque, nisi aliquod mihi consilium præoccupo, deferi posse. Ne dubita (refert anus), ubi semel matremfamilias Argenidem habueris, nihil eam à fide connubii deducet. Censeo itaque, maturandos hymenæos. Si vero Poliarchum inter hæc redire contigerit, ego incautum, & omnia mihi credentem, qua jubebis, in insidias deducam. Tollendus enim erit. Nec arduum facinus, inermem solumque opprimere.

Radirobanes obstupuit ad mulieris scelus: Probato tamen consilio, in Argenidis porticum pervenit, in qua ipsa dimisso Poliarcho ambulabat vultu severo: utique recenti dolore incitata. Obviam tamen Radirobani perrexit, jussitque considerare; ipsa in sella alia acquievit. Is vero, spe, quam anus fecerat, tumens, sua vota, suum amorem virgini commendavit; omniaque addidit quæ verus effectusque amandi impetus eadem habet. Argenis præter expectationem rigida nihil ad ejus mentem respondit. Idque ille eo acerbius tulit, quo propius spem venerat, expugnatum virginis animum esse. Expalluit
etiam

etiam Seleniffa, cum suo promiffio fraudatus Rex infpiceret in illam, verita quoque ne amor deceptus in aperta indignationis verba mitteret infanientem.

Postquam ille porticu exceffit, aufa eft anus incu-
fare Argenidem. Quid enim ejus animum in con-
traria rursus egiffet? Aut cur fefelliffet fpem quam
pridie ipfa fecerat? Cur non faltem ageret curam
patriæ, cujus intererat Radirobanem non irafci? Sed
puella, indignationis vix potens; Define, inquit, in
pejus ominari. Diis curæ Sicilia erit quorum numine
perduelles, ut vidiffi, nuper extincti funt. Dubiis
verbis, nec fat certum an in fe directis, anus verbera-
ta contremuit. Hæ primæ flagitii furia erant infiden-
tes meritum peccus. Sed noverat, folis fccleribus fua
fcclera poffe defendi. Trepida ergo rerum fuarum,
anxie agitabat, quibus modis Radirobanem ad vim
incenderet, traderetque ipfa Argenidem. Cui ne fu-
fpecta interim efferet, paulatim simulavit à Radirobanis
patrocinio abire: & interdum imitatione doloris
querebatur abefle Poliarchum. At non dubia Arge-
nis, simulationem hanc efle, pejus frontem ab animo
diffidentem exofa eft.

At Radirobanes vitia utcunque hætenus preffa
eo effrenatius folvere cœpit, quo diutius vires dif-
fimulatione collegerant. Nullum præmium par ef-
fe auxilio quo Meleandrum juverat arbitraus, ita
agebat, tanquam hospitalibus armis plus jufto Si-
ciliam & Argenidem emiffet. Itaque immodestius
Regem fuper gnatae fœderibus adibat: gravifque in-
ceperat omnibus Siculis efle. Potentiozem præci-
pue offenfam immodesta ambitione contraxerat.
At Meleandrum perplexæ cogitationes fubiere, ve-
rentem ne is amor in jurgia defineret, fefufque
& imparatus fenex nova ad bella revocaretur. Fi-
liam ergo vocat; petitque quid tantum in Radiro-
bane ei difpliceat. Privatorum eft, inquit, eligere
marrimonia ex amicitia affectu, vel morum con-
cordia. Nobis illa fuavitas exuenda. Regum enim
fortuna eft, ut nunc indignos & exofos per fanctiffi-

ma foedera sibi conjungant; nunc omniū nexuum jura, omnisque sanguinis caritatem, inhumana necessitas negligat. Carissimus esse solet, qui utilitate præcipua potentiam nostram alit: & affinitates pulcherrimæ censentur, quæcunque regnum stabiliunt. Si plures genuissem, posses credere, non me hic tui habere rationem, sed mei. Scio enim, à Regibus sæpe filias, aut sorores, spargi in eos quos fallere amicitiae specie volunt, vel ad tempus placere, nihilque deinde sui sanguinis pignoribus, nihil nominum quæ mutuo inierunt reverentia motos, pacem & bella ex temporum & fortunæ æstimare ingenio. At tu mihi sola es; in te unam affectum patris & Regis, natura & successio conjunxit. Aut ipsa tibi consule; aut me patiaris consulere. Hic Argenis; Est, Domine, quod rationem virgo reddat, si quem sibi optat in sponsum, non si cui dura esse instituit, sive ratio est, sive etiam pudor, cujus esset vel omnes averfari. Hunc autem Radirobanem forsitan possem non odisse, si me potius amaret quam crederet debitam sibi. Tam inconditam superbiam non fero. Tu ipse, optime pater, cetera cogita, quæ in homine non probas. His quoque adducta sum, ne hoc affine, te, & Siciliam, & me denique, perditam velim. Ita obstinatam Rex dimisit; certus, ipsi, ut solebat, indulgere.

Radirobanes, quamquam iratus Selenissæ, quia promissâ non processerant, eam tamen optabat audire. Nam & solertem sciebat, & post secreta alumnæ prodita, suam esse. Ceterum uni ipsi Virtigani expugnatam illius conscientiam detexerat: levabatque furorem liberrimis apud eum questibus, multisque in Melandrum, interdumque Argenidem, minis. Timeo, mi Virtiganes, inquit, suspicionem fraudis, si toties cum Selenissâ ago. Tu in vices meas tuto successeris. Cum ibo ad Argenidem, facile ad animum pervenies, & hunc feres codicillum, quo queror, destitutam spem, quam habere me jusserat, in Argenidis recidisse ludibrium. Scribo præterea ut omnia tibi credat, si quæ in rem
tam

tam arduam forsitan habet. Te enim mearum rerum arbitrum, te, ut in ceteris rebus, sic in ista, consilium præcipue mihi esse. Suscepto negotio, ut primum Radiobanes Argenidem invisit, Virtiganes clam Selenissæ in manus literas dedit; quas nonnihil semota cum legisset, rediit ad Ligurem, haud ignara, nisi procederent hæ nuptiæ, se utrimque perituram; & Nuntia, inquit, Regi, nihil eorum deesse quæ promiseram. Sed lentum amatorem ista tempora non querunt. Rex est; armatus est, habet classem, & ex rapto Dii quoque sibi uxores invenerunt. Violenta consilia amore excusat, & mariti sanctum nomen delet injurias. Nec in alumnam crudelis sum. Cogi optat Argenis. Et hoc quidem, ut fidem exolvat Poliarcho, cui promisit nunquam sponte consentire in alium. Servat igitur istam frontis verborumque constantiam, ne iratos Deos habeat, quorum numinibus vocatis Poliarcho se addixit. Sed me deinde jurgio premit. Nam cur, inquit, Radiobanem amare sic memoras? Aut si amat, quamdiu cessat? Accessit imperium Meleandri hanc austeritatem præscribenti. Nam ille cum Radiobane affinitatem non vult: & invidiam repulsæ transfert in filiam. Ne erres. Tuo Regi non diu licebit esse forti. Clam enim milites accersuntur: Et ubi Meleandro suæ vires placebunt, cum supercilio istum negliget, cui nunc affinitatem timide negat.

Multum miratus Virtiganes tantæ audaciæ verba, ad dominum, qui de more iratior à virgine abibat, rem defert. Et ille novitatem consilii haud parum miratus; Faciamus igitur, inquit, ut nulla sua culpa Argenis ejuret Poliarchum, & ei liceat nos amare. Ego per Jovem, quacunque hæc fide Selenissæ tibi mundaverit, omnia diligentissima ratione curabo; Nec à Meleandro sperni me patiar. Sed ne anus non deferat, accusetque conatus ad quos ipsa jam impellit: nesciant hanc mihi rationem placere: Ipsa quoque, si nostrarum est partium, se cum Argenide ex improvviso capi lætabitur. Non audebat

Vir-

Virtiganes dissuadere; quamquam pericula videbat, & hospitii violati infamiam. Ita fraude & scelere Selenissæ, vis funesta Argenidi, & , quod miserius erat, tanquam optanti apparabatur. Conducebat huic fraudi, habere facilem nec suspiciosum Meleandrum. Rursus ergo cohibere Radiobanes animum cœpit; illum sine satellitio ambivit, sine armis iniit apud illum convivium; ut neque is dubitaret se ejus fidei deinde concedere. Exercitum quoque in Sardiniam remisit, ne suspectus nimis viribus esset. Familia tamen, & Procerum quos habebat comitatus, corporisque custodia, plus quam sexcentorum hominum erant; præter triremium quinque (tot enim sibi servaverat) remiges atque nautas, quos ex omni classe delegerat.

Satis hoc virium ad fraudem raptumque existimans, diu secum exigit, quo securius modo prædam hanc ageret. Multa volventi talis potissimum dolus sedit. Prætorium ejus navigium, cum in Epeirætes portum succederet, pertinax gubernator obnoxie in ignoto saxo alliserat. Ita quassatum est latus; & quicquid sub prora scopulo ictum dedit. Fluctibus tamen ereptum est, pontis, atque remigio, funibusque ab antecedentibus scaphis, & proximo litoris aggere, perniciter actis. Ereptum periculo, in ipso terræ confinio fundatur anchoris, & deinde ingentium trabium, velut ponte, incurvam craticulam imitante, subnixum est. Sic utrimque effulsum, in pristinum robur componebant artifices. Neque modo placebat sublapsa restitui; sed, quæ plurimarum ædium urbiumque fortuna est, præstantius volebant ex ruina resurgere. Namque Corinthii, apud quos primæ triremes sunt conditæ, rei nauticæ eximum usum ad colonos pertulerant. Et hinc Corcyra statim, hinc validæ maritimis copiis Syracusæ. Pulcherrimum erat Meleandro navigium ad eam artem exactum; ex quo exemplum capere suos artifices Radiobanes jussit, & triremem reparare propemodum à carina. Nec Radiobanes tantum, sed & sæpe Meleander, opus viscebat.

Hunc

Hunc ergo insidiis ordinem ille constituit. Absolutam triremem dicavit Argenidi, illius statua ad proram defixa, & in puppis ambitu per varios ornatus repetita imagine. Opportune instabat natalis Argenidis, quem & velle se prædicabat renascenti navigio esse natalem; In eam igitur diem invitavit ad litus cum gnata Meleandrum; quippe locato in arena tentorio prandium utrique daturus, quo in multum diei protracto, triremis deinde nomini Argenidis sacra, inter tubas atque symphoniam, æquori permitteretur. Moxque, tenebris excipientibus lucem, medicati ex sulphure ignes, & sub undis victuri (nova tunc erat voluptas, atque rara), ex eodem litore emicarent. Inter illud vero spectaculum, Siculis improvisis, & ut extra periculum plerumque exermibus, statuerat vi correptam cum patre Argenidem in proximas naves deferre. At ut longa hilaritate mentes omnium à cura & suspitione averteret; noctem quoque, quæ Argenidis natalem præcedebat, regio tripudio, & propemodum mimo, celebrare instituit. Undecim ex primis suorum juvenum electi, qui secum larvati saltarent. Placebat ea scena referre, quæ tunc in pulso patre Saturno, naturæ hominum, & mundi; cum sidera Jovi cesserunt, & sub Neptuno, & tristitia ferox, & ad populosiora regna demissus est.

Hos splendoris regii ludos à Radirobane parari Meleander lætus accepit, illum utique diem honore præcipuo culturus. Nam & quæ Syracusiorum ceterarumque urbium legati paulo ante petierant, inter hanc pompam, tanquam in honorem Argenidis, donare decreverat. Ea vero maxime erant; Ne redemptoribus portoriorum, aut vectigalium, liceret ab iis quicquam exigere, quos non vitio suo egenos, & colendæ terræ utiles esse magistratus censuisset; Præterea, ne quis ex proletariis, aut capite census, imitari divum otium posset cessando, fastidiendo artificia, & unum ferrum sic ad latus gellando, tanquam in pace militaret: Sed
quos

quos de suo non vivere posse constaret, vel sponte quod profiterentur eligerent, vel ad publica opera distribuerentur; Quippe illos, ignava tristisque superbia in pace marcentes, privata scelera exsequi; aut quo suam egestatem publicis malis pascant, operam ultro ad seditionem motusque civiles commodare. Illud quoque petiere; Ne imi quæstores exigendis à populo tributis præessent; & nec ipsi privatorum limina circumirent, nec missis licitoribus pignora caperent, divexarentque oppidanos. Ipsorum concivium esset hoc munus; qui ex suo corpore eligerent per quos ea pecunia cogere-tur humanius; Hanc singula oppida ad Prætorem suum ferrent; Inde vel Præfecto Provinciæ numeraretur, vel, si Regi placeret, Syracusis inferretur ærario. Si quis enim privatus detrectet, aut moretur; per suos hunc cives, per assuetos magistratus, notosque lictores, præstare ad solutionem adigi, quam inhumano fastu quæstorum, qui, cum exactoribus suis, brevem moram egenis interdum crudeliter vendunt, meliusque prædaci nunquam eunt, quam cum in vexatis laribus, & in quibus vix tantum est quod tributo sufficiat, sibi quoque spolia illato terrore inveniunt. Misertus suorum Rex, Cleobulo curam dedit ut leges conciperet, quæ hæc à populo incommoda arcerent. Difficilius fuit, quod iidem legati petierant, malis occurrere, quibus litium frequentia, Judicum moræ, & advocatorum iniquitas agros urbesque populaverant. Ibburranes, & suapte magnitudine & commendatione Argenidis Regi carus, conversari frequentius solebat in Regia. Hanc adierant Syracusii, recipique ambierant in tantæ gratiæ clientelam. Ferret ipse ad Regem justissima vota, precesque Siculo-rum; eumque jam sponte mitigatum, prolixius suo pondere ad populi commoda inclinaret. Præter ceteras virtutes, summa erat in Ibburrane facilitas, si quis opem, aut justam suffragii commodationem petebat, ut eum diceres beneficium accipere quoties dabat. Is igitur & sæpe Syracusanos com-
men-

mendaverat Regi; & tunc maxime super his fori
 & judiciorum malis, de quibus populus quereba-
 tur, ita locutus est. Ne putes, levia hæc esse, Rex,
 quibus levare Sicilia optat: nescio an turbæ civi-
 les, quas modo sedavisti, furiosius sævierint. Aut ne
 dubites quam ampla factione minentur hæc mala:
 non plures cum Lycogene coierant. Isti, inquam,
 Advocati, Patroni, scriptores, lictoresque (nam Ju-
 dices, quia eos constituis, vereor nominare), adeo
 numerum superant, ut pauciores sint agricolæ,
 pauciores qui in mercatura vertuntur, regnumve
 custodiunt. Unde vero tanta illa gens vivit, nisi &
 injuria populi, ex clade & sanguine miserorum?
 Eo quidem majori reipublicæ detrimento; quod si
 inter pauciores, sed spectati candoris, advocatio-
 num munus esset, tot illa ingenia quæ noxia calli-
 ditate se corrumpunt, melioribus studiis ornarent
 patriam; disciplinas, & artes, aut proderent novas,
 aut inventas excolerent. Ita hæc pestis non modo
 malorum est rea quæ infert, sed bonorum præter-
 ea, quæ adimit. At excusabis multitudinem co-
 mitialium hominum (permittite sic vocari hos jur-
 giorum præceptores) ex litigantium numero, qui-
 bus omnia fora ægre sufficiunt. Per pauciores enim
 agi tot causas, tot explicari negotia, non posse.
 Imo vero, ex Judicum & Patronorum numero,
 crescunt lites, aut subsident. Adde nova tribunalia;
 non deerunt quibus placeat recens equuleus: Quod
 si de veteribus adimes; ita cadet pars litium; ac
 de morbo decedat, si de hodierna medicina sub-
 traxeris. Forensis hujus æstus causa est; quia Judices
 (ne infrequentia causarum, lucello sublato, etiam
 despectam dignitatem faciat) in summo jure sem-
 per inveniunt quos submittant fascibus suis: Nec
 tabulæ defunt, & his quoque deterius genus, homi-
 nes quidam scientes formularum, omnisque ad li-
 tigandum articuli; qui vel alios inter se commit-
 tant, vel ipsi reperta litigandi materia hujus ludi
 ignaros exerceant. Ex tuis provinciis una fuit ex-
 pers eorum qui se in litibus doctos jactitant. Quie-
tem

tem oppida agebant; quicquid discordiæ inter cives exarserat, rudis, sed beata æquitas, compescebat per arbitros. Ignari salutis, passi deinde sunt ex illis hominibus apud se unum vivere. Illico ortæ causæ; contentiones validæ; & dissidia ætatem tulerunt. Adeo isti in foro exerciti sæpius lites excludunt, quam inveniunt aut placant.

Sed utcunque numerosi, & aliqua contagione vicina omnia turbantes; saltem si brevi supplicio contenti mulctatos dimitterent. Nunc æterna sunt jurgia: ut si cum sumptibus sit molestiarum ratio, gravius putes sic vincere, quam confestim damnnari. illud est potissimum quod exigit tuam curam. Amputa has ambages; constitue spatium ultra quod nullis litibus fas sit senescere. Nam & modum & numerum prægressæ sunt artes ac nomina, quibus miserrimos clientes Patroni & Judices frustrantur. Articulatim & lente hos discerpunt qui semel perire potuerant. Sæpe itur ad Judices, causa narratur, aliquot anni abeunt, necdum contestatio litis, ut vocant, audita est. Judicibus hic non vacat; hic, omisso quod litem facit negotio, hærent Patroni in causis minoribus, quæ nunc sponte, nunc eorum studio, nascuntur è prima. Hæc præludia adornant, his proclamant inauditis iter ad verum Judicibus esse non posse. Sic dubia ex dubiis feruntur. Sic immani dilatione pereunt litigantes; magna, ô Rex, in insontes inopesque injuria. Nam qui in divitem inimicum pauper incidit, tam longo & sumptuoso itinere conficitur; procumbitque denique lassus, nec recuperato jure inultus, æmulo minus suo quam huic prolixæ æquitati irascitur. Nec quære, cur tamdiu Judicibus placeat, & Patronis, ad se delatos cruciari. Nempe ex mora & tempore sua opera æstimatur. Sic Patronis, inquam, crescit, sic Judicibus, merces. Multa scripsisse, multa audisse (quamquam ea præstabat compendio fieri), acerrime vendunt; eo peiores, quod quæ peccant, ipsi justitiæ imputant. Præterea consuetudine videndi miseros; & deinde faciendi,

ciendi, exuunt humanitatis sensum; aut potius miserum esse non credunt, litigare. Ita dum ad questus, parum supplicibus moventur; & ab iis tantum culti, saltem amant longiora in ipsos exercere imperia.

Cetera, quæ quotidie peccant, taceo. Nam hæc omnia questos esse oportuit, qui emendandi fori tibi mentem dederunt. Præstat de remediis in eam cladem videre. Quæ fortasse ab ejusmodi sanctione non incommode incipies; Ut sistantur Judicibus illi ipsi qui inter se dissentiunt, ne ab sola advocatorum fide res pendeat. Ex eorum simplicitate, vel astu, sæpe integrius ad ingenium causæ disceptatores perveniunt, quam callidæ eloquentiæ fucō. Ubi causam adhuc nudam inspexerint, duorum aut trium Judicum arbitrium erit, an ad sententiam sacrligetur. Neque juris teneantur apicibus. Æqui bonique judicium esto. Aliter exordiri nefas sit, siue in minoribus judiciis, siue ad quæ provocatur. Sin impeditius jurgium venit, testesque, & inspectionem, & leges desiderat; tum ad quos patronos deferetur, ii Numini repetant sacramentum, quo semel devincti sunt, nullam se causam, quoad sciant, iniquam oraturos. Quos si hanc fidem fefellisse constiterit, aut clientem prævaricatione lasisse, præter infamiam genus supplicii excipiat, cujus timor apud paria ausuros plusquam omnes Dii possint. Illud præterea utilissima lege cavendum est, ne quid à clientibus Patroni accipiant, priusquam his finem sortita sit. Qui vincetur, aut nihil, aut non multo amplius, quod & lege defines, patrono debet; Et jam inde ab litis principio accedet tantillæ solutionis fidejussor; ne operæ merces alia lite quærenda sit. Is vero cui successerit, advocatōnis diligentiam rependat tanto auro, quantum Judices ipsi in laboris mercedem accipiunt. Sed sanctum sit, ne quis, dum adhuc litigatur, intempestivis muneribus peccet in legem. Causa, si quis cliens dederit, cadat: accipienti patrono imperetur à foro exilium. Delatori ea sint præmia, quæ vel domesticorum

corum fidem sollicitent. Faxo patroni moras oderint, & contentiores ad metam, dum sibi sic studebunt, aliis profint.

Parum est, nisi præterea edices (sed hoc graviter, nec, ut solemus, terroris mox, evanescentis imagine) nec ulla lis ultra sex menses apud Judices hæreat: Nisi si testes extra provinciam arcessendi sunt: Tunc enim vel tempus geminari non abnuam. Non ferent hanc vocem assueti lentissima propinare remedia, & indignatione plenissimi negabunt tot causarum acervos semestri jurisdictione digerere posse. Ab iis igitur quæram, an in annos cumulus litium crescat in foro: An vero de veteribus absolvant pene ad scaturientium numerum. Si crescunt: quid iis tandem fiet? quo satis ostio evolvemus tot annorum incrementa? Abjiciendæ mehercule erunt, aut uno agmine non ex æquo finiendæ, sed fortibus. Sin pene ad nascentium numerum jam ad ultas emittunt, nihil magis exigimus; Convenimus de numero; Satis, inquam, ut quot annus feret lites, tot audiantur judicia. Sin obficient religiosam difficultatem veri quærendi, quæ aliquot interdum annis indigeat, nihilo erit excusatio illa felicior. Nam implicatæ scilicet causæ sunt! Vos ipsi, vos, Judices, eas implicuistis. Respicite in majores. Celestiora quam præscribimus judicia erant: Et tamen æquissimos fuisse non abnuas, cum ab illis conditas leges ut plurimum colamus. Labentibus seculis, specie æqui, in reorum auxilium inventa sunt ea quibus denique simplicitas legum occubuit, frustrationes, rescripta, & quæ semel constitui poterant, velut religioso ordine in varios dies dilata. Hæc vero quia Judicibus & Patronis ad lucrum sunt, jam neglecto reorum commodo tam sancte observantur; quasi judiciis cives, non hæc illis inventa sint. ex istis resecat, quod justis temporis mensuram excesserit. Nam & lex mensium studium ac diligentiam nulla causa effugiet; Et si exacto spatio adhuc deliberatis; at tanti est à tribunali discedere. Nec scrupulositas nimii juris cunctationem injiciat.

O

Ex

Ex animi vestri sententia quod tunc liquebit decernite. Quandoquidem & sæpe post annos & lustra haud minus turbide vel inique statuitis. Adeo non tempore, sed diligentia, veritas constat.

Meleander dicentis manum corripuit; & hilari vultu; Quo te, inquit, hic æstus, magne Antistes, qui absentibus loquaris? Nisi me forte in Judicium numerum refers; aut sub aliena invidia me mones. Audio enim & quibus res in Aula est, queri, lenta illic esse consilia. Excusavit Ibburranes dicendi fervorem, cura publici commodi concitatum. Sed fortasse Judices, inquit, transferre in causarum Patronos invidiam volent. Siquidem illos esse, qui cunctantur, nunc directa, nunc ex obliquo mora; & animos Quæditorum diversissima ambage impediunt. Quali vero qui advocacy munere funguntur, ita peccare nisi ex consensu Judicum possint! Hi rem postulant differri. Isti annuunt. Utrorum majus est vitium? Equidem censeo esse illorum, qui, cum possint hæc mala prohibere, non faciunt. Neque enim sic tergiversari, remque differre, & in superfluis morari auderet Patronus, qui nesciret, ejusmodi artem quotidianam esse, & assensu Judicum ratam. Neget Prætor inducias; omnes litis articulos intra sex mensem spatia includat; imparatos habeat pro convictis: jam causidici desinent ab hac fraude, neque jura clientium improba dilatione confici ferent.

Si hæc tantum omnia Judicum animos non movebunt, si mihi reclamabunt, si fidem, & labores, & disciplinam suam jactantes, hac paucorum mensium brevitate se ultra fas premi querentur, te misericordem esse non veto. Jube quicquid negotii oneratis superfluet, dividant in peritos. Sunt in causarum Patronis consultißimi multi; Ad hos litigantium quos placebit rejiciant. Seu per se, seu per alios judicent, è republica facturos; modo præter imperatum spatium clientes non pendeant. Videbis illico refectas illis vires. Non committent ut lucri & potestatis pars in alios emanet. Plura tunc nego-

negotiaingere: soli isti, modo tam delicate de laboribus fessi, sufficient; præsertim, si, ut oportet, hanc legem grandi multa sanciveris.

Sed quid, inquires, veteribus causis fiet, quæ in tribunalibus multos annos jam perennant? Certe enim his simul, & ceteris quæ in dies deferuntur, hic annus non sufficit. In hanc rem illi qui judicia exercent, etiam ingratias collegas accipiant, quot purgando foro saterunt. Non ultra sex menses potestas sit. Vacua deinde ab situ antiquo tribunalia non plus anno ultionem noxiorum differant, questumve læsorum.

Æqua sentire liburræ videbatur. Quia tamen, ægra corpora nimio medicamenti conatu percelli, exitiale interdum est; Rex tantæ salutatis novitatem distulit, donec possent vocari magistratus, & tanquam consentientibus leges dici. Nam nec illis oportebat reverentiam ad populum perire; quod utique metuendum, si in tumultuaria sanctione magis pœnæ & vindictæ, quam futuræ utilitatis species fuisset. Cetera igitur quæ populus perierat, representari confluentibus ad natalem Argenidis iussit, solam judiciorum ordinationem promitti; Et cura concipiendi sanctiones data Cleobulo.

Jamque non ex civitatibus modo Oratores conveniant, sed adeo omnis generis mortales implebant Epeiræten, ut Radirobanes cogitati scelestis curis incubans, interdum vereretur ne inter tot Siculos rapi Argenis non posset; interdum in confuso & incondito vulgo cogitaret, Meleandri comitatum ægrius ad openi coitutum. Non operæ interim, non pecuniæ parcebatur, quo institutam salutationem exornaret. Nam & sibi conciliare elegantiae famam quærebat, & offensæ, quam mollebarur, atrocitatem ejusmodi apud populum favore minuere. Pridie ergo natalis Argenidis destinata spectaculo aula fuit apud Meleandrum amplissima. Cœna mature exhibita, illic ex Sardis Siculisque frequentes conveniunt. Non lictores, non armati, ad fores aditusque dispositi, satis submovebant im-

modicos; ut in pompa regiæ parte esset ipse tumultus, læsorumque & repellentium clamor. Ipse Meleander ad fores processit, quando custodum & lictorum potestas non valebat; oravitque regio vultu, ne confusum spectaculum seque offensum vellent. Archombrotus lateri proximus erat; cui abscedens mandavit, ut admissis qui spectare commode possent, ceteros sui reverentia arceret. At ille Radirobani quaquā nocere piū existimans, turbare tripudii mimum aggressus est, quem is tantopere curabat; & tanquam populi impetum non ferens, prodidit fores, subita multitudine obruitas, ut stipatis corporibus nec ipsi se caperent: Cumque excandesceret Meleander, tamen à calentibus non audiebatur, donec populum ipsa libertate mitigatum sui puduit: maxime postquam indignatus Rex per portam solio proximam visus est sese proripere. At Eurymedes atrociam ingerebat paulatim stupentibus; Archombroto tacite sibi plaudente, quod ferretur Radirobanes eo tumultu adeo accensus, ut projectis ornamentis, juberet diripi machinas, quæ pendebant choream demissuræ ab aëre.

Tandem Eurymedis opera liber à populo locus Meleandrum cum Argenide recepit; &, in exordium scenæ; quatuor Satyri aulæo digressi, cum breviter & incondite saltassent; ejusmodi Epigramma, tanquam argumentum spectaculi, ad Regem atque Argenidem delatum mox sparserunt in populo.

*Quæ bene Saturno steterat Natura sub uno,
Spargitur in partes, exaltaque robora luges
In plures heu lapsa Deos. Hinc Juppiter instat;
Germanos hinc ira tenet. Quæ pugna? quis ardor?
Sic fratres certare decet? Sic regna petuntur?
Ah potius revocate senem, sceptrumque parenti
Reddite. Privatos melior concordia junget.
Sed pacem fortuna dabit; Venit illa, globoque
Fluctuat, alternans dubia vestigia mente.
Hæc in sideream mittit te, Juppiter, aulam,*

Et

Et tibi cœrulea dat regna, Tridentifer, unda ;
 Plutoni tenebras, & opacum Manibus orbem.
 Hæ leges placuere Deis, hoc fœdere mundus
 Gaudet. En ut fervent latantum mista Deorum
 Agmina, & incertam fidibus rexere choream
 Dî Superi, Dî cœruleo qui pisce per undas
 Pone natant, & quos nigrus humus abdidit umbris.
 Hos inter nulla tantarum ad gaudia rerum
 Huc venere Deæ ; Sive illæ lucida servant
 Sidera, sive alios exercent litibus Orbes.
 At vos Sicania paulum succedite Nympha :
 Atque exultantum choream miscete Deorum.
 Præcipue Siculus tu Virgo debita sceptris,
 Junge Jovi dextram, pedibusque ad carmina pulsâs
 Fac sciat esse aliquid melius Jove. Præferat ille
 Sicaniam calo, teque, ô regina Sorori.

Interim præludentibus tubis, flamma imitatione fulguris per effictarum nubium volumina ibat. Tum cæli effigies, quam summo tabulato admo-verant, cœpit moveri, sensimque delapsa est, & tria claustra aperuit, in quibus crystallinæ stellæ per suppositas faces micabant, aurumque & purpuram incendebant suo fulgore. In trium sellarum media sedebat Jupiter ; aliæ Neptunum & Plutonem ferebant. Circa illos, tanquam ministrorum turba, multi Cupidines ; quibus cincinni crines brevifque persona : pendebat ab humero arcus ; & dextra vibrante, duo diversæ cuspidis & affectus tela gestabant. Hi cum dominis habili saltu in pavementum tapetibus stratum delati, percurrerunt aream saltatione levissima. Jupiter interim ducente modulorum tenore ad fratres accedebat. Mox tanquam non conveniret disceptantibus, simul nutu saltuque idoneo ferebantur in diversâ. Cum hoc iterum tertioque fecissent, subito dea Fortuna comparuit, globo insidens, quem etiam ad cantum movebat. Et regnorum insignia, de quibus Dii certabant, in succincta veste oculens, venire illos jussit. Illi fidibus pedes regentibus parebant. Manus ergo ad sortem demisere. Jupiter in eo For-

una sinu fulmen invenit trifidum ex auro, tridentem Neptunus, Pluto ad cuspidem inferorum contabit. Subita alia nubes, Jovi tanquam Regi Superiorum, eminentissimos deorum caelestium devexit, Martem, Apollinem, Mercurium. Neque mora, fervebat in medio disparibus fluctibus mare, quod de musco & conchis scopulum habebat; unde Proteus, Triton, & Glaucus, ad suum Neptunum desilire; cœtu interim musco ita tremulas & patulas voces adgubernante, ut ad murmur pelagi quadam imitatione descenderent. Vix Neptunus illos agnoverat; cum ab alia parte obscura amœnitas (nam referebat Elysios campos) Minœm, Æacum, Rhadamanthum, novæ luci attonitos dedidit. Quorum admonitu opulentissimus Pluto non diutius sui imperii vires despexit. Vestis caelestibus Diis ex purpura; maritimis cœrulea erat: & inferos ferrugo venerabili horrore incinxerat. Suus præterea cuique ornatus. Radium circum Apollinem micabant: Mars in purpura intexuerat belli imagines, & ferrum habebat in manu. Pileus, & alæ intalis, designabant Mercurium, caduceusque, & soporis potens virga. At Triton buccinam tortilem lateri suspenderat; Proteo duplex & dissimilis vultus arguebat mutationis ingenium; Glaucusque talem barbam promiserat, in quali cum efficax gramen prope Anthedonem deprehendit. Minos in palla numerabat centum urbes. Vestem Æaci quercus implebat, atque formicæ; hæc jam vultribus humanis erectæ, aliæ nondum crura posuerant. Rhadamanthus suæ Lyciæ Chimæram vivis coloribus gerebat expressam; utque probaret, se monstribus & vitiis iratum, eam Bellerophon Pegaso à Minerva domito insidens debellabat.

In hoc quisque amicum convenientibus modis saltavit: Dii quidem caelestes hilarius; Proceres maris paulo agrestius promovebantur, & descendentem ab inguine piscem interdum colligebant, rursusque jubebant in solo palpitare ad numeros. At Umbrarum Numinibus vestigia erant non abhor-

horrentia à frontium rugis. Inter indignantium & iratorum severas species tamen saltabant. Tam dispar diversissimorum Deorum disciplina eodem musices concentu regebatur. Nunc secernebant agmina; nunc mixtura, & illa variante, implicabantur; sæpe in orbem flexi, sæpe aream recto cursu secantes. Nunc choream manibus nexam aspiceres, nunc solos, nunc in patia distinctos, totius corporis festinante obsequio, ad fidium præscriptum mutari. Tandem consumpto schemate omni, Radiobanas quem Jovis regebat effigies, ad Argenidem venit. Illa sequuta invitante venusta majestate se intulit in choream. Cum deinde præcipue matronarum virginumque saltavissent, duodecim Dii novo tripudio epilogum dedere. Post hæc abscedunt in diversa. Ferebatur in cælum Jupiter, fluctibus Neptunus se abdidit; Pluto in campos retro non pervios, facibus viam monstrantibus descendit. Simul his, tenuissimus imber tota aula conspergebat mirantes, odoratis undique succis per nubium quæ illic pendebant vellera sensim manantibus.

Laudavere plerique ingenium regis & sumptuosæ voluptatis; attollebant alii Radiobanis opes, alii comitatem; At ille, aviditate flagitii quod parabat, quietis impatiens, male exacta nocte, sub auro-ram ad portum descendit, inspexitque triremem, cujus in altum provehendæ specie, Regem atque Argenidem trahebat ad litus. Inde in eam arenæ partem divertit, qua regium prandium ipso jubente parabatur. Ingentia tentoria junxerant, defossis stipitibus vinculisque firmata, & nexili stramento opertum sabulum latebat. Addiderant cultus agrestes, cæsis arborum ramis, & edera per coronas, nomenque Argenidis, & varia hominum ferarumque simulacra, induente utrumque triclinii latus. Supraque lectulum ex quo pransura Virgo erat, laureata tabula istos versus ferebat.

*O Dea, cui prima cessisset sidere formæ
Et Venus, & conjux non indignata Tonantis;*

*Quaque sua ramis galeam vestivit olivæ ;
 Has paulum dignare domos, hac frondea mitis
 Silvarum simulacra subi. Sic Delia postquam
 Egit inauratos fraterno lumine currus,
 Mox nemorum secreta petit ; Sic Marte peracto
 Pallas, ubi emeritam castus vocat hostia mensis ,
 Dissimulat facilis numen Dea, seque precanti
 Addit, & arcanis cumulat convivæ donis.*

*Nympha veni, glaucosque tui de litore ponti
 Ure Deos. Placidum medium te tollet ab undis
 Caroleus genitor ; Mox & suspiria lassus
 Ducet, & ingentem poterit contemnere Tethym.*

Meleander illo mane, posteaquam Diis fecit, delectos civitatum advocans, quantum iis indulisset ostendit, figique in foro, & per oppida dimitti præcepit ea edicta, quæ Cleobulus descripserat; Curam quoque de litibus, quæ confestim castigari non poterant, sibi præcipuam fore asseruit. Quibus subito evulgatis, populus, & sua & diei lætitia fervens, euntes ad Radirobanis tentoria principes ingente acclamatione sequutus est. Radirobanes venientem Argenidem tanquam certissimam prædam aspiciens, aliaque quam credebatur lætitia exultans, longum prandii ordinem quæsitissima comitate explicuit. Quatuor ad noctem horæ restabant, cum remotis epulis surgunt ad navis spectaculum. Tubæ passim ac tympana exaudiebantur in litore; & in trium malorum verticibus ex versicolore carbaso tæniæ pendeabant, omnibus ventis commoda levitate obnoxia. Tabulatum nautis & militibus plenum; acsi triumpho vel prælio subveheretur. Populum non capiebat arena, non scaphæ, diversissimo clamore frementem, quoties procedere opus tubæ monuerant.

Ex composito factum, ut tardissime navis portu emitteretur. Sed adhuc Radirobanes tenebat Meleandrum, expectatione ignium, quos non procul à litore promittebat tribus in scaphis, totaque circum unda. Recens inventum, quia nondum emanaverat ad multos, trahebat sui novitate au-

audientes. In hanc ergo spem ipse reducit in tentorium suum Meleandrum atque Argenidem, & quid visuri sint, pluribus docet; piscium in aquis species prompturas de facibus flammam, quam demissa in aquam capita non obruerent. Obsessas hisce piscibus scaphas iri protectum ab igneis simulacris, quorum conti nunquam fervidius arderent quam sub unda. Hæc narrantem interdum vicini facinoris cura trahebat, relictoque Meleandro, Virtiganem & ceteros ex consociis monebat, ne aut segni aut præcipiti opera suam spem frustrarentur. Centum lampades erant, toto tentorio dispositæ, ex quo Reges spectaturi confederant. Has simul signo dato extinguere convenerat (nam ex paucissimis pendebant funalibus), & Argenidem atque Regem corripere, deferrique in scapham. Proceres Sardi ac milites, quamquam plerumque ignari consilii, sensim acciti illic erant, & secreto jussi obire quicquid Virriganes mandavisset. Ille quamquam invitus cum duobus consociis purpuratis creditum sibi scelus curabat.

Tam propinquo exitio pene fidem superat eripi potuisse Siciliam. Sed sæpe divinitatis opera hæc sunt, ut furias, in ipso jam successu securas, subita ultio excipiat: ne vel unquam improbis timor, vel spes absit calamitosæ virtuti. Forte Archombrotus, cum ceteri triremem in undas euntem contemplantur, hoc spectaculum non dignatus haud procul spatiabatur in arena. Erat Sardorum linguæ non expers; quamquam in eum diem dissimulaverat. Miles quidam ex satellitibus Radirobanis, à Virtigane recens digressus, obvium contubernalem cum vidisset sine armis vagari in litore: An tibi soli, commilito, inquit, licet sine lancea gladioque hodie conspici? Cumque ille negaret, se ulum de armis præceptum accepisse, ambo occurrentibus aliis misti nihil deinde loquuti sunt quod Archombrotus capere posset. Sed miratus, quid opus, hos Sardos in pace & inter convivia armari, tanquam obambulaus speculatus est omnium habi-

tum : nec quemquam in iis invenit exermem. Hi præter gladium hastam, illi jacula habebant, multi pilis Italicis onerabantur. Paucis tamen, & tanquam ex Regiæ custodiæ statione, aut galea erat, aut clypeus; ne nimio apparatu proderentur insidiæ. Suspecta hæcerant & formidolosa Archombroto, jam sponte à Sardis averso. Nec sine numine fuit, quod gravius quam pro tantillo indicio expavit. Nam hæc arma apud incutiosum aliquem militaris consuetudo excusavisset. At ipse, seu quia amabat Argenidem, seu quod optabat Radiobanem peccasse; Hæi mihi! inquit: An toties repudiatus amator vim parat? & Meleandrum avchere cogitant, scilicet Argenide non contenti? Nam cur tanto ambitu ad maris litus deducti sunt? Cur hic noctem rogantur expectare? Subito horrore concussus, aptiora conjurationis indicia capturum se non putavit, quam ex Virriganis fratre. Morbo pene confectus dies jam complusculos jacebat. Nec verisimile erat, si quid Sardi moliebantur, hunc in oppido relictum, & in captivitatem proditum esse. Sudans ergo Epeiræten conscendit; cumque obiret Palatii partem destinatam hospitibus, commodum Radiobanis libertum aspexit, qui cubiculi regii custodiam habebat. Libachanes appellabatur. Hunc ergo discessurum, & clavibus ostium jungentem, subito consilio Archombrotus interpellat; Cupere se quiddam in illo cubiculo, si liberto vacaret, inspicere. Ille & Archombroto dignitatem reveritus, & quod de patroni scelere nihil scietat, non dubitavit referre cubiculum. Meminerat Archombrotus, cum bis Meleandrum ad Radiobanem comitaretur, vidisse se non longe à pulvino, supra admotam mensam, pulcherrimi operis thecam, ex ebena variatam & ebore; vermiculati quoque argenti laminis in articulis & oris cælatam. Illic pretiosissima gemmarum audierat recondi, & quicquid literarum tutiori secreto indigebat. Ergo, tanquam aliud agens, contemplatur vacuum mensam, frustra que toto cubiculo oculis the-

thecam vestigat. Quod ne facere videretur, facili commento libertum deludit. Gemina ad aulaum tabula pendebat, utraque Radirobanis eximia. In una, Radirobanis patri aquila, tanquam de sideribus labens, coronam imponebat. Alia Apollinis erat liquescentem jam Marfiam ulciscens. In iis, ac si venisset inspeclurus, avide hæsît. Nam & relictae illic erant; nec quicquam ex penu aut specie, præter thecam, cubiculum amiserat.

Igitur augurio animi, & suspitione crescente, Archombrotus Libachanem reliquit, & ad Viriganem tendens, non habuit qui aperiret; ut satis ex solitudine constaret, ægrum ipsius fratrem abesse. Et hunc quidem, tanquam consulentibus medicis petere ex sali jactatione remedium, primo mane ad naves lætica detulerant. Timuit Archombrotus, ne religiose omnia explorantem nox & infidiae prævenirent. Duos itaque Centuriones vocat ex iis qui in præsidio arcis erant. (nam ceterorum sparsos milites quæ tam subito diligentia collegisset?) simulansque, à Meleandro missum; Ite, inquit, ad milites vestros: confestimque, nec tumultuarie tamen, eos ad litus educite. Manipulatum dimissi convenient prope tentorium Radirobanis. Ensis iis, & hasta suffecerint, ne, si gravius armati conspiciantur, sermonibus materiam præbeant: Prior adero in arena; & obiter, quicquid Rex iussit, ad vos feram. Ite vero, & diligentem operam Regi præstare.

His ocius ad iussa digressis, redibat ad litus Archombrotus, cum non procul tentorio Radirobanis in Eurymedem incidit; vultuque turbato, Quam vereor, ait, ne in Lycogenem alium nos fortuna retulerit. Tum strictim enumerat conjurationis indicia, in quæ inciderat; pretiosissima abvecta ex privato Radirobanis instrumento; Viriganis fratrem, quamquam ægrum, abiisse; neminem Sardorum conspici sine armis. Neque Eurymedes cum omnia proloqui passus, gaudere se retulit, quod Archombrotus eadem secum sentiret.

Jamdiu se illa suspicione prehensum, perculsum-
 que ad conspectum Sardorum, qui per cuneos non
 sine consilio circa tentorium errabant. Post hæc
 vero quæ Archombrotus detulerat, nihil se dubi-
 tare de scelere. Quis iste Pirithous nobis? aut quis
 huic Theseus rapiendi nuptias fecit audaciam? Sed
 arte utendum est, ut se eripi patiatur Meleander
 ab hac peste. Adeo caver Radiobanem offendere,
 ut vilis sit sibi. Vade prior, Archombrote. Cum il-
 lum moveris magnitudine periculi, adero strenue,
 indiciumque & terrores geminabo. Milites interim
 qui proxima nocte excubaturi sunt, non hinc pro-
 cul in procinctu constituam. Forte fuit ut, cum
 Archombrotus pervenit ad Reges, Argenidi loque-
 retur Radiobanes, vacaretque Meleander: Ad
 quem ille demissè: Vultum, inquit, fingo, Rex,
 disparem rebus quas affero: scilicet ne illi qui te
 circumstant parricidæ sentiant te moneri. Ceterum
 omnis hæc pompa tibi, tanquam victimæ, ornata
 est; quem una cum filia avehere, Radiobani con-
 stitutum intelligo. Eo consilio promissa spectacula
 trahit in ferum, donec vespera se tumultui furtoque
 aptaverit. Cum referret in eam rem argumenta,
 supervenit Eurymedes: adeoque complevit formi-
 dine Regem, ut labantibus articulis incertus illos
 rogaret, ad tam subitum malum quid consilii ha-
 berent. Constabat, nihil aliud superesse, quam aut
 statim fugere nondum maturas insidias, aut se il-
 lic subsidio armatorum tueri. Sed omnino porior
 fuga erat. Neque enim tot subito milites cogi sine
 professione suspicionis poterant; ut magis incipere
 injuriam timendo viderentur, quam repellere.
 Quid præterea in periculum mitteretur Melean-
 der, quid Argenis? cum præsertim flagitii series
 atque motus adhuc lateret; & Sardi fortasse aliqua
 solertia nocturnum facinus ita ordinavissent, ut
 non posset tumultuario certamine refelli. Placide,
 inquit Rex, & tanquam obambulans tentorio
 digrediar: Sequi Radiobanem hortabor, simul-
 que Argenidem, quam tu in via, Eurymedes, mo-
 ne,

ne, ut, cum inter nostros fuerimus, acrem morbum subito fingat. Excusabilis erit discedentis occasio, & ægram tanquam sollicitus comitabor. Sub hæc verba in Radirobanem & Argenidem inspexit, & Optimam vesperam perdimus, ait. Ire satius ad liberum cælum, & jam sole dimisso intepescentem. Sat deinde cum spectaculum mox edetur isthic, cessabimus. Simul his, tentorii fores petebat; omnesque sequebantur. In hac turba Meleander Radirobani loqui cœpit; ut eo remoto facilius Eurymedes Virgini insinueret quod ipse mandaverat. Et illa repentinis cogitationibus concussa, quamquam nemo aperuerat paterni consilii causam, (nam dicentem Eurymedem turbavit adveniens Virtiganes) tamen haud multum à vero timidissima cogitatione erravit.

Interim Archombrotus, in quemcunque familiarium Regis offenderat, hortabatur non destituere Domini latus. Jamque & militum decuriæ ab ipso atque Eurymede accitæ, sparsim in campis erant; cum Argenis ex præscripto cadentem sponte vultum colligit manu; seque ad Selenisiam excipiens, voce demissa, Pessime mihi, inquit, est, mater. Sistitque illico gradum. Radirobanes subito casu conterritus, in remedia aquam, merum, odores, flagitatione non perfunctoria poposcit. Statim circa jacentem crevit immodice concurrentium globus. Et Meleander qui paulisper præcesserat, inter fictos terrores regressus est. At Argenis: Ecquis lecticarios provocat? ait. Nec de morbo rogata quicquam certi referebat, nisi, linquente corde, hebescere oculos, & caput errare. At Radirobanes nihil opus lectica proclamabat; celerius hemicyclo in vicinum posse tentorium referri. Sed causatus Meleander, commodius oppidum esse, seu medicinæ, seu quieti; simul urgebat qui ad lecticam decurrerent, simul gratias Radirobani agebat, tanquam humanitate nimia sese oneranti alienis doloribus. Isque jam non de Argenide tantum, sed de sui sceleris successu sollicitus, negabat, se passurum, ut

mille totos passus (tot enim ad Epeircten aberant)
jactaretur virgo invalida, & in hoc primo morbi in-
petu, nec fortasse duraturo, melius in proximo ten-
torio acquietura.

Hæc adhuc omnia veluti mutuz necessitudinis
caritate jactantur, cum Virganes Radiroba-
nem clam moruit, non sic in illum diem sitam es-
se consilii sui fortunam, ut redire non posset spe-
rata felicitas. Pateretur abire Argenidem; & ipse
cum ea peteret Epeircten; dilato promissorum i-
gnium spectaculo, donec convaluisset ipsa, paterque
iterata simplicitate rapiendam ad litus reduxisset.
Coeperat persuadere; cum Radirobanis medicus,
quem aliqui accersitum procurrerant, venit. Is pol-
lice virginis propemodum repugrantis tentato, no-
tatis præterea oculis, spirandique mensura; mirari
primum cœpit, moxque negare, ullum sibi ægri-
tudinis vestigium liquere. Ergo ad Meleandrum
conversus, bona fide rogat ut poneret metus:
Levissimum esse quodcumque Argenidem turbave-
rat. Sed Radirobanes atroci percussus conjectura,
tunc denique sensit, invaleitudinem simulari in fugæ
prætextum. Miratus quis suas deprehendisset insi-
dias, quis ad Meleandrum detulisset, sensim fere-
batur in rabiem, & ad moliendam vim ferociter
intensus quærebat oculis suos, dextramque fere-
bat ad capulum; cum Sardos pauciores quam Sicu-
los circa se videt; Ut neque si viribus esset agen-
dum, satis posset victoriam sperare. Interim aderat
& medicus Meleandri; qui ab Eurymode monitus,
quid deberet simulare, longe alia quam quæ Radi-
robanis servus, de Argenidis valetudine dixit: gra-
vem, & fonticum morbum esse: properarent de-
ferre ad regiam: quicquid morarentur, nocere Ar-
genidi. Ita loquentem prior medicus jurgio adorsus
est, non passus suam artem contemni: Ecquod
enim mali indicium videret? quid vultus? quid la-
bellorum color? num sudor in frigida fronte? num à
se dissentiret arteria? Neque minus pervicaciter Si-
culus suas partes implebat: prorsus egregio de in-
certi-

certitudine medicinæ spectaculo, si tumultus, & rei quæ agebatur magnitudo, huic volupti locum fecisset.

Dum hi collatis verbis certant, lecticæ sublimem Argenidem tollunt; & Radirobanes non redituram ultimo conatu prosequutus, non sibi temperavit. Injecit lecticæ manum; & manere Argenidem jam plusquam precabatur. Jurgium quoque inter Sardos Siculosque processerat; ibatque Archombrotus, lecticam sub Radirobane laborantem vi explicaturus. Sed medium Meleander se obtulit. Litteret Sicilia illius diei fortunæ. Quantum præclari sanguinis fuscum ibat seditio! Capax labes absorbere Siciliam, & quamquam absentem consummare Polliarchum. Sed mitioribus fati ministravit Meleandri prudentia. Adhuc sibi tanquam hospiti loquentem violare erut nit Sardonum Rex; & utcumque finito tumultu, digressæque Argenide, ipse quoque Meleander lectica sublimis & agmine suorum vallatus in oppidum se recepit.

LIBER IV.

Nemo interim Sardonum audebat Radirobani loqui. Furebat violentus, & discorde tumultu raptum animum spargebat in diversa. Nunc pudore, nunc infelicitate ceptorum agitabatur. Quam bene processissent initia! Ut diu possessa cum Meleandro Argenis in tentorio hæssit! Geniutne deinde, an mortalis prodidisset consilia? Subeundum ergo dedecus, nulla mercede, nullis sceleris præmiis lenitum. Post assertam Siciliam, polluta victoriæ laude, non tantum ut hosti, sed prædoni, abeundum. Sub hæc frendens, toto litore ferebatur, adeo inutili ad cetera censu, ut nec ruer noctem sentiret. Ausus tandem Virtiganes accedere: Et quidem, quo ab insano audiretur pacatus, primum eisdem affectus simulavit. Cumque

que hac arte locum monendi sibi aperuisset; Jam nox est, inquit; & hic tamen, ó Rex, moraris fortitudine tua nimis securus. Circumstant te multi; Nec opus est omnes scire quo in statu sit animus tuus. Quo autem succedere nocte hac paras? Vocat in oppidum Meleander. Sed quis putet, te secure cum illo reconciliare gratiam posse? Cariores tibi sumus, quam ut nos conficias tanti tui periculi metu. Classis tua te melius excipiet. Abominare hanc terram, tot curarum tibi causam. Ubi cum paucis secretus in prætoria navi eris, liberius irasceris, & quod in rem videbitur esse, constitues. Radirobanes, tanquam Virtiganem non audisset, vultu immoto, tamen ad præparatam scapham se contulit, sive magnitudine iræ, sive consilio vocem premens, donec in regiam triremem delatus est.

At ubi cum Procerum non amplius tribus in prætorio puppi proximo resedit, evolvitque caliginem multa simul & confusa animo ingerentem; primum Argenidis imaginem, quam gestabat gemmis inclusam, de collo diripuit: Nam odio, & iracundiæ, ceteræ cupiditates jam cesserant. Deinde sublato ad Virtiganem vultu: Faciam, inquit, ut hic dies tristior Meleandro quam mihi illuxerit. Pejus ab sua Argenide quam à me divertet. Occupabo Furiarum officium: Seni quietem, & puellæ famam eripiam. Spectabo deinde otiosus hos ludos, fruarque hostium malis; aut, si in rem meam commodum erit, bello quoque cumulabo. Ocius ceram stylumque porrigite. Neque mora, literas sua manu in hunc modum exorsus est. Radirobanes Meleandro. Nesciebam cum inimicos tuos sustuli, te amicis adeo esse indignum. Veniam ab Siculis exoro, quos abs tua secedentes tyrannide, armis meis domui, reddidique sævitæ tuæ. Ceterum si molestum tibi erat, quotidie me videre cujus manu & opibus Rex es: at humanius dimitti poteram, quam sub insidiatoris invidia. Cui enim non constare voluisti, te graviter à me metuere, cum
modo

modo tua Argenis mors innoxia, teque ipse ex
tentorio meo turbate proripuisti in oppidum? Ita
offensionis specie delere speravisti quicquid mihi
debebas. Sed nemini potes imponere. Cur te enim
violari voluerim; qui ne violareris, vitam meam
obtuli in discrimen? At filia tua nuptias concupivi
scilicet; & cum affinitatem non probares, hanc præ-
dam statui occupare! Ne tibi amplius tantum pla-
ceas Argenide tua. Nescit regius Sardinia sanguis
ullum thalami probrum pati. Quo oculo cernerem
super limina castissimæ domus attolli, non casto,
non illa simplici vitia dignam, non ceteris virgini-
tatis insignibus, denique nescio cujus Poliarchi con-
rubernio assueram? Quid te inexpectata vox ferit,
& in pudendæ rei nuntio amittis spiritum? Ita est,
Meleander. Nimis cautus in amicos, disce nunc quos
timere debueris. Illa quam Palladem putasti Theo-
crine, tuæ domus contaminatrix fuit; Ac ut simpli-
cius dicam, sub eo nomine Poliarchus tibi illuxit.
Argenide fraudem juvante, in gynæceum pro vir-
gine, mox in templis pro Pallade est admissus. An
integram existimes, quæ correpta amore adolescen-
tis, celavit temeratorem arcis quam mulieribus sa-
craveras? quæ cum amatore diutius fuit? quæ de-
nique patrem decepit? Omitte igitur suspicionem,
mea sorte & animo indignam, quasi, his à me de-
prehensis, illius nuptias expetierim, in qua nihil
sincerum est. Mihi quidem, cum ad vos appuli, ad-
huc ex hac lascivia ignotam placuisse confiteor. Sed
Dii Sardiniam juverunt: quod, cum posses hanc
petenti pulchre conciliare, neglexeris. Ubi autem
de secreta turpitudine rescivi, adhuc fastidium
meum simulatione amandi fictexi, ut, contentus
mihi cavere, merentem non laderem. Habe tibi
filiam tuam. Habe & regnum meo auxilio restitu-
tum. Sed, ne ingratitudini usquequaque sit præmium,
aut facilitatem meam traducas, nolo Sardinia æra-
rium pœnas vestrorum furorum luere. Jam hoc ni-
mis, quod sanguinem multorum ex meis consum-
pisti. Nam sileo meos labores; quos utique non
vendo.

vendo. At sumptuum partem redde; quibus totis te fungi oportebat. Eos enim, ut viveres, regnareque, feci in classe, militumque stipendiis. Trecentis talentis rem patiar æstimari. Quanto plura pro te impenderim, ex publicis meorum Quæstorum rationibus facile scias. Sed tantillum hoc reponere, nisi mavis extorqueri. Hospitium rennunciare esset superfluum, cum prior id ipsum illatione injuriæ feceris. Ex his tamen quæ detuli, cognosces fidem meam. Te enim nisi cōactus miserum esse non volui; & quam diutissime passus sum ut Argenidem amares.

Hæc ut scripsit, cogitati sceleris industria superbis, vocat suorum fidissimos, ostenditque epistolam; in alienæ ægritudinis spe propemodum suæ oblitus. Horruere scilicet ad sceleris novitatem; Sed crudelissimo servitutis genere, quod intra se abominabantur, palam laudabant. Quærebatur deinde quis literas ad Meleandrum ferret. Nam intuta videbatur & capitalis audacia. Sed Radirobanes in suos quoque sævus; Nesciat præco, inquit, periculum suum. Ibit intrepidus, & meo auspicio securus. Quod si illum Meleander mulctabit; at mihi tantum erit, hanc novam querendi jurgandique materiam vili sanguine comparavisse. Igitur cum aliquandiu inter se contulissent, quidam miles, diu ante Virtigani invisus, ad hoc destinatur officium; ipso Virtigane hominem commendante. Et ille maligno inimici suffragio beatus, ut credebat, infulisque præconis ornatus, primo mane ad portum exigua lintre devectus est. Statim relatum est Meleandro, nuntium à Radirobane adesse. Ille animo æger, & de hospitis dissidio sollicitus, tunc forte suorum carissimos acciverat. Præter mansuetudinem in illo pene ad vitium prolixam, beneficium à Radirobane acceptum effecerat, ut illi paulo magis quam sibi faveret. Incertum est, inquit, utrum nocere voluerit; certum autem, nos ab illo tanquam insidiatore refugisse. Conciliandus utcumque est; Et, si cerera abessent, timenda certe fama.

Nun-

Nunquam videbitur jure expulsus, quem necessa-
 riis temporibus tanquam Deorum munus suscep-
 ramus. Post hæc verba altum silentium fuit. Nam
 pleisque injucunda hæcerat Meleandri sollicitudo.
 Inter ceteros Archombrotus, atque Eurymedes,
 perstringi ferati, quia Regiauctores fuerant, ut à
 Radirobane caveret, haud obscure audebant indi-
 gnari. Adeo ut imperus juvenilis in hæc verba Ar-
 chombrotum abstulerit; Sentio, ô Rex, me simul
 & Radirobanem non posse excusari. Si te ad inju-
 stas inimicitias compuli, quid cunctaris noxæ me
 dedere? At si mea & Eurymedis sedulitate hodie
 es liber, noli incertitudine animi turbare felicissi-
 mum diem, & adhuc dubitare an malis Radiroba-
 nem esse offensum, an captivam Argenidem apud
 illum teneri. Hæc libertas Archombroti gratissima
 omnibus fuit, præsertimque Argenidi, quæ in lu-
 cro numerabat, sive jure, sive injuria à Radirobane
 dissidere Siciliam. Ipse Rex suos metus excusavit
 Archombroto; Se tantum de populi vice solici-
 tum: Curandum ne imponere Radirobanes possit
 externis signariisque negotii. Mittam ad illum, qui
 me dolere significant, quod ad classem potius, quam
 ad me secesserit; orare ut in portum redeat, nec,
 Siciliae tam vicinus, incertos fluctus malit. Simul
 largos commeatus jubebo ad illud lembis pluribus
 promoveri, distribuamque munera in amicos. Ne-
 mini deinde credar ingratus in hospitem, quem per
 officia illa coluerim.

Minus displicuerat illa sententia. Jamque Timo-
 nidem illic legatum Rex dixerat, cum Radirobanis
 præco advenire numiatus, varia expectatione om-
 nium animos suspendit. Rex intromitti eum
 jussit; cumque ille literas traderet, ecquid hospes
 Radirobanes valeret aut faceret, blande, ut solebat,
 quæsit: Præco, veluti erat jussus, omnia intelle-
 ctuum Meleandrum ex codicillis, quos attule-
 rat, refert; simulque aliquantulum in latus sece-
 dit. Meleander nihil quietum suspicatus, ad proxi-
 mum cubiculum pergit, ne præco legis oculis
 moti-

motibusque curiose immineret. Sequitur patrem Argenis; & purpuratorum præcipui. At ille postquam ceram explicuit, in omnibus verbis hærens, & contumeliis excitatus, tandem ad eam partem descendit, ubi Argenidis & Poliarchi fama proscribatur. Arsere illico vultus: Iterumque pallore mutati, uno cum incertis manibus horrore tremuerunt. Refectis mox viribus, ira terribili, in quos tamen, adhuc incertus, erigitur. Argenidem, Raddirobanem, Poliarchum, offerebat nova rabies, & sub primum impetum nulla prudentia consiliove tractabilis.

Nemo audebat interrogare tam acriter æstuantem. Sed ipse quantum licuit semotis perturbationis indiciis, ad proximum conclave se proripit, unaque venire jubet Argenidem; cui non aliud loquutus quam ut has literas legeret, consedit in lectulo; & illius vultibus intentus, suspiranti frementique medius hæsit. Argenis lectione conterrita, non quidem tanquam ad justam accusationem expavit; sed injuriæ impatiens, flagrantibus oculis totaque oris specie, proclamavit ad vindictam. Urgebat tamen attonitam maximus dolor, suam cum Poliarcho familiaritatem innotuisse: Et, quod tamdiu eam amicitiam occultam habuisset, verebatur ne accusationi esset justior species, & parte difficiliore uteretur. Statimque perpendenti quomodo fides tam religioso secreto periisset, occurrit Selenissæ cum Sardinia Rege commercium. Sed diu deliberare aut tacere non licebat. Itaque provoluta ad genua patris, interclusamque anhelitu vocem non sine artificio laxans; Ne expectes, Domine, ut crimen obiectum anxie diluam. Non enim dabo contumeliosissimo hosti hoc gaudium, ut credam, pudicitiaæ meæ aliam rationem esse reddendam, quam quod hætenus tibi optimo & solertissimo parenti placui. Unum habeo excusandum; quod Poliarcho per salutem, quam tibi mihiq; attulerat, oranti ne scires quantum pro tua incolumitate præstitisset, fortasse fidelior quam voluisses fui.

fui. Nunc quoniam alieno indicio factum est ut hominem possim laudare; ille est, Domine, quem Theoctinen vocabamus. Mei videndi cupidus, hanc simulationem sexus iniit, quo in arcem reciperetur. Sed tantæ licentiæ consilium emendavit modestia. Nam sic potius mihi quam Radirobani credas, ut virum esse nescivimus, priusquam te atque me à nocturnis prædonibus vindicaret, ea fortitudine quæ apud te divinitatis fidem invenit. Tum vero ex arce abiturus, mihi atque Selenissæ, quis esset, ea lege aperuit ut illius audaciam & virtutem apud te taceremus. Regressus deinde ad regiam, quantum ceteris præstiterit, tua in illum caritate probatum est. Quod si reprehendis silentium meum; cogita non potuisse mercedem breviorē concedi, quam ut pateret, eum justis apud te honoribus carere. Sin autem subvereris altiora, quia virgo illius consilia tegere sustinui; provocho ad inimicissimum mihi caput. Selenissam intelligo; quæ sola tanti arcani conscia, rem omnem Radirobani palam fecit. Nisi scelestissima esset, fureretque perfidiæ infania, & odio mei, non polluisset silentii fidem; nec, quod te ipsum celabat, detulisset ad externos. Testem hanc tamen non verebitur appellare innocentia mea. Si merui odium tuum, & propitiam famam arcana turpitudine fefelli, ego te & pudicitiam manu mea vindicabo, reddamque sanguinem indignum qui à te provenit.

Inter hæc patris genua amplexa, nunc dexteram osculabatur, nunc ea arte in senem respiciebat, ut jam facillimi patris iudicio innocens esset. Illum tamen plurima turbabant: Necessariæ iam Radirobani inimicitiae, de accusata Argenide vulgi suspicio; & quod, utcumque casta esset, tamen credibile erat, Poliarchum fecisse ne ipsi Radirobanes placeret. Urgente deinde filia ut Selenissa accerseretur, ipse per ministrum, qui fores servabat, imperavit anum vocari. Nemo Procerum sciebat quæ res tam secreta ageretur: nisi quod maximum esse credebant,

debant, quo filiam unam Rex communicaret. Varia itaque conjiciebant, expectabantque solliciti. Selenissa nihil minus, quam quod aderat, animo fingens, intrat Regiscubiculum; in quo ipsa solitudo, vultus quoque Meleandri, & visgenii, mala plerunque instantia occulto horrore insinuantis, nec cogitantem turbavit. Statimque ad illam, insolita acie Argenis accensa, seu permittente patre, seu moram non ferente iracundia: Per egote Radirobanem, Mater, oro, (nam quid tibi magis dulce aut verendum objiciam?) ut hic coram tuo meoque Rege dicas, quid commercii virgine indigni mihi cum Poliarcho extiterit. Nec vices tuas cura, quod hætenus quicquid est tacuisti: Ego salutem tuam pacta sum, modo jam libere indicium profitearis. Cohorruit anus; tenebrisque lucem miscens, tamen, ut solertissima erat, animum subito revocavit: ut hic motus potius videretur innocentie esse suspiciones abominantis, quam deprehensi sceleris notæ. Et, Quem prius alloquat? inquit; cum apud utrumque perfidie insimulet? aut quæ hæc tam confusa accusatio est? Nec Radirobanis mecum fœdera scio; Nec Poliarchi tecum, ô Domina. Quod autem sacrilegium, ut putes, ulla suspicione posse virtutem tuam pulsari? Immo, refert Argenis, omitte hanc frontem. En Radirobanis ad Regem codicillos, quibus te arguit de Poliarcho in Theocrinen Pallademque mutato omnia effuisse. Et ne nescias; nihil est horum quod non patri confessa sim. Sed & probris innocentiam meam aggressus est. Nescio an te auctore. Ad hoc unum vocata es. Dic libere, ita te Dii ament; dic priusquam per tormenta verum quæraur, an maculavi familiaræ meæ decus?

Non indelectatus Meleander hac ferocitate Argenidis, quæ utique in se dicturam non extimulasset nisi innocentie fisa; Nolo, ait, turbate hæc exegi. Sed nec feram, Selenissa, nisi majori fide quæ de Poliarcho nosti exponas, quam antea siluisti. Victa anus conscientie labe, accidensque ad pedes Meleand-

Meleandri; Summa, inquit, eorum est quæ dicere possum, Rex, nihil mea alumna sanctius & integrius esse, nihilque perfidiosius Rege Sardinia. Si pateris, me ad cubiculum redire, facile te absolvam certissimis signis, & quibusdam maxime literis, quarum fides efficiet, ne amplius tuam mentem ejusmodi suspiciones sollicitent. Nec deinde miraberis cur ante te Radirobanes ista resciverit. Brevis est mora: Dum hic inutiliter jurgamur, redire jam potui. Tanta pollicitatione suspensus Rex, prope- re ergo imperatire; nec se in eo negotio ludificari: omnia tamen sic agere, ne hæc lites ad ullum Procerum emanent. Neque prohibebat Argenis, verita- ne moram injicere videretur aliqua in se certius pro- laturæ.

Sed anus ubi primum ex utriusque oculis evasit, inassuetæ celeritatis vestigiis ad conclave se rece- pit, Adductoque ostiolo; Nunc iterum mei juris sum, inquit; nunc in me decernere ipsa possum, nec ab aliis expectare quod meui. O infelicissima mulier! Ergo tamdiu vixi, ne innocens morerer? Quod autem mihi fatum mentem eripuit, ut non cogitarem, proditiōis mercedem nunquam esse se- curam? ut a moribus meis abirem? ut levissimo juveni fiderem, & per plurima vitia mihi suspecto? Hujus promissis, hujus donis, ego tot annis, tot re- bus exercita, manus dedi, fidemque, & carissimæ alumnae benevolentiam? Sero hæc reputas, Sele- nissa. Virtus fuisset, animum a scelere cohibere; Nunc quia feliciter non peccasti, latronum est pœ- nitentia ista qua ejulas. Ergo me perdere Radiro- banes invidiosissima delatione sustinuit: qui in me quo offenderetur non habuit; nisi quod ut cetera- rum rerum, ita animæ benevolentia fastidium est! Proh nefas! quem audebo contueri? ad quem con- fugere? aut quis me denique feret de proditiōe quærentem, cujus exemplum feci? Nec propero me a lucis conspectu liberare? Nec saltem primis vir- tutibus dignum exitum quærens medium scelus excuso? Quid expectem ulterius? Odit me Arge- nis;

nis : perfidiam excusare non possum: forsitan & Rex prætextu alio explebit animum, merito meo, & filiaë questibus acrem. Necdum, ut intelligere potui, palam est quod maxime deliqui; Radirobanes meis consiliis ad raptum incitatus. Hoc ubi emanaverit, (quid jam enim existimem fore secretum?) quæ mora, quive Dii, ex dominorum meorum mentibus exturbent tantæ culpæ memoriam? Ut hos mitissimos faciam, at jubebunt abire à conspectu. Recedam invisâ omnibus, iratam Principem timens; nec sola, nec publice tuta. Vigilabo in atrox supplicium, ex meo scelere singulorum cogitationes de me æstimans. Adhuc peiori infamia digna es, Selenisla, nisi illam morte antevenis.

Rapit ad hæc verba tabellas, in quibus non satis constantibus literis hæc exarat. Meleandro & Argenidi optimis Principibus. Si esset aliquid ultra mortem, id mihi in supplicium poposcissem. Nunc accipite sanguinem, non adeo suo crimine maculatum, ut non possit Diis libari: Neque ex supplicii atrocitate quod in me constituo, facinus meum potius quam pœnitentiam æstimate. Hanc illo majorem credetis vos ipsi quos læsi. Sive enim urgentibus fatis, sive beneficio aliquo attonitam, temeravisse me fateor secretum hoc ingens, de fraude & virtute Poliarchi. In tuam autem famam (carissima alumna) si addidi quidquam, aut addere potui, opto ego Deos manes mihi tam sævos quam infida vobis fui. Credite morienti; & vitæ diutissime probatæ unam hanc noxiam, aut, si nimis est, huic ferro, quod vos ulciscitur, date. Præligatam deinde epistolam uni servorum tradens, Vade, inquit, & attrienti intimas Regis fores servanti, meo nomine impera ut hos statim codicillos ferat ad Dominum: Jussit Rex, eos ad se properanter transmitterem.

Dimisso nuntio, jam furiosius morti intenta, simul properabat, & hærebat, nunc insanos fremitus ausa, nunc mollioribus suspiriis lacessens constantiam suam. Excipiebat forte omnia verba quædam ancil-

ancilla, à proxima cella cui ab eo cubiculo aditus erat. Hanc neque viderat Selenissā, & verecundia quod secretis dominæ intervenisset, non sinebat vel loqui vel abire. Nam neque credebat, desperationis plenissimas voces furiosum exitum habituras; expectabatque donec domina exeunte & ipsa se secreto proriperet. At Selenissā, haud dubia omnem destinatæ mortis laudem in præcipitatione esse, & affore statim à Rege qui cunctantem tenebant, aperit cistulam in qua brevis gladius jacebat, quem olim filio primum pueritiam ingressio dederat pater; & ipsa deinde servaverat, die filii nuptiali Junoni Lucinæ cum crepundiis sacrandum. Ita tulerat fatum, ut, paucos ante dies, detergendæ rubigini esset in acumen renovatus. Nec aliud ferrum in muliebri cubiculo erat pectori aperiendo commodius. Illum vero ut sustulit, simul conjugis quem amiserat, filii que, quem ignarum destituebat, memor; tot res tamque diversæ uno mentis obtutu aspiciens, funebri capulo osculum dedit, illicque loquuta aliquandiu opperientem mortem frustrata est; donec ancilla, quæ timere cœperat ne hæc vera tragoedia esset, extorquendo ferro erupit, simulque exsonuere accurrentium ex Regis præcepto vestigia. Tunc anus prohibentium fervore incitata, & manibus adhuc liberis usa, mucronem tam alte visceribus impressit, ut labentes subito vires solverent dexteram, & pectore in humum porrecto ipse capulus non multum emineret ex vulnere. Exclamavit ancilla, & amplexa morientem sævissimo ululatu perterrituit jam sponte confusos. Quippe dejectis foribus intraverant Archombrotus, & Eurymedes, multi que eos sequuti; urgente Meleandro, ubi primum ferales literas accepit, ut properarent ad miseram, cogerentque non perire. Eurymedes utcunque dimota ancilla amplexus jam rigentibus luminibus torvam; Quod hoc nefas, ô Matrona? Cur te tuosque perditum vadis? Nihil illa, nisi quod flexa cervice supremos oculos versans, sanguinem & animam efflavit.

P

Omni-

Omnibus silentium ingens, fremitus rursus : & dimanante mox fama, atrocitas rei multos Procerum ad spectaculum coëgit. Mox de obscura facinoris causa variæ & interdum periculosa conjectura. Rex quidem cæde audita vehementer exhorruit. At Argenidem nulla signa vel misericordiae vel odii mutaverunt. Seu credidit de Selenissa satis supplicii nondum habere, seu potius excandescens animus mirabatur, magnitudine poenitentiae se placari, & in confinio utriusque affectus stupebat. Rursus tamen intuebatur quicquid sibi in morte Selenissa nocuerat. Quid Sicilia? quid cum suis Radirobane loqueretur? Illam anum tam insigni de se vindicta multo magis quam ipso prodiiionis crimine evulgasse hoc de Theocrina secretum. Præterea quando eo loci res erat, Regem ab Selenissa auditurum speraverat pactum cum Poliarcho conjugium: quod quidem arcanum nec ipsa sustinebat dicere patri, & strenue cogitabat defendere. Ceterum prohiberi multitudinem Rex iussit. Sepultumque deinde cadaver est nulla pompa; & postquam cædis causa publice est comperta, nescio quis Poëta hoc illi epitaphium fecit.

Busta vides, sævique hospes, monumenta doloris.

Bu moritur, qua se est iudice digna mori.

Non effare tamen seu verba gravantia manes,

Seu placida faciunt qua leve pondus humo.

Huic tumulo pacemque nefas stimulosque precari.

*Dic tantum; Ut meritæ es, sit, precor, umbra,
tibi.*

Nempe Selenissa est. Dubium, furiosa magisne

Laferit, an lasam sit magis ulta fidem.

Meleander tot recentibus obrutus curis; &, quid Radirobane, quid præcone, quid literis faciendum, adhuc incertus, vocat suorum præcipuos; His ostendit, res suas in anxio sitas esse. Quippe suam dignitatem à Radirobane incitari contumeliis; qui præterea talenta trecenta in præstiti auxilii stipendium non tam petat quam imperet. Armis se exequi debere injurias; nisi & suas vires domesticis furiis

furiis Sicilia exhaustisset, & benefactis Radirobanis donari deberet saltem locus ad poenitentiam. Furere enim sui immemorem, & hesternas suspiciones imprudenti ira firmare. Hæc cum fuisse exponeret, sedulo tamen cavebat indicare lacesitam ab hoste famam Argenidis. Non quod omnia nesciret emanatura: Sed & pudorem præsentis filiae reverebatur; & silentio suo omnes monebat, ne quis deinde tam invisæ accusationis mentione illum vexaret. Ne tamen ignorarent super quanta re consulerentur, aiebat, Selenissam improba fide ausam quædam arcana ad Regem pertinentia Radirobanum credere; quæ per se innoxia, ille flagitiosissima interpretatione corruerat. Allatis ab eo codicillis se ultimis probris differri; Selenissam, si ad Radirobanem spectes, fuisse innocentem; quæ tamen sola morte quod peccaverat expiari posse crediderit. Omnes certatim censuere, ut pro publico Siciliae hoste Radirobanem haberet. Quicquid auxilio juverat, non benevolentia aliqua factum, sed tanquam ad insidias confedis prædonem in insula: & voluisse Lycogenem tolli, ut quæcunque ille cogitaverat, ipse efficeret. De præcone perplexior quæstio fuit; his cruci suffigendum decernentibus; aliis per diversa supplicia truncum ad Radirobanem remittendum. Vicit tamen Cleobuli sententia, declinandam violati præconis invidiam, quem fortasse interfici magno emeret hostis. Superbissimum Regem plus despectu quam ejusmodi ultione iri offensum. Quod postquam Rex probavit, Eurymedes vocatum ad se præconem (nam eum ad Meleandri conspectum reduci non placuit) ita ex præscripto affatus est. Si ab Rege sui compote venisset tam protervæ epistolæ lator, totum hunc diem homo non esses. Nunc ignoscimus amentia Radirobanis. Cui Regis verbis dices, furioso responderi non posse. E re quoque sua facturum, si Regibus scribere expectet donec insanire desierit.

Postquam præco discessit, statim præsidium militum ingens Arsidæ datum est, quod ad portum

consideret. Timonides classarios coëgit in naves ; ut, si Radirobanes ultra verba furere vellet ; justa acie exciperetur. Nec in Regia tantum , sed passim in oppido , tanquam redintegrato bello , quies excussa est. Jamque Radirobanes timere inceperat , non modo ne inverecundiam suarum literarum præco capite luisset , sed ne in suam quoque classẽ armaretur Sicilia. Intepuerat ira ; occurrebantque belli incommoda , quæ nimius antea ardor suppresserat. Totius Siciliæ viribus impar sibi exercitus. Litus tenebatur præsidiis. Deerant in mari com-
meatus. Si tamen laceßebatur , erat indecora cunctatio , maxime cum prior provocavisset. Dum hæc agitat , respicitque ad litus , videt scapham à portu recedere. Ea erat quæ præconem revehebat. Is adhuc plenus metu , quæ ab Eurymede acceperat refert ; multum quoque exaggerata violentia loquentis , & tumultu regiæ , cujus causam nesciesset. Cum enim occubuisse Selenissã , murmurque & strepitus ingens esset , Cleobulus præconi custodes apposuit , ne qua rescire hunc casum & interrogare obvios posset. Radirobanes tot rerum sollicitudine gravis , prius abire constituit quam decernere cogere-
tur aut fugere. Nam quid immaturis conatibus in se verius quam in hostem sævirer ? Jam plus justo indultum præcipiti iracundiæ. Reducendum potius ad Calaris litus exercitum (ea civitas jam tum Sardinia princeps erat) ; viribusque refectis , mox subita classe repetendam Siciliam. Sed neque confestim visum abscedere. Nam & maritimas copias sciebat , quas in portu habebat Meleander , modicas esse ; & tempore opus priusquam Lilybæo & Panormo major in eum classis posset acciri. Reliquum ergo diem in statione perseverat. Sub vesperam , cum se benignius ventus intenderet , anchoras tolli jubet , proraque in Sardiniam suam verti. Ac ne timida videretur aut furtiva discessio , præcepit justos nautarum clamores geminari , sive eruendis gernerent anchoris , sive mutæ exhortationis officio cetera armamenta componerent. Mi-
litum

litum quoque voces, patriam appellantium adhuc absentem, aut pelagi Deos orantium, ferebantur ad litora. Melcander pugnam instare existimans, iussit accingi classarios suos, portumque & proxima litora propugnatoribus compleri. Nam provehi ad certamen suas naves extra portum vetuerat, ut illæ terrestribus copiis, quibus abundabat, tegerentur; & gemino exercitu Sardi petirent. Noctis tamen vicinia perturbationem metumque adauxerat. Sed hostes propitiis ventis in altum ablati, primum audiri, & deinde videri desierunt. Nam & nebula primam noctem densaverant. Ne tamen is discessus fingeretur, mox redituris in incautos remigibus; plerique non militum modo, sed procerum, circa portum excubare. In iis Nicopompus, cum nocte concubia rarior fœmitus esset, silentio vigiliaque usus est, &, juvenibus tenebris liberos animi motus ad carmen, ita Sardos tempestatibus devovit.

*Ite, truces, cuncti rapiant cava lintea venti;
Ite, rates. Sic aura fidem, sic aquora præsent,
Ut vestri meruere duces. Simul ibit Enyo,
Stridebitque comu; facibusque in concita missis
Nubila, tartareum deducet in aquora fulmen.
Ite, rates. Medius ultor Deus assidet undis,
Vix aquas mitisque bonis. Sunt undique venti,
Sunt cautes; rapidis fervent nostra aquora monstros.
Inde repercussas terret latratibus undas
Scylla minax; hinc torva riget, fremituque Charyb-*
dis

*Gaudet inexhaustas aptare in pabula fauces.
O illuc vos turba vehat; vel dira revulsam
Tempestat medio vobis ferat aquore rupem!
Qualis erat dubius nondum Latonia Delos
Fluctibus, aut quales nigri super ostia ponti
Cyaneas arcto nauta timuere profundo.*

*O sceptris indigne tuis, & sidere laevo
Edite, Sardos infelix rector habenis;
Cerne agendum quam parva tuam discrimina vitam
A cupidus prohibent undis. Non arma ferocem,
Non vis ulla juvat. Timidos fortesque severa*

*Torquet hyems; Totus fatis, totusque Dsorum es.
 Mox ubi disparibus pendebit puppis in undis
 Alternas subitura vices, & hiantia late
 Equora terrifico pendent sua viscera fundo,
 Quam posces miserandus opem? qua Numina pri-
 mum*

*Mens insueta petet; tunc vani prodiga voti,
 Non falles Superos; nec te timor ille plabit.
 Obruet unda preces sonitu, vindexque per auras
 Ventus aget. Nota tanguit pia sidera voces.*

Nondum plane respirabat Meleander, veritus adhuc ne Radiobanes classem infestam alicubi incurstoditis litoribus insinueret. Sed exacto vix biduo, demissi speculatores retulerunt, omnino peti Sardiniam. Tunc vero non tanquam exacto, sed dilato saltem periculo, ad consilia mentem applicuit, quibus tueri Siciliam, & hostem haud dubie rediturum posset ulcisci. Diu erat quod Eurymedes, utpote strenuæ fortitudinis vir, amansque militiæ, monuerat Regem, securi imperii non aliud certius esse pignus, quam paratum & semper in castris exercitum; & tunc quasi sui consilii utilitatem promovente fortuna, cum Meleander ipsi & Dunalbio medius spatiaueretur, ageretque de præsidiis per opportuna litora in Sardos dividendis, ita locutus est. Si fecisses quod initio motuum in Lycogenem censueram, nunc aut iste Radiobanes non te lacefferet, aut haberes quod illi confestim objiceres. Sin etiam nunc cessas, illo depulso alios fortuna inveniet, qui te nec suspensiones diu ponere nec arma patiantur. Collige, inquam, exercitum quem hostes formident, qui sit pace belloque assiduus. Continebit hic terror cives in fide; amicitias & hospitia externorum tam vetera firmabit, quam nova inveniet. Civiles enim motus, aut ambitu & conjuratione paucorum Optimatum inserpunt; aut, quod est rarius, uno consensu furentis vulgi constant. Nihil vero in utrumque hunc Reipub. morbum salubrius aut efficacius est ejusmodi armis. Sunt enim nobilium factiones in initiis, ac veluti cunis, timi-
 da.

dz debilesque; ut, si in promptu & sub pellibus miles sit, opprimi cum dignitate possit malum, & mehercule ita impetu tanquam sitienti fulgure hi fontes exhauriri, qui, si pateris, mox nescient ripas. Sin vero populati tumultu præcipitata insania (quod quia interdum ævo majorum contigit, prudentibus semper timendum est) innumeras manus armabit in Regem; nihil in hoc incendium remedium, nisi firmas legiones, & assueta disciplina, monstro illi objicias. Plebs enim impetu solo valens, quantumcunque multiplicatis cohortibus impleat campos, par illis nunquam erit qui sciunt furentes eludere, servare ordines, obsequi duci, locum castris & pugnae eligere. Ita in omnem partem tutandæ regioni, & vel antevertendis vel premendis furoribus, utilissimus miles est, qui non quærendus, non formandus, sed hostem inter stipendia expectat. Illæ copiae & quocunque perrexeris securum te præstabunt; & si populi motu, vel defectione nobilium, ex munitis civitatibus arcibusve ulla à te secesserit, inde recentem & adhuc dubiam prodicionem confestim excutient.

Gentibus autem externis quanta adversus te reverentiae causa hæc succinctæ & ad nutum legiones? Suam pacem ex te pendere intelligent; non inultum lædi posse, non despici; Sedere te veluti fortunæ ceterorum Regum arbitrum, in quorum custodiam paria arma non fulgeant. Gentem nostram fama celebrari compertum est, tanquam indole sua pronam simul & utilem bello. Quanto magis, si ad naturam institutio accedet, scientque tui hostes, non tironum apud te, sed veteranorum esse delectum? Neque hoc tantum ad famam est. Ipso successu experientur qui te laceissent, longe aliud esse, conscriptum nuper militem in aciem statuere, aliud egregios viros, & qui annos non plus ex fastis quam stipendiis suis numerent.

Num denique ea fide, eo ardore, recens adacti ad sacramentum pugnabunt, quo illi qui inveterato affectu, non plus milium quam familiarium

instar, tuentur Principem, assuetum alimenta & veluti spiritum dare, & cui non hoc tantum illos bellum, sed vitæ totius fortuna conjunxit? Haud omiserim, ut corpora omnia, ita militiam ex suorum veluti artuum vigore & officiis constare; & solo experimento deprehendi, num quis ad hanc disciplinam natus sit. Nonnullos valetudo, alios animus deficit; quæ vitia habitus corporis, & species frontis sic obtegit, ne præter experientiam quicquam sit quo argui possit. Igitur in perpetuæ militiæ tirocinio, utque sic dicam, in pace castrensi, mature, nec periculoso tempore, se hæc labores aperiant, statimque de corpore exercitus eluuntur, vel correctis disciplina vitiis, vel missione denique mulctatis. At in repentinis armis, cum implendæ cohortes sunt, cum inexpertis & obviis cingulum datur, sæpe nescias virum an statuum adornes. Ut novum exercitum id ab explorato differre existimem, quod navem quæ probatis trabibus est compacta, ab ea quam intempestive excisæ arbores & omnia non pensatis vitiis ligna componunt.

At sumptuum ratio est habenda: grave, tot Censuriones, tot milites, ex alienis laboribus vivere. Scilicet egregia cura timemus, ne non hostis, cum sæviet, plenas domos & opulentas inveniatur. Repetamus memoria vastitates, peculatus, exiria, quibus civiles discordiæ arserunt. Quot annorum stipendia, quæ aluissent obstiturum his malis exercitum, paucorum mensium furor consumsit? Adde, vim corporibus factam, subjectos tectis ignes, & cetera quæ in ejusmodi turbis impune sunt. Vili me diu fidius hæc injurias populus redimit, si perennium legionum præsidio se tueretur.

Dunalbius civilium rerum scientissimus erat, natura & institutione factus ad gerendam republicam. Isigitur, ira differente Eurymede, sæpe frontem & oculos mutabat, nunc quodam assensu, nunc modestis repugnantis animi signis; gaudebatque Meleander, sibi ex diversa sapientia lice-

re.

re quod utrinque optimum esset colligere. Cum
 vix ergo finisset Eurymedes, ita Dunalbius Rege
 admonente exorsus est: Nisi Eurymedes ex sua
 fide ceteros aestimaret, nunquam tantum tribuisset
 militibus, ut non modo in usu eorum, sed in
 ipsa castrorum veluti umbra, Principibus patriæ
 que incolumitatem statueret. Ego quamquam in-
 fulis atque aris à militiæ muneribus exclusus; quia
 tamen hîc agitur, non quid nocere arma morta-
 libus, sed ecquod ipsi paci præsidium possint afferre,
 non verebor dare quid sentiam. Tibi vero non
 tam repugnabo, Eurymedes, quam de iis quæ igno-
 ro vel dubito interrogabo prudentiam tuam. Nun-
 quam mihi placuerunt, qui in futuros morbos fir-
 mo corpori medicamenta infundunt, sollicitantque
 sopitas ægritudinis causas, nec tempore ullo pejus
 quam inter ejusmodi luctam succensas. Quot mala,
 quot funera vidimus hominum, per ejusmodi me-
 dicamina incitantium residues & veluti oblitos no-
 cere humores? Atqui illis pene similes puto qui
 placidis rebus quærunt in futuras tempestates for-
 midolosa remedia, quæque ambiguo exitu possunt
 rectam reipublicæ valetudinem tam perdere quam
 servare. In dubiis autem illis plerisque periculi re-
 mediis maxime armatorum frequentiam pono.
 Nam si armis milites concrepabunt, si superbia, vel
 furor, obsequium excutiet; longe illis pacis consi-
 lia, longe mens ducum, qui eos tumultibus arcendis
 coëgerant.

Turmæ, cohortes, sub Centurionibus atque Tri-
 bunis, scis quam validum corpus efficiunt: Vix
 tamen aut possunt suas vires agnoscere, aut in su-
 perbiam, quam illa contemplatio insinuat, labi,
 dum hostis submover otium, habentque quos laces-
 sant aut timeant. Ast ubi suis viribus pacem fece-
 runt, nemoque novo discrimine interpellat victoriæ
 memoriam; tunc, ceu Regi aut patriæ exprobrent
 operam suam, secum expendunt quantum pugnan-
 do effecerint: Unos se suis civibus salutares; In
 se translatum rerum arbitrium, patriæ quoque

& Principis fata. Hæc non statim & uno agmine cogitationes obveniunt: sed paulatim, tempore, contubernio, usu. Quasi aliam à ceteris rem publicam faciunt, in sese coguntur: otio deinde lascivunt; quod quantum fortitudini adimit, tantum addit proterviæ. Mox si justis præmiis non putant se excoli, si continuo obsequiis non placantur; fervent animis, intumescunt, indignantur sua arma non timeri. Quid cum à suis ducibus, cum à factionis sollicitantur; cum cupidis mentibus ingeruntur majora stipendia, præda; tumultus, peccandi licentia? Dii hostibustam enorme exitium! Nam non putem, quod dicebas, Eurymedes, ideo Regem iis esse carissimum, quia ab ejus ærario stipendia habent. Multo illis potiores Præfecti: tum quod ab illis ad militiam delecti sunt; (tanquam ideo stipendium non Regis, sed eorum sit gratia:) tum quod illos de suo corpore duces, & militaris potentia vindices amant: sed maxime quia pleurumque sub illis licentior militia quam sub Rege proponitur. Sed & omnibus copiis in media pace semper armatis an præficies vicarium unum, an per partes jure æquali legatos miles accipiet? Si plurius munus hoc facies; non sibi constabit disciplina, contendunt inter se æmulæ duces, & per jurgia ducum infestus laborabit exercitus. Sin potestatem uni credes; quis ille cuitantum jus in te concedes? In ejus manu erit ut regnes, ut peceas. Ille vim imperii, ille nervos potestatis cum tenere se cernet, an par stimulus erit sollicitantibus integritatem suam, & quid possit, superbe monentibus? Utinam saltem huic tuo Eurymedi similes semper sint quibus Reges suas fortunas tradunt! Quamquam, nec illum velle existimem tantæ invidiæ potestatem subire. Scis quibus olim Regibus haud absimilis consuetudo sceptrum abstulerit; qui dum Præfectis palatii castra committunt, sensim omni in cives & milites jure exuti sunt. Iis qui prudenter condere regna aut stabilire student, hæc duo videntur præcipua; primum ne populus in

Prin-

Principem facile possit insurgere; deinde ne, si obsequii vincula emolietur, habeat duces idoneos, qui vagam & inconditam insaniam certiori auspicio & militiæ vinculis firment. Utramque cautionem intervertimus hoc statæ perennisque militiæ consilio. Quantum enim distabunt à populo tot illæ cohortes, tot omnis fortunæ homines, quibus tela ultro concedimus? Quicumque in populum cadere possunt motus, valebunt in istos; sed eo preclivius, quod irati nihil prius videbunt quam datura fiduciam arma. Jam vero præsentio rem inquietis studiis ducem nulla fortuna obtulerit, quam hunc ipsum cui jussis imperium esse in castris. Cui enim, tot ad defectionem urgentibus rebus, animus ad fidem supererit? Mens potentæ conscia, & regii fastigii dulcedinem delibans, adulantium vota, cinctum fortibus viris latus, multa obrependæ culpæ occasio, &, si secus vota ceciderint, at excusabilis in multitudinis peccato audacia, nec ruina partium expectata, prope ex æquo conditionis cum Rege, adhuc de victoria dubitante. Fac tamen, Præfectum hunc summum, seu natura seu virtute abominari motus, fortemque in vitia, nunquam à sui statione recedere: Quid tot sub illo duces? Nullus ex iis tumidus, præceps, vanus? nemo fortitudinis fama, & audaciæ ingenio, militibus carus? Mitte inanes spes. Nunquam illis cladibus deerit qui signum attollat.

Sed hæc scilicet quæ præfatio incommoda, demum timenda sunt, si in iisdem habitet castris omnis exercitus. Tu vero occurre tempestati, spargesque in varias sedes vastum hoc corpus; ut nec sub uno aspectu positi se ipsos mirentur, nec furoris contagione delævant. Quo igitur divisos dimittes? Nempe in arces aut oppida distribuentur. Vide porro utrobique quam commode. Arces quidem ut justo præsidio obtineri consuevit; ita illæ multitudinem armatorum sæpe non capiunt; deficiuntque præterea esse securæ, postquam tot oculorum tantæque frequentiæ commercio sunt vulga-

ta. Num enim tanquam in carcere tot illic milites conditos habebis? Num ad illos amici non ibunt? Quid conjuges? quid necessitudines? quid lixæ & calones? At in oppida potius tanquam ad perpetua hiberna copias tuas mittes. Nescis quippe quam male militibus ceteroque populo conveniat. Quod est exermibus civibus, & ad sua opera intentis, in bello ægerimum, id in pace continuo fastidio ingeres, ut alienos, ut armatos suæ domi aspiciant, ut militaribus motibus templa & fora strepant, ipsi denique lares placidos mores mutant. Querentur omnes de onere; mentes à te dissentient: & cum volent deficere, quantillum sibi ad incommoda putabunt accessurum jam molestissima ferentibus tributum atque præsidium? Sed nec ita revulso divisoque exercitu constabit utilitas quam monstrabat Eurymedes. Nam intra oppida nec servari poterit castrensis disciplina, nec tirones eo in otio probari, & ad Martem institui. Ipsi quoque veterani languore & desidia confecti in urbibus jacebunt, & præter militare officium mollientur in curis & consuetudine familiæ suæ; Assueti deinde extra laborem ferre stipendium, multo ægrius à sua quiete avellentur ad pericula, quam si recentes conscribas, & qui sciant de Regis ærario se nisi in opere & militia non victuros.

Cum his Dunalbii argumentis respondisset Eurymedes; & ille vicissim pro se pugnasset; Meleander sic commissos conciliavit, ea probando quæ uterque in adversa laudabat sententiâ; Immodicos exercitus noxios esse. Ultra præsidia tamen quæ in necessariis excubant arcibus, curandam esse classem; & viginti triremibus obtinendam Siciliæ cram; quarum aliquæ sint in mari, aliæ in præcipuis portubus expectent imperium. Adhæc plures deligi Prætorianos oportere; partim ex egregia juventute, partim ex illis qui diu sub signis fuerunt. Hos posse ad octo millia conscribi. Dimidiata copiæ semper Regem comitentur, ut miles sex mensibus domi, reliquum annum degat in castris. Ita enim,

DEC.

nec disjunctis ad validam seditionem vires fore; nec longa & supervacua in penatibus mora abituros à milite. Ipsi qui aderunt Regi, non confusis castris habitent. Milleni seorsim vel castra, vel oppidi regiones sortiantur, in quo Rex erit. Nam civibus illis qui commodis ab regia apud se familia & comitatu superfluent, ægre esse non debere si veluti in contubernium Prætorianos excipient. Larga illis & nunquam dilata stipendia; rigidior quoque parendi lex. Proterviam, furta, lasciviam, graviter luant. Et ne in otio deteriores sint, militari labore incitentur; Nunc coram ducibus ad præmium, hastam aut jaculum mittendo; Nunc cum armis iter ingredi jussi; ne expeditionem in hostes tanquam laboriosiora imperaturam formident. Nemo in illis Centurio, nemo Tribunus, nemo qui ordines ducat, nisi quem Rex ipse delegerit. Bis mille sint equites; Ceteris jacula, pila, sarissæ, dividantur ex militiæ usu. Hac manu & subitos motus opprimi posse dicebat; & si majores copias res desideraret, tirones erudiri. Neque Eurymedēs se plura censuisse asseruit; aut pauciora Dunalbius; Nisi quod sub imminente à Sardinia bello, addi aliquid militum numero omnibus visum.

Meleander hac parte curarum in Eurymedem translata, ad alia animum adjicit. Supra omnia de Argenide sollicitus erat. Hæc insons, & iniqua, præter invidiosas dotes, nihil nimium esset, tamen causam tot fluctibus dederat. Ut uxorem illam haberet, ausus Lycogenes omnem perfidiam, non statim, neque incruento bello, perierat. Radirobanes successerat furoribus, adhuc incerto exitu. Nec deinde defuturos putabat, quos virgo eximia & dotale sceptrum accenderet; nisi in unum collata felicitas componeret ceterorum cupiditatem. Neque parum extincta Selenissa, & Theocrine tam diu latens, occupabant anxiam mentem. Tandem penitus sedit animo, filiam in matrimonium collocare. Pacandis tot motibus id restare remedium. Jamque non generum modo, sed & nepotes cogitans,

tans, ipsa oblectatione incitabatur ad dulcissimum votum. Sed quem illi fortunæ deligeret? Nemo in vicinis gentibus regii gradus erat, cujus ætas nuptiis conveniret. An autem opus est, inquit, invenire ad hæc fœdera solum & purpuram; tanquam regna, non homines, copulentur hymenæis, aut filiæ meæ sceptrum aliud quæram, non virum? Imo nostri majores sapientissime lege caverunt, ne, qui quæve Siciliæ imperabit, sibi nuptiis regnum adjungat quod Siculo sceptro sit fortius atque splendidius: ne relicta à Regibus patria in illius potentioris provinciam mutetur. Satis est sibi Sicilia, ut Principes suos alar; & filiæ meæ consulero, si illam in ejusmodi matrimonium dem, in quo ei conjux suus felicitatem d. beat. Thracum est, uxores emere. Nobilitas, indoles, virtus, sponso insint; satis opum in meâ Argenide erit.

Hæc pronius sibi persuadebat, diu jam in hoc consilium imminente affectu, ut carissimum Archombrotum eo matrimonio sibi heredem aspiceret. Nec credebat, obstituram Argenidem: sed si tamen fastidiret, patrio jure ad obsequium redigeretur. Reliquum erat de illius stirpe rescire; Nam utcunque insigni virtutibus, tamen novo homini filiam non erat daturus. Satis omnibus agitat, conclave Argenidis petir; mediusque inter patrem & regem, quo facilius quæ volebat impetraret; Scio, gnata, non minus de nostrorum consiliorum mora Siciliam, quam nos de illius motibus queri. Aviditas enim regnandi, & tuarum nuptiarum spes, Lycogenem & Radirobanem ad has quas sensimus furias adegir. Quæ omnia prævertere potuimus tibi mature virum legendo. Quid cessamus tot malorum fontem obstruere? Mihi quidem decretum est, tibi salutem, & meæ senectuti columem parare. Nec dubito quod jure meo possum, quin & tua voluntate facturus sim. Nonne parenti tuo permittis tibi sponsum eligere, Argenis? Privato & publico jure mihi hoc licet: nec, repugnare, modestiæ tuæ esset. Cum anxia virgo se deliberaturam
refer.

referret : Deliberabis autem , inquit Rex , an factura sis officium tuum ? Satis morarum fuit. Iterum quæro , gnata , an in potestate futura sis. Ita pro imperio loquentem Argenis reverita , se vero futuram ficto ore professâ est. Laudavit pietatem Meleander , & osculo dato , Scis , ait , te mihi carissimam. Vitam colere amplius non amo , quam ut consulam tibi. Bene facis , quæ & patri credis & seni.

Postero die , ut forte in horto spaulabatur , se vocat Archombrotum ; & , O juvenis , ait , si te hostis , aut ignotus , rogarem quo sanguine ortus sis ; curiosam quæstionem habere posses suspectam. Sed amicus cum tulerim diu tuum genus ignorare , & scire nunc expetam ; quidni me putes id non mea magis causa quam tua præstare ? Magna sunt , & opinor , non tibi injucunda , de quibus tecum agerem ; nisi exquirenda hæc prius natalium ratio esset. Tibi externo quantam fidem habuërim , intelligis. Secreta imperii penes te fuerunt. Nec ætas , nec peregrinitas obstitit , quin omnia tibi concrederem. Et hæc quidem merito tuo. Nam ut cetera omittam ; meum caput aquis ereptum , quas pro me propemodum subiisti , & occisum Lycogenem non possum oblivisci. Post mutua beneficia , quid gravaris me ad tui generis noticiam admittere ? quod etiam , ita me amet Diespiter , tui honoris & utilitatis causa nunc quæro. Perculere juvenis mentem hæc preces Meleandri : quæ causa , ut enixe postularet id scire , quod tamdiu celari haud ægre habuerat ; aut quod beneficii genus quod sibi ignoto conferri minus posset. Argenidis nuptiæ , quia ea cogitatione plenus erat ; statim mentis oculis oberraverunt , egregiæ felicitatis imagine. Rursus illam spem , tanquam vanam & improbam , conatus excutere , verbisque plusquam animo compositus ; Hactenus , inquit , geminasti beneficia tua , Rex ; passus ab eo te coli cujus genus nescires ; Nec jam scio quid conferat tuis rebus me impium fieri , id est , à parentis imperio recedere , quo mihi super
 stirpe.

stirpe silentium innotuit. Ne me tamen pervicacis animi accuses; qua fas erit, cuncta, suppressis regionis parentumque nominibus, evolvam. Regium mihi genus est, resque pacatæ. Neque vi aut ingratiis isthuc veni, sed ex parentis jussu; tuos in mores tuasque virtutes jubentis inspicere.

Ita loquentem Rex novo gaudio commotus amplectitur: Et quid tibi hætenus, inquit, visa Sicilia? quid regia mea? aut, ut animum, qualis tuus est, verius tangam, quid tibi senectus mea placuit, aut filiae mores? Cum ille, jam propiori spe, hæc omnia se diceret adorare; Atqui, inquit Rex, non leviori pretio te mihi emptum volo. Omitto occisum Lycogenem, meque servatum. Adhuc aliquid validius fuit quo animum meum caperes; Facti mores ad virtutem, consuetudo lenissima, & potissimum quod me amasti. Non patiar à te unquam sejungi. Si, ut memoras, & auguror, Regum sanguis es, tibi Argemidem tanto multorum ambitu quasitam ultro despondeo. Quantumcunque magnis parentibus natus sis, non pudenda nurus erit. Superest, ut tuas mihi fortunas familiarius jam prodas, spondeasque, te nunquam meos canos destitutum. Tremebat nimio istius gaudio Archombrotus, & quæ toto sanguine quasisset, sponte oblata suspiciens, incertum an Deos an Regem veneraretur, ad Meleandri pedes se abiecit, tenuitque reluctantis vestigium. Cumque gratiis finem non faceret, hilior Meleander, & illius quoque lætitiæ gaudens, in subjecti collum incubuit. Mirum omnibus erat qui in conspectu stabant, quæ hæc mutua esset gratulantium caritas. Archombroto autem præcipit Rex, ne eo die rem vulgaret; rediensque ad comites, & solito diffusior, vario colloquio tempus modicum absumpsit. Inde regressus in regiam, Archombroto jam sibi propius hærenti; Quamdiu, inquit, te fines ignorari, & gaudia differes nostra? De hac ipsa re, subjicit ille, te, Domine, cogitabam compellere. Quorum mensium spatium peto, intra quos felicitatis meæ nuntius parenti esse

se possim, illincque digno cultu, & professo genere, huc reverti. Meleandrum nomen ipsum discessus offenderat: &, Non patiar, inquit, te à nobis avelli, Archombrote; nisi forte foedera nostra despicias, aut viles sumus tibi, quia priores amavimus. Si conditiones placent, scribe in patriam. Nam te ipsum non nunc mari fatisque crediderim. Archombrotus tanta benevolentia senis admonitus quid facere deberet, & quantum amare, regiam manum osculo stringens, quicquid ille juberet, nihil se à præscripto recessurum asseruit.

Nondum Rex Argenidem monuerat, quem illi conjugem destinaret. Cum ergo discessisset Archombrotus, eam ad se accivit, repetitisque quæ de necessitate matrimonii prius edixerat, addidit, se generum elegisse, quo non posset præstantior optari; Regio ortu, paribusque virtutibus; denique eum esse Archombrotum, cui in omen tantorum foederum, servati Regis laudem, curru in fluctibus errante, & de Lycogenis capite victoriam, fata tribuerant. Hæc non sine supercilio Meleander; propiusque vim, & imperium, quam consilium, oratio erat. Comparaverat se ad simulationem Argentis; & quamquam indignata, se ignoto, se ingratis promitti; tamen veluti consilio patris accederet; Nihil, inquit, verendum hic magis, quam ne subitæ nuptiæ, neminique tuorum prævisæ aut creditæ, in maledicentiam pateant; dicaturque Radiobanes per injuriam depulsus, quo faveres Archombroto. Tempore aliquo est opus, quo tanta novitas mitigetur, priusque Archombrotus audiatur procus esse, quam sponsus. Non temnenda Meleandro videbatur hæc ratio; Veritus tamen ne turbando nuptiarum consilio istas moras virgo injiceret, ita in experimentum loquutus est: Neque nihil spatii concedendum est famæ; neque fortunæ nimis. Ex tui animi sententia, Argentis, quid temporis arbitraris convenire? Recusabat illa loqui, non hoc suum sed Regis arbitrium esse causata; Cumque pater sapius instaret; tandem ægrius, & quasi spatium suæ vi-

ta deficiens; Ut rem video esse, ait, duo forsitan
 menses suffecerint. Tam Rex pene non dubius quin
 filia omne id tempus sibi potius quam famæ postu-
 laret; tamen ne per omnia esset durus; Atqui pro-
 mittis, inquit, sublapso hoc tempore nihil te nus-
 priam omni repugnaturam? Facio, refert illa;
 Neque, si Dii adjuvant, te quicquam in verbis aut
 mea vita offenderit. Et id prolixius pollicebatur;
 quia interim adfuturum Poliarchum sperabat, qui
 utriusque vitam assereret; Quod si ille non veni-
 ret, finito vivendi consilio respiciebat ad mortis
 libertatem. At lætiora Rex cogitans, illius verba
 acceperat, veluti sub paterno imperio domantis af-
 fectus, qui antea solutam mentem incesserant. Blan-
 de itaque compellatam; tanquam victor & securus,
 dimisit.

Sed illa tot malis incitata, nunquam se infeli-
 ciorem cogitabat quam in publica felicitate. Nam
 Lycogene victo Radirobanem nuptias suas, id est,
 mortem, optavisse; Vix decessisse eam curam, &
 respirante Sicilia sibi jam præsentiores instare ab
 Archombroto metus; qui adeo felici ad nocendum
 successu provectus sit, ut vel Radirobanis deside-
 rium faciat. Ergo, inquit, semper meam, aut pa-
 triæ vicem dolebo? Ergo non molliori conditione
 cum Siciliæ miseris transigunt fata, quam ut o-
 mnium cladem meo capite redimam? Hæc pompa,
 hi cultus, hæc frontis decora, maculationes erunt,
 quibus patriæ diris voveor? An Macaria Herculis,
 an Agamemnonis Iphigenia ero; & tranquillitas
 innocenti sanguine emenda est? Sed non diu me
 fortuna ludibrio habebit. Decumanus hic fluctus;
 aut tempestatem consummabit; aut victam navem
 deducet. Testes Dii quam libenter nunc mortem
 usurpem; nisi & te vereretur, Poliarche, & Selenissa
 suo exitu docuisset, id etiam in scelera esse reme-
 dium. Pensare deinde solícite cœpit an opperire-
 tur adventum Poliarchi, an eum literis matura-
 ret. Plus uno mense erat, ex quo ille abierat, in
 tertii-mensis finem reditu destinato. & cogitabat,
 esse

esse amantis (qualem Poliarchum sciebas). prævertere potius diem, quam totum expectare. Confluit tamen scribere, & recenti impetu verba se utro ingerentia ita explicuit. Quamquam absun, Poliarche, forte plus tamen ipso te scio quid valeas. Nam ut sis illic incolumis, certe perire hic incipis fato meo: quod mihi de vita quantillum reliquerit, ex literis istis intelliges. Radirobanes, præter regium decus, & fas hospitii, turpissimum facinus ausus, quia ei placari non poteram, mei rapiendi consilium iniit. Nescio quæ spectacula commemus quæ ad litus præberentur, me illuc cum parente pertraxerat. Tantum non avehebamur, cum patefacto flagitio nos in oppidum refugimus, ille in suam classem secessit. Versus inde ad furias, ausus est meam famam scriptis ad patrem literis violare; quasi te liberius quam decet amaverim. Quippe nostram familiaritatem Selenissa prodiderat; & hinc impio juveni fuit ad contumelias argumentum. Sed pater pro me ac vero stetit. Et Selenissa quidem sponte ferro expiavit perfidiam. Ille autem malo omine, si Dii quidem boni sunt, in Sardiniam abiit. Eo discessu felix eram, cum me pater (timeo loqui, ne eum odisse incipias. Fata sunt quæ nos urgent: his potius indignare, Poliarche.) Pater, inquam, me jubet amare Archombrorum. Regibus ortum dixit, mores, indolem, speciem placere, sibi hunc denique generum fore. Ego intempestiva pertinacia timui accendere obstinatum. Satis fuit, prætextu alio spatium impetrare quo tu venire possis; vel si cessas, arbitrio meo liceat mori. Duo menses probandis nuptiis dati sunt. Intra illos armatus si advenis, accedam ad partes; sin inermis, omne furtum tentabimus. Quod si me destituis, tunc, cum nuptiæ ornabuntur, omnes cultus mihi patiar adhiberi; & ubi dexteram pater poscet quam tradat Archombroto, dicam, Diis manibus sacram esse; simulque brevisica, quæ sub veste abdita erit, miserrimum pectus solvam. Hæc si ita contingent, audi jam nunc, Poliarche.

liarche , ultima vota ; cogita tibi hæc dici ab Argenide in suo sanguine volutata. Parenti meo ignosce. Satis supplicii fuerit , quod illicito meæ mortis spectaculo vultus illius funestos efficiam. De Archombroto quod placebit constituas. At Radirobanem inultum vivere si fines , redibo ab inferis te admonitura officii. Exige à perfido turpissimi flagitii ultionem , luat pœnas prædator , quoad potuit , famæ meæ ; & ex iracundia una intelligat quantum deliquerit. Hanc vindictam , hunc laborem anxie mando ; huic te testamento meo damno. Ultione perfunctus , jube in patrio tuo sepulcro incidi meum nomen , & casus utriusque referri marmoribus , in quibus nostram fidem posteri probent , damnentque fortunam. Hujus autem Insulæ conspectum , mi Poliarche , defugias ; nisi meos cineres amabis , & sponsæ tuæ urnam admoveere pectori voles , aut etiam , quod Dii faxint , cum Manibus majorum tuorum recondere. Ista mala , si potes , anteverte reditu tuo ; nam discrimen cunctationem non recipit. Si non potes , cura mandatum morientis , & , ut me ames , vive.

Obfignatis literis , diu secum expendit cujusfratris dei legationem hanc crederet. Neminem habebat cujus consilio uteretur ; quippe Timocleam , biduo ante in locum Selenissæ suffectam , in tantæ rei secretum admitti non maturum videbatur. Arsidadem autem unum toties adhiberi his furtis non probabat , ne ille tot periculis lassatus , Meleandrum timere inciperet : Illius præterea discessus ab insula ignorari non poterat. Nemo tamen commodior suppetebat ; maxime quia omnium foederum erat conscius , quibus sibi Poliarchum ipse devinxerat. Ergo ad se vocatum ita alloquitur : Si timerem ne me quoque desereres , Arsida , ingererem tuæ menti Selenissæ memoriam ; quam prodicionis stimulos ipsa morte graviores duxisse ideo arbitror , quia eam in remedium poposcit. Scias enim (quod utcunque ego & pater celamus) , illam anum mea cum Poliarcho secreta ad Radirobanem detulisse : moxque

que conscientiae terrore afflictam, suo iudicio man-
 nique periisse, ut vidisti. Sed tibi fidissimo viro,
 si vivemus, plus à nobis praemii erit, quam huic
 à proditione, supplicii. Spectat ad finem nego-
 rium. Expecta maiora à nobis quam quae tua mo-
 destia possit concipere. Ceterum literas habeo
 summa fide & diligentia tradendas Poliarcho. Tu
 fidum hominem delige cui illas committamus. Sed
 da, si potes, ejusmodi, cujus tibi in arduis fides
 perspecta sit. Haud cunctatus est Arsidas; & Fide-
 liorem, inquit, me ipso, Domina, neminem no-
 vi. Quid tam cito das mihi missionem, nondum
 justam, ac nec, puto, ignominiosam, promerito?
 Exequar quicquid mandaveris. Neque Poliarchus,
 quacunque Orbis parte nunc degat, diligentiam
 meam faller.

Bene lata hac pollicitatione Argenis, rogabat
 ecquid fecturus esset causae navigandi ab insula.
 Pars est Italiae, subjicit Arsidas, quam Latium ap-
 pellant. In eo litore Antium prominet, oppidum
 templo Fortunae celebre, quod illic multae reli-
 gionis est. Fingam votum ad Deam. Carebit suspi-
 cione haec pietas. Ubi autem Sicilia excessero:
 quam multa longioris viae commenta sunt? negotia,
 curiosus animus, alia denique vota. Jube tantum:
 & si potes, quo iter instituendum sit, mone. Si tibi
 certum est, inquit Argenis, hanc habere gratiam:
 moneo, mi Arsida, ut pro reliqua tua sedulitate,
 quantum potes, appropere. Poliarchum habebis
 vel in patria sua, vel huc ad nos venientem. Plus
 hodie audies ex me quam tot annis Selenissa. In
 Gallia amnis est, quem Ararim dicunt: Is alteri, cui
 Rhodanus nomen, committitur. Utriusque fluminis
 tractus qua à fontibus ad mare pertingunt, pater-
 num Poliarchi imperium est. Hoc parentes jam
 habent, hoc ipse deinde unicus gnatus expectat.
 Vide quanto homini benefacias. Si igitur, ut con-
 jicio, in patria est, ne metue errorem: Mori quo-
 que te muri ducent ad Principem. Tu modo, quod
 his literis facio, hortare ut quamprimum promif-
 so

so se exsolvat; redeatque non privata modo virtute, sed viribus regni tutus. Antianam vero Fortunam (nam per hoc litus via est) meo nomine salutata; & de tuo itinere, meaue expectatione, consule Deam. Ceterum gemmam hanc accipias, quam quoties in tuo digito videbis, meam & Gallici Principis salutem ex celeritate tua pendere memineris. Sub hæc verba ingentis pretii annulum tradidit, simulque ad Poliarchum codicillos. Ille audita Poliarchi dignitate hilarior, mirati tamen coepit, quod per tot ambages tanquam impares nuptiæ procurarentur; donec, admonente Argenide, lex Siciliae in memoriam rediit, quæ vetabat, potentiori sceptro Siculos Reges nuptiis conjungi. Sat vero constabat, Meleandrum non modo ad patriarum legum reverentiam obstinatum, sed solitum hanc ipsam sanctionem inter ceteras mire attollere. Tunc vero & Virginis sapientiam Arsidas probavit, quæ hactenus nec Patri, nec Siculis aperuisset interdicta consilia; & necessarium à Gallia exercitum esse cognovit, qui veluti in Archombrotum comparatus, hanc legem antiquaret.

Igitur & suapte virtute, & Selenissæ defectione, ad fidem incitatus, postera die iter, quod Dii bene verterent, exorsus est. Placidi venti tutum in Italiam pelagus præstitere. Illic mutata navi, ne Siculis notisque remigibus in secreto uteretur negotio, magnæ Græciæ litora celeriter obivit; Osciisque superatis Antium venit. Vetustissimæ religionis templum in litore erat, quod Fortunæ Majores sacraverant. Id ubi monstrantibus accolis Arsidas conspexit, tacitis plenus votis jam tum numen salutavit, procubuitque in arenam. Procedenti deinde ad limina ædis præsto Sacerdos fuit in candida veste, cui limbus erat ex purpura. Multam caniciem sparserat humeris, redimito laurea vertice; manuque baculum coronatum tenebat. Ille Arsidam, adhuc ut de via præcinctum, ubi vidit intra sanum pergentem, ita comiter affatus est. Sive exoraturus aliquid venis, hospes, sive ab iis quæ time-

timebas, jam te nostra Dea explicuit, afferque animumpova beneficia promeriturum, sub i humanissimi numinis vultus; illosque vel licito sanguine, vel si mavis thure propitia. Tum Arfidas: Quia iste cultus, Pater, te Antistitem ostendit: prius quam Deam ut mihi favens sit, veneror, ne quid in religione peccem, mone, quo ritu me abluï, & quam hostiam, dare sacra hæc velint; an præterea in peregrino hoc habitu Fortuna supplices agnoscat. Nam & Deæ facere volo; & longam cunctationem navigatio opportuna non patitur. Sacerdos illico fontem monstravit qui in vestibulo manabat. Eo ter oculos manusque ablueret; togam se & coronam illi interca prompturum. Victimæ in Deæ atrio puras esse, quæ emptores expectarent, seu quis majoribus facere seu minoribus vellet. Vade, inquit Arfidas, ô Pater, & ipse ex hostiis delige quas scis Fortunæ gratissimas; Simul dexteram porrigentis nummis aureis implevit. Dumque ille utilem sibi pietatem officiosissime exequitur, Arfidas, haustis de fonte aquis, cum omnibus suis ablutus est. Valvas deinde templi, & viliora donaria quæ passim pendebant, breviter contemplatus, hæsit in præco marmore quod non longe à limine hos versus subeuntibus templum monstrabat.

*Este procul fontes, sacroque abssistite templo,
 Quæ fixum stat corde nefas, aut vulnere diro
 Livor edax varios ducit per viscera morsus.
 Aut quibus exhausti non exsaturabile pectus
 Crudefcit vulgi spoliis; quæ longa senectus
 Visa patrum; thalamive quies pulsata pudici.
 Non juvat, heu caci, non limina verrere vultu,
 Non votiva tholo, non arii ponere vittas;
 Ni primum eluitur mens fletibus. Ite profana,
 Ite preces, & dona suos qua polluit auctor.
 Non sibi pecudum, vel parvi sanguinis haustu
 Numen eget. Solo finxit Deus omnia nutu,
 Aptaque caruleis sinuavit corpora venis,
 Qua mistas pascant animas. Hæc extulit alii,
 Hæc finxit graviore solo, qua rura domosque*

Et

*Et vastas colerent silvas, nrisque carentem
Ipse viam vitam sub eacu condidit undis.*

*Quin & Idumae sudant qua balsama calo,
Cinnamague, & silvis spirantia thura-Sabai,
Idem auctor rerum variis adolescere succis
Fussit, & athenaeis ramis infudit odores.*

*Quid tua, ceu largus Superis, nunc munera jactes,
Sive boves arii, calamos seu sternis Eos:*

Aut plena fers ara manu? Sua thura suasque

Ah vesanus opes tanti ne vendere summo

Quere Jovi, & parvo culpas obtendere fumo.

Jamque cum victimis Sacerdos processerat, & Arsidas, corona redimitus, in candida veste ante Deae signum procumbens, inferebat sua vota, quaeque praeterea Argenis mandaverat. Lactens vitula, agnique gemelli, in victimas Sacerdoti placuerant; Haec non operosa securi procubuit; illos, ne capita convivio perirent, leviori fato culter confecit. Exta optima esse exclamavit Sacerdos; datisque mox sortibus, Fortunam quaecunque Arsidas postulavisset cuncta annuere. Sibi deinde quae Numini immolaverant coxerunt; secundisque sub mensis, dum ceteri acrius biberent, coepit Arsidas cum Sacerdote disputare de fatis, & sortibus, Fortunaeque in Orbem imperio; quia esse Philosophum de vario sermone cognoverat. Et ille ubi Arsidam sapere vidit, dignumque altiori religionum commercio; ita dicere orsus est: Quid sit quod Fortunae nomine colimus, hospes, adeo vulgus ignorat, ut mysterii sanctitatem propemodum contraria interpretatione corruperit. Fortunam appellant quicquid incertum est; Volunt autem, esse incertum quicquid habet eventus humanis mentibus incognitos. Ideo laevam Deam, ideo caecam fingunt, & plus vitii numini quod colunt imputant, quam ferrent in homine; ut nec certum sit, sapius ista Dea ab insanis probra ferat an sacra. Si quid peccant, si quid expectationem fefellit, continuo Fortuna vapulat. Exprobrant quod malos evexerit, quod difficilis bonis, cavere videatur ne probe quid judi-

judicet. Nec miseri vident, ejusmodi Fortunam non divinum aliquid esse, sed supersticiosi animi ludibrium, qui sua ipse commenta per superfluas curas timet aut placat. Nam illud quod sibi fingunt numen, omnia, quæ mortalibus accidunt, & fortuita appellamus, regere, & ex orantium votis disponere, aut potest, aut non potest. Si non potest, quid igitur facit? aut quo hæc inutilis Dea cui in suo regno nullum imperium? An præsidere humanis casibus illam dicas, quæ non eos præcipitare possit, non tenere, aut mutare? Nisi forte non satis fluere possent rerum hæc vices, & veluti naturæ temeritas, absque otiosa hac Dea, cui præter nomen atque invidiam nihil relinquunt. Cur denique aras illi statuimus? sortesque in hoc templo consulimus, prius nobis multo victimarum sumptu devinctas? Infelix superstitio est, si illic consumitur unde nihil metuas aut expectes. Sin putas ab ea ordinari casus humanos, qui alioquin errarent, & ex supplicum pietate distribui; jam Fortuna certe non est, modo hoc nomine cum vulgo intelligas Numen, quod res humanas non consilio sed imprudentia sinat evolvi. Ut te paucis absolvam; Venisti Fortunam exoraturus; illi fecisti, denique litavisti. An res tuas existimas commodius esse casuras, quam si Deam neglexisses? Si existimas, ergo Fortuna temeraria non est, quæ novit quibus indulgeri oporteat, nec inconsulte, sed ex merito sævit aut faver; Id est, non est illa Fortuna quam populus facit. Sin inutilia credis hæc sacra, cur supervacuo labore nihil profuturam pietatem his templis impendimus? At, inquires, non venimus eam sortem mutaturi quæ nostris rebus decreta est; sed tantum quæ sit ea fors accepturi oraculo. Si sic censes; certe fateris, jam Fortunam ergo scire quid te Dii mulctaturi sint, quid etiam adjuturi. Cui consequitur, nihil in Orbe temere, Diisque improvisum aut neglectum, contingere; Quod nec convenit cum populari illa Fortuna.

Vides ut Fortunam sustuli, hospes; non illam qui-

Q

dem

dem quam colo, sed quam imperiti constituunt, & quæ cum summa illa mente convenire non potest, quæ omnia suo arbitrio constituit, quæ naturam condidit, quæ rebus causas dedit, easque perpetuo abditissima ratione propagat. Neque enim, si ignorant in tempestate media nautæ, quis finis fluctibus, quis exitus vento, ideo Jovi certum non est, solvi ratem an servari statuerit. Ac ne dicas, frustra nos igitur supplicare Cælitibus; & si jam olim Numini certa sunt omnia quæ nobis eveniant, vanam fore, id quod futurum est, deprecantis orationem. Absit hæc in Deos contumelia, quos irritato aut ingrato labore nemo sibi conciliat. Quippe Jupiter, cum Orbi initium, & Naturæ leges daret, cum seriem rerum, causasque, & eventus inter se conneckeret, haud nescivit quid esses aliquando tua in eum pietate meriturus. Non sunt illi novæ hæ preces, quas hodie fundis, sed jam tum cognitæ, cum de Orbe, de humano genere, de te ipso statueret. Tua igitur pietate, tuisque virtutibus, mitescunt decreta; quæ tunc in te scripsisset, absque his votis forent, quorum in animo tuo religionem prævidit; Eadem ratione nec secura credat impietas nihil se sævitæ extorquere è Diis iratis. Nam hæc tela quæ facinorosis imminet, non parasset ultor Deus, nisi, quod nunc scelus patramur, jam tum futura turpitudine coëgisset ad has iras illius æquitatem.

Ea vis autem & scientia Jovis, quæ ventura omnia, & quicquid ignoramus, in conspectu liquida habet, est hoc quod Fortunæ nomine philosophi colimus; quia res illæ videntur nostræ cæcitati fortuitæ; licet Deo in numerato sint, sua nostraque voluntate præcognita. Ut igitur sapientiam Jovis Palladem dicimus; ut serenus aut pluvius varia nomina habet; Ita rerum illarum administrationem, quæ nobis arcanæ sunt, & suspensos animos tenent, Fortunam appellamus. Huic templum, huic signum statuimus, ut nos futura edoceat, molliatque rerum eventus, & in salutem nostram vota ad-

admittat; quæ si rite à nobis funduntur, jam olim valere, nosque juverunt, cum Natura rerum omnium causarumque semina atque legem acciperet. Hanc te, hospes, Fortunam venerari, huic gratias habere, æquissimum. Maximo, inquam, Jovi, qui consiliorum exitus, tibi hætenus incertos, extorum & sortium signis, promisit pulcherrimos. Nam si qua mihi fides est, litasti egregie. Vade securus; Vade Fortuna nostra, id est, Deorum summo, freius.

Prolixam philosophiam bis nauta interpellaverat, Arsidam monens, intempeltive cessare remigia. Is itaque Sacerdoti & operæ & sapientiæ gratias agens, adhuc nummos prodegit, quibus victima alia emeretur, castino sacrificio se suosque Fortunæ commendatura: &, deducente ad litus Antistite, intravit triremem. Commodis igitur ventis Latium superat; mox Etruscum stringit mare, cœnosis & insalubribus vadis ad litora effusum. Ligures inde erant, quorum sinus sulcatur; cum haud pauca navigia, adhuc tanquam nubeculæ aut extantia procul saxa, in conspectum venerunt. Postquam propius accessere, monuit gubernator, militarem speciem sibi videri; nisi forte piratica classis erat illam oram populatura. Nihil tutius quam ad terram, quamvis ignotam, navigare. Sed prærupti in litore montes obstabant; ad quos inter brevia non posset ratis accedere, neque, si accessisses, viam, qua enitereris, per prærupta offenderes. Dum ergo dubitant nautæ, hærentque in utriusque contemplatione periculi, jam eos emissæ triremes incluserant. Non deerat Arsidæ animus se ipsum vindicandi; Sed navigantium legem huic subinde timidi nautæ monstrabant; Imminere in defensione exitium. At dimissis antemnis si dederent navem, mitioris exitus spem offerri. Quippe si à legitimi exercitus militibus capiebantur, parum damni deditos manere; sin prædones illi erant, spoliis certe & facilitate esse placandos. Hæc nautæ remigesque Arsidæ memorabant. Qui cum tardius deditiōnem

annueret ; ipsi suo auspicio antennas deducunt , sublatis quoque remis opperientes venientium arbitrium. Ubi autem adversæ tiremes obnoxiam ratem sibi harpagine junxerunt , placide cœperunt explorare , qui homines aut unde navigarent. Omnia nautæ simpliciter retulerunt , se ex magna Græcia navigare Massiliam , ab externo homine conductos : Arsidamque monstrabant. At ille interrogatus cum perplexius responderet , scilicet quibus loqueretur ignarus , suspicionem hostilis animi fecit. Captus ergo , & in aliam navim delatus est , jussique , qui eum vexerant , cum navigio suo sequi. Nihil tamen ultra nocebant , id ipsum humaniter excusantes , quod cum veherent ad sui Præfeti colloquium. Haud procul prætoria navis extra remigum operam velis tumentibus veniebat ; in quam producto Arsidæ Dux militum occurrit , dataque dextra , Græcis verbis vetuit , ne quid durum expectaret : Sed ita est , inquit , ratio belli : Excutienda sunt omnia : Neque occupandi tantum hostes , sed plerunque etiam ex amicis ignotisve informamus consilia. Quod si ipse ad tuam navem ivissem , illic habita quæstione , nulla per me fuisset , si quo properas , mora. Arsidas in tantæ humanitatis sermone confidentiam cum sumpsisset , qua licuit cuncta professus est : se Siculum esse ; & in Galliam ad amicum ire dixit : Sperabatque se confestim dimittendum. Sed præfectus audito Sicilia nomine hæsit intentius ; sciscitatusque quid illi in Gallia commercii esset : Nolim , inquit , tibi durum videri , si hodie tibi cœnam , hospes , exhibeo. In Prætorio meo dormies , quanto omnes poterimus officio cultus. Magni Regis minister sum , qui cum exercitus robore haud procul insequitur. Huic ego cras te sistam. Nam amabit videre ex Sicilia venientem. Et forsitan erunt quæ ex te cognoscat. Humanissimum autem Principem vidisse , etiam in Fortunæ beneficiis numerabis. Noverat Arsidas non conducere negotio suo , ut frustra repugnaret. Hinc enim & suspectior esse poterat , & duriores habere custodiam. Ergo luben-

ti si-

ti simillimus, omne jus sui penes Præfectum esse respondit. Captum hominem, & maxime innocentem, nullius conspectum oportere defugere.

Post hæc utrimque verba, per varios sermones, in hilaritatis speciem vultus & animos coegerunt: hic, ne Arsidas timeret: ille, ne videretur averfari ejusmodi captivitatem. Multa igitur audiebant invicem, rogabantque: & benevolentia quæ simulationis fuerat, paulatim sincerius vera colloquendi voluptate utrumque perstrinxit: sic natura mortalium instituta ut liberalibus ingeniis sit facilis conciliatio. Et Arsidas quidem, licet captus atque à suo cursu tardatus, tamen quod in alio fecisset, in se factum haud ægre ignoscebat: præsertim in custodia humanissima non amplius unam noctem morari propemodum rogatus; Ipse vero Præfectus homini innocenti indulgebat, ut deinde amicus posset dimitti. Cum igitur ambo sederent in puppi, & aliqua de mari, ventisque, & triremium generibus essent loquuti, tandem Gobryas (ita Præfectus appellabatur) blande de Sicilia rebus & soli genio Arsidam percunctatur. Ille civilia strictim bella recensuit, armatum occisumque Lycogenem, senectutem Meleandri, & quæcunque absque Poliarchi mentione poterant dici. Nam solerter abstinebat hoc nomine, ne de eo cogeretur apud ignotum loqui. Delectatus Gobryas non ignobili narratione, & æquissimo exitu belli; cum deinde Arsidas rogaret nomen Regis, cujus conspectui servabatur, etiam cui regioni imperaret, & quid sibi vellet classis armata: paulum in se cogitatione seductus est; Nam & rependere hospiti vicem, & suæ etiam gentis casus referre gestiebat. Itaque, licet rara sunt, inquit, inter nos commercia, quæ nempe soli mercatores faciunt: de civilibus tamen malis quæ Siciliam vexavere, pleraque audiveramus. Sed mercium nulla celerius quam veritas navigatione corrumpitur. Multa incerta, multa illis contraria quæ nunc à te accepi, nobis fama attulerat. Neque vicissim dubito quin & ad vos nostræ gentis discrimi-

na, & veluti fata, aliquo rumore pervenerint; sed vel audacia narrantium vel ignoracione libata. Quod nisi te vererer longiori sermone conficere; non hæc modo quæ rogare exequerer; sed repetitis altius rebus, mei Regis cunabula, dignam historiis materiam, exponerem. Solicitavit Arsidam insignis narrationis materia: &, si Gobryæ vacaret, hæc se avidissime accepturum respondit. Et Gobryas: Audies ergo rem dignam vestrorum Græcorum ingeniis. Multa enim inter nos fortium hominum facta sunt, haud illis imparia quibus nobilitantur gentes, quæ literis ipsæ se celebrant. Sed sola sunt Druidum carmina, quibus rerum fortuna nostrarum perennet: Neque illa seu lignis seu ceris impressa sunt; Memoriam juvenutis commendantur; & ex cantantium ore virtutes majorum agnoscimus. Sed ne questibus onerem nostros mores; præstat, hospes, quando sic jubes, pronissam narrationem nunc aggredi.

Regnabat apud nos Britomandes, adhuc gratum gentibus nostris nomen; bello optimus, & artibus pacis. Interfatus Arsidas loquentem; Mihi Regem memoras prius, inquit, quam cui regioni imperaverit. Quamquam ex tuorum sermonibus vos Gallos esse conjicio. Recte mones, subjicit Gobryas. Maximam Gallici litoris oram, quæ inter Alpes Pyrenæosque montes mari alluitur, tenemus, Mediterranea versus porrecti in longum. Qua Rhodanus, & supra hunc Araris, nobiles amnes, pinguis campos intersecant, pars est Galliarum eximia. Lætus frugibus ager, & validissimo populo gravis. Obstupuit Arsidas ad Araris & Rhodani nomina, quæ gentilia Poliarcho flumina esse, Argenide docente cognoverat. Sed ut illum Gobryas vidit suspensio supercilio hærentem; Fortitan, inquit, jam quid parem intelligis, & hæc frustra apud scientem narravero. Dic enim; Ecquid in Sicilia auditum de regis nostræ rebus? Tum Arsidas; Imo, inquit, & plures in Galliis Reges esse accepimus; &, si quid de iis affertur, instar auræ vel nubeculæ

culæ est, quæ non ægre ignaros præterlabitur. Quippe antea pauci ultro citroque mercatores commebant; & hos ipsos nostrarum seditionum atrocitas exegit. Segnitia autem nostra est, quotquot Græcis ingeniis vivimus, ne diligentes vulgo simus in gentium factis quæ ad Septentrionem vergunt, nisi quando cum exercitu finibus vestris vos egredi fama est, & timetur publicæ libertati. Ne dubita igitur hoc, quicquid est, ignaro & cupido memorare. Et hæc ille dicebat; non omnino Gallicarum inscius rerum; sed ne Gobryas, quid is sciret nesciretve interrogando, à narrandi tenore deflecteret. Jam enim auditis Rhodani Ararisque nominibus, illam Galliarum historiam avidius, & tanquam rem suam agens, quætebat excipete.

Tanto igitur populo, inquit Gobryas, jure paterno Britomandes imperabat. Cui filius erat & ipse Britomandes appellatus; sed postquam evasit in virum, tot morbis conflictatus, ut animi vires continuus dolor absumeret. Duxit tamen uxorem ex cognatis feminis uram, cui satis haud dixerim plus ornamenti pudor muliebris dederit, an pietas, an digna fortiori sexu prudentia. Timandra appellatur. Britomande patre elato, tanquam iisdem satis nostra felicitas occubuisse, omnia in pectus sublapta sunt. Novo in Rege nihil paternum agnoscebamus, præter pietatem & nomen. Erat inter Proceres potentissimus Commindorix, nobilitate & opibus supra privatum; denique qualem modo narrabas fuisse Lycogenem. Is sub sene Britomande utcunque tanti Regis terrore coercitus fuerat. Apud filium vero prudentiæ & fortitudinis opinione adeo omnia potuit, ut illius nomine ipse regnaret; multum Timandra indignante; quæ ad patrios avitosque animos virum non cessabat impellere. Sed ille imbecilla lenitate ingenii, omnia uxoris consilia mox subdole exploranti Commindorigi credebat. Nos à prospera sorte dejecti cui senior Britomandes regionem assuefecerat, ad bustum illius, tanquam Herois, conveniebamus frequen-

tes;

tes ; specie pietatis ; re autem , de gentis nostræ more , illic captaturi oracula ; si qua fors , si qui Dii viam monstrarent ad Commindorigis perniciem. Hunc enim odissè in pietatis parte plurimis erat ; Maxime postquam regnandi cupiditate ardens natum ex Timandra puerum (proh facinus !) nutricis opera dictus est confecisse. Cur non eodem exitu raptæ Regina sit , haud facile scias : An venenum , atque insidias , suspiciosa diligentia ipsa vitaverit , an ille infra curam habuerit mulieris vitam. Supra omnia Deum cura id factum existimo ; qui tyrannos sæpissime excæcant , ut anxia & superstitiosa sævitia securitatem quærentes , vera & certa pericula non cognoscant , aut timeant.

Cum secundo Timandra ventrem ferret , miseræ proli timens , destinatæ prius ad mortem quam ingressa vitam esset , obstetricem , & matronarum sibi familiarium duas (quarum alteram haud pridem , eadem Regina conciliante , habebam uxorem) , mature ambire instituit. Ab his Regina flagitabat , ut , si marem peperisset , alieno fœtu supposito , legitimum furto subducerent. Illæ quandam ex agris matremfamilias , meæ uxori notissimam , in consilium allegant , quæ puerum alere posset ; Sicambre appellatur. Ea cum viro (nam & ipsius opera necessaria erat) Diis omnibus devincta rem habere secretam , à mea uxore , dum Regina pareret , in Aulam deducta est. Nullæ nisi ex consciis in cubiculum admittæ. Et Dii faverunt. Timandra marem enixa est ; puellamque regis cunis fraus muliercularum imposuit. Quem Regiæ tunc fuisse sensum existimas ? Pariendi angustia erant ; fœtum quem tot doloribus matres emunt , pro munere ducebat eripi sibi : & sæpe audiui ab ipsa , nihil formidolosius animum tetigisse , quam ne infantium vagitu , aut timiditate mulierum , proderentur consilia. Quanquam tamen & curis & morbo ægerriima erat , Sicambren , cui infantis inter tumultum asportandi provincia erat , submissa voce affata est : Per patrios Deos sine te exorari ut mihi fidelis sis ;

ne

ne, dum alios fallere studeo, ipsa intervertar prole mea. Nam quemcunque volueris, hunc me pro meo oportebit agnoscere. Ad hæc mulier; Dii, Regina, quos invocas, effecere, ne in cuiusquam potestate sit, tibi hac fraude quam times illudere. Adeo corpus infantis haud vulgari aut mutabili nota insigne est. Simul obtulit nudum; ostenditque paulo infra cervicis exitum tanquam spicæ figuram ardenti purpura expressam. Eadem species in crure dextero rubebar. Et causam feliciū macularum dederat ipsa mater: forte cum pedes in agro spatia-
retur, subito timore perterrita ad turbinis sonum, qui ingentis campi messem cedentibus spicis percurrerat. Timandra suavissimo pignori postquam osculum tulit; Fuge, inquit, mi pupe, regiæ paternæ periculum. Fuge, mi Astioristes (ita enim de atavi nomine appellari te volo). Dii faxint hos maturus ulciscaris, qui non sinunt tuam infantiam inter mea ubera esse securam. Iterum repetito osculo flevit; Statimque receptum infantem Sicambre obvolvitur fasciis: & postico ad id ante præparato, se ab Aula proripuit. Tum vero in humum collocata est illa, quam in regii sanguinis fortunam adoptabant, puellula: & vocatus ad sobolem agnoscendam Eritomandes, cum Comindorige intravit, sustulitque alienam prolem in sinum, affectu decepto; quam ubi commendavit nutricibus, solatusque puerperam est, Diis gratias habiturus ad templum discessit, illis quidem majori beneficio quam credebat obnoxius.

Sicambre, cui gnati fortunam Regina crediderat, mediocris sortis mulier erat; quia neque apud illustres satis infans latuisset, neque tenerrimo corpori in egena familia satis potuisset sperari subsidii. Illa conficiū maritum adduxerat (Cerovistus nomen est), cui haud procul regia tradidit sanctissimum pignus, & portare molliter rogavit. Huic misericordia, & spei magnitudo, satis alumnum commendabant. Igitur diversus ab uxore, ne quid familia suspicaretur, ad prædium suū iit. Agrum

enim satis amplum colebat ad Rhodani ripas, nulli oppido contiguum, & sanctitatem familiæ rustica simplicitate servaverat. Ubi domum pervenit, mentitus abjectum se infantem in silvæ vicinâ sustulisse; redeunti haud multo post uxori occurrit, coramque suis rogat, ut miserrimis labellis velit ubera admovere, nondum scilicet à filio ablatato arentia. At mulier, tanquam ignara fabulæ, cuncta anxie rogabat, qui parentes infanti, quod misero fatum, aut cur projectus esset vultu tam lepidi, nihilque in eo à ratione humani corporis errante natura. Is nihil se præterea scire finxit, quam quod in bivio silvæ, solis pastoribus aut venatorum studiis cognito, jacuerat vel inhumana vel misera positus manu. Suscepit inter hæc Sicambre vagientem; questusve & lacrymas dato lacte composuit.

Ita cunas regius fœtus, pro claritudine quidem generis exiguas, sed ut tempora erant, feliciter natus, ubi ingredi potuit atque fari, cœpit in aliam speciem crescere, quam quæ solet in ejusmodi patrum familias domibus videri. Vivax indoles erat, nec venustissimo corpori impar: Præcipue Cero-vistus, & Sicambre, conscientiæ & caritatis stimulis cuncta in eo mirabantur, impositoque à Regina nomine, quod multorum Principum fuerat, appellabant Astioristen. Sed Reginæ vix hæc tuto poterant nuntiari: quam ut plurimum semel in mense Sicambre ad conjugem meam veniens furtivi colloqui læticia reficiebat. Nam homines ruri assueti sæpius in Regia cerni timebant; à conscis quoque matronis identidem admoniti, ut quam maxime suspiciones vitarent.

Vertebatur septimus annus, cum Regina tenendi filii desiderio victa, me, quem suæ domui Præfectum fecerat, his verbis compellavit; Non meruisti, Gobrya, ut tuam fidem muliebri leviolem existimem. Conjugem tuam diu est quod summi arcani arbitram habeo: & silentio quod præstitit meis rebus primam hanc gratiam referam, quod conscientia

scientiæ etiam tuæ deponam meas curas, aperiam-
que pulcherrimum facinus, in quo tegendo mea &
Galliarum salus stat. Scisne, Gobrya, quid te jam
velim? Nihilne te uxor rerum nostrarum edocuit?
Ego præterquam quod rei expectatione eram ta-
ctus, adhuc simplicius vultum fingebam, ut inte-
gram accepti secreti gratiam sibi Regina habere me
crederet, & præterea ut fidem uxoris commenda-
rem; quæ utique neque rem ad me detulerat, ne-
que tamen in totum fefellerat conjicientem ali-
quid magnum agi. Tunc vero Regina non liberius
modo, sed & suavius, rem totam effata est; Qua
audita, nihil tam grande suspicatus, contremui;
& paulatim per narrationis seriem redeunte animo,
laudavi maternam pietatem, astumque utilem re-
gno, cui tyrannus imminebat. At illa; Nunc tenes
quo loco sit felicitas mea. Tot opibus, tot hono-
ribus culta, solatium quod privatæ matres habent
adhuc nescio. Servemus Diis volentibus, Gobrya,
hoc senectuti nostræ præsidium, hanc parricidæ
Commindorigi perniciem. Tantum Superi velint,
ut crescat avo quam patri similior, intelligo nihil
auspicatius ejus moribus esse. Vultum quidem ali-
quoties vidi; dum cum sua alumna in templis ex
composito producit. Quam autem miserum credis,
vix conspectum unicæ prolis tuto posse usurpare;
& penitus colloquia esse sublata? Tu fodes ad do-
mum in qua alitur proficiscere. Nam facile aliquid
in viæ causam effinxis. Voluptatem mihi debi-
tam tibi credo; eam ad me pro parte pervenisse ar-
bitratura, si te mandata suavitate expleveris. Mihi
deinde bona fide referes de indole pueri quod licebit
conjectare. Forte etiam cum Sicambre aliquid commi-
nisceris, quo eum sine suspitione possim perfuncto-
rie saltem amplecti.

His à Regina dictis, gratias, ut oportebat, egi,
quod in tantis arcanis mea præcipue opera uti vel-
let. Sponte eram à Commindorige aversus; & hac
tantæ factionis dulcedine facile pericula contem-
psi, quæ illa spes, & conscientia, afferebat. Igitur

postero mane egredior in agros, monstratamque à rusticis viam tenens, ad villam pervenio; Cujus ambitum postquam intravi; in area, qua rustica armamenta cum aratris jacebant, video puerorum aliquot chorum, inter se simplici temeritate ludentium. Propius ego accessi, si illo forte cœtu itineris mei causam offenderem. O hospes! Non auctore, non indice illic opus. Tot heroum scilicet stirpem satis efficax natura monstravit. Alii rustico vel puerili metu diffugiunt, aut timide, pectore toto averſi, me reflexis intuentur cervicibus. Restitit ille, nihil territus inassueti hominis vultu. Arcum habebat ætati & viribus parem, cui in terram staturo innixus, me opperiebatur. Firmus, & liberalis, totius corporis gestus. Sufflava cæsaries, & ipsa negligentia opinione melior. Sparsa enim non cervicibus tantum, sed per incensam ludendi impetu frontem jacebat. Oculus inter jubentis mulcentisque aciem; os, supercilium, genæ, qualia in Cupidinis signis aspicimus. Ego subita veneratione exhorui, & breviter Deos precatus, ut donis faverent, timui tanquam puero privatae fortis loqui. Sed ne scenam turbarem, ex equo tantum desilui, rogavi que quid parentes agerent, aut ipse valeret. Ille patrem cum familia ruri opus facere respondit, matrem vero domi esse; eamque se, si juberem, provocaturum. Facies vero, inquam, suavissime puer; &, nisi molestum est, ego te quoque ad fores comitabor. Ducere ergo cœpit: rogatusque per jocum in quas feras suo arcu uteretur; prorsus innocenti ingenio; Nondum, inquit, mihi lupos insectari cum nostro Sticho & Ambirino, pater concessit: In annum adhuc unum distulit operam meam; & multum tibi debeo, quisquis es, hospes, si numerum dierum mihi referas, qui annum constituunt. Jam enim aliquoties sensi, me, quia puer sum, nec spatia temporum novi, ejusmodi promissis esse frustratum. Risu ego plenissimus: Frustra, inquam, hoc rogas. Nam nec memoria tibi sufficiet tanto tempori observando, quantum à me destinari efflagitas,

gitas. Imo, refert, mihi dari calculos vellent numero dierum pares. Reponam in abdito; eximamque quotidie singulos; ut cum anno finiantur. Amplectebam animo puerilem solertiam. Vestigia autem ex composito premebam; ut diutius lepidissima contemplatione perfrueretur. Sed Sicambre, nescio unde admonita, esse aliquem qui suo filio colloqueretur, foras exiit; & ut tanto deposito timebat, vultu solitudine vario ad nos delata est.

Ut vero me agnovit, dubia adhuc an scirem cujus stirpis puero loquerer, aut quæ omnino fortuna mihi ad se viam præiisset, me recepit sub tecta, perplexe de causa itineris rogando, & quid mea conjux valeret. Sed postquam confedimus, risu inter dubia verba pendente: Multum est, inquam, quod de uxore mea querar, nisi in te recipis crimen, faterisque te magistra eam didicisse quam alta taciturnitate simulatio obeunda sit. Neutri quidem, quod jam pupum istum novi, habeo gratiam; quæ pervicaciter siluistis; sed ipsi Reginæ: cujus jussu vos inviso; tecum quoque exacturus, qua commodissime ratione ipsa implere avidum pectus eodem solatio possit. Nam quod aliquando in templis eum videt, parum est ad desiderium matris. Vult amplecti, vult loqui, mentem denique saltem semel satiare propiori dulcedine. Sicambrae facile fuit excusare silentium. Gratulata deinde est, quod Regina proficiente ad hoc secretum pervenissem. Denique haud unicam viam monstrabat, qua Astioristes ad matrem duceretur: Sed omnia suspiciosa erant, nec placebant ipsi auctori. Diu cunctati, nihil tutius habuimus, quam ut Sicambre, utpote sæpe apud conjugem meam visa, in agrum qui sub urbe mihi est, veniret cum puero; & Regina, in campis spatiata, umbram quæ in prædio meo læta est, optare se diceret; moxque in secreto conclavi non turbatos, non suspicionibus obnoxios amplexus daret Astioristæ suo.

Tempore igitur cum Sicambre constituto quo ad prædium meum veniret, rursus cum puero jo-

catu;

catus sum, varium specimen futurae mentis eliciens: Ulnis denique implicui meis tam gravi imperio (modo Dei æquo faverent) debitum Regem. Secundum hæc, à villa in proximum oppidum discessi. Illic exacta nocte redeo ad regiam. Timandra cum singula referrem, solum hoc grave erat, bidui adhuc moram promissæ felicitati intercessuram esse. Quo elapso, cum omnia processissent, venissetque Sicambre cum alumno, adfuit & Regina tam exiguo quam fas erat comitatu; & paulisper in hortis spaciata, velle se in conclavi acquiescere uxori meæ dixit. Ducitur ergo in thalamum secreto quod agebatur apertissimum, unde loquentis vox non excipi posset. Tum omnibus præter conscios, tanquam Regina somnum peteret, dilapsis; intromittitur ex vicino cubiculo fidissima Sicambre, applicitumque Reginae genibus filium tradit. Concesserat Regina ut adesset. Sed quæ vidi, quæque audiui, nullis verbis, nulla diligentia, digne retulerim. Adeo lætitia, pietas, dolor, flendique & amandi suavitas, omnem modum in Regina excesserat. Longo singultu vocem, & ceterorum affectuum impetum premens, tandem in puerum invadit: & pene ad utriusque pectoris livorem ligat amplexibus. Nec in uno habitu durans, nunc illum paulisper submovebat, quo vultum, oculosque, & totius corporis statum liberiori obtutu suspiceret; nunc subita vi amoris repetebat brachiorum vincula, & tot bonis quæ in puero mirabatur osculum dabat. Quasi sua essent hæc ipsa quæ cernebat in prole, jam timidior videbatur; jam, opinor, ultorem hunc destinans, incipiebat Commindorigeni præcipiti voto despicere. Rursus amor, ipso furto incitatus, festinanter sua felicitate fruebatur: simulque cogitatio recessuri mox gaudii insanientem cogebat in lamenta. Quid multis? Nemo nostrum tam altæ & miserandæ pietatis spectaculo non lacrymas dedit. Sed intererat nescire puerum quantus esset. Nam nec silentii fidem promittebat hæc ætas: & si illa immature emergerent, certa erat à tyrann-

tyranno perniciēs, Itaque inter blanditias, quas gnato Tymandra ingerebat, nulla verba adhibuit, quibus is sciter, vel Reginam eam esse, vel matrem. Sed percussus specie exultantis gementisque mulieris, inasuetis præterea osculis fatigatus, cum demique illacrymari omnes videret, aliquantulum flevit, & nescius cujus in amplexibus esset, eam tamen, veluti jubente natura, brevibus ulnis cinxit. Sed illorum simplicitas annorum, longæ curæ aut prudentiæ exors, facile ab ea intentione se subduxit, cultusque Reginæ, quales ante non viderat, cœpit puerili contemplatione lustrare. Lectuli præterea, & stragula; tum quicquid ornatus in cubiculo erat, omnia oculis illis nova, per singula euntem morabantur; Ut nos quoque, tam innocenti ludo in amorem & pietatem rapti, illius oculos atque gestus dulcissima imitatione sequeremur.

Dum his rebus abtipimur, interim hora effluxe-
rat, neque oportebat Reginæ comitatum aliquid nostra mora suspicari. At illa non avelli sustinebat à filio, donec spe reditura lætitiæ sibi imposuit, & ingenti suspirio concussa avertit se à puero, eumque abduci imperavit. Spes autem ea erat. Volebat me cum comitibus aliquot, mei tamen consilii ignaris, ad domum Sicambres pervenire, seu venationis specie, seu quid aliud videretur commodius, illicque Astioristæ indolem atque formam impense laudare; cum denique à parentibus palam petere, quem domi alerem inter urbanas disciplinas. Non enim eum agris videri aut solitudini natum. Oportebat deinde reluctatam aliquandiu cum viro Sicambren consentire. Post hæc puer adducendus in urbem tradendusque conjugī meæ erat, tanquam ad ministeria illam ætatem decentia Sic illius moribus eramus præfuturi, & ille non tumultuario aut brevi conspectu Reginam expleturus.

Sed illa, mi hospes, consilia atrocior fortuna pervertit. Vix enim ab eo colloquio triduum erat, cum Cerovistus ille Sicambres vir intravit nostrum limen vestibus scissis, omnibusque summi doloris indi-

indiciis funestus : Utque me vidit , nihil dissimulato planctu verberans utraque manu pectus , Dii , inquit , nos perditos , ô Gobrya , voluere. Astioristes nocturnis grassatoribus præda , an , aut ubi vivat , incertum est. Abvexit hunc proxima nocte armatorum violentia , qui spoliatis penatibus meis subjecere denique ignem. Neque nostra tantum recta hæc pestis consumpsit. Acta est præda ex vicino omni agro ; Et ego illi turbini superstes , non potui vestigia servare impiorum : quia celeriter trans Rhodanum aliquot scaphis delati sunt. Quid vero me facere , quove conferre , nunc auctor es ?

Hæc narrante Gobrya , penitus Arsidas , tanquam in cladis & jacturæ parte esset , expalluit ; indignum fuisse facinus proclamans , subindeque interrogans , an sic puer periisset. Quippe majora de eo expectabat , nec à negotiis quæ tunc curabat , aliena. At Gobryas ; Multo , inquit , frigidior ad nuntium illud fui , quam te nunc , hospes , video esse. Segnem tamen esse non sivit tumultuarii mali præcipitanda curatio. Itaque homini imperavi , ut inutilem gemitum paulisper supprimeret , mihi quicquid contigerat prolixius memoraturus. Auditis omnibus , varia animo versabam : unde prædones essent , consultone incidissent in puerum ; qua celeritate , qua manu persequendi ; denique an deferri ad Reginam hæc clades deberet. Sed hæc postea commodius narravero. Video enim ad cœnam tempus esse , quam corrumpi jam aliquoties ministri monuerunt. Atqui , refert Arsidas , hilarem convivam non habebis , nisi me ab hac sollicitudine absolvis , quo successu dolueris , quodve Reginæ supplicium de prædonibus datum. Paruit Gobryas flagitanti : raptimque edocuit , nihil se aut Reginam ad luctum aut diligentiam reliquisse ; quamvis & secreto gemebant , & prætextu alio quærebant in latrones. Ceterum rapto puero nihil in iis fuisse auxilii. Nam neque repertos qui eum abvexerant ; neque superfuisse vestigia quibus ipse ulterius quæ-
rere.

reretur. Ergo Reginam hoc quoque tunc facinus afflicpisse Commundorigi; ita meritis qui per scelera vivunt, ut non suorum modo facinorum, sed & interdum alienorum infamia laborent. Postea liquidius esse rescitum, prædones in Allobrogum montibus, quo minore invidia in alieno solo quam in patria peccarent, facta manu Rhodanum transivisse: spoliis deinde onustos, postquam in suam ripam relati sunt, divisim manubias agmen solvissè, ne multitudine proderentur. Ita periit scitissimus puer, inquit, & propemodum in amissi desiderio mater.

Adhuc confusior Arsidas; Videor, inquit, magni ædificii apparatus somnio conspexisse: quod postquam artificum manibus crevit, marmoribus & picturis insigne, uno hominum me à somno excitantium plausu perierit. Sic posteaquam puerum servavisti, postquam perduxisti ad annos quibus promitteret se non frustra servatum, subito eximis nobis. Sub hæc verba, asperius intra se indignatus, ridebat tacite imprudentiam Gobryæ, qui tot verbis tantam scenam apparasset, in qua nihil deinde ageretur. Nec Gobryam latuit hominem esse commotum. Itaque ut hospiti vultum restitueret; Si hilariter, inquit, cœnas, reducam deinde puerum, matrique sistam incolumem. Mutatus ad hæc verba est Arsidas; qui altiori spe, quam Gobryas credebat, rei exitum felicem optaverat. Cum vero se ad mensam componerent, excusavit hospiti Gobryas, quod in medio lectulo accumbere juberet ex Druidis unum. Ita Gallorum religionem ferre, ut hoc hominum genus sive in scenis, sive in conviviis, honoratissima occuper. Supra hunc vatem Arsidas; infimo Gobryas loco actubuit. Cœnantibus multus sermo de Druidis fuit: dubitante Gobrya, utrum plus Arsidas scire, an narrare vates veller. Qui ubi se non in Gallicis modo sacris regnare, sed disceptatores litium esse, totamque ab suis præceptis juventutem pendere memoravit; magnam quoque apud se poëtas, tanquam divinisimæ artis curam

curam esse, lentis & grandibus verbis monstravit: in eo sermone diutius hærens, ut aliquid rogaretur recitare. Quod ut Arsidas sensit, coëgitque volentem, retulit ille versus, à se non pridem, ut aiebat, constructos; quibus Deorum æquitas celebrabatur, qui diu lædi se passi, tandem ex dignitate deserviunt.

*O fontes anima, quarum vesana laceffunt
Facta diu Superos; lentum ne spernite Numen,
Ne, misera, tardoque graves examine pænas,
Sera licet sint tela Jovi, nec protinus omne
Ad scelus armato turbet sua sidera nimbo:
At vigili stat mente memor; pænaeque mercentur
Annumerat Nemesis justa Themus ardua cura.
Hinc lethi innumera facies, & funere peior
Mens ægra, atque alta divulso in pectore dira.
Hinc nulla fluviū ripa; & vittricibus undis
Spumeus in medias Triton venit altior urbes.
Quid memorem versis exutos messibus agros,
Ventorum seu vulsit hyems, siue agmine sardo
Densus aper strictu effodit pabula rostru?
Quid cum sava lues circum tabentibus auris
Inspirat celere; per membra furentia mortes?
Aut pater Armipotens mediis incendia fundis
Gentibus, & saturas restinguit sanguine flammæ?
His Superum vindicta modis (ne tarda queramus
Supplicia, & faciles violari crimine Divos),
In meritis savit gentes, & secula cunctis
Exhaurit fati. At nos miserabile vulgus,
Ignari qua tela sonent, cur turbidus æther
Æstuet, unde anni fragiles, & rara senectus,
Naturam, & cassi damnamus corporis artus,
Fortanaque vices. Nihil heu Natura, nec artes
Peccavere Deum! Sed nos cunctantia fata
Ursimus, & cacas peccando incendimus iras.*

Coena, ut bellum & maria ferebant, eleganter exhibita; Tempus est, ait Arsidas, scrutari omnia trans Rhodanum; & ex latebris Principem veterum eximere. Tum Gobryas; Strenue factum à nobis; & tunc omnia frustra cesserunt. Quatuor totos annos animum deflevimus. Quinto anno ne-

cessa.

cessarium in Allobrogas bellum fuit; quod de finibus disceptarent, imminerentque felici vicinæ. Parum interest illius belli casus te scire; præsertim quæ tumultuariis & obscuris manibus gessimus. Una fuit acies iusta, qua profligati Allobroges, castris quoque exuti sunt. Noster exercitus, dives præda, vix captivos capiebat, vix spolia; torquibus armillisque ex auro (ut mos Gallorum est) in illa strage innumeris. Tres fuerant Allobrogum Reges prælio illo fusi: Inter quos fama & dignitate præcipuus Anercestus appellabatur: Cujus tentorium dum victores despoliant, quidam miles in illius vestibulo adolescentulum egregiæ venustatis conspicatus, cetera præda neglecta, eum habere concupiit. Is majoribus quam pro ætate spiritibus gæsa quassabat, abnuebatque se vivum capi posse. Nec violare tenerum corpus miles sustinuit; sed sodale advocato circuivit pugnacis pueri terga. Ita vix demum lacertis occupatis, à frendentis manibus tela excussa sunt. Videbantur indignæ vinculis manus, & fraus ab liberali indole timeri vix poterat. Si itaque promitteret non fugere, pollicentur, nullis servitutis notis astictum, comiti quam captivo similior, secum iturum. Is vultu tanta clade non dejecto, haud se Diis repugnaturum dixit, quibus sua captivitas placuisset; nec secius fidem quam antea libertatem culturum.

Non sine numine Deum fuit, quod tantopere militibus puer placuit. Abvexere jam volentem: & invidiam timentes, non à multis eum conspici passi, jam non procul urbe regia aberant, cum in me inciderunt. Si qua fides, stupui in adolescentuli vultu; illosque avidissime percunctatus (nam nec mihi erant ignoti) unde hæc præda, & an venalis esset; Retulere, hunc se inter captivos eximium, Commindorigi donum servare. Credo veritos ne illum mihi deposcerem, objecisse Commindorigis nomen. Scis Gallorum sagu'a totum corpus non tegere. Itaque, dum intentius in ejus contemplatione hæreo, & Dii nescio quid animo meo grande

magis

magis magisque subjiciunt, forte flexit ille cervicem, meque momento temporis nimio gaudio imparem propemodum confecit. Nam quid loquar felicitate illa dignum? Prodidit, mi hospes, regii sanguinis notas, illam, inquam, naturalis purpuræ spicam, quam in Reginæ filio, ut antea monui, facta expresserant. Loqui non poteram in imperu exundantis lætitiæ. Sudor quoque, & subita vestigiorum infirmitas, adhuc dubia & anxia vota pulsabat. Tum præfides gentis Deos tacite veneratus, ut adessent spei tantæ; Egregium mehercule munus, inquam, Commindorigi invenistis. Sed videte, Commilitones, num Reginæ non aptius tradi possit. Adhuc ætas est non turpis gynæceo; memorque aliquando per quos Dominæ fuerit traditus, fortasse deinde vos provehet. Nam & Commindorigi hunc si datis, tamen ad Reginam perveniet; Commindorige hanc muneris gratiam apud illam occupante; quæ jam vestra, si sapitis, erit. Milites pauca inter se colloquuti, agunt gratias quod eos consilio juvissem: cupere quoque se mea opera intromitti ad Reginam. At ego non id tantum in me recipio, sed carissimæ prædæ timens, avidus quoque certiora cognoscendi ex puero, eos ad cœnam voco.

Postquam domum pervenimus, leniter adolescentulum cœpi affari, & rogare quod ei nomen esset. At ille, se Scordanem in prima captivitate appellatum, in ista secunda adhuc nescire, quod sibi domini nomen imponerent, Tu igitur, inquam, jam antea semel captus? Certe, subjicit ille. Unde autem, mi puer? & quod tibi primum nomen? Ex ædibus patris, ait, obscure memini me, adhuc imbecillem, armatorum violentia fuisse direptum. Nec quid ultra memini, nisi nos ruri habitavisse, & me Astioristem à matre nuncupatum. Sed Rex Aneroestus dono eorum qui me rapuerant, deinde habuit: inter ejus liberos, pene haud dispari cultu vel gratia, pulcherrime aliquot annos egi. Voluit quoque in rudimentum militiæ, ut bellum hoc vide-

viderem ; in quo, heu ! & quid illo actum sit nescio ; & ego jam alia fata , ac, ut opinor , viliora , exorsus sum. Sub hæc verba dolore animi turbatus est. Sed ego jam certus negotii ; adoratis Numinibus, in quæ potius , quam Fortunam , referebam rerum seriem : Nihil, inquam , ô puer , in te Diî peccavere : neque fatis Ingratus sis , quæ te in Reginæ familiam asserere tot casibus laboraverunt. Magnæ felicitati servatus es, puer.

Impotens lætitiæ eram ; & nocte inter maximæ spei omniumque bonorum inquietas imagines ducta , militibus significo , me ad Reginam ire , illis aditum impetraturum. Cultum solito nitidiorem assumpseram , coronamque habebam , tanquam sacra Diis facturum ; vultus præterea erat inter gaudii sensum porrectior ; quæ omnia recentis victoriæ excusabat hilaritas. Inde hoc habitu cum Reginam salutassém , paululum fallere constitui , nec à principio lætitiæ totam dare. Igitur , Ne mirere, Domina, inquam, hanc animi insolentem lætitiæ. Diî arcana vi somnii ita me impulere. Forsitan superstitiosum appellabis. Sed adeo certa fuit quæ dormientem egit imago , ut nec somniis illam annumerem. Ne amplius dissimulem , vices tuas jam gaudeo. Ita tibi felicem hunc diem portendi , monstravit Mercurius credo , aut si quis est alius Deorum nuntius qui venturarum specie rerum summos mortalium erudiat. Tum Regina ; Quinam autem , Gobrya , hi gaudii montes ? aut verius quid insanis ? Videbam , subjicio , sub auroram , cum purioribus somniis tempus est , honestissimæ puerum frontis , his me verbis compellantem , Vade ad Reginam , Gobrya. Nuntiabis me ad illam adventare. Tamdiu expetiturum hodie securissima ratione conspiciet. Quis tu autem es ? inquam. Nam neque vultu isto ac genio inter te & ullam Deorum prolem disconvenit. At ille iratior ; Adeone Astioristem ignoras , ut nomenclatore opus sit ? Non novisti Timandræ filium , Principem tuum ? Illico loquentem agnovi ; cumque vano conatu niterer ad ample-

amplexus, excitavit animi impetus membra, & per ingraticissimam vigiliam puerum amisi. Divinum fuisse præfagium, Domina, illinc intelliges, quod tanquam cogentibus Superis, de eventu nec ambigo. Tenebis hodie Astioristem tuum. Regina his auditis demisit in pectus anxium vultum, rursusque se erigens, adeo nihil latum ostendit, ut jam pœniteret me fabulæ. Quid tu me, inquit, rapis in dolorum memoriam? Aut hæc fortuiti soporis delira species fuit; aut si quid simplicius Dii significant, vita hodie defungar, amplectarque inter manes filii umbram. Imo, Domina, inquam, nisi mea promissa processerint, vel multato exilio, vel, quod omnium ultimum, odisse me velis. Ibo ad templum, agamque cum Superis ut promissa repræsentent.

Tanta alacritate coëgi ut speraret; protinusque digressus, pro templo ac Diis meam domum habui, unde felicitatem expromerem. Milites ergo cum munere suo in vestibulo regio constituo; per Præfectum regis custodiæ, familiarem quidem meum, ceterum rei quæ agebatur ignarum, paulo post introducendos ad Reginam. Ad quam interim redeo; teneoque silentium; si quid forte ipsa prior inciperet. Constabat esse commotam. Nam interdum ambulabat præter solitam vestigiorum mensuram; interdum residentem acerrimæ cogitationes figebant; in me denique sæpissime inuebatur; Cum ecce Prætorianorum dux, ut rogatus à me erat, intravit, monuitque, adolescentulum de præda venustissimum adesse, quem duo milites munus Reginæ adduxerant. Perturbatus Timandræ animus, nondum fata, quamquam sese jam explicantia, capiebat. Nec quid majus suspicata, milites jussit admitteri. At vero ubi cum munere fuerunt in conspectu, suavissime hospes; stupore & affectu crescente per gradus, ut correpta, ut possessa dirigit! Spes, quam feceram, vix passa est, ut audiret suum munus commendantes: sed ultro, periculoso & temerario impetu, inspexit in pueri cervicem, agnitoque

que natalium signo , ut confusam mentem tegetet , aliquamdiu pallam in vultum duxit ; quasi oculis male esset. Obfirmata deinde , os rexit. Tandemque militibus post promissa & gratias dimissis , mihi secreto his verbis blandita est: O præstigator ! vigilans scilicet somniaveras ! & quæ vera sciebas , quo differres gaudia mea , referebas in soporis vanitatem ! Scis quo modo te ulciscar ? Tardiora præmia erunt , quæ , fateor , debeo tibi summa. Referes postea , qua ratione in puerum incideris. Nunc illum accipe ; & tanquam ad nostra obsequia instituendum ale. Disciplinis tenerum imbuemus , quæ summam sortem decent. Sine suspitione interim illius aspectu & colloquiis fruar.

Post arcana hæc verba , mihi publice puerum tradit , quem Scordanem appellabamus. Ipsa , quo solutius lætaretur , in secretum secedit. Militibus autem præmia cum fide persolvimus : regia quidem , sed non tamen invidiosa , aut paria dono. Ecce autem in illo sereno non temnendam vim subitæ tempestatis. Rex Aneroeustus , missis ad nos præconibus , nuntiabat ; Si quis suavissimum puerum , sibi que inter filios numeratum , reddere vellet , tantilli capitis pretium talenta centum fore. Pertinuimus ad illius importunam benignitatem. Nam qua invidia aut suspitione hunc Regina servaret , quem tam cari suus patronus licitabatur ? Saltem barbaræ crudelitatis videretur , & hoc gaudium senti , & tot bona puero invidere. An cessaturus denique esset ipse Scordanes , si ad vires fugiendi adolevisset ; aut aliis centum talenta quæsituris non se quoque ad furtum præbiturus ? Dum hæc timeamus , & nec placet cum Aneroeusto pacisci , nec honeste retineri puer potest ; Fortuna Aneroeusto infesta illico nobis favit. In eum siquidem sui cives insurgunt. Subitum bellum fuit ; exituque cruento in acie ceciderunt filii Aneroeusti , quos duos spei eximie habebat. Ipsum (quanquam non repertum cadaver est) illa strage occubuisse crediderim. Et tum quidem qui eum dejecerant , regnum illius tyranni-

rannico ambitu ad se traxere. Vix tantam Ane-
roesti cladem Scordanes vivus tulit. Tanta illi pie-
tatis, suæque jacturæ, supra ætatem cognitio erat.
Tamen mora, & (quis puerum crederet?) argu-
mentis, demulsumus. Ita redditus sibi, nobisque
servatus, expectatione celerius, omnem sui admi-
ratione ordinem, omnem ætatem, in regia comple-
vit. Seu equitandum, seu tela mittenda, seu ductus
in pariete orbis sagittas expectabat, statim æquali-
bus major. tantus denique erat cui possent magistri
invidere. Nec superba, aut pervicax naturæ felicitas.
Amabant omnes vinci, quia prius neminem ulla ar-
te quam humanitate & obsequio superabat. Nihil in
colloquendo urbanus. Cunctis cedere, ambire uni-
versos, fecundissimus salibus, quos, ne læderentur
ceteri, in se primum experiebatur. Adolescebant præ-
terea vires, quas durabat lucta & palo, cursu quo-
que & venatu, domandisque jugalibus; multa præ-
terea insomnia, parco victu, & tempestatibus anni
totius, ipso usu, valetudini suæ conciliatis. Avi de-
nique sui (quod ego & Regina præcipue apud nos
gaudebamus) exhibebat non indolem tantum, sed
vocem & gestus.

Haud multo plus sedecim annis vixerat, cum
animum illi ac vires maturavisse visa sunt fata, ne
omnes periremus. Quippe Commindorigem ex ni-
mia copia fastidium ceperat nostri obsequii. Ultra
bonorum patientiam sæviebat, scelere diuturno au-
dacior, expertusque quam inulte Britomandes de-
spici posset. Ad extremum, nomen regium haud
obscure optabat, clientum suorum vocibus in hac
ambitione frequentibus, ut dicerent, languescens
sub Britomande imperium à strenuo homine exci-
tandum. Plus regnum Commindorigi debitum,
quam Commindorigem regno, si id ei placeret au-
spicari. Parum interesse Britomandis, ad regia mu-
nia inepti, ac præterea virili prole carentis, quo no-
mine appelletur. Commindorigem non solum ex
prima nobilitate, sed præterea virum esse. Jamque
haud procul ab exitu erant furiosa consilia. Dice-
batur

batur tyrannus agitare, quo tutissime munimento Rex cum sua Timandra teneretur, quæ ad eorum victum vestigalia relinquenda, quis utrique comitatus, quæve custodia. Adeo denique despexerat jacentem Britomandem, ut perplexe auderet sciscitari, an relinquere ultro posset tam grave & molestum negotiis regium nomen. Quippe ratus, multum sibi decessurum invidiæ, si id à volente impetravisset. Laceratus indignissima voce Rex, tunc quidem tenuit iram; sed deslere deinde apud Timandram fortunas suas cœpit. Illa nihil cunctandum existimans, &, si fata obstabant, saltem fortiter pereundum; Habeo, inquit, quo te ab impio hoste vindicem, carissime conjux. Sed timeo ne me felicitate tua destituas, detegētisque apud inimicos machinis, mecum quoque te obruas. At Rex Diis superis Manibusque invocatis confirmat, se non tantum silentio, sed etiam auctoritate accessurum Timandræ consiliis. Agnoscere miseram mentem quantum ante peccaverit; sed injuriæ cladisque quæ instabat, jam fortiores esse.

Timandra his verbis lætissima; Si fidem servas, ait, die crastina vel victores dignitatem asseremus, vel reges moriemur. Ceterum nemini ipsa in illam noctem communicavit consilium; nisi quod fidissimos aliquot admonuit, ut ad se sub auroram convenirent. Mili autem non tantum adesse, sed alumnum adducere præcepit, vultu adeo extra ægritudinem ficto, ut nihil insolens aut turbulentum conjicerem. Tunc Commindorix venationi operam dabat, tertio ab urbe milliari; ante biduum profectus in regiam domum, ubi saltus & feræ solis Principibus servatæ sunt. Prima igitur luce coimus ad regiam, ut erat imperatum. Sedecim non amplius eramus; quos ipsa ante Regem constituit, omnes ex numero Optimatum, & Commindorix vel publice, vel privatim, inimicos. Cumque alumnum meum propius jussisset accedere, ita ad Regem loquuta est. Adhuc incerta sum, Domine, an tuo judicio crimen sit, quod tanquam egregium

R

facinus

facinus professura advenio. Celavi te enim felicitatem tuam, ut ea securior tibi esset. Nam hostes crescentem sustulissent, quæ matura nunc eosdem perverteret. Ignosce igitur quod tamdiu silentio meo factum est ut nescires quantum Diis debeamus. Et, ut rem paucis aperiâ, desine, isto adolescente vivo, te liberis orbem credere qui patrio ritu in sceptrum succedant. Nam per Deos Deasque quotquot appellari fas à me est; hic est filius tuus; hunc ignaro tibi peperî, mentita puellam ex me natam, quam, paucis mensibus quibus vixit, de meo nomine Timandram appellavisti. Simulandi causa fuit, ne in illum Commindorigis impietas aliqua arte sæviret. Ceterum quamquam grave est præsentem laudare; dicam tamen quod non potest fateri, assurrexisse eum in indolem dignam majoribus, & Deos sua cura prolixius, quam optare ausa essem, meum consilium asseruisse. Quippe nascenti penates, rustici quidem, sed fidi, contigerunt. Ita infans delitescere atque ali commodissime potuit. Crescentem seu prædonum vis, seu potius benigniorum mens Cælitum, deduxit ad externi Principis aulam, in qua sine suspitione assuevit elementis negotiosæ & exercitiæ vitæ. Hinc à Diis specie prædæ nobis redditus, ita consummavit pueritiam, ita viriles annos exorsus est, ut utilis esse possit incipiat nunc, cum tolerabilis Commindorix desit esse; qui premendus est, ô Rex, aut accipiendus in dominum. Quantum enim à captivitate abes? Quid aliud expectamus quam vincula? Age potius, carissime conjux, ulciscere una hora tot annorum audaciam. Quod si te patientiæ consuetudine despicias, at regnum avitum huic soboli tuæ serva: Procerum etiam miserere, quos hic vides. Nemo enim illorum est, qui, quoniam pro majestate tua sterit, non debeat aut mortem, aut ea contumeliam graviolem, expectare à tyranno. Noli tuam dignitatem, conjugem, prolem, & tot fidissimorum salutem, nunc prodere. Nec de mea fide dubites; quasi novandis rebus hunc falso sanguini regio ascribam. En collo, en cruri

cruri extremo certissimas notas, tanquam factorum sigilla, quibus vario discrimine amissus repercutitque me & illos qui conscii mecum erant non fefellit. Sed præterea ejusmodi sunt tempora, ut, etiamsi hæc commenta à me essent, debeas commoda fraude uti. Interverte tuum hostem, nullis facilius artibus quam hac novitate domabilem. Paræ pace de hujus natalibus maturius habebis quæstionem. Nunc si quod est esse non credis; at tua interest ut credere fingas. Versa deinde ad filium; O mi Astioriste, inquit (ita enim nascentem appellavimus), liceat nunc te tandem bona fide amplecti. Mignate, tot mihi lacrymarum, tot votorum materia. Da frontem, da ora ad osculum. Nunc primum & te nasci, & me matrem esse existimo.

Sic loquente Regina, omnes præter me obstupuerant. Solus enim sciebam vera esse quæ illa referebat. Sed nec in totum ab admiratione aberam, quod adeo improvise mihi consilio rem ad Regem detulisset. Ceterum ex omnium ore constabat quam hoc novum mentibus esset. Rapta voce, vultuumque constantia, in se mutuo intuebantur. Deinde hi Deos vocabant, alii mittebant lacrymas, aut sublati in altum manibus taciti mirabantur fortunæ ingenium. Ita enim Regina vixerat, ne quis fraudem ab ea metueret. Nemo alius tamen ipso Rege, & Astioriste, mutatus est. Rex gaudio ceterisque affectibus amens, non loqui, non moveri. Inspiciebat nunc in conjugem, cui longæ fidei experientia credebat; nunc in filium, & ipsum non minima perturbatione attonitum. cum enim in illius collum Regina invaderet, non ausus negare amplexus, non offerre, incertus contremuit. Sed Regina lacrymis in conjugis vultu visis audacior; Patiaris, carissime conjux, inquit, hunc recipi ad genua tua, aut si jam te patrem sentis, prior quoque porrige manum. At Rex; Non me adeo, fidissima conjux, inimici Dii agunt, ut hanc stirpem repudiem, virtutibus mehercule atque fama quantumcunque regio generi ingens decus allaturam.

R 2

.Equi-

Equidem sanctitate & prudentia tua fretus, non dubito quin ex me sit genitus. Quod si tamen ipsa deciperis, si quod non est esse existimas; nihil minus hunc filium mihi volo; ut, si non vincula naturæ intercedunt, saltem adoptione me faciat patrem. Simul in procumbentem toto pectore se demisit. Clarissimus juvenis, & omni virtutis experimento notabilis, pridem omnium corda sibi devinxerat. Igitur eorum qui aderant favorem nulla tantæ felicitatis invidia corruptit. Jam tanquam dominum intuebantur. Jam osculum manui vestique ferebant; etiam seniores revocabant ad avum Britomandem memoriam; & tum vere, tum illudente oculos pietate, plurima ex vultu illius Naturam in nepotem transfuisse monstrabant. Rex denique ab uxore quærere cœpit omnem Deorum rationem qua servatus filius sibi esset. Sed Timandra; Minus occupatæ lætitiæ, inquit, erit illa narratio. Nunc à jugulis nostris depellamus perniciem. Quamdiu Commindorix viveret, nec Reges esse nos, nec propemodum homines credam. Quo animo puras superbissimum hominem accepturum hoc tuæ familiæ incrementum? Sed frustra, si me audis, scævierit. Populi & militum animos subita nec difficili arte occupa. O si te sinneret valetudo ad illos procedere; si coram facere raptis rebus auspiciū! At ille; Possum ire, domina, possum: Et nisi aliud consulitis, placet populum in regiæ vestibulum ad concionem vocari. Hoc erat, inquit Regina, quod optabam. Præcipianda sunt omnia, priusquam aliquid admonitus Commindorix turbet.

Præcones igitur tota urbe celeriter dimittit, qui populum ad concionem urgerent, quam Rex esset habiturus. Omnibus illi videbantur insanire. Nam quis crederet, Regem qui tot annis publico abstinerat, repente prodire ad populum, ac etiam orare? Quid insolens, quid subitum contigisset? Monstra hæc singulis erant, mutuoque ignari, ut in incertis sit, rogabant docebantque. Sustinuere aliqui

aliqui dicere, abdicaturum in ipsa concione majestatem. hoc ultimum munus regis potestatis usurpare. Erecta omnium studia erant, fervebantque coeuntium turbæ. Prætoriani milites, & ipsi acciti, per centurias & signa constiterant. Sublimem inter hæc locum, instar scenæ, diligentissime excitamus. Ad quem postquam Britomandes Proceribus medius est progressus, & resedit cum Timandra in suggestu, sibi que proximum statuit Astioristem; variæ in populo voces fuerunt. Hi ad Regis conspectum lacrymabantur: quærebant alii quid subitæ dignitatis apud Regem externo juveni accessisset. Sæpe denique imperato silentio Britomandes dicere exorsus est: Diis gratias haberi tam à se quam populo, æquum esse, quod sibi filium, regnoque heredem reddidissent. Hunc juvenem, quem prope se collocatum cernerent, Regis partum esse. Sed hostium metu cum natus est esse celatum, educumque ut privatæ fortis infantem: deinde diversitate factorum amissum ac receptum. Se illo primum die agnovisse eam stirpem, nec quicquam distulisse quin gaudium populo daret quod esse publicum oportebat. Ac ut gemina omnibus læticia esset, se militibus quidem donativum promittere: oppida vero & portus triente tributorum & vectigalium levare. Fidem modo exhiberent viris dignam, adessentque Cælitum coeptis, qui tam eximie Galliæ faverant. Astioristes deinde, Rege jubente, populo militibusque loquutus est. Cratus antea omnibus fuerat; & tunc auspiciatissimæ formæ sublimius aliquid accessisse videbatur. Is iterum donativo in crastinum promissio milites suos fecit; Populo, quem vectigalium minuendorum pollicitatio jam mulcebat (ea enim atrociter Commindorix & sub invidia Regis intenderat), adhuc congiarium & epulum promittit.

Tam novis & arduis rebus, ad trahendas vulgimentes, magno momento fuere Optimates; qui cum Rege & Astioriste constiterant; hi firmiter provinciarum rectores, alii Præfecti mili-

tiæ: propemodum autem clarissimis stirpibus nati. Itaque multitudo cælum acclamationibus implevit; miles armis concrepuit; facile & subito impetu, ut vulgi sunt studia, universa concio consensit huic fortunæ. Soli Commindorigis clientes, tanquam in patroni exitio, marcebant; aut, illius freti potentia, tacite minabantur, hæc omnia eo absente audentibus. Sed multitudine impares erant; quæ tunc quidem extra periculum fortis, mox subito terrore dejecta est. Quippe Commindorix sub hos motus urbem intravit, aliquid insolens agi per suorum quosdam admonitus; qui ad eum decurrerunt, ubi primum vulgatum est concionem à Rege provocari. Is ut in venatico habitu erat, præcipitatione & iracundia calens, postquam vidit populum coisse, & eminere in folio Britomandem, nondum gnarus quid ageretur, sed tanquam supercilio fatis omnia compressurus, conscendit ad Regem. Nemo eunti obstabat, diuturna tyrannide non in odium magis, quam reverentiam & metum, crescente. Ergo per cuneos populi, jam muti, timentisque peccasse, ultro exceptus est. Manu venabulum tenebat, ferrum erat ad latus. Pauci ex domesticis, ut festinatio fuerat, comitabantur, nostris sparis maxime armati. Jamque ad sublimem contabulationem pervenerat, in qua Regem pauci Proceres circumstabant: Illiusque gradibus tumultuarie superatis; Quæ, inquit, hæc insolentia rerum est? aut quis Regi & reipublicæ, me absente, per seditiosos conventus illiusit? Expalluerant omnes ipsa parendi timendique consuetudine. Et parum videbatur in Rege opis esse. Solus Astioristes intrepidus stetit, processuque mox obviam, & leviter manu repulsum, ponere tela jussit, & ad Regem quem in folio conspiciebat, ire modestius. Commindorix, aliquem id contra se ausum, acerrima indignatione permotus est; celerique consilio, ne impune hoc esset, contorsit in Astioristæ ora venabulum; quod ipsius declinatione vitatum, delatumque ad prætorianorum phalan-

langem,

langem, peccavit in milite. Ensem deinde ex vagina uterque diripuit.

Memorabilius forte spectaculum, hospes, nostra ætas non edidit; quod te nunc etiam oblectet, finge animo rerum speciem qualis hæc erat. Quicquid spatii circa regiam fuit, milites populusque (& ipse de Gallicorum conventuum more armatus) late stipaverat. Scenam illam quæ Regis solium ferebat, accersiti à Timandra Optimates conscenderant. Rex altior cum conjuge sedebat in suggestu. Nemo tamen, ubi Astioristæ & Commindorigis enses fulserunt, aut accendere pugnam aut prohibere sustinuit. Tanquam aliquo fatali torpore omnes inhorruissent, undique silentium fuit. oculis membrisque in hoc unum certamen compositis. Ex illius enim eventu suam quisque fortunam expectabat; & ceu suos funderetur illis ensibus sanguis, sic quisque dolebant, aut volebant. Deos etiam arbitros pugnae plerique adesse cogitabant. Judicarent illi de lite, id est, de Astioristæ natalibus. Si non fabulosæ vanitatis mendacio assereretur in sceptrum, non commissuros Cælitæ, ut per tanta servatus prodigia in debitæ felicitatis limine caderet. Ipsa quoque pugnantium species intimos affectus ciebat, & multorum animos trahebat in partes. Nam Commindorix mensuram mortalium prope excesserat: validissimi erant artus; & proceritati non impares; trux vultus; integra adhuc ætas; virium, animorum, militarisque & athleticæ artis ingens opinio. Contra in Astioriste vivida quidem, sed tenera adhuc ætas, non altius quam hostis sui humeros staturam promovebat: Vultus, quamquam tunc minis asper, qui virginis esse posset; liberale vestigium; nec quicquam in eo timeri dignius quam amari. Et hinc misericordia apud bonos, quod cum experto & toties victore progrediretur. Ceterum paria arma erant, ensis utrique. Nec dubitaverat Commindorix ipso impetu juvenem proteri posse. Itaque spernentis vicinior tanquam ad facilem ruebat victoriam.

Sed postquam adverso mucrone depulsus est iētus quem alte paraverat, & Astioristæ gladium ægre à jugulo removit; tunc vero diligentius in illum coepit inspicere, & ut in justo discrimine se tueri. Jamque ensis utriusque vanos in iētus bis terque ceciderat, cum tandem Astioristes prior vulnus accepit in capite, qua in supremam frontem capillitium excurrit. Tum vero sudore ac cruore formosior impatienter excanduit. Circuire, accedere, relinquere hostem, artisque & ingenii mutatione lassare. Urgebat nobilissimam mentem victoriæ decus & præmium; gnarus, illius mercedem certaminis Gallicum esse imperium. Sed omnium maxime pietas instabat; ut repertos parentes in dignitatem assereret. Ita hostem obsidenti tandem dedit se fortuna. Ut apud nos, de veteri more, cæsim pugnatur, destinaverat forte iētum in caput inimici, quem cervicis deflexio non in totum frustrata est. Incidit enim ensis in aurem, quam cum modica genæ parte dejecit in terram. Movit tyrannus cæsariem; horridusque indignatione & minis infremuit. Furum pœnam ac dedecus ille casus inflixerat. Manabat & plurimus sanguis; adauxitque hoc ipsum insaniam, quod Astioristes (tanquam hoste contempto satis jocis vacaret) dati vulneris dolorem cumulavit ludibrio. Recruduit itaque pugna; donec visus est Astioristes indignari tanto tempore constare victoriam. Felix iētus, & Galliæ salutaris, qui Commindorigi lacertum eripuit; Quo prolapso institit victor, reclusitque adhuc mori dubitantis vitalia.

Exultavit Arsidas intellecta victoria; quasi cadentem in arena gladiatorem suo plausu sequeretur. Neque mora; Videor, inquit, in Astioristem vestrum inspicere, Gobrya; qualis hoste confecto, labore periculoque jam grandior, se parenti atque vobis exhibuit; ut lætitia, ut successu, magnifice intumuit; quamdiu nudum ferum, asperumque hostili cruore, prætulit manu. Juvat, ô Gobrya, in tam dulci cogitatione hære, Sed quid mentis militibus

litibus populoque Commindorige cæso fuit? Talem populum Astioristes habuit (subjicit Gobryas) qualem oprares. Voce, plausu, omni gratulatione efferbuit. Miles extemplo, de jussu Britomandis, novo se juramento Principi obstrinxit. Nocte deinde festos ignes cives coronati choreis cinxere. Nihil aliud audiebatur in compitis, quam contumeliæ in tyrannum, aut Astioristæ præconia: quorum pars vulgaria erant, moxque casura; alia quæ constabant numeris, quoniam canebantur, diuturniora habuimus. Noster hic inter ceteros vates (simulque Druidam oculis designat) non abstinuit carminibus in communi argumento: quæ, ut adhuc tanquam recenti victoria lætemur, si, hospes, jubebis, ut est humanissimus, recitabit. His auditis Arfidas, magis ne Druidæ ingenium temnere videretur, quam quod amaret narrationem ejusmodi interpolari carminibus, apertissimo vultu inspexit in Poëtam. Nec multum abnuentem exoravit, ut, addito pene cantu, hos paucos versus daret.

*Nam quem de Superis colemus omnes?
Cui plus floribus intumescet ara?
Hic honos Superis sit magis omnibus.
Non uno potuit Gallia numine
Exui vinclu, meritoque felix
Plaudere Regi.*

*Divorum cecidit manu tyrannus.
Hunc Tirynthius, hunc Diana telis,
Pallas monstrifica perculit ægide;
Hæstu Bellipotens, fulmine Juppiter,
Hunc & infestis petiit sagittis
Certus Apollo.*

*Illi scilicet adfuere Divi,
Et suas tibi credidere vires,
O Heros, misera flebile vinculum
Dum rumpis patriæ. Gallica Perseum
Terræ sensit. Tibi liberata
Nupserit uni.*

O lux, ô bona, nec premenda nocte!

R 5

Sevum

*Savum pene puer Giganta spernis.
 Despexitque tuas ille scrox genas;
 Qualis tela diu tergore reppulit,
 Ausus imberbem maculosus hostem
 Spernere Python.*

*Te te delicias, ocellulumque
 Natura juvenem! Ah pios nepotes!
 Ah dono cupidus care parentibus,
 Tishonus thalamo seu tibi cesserit,
 Seu vehet curru, facietque latum
 Cynthia patrem.*

Laudatis carminibus Arsidas vultum Gobryæ repetit. At ille: Non te superflua narratione conficiam, quæ Druidum, quæ Equitum decretain Principes; quorū dierum supplicatio, quæ ad omnia fana populi turba, ut denique omnes in pacem (quæ in tanta Comminidorigis factione sperari vix poterat) sponte aut metu consenserint. Quia nox provecta est, hospes, & te dicendo fatigavimus; paucis ad hæc tempora nostrum Astioristem perducam, qui experimentum potentia suæ cepit, non voluptatibus aut insuetæ dignitatis superbia, sed liberalissima pietate. Cerovistum & Sicambren sub quibus vixerat infans, acclivit in regiam; ipsique Cerovisto, negotiis scilicet assueto quæ patresfamilias decent, suæ domus præfecturam attribuit. Sicambren tradidit matri, mox æquatani matronarum præcipuis. Cumeorum filio, qui & Cerovistus appellatur, puer assueverat lustrare, & tunc renovato commercio habuit inter familiares eximium. Adhuc illustrioris fuit in Regis Anerocsti memoriæ pietatis. Hujus in se amorem meminerat; Centum illa talenta pro puero & captivo promissa movebant gratissimum pectus; gaudebatque Timandra Regis illius casibus palam filium ingemiscere; conscia ex meritis suis ipsa quanto magis amaretur. Itaque & honorarium tumultum excitavimus Anerocsto, bellumque tyrannis qui ejus regnum tenebant indiximus. Utilis regno hæc Astioristæ in alumnū devotio fuit. Nam domitis ho-

stibus,

stibus, terræ nobis & gentes cesserunt olim Anerœsto regnatæ. Ipse Astioristes bellum hoc gessit; intraque sex menses validissimas arces in Alpibus, & quicquid in illis gentibus roboris fuit, sic quæsit suo patri, ut nulla fidelior deinceps provincia nobis extiterit. Ubi tyrannos Anerœsti spoliis incubantes partim in acie, partim suppliciis cecidit, ad parentes insigni triumpho reductus est.

In ea felicitate triennium à Commindorigis morte regnavit sub paternis auspiciis. Ratum esse volebat Britomandes quicquid ille jussisset. Hinc magistratus, hinc milites edicta accipere; ab eo provehi Optimates; aut, si merebantur, premi. In eo acquiescebat Timandra: sibi que domi & foris videbatur fortunata. Ter illa omnino pepererat. Primum natu Commindorix per nutrices sustulerat. Astioristes secundo editus partu, effecerat ut sospes esset familia. Tertius labor, filia fuit, sexennio Astioriste minor. Hanc Dii volunt incolumem; specie ac moribus inclita vivit. Cythzæam appellamus. His se duobus liberis Timandra oblectabat: omnesque jam ceperat elapsæ calamitatis oblivio. Cum mutandis ipse rebus magno, ut existimo, fato Astioristes incubuit cupiditati sciendi quæ tellus quive homines extra Galliam essent, sine cultu, sine comitibus navigare instituit. Herculem Theseumque, referebat, & ex ultimo Oriente tot Heroas, quæsisse sibi laudem ejusmodi periculis atque vita. Addebat, in tanta potestate, qua Aulam rogebat, se iniquis videri non tam asservisse parentem in regnum, quam alia servitute pressisse. Sed alia, ut opinor, & secretoria suberant, quæ hanc illi peregrinationem commendarent.

Convocatis ergo Proceribus, consilii que novitatem mirantibus: his se parentes dixit regnumque tuendum paulisper relinquere. Nuncupasse olim vota remotissimis à Gallia Diis, quæ in eorum templis exolvere deberet. Ne vero hanc ipsius mentem tristes acciperent, aut luctibus abeunti omen facerent. Rediit enim incolumem &

patriorum Deorum numine , & religione eorum quos petebat. Cum vero acriter repugnarem ; & ad preces gemitus quoque & lacrymæ passim accederent ; ille , ut , spe data mollioris sententiæ , non adeo timide aut enixe rogaremus , sponte quidem visus est flecti ; Sed eadem subito nocte se ab Aula proripuit. Tam arcano & periculoso itineri unus omnino placuit comes , filius ille Cerovisti & Sicambres , quem ludorum seriorumque consortem diu habuerat. Quo profecti , ubi vixerint , quid illis periculi , quidve virtutis , quamquam nuper redierint , adhuc fere incognitum. Adeo suos errores egregia fide tegunt. Tunc vero , ut timore , ut dolore stupuimus ! Qui populi , qui Procerum vultus , postquam Astioristem abiisse compertum est ! Lymphati homines ibant , viasque scrutabantur & flumina ; si qua possent habere , & morari discedentem. Sola denique nos Timandra à desperatione prohibuit , post aliquot dies literas ab incolumi filio habere professâ. Neque tunc modo , sed deinceps se frequentes accipere referebat , seu vere , seu necessario solatio , ægras mentes refectura.

Haud multo plus anno Astioristes abfuerat , cum Britomandes morbo solutus est. Omnes de juvene querebantur , qui obscura peregrinatione destituisset regnum ; Ut , cum Britomandes efferretur , pene regio funere lugubrius esset voces audire eum ad patriæ salutem vocantium. Sed interim capeßenda negotia erant , & Timandra , vivere filium ac valere , assererat , sibi que , dum ille rediret , rei publicæ summam esse tradendam. Soli illi obstabant , quorum intererat Astioristem non vivere. Ab his vulgo mortuus jactabatur : Reginamque aiebant non ferendam , quæ virile aucuparetur imperium. Sic in partes facile itum est. Plurimi cum Regina sentiebant. Alios ducebat Commindorigis patrui. Incaluerant factiones , adeo ut jam terra marique præsidia essent. Classis præcipue curabatur ; quia à Massilia Timandram excutere pro victoria hostes ducebant ; & illa in portus urbisque

que tutelam nautas triremesque contraxerat; Cum ecce in tempore Astioristes redit. Avidi statim, nostraque minores lætitia, vix Diis, vix fortunæ, vix oculis credebamus. Juvabat contrectare venientem, aspectumque repetere. omnis ætas, atque ordo, sese domibus oppidisque effuderat; non ingentis belli victorem veriora gaudia exceperant. Neque mora, ex seditiosis manibus tela excussa sunt. Rex ab omnibus salutatur. Et ne cruenta essent regnandi auspicia, se omnibus quicquid in eum diem deliquissent remittere edixit; eo quoque lætissimus, quod contractæ in armis copiæ essent. Hoc non temere factum aiebat, aut maligno fato in Galliam; sed auspices Deos hunc illi exercitum ad ea quæ destinaverat comparavisse. Corona igitur patrio more sumpta Timandram tanisper, dum ipse bellum gerit, præficit rebus. Sibi enim in Græciâ hostes esse: His se confestim persequendis operam dare. Tum fortissimos militum imponit navibus, interimque dum à litore solvit, præcedere me jubet cum exigua parte classis, & scrutari maria, præcipue quæ intercedunt Liguriæ atque Sardinia. Functus officio, omnibusque exploratis, jam lentius ago remigia, certus ipsum venientem opperiri. Ex illius conspectu atque colloquio scies, hospes, me parce tantum Regem laudavisse. Sed quando à Græcis pleraque Sicilia incoluntur, & ille maxime Græcas urbes obivit; dic vero num ipse de vultu aut fama Astioristem novisti?

Jam magis suæ spei Arsidæ credens, obrutuque in terram defixus, postquam diu secum omnia exegit; Astioristem, ait, neminem novi; forte de alio nomine, si præterea aliquid habet, agnoscerem. Subito Gobryas; & vero aliud, ut ab ipso auidi, sibi fecit, ut securior esset humilioris quam fingebat fortunæ simulatio. Poliarchum aiebat se illic vocitari. Comitem quoque, qui nobis de nomine patris Cerovistus est, si memini, appellavit Gelanorum. Exciderunt ad hæc nomina Arsidæ vires. Quem ut Gobryas attonitum, hilarique affectu

divulsum vidit; cœpit quoque expectatione lætitiæ confundi; Donec ille; Quis Deus tam propitiæ captivitatis auctor tibi me tradidit? Errassem mehercule per litora vestra, dum Rex interim navigat; & inutili voto apud ignaros pro Astioriste Poliarchum flagitavissem. Poliarchus est ille quem quæro; ea nuntiaturus, quæ sospes non potest ignorare. Et ô vos tanto Rege fortunatos! ô candidos Galliæ dies! Quos non afflabit nominis vestri terror? quanti ambitus Regibus exteris ac gentibus erit, in amicis aut hospitibus vestris censei? Id ipsum me beat, quod video vos cum exercitu navigare. Quamquam scio, non pugnam, non acciem, sed triumphi speciem fore. Nam videre, non experiri hæc arma æmuli vestri volunt. Sed prope Rege convento mihi opus est, cujus privatim etiam hospes sum. Gobryas his auditis profusius Arsidam veneratus, haud ambigue percunctabatur quid afferret aut à quo veniret. Sed Arsidas post incautum subiti gaudii impetum prudentius sermonem tenens, magnopere dolebat, quod Gobrya solerter reticente in Siciliam vehi exercitum, ipse se totius negotii gnarum esse temere prodidisset. E-lusis igitur quaestionibus, quibus eum Gobryas deinde urgebat, cœpit multum flagitare, ut celeri navigio ad Poliarchum mitteretur. Et Gobryas, Inhibebimus, inquit, nostrarum navium cursum, hospes, non deductis tantum velis, sed anchorarum jactu, si hæc maria ferunt. Ita haud dubie regia classis, quam scio non segniter navigare, ista nocte ad nos perveniet. Quod si prima lux nobis illum non conjungit, triremem statim dabo, & robustissimos remigum, qui te vehant. Interim acquiesce in hac puppi, nec secius quam inter familiares tuos impera. Post hæc verba strato admotum reliquit, prociditque in vicino ipse lecto: quamquam vix somnum lætitia capiebat. Et Arsidas inter cetera mirabatur, cur non monuisset Argenis, Poliarcho verum nomen Astioristem esse; quod à se oblivione omissum quoties & ipsa virgo meminerat, ut

acris

acris cupiditas facillime turbatur, etiam erratum Arfidam, vano metu audebat ominari.

Jamque non duces tantum aut milites, sed & remigum multi quiete levabantur. Unus erat navis prætoris gubernator, cui suspectum erat cælum, montiumque natura quos à latere attollit Liguria; expertus, solitos esse, qua se demittunt rursusque eriguntur, per angusta divisorum cacuminum spatia procellas subitis flatibus in mare præcipitare. Nautas itaque vigilare hortabatur, & ad omnes sollicitas auras, jam certius expectabat tristiora. Nox media vertebatur, cum à montibus ventus exortus est; qui inter navium funes erectos ad malum, primum quidem sibilo ludens, mox suspensum mare extulit; adductisque nubibus abstulit cælum. Turbabantur subita festinatione nautarum officia, simul inter se clamore sublato, simul undis fracto strepitu nondum vacuas aures repetentibus. Excitatus Gobryas erat, & ex gubernatoris vultu admonebatur non vulgare esse periculum. Quisque ergo monere audebat, quisque præcipere; ut pene tumultus ignarorum nauticæ artis non minore periculo cresceret quam tempestatis fervor. Attri fluctus, aut eruto liventes sabulo, inter noctis horrorem cerni non poterant: nisi cum ingenti siagore allisi velut accensam mutuo verbere aquam instat scintillarum mittebant in altum, rursusque sorbebant. solus ille spumæ attritus micabat in tenebris, qui sæpe ominoso impetu superans objecta latera, in medio fulgebat navigio. Intuta anchorarum mora erat: quia spatium navibus negabant quo aliquid indulgerent incumbentibus ventis. Alius deinde timor urgebat, ne, si vincula decissent, inter se implicatæ trirèmes frangerentur. Tandem omne nautarum consilium tempestas pervertit. Nam nec corrigi cursus poterat, nec sisti navigia. Ferri cœperunt qua ventus jubebat; aliquid scilicet veli relinquentes ad antennam, quo naves per dispares fluctus librantibus ventis starent.

Nocte exacta nihilo lætior dies fuit, tristis imbre,

bre, & circumstantis mortis imagine. Noctem quoque secundam vis eadem venti obtinuit. Oritur deinde luce, ardor quidem tempestatis intepuit, sed non plagam agnoscebant, non maria; numerasique navibus paulo minus media parte abesse aut perisse querebantur. Ubi vero cura salutis, jam propemodum assertæ, passa est ad alias sollicitudines descendere, loqui cœpere de periculo Poliarchi. Quando enim illum haberent, aut quo quærerent, forsitan in adversa aut ignota litora expulsum? Ubi denique ipsi essent, quosve portus intrarent, affectis navibus, silvaque & pice & litore tuto egenibus? Attilas omnium immanissime fortunæ maledicebat, quod dejectus à tanta spe, nesciret undis an terra essent errores repetendi. Non amplius Galliam, non Rhodanum destinari; sed vago & quas maxime terras vellet ignaro, pererrandos omnes sinus, quoscunque tempestas potuit aperire Poliarcho. Unde illi Phœacia esset navis, quæ sine gubernatoris opera in destinatos cursus ultro se flecteret? Numerare Argenidem dies; ad quam si vacuus rediret, quantum abesset à parricida? Quamquam enim monuerat Gobryas in Siciliam Poliarcho esse iter; metuebat ne de tempestate lassus consideret in portu, aut segnius navigaret, dum interim effluit tempus quo se ab Argenide expectari voluerat.

Hæc volventi, & qui mos infelicium, pene cum Gobrya jurganti, quod se in cursu ad Poliarchum tenuisset, nuntiant nautæ, instar nubeculæ aut caliginis procul videri; id se terram opinari. Quæcunque illa esset, eo tendere Gobryas jubet. Cum summa vi remigassent, medio pene die quidam in exiguis lembis excepti sunt, qui finita tempestate maria legebant, exploraturi si quid ad eos naufragia tulissent. Per hoc est cognitum, illam Africæ plagam esse; ceterum arenis infidam, quas brevia huc & illuc regebant. Non procul abesse Numidiam. Desertus haud longe erat portus, nec certum an satis hospitalis. Sed necessitas subigebat, omnia ven-

tis

tis & pelago arbitrari tutiora. Ad terram igitur
 duces ipsi fuere qui de regione indicaverant; Reli-
 cti que pauci cum lembo, qui socios, si qui in proxi-
 mo errabant, colligerent, magno Deum favore, om-
 ne quod à Gobryæ classe aberat, intra noctem re-
 ceperunt. Ita, ut in malis rebus, optime erat; om-
 nes incolumes, nulla funditus navis perierat. In-
 colæ præterea siccis piscibus, ceterisque quibus
 paupertatem sustentabant alimentis, exhibebant
 insolitæ humanitatis officia.

Sed nec classi quam ducebat Poliarchus tempe-
 stas pepercerat. De Sicilia, de vindicta, de nuptiis co-
 gitantem, haud injuste impleverat sui fiducia.
 Quando in regio habitu erat, tot opibus, tanto ex-
 ercitu sublimis, cur generum aspernaretur Melean-
 der? Radirobanem, Archombrotum, & si qui præ-
 terea æmuli erant, seu privatis seu publicis armis
 decernere vellent, audebat despicere. Ad extremum
 legem Siciliæ, quæ potentiora matrimonia ab-
 nuebat, vel se ferro recisurum credebat, vel inter-
 pretatione remoturum; Ne Sicilia nempe Gallico
 sceptro diceretur accedere: sed legibus antiquis vi-
 veret; & si plures peperisset Argenis, esset secundæ
 prolis hereditas. Inter hæc studia videbatur navi-
 gium non satis ferri ventis, aut agi remigibus. Ibat
 ergo per transstra, tonsasque lassabat; cum illa tem-
 pestas incubuit, & à cursu quem instituerant sub-
 movit. Ipse quamquam intrepido animo erat, ta-
 men cum affilientes pertinaciter undas vidit, & vel-
 uti suum caput voventes, matri & sponsæ dedit, ut
 inori timeret. Torpentes itaque magnitudine mali
 admonuit ne artem projicerent, neve ultima time-
 rent; nobiliora sibi fata deberi, quam ut ea ætate
 undis obrueretur. Ea spe quamquam habuit ad offi-
 cia strenuos; parum tamen potuere in acerrimos flu-
 ctus, donec, classe compulsæ ad externæ & igno-
 tæ regionis prospectum, sponte mare dæmnavit.
 Tunc vero nec remigibus vires ad novum laborem
 supererant; nec debilia navium latera, & pondere
 tot undarum, quæ in illas arietaverant, laxa, diu-
 tius

tius navigationem ferebant. Aegerrimum id erat Poliarcho, omnes dies qui ipsi extra Siciliam lucebant, sibi & Argenidi capitales credenti. Vicit tamen nautarum consensus, timorque naufragii. Nam & sibi propter Argenidem carus esse inceperat. Petere igitur proximum litus jubet, si quam navibus stationem reperiebant.

Adhuc incerti erant qui homines aut quæ tellus; sed amœnam plagam esse multæ arbores monstrabant, modicique colles ad mare. Variâ quoque navigia, ad piscationem, aut merces, passim stabant in anchoris. Præmiserant igitur nautas in expedito lembo, sciscitatuos quæ pars terrarum esset. quibus mox ad Poliarchum referentibus, Mauritaniam esse, ipse locorum speciem à summo contemplatus tabulato; O Gelanore, inquit, nosti fluvium? nosti oppidum Lixam? nosti procul in hoc colle Dominæ villam? Hæc illa est Mauritania nobis amica; illud optimæ Reginæ Hyanisbes imperium. Non nos fata in totum averfantur, quæ fractos ac nescios impulerunt ad fœderatum litus. Sed ne subito classis adventu terreamus imprudentes; vade prior ad Reginam; qui me casus egerint, mone; ora placidum navibus meis portum. Interim adverso remigio naves circa hos fluctus sistemus. Statim rumor inter classarios nautasque vulgatus est, hospitalem suo Regi esse terram quam cerneant: nihil secius quam in patriæ sinu tam vectoribus fore quam ratibus. Haud tarde, quod vehementissime optabant, alacres crediderunt, lætoque celeusmate rates impulsas, ubi deinde imperatum est, pariter à cursu obliquis sustinuerunt remigiis. Nam ad portum, priusquam indulisset Regina, accedere non placebat.

At vero Gelanoro, ubi primum in expedita rate subiit flumen, inopini tumultus atrocitas illam prolixam securitatem eripuit. Quippe undæ concitatis fervebant navigiis, multoque terrore totas ripas tela compleverant. Causa subiti motus fuerat visus procul in mari cum exercitu Poliarchus. Nam hosti-

hostilem classẽm audiverant (nec fama fallebat) in eos navigare. Illam esse tunc rati, formidolose decurrerant ad arma. Pauci adhuc milites lecti; vix aliquæ naves armatæ; (Nam haud pridem denuntiaturum erat venturi belli periculum.) Civium ut plurimum iste concursus fuit, qui tumultu insani circumsteterẽ densis scaphis venientem Gelanorum; quia præconem ab hoste jam vicino, & sub eo nomine exploratorem, credebant. Ille quamquam perturbatus, tamen identidem repetebat, se amicũ & fœderibustutum, non meruisse aut timeri, aut diripi; Denique à Poliarcho ad Reginam nuntium advenire. Forte adfuit qui hospitem agnosceret, ex eodem litore paucissimos ante menses cum domino Poliarcho summo favore Hyantisbes digressum. Mutatis igitur vulgi affectibus, cœperunt de classe rogare quam cernebant. Ille, non exercitum Africæ inimicum, sed Poliarchum adesse cum suis copiis confirmavit. Sic in terram egressus, perductusque est ad Reginam, quam belli præsentis opinione attonitam, ita refecit, ut non tam cum militibus Poliarchum, quam præsides Africæ Deos advenisse arbitraretur. Protinus ex purpuratis missi, qui Poliarchum invitarent ad terram. Ipsa pluribus interrogare Gelanorum, quas imperio gentes obtineret Poliarchus; in quos arma destinavisset; quove consilio sub veste privata antea suppressisset majestatem. Gelanorus quæ premissa aut referenda essent haud nescius, Reginæ animum dulcissimis allevabat sermonibus; ut vix eum ad dominum redire pateretur de hospitii humanitate nuntiaturum.

Quintus jam dies erat, ex quo cibum ipsa Regina vix sumpserat, occultis & publicis curis gravis. Namque ut Radiobanes, inverecundo in Argendẽ scelere fœdus, Calarim redit pensato cœptorum dedecore, timuit ne leviolem suorum reverentiam deinde experiretur; haud dubius, ita vulgi, ita militum animos esse, ut Principes ex successibus æstiment. Dari enim virtuti felicibus, quod fortuna

na

nz est; & frustratos impetus contemptu vindicari. Ne itaque otio sermones sererentur, utque præterea implacitam mentem novorum motuum gustu reficeret, in belli consilia rursus incubuit: sed in Siciliam confestim redire non placebat. Quia, se illic expectari non dubius, omnia fervere paratibus augurabatur. Inveniendos potius esse in quos interim verteret impetum: dum & novi milites ad arma durarentur; & deinde, ex mora remittentibus Siculis curam, improvisus in Meleandrum invaderet. Nec defuit cupienti novi belli occasio. Diu erat, quod Mauritaniam invadere meditabatur. Et hæc causa fuerat classis ornandæ, quæ deinde Argenidis & Siciliæ potiundæ injecta spes ad justiora in Lycogenem bella provexerat. Tunc vero & antiquæ movendi in Mauritaniam causæ redibant in animum; & ad illas præterea visæ sunt recentes accedere. Forte enim Mauri piratæ, non magis externis quam popularibus graves, ex aliquot mercatoribus Sardis prædam egerant; & ipse ex Sicilia rediens spoliatorum questus lætus accepit. Neque mora, tanquam publico Maurorum consilio illata hæc fuisset injuria, ad Hyanisbem misit, non modo qui res repeterent, sed juberent de noxiis dari sibi supplicium. Illa, neque res suo raptas auspicio, neque fontes in sua potestate esse, respondit, aut illos se pro civibus habere. Vindicarent se Sardi ubicunque noxios deprehenderent: Se quoque ultioni quæ posset accessuram. Radirobanes responso Regina in deterius apud Sardos de industria vulgato, finxit acrius iram; Sardiniam à Mauris sperni, & ideo neglectos esse questus, quia minæ abfuerant.

Itaque tanquam satis violatis fœderibus, non modo ulcisci mercatores, sed & repetere majorum suorum jurgia cum Mauritanie Regina constituit. Nam veteres Sardinie Reges sibi deberi Mauritanie sceptrum contenderant frequentibus bellis. Postea sæpe has lites aut induciæ, aut nomen pacis suppresserat; quæ mox (ubi alterutri Regi placebat) veluti à somno receptæ, specie æquitatis libidinem

dinem armorum tegebant. Tunc vero Radirobani
 visum sic exercitu vi, quem à Sicilia ferocem re-
 duxerat. & quod mulier in Mauritania impera-
 bat, faciliior promittebatur victoria. Ut hæc ta-
 men armorum & violentiæ libido ad imaginem
 juris accederet; adornavere illico Fecialem, qui
 auspicaretur bellum, dum subitis in Sardinia de-
 lectibus reparantur legiones. Et ille ubi Lixam
 pervenit, ad Hyanisbem intromissus, eam, nisi sce-
 ptro decederet, nisi Mauritaniam Radirobani tra-
 deret, strenue adfuturos cum exercitu Sardos qui
 jus suum persequerentur, audacter pro sui muneris
 inviolabili sanctitate admonuit. Regina improvi-
 so territa malo non tamen cunctanter respondit;
 Vile esse Radirobani coeptum, quo mulierem co-
 gitabat pervertere, forte robur non ausus in viros
 experiri. Annorum plurium pacem, nihil læsum,
 nullo in populis motu, corrumpere; in perfidiæ vi-
 cinia esse. Non posse falli Deos; sed nec abesse hu-
 mana præsidia; Neque unam esse Tomyrim, quæ
 sanguinem sitientibus sciret dare. Ab ea digressus
 Fecialis, ubi stetit in litore, dextera hastam tenens,
 Quod, inquit, rem Sardorum publicam Mauri vio-
 lant, nec moniti emendant contumaciam; quodque
 Rex & Populus Sardorum, Regina & Populo Mau-
 ro bellum iussit; ob eam rem ego Rexque & Po-
 pulus Sardiniae, Regina & Populo Mauritaniae
 bellum dico facioque. His solenniter dictis, telum
 emisit in hostico, & receptus in navem viam ad
 Radirobanem relegit.

Audebant Hyanisbem proximi amicorum incu-
 sare, quod abesse filium esset passa, in quem debue-
 rant belli curæ recumbere. Se enim ideo ad contu-
 meliam faciliores Radirobani visos; venire quasi ad
 vacuum regnum hostem; illamque aciem despicere
 in qua virilis purpura non fulgeret. At illa fortu-
 nam plus quam se peccasse referebat; quæ rerum
 placidissimum cursum inopina tempestate turbas-
 set. Sed & filium non procul abesse; & impigre re-
 diturum, acceptis literis quas ad eum cogitabat,

late-

Interim milites legerentur, nec quicquam sedulitati deesset, quam illa tempora quærebant. Vix biduum inde processerat cum de rebus, quæ instabant inter procures agitati nuntiatur, alterum ex filii servis (duos enim omnino abvexerat) pervenisse ad Regiam. Stupere scilicet omnes, videbaturque non impar fabularum vanitati felicitas: in ipso temporis articulo advenisse, qui certo de Principis valetudine referret; moneretque unde esset arcessendus. Servuli autem ad Reginam mittendi causa hæc fuerat. Archombrotus postquam ad nuptias Argenidis nihil deesse sibi vidit præter auctoritatem matris; ne sibi moræ esset in lætissimis rebus, ad eam famulum dimisit, cum ejusmodi literis quas juvenis, & amator, & inter illos impetus tamen maternæ potestatis haud oblitus, scribere poterat. Porro mater, erat ipsa Hyanisbe. Is vero inter suos Hyempsal dicebatur; Sed ex matris imperio ad Græcos navigans, genusque dissimulans, conveniens illi genti nomen assumpserat. In iis literis magnopere suæ in matrem reverentiæ imputabat, quod ex jussu ipsius generis sui fortunam fideliter tacuisset: Ceterum felicitatem offerri quæ superaret omnia vota; Affinitatem cum opulentissimo Rege, possessionem Siciliæ; Virginemque in qua animi dotes tantæ hereditati præstarent. Orabat, ut Regi, cui tantopere ignotus placuisset, suorum natalium decus liceret aperire. Etiam ipsa ad filii hymenæos Optimatum præcipuos dimitteret, pecuniamque, & opes, quæ Mauritaniam commendarent Siculis, in illius auspiciis transituris.

Reginæ non tantum non jucunda epistola fuit, sed ad illius lætionem contrerita sic expavit, ut qui aderant, nihil lætum de Principis valetudine suspicari, percunctarentur à servo quid dignum attulisset eo Reginæ vultu quæstus cernerent. At ille Hyempsalem non modo valere, sed & apud externos egregie florere confirmabat. Hyanisbe quoque non dubia, ex sua consternatione alios timuisse, vul-

vultum colligit; Deumque auxilio incolumem filium dixit brevi rediturum in patriam. Sed ubi secreta fuit cum famulo qui literas attulerat; Puto, inquit, satis tibi à filio imperatum, ne hic ulli emunctis apud quam gentem versetur. Tu sodes diligenter fidem serva. Neminem enim meorum scire hoc volo. Oportet præterea ut strenue redeas. Primo mane abibis hinc ad illum. Fides tua effecit, ne te præmiorum admoneam, quæ utrimque te expectant. Hæc effata secessit in gynæcei penetrabile, non magis de Radirobanis injuriis quam de filii voto sollicita. Tantamne vim negotiorum mihi subito esse objectam? Hinc Siciliæ affinitatem timeam, illic arma Sardinia? Tune, carissime, ut Meleandri gener fias? Ut te imprudens in eam regionem miserim, quæ te & nobilissimam virginem una ruina perdat? Avertant Cælites quod meo errore merui. Quid heu semel, & Radirobanes mihi regnum, & Argenis filium tollit? Sic plena terroris sumpsit ceram, in qua ejusmodi verba posuit. Quantum cogitationes tuæ à rerum nostrarum fortuna abhorreant, mi gnate, hinc scias; quod vix ab oculis meis abscesserat Fecialis Sardinia, nobis à Radirobane denuntiator belli, cum literas tuas accipi; quæ te intempestivo hymenæo instare docuerunt. Fortunæ gratulor, & virtutibus tuis, per quas effectum est, ut adhuc de genere & opibus ignotum Meleander sua affinitate dignum existimer. Sed maculabis tuam famam, si amor indulgens, matrem & patriam fines turbulentissimi Radirobanis prædam esse. Noli Siciliam utcumque dotalem, maternæ Africæ præferre: quam incolumem vix habebis, nisi confestim huc properas. Scis, quanto facilius res servari, quam perditæ possint recipi. Post matrem assertam, post triumphos, & fortissimæ pietatis decora, ibis major ad fœdera, & dignior peti. Sed neque in Radirobanem solum, aut bellum, moras retuleris quas nuptiis illis jure materno injicio. Periisti, mi gnate, nisi prius loqueris mihi quam ducas Argenidem. Redi confestim

festim ad carissimam matrem. Gaudebis ædepol;
 & grandem pietatis mercedem esse intelliges hoc
 ipsum quod mihi parueris. Nam ut meam mentem
 scias, adeo interest ante conjugii sacra à me ipsa
 te moneri de rebus arcanis, quæ non literis, non
 nuntiis credi possunt; ut, si postvertas officio, me
 tibi matrem negem. Accedam ad Radiobanis par-
 tes, ne hereditate & veluti spoliis meis exultes,
 quam moerore confeceris. Jam hoc satis impera-
 tum tibi puto. Indolem novi; quam non potes ul-
 la fortuna aut peregrinatione exuisse. Ceterum,
 ne me tuis pervicaciter votis putes aversam, nihil
 abnuo quin Siciliæ regi indices te filium meum
 esse. Qui si te generum optat, si tibi cum filia Sici-
 liam vover; tecum idoneam mittam manum qua
 irruentibus Sardis obstes. Faxo in Siciliam illico
 redeas, postquam te hic filium sensero, & Radiro-
 banes hostem. Vale. Conscriptam in hunc sensum
 epistolam servo cum traderet, adjecit, ut filium
 hortaretur, nullibi moras ducere, priusquam per-
 venisset in Africam; & hæc pie curare quæ ipsa his
 literis mandabat. Servus omnia pollicitus ut de-
 cebat, tamen biduo ob tempestatis vim mari ex-
 clusus, vix denique à portu solverat, cum adesse
 Poliarchum Gelanorus nuntiavit.

Tunc vero Hyannisbe non sine Deum numine ad-
 venisse vires amicas præfata, Poliarchum in arena
 cultu regio curat excipi. Ipsa, cum Aulam intraret,
 obvia fuit. Et exacti memoria beneficii, & præsen-
 tis operæ, quam ab eo sperabat, necessitas, humani-
 tatis officia geminabat. Tanquam cum filio loquu-
 ra est; nisi quod reverentia accedebat blanditiis.
 Nec deerat ille laudibus suis, tam submissus in Re-
 ginam, tam concinna modestia se inferens, ut ple-
 rique succlamantes, tanquam matrem & filium uno
 ad Deos voto conjungerent. Dispositi in litore e-
 rant qui duces illiusque milites exciperent. Publice
 omnibus hospitium præbebatur. Maurorum una
 vox erat, gentem externam nullo Mauritaniz jun-
 ctam commercio, nulla stipendia quærentem, adesse,
 quæ

quæ suo sanguine periclitantes tutaretur. Ergo amplecti venientes, & pro se quisque bene hospitibus precari; in liminibus quoque vina coronasque statuere; Ut mirum esset Gallis, adhuc ignaris quod Africi beneficium petebant, alicubi terrarum melius peregrinis quam in Gallia sua esse. At Regina non morata diutius, quam dum à vestibulo Poliar-
 chum ad Aulam deduceret, ita loquuta est; Ecce te Regem, vir fortissime, non nunc primum cognoscimus. Nuper sub privato habitu cum hic esses, suspeximus tuas dotes, quas diligenter explorantibus nulla minoris sortis simulatio eripuit. Tunc quidem me mihi reddidisti, cum animam prope meam latrones abstulissent in cistula. Jam vero ut afferas tuum munus, sive tuo sive cælitum consilio huc cum armis appulisti. Quippe improvidam, & pace nimia deceptam, Rex Sardiniae Radiobanes bello aggreditur. Expectamus quotidie classem nostris litoribus infestam: Nec contrahi vires tantillo momento potuerunt. Mulier sum. Filius abest. Tu patrocinium suscipe; & gloriæ tuæ tribue, ne Reginam, & injuriis petitam, videaris despexisse. Equidem summam tibi rerum permitto. Tantum aliquos dies ad præsidium morare; ut nemo de Radiobanis furore sine mentione tuæ virtutis loqui possit. Quantumcunque, & quocunque festines, legitima erit hæc mora.

Hæc dicentem non modo majestas, sed & moestitia, ac pene lacrymæ commendabant; Pudebatque Poliar-
 chum extremam oranti opem tarde annuere. Sed rursus amoris sacramentum, & quod supplex etiam ac misera erat Argenis, submovebat stimulos præsentis pietatis, donec vehementer miratus Radiobanem ab Afris timeri, quem credebatur in Sicilia esse, percunctatus est, ubi ergo terrarum is degeret. Quem postquam intellexit à Sicilia abcessisse, & vel esse in Sardinia, vel adversus Africam navigare, acerrimo metu cohorrui, ne rapta aut tradita Argenide recessisset in patriam: Nec distulit quæstionem; Ecquid audistis, ait, illum

S

Siculi

Siculi Regis generum esse? Hyanisbe, quæ ex Archombroti literis certa erat innuptam esse Argenidem (breviter quidem mirata, quid hoc ad Poliarchum), negavit ejusmodi quicquam factum. At ille ignarus, quis hanc sibi operam dedisset; quæ depulsus ratione Radirobanes, quove auctore, esset; cogitavit, nihil tunc igitur causæ esse, ut tam præceps Siciliam cum exercitu peteret. Nam quid præter Radirobane urgeret Argenidem? At vero apud omnes pro flagitii infamia fore, si desereret Hyanisben, & veluti traderet hosti. Mittendum ex fidis hominibus aliquem qui interim Argenidem solaretur, & negotii admoneret, quod necessarium fortuna objecerat. Quod si non impetu hoc bellum veniret, sed tempore traheretur; tunc se pace Reginæ, relicto in Mauritania præsidio, cum copiarum parte discessurum ex Africa. Neque parvum manendi incitamentum erat Radirobanes, velut fatalis hostis ubique objectus: Ulturnum enim se, specie vindicandi Hyanisben, dolores quibus ille Argenidem cruciaverat. His paulisper pensatis, Reginæ in hunc modum respondit. Quod silentio meo suspensam te habui; ne crede, Regina, me ambigua consultatione versasse an esses relinquenda; id est, an paulo nequior ipso Radirobane esse possem. Sed me prædonis, non nunc primum apud me damnati, scelus monuit; rursusque meæ sortis felicitas, quæ meos errores propitia huc advertit. Nam seu te, Regina, seu causam, seu benevolentiam in me respicio, tanta verecundia tibi devinctus sum, ut negare nil liceat. Quando igitur ita restituta sunt, omnia mihi posthabeo: Utere regni mei viribus: sciasque, in te colenda nihil me tuo filio cessurum; neque impune, me vivo, futurum Radirobani, quod tuam veluti orbitatem provocavit.

Adeo hæc lata vox Hyanisbæ & Proceribus fuit, ut in Cælestis suæ ædem plerique decurrerent; omni suffitu gratias habituri de adventu Poliarchi. Nec religionem popularem aversata Hyanisbe, etiam

etiam Poliarchum provocavit ad templum. Concitata juveni erat ex maritimo periculo pietas: ut nec invitum ad numinis Afri limen accederet. Vidit ergo, & amoris sui vota illi Cælesti commendavit. quam, seu Venerem, seu Junonem existimes, virginis specie factam leo vehiebat, oculis in altum erectis; pectore quoque & primis pedibus in sublimem ita versis, ut in cælum eniti videretur. Cælestem Venerem, Parcarum natu maximam, primi Assyrii coluere. Hinc non longe ad Tyrios potuit commeare religio, & ab iis inter Carthaginis auspicia Africæ tradi. Tunc quidem in honore præcipuo Mauris erat: & sub signo istos versus marmore inciderant, quibus non modo illa Dea, sed & Africa celebrabatur.

*Ne calum, ne, Diva, tuo subveſta Leone
Irruſſe velis. Magis hic tua limina ſerva.
Limina, quæ votis meritoque implevimus auro.
Tu ſi, Diva, faves, Libycæ non finibus illa
Præſtet humus, cui Sidonii de litore Ponti
Virgo tulit nomen falſo ſubveſta juvenco:
Aut molles Aſia tractus, qua Martia multum
Frangitur & blando laſcivit ſidere Virtus.
Aſpice quam latè jaſtat ſeſe Africa ſatis.
Illam ingens curvis Nereus amplectitur ulnis,
Ceu cuſtos, totamque videt: Ni faucibus obſtet
Una Pharos, geminumque ſolo diſcriminet aquor.
Ridet cultus ager; ſacili ſata credita ſurgunt
Fœnore; magnanimi celebrant deſerta Leones;
Et dites ſtrident eboræ inter candida ſilva.
Heſperidum hæc fulvos genuit terra aurea ramos;
Heſperidumque Atlanta patrem, qui vertice magno
Arduus in miſeras calum deſcendere gentes
Non ſinit, aut taſtis ſordeſcere ſidera terris.
Hic tepidus lavit naſcentem Pallada Triton.
Hic & fatidicus mediis in Syrtibus Ammon
Haud ſitit, & multa velat ſua cornua ſilva.
Nos pater Armipotens, nos & Junonia ſervant
Numina, nec montes ſpernit Deus ales avitos.*

Tu quoque, Cæleſtis, Genitrix tu maxima rerum,

O adsis; Libycas & qui jam dicere dotes

Certabunt, seu Musa chelym, seu sumet Apollo,

Te, Dea, te primam, & tecum tua munera narrent.

Nuncupatis apud Cælestem votis, reliquum diem belli cura absumpsit. Quinquaginta varii generis navigia erant Poliarchum comitata. In iis ultra duodecim armatorum millia ferebantur. Pars classis tempestate debilis in arenam subducta; alia, pelagi fluminisque observatura confinium, cum Mauritanix triremibus in stationes divisa est. Trabes, remos, & cum funibus vela, omnia denique armamenta, ingens festinatio conferebat. Inter mare & urbem delectus castris locus; & additi Gallis Mauri vexilla in eodem fixere principio; induti more gentis ferarum ingentium pelles, & elephantorum terga curvantes in usum clypeorum: Paucos tamen hos esse Poliarchus dolebat. Nam vix ad tria millia scripti milites erant; Cives autem, castris inepta multitudo, intra Lixam cum armis ad mœnia aggeresque servandos continebantur. Neque ille dubitabat quin cum Gallicis quas advexerat copiis posset debellare Radirobanem. Sed si bello, non prælio, opuserat; quid faceret in Siciliam iturus? Solusne proficisceretur? an suos milites secum abveheret, quos Hyanisbe propemodum solos habebat? Huic curæ intentus, constituit hortari Hyanisben, ut gentilem aciem ampliori delectu adornaret; Non quasi Radirobanis meru, suive discessus mentione injecta; sed veluti transferendo in Sardiniam bello, si forte timidioribus mutatus consiliis hostis cessaret.

Igitur postera luce, de belli ratione cum ageret, suavit, ut tributum in belli apparatus Mauris omnibus imperaretur, quo Regina, pluribus cohortibus, atque turmis, gereret bellum; Numidas quoque qui in vicino erant, mercede conduceret. Utilissimum consilium, retulit Hyanisbe, & quod meæ etiam menti succurrerat. Sed quis locus convocando nunc ex tota gente concilio, cujus necessaria est tributis indicendis auctoritas? Stupuit Poliarchus, libe-

liberis regnis assuetus : Non ergo jus regium , non
 regionis discrimina , satis populum cogere ad tribu-
 ta ; nisi ipse per homines à se legatos consentiat ?
 Scilicet nervos imperii , id est , ærarium , in potesta-
 te populi esse ! Hunc arbitrum rerum , & suorum
 Regum Regem , uno hoc jure publice omnibus
 cœptis , consiliis , viribus , moderari ? Certe non re-
 gnandi veras leges hoc pati ; non cum summi im-
 perii nomine convenire. Cœpit deinde hortari Hy-
 anisben ut excutere anniteretur pessimi moris ju-
 gum quo sceptrorum libertatem Mauri adstrinxe-
 rant. Et tentandi an id populus pati posset , tunc
 commodissimum tempus esse , cum , externo pavidum
 bello , crederent , pensionem quam Regina imperas-
 set , se salutem redimere. Videberis , inquit , non no-
 vandis quidem rebus intendere vim regiam ; sed
 sub discriminis articulo extraordinaria quidem , sed
 necessaria ratione id æris impetrare à civibus. Quod
 si successerit ; præjudicio utique erit , ut & in cete-
 ris periculis , nihil rogato populo , idem necessitatis
 terror ad tributa sufficiat. Et , ut quamvis aver-
 sæ aut fastiditæ rerum species ipso usu nobis conci-
 liantur , paulatim assueti patientur ex uno Regis
 suffragio rem pendere ; magno quidem ipsius populi
 commodo ; cui sæpe libertatis umbra illelit.

Scio , reulit Hyanisbe , multum mihi proli-
 que accessurum , si hanc nobis potestatem pararem. Sed
 nec unquam absque discrimine ea novitas profe-
 retur in populum , & nunc omnium minime , cum
 in hostem concitandi sunt animi , jamque satis ex-
 terni est mali , absque civili discordia. Adepot ef-
 ficacius Radirobani pugnarem , quam ille omni ex-
 exercitu quem parat. Nam & Maurorum contra me
 studia accenderem , & illi placarem. Dii præterea
 obstant ne hunc morem violare aggrediar , quem
 omnino existimo sanctissimæ æquitatis plenissi-
 mum. Quem autem ? subjicit Poliarchus. Ne , in-
 quit Hyanisbe , inconsulto populo aut invito ulla
 tributa Rex imperet. Placetne Reginæ personam
 nunc exuam ; quæque sæpe in hanc rem audiivi aut

ipsa cogitavi, recenseam; vel ut mecum sentias, vel ut errore me liberes? Placet, inquit Poliarchus. Patrocinare illis, qui nec perdi nisi propriæ potestatis licentia possunt; nec servari nisi ad obsequii reverentiam adacti. Simul se ad audiendum composuit, juvenili animo indignatus id quod tantopere sentiebat oppugnari; Neque ratus Hyanisben tam ex animi sententia loqui, quam subductæ potestatis pudorem specie æquitatis tegere velle; quasi sublevaturam suas angustias, si ad iortem, ad quam ipsa adigebatur, alios Reges damnaret.

At illa, Principatus conditos scimus, ut, vi sublata quæ omnia ad potentiores trahebat, ex naturæ & rationis imperio agantur res humanæ. Quid autem ad naturam magis putes accedere, quam ut quisque opibus industria sua partis fruatur; aut rationi civili commodius, quam, ut intelligamus quid nostrum quidve alienum apud nos sit? Atqui de medio utrumque tollimus, si quæ cives sua diligentia peperere, vindicamus, ut lubet, æratio; facimusque ne sciant quantum ex domesticis opibus Regi, quantum sibi jura attribuant. Quæ enim id sciant; cum non hoc suum, ac ne legis quidem arbitrium sit, sed Principis duntaxat unius; cumque tributo semel exacto, adhuc ipsi simpliciter suis bonis non gaudeant, quæ aliis scilicet Regis edictis possunt rursus delibari? Mistæ hæreditatis, atque confusæ, quot mala sint, si ignoras, respice ferventia litibus fora. Hanc communionem, hoc chaos, non amici, non fratres diu ferunt. Ipsæ denique uxores scire volunt, suis ex bonis quid in maritum transferant, quidque sibi recipiant. Quis igitur diuturnam & publicam pacem speret, si quæ Rex adimit civibus, facit sua; quæ relinquit, adhuc habet cum illis communia?

At vero ubi tollendi tradendique fines sunt, ea æquitas à natura præscripta, cuique familiæ limites suos, jura, officia, designat. Spes deinde placendi & aliquid utrimque impetrandi, mutuam necessitudinem insinuat inter Regem ac populum. Quippe
popu-

populus, ne Princeps commissum sibi ferrum summo jure stringere amet, ne temere ineat vel bella vel paces, ne imperitis aut levibus publica munia dividat, sponte regiam gazam de suo implebit. Erunt hæc præmia, quibus Principis virtutes donabit; simulque præteritis beneficiis gratiam referet, & futura merebitur. Rexque vicissim non committet ut cives sævis aut externis moribus lædat, nihil quoque, si durius cum illis ageatur, de suo concessuros. Hæ sanctissimæ sunt habentæ, quæ Regem populumque jungentes, utrimque ab injuriis & superbia arcant luxuriaturam potestatem.

Sed opus est scilicet ære ad quotidianos Regiæ sumptus; & ex magnificentia Regum de viribus & opulentia regionis externi judicant. Quid præsidia? inquires, quid classis? vix ullum profundius mare quod ingestas opes absorbeat. Equidem vera hæc esse, experimento quoque comperimus. Sed nec ullis Regibus tam anguste à populo legem dictam existimo, quibus ad hæc regni munera atque insignia non opes sufficiant. Ingentia illis patrimonialia, & si probe curentur, satis dignitatem asserunt. Portoria quoque non pauca, licitatoribus magno redempta; His pleraque præterea jura & in aliis gentibus aliisque diversa sunt. Hæc gaze, hæc opes, Regi ad splendorem sufficient, si regnare solus velit, nec prodigos animos quos insane aut serviliter amet, pene in purpuræ communionem asciscere. At ubi tam perdendi quam rapiendi aviditas illum invasit, ut nec assuetæ & legitimæ opes, ita nec ulla tributorum acerbitas, tantam voraginem explebit. Subeat imperia populus, suam operam suosque labores in ærarium conferat; at is Princeps (ut de Erisichthonis fame pueris narramus) semper vacuus, & erectis in futurum votis, egebit. Eo quoque profusior quo facilius credet rediturum sanguinem confecto ærario. An ergo miraris abstinere populum nihil profuturo obsequio, & negare proceribus paucis qui Regem circumfident, opes sibi & liberis paratas, quas tamen & Regi donabunt, ubi

illas jam non ex prodigæ mentis morbo , sed efflagitantibus patriæ rebus exposcet?

Audio quoque, in gentibus quæ patientissimæ tributorum sunt, minus illo obsequio Regibus agi quam creditur: quia patrios fundos, & quicquid Regibus in domestica hereditate est, paulatim hæc facilior popularis pecuniæ ratio atque fiducia evertit. Negligi enim patrimonia illa Regum, tanquam angusta, aut laboriosa, aut denique ad privatorum sortem accedentia, incipiunt; mox in gratiosos homines dividi, pignori dari, veraque aut simulata emptione excidere. Ita Reges innocentissimum vivendi genus omittunt, de suo vectigali; aliudque instituunt, proximum prædæ; nec tam auctis quam mutatis opibus, tamen veluti victores ferociunt.

An denique legitima regna à sævitia tyrannorum distinxeris, si utrobique res suas precario cives possident? miserorumque hominum tota interdum cum suis laribus supellex, de exhaustis domibus rapta, sub hasta & præconibus prostat? Nec invidiam facio vani spectaculi mentione, si vera retulere qui in regionibus fuerunt in eam sortem Regi obnoxiiis. Quod enim viritum imperatur, ut leve sit opulentis; at rusticos, at colonorum tenuiores, sæpe sic premit, ut non penum, aut stratum relinquat, in quo saltem perculsi conquiescant. Quid hoste victore expectarent acerbius?

Tetigit Foliarchum de agricolis invidiosa narratio. Itaque non passus plura dicere Hyanisbem, ita orsus est. Nollem isti, Regina, per quos hæc crudelium, ut memoras, tributorum fama ad te allapsa est, maligno compendio tradidissent rem obscuram: sed aperta rei serie essent usi; quæ tam Reges, quam ipsum vectigalium morem absolveret. Nunquam enim Regibus est animus hæc edi crudelitatis exempla, quæ memoras. Si vero Quæstiores ac Judices forte interdum atrocius quæ iusta sunt extorquent; aut qui viritum indicunt, quid de tributo exolvere quemque oporteat, iniqui in nonnullos

nullos extiterint; An ideo Regibus tributisque tam
 sæviter irascendum? etiamque solvendi in totum
 publicæ rei nervi, qui ex ejusmodi vectigalibus
 constant? Esto enim. Pone, eos errare qui dividen-
 dis in singulos oneribus sunt delecti; Adde, in ca-
 piendis pignoribus præter modum sævire lictores;
 Facias quoque, si placet, in crimine esse Reges sub
 quibus hi mores rigeant: At nihilo iniquior erit
 ipsa potestas Regum, jus, inquam, de quo agimus,
 indicendi vectigalis. Nisi forte justæ res non sunt,
 aut leges, aut jura, nisi cum iis juste utimur; exuunt-
 que naturam ad virtutem eorum, aut vitium, qui-
 bus commissa sunt. Quid si populus jussit tribu-
 tum tibi conferri? Nihil magis legitimum, inquires.
 Sed in eo colligendo, si, ut sæpe fit, injustius durius-
 ve cum civium aliquot agatur; an post hanc inju-
 riam legitimum esse desinet, quod consensu populi
 ratum fuit? Nemo verorum Regum est, cui incon-
 sulto populo belli indicendi pacisve firmandæ non
 summa potestas sit. At si temere eo jure utentur,
 hostemque intempestive facient, aut laceissent;
 quanto id populo damnosius erit, quam ulla tribu-
 torum aviditas? Neque tamen, ô Regina, hanc
 ideo armorum potestatem negabis esse justissi-
 mam, quod eam, ut constat, possumus iniquissime
 usurpare: Ut inde intelligas, ex ingenio aut scele-
 re hominum non æstimandam esse rectitudinem
 legum ipsarum.

Aiebas, daturos operam Principes modestiæ, cete-
 risque officiis, ut in suarum virtutum præmium fe-
 rant sponte à civibus tributa. Nescis enim quibus
 maxime Regibus apud populum sit veneratio.
 Quam sæpe rectas artes despiciat; falsisque virtuti-
 bus aut splendidis vitis decipi amet; ut denique e-
 jus studia à salute publica diverrant. Imo adulan-
 dum plebeculæ erit, & ex illius libidine capeßenda
 negotia, ut deserti officii mercedem Principibus con-
 stituat. Fræthum pretio removebit; pretiola sciviet,
 & peribit. Male agitur cum rebus humanis, si non
 bonis sed plurimis placere Reges volunt.

Salubriores fieri aquas putant, ubi ex puteis assidue hauris; quæ, si cessas, aliquo veterno emoriuntur. Haud disparis fati vires & animi vulgi sunt. ipsa laboris assiduitate crudescunt, & ignaviam edere. Otio corrumpuntur. Num igitur utilissimos neget stimulos esse, qui ad diligentiam omnium virtutum fecundissimam eos adigunt, & ad negligentiam torporem non sinunt connivere? Atqui nulli ad eam rem acriores quam hæ Regibus pensandæ pecuniæ. Quippe si socordiam amore vivere parce, & negligere corporis cultum, maluerint, quam labore opulentiam parare; non ideo in remissionem solvi licebit; sed à sui cura abeuntibus præsto erit hic Regibus, aut, verius patriæ, debitus labor, quo pensionem parent haud dubie à lentis etiam aut invitis exigendam. Ita dum coguntur ad alienæ utilitatis operam, pro se quoque alluescunt laborare. Mox illos plus quam pro se aut pro Rege tenebit ipsa laboris & industriæ consuetudo. Hinc artificii cultus, hinc corporibus & animis vigor; &, in pari omnium assiduitate, regionibus opulentia non mollis atque luxurians, sed virilis & robusta. Eadem opera rudis plebs atque incondita, sparsique in agris ad pascua aut aratra homines, domiti, labore sensuque sortis suæ moneantur, se obsequio, non imperio genitos esse; Qui, ubi non in usu aut potestate Regum sunt illa tributa solertiam sollicitatura, sæpe feroces, nec magistratibus tractabiles, stolidæ aut periculose superbiunt. Nempe ingenia quæ virtutibus non impleveris, vitiis vacant; veluti cessante cultu ager, quem messibus onerare cœperis, se inutilibus herbis sponte exhauriet.

Finge tamen esse leges, quæ negligentiam & otio mulctam dicant, suoque satis ingenio vulgus acui ad laborem. Demus præterea, populum iudicio non carere, & Principe justam utique opem petente suas impigre opes collaturum in publicum. Quid vero si occurrunt quæ & subito peragi debent, & nisi publicis sumptibus non possunt expediri? Dum

mo-

monetur populus, dum delecti vocantur, aliquot mensium labor est, & religiosum hunc ordinem non expectant negotia; effluitque inter moras rei gerendæ occasio; aut ingruit malum, quod præsentibus repulsißes stipendiis. Quid dubitas, Regina, velex statu præsentis agnoscere quam juste de moribus illis querat? Inttat hostis externus: Bella non auro minus, quam ferro, geri solent. Quia tamen citius aderit hostis, quam populus conveniat, deerunt tibi publicæ opes, quibus alas exercitum, & ex vicinis gentibus auxilia contrahas.

At nec subita modo Regibus occurrunt; sed sæpe secreta, quæ & interest non vulgari, & inter hanc tamen quærendæ pecuniæ rationem regi vix possunt. Voles invadere in hostem imparatum, aut, quæ olim tua rapuit, inopinato recipere: Interestne, ille aut omnino vicinia consilium intelligat? In hanc rem igitur dum necessarias opes quæris à populo, indicisque concilium, an proferes in publicum tuæ mentis arcana? At simul tuorum conatum velut animam in ventum effuderis. Sin vero (ut oportet) habebis hanc molitionem tibi secretam; quid causæ ad populum afferes rogandi tributum? quid, si lentus est, impellendi? An præterea æmulas circum gentes, aut illos omnino, quorum interest te esse quietum, incuriosos fore vel segnes existimas? Quos utcumque fefellissēs consueta, nec strepitu publicisque rumoribus notata, potestate exigendi tributum; hos ipsa conventus celebritas, quem ex omnibus provinciis cogis, quique ignorati non potest, ad suspensiones, & sui curam, crexerit.

Si vero, quod sæpe fit, non civibus cum Rege conveniet; si contemptu vel odio eum lædere amabunt, illiusque consilia quamquam recta despicient: quid rebus tandem fiet? Ut si qui imperiti, dum hostem ferire statuunt, se ipsos obverso telo transverberent. Ita populus suo & patriæ jugulo imprimet vulnera Regi invisio destinata, negatis stipendiis, quæ reipublicæ tempus efflagitat.

Quid denique regiam potestatem, quam omnium

minium potissimam vel ipsi fatentur, qui nolunt experiri, ea debiliorem statuimus qua alicubi Optimates potiuntur? Certe enim in gentibus in quibus Senatui summa potestas est, non consuli, non rogari populus solet, velitne ac jubeat rempublicam suo ære esse adjutam. Decernunt ipsi Patres, sanciunt, imperant; & populum nolunt ad tantæ potestatis gustum attolli; quæ, si recte sentimus, prope summa in civilium rerum momentis est. Cur autem id illis juris sit, & ad Reges non pertingat? Si, inquam, legum condendarum Regibus jus est, non minus quam, in ejusmodi republica, Optimatum concilio; si non in cives angustius mortis ac vitæ arbitrium; si par denuntiandi belli, aut fœderum faciendorum auctoritas (quæ apud homines gravissima censetur): cur tantum una hæc impar indicendi tributis potestas sit? Quæ leges? quis populus ita jussit? unde origo discriminis? aut cur Reges agnoscant populi fasces, quos Optimates premunt?

Poterunt tamen avidi aut negligentes æris Principes peccare in populum. Certe enim, & in ceteris etiam rebus, quas non ideo juri eorum detrahimus. Ubi candidus ille, ubi innocens ensis, quem in immeritum vulnus non possit gestantis temeritas urgere? At Regionem exhaurient contracto undique auro. Rara hæc (si continget) & brevis injuria; Cum sub Regibus solis sint qui in æratio exstruere inutiles cumulos amant: adeoque à Principum genio id vitium dissentiat, ut vix duos serie junctos adhuc infecerit. Sub his vero qui sunt in exigendo largiendoque immodici, quanquam iniquissima libidine plurimos lædunt, hoc saltem publicarum injuriarum lenimen est, quod, ut Oceanus exceptas fluminum aquas nebulis imbrisque reddit terræ; ita illi per Procures quibus indulgent, subinde remittunt in vulgus quicquid exfluxerant. Quamquam porro ad publicam pacem est, ne civium in se fidem Princeps immodicis vestigalibus læssat; tamen si calculus ponis, rarius gentes feditione-

ditionibus arsisse reperies, quibus ad tributa ferenda satis est Regum nutus, quam quæ se ipsas ad illam patientiam non comparaverunt. Adeo sæpius in publicam peccat pacem vulgi sagina; & quædam imago nimix libertatis, quam vel duriorum Principum læva severitas.

Pudebat Hyanisben fateri, se tam subito esse mutatam. Quippe haud ægre persuaserat Poliarchus, jura illa Regibus deberi. Ergo molliori sermone & perfunctorie quæ audiverat refutando, paulatim in eandem sententiam concessit, & hortante Poliarcho statim occultam inivit viam parandæ potestatis. Præcipuos suæ Lixæ Magistratus jussit acciri, breviterque memorato bellorum quæ instabant discrimine, petiit ut sibi confestim talenta centum magna ex civium ære conficerent. Illico parvere; satis periculi imagine ad omne obsequium compulsi; & felicissimæ celeritatis fuit, quod intra biduum comportata pecunia tanto exemplo reliqua oppida impulit ad ejusdem officii curam. Liberalitatis etiam & munerum causa ob natalem Hyanisbes geminabatur, qui opportune tunc incidit. Is dies, quamquam tanto in motu, omni remissione cultus fuit qua pacis otia celebramus. Comestabundi in urbe & castris seque & pocula coronaverant; adeo ut sub noctem Gelanorus, cui credita erant castra, Poliarcho nuntiaret, eam licentiam sibi non posse. Ille ad vallum properavit haud ignarus in bellis nullum fortunæ tempus dandum, quo ipsa subitis casibus utique gaudens, possit improvidos merentesque percellere. Sed plerisque jam dominis mero somnus irrepserat. Jacebant inter vina; aut accipiendo inepti imperio cantabant; Nec Mauri quidem tantum, sed & Gallorum vulgus. Poliarchus Gelanoro, ceterisque qui compotes sui erant, castra atque vigilias, & ebriorum hanc turbam, impense commendavit; Utque erat festivissimi ingenii, cum in urbem redisset, libens versus aspexit, quibus unus suorum Druidarum in temulentos sic ludit.

*Venit id numen ! festo Deus ecce tumultu,
Ecce Deus Lati Bacchum advexere furores
Pampineo insignem curru , quem tigride multa
Axis agit , calis spoliis armatus Eoi.*

*Era sonent campis , omni que à fronte corymbus
Nutet, & attonitam rumpant cava tympana noctem.*

Venit id numen. Nimiis quatit omnia Bacchus.

Hic trepidi postes pulsataque tecta recedunt :

Hic hedera , hic picto saltant monstra ebria celo ,

Et quicquid timidis Mincidas induit alis.

Non magis Odrysiæ cum mox Trieterica matres

Impulit , aut Tyriam stimularunt Orgia Dirce,

Arva fremunt , spumat mullo cratere vocatum

Numen , & imbelles ardent concurrere thyrsi.

*Non tamen hic cades , fata aut Pentheia , Bac-
chus*

Attulit , erranti truncum vel falce Lycurgum ;

Sed trepidos gressus , blandoque papavera somno.

Forsthan & timidas ignota audacia mentes

Implet , & expulsa mirantur cedere cura.

Ecce jacent nullo perfusa sanguine turba ,

Victoremque suum perflant ; secuta malorum

Fortunaque cohors. O captus numen amicum

Gentibus , & tanto felix insania lucro ,

Ni brevis , & primos exipratura sub ortus !

Sed nec remiges , militesque , tota classe minor
latitua , ac deinde sopor , invalerat ; adeo ut ægre
deinde proprio periculo , & pene vulneribus , po-
nerent somnum. Ipsa enim illa nocte adventans Ra-
dirobanes , ferociter à mari in capacem fluvium
egit navigia , strenueque oppressis qui pauci ad cu-
stodiam vigilabant , totum litus ripamque obli-
nuit. Præsidarii relictis navibus ad castra confu-
giunt , aut , amentes terrore ad portas civitatis tam
tunc sibi quam hostibus clausas. Alii triremes in
altum impulere , qua hostem àbesse silentium mon-
strabat. Radirobanes suorum plurimis confestim
expositis , impatem quoque dato terrore civitatem
fore existimans , milites distribuit , qui in litore
consisterent , quique scalis niterentur per mœnia.

At non Gallis, & Afris, qui in terra confederant, formido eadem, aut fortuna, quæ classariis fuit. Gelanorus, audito tumultu in litore, jubet passim excitari dormientes. Multis somnus mentem reddiderat, aliisque periculum. Ipse dispositis per vallum custodiis, & Micipsæ commendatis (dux ille Maurorum militum erat); cum parte suorum, hostem jam veluti victoria securum aggressus est. Radirobanes posteaquam intellexit adhuc esse qui sua defenderent, haud nescius locorum iniquitatem ignavis & advenis intempesta nocte timendam, revocari suos iussit; satis egisse visus quod æquore victor statuere primo impetu posset in arenam tentoria. Facilem quoque in crastinum victoriam augurabatur, ignatus cum Poliarcho decernendum, & Gallicis turinis. Contentus etiam Gelanorus, à castris & urbe prohibuisse hostem, non perripit ad eorum stationes; prælioque nocturno, præsertim absente & inconsulto Rege, abstinuit.

Prima deinde luce Poliarchus, qui apud se non erat ex cladis nocturnæ dedecore, suos, ac Mauros, ad concionem vocat. Ibi questus, militare flagitium esse admissum ab iis qui servaverant maria, adesse exermes iussit quotquot ex Gallis à classe aufugerant, eosque in fortuitam seriem digestos decimicujusque expiari supplicio. Eadem Reginae severitas in suos Mauros erat. Sed cum jam numerari dicerentur ad poenam, illa pro Gallis, ipse pro Mauris, oravit. Ita leviori infamia, & in delictis militum assueta (nam inultum facinus non esse intererat), quibusdam aliquid sanguinis de lacerto missum est: fossam alii seminudi ducere iussi: alii pari cultu stare in foro, sui spectaculum civibus præbituri. & quamquam id tempus egebat militibus, relictis sunt tamen eo die ad dedecus, ut ceteros animadversionis timor acueret.

Jamque ipse Poliarchus coccinea insignis chlamyde eminebat in Numida equo, nudumque verticem huc illuc ostentans, sui reverentia & spe vincendi omnes ordines implebat. Relictis deinde qui
regiam

regiam, qui mœnia, qui claustra portarum tuerentur, ad castra cum ceteris processit; militibus ex imperio Gelanori jam in ordines passim euntibus. Quippe & leviter armati justæ pugnae iniria utrimque libaverant. & Radirobanes totam aciem instruebat, longe animo vultuque commotior, ex quo à captivis audiverat, illic unum ex Gallicis Regibus esse, & Poliarchum appellari. (Nam eo nomine nihil censeri volebat quo apud exteros se celebraverat in tenuiori fortuna) Statim Radirobani occurrit, ita juvenem vocari cuius amore capta Argenis sua fœdera despexerat. Sed an is ipse esset haud immerito ambigebat, quia & multis idem nomen poterat convenire; nec de eo Selenisla ut de Rege meminerat. Ac ut maxime Rex esset; unde tunc ille in Africa? Quis Deus hoc æmulorum par composuisset ad certamen? aut quod rixarum ingenium, ut idem occupato Argenidis animo intervertisset suas spes in Sicilia, & nunc veluti ex compacto adversaturus consiliis suis in Mauritaniam venisset?

Sed imminens prælium dilatare tot cogitationum seriem vertit in iram. Planicies modica erat à loco quem castris Radirobanes infederat, ad vallum Poliarchi. Hæc ad pugnam destinata, armis undique & signis fulgebat. Uterque Rex dexterum cornu suorum tuebatur. Lævum Sardorum regebat Vittiganes; & honori Maurorum Poliarchus dederat, ut in lævo senex Micipsa, magni in illa gente nominis, imperaret; Huic tamen additus Gelanorus; ut vigore ætatis sufficeret ad ea quæ ætas in Micipsa detraxerat. Annoratum est, ad victoriæ ingentem fiduciam, Gallorum Maurorumque paucissimos in procinctu nunctipasse testamentum. Adeo non vincere modo, sed & frui victoria sperabant. Ubi signa cecinere, initium pugnae à sagittariis fuit. Sed fervidius quam ex Imperatorum præceptis campo decurso, totæ acies ad pugnam coierunt. Sic ademptum spatium sagittis fundisque est. Vix locus ad hastas phalangibus; vix satis vertebatur

tur equi in turmis. Ita omnibus primo ardore concitatis, nemo tamen aut vires Poliarchi aut animum æquabat; quamvis & Radirobanes æmulatione terribilis memorabilem pugnam ederet, & multi suis ducibus digni laudarentur vel sua vel hostium morte. Luebant plerique insontes paucorum insaniam, &, quod tristissimum bellorum nefas est, non ex offensa, vel odio, sed partitione fortunæ, habebant quibus vitam eriperent.

Jam sanguinis multum erat, cum fatis adhuc plurimum necem properantibus, visi sunt Dii intercedere. Quippe ea nubium caligo condidit diem, ut veluti ad intempestivam noctem plerique horrescerent. Fulminum deinde strepitus, & decurrentium fulgurum minæ ad religionem metumque furorem in alternis cædibus bacchantium convertit. Sed adhuc implicitos, dubitantesque Diis parere, acti in vesaniam elephantum diviserunt, quos Hyantisbe jusserat cum frontalibus cristisque & turribus promoveri in aciem. Plerique eorum nuper in venatione capti, & adhuc propemodum rudes, nondum libertatis, & ferociæ erant oblitæ. Adhuc vero Europæ incognitæ erant hæc species. Immensum & informe animal, pene omnibus membris una mole confusis. Mersum caput inter humeros, nec à globo multum dispar, nisi qua proboscis in terram descendit, fœde promissa à naribus, &, si color absit, instar longi & tumidi anguis, nervorum circulis ita articulatim nexa, ut contrahi, laxarique, flecti etiam possit, & esse pro manu. Patulæ aures utrumque tempus tegunt. Oculi exiguo orbe sub tumida fronte reconditi. Ebur quo pretiosissimi sunt, longe ex ore eminet, pene instar lituorum, nisi quod debiliore parte inflectitur.

Ad hanc formam non obstupuerant modo Sardi in quos bestię agebantur, sed & Galli sua illa auxilia haud intrepidi videbant. Postquam vero subitis tenebris cælum inhorruit, elephantum tam pavere faciles quam irasci, tumultuque insolito qui edebatur in nubibus attoniti, jam coeperant

rant difficiliores esse regentibus; cum ingens, & pene in oculos fulgur impactum, adeo eorum valentissimum turbavit, ut repente verteretur in rabiem, immemorque disciplinæ, sese in cursum quæ impetus erat, effunderet. Prorumpunt & ceteri disjectis rectoribus, eumque sequuntur. Mox acrius concepta amentia, omissoque gubernatorum imperio, jam non alteri modo parti, sed omnibus hostes esse videbantur; decurrebantque per aciem inter arma & tumultum ferventes rabie; & quia exitum per tot cuneos non videbant, tanquam maculis induti quærebant libertatem. Plerique Gallorum ordines laxavere: Neque Sardis militia constantior fuit, utique postquam obvii furentium bestiarum oppressi vestigiis jacuere; quidam etiam proboscidi nexu ligati, projectique sublimes in aërem. Moles illarum, & novitas, & horribile virium experimentum turbatis militibus mentem eripuit. Advenisse Deum iram, vel facta tunc primum ad dirimendam aciem monstra, audebant conjicere. Multis vidisse furentes belluas satis erat ad fugam. Longius remotos terror sociorum in vesaniam abstulit. Equi maxime consternati, nec ferentes odoris insolentiam, dominos plerumque indignantes per loca præcipitiis intuta aut hostibus egerunt.

Tantam aciem à tredecim belluis (nam omnino tot erant) fusam esse, fortunæ ludibrium fuit: quo probatum est, non plus corporum vires in præliis valere, quam affectus animorum; nec multitudinem magis ferro quam timore esse domabilem. Timebat Poliarchus insidias; suosque palantes, si qua ingruisset nova vis, tarde coituros videbat. Idem Sardi timuere. Ergo ducum tribunorumque admonitu passim secerni cœperunt quos è diversa acie unus terror miscuerat. Multos enim in adversa agmina tam alte sive sua, sive equorum fuga provexerat; ut redeuntibus periculum esset, ne deprehensi caderentur ab hostibus. Sed ut plebeiorem memoria factorum perierit; in paucis Ratiobanis fortuna memorabilis fuit. Equo ille vehe-

hebatur, cetera quidem ad bellum aptissimo, sed
 indocili ad conceptos pavores, quos ut raros, ita ha-
 bebat furori simillimos. Tunc vero cum elephan-
 ti debellatas timore copias fuderunt, totius agmi-
 nis equis uno metu frementibus, exarsit in amen-
 tiæ speciem; nec qua jubebat dominus, sed tenax,
 lupatisque quibus regebatur frænis potentior, sese
 alte penetravit in hostium turmas. Interim rece-
 debant versus urbem alæ equitum, admonente Po-
 liarcho ut illuc potissimum iter intenderent. Ela-
 psi inter tumultum à Radirobane erant; quotquot
 ex suis circa ipsum pugnaverant, credebantque, in
 ea mentium caliginem una rediisse. Solus igitur
 & longe à Sardis divisus, ferociam animi conster-
 natione acerrima mutavit. An fugere incallum
 conaretur tot telis circumseptus? an potius capi-
 vitate redimeret vitam? aut quia capto luitionis
 spes vix erat, spiritum temeraria & impari pugna
 projiceret? Respiciebat ad suorum vexilla; procul
 illa recesserant. Retro viam paulatim capefferet?
 at obstabant à tergo conferti. Dum dubitat, dum
 furiosis votis fortunæ maledicit, interim periculum
 creverat, jamque ad portas civitatis erat agmen in
 quo latebat; & solum restabat ad salutem, ut se
 unum simularet de Poliarchi militibus esse. Mul-
 tum ad fraudem juvit, quod initio prælii ut im-
 punius ducem & militem agere posset, omiserat
 regia insignia, purpureum sagulum, cassidemque
 vittatam, & ea cuidam Megalostheni tradiderat.
 Ita cum trecentis Poliarchi equitibus intravit ini-
 micæ civitatis munimenta, hactenus quidem frau-
 di idonea. Sed quo deinde succederet? Militibus
 omnibus hospicia aut tentoria sua erant. Si alicui
 manipulo se adderet, non lateret in paucis, qui plu-
 res, & armis occultus, fefellerat. Sin omnium
 consortia fugiebat, quid erat aliud quam solitudine
 suspiciosa se prodere?

Quamdiu igitur paucæ hæ turmæ circa forum
 steterunt (illuc enim convenerant, accepturæ du-
 cum imperia), haud ægre multitudinis beneficio tu-
tus

tus fuit. sed non multo post à Poliarcho nuntius venit; qui juberet illa equitum agmina, quæ urbem intraverant ad hospitia sua divertere, & Reginæ intra urbem ea nocte præsidio esse. Hanc vocem Radirobanes pene exanimis accepit. Sparsum enim equites turmas laxabant, quisque occupabat notatas domos. Hospites, calonesque, expediebant officia. Ipse tanquam domum quæreret, unus circuibat omnes vicos, nescius quos potissimum fugeret, nisi quod obvii quique formidolosissimi erant. Omnibus invisus, & si caperetur, solo redemptionis suæ pretio forte servandus, magis magisque auctam cum ira formidinem vix tenebat: aliquoties impetu sumpto, ut hostem confessus, & ut mortuus strenue, aut salutem in præmium audaciæ laturus, prorumperet per portæ custodiam. Una quippe tantum erat in illo tumultu, quæ cæcibus & equis pateret, magnis quoque copiis observata. Nemo in via accedebat propius frænum, aut intuebatur in euntem, quem non tanquam in se intentum novo horrore refugeret.

Cum pererrata urbe non modicum tempus consumpsisset in illo timendi supplicio, nec differri amplius posset aliquod consilium; occurrerunt agæones cum equis dominorum, quos ad aquam ducebant. Eos Radirobanes sequi instituit, si qua eorum ductu posset ad flumen pervenire. Urbis autem situs hic erat. Altero à munimentis stadio fluebat aninis, ea parte quæ itur ad mare; qua & hostes castra locaverant. At quo latere urbs erat Sardis maxime aversa, ad ipsa mœnia pertingebat lacus ingens, sex ut minimum stadia latus; duodecim in longum protensus. Nec erat præter hunc lacum quo equi lavarentur aut biberent. Illic autem nullum ab hoste periculum; civitate per tot aquas, nisi navigiis, non pervia. Exiguam ergo portam quæ ad crepidinem lacus parebat, aliquot militum statione firmaverant; aperiebantque bis de die animalibus adaquandis, & ad ceteros civium usus. Ad illam tunc calones processere; Quibus
Radi-

Radirobanes mistus, postquam spatia undarum vidit tam ingenti campo porrecta, vix spem enatandi esse ratus, tamen veluti ultimo horrore vires collegit; & sic per vora (ut deinde suis narravit) Neptunum affatus est. O potentissime illorum Deorum qui eadem cum hominibus elementa incolunt, cuius dona sunt fluvii, fontes, lacusque; has undas, quas salutis incertus nunc in eo, mitiga, ô bone. Ferant me; & in destinatas ripas placide agant. Illi præterea equo (nam & illi generi præses, equumque excussisti à verberata humo) isti, inquam, qui mihi destituto pro cymba & vectore est, suffice vires, ut quem impetu suo hostibus tradidit, eodem cripiat. Tum ego de Astorum manubiis expressam in ære tui benefici mei que periculi memoriam in Calaritano litore constituam; qua tibi sanum & nemus mei Patres sacraverunt. His votis tacite obligatus, primum libavit aquas, in vadi commoditatem leniter desidentes; Equum deinde potu refectum paulo egit ulterius, frustra admonentibus, qui cum eo erant, in lacu vastam in proximo altitudinem latere. Ille autem contemplatus ad quam brevissime ripam sinus undarum ferrent, utrimque calcaribus impulit equum; qui juba ferociter concussa dedit se protinus in undas, soloque eminens vertice incumbens dominum ferre cepit qua jussus est. Exclamant ex crepidine & primis undis Mauri, errorem aut casum arbitrati, & monent qua commodius parte habenas reflectat. Sed paulatim procedebat in altum, omnibus qui id videbant, ut in miro & subito casu, diversa de eo jactantibus, nec dubitantibus quin periret. Jamque illum non vivere, sed cadaver deferri fluctibus credabant; utique postquam longe recesserat, & tantum ex colore adhuc aliquid supra aquam emergere noscitur.

At Radirobani, ut timorem late circumstantis periculum, ita spem dabat validissimus equus; quem voce motisque interdum habenis revocabat ad virium memoriam. Præstabant & facilem cursum

sum aquæ in neutram partem obnoxia; Nam nec aliquo fluebant, & tunc solito placidiores erant, cessantibus ventis. Cœpit tamen ægrius equus emoliti aquas spiritu, videbaturque deficere; cum in mediis fluctibus arena sublimis, neque cedens vestigio, natandi necessitatem opportune intermisit. Stetit ergo distans fessus aquis; toroque pectore altior, tanquam laborem miraretur, se anhelitu levabat. Sed Rex veritus ne exercitii nimio motu nervi post quietem rigerent; breves inducias ad respirandum fecit, adhucque calidas suffragines motis calcaribus egit in lacum. Suffecit animoso equo concitum corpus, undisque & intentione natandi differentibus mortem, ad supremam ripam vixit. Tunc liquente spiritu vix moratus dum Dominus sine lapsu descenderet, se in arena explicuit. At Radiobanes ad exhausti magnitudinem periculi horrens, quod in civitatem hostium intrasset, quod per immensum inde lacum, & pene graviora ipsa morte pericula, effugisset captivitatem; novo metu excitabatur; timebatque aut terra aut lacu venturos, qui vincula, vel, si recusaret, mortem darent. Longe enim ab ea lacus ripa suorum castra erant. Sed solatio fuit, quod prima nox ingruerat, semper ad latebras fugamque securior.

Interim Poliarchus, divisim militibus qui in urbe pernoctarent, aut essent intra vallum, ipse breviter Hyanisbæ colloquutus, non mansit in Regia; sed in castris sibi prætorium jussit statui, ad omnes fortunæ articulos intentus, si qui commode in hostem se præberent. Nec cessasset inter tenebras, nisi illum Sardorum consternatio Regem quærentium retraxisset ad cavendi ambigendique consilia; quia incertum erat, quæ causa tot in illorum castris voces attolleret, tot faces immensis circum campis accenderet. Namque Sardorum duces ad Regis tentorium collecti, cum mutuo interrogassent, num rediisset, num divertisset in castrorum aliam partem, quis denique pugnantem adfuisset, quis texisset recedentem ab acie; postquam quisque diversa dicebat,

cecbat, omnes uno impetu ad tristiora conversi sunt,
 Cæsum captumve crediderunt. Nec aberant à rixa:
 Quos cum Rege fuisse, quos servasse, quos saltem
 vera de eo posse renuntiare oporteret; Sed maxi-
 me militum vulgus, sive cura & amissi Principis
 desiderio, sive insania correpti, non expectato du-
 cum imperio, quorum reverentia ex Rege pende-
 bat, solverunt disciplinam. Hi avios petivere cam-
 pos, si Princeps errasset, compellatum reducturi;
 Plures accensis facibus cruentum prælio campum
 scrutabantur, in cadaverum ora proni, illicque ti-
 mentes, quod quærebant, invenire. Ita Sardorum
 vocibus, igne, procursu, undique arva fervebant.
 Speculabatur omnia de castrorum aggere Poliar-
 chus: & seu nocturna hæc bacchantium militum
 religio esset, seu ullius alterius Dei furor, aut ars
 denique militaris in se parata; in omnia solertiam,
 excubias, vota, composuit.

Ceterum in illo officio atque tumultu occupatis
 subito nuntiatur, Radirobanem in tentorium rediisse.
 Quippe ille ad ultimam lacus ripam expositus,
 antequam noctis caligo usum oculorum eripuisset,
 strenue speculatus est quo itinere pervenire posset
 ad suos. Tum palustrem ripam sequutus est, ut si
 qui instarent fugienti, inter arundines lateret. Ita
 lacum circumivit; & deinde extra viarum frequen-
 tiam, per fossas, aut moenitos sepibus campos, ad
 suum vallum contendit. Hoc ipsum formidolosum
 ei fuit, quod sparsi cum lampadibus milites clamo-
 ribus cælum impleverant, nesciusque se diligentia
 illa quæri, omnium anxie faces & vultus fugiebat.
 Tandem in tentorium pervenit; Monitæque co-
 hortis omittere ominosam jamque superfluum de
 ipso quæstionem, pari licentia in læticiam effusæ,
 omnes ad Regis fores venerunt. Quo viso cum diu
 plausissent, ad stationes, aut contubernia, ægre re-
 cessum est. Interim Virtiganes, Sardorumque præ-
 cipui, ad Radirobanis genua accedentes, cum fletu
 rogabant, quæ fortuna, quodve consilium, eum à
 suis tam diu averisset. Ille prolixè discrimen me-
 mora-

morabat, stupentibus cunctis, timorem ambiciose promentibus. Dumque certatim omnes aut gratias Diis agunt, aut Regi tanquam fortunæ factorumque victori adulantur, quidam Poëta, Viri-gani familiaris, extemplo in eum casum versibus sic ludit, ut diceret, Radirobanem suis Sardis esse pro Sole; qui eo absente emarcuissent, & ex restituti spiritu vultuque penderent.

*Ergo ausa fœdare diem, nostrumque tenebris
Sic nubes miscere polum? Quasivimus omni
Æthere pallentis nutantia lumina Soli:
Ille aberat: proh fata Deum! seu texit opaco
Hunc Soror occursum, cali seu calle latentis
Fatidicas pronus Cyrrha descendit ad umbras.
Tunc vero quantis arserunt pectora curis?
Excidimus miseri nobis. Ah cedite gentes
Parrhasius nata fœta inter robora silvis.
Scilicet ex angui fugientem horrore sequenti
Titanem, Occiduas propius pulsavimus oras
Planctibus, aternis seu gens damnata tenebris.*

*Ni redis, ô hominum præses, jam frana remittat
Justus honos legum, peccentque impune tenebra.
Quid sine te gens tota hominum? quo funere da-
mnas*

*Discessu nos, Phœbe, tuo? Resolubilis aër
Obruat informem spissatis nubibus orbem:
Et se se in gelidas solvet natura pruinas.*

*Parcite, mortales, lacrymis, nec perditæ planctus;
Purpureum redit ecce jubar, capitisque corusci
Fulget apex. Cernis radios, assuetæque sceptro
Brachia & igniferas pharetra lucente sagittas?
Salve, cura Deum, & nostros ne desere cœtus.
Nec facies. sint noctivaga nemora altâ Sorori;
At tu urbes hominesque habeas. Tibi tura benignum
Ferre diem, & cunctas folio componere terras.*

Postera luce invicem adversariorum vires exper-tis lentiora fuere consilia, uno Poliarcho adhuc prælium cogitante; Huic enim arma placebant, Radirobanis odio, & desiderio petendæ Siciliæ. Sed Reginæ precibus dedit, nec eo die quietum hostem laceſſe-

laccesseret. Mirum fuit, de exitu belli tam acriter Hyanisben cœpisse diffidere, & ipsam Radirobanis temeritatem sollicitudine fuisse mutatam. Quippe animus utriusque ex immanitate sacrorum ad quæ confugerunt emicuit. Nam Regina deligi ingenuum puerum iussit, qui Saturno immolaretur. Piaculi consuetudo à Tyriis erat orta; qui crudelitatem moris infandi in Africa Carthaginensibus suis colonis tradiderant. Externamque & barbaram devotionem in Deos territa Hyanisbe usurpabat; quia miseri aut anxii mortales terribilia & incognita remedia arcanam vim habere existimant. Apparabatur funetti sacri ratio, infulasque victima accipiebat: Nec Sacerdos deerat sceleratæ pietati. Cum hoc vero Poliarcho nuntiatum est, statim turbatus exiliit: & ad Hyanisben properans: Si hoc, inquit, fœdæ sævitæ auxilium, Regina, in hostes tibi placeat, patiaris me abire. Nunquam enim vires meas illi superstitioni miscebo; nec committam ut mei milites numinis fortitudinem videantur induisse, quodcunque est quod tam turpiter placari amat. Nolo, inquam, extorquere à Diis pudendo pretio victoriam, qui non de illis sunt quos debemus colere, vel averfantur hanc deceptæ mortalitatis infamiam. Proinde aut hunc ex vinculis puerum, aut me ex finibus tuis mitte. Quamquam Hyanisbe verebatur Saturnum, erat tamen præsentior Poliarchus. Ademptæ sunt puero vittæ; jovitque hoc ipsum populi mentes, quod Poliarchus non sollicitabat extrema remedia. Num enim tantus dux belli incerta ignoraret; aut, nisi in proclivi sentiret esse victoriam, hanc unius pueri sanguine dedignaretur à fatiis comparare?

Eodem tempore, quasi superstitionibus convensset utraque castra corrumpere, quidam senex inter Sardos illustris (Sitalces appellabatur), olim strenuus manu, tunc consilio spectabilis, venit ad Radirobanem, qui forte cum suorum delectis varia super bello agitabat; obtulitque suum caput, quo à Diis manibus pacisceretur victoriam.

T

Nec

Nec interest, inquit, quod privatus sum. Satis erit si me Rex meus devovebit, ut salutem publicam sustineam, procuremque. Postquam ero legitimo ritu morti sacratus; laceffam hodie cum modica turma bellum, in quo terrorem ac diras mecum in hostem ferens, cadar à nescientibus me in exitium suum perire. Nonnihil cunctatus Radirobanes ad lætitiā oblata, ut sperabat, victoriæ; gnarusque hanc sui capitis devovendi sūm ab Italicis vatibus efficacem censi, effuse Sitalcem laudavit; Et, Quoniam, ait, nobis tuo interitu victoriā trades, nec poteris sentire præmia quæ mereris, ac scias tuæ stirpi apud me immotam gratiam manere; ut nemo Sardorum vivere malit, quam familiam suam ad gloriam evehere quam in tua mirabitur. Age strenue; & brevissimi fati cursu redime famam, quam nulla mors extinguat. Vocavere ergo Pontificem, qui devotionis sacramentum more Hetrusco perageret; Subitoque Sitalces prætexta indutus, velato capite, super abjectum constitit telum, tangensque subjecta manu mentum, sequutus est omnia verba Pontificis, quibus adversas Gallorum Maurorumque legiones secum Diis Manibus & Telluri devoveret. His paratis, Tempus est, inquit, adhuc recenti religione, ut terrorem, fugam, interitum, in hostes devolvam. Date levis armaturæ aliquos, qui excursionis specie mecum tendant ad hostium vallum. Exciemus ad prælium vel eos saltem qui pro custodia castrorum stabunt; nostrisque per fraudem refugientibus ego perentia extorquebo mortem ab hostibus. Et meo sanguine damnabuntur funeribus; poterisque execratos cum lubebit ad satietatem debellare.

Plerisque Sardorum quam mira tam certa videbatur Sitalcis oratio. Statim sagittariorum aliquot turmæ homini datæ, per quos hostem provocaret ad certamen. Sed Sitalci servus erat, diu liberaliter habitus, & caritate domini plusquam patriæ flagrans. Is herum insanire in tam properæ mortis voto existimans, postquam dissuadere non potuit,
clam

clam ad Poliarchi castra conversus est; deductusque
 ad illum: Venio, inquit, patriæ meæ proditor; &
 ab illa salutem, à te autem tuisque perniciem aver-
 surus. Nec grandius præmium effragito, quam ut
 illius vitam servetis cuius mors vobis in exitium
 destinata est. Raptim deinde exposuit furiale Sital-
 cis consilium. Quo audito Poliarchus non tam ex-
 horruit ad religionis infernæ vim (neque enim cre-
 debat, ex unius desperati, aut furentis, voluntaria
 morte totas acies profligari), quam terrorem præ-
 verti concupiit, in suis facile illapsurum superstitio-
 nis ingenio. Itaque indicem, si vera afferret, sperare
 præmia imperavit; & indutum Gallicis armis, vin-
 culisque tamen cohibitum, sagittariis addidit, qui
 in procinctu intra castra constituerunt, ut si, quod
 servus monuerat, levis armatura à Sardorum vallo
 procederet, ingruentes refellerent. Iis autem præ-
 ceptum est, ut terrore minisque plus quam vulne-
 bus certarent, ne in Sitalcem, quem inviolatum
 præstari volebat, temere peccaretur. Servo autem
 sua & domini libertas decreta est, si mature pugnan-
 tem commonstraret. Vix ea Poliarchus edixerat,
 cum velitatio à Sardis coorta est Sitalcem ducen-
 tibus. Illico erupere à Poliarcho præparati; & ex
 adverso Sardi haud multum cunctati missilibus, si-
 mulatione fugæ deserunt Sitalcem, avidum perire,
 & mortis spe maiora humanis viribus audentem.
 Sed servus inclamabat illum esse quem servari Po-
 liarchus præceperat. Ergo in medium turmæ fu-
 rentem excipiunt; & armis contesti perferunt
 ictus, exarantque circumventum. Inde abnuen-
 tem se dedere, & sollicitantem contumeliis iram ho-
 stium, tamen trahunt ad castra: quo conspecto, Po-
 liarchus, Melius, inquit, apud nos quam apud Deos
 manes cœnaveris. Necingere maledicta; quasi cru-
 deles simus qui coëgimus te vivere. Ubi enim de
 hujus belli exitu disceptaverint fata, in nobis mora
 non erit, si tunc quoque persequi mortem volueris.
 Sed nolo apud Umbras glorieris, quasi in tui mer-
 cedem nostra omnium fata Dii prodegerint.

Uno deinde captivorum accito, ea lege illum ad suos dimisit, ut Radirobani nuntiaret, bene habere in Gallicis castris Sitalcem: Igitur curam de amici valetudine omitteret; Victurum hunc *saltem* ad exitum belli. Nam & Tellurem, & inferos Deos, recusasse victoriæ pretium quam dare non poterant. His à captivo nuntiatis, accendit Radirobani cœpti infelicitas, simulque insultatio exprobrantis superstitionem Poliarchi. Necdum certus an Poliarchus ille esset quem amabat Argenis, animi tamen odiiq; augurio suspicionem fovente, verum exprimere statuit perplexa epistola, quam Poliarchus ut vanam obscuramque negligeret, si forte cum Argenide nulla federa iniverat; sin autem erat ille quem Selenissa prodiderat, statim historiam agnosceret, daturus haut dubia iracundiæ & æmulationis indicia. Neque mora, & uni vicissim ex Gallis, quos habebat captivos, literas ad Poliarchum tradit; quas detulit ille ignarus convitiatorum, quibus contumeliosissima cera legentis oculos implevit. Non enim Argenidi, non Hyanisbæ Radirobanes pepercerat. Aiebatque, se mirari, quod Theocrine post contubernium juvenulæ Principis hæret Hyanisbæ. Ut puellam fefellisset, sic ab anu justo Cupidinis telo esse deceptum. Sed se vindicem adesse Siciliæ, cui recisam simulatæ Palladis cervicem vovebat. Ita turgidus Poliarchus, nec jam magis Hyanisbæ quam sibi gesturus hoc in Radirobani bellum, codicillos quidem preffit, ceterum tam commoto ea vespere vultu fuit, ut constaret, nihil parvum agitari. Præter convitiatorum fœditatem adhuc animus turbabatur ad nomina Theocrines & Palladis: quærebatque apud se, quis hæc Radirobani secreta retexisset; donec, memor Argenidem ultimo quod inter eos fuerat colloquio esse questam de perfidia Selenissæ, ipse rem omnem inde emanasse conjiciens, cœpit frendens, unaque iracundia Radirobani atque anum complexus, sibi de utroque supplicium destinare.

Ut vero illuxit, ferro, non verbis, refutaturus injurias,

jurias, exercitum in ordines jussit ire; præmonita Hyanisbe, ne cui inter pugnam portæ urbis paterent. Nec se quidem de victoria dubitare; sed, si qui suorum fugissent ex acie, nolle se intra munimenta hos recipi. Nunquam alacrior militibus visus; convenientibus verbis unumquemque affatus est. Gallis adjutæ Hyanisbes quæ ipsos decora manerent referebat; Mautostyranni odio, sacra patria everfuri, agebat in iram. Utrisque spolia ostendebat, & in vicino esse Sardiniam; Quam, inquit, si in isto quem videtis campo vicerimus, obnoxiam nobis eo modo habebimus quo Radirobanes Africam velleret. Omnes quidem illæ verba, sed plus vultus dicentis, permoverant. Nec segnior acuendis militibus Radirobanes, multos sibi in eam victoriam triumphos fingeat. Nam Poliarchum Argenidis sponsum esse inde crediderat, quod tam subito imminebat certamine, quasi pridianas literas vindicaturus. Si hunc ergo occideret, illo ipso vulnere cogitabat & se summum de Argenide supplicium esse sumpturum, & à regno dejecturum Hyanisben; qua subacta ipse Mauritanix sceptro auctus trajiceret in Siciliam, non habiturus ex hostibus qui victoris ora ferre, aut ipsius in posterum imperiis intercedere auderet.

Hac immani spe ferox, instructos ordines admovit venienti Poliarcho. Nemo erat, qui non de fortuna partium decreturum illum diem conjiceret. Intentior itaque cura spem civium variis terroribus miscebat. Prohiberi à muris civitatis non senes poterant, non flebilior turba oneratæ liberis matres, quos innoxios passim Diis ostendebant, veneratæ ne teneris corporibus hostis illuderet.

Balearici, qui in Radirobanis acie erant, Numidas inchoandæ pugnx præmissos suis fundis turbare. Sed Poliarchus equites Gallos procurrere jussit, spatiumque funditoribus adimere quo saxa librabant. Numidas autem monuit, ut relictæ prælii fronte leviter obirent hostium latera, & quamplurimos à pugnx recto ordine in se distrahe-

T ;

rent.

rent. Contra Radirobanes satis agebat; aliquot
 turmisequitum circuire hostium cornua imperans,
 & à tergo incautos adoriri. Simul Gallicæ Afri-
 canæque linguæ peritos miserat, qui tanquam Po-
 liarcho jubente proclamarent, inclinare ad Sardos
 victoriam, profugerent Galli Maurique. Lixam ad
 receptum patere. Ea vox non paucos initio percu-
 lit; risu deinde excepta est; & pari vociferatione à
 multis relatum est, ut fugerent Sardi. Nihil medi-
 ſ inter utramque aciem erat: obstabant corporibus
 corpora; telum telo frangebatur. In tam arctis or-
 dinibus, aut canere aut vincere unicuique supererat.
 Hortantium quoque clamor, questibus sauciorum
 & fragore armorum permixtus, terribili sono in
 urbem ferebatur. Galli præstabant equitibus. Sar-
 di, & Ligures, phalange non cedebant. Sed Ducum
 præcipuum opus fuit. Hinc Poliarchus, præter in-
 genium sævus, non planctus, non vota audiebat
 deprecantium mortem, sive aures belli ardor oc-
 cluserat, sive in Radirobanem ira: qui ex alia par-
 te perruptos vi ordines solus sæpissime intrabat
 tanquam oblitus erroris quo inter hostes provectus
 ingratis Lixam pervenerat. Ita Sardi sub Poli-
 archo laborabant, cedebantque circa Radirobanem
 Galli ac Numidæ. Sed grandior ira Poliarchum tor-
 quebat, nec vulgari sanguine restinguenda. Unum
 erat Radirobanis pectus, quod maledicti in Argeni-
 dem & Hyanisben conscium suo vulnere expleret
 sævientem. Per suos igitur hostiumque manipulos
 quærere hostem cœpit dignitati & iræ suæ parem,
 multum quoque inclamitans, ut, si auderet, si vir
 esset, proprio discrimine totius belli fortunam pro-
 vocatus exciperet. Vicit acrem & confusum præ-
 liantium canentiumque tumultum vox sæpe repe-
 tita aliisque mandata; & ad Radirobanem haud
 quietiora cogitantem allapsa est; quem hoc unum
 puduit, quod prior non vocasset. Ocius cetera reli-
 quit certamina, omnibusque submotis properavit
 in æmulum. Non leones Africa illa, non serpentes
 tanto furore incitatos aspexerat. Brevi tamen collo-
 quio

loquio sustinuerunt avidas manus; Priorque Poliar-
chus, Ades, inquit, ô latro; da pœnas turpissimæ
noxæ. Non mihi hodie elaberis, non si plenius
quam Achillem inviolabili Styge tua mater te in-
tinxit. Tibi, Domina, sacrum hoc fero, si tam tur-
pem hostiam forte accipies. Et Radiobanes; Pro-
dis tandem de gynæceo, mollissime amator? Sed
præteritæ vitæ probra mors inter arma celaverit.
Ne dubita, tanquam vir esses, jugulum dare.

Neuter vacavit alternis contumeliis prolixius
respondere. Ira, quæ addere vires solet, jam nimia,
impotensque, pene debilitaverat, manus. Coierunt
tamen pectoribus, equis, telis non mollius quam
si allisas rupibus rupes turbo conferret. Sed ictibus
fortuna tunc abfuit; & equi, quamquam illo con-
cursu læsi, ad ceteram pugnam non fuerunt inuti-
les. Circumactis ergo habenis, uterque jaculum
alte amento quassatum vibravit; quod invicem
parma excussum est. Supererat unicuique missile
alterum: Id ne frustra periret, diu armorum aditus
oculis manibusque meriti sunt. Tandem Radioba-
ni nihil certius visum quam equum hostilem con-
fodere; quod ne impune esset, equum illius vicis-
sim Poliarchus ferit in capite: mox ambo veriti
lapsum, aut bestiarum jam in morte insanientium
fugam, velut pari consensu in terram desiliunt; ra-
pisque bipennibus, quæ pendebant ex equis, ad
certamen præcipitant. Sed suorum pietate divisi
sunt. Quippe media Gallorum agmina, atque Sardo-
rum, intervenire furentibus. Hæc vero auxilia cum
uterque averfaretur, ægre tandem, nec antea quam
sæpius jussus, recessit e medio miles, Regibusque
arenam restituit; qui adhuc integri, omisis bipen-
nibus, læva clypeum tenuere, dextera hastam; quam
ab hoste venientem Poliarchus eludens, certiori ictu
Radiobanem tetigit, vulnusque haud modicum fe-
cit in latere. Strinxere inde ferrum; sæpe ita con-
serti, ut solo capulo ora aut pectora liceret verbe-
rare. Nulla pars corporis; nulli armorum nexus in-
tentati supererant. Horror omnes, & deinde mise-

amicordia permovit, tantorum spirituum Principes incolumi exercitu perire. Rursus igitur agmina coierunt, diviseruntque pugnaces; quod uterque in dedecus suum accipiens, proximos cum ira & imperio rogavit, ecquid victum se crederent, quem sic tegere, sic à pugna properarent eripere?

Sic militibus ducibusque discussis, redeunt ambo ad postremum discrimen; animis quidem invictis; sed multi sanguinis jactura vires abstulerat; anhelisque corporibus jam nec certi nec validi erant ictus. Plus animi tamen & sanguinis Poliarcho restabat. Memor deinde causæ quæ odium fecerat, nec dubius, nisi vinceret, perituram dolore Argenidem, altius sustulit ferrum, coque in Radirobanis jugulum oblique intravit inter galeæ loricaeque commissuram. Ille se mori intelligens, festinansque ad vindictam, cursum in Poliarchum precipitat, affligitque sui corporis mole incautum, sic ut in terram ambo deciderent. Statim militum ululatu cælum inhorruit, his unum, his alium occidisse, plerisque utrumque expirasse credentibus. Et quia sub premente Radirobane Poliarchus ceciderat, pejori omine mens Gallorum Maurorumque vertebatur; ut nec defuerint qui ad Hyanisben decurrerent tristitia de eo nuntiaturi. Inundavere in campum confertissima turba Gallorum atque Sardorum. Nulla Præfectis reverentia: nihil vexilla ordinesque tunc poterant. Suum cuique videbatur ad Reges decurrere, eosque seu occidissent, seu viverent, ab arena eripere. Adeo ut tumultuosa auxilia Poliarchum pene obruerint. Sed jam ille paulatim se expedierat ab hostis complexibus, & ultimo singultu explicitum ferro adhuc tentabat. Hunc vero ut vivere, & erigi, Galli simul Maurique conspiciunt, ingenti feroces gaudio provehuntur in Sardorum promptiores, Radirobanis cadaver regentium, ipsumque Poliarchum infestantium telis. Sed discrimen brevissimum fuit. Nam & victoriæ læticia Poliarchum refecerat, & Galli impigram opem ferrebant. Sensim igitur Sardi cesserunt, aliquid quoque

in
ru
ut
m
di
R
Sic
tr
m
pro
reli
ita
que
qua
laud
aisbe
qui d
Priu
Rex,
virtu
fms;
lres;
affero
mimo
& a
ipse f

que suæ virtuti imputantes quod tanta in clade à fuga temperabant. Illis igitur late submotis, hostili potius corpore, spoliisque optimis, Poliarchus sincere victor fuit.

LIBER V.

O modo intra paucissimos dies profligatum est bellum, longiori mole attritum mutuas opes, nisi in cupidus Princeps incidisset, & qui privati sui fati rem omnium publicam fecerunt. Cedentibus Sardis minus infestus in castra reditus fuit, quod nec effuse fugerunt, & conscius vulnerum Poliarchus properavit in urbem redire. Interim tamen dum medici subito remedio sanguinem sistunt, de proxima arbore excindi ramum jubet, quem aptatum trophæo, armisque Radirobanis indurum, reclinavit in humerum suum. Sic ornatus conscendit in currum, quem equi candidi trahebant: pulcherrimoque spectaculo, circumfusus militibus, opima spolia gestans, ad Martis delubrum provectus est. Nulla enim in Africa erat Feretrij Jovis religio. Populus omnes vias impleverat, ut per subitam pompam licuit ornatus, frondibusque quascunque fors obrulerat nunc onerans manus, nunc vias qua triumphus pergeret sternens. Tunc in victorem laudes, tunc mutua de Africæ salute gratatio. Hyannisbe in vestibulo templi opperiebatur Poliarchum: cui de curru descendenti in hunc modum locuta est. Priusquam hæc spolia propitio Marti sistis, Magne Rex, sine me ea tibi dicere, quæ tu mox Diis. Tua virtute sospites sumus. Reddidisti liberos cæli haustus; unicuique de populo suos agros, necessitudines, lares; Mihi vero purpuram, mihi absentem filium asseruisti. Exige à nobis quicquid voles, beneficio tuo minus erit. O fata! Quid, quod video vulneratum; & audio non sine discrimine vicisse? Victima ipse fuisti, cujus sanguis mihi propiciaret victoriam?

T 5

riam? En igitur Radirobanem modo formidolosum Africæ, jam ingestum humeris tuis armorum suorum specie; &, quo propius discrimen fuimus, nunc gratiori horrore nostros oculos perfundentem. Veni ad Deorum templa, Heros, quos olim augebis: Et, sive his spoliis ad nostros tholos affixis tuam virtutem luminibus Astrorum consecras, sive tantum monumentum Diis Gallicis in patriam transmittis; scias, nihil obstarè quo minus arastibi statuam, diemque, & flaminem, nisi quod te inter mortales agere quam diutissime exopto. Hæc oratio ingenti populi plausu excepta est; inter quem Poliarchus, cum quæ suam modestiam decebant Reginæ respondisset, ad Gradivi fores venit. Adhuc cruentum de prælio religio erat ad aram accedere, Deove libare. Satis fuit sacerdoti trophæum tradidisse, numenque compellare à limine, acciperet libens, & paria sæpe munera sibi dari annueret. Dum sic orat, sensim vulneribus cœpit vinci. Jam pleraque enim frangebant & dilata curatione tumuerant. Adhuc tamen, ne Reginam & milites terreret, in dissimulatione duravit; nihil aliud profatus, quam aliquantulum quieris festâ labore membra reposcere.

Ibat ergo ad Regiam, comitante Hyanisbe, & militum multis in eo adhuc quo pugnaverant habitu latus utriusque stipantibus. Sed nondum vestibulum subibant, cum à Sardis adesse legatos nuntiatum est. Quippe Sardi, nec vivum à se Regem esse protectum, nec mortuo saltem habitum honorem, ut in majorum tumulis condi posset, impatienter dolebant. Timor inde inter illos vulgaris est, ne captivo cadaveri hostis illuderet. Igitur in ipso tumultu quatuor Optimates, magis suo quam communi consilio, re tamen cum præcipuorum aliquot breviter pensata, sumpsere legationis insulas, & omnium Sardorum nomine Lixam venerunt. Hos vero, Regina annuente, Poliarchus venire & dicere statim jussit in ipso regie vestibulo: quasi contemnendam legationem non serio, aut per otium,

otium, & in cultu dignitatis, sed tumultuariae in via auditurus. Unus erat legatorum cui ceteri communem orationem mandaverant. Is convenientissimo sermone Poliarchum monebat, ut clementer fortuna uteretur; neu contemneret tanquam victor Sardiniae Deos, aut etiam suos duriori in hostem occisum lege offenderet. Venisse se repetituros Regis corpus. Ignobilia etiam esse odia quae ultra mortem procedunt; nec disparis laudis fore & vitam extorsisse pugnanti, & jam victo indulgere. Meminisset, Radirobanem Regii ordinis reverentia saltem à tumulo non arcendum. Si Theseum imitaretur, ne insepultos hostis manes pateretur errare: Sine esset Achilles, contra auro vile non fore genti Sardorum Principis sui corpus. Ad extremum addidit preces, & inter viriles gemitus peroravit. Poliarchus contemptim ad eorum monita respondit, se eundem genium Deosque eosdem in consilio habiturum ad regendam victoriam, quos ad comparandam habuisset. Ceterum iis qui mori scelere meruissent, ne quietam quidem mortem esse debere. Nisi forte & Dii, quos illi toties appellabant, defunctorum umbris parcunt. Horrere omnium memoriam ad Radirobanis flagitium, qui captato tempore sanctissima cum Hyanisbe foedera violavisset. Denique, inquit, scitote, mei juris non esse quod petitis. Reginae arbitrium est; servire an misereri malit. Huic enim pugnavimus, hujus cum cetera victoria Radirobanes vester est. His auditis, legati, jam coepto diffidentes, vertebantur ad Reginam. At illa abnuebat usurpare licentiam quam Pollarchus suo sanguine fecerat. Diu ergo altercati uter ferret sententiam, se ipsos & legatos suspenderunt. Sed in Poliarcho vulnere dolor moram non ferebat; sciebatque praeterea, praesentibus maxime nec diu libratis beneficiis candidae liberalitatis genium; inesse. Itaque urgenti Reginae, ut ipse aut absolveret legatos, aut in alium diem differret; Intellego, inquit, ô Domina, quid sensus tibi sit. Nam si pro acceptis injuriis ulcisci cadaver velles,

ipsa palam imputares hanc severitatem tibi. Nunc præterquam quod es misericors, vis liberalitatis auctorem me videri quam promis in Sardos. Tollant sane, si sic jubes, inutile cadaver impii Regis, flammisque non sensurum imponant, quæ viventem melius excepissent. Certe, inquit Hyanisbe; & intelligant, nullas hic esse Thebas; & Poliarchum vicisse, non Creontem. Cum autem sepulto epigramma facient, meminerint inter illius victorias, hanc civitatem bis ab ipso intratam.

Hæc modico risu locuta à legatis avertitur; quibus ex Poliarchi imperio redditum corpus est, ut erat, armatura spoliatum. Ipse tandem perfundus publicis curis, nec amplius ingredi valens, inter suorum manus pervenit in thalamum: vixque moratus dum lorica laxaretur, in stratum se coniecit. Quamquam medicos secum advexerat, memor tamen in Hyanisbæ aula celebres esse, sibi que, cum à peiratis læsus illic ægrotavisset, perspectos, voluit eos quoque advocari. Admoti igitur duo Galli, totidemque ex Mauris, expectatione profundius læsum, mutuo inter se errore musabant. Præcipui periculi vulnus erat in latus desidens: & explorantibus, dubium an receptum in vitæ esset; sub hæc percunctanti Reginæ quid sentirent, clam referunt, esse in incerto Regis salutem. Illa prudenti dissimulatione rem regi mandavit, ne qui motus in suis aut hostium castris existerent. Tum amplissima sollicitatione medicos adhortata, ne quid fidei aut artis omitterent, ipsa, dum nudantur, dum explorantur vulnera, adesse ac videre sustinuit. Multum cruoris effluerat (nam & statim ac in torum procubuit, ex omnibus vulneribus proruperat vis sanguinis); lentoque nec æquali venarum pulsu manus, sæpe tentata, peritos terrebat. Medicis itaque operam certatim promentibus, unus illorum, Afer, Themison nomine, oris propemodum temnendi, staturæque brevissimæ, ceterum arte sua & eventum consiliorum conspicuus; Nihil agimus, inquit. Aliam mortem Regi timeo, quam quæ istis vulne-

vulnerum meatibus sese insinuet. Neque enim putemus, quicquid sanguinis ferro tactum est, & loco dimotum, ab corpore effluxisse. Sed & omnis cruor in venis nimio motu extra temperiem cum sua force efferbuit: Coibit igitur adhuc calidus, turbatusque, in opacam saniem, & occupatis costis spirandi libertatem, & mox vitam, ni cavemus, eripiet. Quid, inquires, remedii? Non aliud quam ut regiam in lacerto venam solvamus. Ita laxato sanguini turbatio adimetur, quæ in tabem se cogeret. Omnes ad hanc vocem horrebant. Nam qua manu, quave audacia, exhausto corpori, vitæque vix in tantillo sanguine hærenti, adhuc aliquid eriperent? Vicit tamen medici asseveratio, eum non aliter vivere posse. Delibavere itaque venam, tristissima expectatione multorum. Singula deinde vulnera propriis remediis foverunt; quietique relictum vetuere ullo tumultu ullove negotio in eam noctem sollicitari. Neque tamen Hyanisbæ persuasum est ut abiret. Hæret procul à toro in hemicyclo acquiescens, accedebat identidem adjacentem, nunc verita ne is defecisset, & anxie legens anhelitum, nunc servorum sedulitatem prævertens, & omnia officia exhibens vix scienti à quo tam prolixè juvaretur.

Vix demum Hyanisbe, urgentibus suis, & deficiente jam nocte, secessit in thalamum suum. Necdum multum somni ceperat, cum Principum concursu excitatur, simul gestientium gratulari, simul quid in re nova fieri ipsa vellet quærentium. Quippe cum in Sardorum castris tora nocte aliquid tumultus auditum esset, primo mane nec eorum visabantur in flumine naves, nec quicquam circa vallum aut custodiæ erat, aut omnino frequentiæ. Missi deinde à Micipsa qui solitudinem explorarent, retulerunt, Sardos abiisse; & pretiosiora contentos avehere, non pauca reliquisse victoribus. Liquidiori simul luce extrema profugientium classis conspecta est. Amisso enim Rege, expers consilii cum ceteris purpuratis Virtiganes, non desperaverat

modo victoriam (nam cui vincerent, vel cuius auspicio; nihil unum aut velle aut timere jam adaecti?) sed & ferociam hostium illo aggere listi posse diffiderat. Præterea civilibus malis exercenda Sardinia armatos revocabat. Duo enim post Radirobanem erant qui sceptrum deposcerent, ex duobus Radirobanis patruis geniti: quorum unus Harsicora, ex juniori natus, sed senior, suæ ætatis rationem volebat haberi: alter Cornius dicebatur, nec suum nascendi ordinem, sed parentis referebat. Tot maiorum præfagia, cum præterea militem spes & alacritas defecisset, ducibus persuaserunt, ut sine classico spargi per castra imperium juberent colligendi subito vasa, & Afris insciis solvendi ex litore.

Hanc felicitatem nuntiaturi Reginæ, plurimi Optimatum convenerant. Qua audita; Utinam, inquit, hac lætitia frui possit qui eam nobis peperit! Utinam, Poliarche, non sis de te impensius dolitura, quam de hostium clade nunc gaudeo! Simul intra Poliarchi limen processit, paucissimis matronarum & procerum comitata. Languebat ille, vigiliæ & sopori medius, inter omnes ægritudinis summæ notas. Gemitum tamen, questuumve solatium, nulli dolores expresserant. Eadem majestatis constantia quæ valenti adfuerat, pene pereuntem comitabatur. Vox quidem debilior erat; nec quæ accipi, nisi à proximis, posset: cumque Reginam vidit; Numquid, Domina, ab hoste turbatum est? Sive sospitem Dii me facient, brevi ulciscar contumaces; siue umbra tantum ero, adhuc terrorem injiciam. Interim permitte rem tuo Micipsæ, &, si placet, Gelanoro. Hæc verba, quamquam tenuissimo sono exilia, eo affectu urgebat, ut in vultu videretur vividioris coloris aliquid arsisse. At Hyanisbe; Nihil opus, inquit, ô Rex, aliis armis. Nam quis tuæ victoriæ succedere dignus sit? Tu rem heri consummasti, omnium viribus in uno Radirobane excisis. Aufugerunt perduelles turpi noctis auxilio, fociis insepu'tis, castrorum integro aggere, & præda, quam avellere celeritas vetuit, diripientibus relicta. Poliarchus.

chus ad has voces erectior videbatur, percurrente totum corpus sensu successus. Ergo lætitiā vulgi inhiberi non voluit, ad templa, ad litora, ad convivia properantis; quamquam adhuc de ipso timeretur, juberetque Hyanisbe differri publicam lætitiā, donec illam sua valetudine auxisset. Totam Lixam vana ambitio exhaustit castra hostilia intrandi, & de summo litore devovendi abeuntes. De spoliis deinde rixari; ut vix Diis Regibusque servarentur primitiæ.

Cum vero attrectanda fuerunt vulnera Poliarchi, novandaque remedia, Principes amicorum circumsteterellectum, à medicorum vultu miserrime pendentes. Aderat medicus qui pridie sanguinem mitti jusserat. Is fasciam quæ circa gravissimum vulnerrum erat resolvit. Nondum enim medicina trifariam erat secta: sed iidem de morbo sententiam dicebant, diluebantque remedia, & manus ægris membris aut sauciis admovebant. Tunc vero visum instar prodigii, jam saniem in pus ematuruisse. O Deorum munus! exclamat Themison: Reddite quicquid debetis Cælo, si qui pro salute Regis vovistis. Nunquam ego ad hunc diem tam certa ac subita salutisindicia vidi. Abest febris: non modo vulnera non ardent, sed tanquam in mitigatis tempore plagis pars sincera quicquid emortuum est segregatresolvitque. Omnes, tanquam ex adyto oraculum esset, illas voces acceperunt. Amentes gaudio hi lacrymas mittebant, hi proximos amplectebantur. Deciderunt & in pavementum multi, Apollini, & Æsculapio, & Hygiæ commendantes inceptum beneficium. Nemo tamen Reginæ animum æquabat. Cælesti Punicæ hecatomben vovit, & ludos; cœpitque bona fide tunc primum percipere victoriæ voluptatem. Publice quoque tridui vacationem hilarior pietas fecit. Poëma Nicopompi, quod Soteria dixit, quamquam multo post conditum (quippe rem sero in Sicilia absens rescivit), tamen operæ pretium hic referri, quia, tanquam adfuisset, subitam celebrat præsentemque lætitiā.

Vives

Vivet iô. Quid se, velut acceptura merentem,
 Augusto vacui stipant jam limite cali
 Astra; vel Elysi sperant hac gaudia manes?
 Vivet, & humanas multum dignabitur oras
 Scepترigerum egregius Regum, qui cede tyranni
 Gallica Sardois celebravit robora fastus.

Qua Stygiis limès niveus discriminat arvis
 Insontes animas, nullique adeunda virescunt
 Supplicio nemorum late convexa piorum,
 Belligeri errabant manes, quos incluta virtus
 Exemit pœni, & tuta ad flumina Lethes
 Rixarum oblitos sero concordia junxit.
 Dumque per adversi regnum illatabile Ditis
 Pœnarum infandas species, ignesque, rotasque,
 Securi aspiciunt, motoque è vertice Diras
 Impia terrifico quatientes sibila nutu:
 Ecce recens Stygias turba adventabat ad oras
 Sanguineo informis cultu, nondumque remissis
 Ensisibus, & sava crudelis imagine pugna.
 Mirantur summo Elysia de margine silva
 Magnanimi Heroës numerumq; habitumq; virorum,
 Telaque, & ereptis immania vulnera membri;
 Qualia non rubris Simois lavat horridus undis,
 Dum Phrygiæ acies, adversaque signa Telasgum
 Hinc ferus Eacides, majorq; hinc submovent Hector,
 Tunc ita mussantes: Quid vasta in vulnera ferrum?
 Quæ tanta valere manus? Non secum nostra
 Has tulerant vires. Sic ô mortalia crescant
 Robora; nec summo timeat Deus omnis Olympo!

Talibus intentos dictis mox grandior umbra
 In sese advertit, Stygiis quam cymba laborans
 Vix dederat ripis: Necdum caligine torvos
 Mutat vultus functi novus incola mundi.
 Quin etiam amissi superant insignia regni,
 Murice picta chlamys: nec adhuc direpta comarum
 Vincula: Et erepto fulgebat dextera ferro.
 Sed multo informes squalent in sanguine vultus,
 Pectoraque & scissas fallunt spiramina fauces.

Haut mora, correptum, qua stat fera iudicii arna,
 Nil veritus traxit lictor. Cessere reorum

Pat-

Vulgares anima : vertitque huc ardua Minos
 Lumina. Terrificos sequitur reverentia vultus,
 Et, quanquam assuetas, movit formidine sedes.
 Ille autem jussus (nec detrectare potestas)
 Pandere qua vita series, quo funere raptus,
 Quid meritos portet suprema ad Tartara manes,
 Incepit nondum dejectus, & improba movit
 Ora, memor regni. Tristes siluere caverna,
 Atque audituras volvit Styx mollius undas.

Si qua Radiobani nomen fortuna sub umbras
 Attulerat (certe hostiles huc saepe cavernas
 Egi, & rumpentes lassavi stamina Parcas);
 Ille ego Sardo modo formidabilis Aula
 Advento. Me gens certis Balearica fundis,
 Me Ligures timuere. Sed o quid inutile jactem
 Robur, & armatis insignia castra manipuli,
 Si nulla extincto superest reverentia sceptro,
 Et virtus hic sola valet? Quid me urget Enyo?
 Horrentes differ stimulos. En sponte profabor.
 Heu nimium sisus regnis, meque inter amica
 Fortuna obsequia, & primavi sanguinis annos,
 Mortalem oblitus, non fas aut jura colebam,
 Non superos. Deus ipse mihi, frangi que voluntas
 Nescia. Tum merita nusquam mens conscia fama
 Nec fidi comites, vilisque ad singula plausus.
 Quid memorem Siculo meditato litore raptus,
 Quid Libycas acies? & nullo in limite vota?
 Cum subito mihi saeva dies, inimicaque fata,
 Ultioresque Dei! Simul his suspiria duxit:
 Et siluit. Sed plura ferox tunc poscere Minos,
 Qua saeva fortuna necis (proh triste superbi
 Supplicium) & quantis victor se tollat in armis.
 Ille, inquit, quo se jactavit Gallia Reges:
 Cui non fama prior, cui non certaverit atas
 Vlla Patrum: non me ille tamen, non mortis inulta
 Dejecit fati. Sensit quoque mutua ferro
 Vulnera, & hi raptum tarde amisere lacerti.
 Nunc jacet exanguis victor, lucemque supremam
 (Sic reor) obtutu quatit. Proh numen! & ista
 Num prior antra subit? Dixit, liventia circum

Ora

Ora ferens, casti manes cenqueret hostis.

Finis erat: justisque rata sortitibus urna

Tantaleum ad laticem & refugii mala pabula rami

Damnatum anguicomae raptim advexere Sorores.

Spargitur Elysiis velox tunc rumor in arvu,

Te, Poliarche, mori. Torvus sic dixerat hostis.

Sic metunt, sperantque pii, comitemque ducemque

Te cupiunt, spondentque solo meliora relicto.

Quis prior alloquio; qui inanem tangere dextram;

Quis monstrare vias, lucosque animasque potentum

Heroum, cupidas versat gravis ambitus Umbras?

Hac dabit herba toros: ista sua tempora lauro

Cinget, & his fessos melius fons abluet artus.

Sic fremit (Hyblai si Regem abvexerit error

Vallibus, & reducem pramissis nuntiet alii

Turba minor) latum per limina cerea vulgus,

Angustantque fores; parvasque citantia vires

Agmina stridenti properant se credere calo.

Ecce autem caci rediens per nubila mundi

Castor adest. Tunc forte poli statione relicta

Mutabat cum fratre vices. Et lucidus astro

Se fundebat apex, & habebant tempora flammæ:

Purpuraque ex humeris, & vultu Martis imago,

Haud mora, decepti sic te descendere Manes,

Sic, Poliarche, putant: longe simul obvia pandunt

Agmina: Ledaï propior cum Numini arsit

Vultus, & errantes se collegere caterva.

Mirantem cinxere tamen, mistisque rogant

Vocibus: (interea pressis suspensus habenis

Constitit, atque omnes respexit Cyllarus umbras:)

Die age (nam superis vidisti hac pralia campis)

Quo Regnabant fata loco, quem Gallia nobis

Mœsta dabit, nostrosque subit quo limite campos?

Substitit incertus primum: mox sidere toto

Risit, ut irato si pelleret aquore Castor

Nubila & in lateas descenderet igne carinas.

Audite, ô Manes, vestrisque haud debita lucis

Gaudia frustrato faciles nunc ponite voto.

Ponite. Nec dispar Superos spes nempe fefellit.

*Vidi ego pugnantis vultusque, animosque, piumpue
Robur,*

Robur, & extremo nutantem in sanguine vitam.
 Vidi ego quarentes superos, qua parte juberet
 Ætheris hanc puris animam concrefcere flammis
 Juppiter: Eoo mallet calove cadenti
 Credere, perpetua nitidam vel jungeret Urfa.
 Cum Pater omnipotens; Non hoc sub tempore, dixit,
 Hunc nostro egregium juvenem dare munus Olympo
 Decretum est. Restant terris qua maxima victor
 Bella gerat. Nondum hunc omnis locus, omnis Enyo.
 Omnia lustrandi sensere piacula mundi.
 Aspice qua species membris: ut Martia fortis
 Bella decet, placidaeque tamen non asper oliva est.
 O decus! O proles nulli aspernanda Deorum:
 Atque utinam concessa mihi! Placata dedisses
 Tu mihi tu veniam conjux, huicque ubera parvo &
 Candida nec sparsa micuisset semita lacte.
 Non hac non uni debentur gaudia seculo:
 Ille diu florens, juvenisque, diuque senescet.
 Longius indulgent Parca: Dabit ille nepotes,
 Æternam terris sobolem, qua limite felix
 Insurgat patrio, seniumque his exuat astris.
 I, gnate, accelera; lato cui germina succo,
 Pœoniaque artes, morbiq; & vulnera parent.
 I, precor: Arcanos plagis infunde liquores,
 Qui superant mortem, qui saucia numina curant &
 Sive meus Mavors, Phrygio seu pulvere lasa
 It Venus, & strictum Tydeida exhorret ad enses.
 Quin & Pergameo paulum se tollat ab angue
 Filius, ac Mauros tecum illustrare penates
 Approperet solers. Timeat nec fulmina rursus,
 Invidiamque meam: Nunc ô nunc annuo vinci
 Fata libens, tanto quocunque immitia Regi.
 Sic fatus genitor, Regisque ante ora jacentis
 Jam stabat medico circum præinctus amictu
 Phœbus, & occulta purgabat vulnera lymphæ.
 Nunc parcente manu plagarum angustat hiatus,
 Nunc sociat gnato plantasque, artusque manusque,
 Et multum ambrosia venu cessantibus addit.
 Protinus exhausto redeunt in pectore vires.
 Pallor abit. Sensit Superos nova vita faventes.

Qua-

*Quare agite, ô sancti Manes, celebrate Camœnis
Absentem Elysiis. Teneat seu sidera virtus,
Sive habeat terras, seu vestris incolat umbris,
Semper cara piis, plaususque & vota meretur.*

*Finierat Castor. Lato fremuere tumultu
Secura umbrarum sedes: unoque favore
Et maria, & tellus, & ovens respondit Olympus.*

In hunc modum processerunt aliquot dies, nullius tempestatis novitate notabiles (nam & Poliarchus expectatione celerius vires recipiebat), donec literæ quas Arsidæ commiserat Argenis, rursus turbulentæ fortunæ ludos instauraverant.

Nam, ut Gobryas, Arsidæque, exegere in inopio litore noctem, quo post tempestatem successerant, cœperunt collatis sententiis pensare, quo ire, aut quid facere, præstaret. Classem militesque habebant: hanc quassatam, egentemque auxilii; integros illos, & desiderio sui Regis flagrantés. Materies illis locis deerat, vasto solo, nec arborescenti. Utcunque tamen relictis ratibus, aquam ex fonte, qui, rarum in Africa decus, haud inde procul fluebat, comportant. Sparti quoque copia erat sterilibus in terris, magno ad armauxilia auxilio. Jamque adversi venti ceciderant. Sed quas terras aut quæ maria peterent, ignari quo tempestas egisset Poliarchum? Incertos animos explicuit tandem Arsidæ, qui Gobryam his verbis secreto compellavit, Nimia silentii fides nunc criminis instar esset, ô Gobrya, si aut tu Regis tui consilia sic apud me taceres, aut ego legationis meæ summam à te averterem, ut communi consilio non possemus nobis ipsis dominisque consulere, Quid autem interest, quod jam invicem scimus superstitioso inanique silentio dissimulare? Age, Gobrya, nonne in Siciliam navigat ista classis? Tum Gobryas illa libertate erectus; Tu vero, Arside, inquit, nonne ab Argenide ad Poliarchum venis? Utroque fatente, arctoque complexu sanciente novam fidem, simpliciter inter se ad reliquæ consultationis ordinem secesserunt. Monebat Gobryas, paucissimos ex ducibus esse quibus Poliarch-

Liarchus hoc petendæ Siciliæ prodidisset consilium;
 ceteros falli longioris expeditionis specie. Cete-
 rum sibi maxime uni omnia Regem familiarissime
 monstravisse; Promissas Argenidis nuptias hoc ex-
 ercitu vindicandas, tam adversus nescio quas Siciliæ
 leges Gallicam affinitatem prohibentes, quam in
 Regem Sardinæ intempestivum & gravem Virgini
 procum. Tunc Arsidas, discessisse ex Sicilia quidem
 Sardos, sed atrociori fluctu inundari salutem Po-
 liarchi atque Argenidis. Essè enim nescio quem Ar-
 chombrotum, cui filiam Meleander despondisset.
 Solis Gallorum armis posse hoc nefas præverti. Pro-
 peret in Siciliam Gobryas cum copiis illis. Id sola-
 tium Argenidi fore, ut securior majora expectet
 auxilia; aut, si necessitas non patiatur moram, cum
 eadem classe profugiat. Sed & Poliarchum antici-
 pata diligentia aut illic jam esse, aut statim adfu-
 turum. Quod si, inquit, aderis prior, finges, cursum
 destinatum in Græciam; missoque præcone, flagita-
 bis à Meleandro, ut in anchoris liceat stare, donec
 socios quos tempestas divulgavit in unam classem ex-
 ceperis. Dabo autem ad Argenidem literas; sed
 quas ipse scilicet reddas. Colloquendi rationem res,
 locusque & tua industria, aperiet. Huic si obseque-
 ris, scis quanto apud Regem tibi honori futurum
 sit. Hic Gobryas; Amplector tuam fidem, soler-
 tiamque, mi Arsida. Sed cur nobis in patriam te
 comitem non præbes? Posses utcunque meum ad-
 ventum conciliare Meleandro; & hercule me ad
 Argenidem duceres. Imo, inquit Arsidas, si tibi
 videbitur, mihi triremem relinques. Hac ego
 pererrabo Africæ litora, ut, si qua Rex vester tem-
 pestate egestus est, literæ mihi commissæ non per-
 eant; & ipse præterea me referente intelligat, quo
 loco in Sicilia res ejus reliquerim.

Postquam ita convenit, Arsidas accepta trire-
 mi, quæ velox & maris oras legentibus commoda
 erat, destinatam navigationem exorsus est. Gobryas
 autem cum navigiis quindecim, in quibus præter
 nautas classiarii bis mille & ducenti merebant, in
 Sici-

Siciliam cursum instituit. Nec distulerunt operam
 venti: non quidem à puppe propitii, sed ita dispen-
 sati ab Occidente, ut & ab Africa Siciliam, & ab Si-
 cilia Africam petentium obliqua vela impellerent.
 Quippe eodem tempore Archombrotum fata vehere
 properabant in Africam, cum egregia hominum
 manu, navibusque omni ad bellum commeatu,
 quantum sivit festinatio, instructis. Is enim literas
 matris per servum mature acceperat, quibus illa
 monebat in exitum Africæ Radirobanem armari;
 nuptiasque jure materno differebat, donec in Afri-
 cam transmisisset, consociassetque cum ipsa consi-
 lia. Quamquam gemino motu pene mens Archom-
 broto submota est, indignatione in Sardos, & dila-
 tarum nuptiarum dolore; tamen tota Africa amo-
 ri cedebat, ardentiusque agitabat cur matri place-
 ret tamdiu se torqueri, quam quibus auxiliis ho-
 stem à patria arceret. Quid Meleander deinde cogi-
 taret, quidve Argenis? quoties ingrata mora res
 perdidit, & indignata est non statim admitti felici-
 tas? Sic turgens, duramque sæpius matrem tacitis
 intra se questibus accusans, breve mitigando animo
 tempus sumpsit. Inde prima dolendi furendique
 nube consumpta; conatus in Radirobanem vertere
 quicquid ira suggererat, ad Meleandrum ivit; illi-
 que his verbis locutus est. Utinam meum genus,
 Rex, profectus ante essem, cum me Siciliæ gravem
 & incommodum esse aliena injuria non coge-
 bat. Nunc simul & indicium generis mei facio, & as-
 ferendæ dignitati efflagito vestra auxilia. Hyanisbe
 Mauritanix Regina mater mea est. Ea literis si-
 gnificavit imminere formidolosum sibi & Mauri-
 taniæ hostem. Quamquam in regni discrimine mo-
 veri debeo, plus tamen abominor ipsum matris pe-
 riculum. Iram præterea geminat mali auctor. Ille
 scilicet Radirobanes, ille latro, quem in tuum &
 Argonidis caput grassantem hinc fata depulerunt,
 rursus muliebrem prædam petit. Nec ab eo time-
 rem Mauritanix meæ, nisi quod imparatam ag-
 greditur. Ibo igitur, &, si in generum placeo, suc-
 cin-

cinctus tuis viribus; Addamque Radirobanem Lycogenis fati. Et Sardinia Mauritaniam serviet, Mauritaniam vero Sicilia. Nam cur ante hoc bellum nuptias faciamus, in quibus instantia arma, & incerti eventus, sincera gaudia esse non siverint? Si vinces, pulcher erit hymeneus pompa triumphi: Sin aliter fata statuunt, nolo paucorum dierum maritum Argenidi esse.

His auditis, non pauciora quam quæ Archombrotum agitaverant, moverunt Meleandrum: Simul audire quod Archombrotus erat Hyanisbes filius; simul in Radirobanem peti auxilium; simul nuptiis filiae, quas tantopere urgebat, injici moram. Tot cogitationum velut agmine plenus, in gaudium moeroremque anceps erat. Archombrotum tamen imprimis amplexus est, audito Mauritaniam nomine cariorem. Dives regio, & olim hospita Meleandro, commendabat tantarum opum juvenem, jam antea indolis virtute carissimum. Deinde in insignem pietatem referebat, quod ille assensu parenti nuptias posthaberet; ignarus, hanc in fervido juvene, & adacto matris imperiis, non spontaneam esse virtutem. Radirobanem vero acerrimum sibi hostem sciebat; & in lucro ducebat cum eo potius apud Mauros quam in Sicilia sua decernere. Regni quoque periculum quod Archombrotum spectabat, & ipsius Archombroti gratia ejusmodi beneficio occupanda, facile impulerunt animum ad armorum consilia. Ergo in bellum societate promissa, jam illud, ut Regine filium magnificentius cultum, nihil amplius dissimulabat se generum optare. Gratulatus quoque filiae est, quod nuptura clarissimo Principi esset. Quæ omnia sic Argenis accipebat ut fati sibi exitium maturantis præfagia; uno tamen hoc lata quod inducias ei dabat expeditio Archombroti in Africam. O turbida mortalium consilia! Jam occulte Radirobani Argenis favebat: illi placebat hoc in Africam bello: hujus impetum commendabat Numinibus: non tam ut vinceret, quam aut ne vinceretur, aut ut in mutua clade occumberet.

Ubi

Ubi vero vulgatum est, Argenidis cum Archombroto nuptias solo bello differri quod in Mauritania instabat, haud mora omnium Ordinum primos ad ejus limina ambitio adegit. Arma certatim, equos, navigia ornabant. Nemo erat in patricia juventute qui non offerret operam, sumptuque ad bellum, & maturandæ profectiois acri hortatu, novo Principi se probaret. Ea Argenidi tristissima erant; ad quam multi præterea veniebant gratulatum quod Mauritaniæ suo sceptro conjungeret; etiam laudibus efferentes Archombrotum, eique propitios Deos, & brevem in Siciliam reditum, incommodissima humanitate, optantes. Nec Poëtæ defuerunt tam publico argumento. Quorum unus opera Timocleæ, jam olim sibi familiaris, ad Argenidem pervenit, & muneris sui ignarus porrexisset hos versus indignanti.

*Instat Hymen, totisque parat connubia votis;
Instat Hymen: sed tu cupidum succendere castas
Nunc prohibes, Gradive faces. O dure, tuisque
Savior Odrysiis, sic nostra in gaudia pugnas;
Et sancto gemitum ferus internectis amor?
Quid queror invidiam superum? Sunt ista faventis
Signa Dea, Paphias fumant cui thura per aras.
Illa coronati genialem auctura triumphis
Latitans, differt avidas paulum improba flammæ,
Extimulatque mora; Ceu parva aspergine lymphæ
Grandior exurgit, lasusque irascitur ignis.*

*Nunc age Threicios molire per ardua currus,
Armipotens, Libyæque potens discrimina pugna;
Hunc Regem, ceu tu Superos fortissimus inter,
Sic hominum primum, magna tege numine dextra.
Vos quoque (Sicania thalamos dum mater in Aula
Apparat & similes miratur Cypria vultus)
Ite, leves pueri: bellum vocat: ite per auras;
Et vos arma decent, nec frustra tenditis arcum:
Ite, Cupidinei cætus! Sed parcite telis;
Inque feros vester potius det vitricus hostes.
Victores Libyæ postquam remeabitis ora,
Gratior hic vestras vacuabit pugna pharetras.*

Et Archombrotum quidem ab amandi dolendique anxiiis curis non nihil revocabat hæc præsens armorum intentio. Nunc ille laudare, nunc acuerе suorum studia: videre in armis præludentes vero discrimini: instituere qui commeatibus, qui telis, qui navigiis providerent: Auxilii enim non vis modo, sed gratia, celeritate constabat: ut sentiret Hyannisbe, & intelligeret Argenis, quam strenuus esset. Intra paucissimos dies parata in anchoris stetit classis triginta triremium. Minora navigia viginti, ad armamenta, & varios usus, comitabantur.

Meleander fidum hominem, & negotiorum usu exercitum, addere Archombroto haut imperite cogitavit, tanquam ad Hyannisben legatum. Ita enim rescire se posse, quicquid non hostis modo, sed ipsa cum filio Hyannisbe moliretur. Vices rerum, & experientia regnandi, multam solertiam capaci animo impresserant. Nullam tamen suorum negotiorum partem cautius exigebat, quam delectum eorum quibus ad externos Reges aut populos legationem concederet, reputans, illos venarum instar esse, quæ pro suo habitu occultam salutis aut morbi vim ex diverso tractu terrarum inspirarent in patriam. Erat expertus, cum illi se prius quam dominum fidemque respiciunt, rem patriæ, dignitatem, consilia, aut silendo, aut annuendo prodi. Cum autem turbulenti imperu animi, aut imperitia superba laborant, hinc quidem asperius obloquendo, illinc vero renunciando deteriora, sæpe turbas concitare, quæ superflua initio, ex mutua contentione, & subinde crescentibus causis, in necessarios motus exarstuent. Pone denique, aiebat, eos esse æquabiles; At nisi ingenii vigor accedit, & conscius fraudum quæ in illos parabuntur: non modo non consilia gentium deprehendent ad quas legati sunt; sed simulatione & quodam obsequio capti, dominos quoque suos, nihil verum aut exactum referentes, pessima simplicitate decipient. Præter hæc curabat Meleander, ut genio Regis aut populi quem adiri oportebat, commodissimus esset orator;

haut-ignarus consortia morum ad familiaritatis suavitatem plurimum procedere, & ægre mortales cavere ab iis quos amant. Inter has artes magis anxie pensabat, quos sic dimitteret ad Reges exploratum, quam quibus præcipuas imperii vires in sua Sicilia traderet. Nec aut amicitias, aut familiarium commendationem sequutus, etiam solebat irasci, si quis auderet sic dubio pendentique necessarios suos aut affines objicere.

Tunc vero impensius deliberabat, ecquem sibi quam Archombroto futuro Principi fideliores eligeret. Biduum tacita consultatio extraxit; & denique sedit, rem mandare Timonidi. Cui ad se vocato ita loquutus est. Si esses edocendus quam curam, quamque fidem legati nomen velit, non ego te impari onere opprimerem. Volo te in Africam cum Archombroto proficisci, & meo nomine salutare Hyanisben: apud eam deinde hære, donec à me successorem accipies. Quæ illi Reginæ de bello, de filio, de affinitate nunties, te hodie Cleobulus docebit. Unum ipse admoneo, ne cujusquam gratiam meæ anteferas. Quid illic agatur, quid velint, aut possint, ne pepercere referre. Nec time ne hæc frust tibi periculosa sit, si quid scribas quod hi nolint quos lædere nolles. Diu est enim quod silere perdidici. Timonides non lætior fuit accepta dignitate, quam de scopulis qui in eo cursu latebant sollicitus: Sciebat (nam Arsidæ & Nicopompo erat familiarissimus) Archombrotum Argenidi non placere. An hanc autem obiret provinciam gratus utrique? Quod si alterutri in odium veniret, credebat, mansuram offensæ memoriam multo altius in læso, quam gratiæ in illo quem juvisset. Sic igitur Regi: Nec dubito de silentii tui fide, Rex: nec arbitror, commissuram Hyanisben, aut Mauros, ut quidquam nuntiem quod regi oporteat. Sed fortuna varia est, sed tempus, sed homines: denique estis Reges. Si quid tale occurreret, non tantum in tua, sed & Cleobuli manu, fara utique mea erunt: ad quem (utpote Præfectum secretorum) legatos destinare literas

ras suas jubes. Et de tanti hominis fide anxius non sum. Sed quid si alteri hanc literarum præfecturam mandabis? quid si vicariis suis ipse? Ut non hæc fiant; at hoc ipsum nimis supplicii mihi erit, posse contingere. Tum Rex; Non injusti, inquit, hi metus: Verum si qua ejusmodi erunt, scriptis mihi ipsi literis omnia secure commiseris. At Timonides; Scilicet insolentiani ad te scribendi omnes suspectam non habebunt! Aut non invidiosum mihi apud Cleobulum, si, tanquam damnata ejus fide, suo muneri & integritati sic detraho!

Perplexus ad hæc verba Meleander cœpit solus spatari, ratus quæ Timonides tanquam pro se atulerat, ad Regum ipsorum salutem pertinere. Tunc vero potestatem Præfecti secretorum animo volvens, non sine horrore cogitabat, quantum ille acceptis legatorum literis posset. Tanquam arbitrum rerum, nihil hunc magis, quam quod placet, Principi referre. In hac vero libertate, quas cum exteris amicitias, si velit, non obruat; aut injurias atque fraudes præcorruptus non mulceat? Quod si perfidiam, quæ argui possit, prudenti scelere vitabit; at ipsa negotia narrando torquere, verbisque premere, aut elevare omnia poterit, tanquam hoc quoque orator mandavisset. Ita simul & eadem & diversissima erunt, quæ illi Præfecto legatus, & Regi ille tradet. Parvo momento deflecti aut intendi negotia possunt: & ex supercilio aut remissione dicentis, subitam efformamus, & maxime efficacem, in mentibus imaginem rerum quas primum audimus. Tantæ quoque potentæ viros clam vicini Principes solent vel muneribus aggredi, vel, quod valentissimum ambiendi genus est, arcana familiaritate, pene tanquam æquales, sic colere, ut vix intelligant, se sollicitari ad turpissimam servitutem. Si igitur his machinis aut omnino concesserint, aut debilitatam saltem fidem non opponent illius Principis consiliis quem illicito fœdere sic amabunt, idque apud externos legatus persentiscet; quæ Regis commopendi sit ratio? Huic scilicet quem ac-

culat literas mittet! hunc jubebit sua crimina ferre ad Regem! hunc se ipsum acerrima accusatione proscribere! Nempe hoc infrequens, dices: Nec deesse alios Optimates, per quos scilicet tunc legatus ferat ad Regem præditionis indicium. Imo vero ardua erit tantæ accusationis provincia (in qua scilicet aut actorem aut reum perire necesse est), si illam hominibus credideris, qui, ut sint secretissimi ac pene ut taceant, adhuc nimis loquuntur; ac non potius codicillis in fontibus, mutis, sui expertibus, quos Rex unus & legat & premat. Quid si præterea tectiora aut minora scelera erunt, aut de quibus ipse legatus addubitet? An invidiosissima delatione violanda tunc fama Præfecti secretorum, delectis hominibus qui hunc apud Regem infimulent? Nulla pax rebus, nulla dignitati securitas. Et sæpe legatus tantis inimicitiis posthabebit officium. Sed ut ejusmodi Præfecto fides & probitas insit; at saltem, quod sæpe fit, si ingerendis rebus dissentiet legatus ab illius sententia, & quid ipse censeat referre Regi volet; quæ hoc fiet, si per hunc solum sensus suos Regi ostendit? Non enim in se pugnabit iste Præfectus: non se deseret, non fovebit adversa, legatum odisse pronior, quam sensus illius Principi commendare.

Meleander, cum hæc omnia ejus animo nec cogitans subjecisset Timonides, agitare simul coepit de remediis in illa discrimina. Erat quidem tanta virtus Cleobuli, ut in eo non hæreret suspicio; Sed ordinare non tantum in præsens, verum ipsis nepotibus rempublicam Reges debent; & ineptissimi in unius hominis virtutem cultus & admirationis est, publicum munus, si quo ille fungitur, multiplici liberaque potestate attollere: quasi fatale sit ut ea semper dignitas cadat in probos; cum potius armatura sit viribus suis temeritatem eorum qui ambitu vel errore in eam succedent. Secum ergo constituit anxie legatis præcipere, ut, quoties isti Præfecto scribent, ad Regem etiam destinent codicillos, non prolixos illos quidem, nec graves negotiis; nisi occurrant

rant quæ non interposita alterius fide nuntiare præstiterit. Hac arte, nec laboratum Regem brevium literarum, & plerunque non seriarum, lectione, ignarumque Præfectum quid illic scriptum sit, bona utique fide quæ ipsi legatus mandaverit, quæque senserit, relaturum. Sed & hunc quoque præter legati invidiam accusari improvidum posse, non suspecta illius ad Regem literarum frequentia. Ea autem sic demum processura, si Rex tanquam salutis aliquod pignus, acceptas epistolas continuo leget, & ceterorum omnium oculis sancte subducatur. Ita enim & legatis in securo futuram libertatem; & neminem resciturum, seria an quotidiana perscripserint; quo Regi magis in integro dissimulandi consulendique potestas sit.

Sed instituenda hæc sensim, & propemodum non sentiente Cleobulo; & auspicandi pulcerrimam rationem offerri hoc discessu Archombroti; quasi daret suo in eum amor, ut de ipsius valetudine juberet Timonidem destinatis ad se literis nuntiare. Clam igitur Timonidi imperat, ut, si quæ essent soli Regi perferenda, uni sibi concederet; &, ne suspiciosa literæ essent, si rarius & veluti extra ordinem mitterentur, scriberet non Cleobulo quam sibi frequentius. His præceptis ornatum dimisit. Cumque paulo post adesset Cleobulus, rursus juveni imperavit, quam sæpissime scribere, nec Cleobulo modo, sed sibi, de valetudine successuque Archombroti; Paria ficturus ut quisque ab eo legatus mitteretur ad externos; donec mos ipso legatorum ambitu convaluisset, amantium hoc per literas majoris dignitatis cum Rege consortium.

Omnibus ad navigationem maturis, cum Archombrotus salutaret Argenidem, discessumque excusaret; illud quoque miserrimam virginem torserit, quod is necdum sentiret se despici; & ipsa sui amoris opinione inimicum auxisset tot opibus, tot studiis Sicularum. Fastidiose ergo respondit, probare se quod ad matrem rediret. Nemini enim melius quam domi suæ esse. Tetigit Archombro-

tum non perplexa verborum acerbitas; quam dicentis species & austeritas augebat. Sed nec questus, nec jurgia, tempus aut locus ferebant. Potius, veluti non sensisset se ad exilium invitari, respondit, sanctiorem patriam, & cui plus deberet, illam videri, quæ Dominæ, quam quæ sibi, primam lucem infuderat. Dum hæc loquitur, intervenit Meleander. Quo conspecto remisit Argenis de rigore verborum, refecitque invita Archombrotum. Qui postquam litavit in arena, cum omni exercitu subiit mare. Satis loquutus Proceribus qui in eadem triremi vehebantur, secessit tanquam acquieturus, & animum laceßentibus curis aperuit. Nam Argenidis sermo turbulentissime in mentem redierat. Quid vero excitasset hanc in virgine crudelitatem? Pene ridicule admonuisse quietis domesticæ, an erat improperantis quod omnino abibat, an simpliciter sua fœdera aspernantis? Sub hæc reputans quicquid antea ab Argenide aut mite aut severum acceperat, vix regebat molestissimam metuendi sperandique discordiam. Quod præterea Aruspex in litore significaverat, numina navigationi annuere; ô dolor! an sic intelligendum, ut Dii interdicerent reditum, prosperis sed veluti fatalibus ventis discessum urgentes? Hæc & similia dolendi argumenta congerentem urebat maxime Poliarchi memoria; de quo, præter antiquas suspiciones quæ jam æmulationi suffecerant, quicquid erat à Selenissâ reiectum, fama gliscente cognoverat. Inter ejusmodi cogitationes acerbitate plenissimas suspenso juveni, suisque doloribus nimia contemplatione indulgenti, dabat utique fiduciam Meleander, amore in ipsum præcipuus, & nuptiarum conciliator. Sed quid suarum rerum displicebat Argenidi? aut potius qui puellæ tantopere alius placebat? Ille nempe Poliarchus; Quem, ô inquit, si mihi fata obvium dabunt, quanto lubentius quam ipsum Radirobanem, hac manu, hoc ferro, de amore atque vita dejiciam! Et vere meretur odio meo oppetere, tot malorum mihi auctor ac virgini; quam nisi carminibus teneret,

neret, ego tam claro sanguine, tam opulento regno, tot amoris indiciis, ac etiam (fas sit tacite cogitare) non ignobili fortitudinis exemplo, flexissem. Sed illum sua obscuritate tutum unde quareram, aut quo persequar? Nisi esset hac spe minor quam improbe concipit, non tamdiu abesset, aut ubique secretus fugeret conscientiam Meleandri. Hui mihi! sed & si occurreret, patebitque ira mea; & ea forsitan quam meditor ultione jam dubiam virginis mentem pejus à me averterim? Immo certus sum, vitam illius mihi obstare; Autem sit obstitura mors, viderint Dii. Certe nec de mortuo quicquam sperare ipsa poterit; & sciet utique, fortissimum fuisse qui vicerit. *

Sic apud se digerebat Archombrotus male sana consilia; interdumque dolebat, quod Poliarcho olim amico sic irasci cogeretur. Nondum vero ab illius oculis Siciliam venti removerant, cum Gobryas haur procul Syracusis anchoras jecit; missoque ad terram præcone ubi Rex degeret quæsiuit: Cumque audisset, imminentem pelago arcem, quæ Epeiræte dicebatur, ab illo tunc incolì, ipse unica triremi Syracusas concessit, tanquam commeatuum causa. Misit inde delectos, qui Regi significarent, Gallorum magnam classem, in Græciam indeque in Asiam navigantium, tempestatibus sparsam per æquor fuisse. Hujus partem in Siculo mari expectare socios, si forte ab errore illuc quoque agerentur. Petere ipsum ducem, ut liceat colloqui Regi. Nam Principis tanti conspectum pro maximo tempestatis pretio sibi fore, quæ hæc litora dedisset. Meleander, ut humanitatem præcipuus erat, quamvis ambigeret quid Gallorum tanta classis in Græciam vellet, tamen ad colloquium invitatus non renuit. Venit igitur Gobryas cum amicis servulisque omnino viginti. Cui Epeiræten intranti obviam missus Eurymedes, ad se hospitem deduxit; & humanissimum expertus, haur perfunctorie commendavit Meleandro. Postera die deductus ille ad regiam, sui expectationem, quantam Eurymedes fecerat,

cerat, facile implevit: Nisi quod sentiebat Meleander, cum quæreret cui cœpto hanc Gallia classẽm ornasset, non sincere aut simpliciter responderi. Itaque exploratorem veritus esse, honorarios custodes clam tribuit; qui incautum, nec ratum se timeri, soletter observarent.

Sed Gobryam altior cura versabat, qua arte, quoque ductore, secreto colloqueretur Argenidi. Memor tandem, purpuram, quæ nullibi pretiosius fulgorem quam in Gallia admittit, in navibus suis esse, ei à Poliarcho præparatam, hanc afferri ad se jubet, tanquam in hospitii gratiam regiæ virginis donum. At illa jamdudum non minoribus curis concussa, secum vehementer quærebat, an sperare auderet, has naves à Poliarcho præmissas, majorem comparante exercitum. Sed parumper huic solatio innixa, rursus consuetudine lugendi ad deteriora revoluta est; ut & ludibrio sibi esset hac tantilla jucunditate spei quam hauserat. Sed quid Arsidas morabatur? cur non procedebant promissa Poliarchi? In ipso, an fortuna, tarditatis causa erat? Exierant destinati menses ad reditum. Ipsa vivebat non illius auxilio, sed infelicitate Archombroti, quem in Asiæ bellâ vocaverant. Heu in meos luctus fortis, & sapiens, & dignus amari, Poliarche! cur ego te vidi? cur etiam una placui quam multiplici morte conficeres? Ego si te nesciissem, hoc quidem ipso vixissem misera; sed saltem non sensissem. Non deerant toto orbe quas amares felicius. Do virtutum tuarum immeritas pœnas, quarum unaquæque me divisam, nec fortasse contemptam, ad interitum adigit. Heu mihi! quid si & ipse non leviora jam quereris? quid si dolore quem sentis, & illo quem in me suspicatis, obrutus jaces? timesque præcipue ne tibi potius irata quam fortunæ, in culpam factorum te transcribam? Sponsi felices quibus vel celeriter successit; vel qui Deorum contumaciam & dolos exuerunt subita morte!

Sic forte querenti cum jam aliquot dies in aula Gobryastraxisset, nuntiavit Eurymedes, hospitem Gal-

Gallum ei donum afferre purpuram in Gallia tin-
 ctam. Non recusavit virgo munus aspicere; hoc
 ipsum ad commoditatem colloquii à Gobrya sub-
 ornatum, & majora, quam quæ credebat Euryme-
 des afferri, pene jam sentiens. Cum ergo intrasset Go-
 bryas, explicuissetque invidiosam vel Tyriis muri-
 cibus mercem, non Argenis satis quæ monstra-
 bantur cernere, non aut loqui compositæ, aut lo-
 quentibus se præbere. Adeo omnes sensus rapuerat
 trepida expectatio aliquid de Poliarcho audiendi.
 Parum aberat quin prior interrogaret ignotum.
 Sed Gobryas illi admodum, cum muneri inspectan-
 do intentissimos omnes vidit; voce submissa; Ut,
 inquit, hoc donum auctor pretiosius faciat; misit
 ille ad quem Asidam legavisti. Exciderant ad hoc
 verbum Argenidi vires; ut ex trepido silentio intel-
 ligeret Gobryas, altissime tactam esse. Itaque alia
 quædam publice loquuta, velut muneris gratias
 haberet, secreto Gobryæ dixit; Quæso te, hospes,
 hac vespera domi sis. Arcessam te, ubi sublapsa fre-
 quentia solitudinem faciet. Sub hæc Gobryas dis-
 cessit. & ipsa laudare impense inter mulieres cœ-
 pit oblatis velleris nitorem; pretium deinde augere,
 & sic loqui Timocleæ; Hoc donum simplicis libe-
 ralitatis credi vix potest. Facile hospitem censeam
 Regi aliqua de causa supplicaturum, & hoc munere
 sibi suffragium meum parare voluisse. Nam & ora-
 vit, ut se, ubi otium esset, liberiori colloquio digna-
 rer. Volo hodie hac cura defungi: Ut si quid impe-
 trabile in votis est, operam promittam; Sin latent
 graviora, ne supplicem vana spe extraham; &
 non imparia suæ purpuræ dona remittam discessu-
 ro. Hæc multo post in hortum secessit; qui forte
 Meleandro ad venationem profecto infrequens erat.
 Itaque ipso viridarii secreto admonita, Timocleæ
 imperavit, unum ex corporis custodibus mittere ad
 Gobryam, qui cum ad hortum produceret. Ille Ar-
 genidi sibi non defuit. Cui vulgaria aliqua per-
 cunctanti cum publice respondisset, paulatim vel-
 uti lapsa ad varia sermone, magisque intenso, se-

cerni à reliquis coeperunt, solique ambulare. Tum Gobryas: O domina, inquit, non Sicilia tantum; & Gallia tua, sed quantumcunque in orbe regnorum est, digna; Ignosce Regi meo quod me priorem vides. Causam moræ ingratiſſima tempeſtas facit, quæ cum claſſe venientem depulit à curſu. Nos quoque ejecti in Africam fuimus: Ego, inquam, & Arſidas, qui pridie tempeſtatis in me inciderat. Et is quidem per Libyæ oras tuum Poliarchum veſtigat, legationem obiturus quam mandasti. Iſthuc vero navigavi, ſive Rex jam adeſſet, acceſſurus exercitui quem maximum ducit, ſive adhuc expectaretur, tibi interim traditurus tantillam hanc claſſem. Etenim tuum nutum ſimpliciter manemus. Utere noſtro ſanguine qua placebit. Scio, te ſolam eſſe, in qua veriſſime Rex meus aut deſpici poſſit aut coli.

Sic loquutus, literas Arſidæ porrigit; in quibus fere eadem quæ ipſe memoraverat continerentur. Quibus lectis, ut amor nunquam quietus eſt; Quid ergo credemus, inquit Argenis, Rege veſtro eſſe factum? Si peperciſſet illi tempeſtas, an credis diligentiorẽ alium futurum, ex quo de ejus adventu cognoscerem? Hic Gobryas, quamquam & ipſe non intactus eo metu, tamen multa congeſſit quibus naufragii ſuſpicionem averteret. Nam nec, inquit, cum una aut altera navi maria ſulcat. Naves longæ, & triremes ultra quinquaginta ſunt, quæ illum comitantur. Etiamſi prætoriam navim (quod Dii non ſiverint) tempeſtas ſolvifſet, an tot navæ, tot milites, non manus & humeros præberent, quibus cariffimus Rex próximo navigio imponeretur? Sed nec credendum eſt, aut totam Regis claſſem obrutam undis; aut qui cladi ſuperfuifſent, non jam nobis funebria nuntiaturos. Nimio citius quæ obſunt, quam quæ optamus, amar fama ignobili gaudio nobis ingerere. Ne injuſto denique metu crudeles nobis ſimus; reſpice has triremes quas duco. Iſdem cum Rege fluctibus jactatæ ſunt. Nullam tamen ex iis tempeſtas expugnavit. Vel itaque Regem in remotiores delatum oras exiſtimo;

mo; vel corruptis vi ventorum armamentis jacturam reparare. Neque enim soli navigationi, sed & bello exercitum adornat. Intra paucos hos dies videbis, Regina, ferventem Siciliae oram fortissimis viris; qui omni studio exprobrabant hostibus tuis, si quos hic habes, quod virtutem apud se genitam indiligentius coluerunt quam nos externi. Erecta consolatione tam magnifica virgo, adhuc tamen de Poliarcho anxia erat. Ardebat praeterea Gobyram prolixius percunctari tam de illis quae sciebat, quam de ignotis. Dum enim de Poliarcho loqueretur, seria ac levia virtute amoris delectabant. Sed nec tempus sinebat, jam vespera obscurum, nec familiarium curiositas inter se quarentium, quid tantum cum Gallo loqueretur. Rursus igitur suam opem promittenti: Ego, inquit, quid ex re vestri Regis sit, maturius expendam. Tu cum Eurymede sis frequens; cui ipsa commendabo amicitiam tuam. Finge autem idoneas causas non recedendi à litore; hisque ego favebo apud patrem. Facile quoque inibo rationem, qua saepius ad colloquium meum & sine suspitione pervenias.

Hoc dimisso, cum quareret Timoclea, ecquid ille voluisset; Nihil magnum, inquit Argenis: nisi forte nondum explicuit animum suum, & primo congressu noluit gravis esse. Laudavit benignitatem hospitii, oravitque ut suarum navium una, cui suppellectilis pretiosissima insunt, in hunc portum recipiatur, non isthic plus biduo hæsuræ: intra quod tempus quædam tempestate corrupta refici possint. Ad hoc se operam meam apud Regem expetere. Sub hæc verba in cubiculum virgo regreditur: accersitumque ad se Eurymedem jubet agere hospitii curam. quoque solertius falleret; Est, inquit, ut illi xenia paremus, saltem iis quæ obtulit nec pretio nec venustate cedentia. Hæc dum quarimus, vide ne ad discessum se compareret. Satis erit brevem ad moram vel dilata venatio, vel promissum spectaculum. Iterum moneo, cave, Eurymedes, ne improvisus hinc abeat. Ita institutum ubi dimi-

fit, & quietis specie nox dedit ad curas libertatem, tunc reputare exitus omnes coepit; tunc ex re consilium capere, fortiusque quam antea & Reginae more dolere. Poliarchum, si vivebat, esse venturum, jam ipsa Gobryæ classis, jam Arsidæ literæ certissima ratione monstrabant. Quærenda igitur remedia, quibus illi vivam quoque se servaret. Sin ille perierat, se demum non victuram. Sed qua ratione, quove prætextu, Gobryæ classis affideret Siculo litori? necessarium tamen hoc erat ad ea quæ cogitabat subsidium. Sic enim decreverat; Si prius rediret Archombrotus, quam de Poliarcho quicquam certi esset allatum, clam fugere ad has naves; & vel inde petere Galliam, vel coacta Siculorum factione, abstinere à nuptiis ad quas pater adigeret. Haud incommode tandem ita rem commenta est. Primo mane ad Meleandrum ivit; & Siciliae solitudinem quæstæ, vereri se dixit, ne Radiobanes, ubi Archombrotum audisset cum præcipuis Insulæ viribus in Africam, rursus raptui imminens aut ipse veniret, aut militum in se partem ad improvisum bellum emitteret. Nihil ergo securius, quam Gallos aliquo propitiis numine ad se advectos mercede conducere, qui litorum custodiam agerent; ut, si bellum ingrueret, peregrini jactura sanguinis Sicilia defungeretur periculo. Negotium unius mensis fore; intra quem possint de Archombroto & Radiobane referri certiora. Et Gallos nondum, ut audiverat, ex tempestate ad navigationem instructos, non ægretantilli temporis moram addito pretio audituros; qui præterea nec tam pauci sunt, inquit, ut juvare non possint; nec eo numero, ut metui à Siculis debeant, si auxilium in perfidiam mutent. Cum patrem his verbis permovisset, secreto deinde Cleobulum & postea Eurymedem vocat. Urget suos de Radiobane metus. Gallorum præsidia ostendit, quorum opera haut magno pretio emi posset. Cumque illi in contrarium disputarent; nam nec ignotis bene credi, nec viros Insulæ deesse: liberius Argenis; Si hoc, inquit, Sici-

Siciliæ non tribuitur, at meo timori tribui volo. Regem in meam sententiam jam perpuli. Mihi non probabitur, qui cum in aliam partem consiliis suis flectet. Hæc imperiosius urgentem, neuter ausus est importuna irritare prudentia. Regi quoque ambrosiose auctores fuerunt, præsertim cum Argenis adesset, ut Gobryas ad litoris custodiam invitaretur. Et ille: Quandoquidem ita censetis, inquit, tu homini colloqueris, Eurymedes. Sciscitare an hic moram pati possit. De mercede deinde vidërimus. Eurymedes mandato defunctus, Gobryam non difficilem habuit, haut ignatum, id commentum ab Argenide esse. Operam igitur suæ classis in mensem promittit, sola mercedis mentione offensus. Nam quo magis probaretur, liberale præsidium & in amicitia testetram offerebat.

In hoc statu res Siciliæ erant, dum Arsidas omnibus Africæ partibus triremem applicat, & quacunque se breviaterris insinuant, scapha provectus interrogat agrestes, si qua de illis litoribus visa esset classis externa, aut ullos omnino mortales ad eos tempestas rejecisset. Jamque irrita labore defessus languebat, æstum præcipue non ferens, quem Auster inspirabat ab arenis mediterraneis allapsus; cum opportunissime factum ut Mauritaniae fines contingeret, succederetque ad litus, in quo non grandis portus, & inde stadiis octo modicum oppidum incolebatur. Forte fuit, ut tunc in portu spatia retur illius regionis Præfectus, inter paucos fortitudine & prudentia insignis. Ille Arsidam videns, quem vultus habitusque peregrinum hominem esse monstrabat, blandissime accessit; &, tam magistratus quam humanitatis officio, de patria & negotiis rogavit. Cumque Arsidas, quo multa & varia memorandi necessitatem effugeret, quia Gallica triremi vehebatur, se simpliciter Gallum esse dixisset, statim Maurus insiluit in amplexum: &, Satis est, hospes, audivisse Galliae nomen, inquit. Omnia vobis debemus. Procede sodes in urbem hanc: & quacunque te navigatio vocabit, primum

apud nos à jactatione soli refectus, novis commeatibus irremem onera. Stupebat Arſidas ad inſpectæ benignitatis prodigium in externa gente atque incognita. Subire igitur terram comites jubet: Præſectoſque dexterior, & ab omnibus cultus, proximi oppidi viam exorſus eſt. Veritus deinde ne procedentibus colloquiis proderetur non à Gallia venire; videreturque humanitatis officia aliis debita, aut parata, quæſiſſe mendacio; paucis recenſuit, eſſe quidem ſe Siculum: ſed quia Gallicis remigibus utebatur, quærebatque præterea Galliæ Regem, ſe Gallis, cum de gente rogaretur, annueraſſe. Nempe, ſubjicit Præſectus, illum quæris, abſque quo in ſervitutem externam omnes Mauri conceſſiſſemus? Monſtra hæc Arſidæ erant, omnium quæ illic Poliarchus geſſerat ignaro. Ergo, ne aut ipſe diutius, aut Præſectus erraret, haud perplexè rogavit quid novi accidiffet; quodve beneficium à Gallia proceſſiſſet ad Mauros. Se enim vi ventorum in ultima Africa propulſum, & diu jam errantem, hæc nescire. Tum Præſectus aggerere omnia cupide cœpit; qua insolentia Radirobanes bellum moviſſet; & ut, veluti ad condiſtum, Diſſerentibus, cum exercitu adveniſſet Rex Galliæ. Quæ deinde belli fortuna, quam varii ſub breviffimo tempore caſus. Sed ambitioſe morabatur in Radirobane occiſo; ut pugna acris fuiſſet; ut anceps aliquandiu fortuna; & victor haud perfunctorie vulneratus. Aſt ubi narrandi ſerie Radirobaneſem Gallici Regis manu percuſſum in terram deduxit; non tenuit diutius lætitiā Arſidas; ſed vultu ſic diſſuſo, ut conſtaret lætitiā non fingi; Cæſus ergo eſt Radirobanes? ille Sardiniaſis Rex? ille nuper à Sicilia reverſus? & quidem à Gallico Rege? cui, ne fruſtra exultem, quod nomen, mi hoſpes, eſt? Tum Maurus, Geminum illi nomen eſt, inquit: quo errore & diu lapſus ſum, & vidi alios errare. Modo enim Poliarchus, modo Aſtiorites à ſuis appellatur. Aſſertus eſt hoc ſermone Arſidas in certiffimi gaudiſſi ſenſum, adeo ut Mauros, & qui eum deducebant, pene in
eandem

eandem affectuum suavitatem adigeret. Non curarum meminerat, non laboris. Tantum, quasi Diis loqueretur, rogabat, quæ fata, quæ sortes, inimicissimos Reges compulissent in Africam; aut quod numen sic ordinavisset, ut sanguis Siculis odiis debitus tanquam Africanæ utilitati pendere-
tur. Ad se deinde ex hac contemplatione regressus, quærebat, quo se ab illa victoria Poliarchus recepisset. At Juba (ita Maurus vocabatur) retulit; adhuc vi vulnerum ægrum, jacere in Mauritanie regia urbe. illinc omnino expedito equiti quatuor dierum viam esse.

Inter hos sermones in urbem pervenerant; & Arsidæ peritos viarum exposcenti, quibus ducere-
tur ad Regiam (nam recruduerant venti, & timebat ne repetita injuria tempestas pene repertum Poliarchum eriperet), Juba negavit itineris copiam se facturum, priusquam exta Hospitali Jovi sacrata simul profecissent. Æstus erat, & in horri umbraculis deductus Arsidas super appositos toros epulas expectabat; gratissimis Jubæ sermonibus, de bello, & Poliarchi victoria, moram subinde fallentibus; cum tandem opulento convivio mensæ convivas ad se convertunt. Et subitum luxum miratus Arsidas, nihil tamen altiori intentione spectabat, quam inter promulsidaria esse varii generis poma, ita glacie circumvenienti inserta, ut aliorum pars emeretur extra hoc frigus, alia prorsus condita, tamen sub lucentis aquæ crusta nativo colore cernerentur. Quid potissimum crederet ambigebat, novitate illa concussus. Certe enim hæc poma recentia erant: rursusque sub illorum mensum sideribus aqua frigore non coibat. Tum, ne ficta imagine luderetur, primum manum glaciei admoveret, quæ ut justo rigore digitosuffit, ut non posset dubitari quin aqua hæc esset, & verissimo quidem gelu concreta; mox & poma dentibus tentat & hæc quoque nativo sapore mitia erant; nisi quod ad nimium algorem obstupefcebat gustus. Delectatus admiratione hospitis Juba, invitabat ad cibos admira-
tione

tione nimia cunctantem. Sed Arsidas cum risu quæ-
 sivit, qua ille ex Scythia cum Africæ arboribus mista
 hanc gustationem prompsisset. Tum Juba, Ut magis
 mireris, inquit, cum in horum intalli, hæc poma
 adhuc ex arboribus pendebant, &, quæ modo est
 glacies, ex fontibus unda manabat. Geminato stu-
 pore Arsidas hæsit, exquisivitque ab Juba, quo car-
 mine, quoque in antro, tam subito natura se muta-
 ret. Et ille, Nova est, inquit, apud nos hæc ratio
 revocandi arte hyemem sub medio sole; quam exe-
 quar postquam mulsum gustaveris. Aderat puer Æ-
 gyptius cum mulso, quod in calice præferebat & ipso
 ex glacie facto: quo exhausto cum in terram à pue-
 ro collideretur, doleretque Arsidas, fragile quidem,
 sed in ætatem pretiosum vas perire: Noli indignari,
 inquit Juba. In singulas portiones usus ejusmodi
 scyphorum est. Iterato eundem in mensa conspici
 vile esset. Nihil amplius gustabat Arsidas, avidus co-
 gnoscendi qua arte ad naturæ veritatem sic perve-
 niretur; cum allata sunt variarum formarum ex
 ære prototypa. Orbium, poculorum, paropsidum,
 omnis denique convivalis instrumenti species erant.
 Tum Juba; Hæc sunt claustra, quæ aquis insulis
 glaciem concipiunt. Quippe unumquodque oper-
 culo suo sic tegitur, ut oræ invicem cohæreant, ex-
 cepta foraminis angustia, per quam aqua liquitur
 in interiora; quo modo ex stanno vel plumbo fu-
 silis supellæx conflatur. Alveolo deinde ligneo illa
 deponimus, cujus fundum sale primum nigro illo,
 pauumque confuso, & mox nivæ contegitur; quæ
 nobis semper ad manum est, fulta straminibus, &
 in umbra antrorum toto anno inviolata. Supra ipsa
 deinde prototypa, in alveolum sic demissa, pari mo-
 do nix quoque aliquoties cumulatur, sale toties in-
 terjecto. Ita hæc aqua illo in aëre ad glaciem præ-
 parata, accipit undique circumjectæ nivis frigus,
 quam sal acris mixtura vetat liquefcere; in locis
 præcipue umbrosis, qualia vini aut olei apothecis
 effodimus. Trium circiter horarum spatium coit
 aqua, &, si quæ poma inseruimus, qualia nunc mi-
 raris,

ratis, hærent septa in glacie. Æstu deinde languentibus grata est hæc vis nimii frigoris; quam & ipsa novitas commendat. Nuper enim nescio cujus non inepta luxuries hoc solatium invenit.

Oblectatus narratione Arsidas, licentius marcenti stomacho ingerebat hæc poma, quibus corrupta frigore aqua rigorem insinuaverat; simul avide novis semper ex glacie calicibus bibebat, summo frigore sitim, ut solet, acuate. Quamquam interdum Juba monebat, periculosam intemperiem esse, nisi parce utentibus. Sed cum de prandio surrexissent, & Arsidas calidæ usum multo joco traduceret, paulatim omnes nervos receptæ hyemis malignitate ita laxari sensit, ut egestas hinc inde epulas pene anima sequeretur. Juba non misericordia tantum motus; sed & metu, ne huic sponte mortem crederetur propinasse, nulli sedulitati parcebat: Solari Arsidam, medicosque urgere; & nunc suos, nunc illius ministros verbis convenientibus affari. Ut vero in deterius fama attollitur, Arsidam fato propinquum haut tarde vulgatum est. Dum trepidant comites, servulique; quidam illius mercenarius ex Eubæorum colonia, qui in Oscis Neapolim considerant, tempus locumque furto nactus, haut modicam prædam egit. Sacculus erat ex carbaso quem sub veste reconditum idonea cura Arsidas servabat. Illic pretiosum aliquid inesse Græculus diu ante conjecerat. Dumque vestes laxantur ægrotanti, & sui ignaro, ipse familiaris officii simulatione accessit, detraxitque non sentienti sarcinam, & ceteris pietate & metu occupatis, sese domo proripuit.

Ubi autem primo impetu mali sedato Arsidas loqui potuit, à Medicis quæsit, quid de periculo suo, quid de itinere sentirent. Medici prospera esse signa ad valetudinem respondent: Sed ventriculorum & ceteros nervos, qui, intemperie frigoris afflicti, febrem toti sanguini asperserant, aliqua quiete recomponendos esse. Optime actum iri si non ultra quatrimum morbus profectionem differret. Ille cum Diis questus, tali in tempore moram offerri, ad Jubam

Jubam convertitur : & , Literas , inquit , quas ad Regem Poliarchum habeo , nefas esset hîc sisti meo casu. Si dabis qui viæ duces sint ; has statim per muntium ex meis transmittam ad Regiam. Hic deinde acquiescam patientius , donec ire per morbum licebit. Laudavit Juba consilium ; addiditque , præsto esse qui , quemcunque Arsidas destinasset , ad Regiam comitarentur. Tum Arsidas fasciculum querere , cui erant literæ Argenidis commissæ. Prorsus is erat qui domestica mercenarii fraude perierat ; quem ut à veste divulsum obstupuit , & vidisse omnes negarunt , statim vires furiosa indignatio suffecit. Prohibentibus medicis exiit de lecto , interminatusque est domesticis suis mortem , ni propere redderetur carissimum pignus. Urgebat insanus quæstionem , Deosque appellabat & homines ; nec sine suspitione circumspiciebat in Mauros , qui primum ægrotanti adfuerant. Spoliata deinde intuens vestem , & nunc illam , nunc ora dilanians , quærebat quis familiarium propius ægrotantem accessisset. Sed omnes adfuerant , & tali in statu in pietate posuerant tangere collabentem. Tum demum ea doloris acerbitas , quæ languentis robur intenderat , consumptis viribus , pejus invalidum dejecit. Ægre suffitu , & violentis odoribus reddita vox est : quæ ut primum uti licuit ; Si me , inquit , fortuna destituit , morbo & furum audacia violatum ; at non ego me deferam , non Principes meos. Date ceram & stilum. Hodie ad Regem scribam. Intra biduum , etiam vitæ periculo , utcumque lectica viam exordiar. Protinus Phorban-tem vocate ; hunc volo cum meis hodie literis proficisci. O fortuna ! Is ipse Phorbas erat , qui cum furto aufugerat. Ergo & in navi & per urbem missi qui quærerent , tandem renuntiant , frustra operam à se consumptam. Statim Arsidæ suspicio sceleris incidit : quam tamen dissimulans , ad forum , ad portum , redire præcipit , qui non profutura diligentia absentem vestigarent. Nec segnius advocat Jubam : submotisque ceteris ; Fallor , inquit , aut perfidia

perfidia mercenarii mei hanc ægritudinem mihi facit. Cur enim lateret, præsertim me ægro, & vitam ambiguo nisi prædam, scelere nactus, non me tantum sed & Africam fugeret? Si amatis Poliarchum, vindicate injuriam quam latro huic intulit. Dimitte ad proximos portus qui nuntient ne ullus temere peregrinus in navibus recipiatur. Sed, quam occultissime potest, procuranda hæc quæstio, ne, si resciscat exploratores in litore esse, alia fraude nostram solertiam eludat. Ego apud meos hodie dissimulabo me quicquam durius de eo suspicari: ut fallamus flagitii consortes, si quos forte apud nos reliquit. Juba rem curæ sibi fore asseruit, statimque per homines fidos vicinorum portuum magistratibus quæ videbantur scripsit.

Sed hæc Phorbas ante conjecerat, meriti sui conscientia acuate metuendi solertiam. Is perpetrato scelere adhuc ignarus quid esset in furto, latebras ad recognoscendam prædam quæsit: scilicet si nihil inveniret perfidia & periculo dignum, omnia ad Arsidas relaturus: quasi hæc ægro, nec sentienti, ad tutiorem detraxisset custodiam. Ecce autem exsolutus fasciculus catenulam primum dedit ex gemmis, quæ nexili auro ligatæ, per æqualia spatia tuebant: Tres deinde annulos cum grandibus gemmis, modico lino divisos, ne attritu venustas artificii periret. Pauci in fundo resederant nummi ex auro. Quæ omnia Arsidas, ad incerta fortunæ, corpori suo applicita servabat. Præter hæc, tabellæ inerant, longe Arsidæ periculosiores reliquo censu: illa quæ itineri dederant causam ab Argenide ad Poliarchum. Phorbas omnibus diligenter inspectis, suæ quidem audaciæ gratulabatur gemmas & aurum. Sed hæc eum literæ turbabant. Ad Poliarchum videbat esse missas. Unde tamen, aut à quo, non noverat: & verebatur, ne plus illæ turbæ, plus in eum exploratorum cierent, quam aurum aut gemmæ. Ire ad portus non placebat, vix dubius hos in se obsideri. Interiora Africæ, nec fidem in hominibus promittebant, nec exitum, quod quærebat,

rebat, habebant in Europam. Tandem sceleris & necessitatis ingenium ad novi facinoris pericula incertum coëgit: Iret ultro ad regiam; Poliarcho eas literas daret; & in ipso scelere præmia summæ fidei ambiret. Postquam igitur fallendi rationem, omnemque mendacii contextum polivit, in proximum oppidum profectus, illicque percunctatus quæ via ad regiam duceret, celerrima sibi & illi, quem viæ ducem assumpserat, jumenta acquisivit. Tercio die urbem ex montis cacumine inspexit: Tum equo & ductore dimisso, ipse solus pervenit ad custodes; vultuque pallenti (quippe quem ex composito exterminaverat cursu), se ad Regem Poliarchum festinare, ambitiose iteravit. Illico deductus ad arcem est. Et tunc quidem minus vacabat Poliarcho, post longam forte insomniam acquiescenti. Sed Phorbas ad Gelanorum deductus, cum supercilio monstrabat, se magna, & quorum procuratio celeritate constabat, nuntiaturum advenisse. Quis esset, dicere jussus: Regi, inquit, melius dixerō. A Sicilia ad eum advenio. Literas fero; & heu vereor ne hac ipsa mora quam facitis, corrumpatur negotium, cui delectus, pene in cursu spiritum amisi.

Siciliæ nomen audisse, illinc quoque afferri literas, & nuntium aliquid ingens trepidatione præferre, visæ sunt Gelanoro causæ idoneæ dormientem Poliarchum compellendi. Sedatior tamen accessit ad stragula; ne terrorem, à somno excitatis, & adhuc sui incertis, periculosum, primæ Regis vigiliæ infunderet. Tussi igitur & modico vestigiorum strepitu pulsatum ita affatus est. Adsunt, Rex, à Sicilia literæ, & nuntius nescio quid festinat. Nihil cunctatus Poliarchus resedit in lectulo, & nuntium adduci præcepit. Intrat ergo immani fiducia cubiculum Phorbas, quod secundum Deos porissimum timere debuerat; ornatamque fabulam, non plus verbis quam gestu & fronte, in hunc modum exorsus est. Ego, inquit, ex Arsidæ amicis sum; ô Rex. Is ad te Sicilia proficiscens, inde secum me advexit. Cum te diu quæsiisset, tandem ad victoriæ tuæ famam

mam cursum huc tenuit. Nec jam procul eramus
 litoribus; cum nostrum navigium peiratæ tribus
 lembis circumstant. Arma pauci habebamus;
 placuitque compluribus ante pugnam deditio. Ita
 proditus Arsidas cum familia & sarcinis in eorum
 potestatem concessit. Sed cum, direptis omnibus,
 novæ prædæ studio flagrarent, princeps eorum stri-
 ctam in Arsidæ ora sicam intentans; Video, inquit,
 ex cultu & suppellectili, te hominem magnarum o-
 pum esse. Itaque nisi, præter hæc quæ cepimus, tria
 talenta præsentia numeras; ego ex his catenis
 (nam illi catenas jam dederant) jugulo soluto in
 mare te provolvam. Et Arsidas; Unde mihi præ-
 sentia hæc talenta, cui nec libertatem reliquistis?
 Imo, subjicit prædo, cum de tua navigatione per-
 cunctarer, te ad Mauritaniam Regiam ire professus es.
 Certe non te oportet illic esse ignorum. Quemcun-
 que tuorum volueris, ea lege vinculis eximam, ut,
 nisi intra hoc triduum sit in isto litore cum pen-
 sione quam poscimus, certissime pereas. Nec frau-
 dem mediteris: aut in nos vindices provoca. in sta-
 tione sumus unde liber prospectus est. Non mari,
 non terra, insidias locus capit. Si is, quem miseris,
 præter se ullum adduxerit, capite lues. Quin si inte-
 rim naves in nos fortuna propulerit, fortunæ pœ-
 nas dabis. Cum sic impia & barbara voce dixisset,
 dejectus Arsidas, semel atque iterum nos omnes in-
 tuitus, tandem me propius jussit accedere; &, Vide,
 inquit, mi Phorba, quantum fidei tuæ credam. Ex
 diligentia tua nunc pendeo. Vade ad Regem Poliar-
 chum: quo loco sint meæ fortunæ, significa. Non
 ille talentis tribus parcat in re mea capitali. Et ne
 ambigere possit, quin vera pericula nunties, has li-
 teras accipe. (simulque de intimo sinu extraxit.)
 Scriptæ ad illum sunt. Quis scripserit, tua scire non
 interest. Ferendas tibi trado, non tantum ut pignus
 sint tuæ fidei; sed magis ne peream, si me isti pei-
 ratæ immerentem conficient. Ita dimissus, ad te,
 Rex, altero ad meridiem die pervenio: tantundem
 ad reditum superest, si vis Arsidam vivum aspicere.

Inter

Inter hæc dicta, literas Argenidis Poliarcho tradiderat, quasi missas ab Arſida: quas integro lino sinceras ut tentavit, simulque solutum Argenidis ad se signum conspexit in cera, læto horrore infremuit. Simul tamen in periculo Arſidæ commotus, dum solvit epistolam: O quicumque mortalis es, inquit, cui Arſidæ fata commissa sunt: si strenuus eris, & eum mihi reddes, crede non te talenta prædonibus tria, sed tibi ipsi ingentes divitias portare. Adeo memorem beneficii me dices. Tu Gelanore, prope hauc aurum quantum satis est dare. Jam promptum esse oportuit. Vade, ne difficilioresex mora prædones sint. Sed ô, an incolumi Arſida in hos posse iri existimas, & nefarios de suis lembis ad cruces deferri? Abominatus Phorbas meritum crucis omen, manum utramque vehementer intendit, strictisque oculis, Cave, inquit, cave ô Rex, in hanc mentem te dederis. Lembi prædonibus veloces sunt. Insederunt plagam apertam. Truncum mehercule Arſidam vobis dispergerent, fugaque in ultra despicerent infelices insidias.

Jam Poliarchus solutas tabéllas legebat. Vera erat Argenidis manus. Sed omnino lamentabilis oratio. Facinus vindictamque videbat Selenissæ, simulque Radirobanis impiam mentem, qui nefas non habuerat pudicissimæ virgini probra ingerere. Sed hunc quoque jam non vivere, & quidem à se victum, solatio erat. At quid in Archombrotum remedium, urgente hymenæum Meleandro, & bimestri salute vix donata Argenidi? Cum deinde in ultimam ceram oculos flexit, ubi solet dies exarata epistolæ ascribi, jam tempus quo aut ipsum redire, aut mori Argenidem oportuerat, effuisse intellexit. Nunc igitur se damnare: nunc irasci tempestati: nunc Africam devovere, in qua servanda putabat se perisse. Sed omnia in Archombrotum vota, omnia odia recidebant. Ego me, inquit, ego ad tuam perniciem me servabo, atrocissime æmulo- rum. Sequar fatum Argenidis, sed perfundus tuæ mortis solatio. Defuncti quoque pugnabimus. Pa-
cem

cem nec experiar nec concedam. Dum ejusmodi æstu pectus concutitur, cœpit invitus dubitare, an Argenidi fides ad promissæ mortis constantiam durasset. Quam enim naturale, ut vitam amemus? quam grata vis quæ sicam in nostra viscera cuntem moratur? Denique, Poliarche, cogitabat, finge oblatas nuptias, finge durum illi patrem, & destinatam illuxisse miseris tuis diem, an velles hanc perisse?

Tanto turbine multo ægrius quam vulneribus afflictus, acciri Phorbantem jubet, cui aurum interrim numerabatur, increpatque navigationem lentissimam, quod secundum post mensem denuum Arsidas adesset. At ille errores cum fide memoravit, ut Cumis necessaria mora fuisset, ut in Gobryam incidissent, ut ab Italia veni inpegissent classem in Africam. Lætus, qua esse tunc licebat, Poliarchus de Gobrya audivit: & quid illo factum esset percunctatus est. Nescio, inquit Phorbas, nisi quod subaudiebam illum in Siciliam navigare. Aliquid spei miserrimo amatori subjecerunt hæc verba. Sed Phorbas; Perdimus Arsidam, ô Rex, tam lenta cunctatione. Patiaris grassatoribus hunc eripi, multo tibi certiora quam quæ possim memoraturum. Pietatem mercenarii collaudavit Poliarchus, quartumque addi talentum præcepit. Forsitan quippe fore ex usu, absolutis latronibus non inanem Arsidam esse. Equum præterea notissimæ celeritatis attribuit, in quem Phorbas inscendens Mauritaniam prætergredi festinavit, & se remotis litoribus cum præda subducere.

At vero Poliarchus, quamquam ex vulneribus vixdum ingredi valens, non differendum in Siciliam iter esse constituit. Acquiêscere enim in navi se posse, & necessaria ad curationem accipere. Id quidem Gelanorol non placebat: sed nec frustra repugnare sustinuit. Erat tamen Arsidas expectandus, quem in tertium diem Phorbas promiserat. Ergo præcipiti domino, & parari discessum jubenti, diligenter parebat Gelanorolus. Rectores triremium, classia-

classarios atque nautas ad officia vocabant. Com-
meatus portabantur, solumque profectiōni satis
instruētæ signum jam deerat. Nec poterat inhibere
Hyaniſbe feſtinationem hoſpitis adhuc cruda vul-
nera miſſuri in diſcrimen; quæ tam ſubita conſilia
eſſent, aut quid illi contigiſſet turbulenta profe-
ctiōne dignum, nec apud ſe conjiciens, & verita-
nimis anxia & indecenti cura exquirere. Is per ægri-
tudinem animi excuſſa quiete, nunc Argenidi. ti-
mens, nunc in Archombrotum odio æſtuans, ea
nocte adhuc imbecillem valetudinem turbavit.
Supprimere tamen morbum tentabat valentibus
verbis, ne ſuorum conſenſu veraretur per immatu-
ræ navigationis pericula vitæ ſuæ illudere.

Ceterum vix biduum à Phorbantis diſceſſu pro-
ceſſerat, cum Gelanoro regium cubiculum forte
egreſſio Arſidas occurrit, adhuc quidem ex morbo,
ſed multo plus indignatione & mœſtitia muratus.
Scilicet celerius quam expectaverant medici rece-
ptis viribus; poſtridie quam in eum Phorbas pec-
cavit, auſus eſt ſe in læticam conjicere. Reliquis
diebus non dubitavit equo vehi, amiſſarum litera-
rum dolore, non ſe, non iter, laboremve reſpiciens.
Quo prædonem perſequeretur? quibus verbis ſe ex-
cuſaret Poliarcho? aut qua fronte rediret ad domi-
nam? Ita anxius regiam intravit, & qua Poliar-
chus habitabat deductus eſt. Gelanorus inſperato
conſpectum lætiſſimo vultu excipiens; Nolo, in-
quit, alius Regi nuntiet te veniſſe. Ibo, & illum hoc
gaudio implebo. Sed Arſidas Gelanoro fortunam
excusaturus; Mane, ait, Gelanore. Eſt quod prius
meæ cladiſ acerbitatem intelligas. Ille ratus de ca-
ptivitate, prædonumque avaritia, qualem Phorbas
narraverat, eum queri: Scimus hæc omnia, inquit,
& præterea mox commodius dixeris Regi. Inter
hæc verba Arſidæ elapſus eſt, præcipatione gau-
dii nihil moratus revocantem. Obſtupuit Poliar-
chus, Phorbantis diligentiam æſtimans, qui tam
ſtrenue Arſidam exemiſſet prædonibus; juſſum-
que accedere, & ſibi tunc primum ut Regi loquutu-
rum

rum amplexu occupans, non est passus venerandum procumbere. Sed hic diu uterque erravit, dum Poliarchus, quæ Phorbas de latronibus finxerat, pergit loqui; & ille de ipso Phorbantis facinore Poliarchum dicere putat, miratus quæ tam prope-
 ra fama hanc jacturam literarum ad eum detulisset. Di bene, ô Arsida, inquit, Rex, quod te post tempestates, post latrociniorum mala, habemus incolumem. Tua clades, ex quo accepi, mihi plus doluit quam forsitan tibi. Tum Arsidas; & hoc in ea maxime acerbum mihi, Rex, fuit, quod te scirem gravissime illam laturum. Sed ignosce tuo Arsida. Infelicitate mea, non scelere læsus es. Neque subirem tuos vultus, aut auderem experiri quid de me tua ira decretura sit, nisi scirem quam sapienter intelligas, non in cujusque potestate domesticorum mentes esse aut fortunæ injurias. Tum Poliarchus: Quæ autem irarum hæc in te causa, mi Arsida? An quod maris pericula me propter sublasti? quod te peirata, quod tempestas diripuit? Ubi vero noster Phorbas? in quo, ornando testari me decet quam sis mihi eximius. Illudi se à Poliarcho Arsidas credens: Utinam vero adesset ille Phorbas! Innocentiam meam sua poena assereret. Sed unde tibi, ô Rex, Phorbantis hoc nomen? Quia inquit Poliarchus, oblivisci non possum hominis tanta fide tuas res measque accurantis. Utinam hunc vidisses, Arsida, nullas moras apud me ferentem, ne noxiæ tibi essent. Dum respirat, dum aurum numeratur, dum mihi flagitanti tuos casus in compendium confert; inquietudine animi suspensus, jam viam ad te omni voto gestuque videbatur præcipere. Quonam autem evasere peirata? Credis, si in eos naves dimittam, posse eorum cursum intercipi? Quos vero mihi peiratas, subjicit Arsidas, aut quam Phorbantis fidem memoras? Quem si ego, quem si tu! O Numina! ut libenter in diem non differrem quod debeo! Illum Phorbantem dico, inquit Rex, per quem nuperrime istas Dominae meæ literas captivus misisti. Quid autem nunc videris fidis-
 X simum

tuum amicorum ignorare? Arsidas iis literis visis, turbatissimo affectu, necdum ad lætitiā apto, expalluit; diuque hoc solum repetiit; Literas habes? & à Phorbante habes? Quæ hæc monstra, quæve insomnia, ô Rex? tum recepto spiritu; Prope, inquit, illi ignosco, qui intotum noluit me perire. Sed ubi is est? Hominem non vidi, retulit Poliarchus, ex quo quatuor à me talenta prædonibus ferenda accepit, qui te tenebant. Tum Arsidas: Imo nemo captivum me habuit. O solertissimum caput! ô Autolici parem! Ergo perfidiæ laudem & præmia invenit! & post me expilatum, non te etiam frustra tentavit? Ordine deinde cuncta recensuit; Ut ipse apud Jubam ægrotasset, ut spoliatus à Phorbante veniret excusatum quod literæ Argenidis periissent. Huic contra retulit Poliarchus, non sine mutuo risu, tragiæ ordinem quam Phorbas intulerat: cui saltem, inquit, ignosco, quod hanc epistolam tot talentis permutavit.

Sed negotii moles, quod tunc maxime verteretur, non est passa sermonem utriusque in Phorbantis facinore diutius versari. Itaque semorum Arsidam cum de Argenidis valetudine Poliarchus rogasset: An tu existimas, inquit, adhuc vivere miseram virginem, & quam invitius miseram facio? Quid auxilii, quid consilii habes? quo satis interitu Archombrotus peribit? Solverem ab Africa vel hodie, Arsida. Sed hac nocte recruderunt vulnera; ut non possim maritimam jactationem ferre. Interim dum vires recipio, validissimam meorum militum partem tibi & Gelanoro tradam. Consuletis Dominæ vestræ; si modo fortuna expectavit auxilium. Strenue ego adero; & vel morte vel victoria quietem inveniam. Referebat Arsidas tam quæ Argenis abeunti mandaverat, quam quæ omnino à discessu Poliarchi contigerant: Maxime loquebatur de institutis à Radirobane ludis, quorum fraude captivitas parabatur Argenidi. Neque parvam in his sermonibus partem habebat Selenissa; ut peccasset, utque in se statuisset ultimas poenas. Tum

Archom-

Archombroti gratia apud Regem, & in virgine ambienda blanditiæ. Tertius colloquendo aderat Gelanorus. Nam hunc omnis arbitrum vitæ nihil suarum rerum Poliarchus sinebat ignorare.

Dum igitur illi sua & Siciliæ fata disponunt, præcipuumque omnium Archombroti exitium habent; Micipsa ab Hyanisbe missus ad Poliarchum venit; nuntiatque, Reginæ filium patrio tandem litori classem applicuisse. Huic, ubi in Regiam ascenderit, nihil prævorsurum officio ad Poliarchum veniendi. Simul exultantium tumultus cœpere in Regia audiri. Populus pars vestibulum implebat, pars ad portum ferebatur. Coibant Optimates ad Reginam, ambiebantque misti ad Principem. Etenim Archombrotus, lembo præmissio qui cum adventare significaret, mox strenue sequutus, jam erat in litore. Naves cum comitatæ, hæ ad portum, qui ostio fluminis dexter erat, statutæ sunt, hæ per adversum flumen ventis ac remis agebantur; militibus, qui se ad bellum venire crediderant, interdum querentibus quod nemo obstaret. Ipse Archombrotus, ut primum in arenam exiit, Deos patrios, telluremque, & autas quas nascens traxerat, veneratus, circum deinde oculos tulit in populum, plausuque & acclamatione ferventibus prolixè respondit vultu hilari, & facilitate oris nihil destruente majestatem. Ad præcipuos inde conversus, excipiebat oscula dextræ data, recognoscebatque antiquas necessitudines, & verba, utique tempore & serie ambientium passim arcata, ut plurimum eadem dispensabat in varios. Diu in eodem vestigio hæsit, numero salutantium urgente. Toto deinde itinere proximos de Regina, de patriæ rebus, & Radirobanis injuriis rogabat. Strictim omnia referebantur, sed à variis, nec quid unum narrantibus. Hoc unum ingerebatur, defunctam periculo Africam, Gallos fuisse præsidio; Radirobanem occubuisse.

At vero Hyanisbe, alios prius se filio frui impatienti, quamquam & mater & Regina, omisit majestatem, excessitque cubiculo, & prætextu videndi

quam alacer circum filium populus esset, quamque ipse insignes (ita enim referebatur) milites ducesque haberet, ad atrium processit, indeque qua se primæ palatii fores demittebant in oppidum. Et hanc procul conspicatus Archombrotus, descendit ex equo; majoribusque vestigiis & alacritatis genio citatis, medium iter confecit. Ac ut primum pervenit ad matrem, stolamque extremam osculis strinxit, flens illa gaudio non distulit coram populo blanditiasque secreto debebantur. Tum illius dexteram tenens; Laudo pietatem, ô fili, quod tanto apparatu ad tuendam parentem venisti. Sed ne solus sis cui maternum affectum debeam, Rex Galliarum effecit; cujus victoria sumus incolumes. Ille à Mauritania tua exitium depulit; Ille matrem tibi servavit, quæ nunc in Sardinia serviret: Ipse tyrannus male tentatam Africam sanguine perfudit. Omitto, illi Regi adhuc aliquid amplius nos debere; quod & ipse, & præter me omnes ignorant. Veni, fili, neque ante Diis patriis lustrari propera, quam illum salutaris, adhuc ex vulneribus jacentem, quæ hoc sceptrum tibi asservuerunt. Archonibrotus tot beneficiorum magnitudine perculsus, subita Gallici Regis caritate flagrabat; sæpe tamen excusans quod externis Principibus lentior fuisset in parentis patriæque discrimine.

Jamque ad Poliarchum præmissi, nuntiaverant, si ipsi vacaret, Reginam cum filio adfuturam. Is nisi morbo prohiberetur, se occupaturum officium responderet. Simul ex Optimatum suorum præcipuis duos ad Reginam & filium legat. Avidissime expectabat Principem videre, quem Maurorum vocibus, & ipsius Hyanishes confessione, in rarissimis esse acceperat. Sed Hyempsalem appellabant; vero scilicet nomine, passimque usitato. Clamenim Archombroti nomen assumpserat, dissimulando generi, cum secretus cultuque privato in Siciliam iret. Circa Poliarchum Proceres Galli quam maximo cultu erant. Proximus Aïsidas colloquebatur. Sed posteaquam Regina intravit, Archombro-
tum

rum manu tenens, subito veluti monstro perculsa
 est. Nam ut primum Poliarchus Archombrotum
 aspexit, vicissimque ab illo est cognitus, ô fatum!
 quæ procella, quodve fulmen, celerius destinatos
 cursus exequitur? quam tunc rabies, & indigna-
 tio, & avidus sanguinis furor, mutatis utriusque
 animis, vultus quoque corrumpit? Cui Medusam
 aspexissent steterunt immoti; mox trucibus ocu-
 lis, necdum tamen omnia impetui indulgentibus,
 à fronte ad vestigia contemplationem deduxere.
 Stupebant fremebantque attoniti. Quæ hæc enim
 Deorum ludibria? Ut se mutuo colerent coivisse
 acerbißimos hostes, nec ingratis in alterno vulne-
 re immorituros? Repeteretne Poliarchus ab Ar-
 chombroto Argenidem suam, quam vel nuptam
 vel extinctam credebat? Quicquid sanguinis pro
 Hyanisbe pugnans non fuderat, an tunc in illius
 calamitatem misceret sanguini Archombroti, & in-
 dignam utroque orbarer solatio? Sed multo acius
 fortunæ Diisque omnibus irascebatur Archombro-
 tus, indignatus, illi hosti se patriam atque matrem
 debere. Erubescbat ad pietatis & odii coeuntes
 affectus. Nam nec poterat, nisi hominum ingratißi-
 mus, urgere fatale cum Poliarcho dissidium, nec
 illo felice vivere. Sensim in utroque exuperabat
 insania; nec aliud præter reverentiam Hyanisbes
 obstabat quin polluerent sanctitatem hospitii, &
 vel nudis manibus nimis lenta arma præverterent.
 Nec minus Arsidas viso Archombroto vires amise-
 rat; trepidansque, Perimus, Gelanore: Nisi se me-
 dium aliquis genius immitat, sine scelere & san-
 guine non abibit hic dies. Is ergo Hyanisbes filius
 erat? nemo scivit? nemo nefastos occursum præver-
 tit? O felix Sicilia, quæ furores, quos fecit, saltem
 non aspiciet!

Hyanisbe inexpectato filii hospitisque horrore
 perterrita, & ignata quid potissimum suspicaretur;
 priusquam intrastabili vesania furor erumperet,
 dividere male coactum par instituit; de morbo
 deinde atque remediis quaesitura. Ergo primum

Poliarcho; Ignosce, carissime hospes, quod te intempestive de quiete exegimus. Cura valetudinem, sine qua nec olim salvi esse potuimus, & modo non volumus. Imus ad Deos oratum, ut hic dies tibi nobisque felix illuxerit. Conversa deinde ad filium adhuc in Poliarchi vultu cunctantem, voce submissa, de cubiculo exire secum præcepit. Sequēbatur ille imperium: Nec aliud Poliarchus adjecit quam, se Deos quos adibat Regina, ei propitios optare. At non ad templa Hyannisbe processit. Major tumultus animum agebat, quam qui durare posset in votorum solennibus. Ceterum hæc Principum inexpectata aversio ingenti consternatione regiam primum, mox & urbem, & milites, implevit. Pavidi quæ hæc odia essent, quærebant, aut fingeant. Optimates, qui Poliarcho adstiterant, sequuti violentiam Regis offensi, quamquam ignari cur Archombrotus hostis esse meruisset, jam arma inter se, pugnamque & cædes, loquebantur. Ubique in oppido factionibus laborabant paulo ante conjunctissimæ mentes, Galli, Maurique, & qui Siculicum Archombroto advenerant. In tanto tumultu dissidere facilius plurimis erat, quam deliberare cui se parti addicerent. Etenim præter Gallos, qui omnes pro suo Rege steterunt, vix aliquis fuit qui non diu ambigeret. Nam Mauris in Poliarchum stare, quem salutis suæ auctorem paulo ante cecinerant, videbatur inhumanum. Siculorum quoque multi eundem eximie amabant. Tamen in tanto favore juxta seditionem ubique motus increverat.

Regina in tot curas una distracta, nunc tumultum exarmare, nunc filium, nunc Poliarchum mulcere est adorta. Et filio quidem primum, ubi soli fuerunt, ita loquuta est. Mi Hyempsal, expectabam reditu tuo tanquam inter duos filios triumphare. Sed utrumque intempestivus furor in meam perniciem, & ni cavemus, in Galliæ & Mauritanie stragem, concitat. Qui isti motus fuere? qui oculi quibus aspexisti Poliarchum? Me miseram! quam pene nefas vidi? Sed non quæro odii causas; non
uter

uter æquius inimicitiis arserit. Te nunc tantum per patrios Deos, & si tibi viles sunt, quia hos nobis Poliarchus servavit, per Siculos illos, quos cum abires ab Insula veneratus es; perque Argenidem tuam oro, des spatium iracundiæ tuæ, donec matrem audiveris. Non peto nunc odia poni, sed differri, mi fili: Ego de reconciliandis animis vestris videro. Tu, si hoc abnuis, at consule saltem, qua ratione possis, fama incolumi, obruerè beneficiorum memoriam quæ huic debemus.

Hæc confuso cum majestate metu, simul impetrans & trepida, loquebatur; cum illi relatum est, Poliarchum parare discessum ab Regia. Is enim postquam æmuli conspectu saucius cœpit odissè illam domum, ne suspicione quidem vacavit, noxæ fore si in hostis potestate perseveraret, si ipsi, si illi matri se crederet. Accendebant jam sponte turbatum Procærum voces, urgentium metus, & sedulitate monendi fingentium pietatem. Protinus ergo jubet tribunis militum edici, ut ad Regiæ fores militum partem sistant, sibi discedenti præsidium; confestim alii ex urbe educantur: & castris locum eligant non longe à navibus: In iis se inter suos pernoctaturum. Ne tamen aut nimia præcipitatione peccaret, aut Reginam læderet adhuc immeritam, cubiculi Præfectum cum ejusmodi mandatis ad eam destinat; Habere se hospitii gratias, caritatisque in suorum vulnere discriminis perspectæ. Recentibus filii amplexibus occupatam nolle ad salutationem provocare. Necessariis rebus suis se ab Regia quidem discedere: Sed priusquam solvat à litore, beneficiorum gratiam præsentem habiturum, si illa patietur. Hyanisbe his auditis gravissime concussa est. Exibat à laribus suis optime meritis hospes, sibi que præterea virtutum commendatione carissimus; & exibat quidem, ô facinus! aut hostis, aut tanquam ab hostibus. Quid faciat? quem prius alloquatur? utrum, si necesse sit, æmulorum possit pius non amare? Sed tamen filius poterat credi seu viribus seu pudore sibi facilior.

Ad eum igitur versa; Spondes, inquit, ô fili, dum-
 mox redeo, quietem hic agere? Sponde. per jura
 materna te obtestor; quæ si respuis, nec heredita-
 tem meam debebis agnoscere. Cum ille promi-
 sisset; ipsa propere ad Poliarchum ivit, jam limen
 cubiuli egressum, & equi quo veheretur friznum
 capientem in manum. Quamquam enim invalidus,
 tamen vehi lectica noluerat, ne Archombroto spe-
 ciem daret, simulacratione valetudinis, certamen detre-
 ctantis. Hunc vultu Hyantisbe aspiciens qualem
 habere solet calamitosa innocentia, pænulam quo-
 que discedentis corripuit; & Per, inquit, tua in
 nos beneficia rogo, ut, priusquam fidem meam dis-
 cessu tuo damnes, in secretum admittas tibi pauca
 prolocuturam. Pudit Poliarchum tantæ supplicis
 id negare; rediitque in arcanam cubiuli partem.
 Quæ postquam arbitris vacavit, Regina lacry-
 mas præmittens; Qui sunt testes, ait, me nec frau-
 de, nec consilio malo objecisse oculis tuis illum
 propter quem me miseram averfatis. Utinam eum
 adhuc ignorares, utinam abesset, mihi forte plus
 mali suo adventu allaturus, quam Radiobanes
 unquam molitus est. Si in mea potestate illius ani-
 mus esset; frangerem eum tibi, Rex, tam alte
 quam tibi subjectam me aspicias. Inter hæc verba,
 immemor majestatis, se demiserat ad repugnantis
 pedes, crebroque suspirio nutans verba perdiderat.
 Poliarchus haud secius quam matrem veneratus,
 illam sustulit ab humo; quæsus, non minorem sibi
 injuriam fieri à Regina supplicatione tam abjecta,
 quam ea erat, qua ejus filius ipsi illuserat. Tum
 Regina; Quæ ergo contumelia est qua te ille lacer-
 sivit; aut quibus in terris in hæc malorum semina
 vos antea fata junxerunt? Possum hoc à te audire,
 hospes? Is enim dicere negat. An tu quoque ob-
 stinato silentio me perdes; & nesciam quo me scel-
 mine Jupiter subvertit? Ne absiste, ne obtestor,
 meis penatibus, donec constiterit, illud malum ca-
 rere remediis. Pleraque tempore mulcentur; &
 odia, quæ silentio fovemus, professæ sæpiissime ex-
 spirant.

spirant. Quod si te & filium meum una domus non capit, ille recedet. An times vitam tuam mihi committere? Imple Gallico praesidio regiam. Praeter tuos nefas erit armatum hic conspici. Nam si perstas, si miseram relinquis, ejiciam domo mecum & filium. Cur te ad naves aut castra sedente, regiam occupet periculo tuo emptam? Ergo pugnam deposcitis? & tu quidem non jam viribus corporis nixus, quae pro mea salute exhaustae sunt, sed odio, & forsitan jubentibus satis; quae si in alterum vestrum peccabunt, sequar ergo morientem, & superstiti furias meae mortis relinquam.

Adjecit deinde novos fletus, & familiariter perululam, quam ille discessurus gestabat, de collo diripuit, tum cunctationem dubitantis pro assensu calide usurpans, gratias beneficii egit quod nondum acceperat. Vicit igitur Poliarchum tam vehemens & pertinax flentis oratio. Ego, inquit, ô Regina, discessum, quem tantopere abominaris, imputabam humanitati. Scis, non semper in potestate inimicorum esse impetus quibus odia fervent, quique potissimum mutuo aspectu concitantur. Cogitavi itaque, hanc arcem relinquere, ne aut ego aut filius tuus faceremus quod dolere tibi posset: Si tamen ita censes, bidui moram hic pariat, ut deinde me potius negotia adduxisse videantur, quam inimicitiarum atrocitas: ea lege, ne interim ille me, aut hunc ego conspiciam. Cultum autem, quem hactenus tibi habui, cave, Regina, putes, his jurgiis esse liberatum. Neque enim vel tu efficies ut eum amem, vel ille ut averfer genium tuum. Atqui, refert Hyannisbe, Deos spero, intra id biduum, compositis animis, exituram malignitatem sortis, quaecunque vos in dissidia cecavit. Sub hæc Gallorum proximos ipsa advocat; subridensque, Plus, inquit, mihi Rex velle curae, quam omnibus vobis, Proceres, fuit. Affecta valetudine, nec dum cicatricibus duâs, non prohibebatis itineris laborem experiri. Ego autem evici ne sic perire velit. Ex templo mutata militibus imperia sunt; & urbem tam inquietis modo rumoribus

ribus laborantem nova hilaritas composuit. Quippe omnia in majus fana tollente, jam plena reconciliatio rediisse Principibus, jam ira desuisse in certiora amoris pignora vulgabatur. Ita facile Gallis Maurisque convenit, qui inviti dissenferant: Memorque promissi Hyanisbe, edixit, ne quis in aulam cum armis præter Gallos intraret.

In hunc modum prima acie mali elusa; Regina ad maturiora remedia se convertit. Sed ea reperire aut aptare non poterat, quamdiu ignorabat quæ illos causæ inter se committerent. Dumque dubitat unde certius hæc haberet, dedit se opportune occasio. Timonides Meleandri ad eam legatus, quo sui Regis dignitatem rueretur, Archombroto in urbem procedente hæserat apud naves; per se deinde, non misto comitatu, secundusve alteri, Reginam aditurus. Sed mature illi de hoc tumultu relatum est. Nam & quidam ex Siculis comitati Archombrotum, huic properaverant nuntiare, Poliarchum, quem diu in Sicilia viderant, Gallorum Regem esse: hunc apud Hyanisben ægrotare ex vulneribus, & ad conspectum Archombroti mutuo odio fuisse succensum. Adjecerunt, Arsidam adesse Poliarcho. Mira hæc omnia visa Timonidi. Erat Poliarcho in primis amicus: & olim ad eum à Meleandro legatus cum armilla quam Eristhenes veneno corruperat. Hunc ergo adesse, & purpura quidem insignem lætissimus audivit. Sed unde Arsidas adventisset, haud immerito mirabatur. Facilius de Archombroti dissidio rem conjecit: ab Argenidis amore esse hanc iram. Sensim enim in Sicilia tanti arcani fama eruperat: Ut nec cuiquam jam dubium esset quid Radiobanes peccasset in Argenidem, aut cur Selenissa periisset. De se ipso deinde sollicitus, cogitabat utri parti præstaret accedere. Nam si specie officii sui in medio perseveraret, omnibus fore ingratum, nec inultum, quicumque illorum vicisset, solertia. Ad Poliarchum trahebat amicitia vetus, & Argenidis in eum animus: Revocabat ad Archombrotum Meleandri memoria, & habita sibi fides

fides quam nefas ducebat violare. Adhuc sui incertus, præmisit qui Reginz nuntiarent se venire. Saltem enim explorare confestim rem debebat, & exactam Meleandro præscribere. Fluctuanti Reginz spes subito facta est, per hunc legatum posse causam resciri tam periculosi odii. Et propere illi loquuta, postquam de Meleandro quæ decebat rogavit; defflere Poliarchi & filii dissidium cœpit; Illudque potissimum, quod nesciret tanti odii initia, id eoque nec medendi rationem. Nihil causæ videbatur Timonidi, cur tegeter non secretam aut pudendam discordiam. Paucis ergo monstravit, Poliarchum tenuioris fortunæ specie diu in Sicilia fuisse; & amore captum Argenidis, sperasse nuptias quæ deinde paratæ sunt Archombroto. Nihil itaque mirum si æmuli, & imminentes tanto utrique voto, acerbæ & pro materia rixabantur. Rediit Hyamis animus ad hæc verba; ut vix coram Timonide læticiam teneret. Cumque ille dubitaret an incolumi Archombroti gratia posset salutare Poliarchum, ipsa ultro ut iret admonuit; In se enim recipere id, & gratum suo filio fore.

Postquam Timonides discessit, parumper Regina cogitavit quo ordine rem maximam exequeretur; cetera, ex se pendere tantæ litis fortunam & exitum. Magnifice intumuerat, audebatque fortunam despiciere. In memoriam quoque redierat, Poliarchum; ab ipsa invitatum ut in Sardos ferret Africæ opem, vultu commoto rogavisse, an Argenis Radirobani nupsisset. Hinc & amare Poliarchum credebat, & vera Timonidem retulisse. Ceterum sic apud se constituit: Si tractabiles juvenum animi essent, hos in Siciliam dilato morbi remedio mittendos; Maxime quod in Meleandri consensu pars sanitatis esset. Sin hæc odia sine clade durare non poterant, confestim certissima pace exarmandum sævientium furorem. Redit ergo ad filium jam paulo imperiosior, & quasi docente Poliarcho de inimicitiiis comperisset, Non mihi placet, inquit, silentium tuum: maxime cum nec pudenda

aut te indigna sint quæ retices; & hæc eadem ab æmulo tuo rescire poterim. Amatis Argenidem; Magnum vulnus juvenibus, & odii ambitiosa materies. Virgo ut audio, quam in Diis non est qui aliqua dote non auxerit. Sicilia est in hereditate: Et, quod acilum, animis præcipuum est, neuter à certamine excidere sustinet. Ignosco nobilibus stimulis; Diisque simul gratias habeo quod non est supra medicinam iste morbus. Ego, quod creditis neminem Deorum posse efficere, utique hoc negotium sic peragani, ut simul odia ponatis, amicitique Argenidem, & sit ipsa utrique propria. Scis, mi fili, iussisse me Argenidis nuptias, quibus instabas, donec ad me rediisses. Obsequurus es imperio. Intelliges, non me frustra hæc iussisse. Sed sunt quædam, de quibus te percupit, si sperare modo possum ex amatore & æmulo vera audire. Quid moræ est votis tuis Poliarchus? Siquidem nunciabas, modo annuerem, omnia ad hæc nuptiarum federa tibi procedere. Dic, gnate mi; Nam & tua interest, ut hoc intelligam. Perplexus Archombrotus quæstionem hanc audivit; quia pudebat confiteri, Poliarchum placere Argenidi. Nihil igitur officere nuptiis suis Poliarchum, respondit. Sed se irasci æmulationi illius, qui, quoad poterat, simplicem Argenidis animum molestis & inutilibus fabulis impleret. Tum subdole Regina; Quid si autem his artibus mentem virginis avertet? an ne sic quidem obstabit hymenæo? At concitator juvenis; Cogere mehercule puella à parente; cui non minus quam mihi probantur hæ nuptiæ. Exilium deinde Poliarchi à Sicilia memorat, bellumque in Lycogenem, & victoriam suam. Sed quamquam toto narrationis contextu sibi favebat, non latuit Hyanisben, illum quidem Meleandro, sed Poliarchum Argenidi esse præcipuum.

Multo igitur quam ante hilarior, cum filio cœnavit. Satis enim in eam noctem quæsitum videbatur. Postera die ad Poliarchum redit, non instructa verbis modo, sed & consilii serie, quam nox

&

& mora suggesterant. Postquam blandius compellavit, iussitque extra sermonem suorum arbitrium qui astabant consilire; Mirabar, ô hospes, quid tu ac filius meus essetis irati; Sed audio, id amoris utique magni & excusabilis ingenium esse, unamque Argenidem facere vestram litem. Si ita est, ego me vobis salutem profiteor. Sola sum, cui ad utriusque morbum medela sufficiat. Quid in re placida tot questibus, tot jurgiis opus? Adhuc res in integro est: foedera imperfecta, innupta Argenis. Ego te laetum, & sine pugnae discrimine victorem; ego te filio pacarum (quid horres, abnuisque?) efficiam. Nec mirere qui procedere possit pollicitatio tam immanis. Prædem hanc manum accipe, nihil me, præter id quod futurum est, dixisse. Confusus tot ambagibus Poliarchus, & prope se deludi existimans, omittere Reginam aut orationem obscuram, aut hos omnino de Argenide sermones rogavit. At illa; Adhuc majori monstro te suspendam, suavissime hospes; Volo enim mihi Argenidem debeas, neque hanc tamen filio meo eripiam. Sed ita fatum est, ut subito apertoque remedio curari non possitis. Simul vobis in Siciliam eundum est; & literæ, quas vobis committam, reddendæ Meleandro. Illico finientur dissidia, & uterque de amore desinet queri. Insanire Hyanisben Poliarchus credebat, cum suos illa Penates arulamque deinde afferri imperavit. Quæ postquam mensæ imposita prunis concrepuit, nebulaque suffituum obtexit breves Deos, his diris Regina se obstrinxit. Audite præsentem genii, Præstitum vigiles formæ; qui apud nos nati, hanc domum & patriam servatis; Si quicquam Regi Poliarcho mentita sum, aut nisi ei consilio meo incolumitatem, quietem, gaudium fero; Destituite hanc domum præsidio; vel ea integra, mihi & filio malum & perniciem date. Poliarchus ad religionem obstupuit; Reginæque respondit, se Diis iisdem, quos ipsa appellaverat, innocentia testibus uti posse. Nam priusquam Archombrotus pedem in Siciliam penetraret, sibi Argenidis affinita-

nitatem fuisse promissam. Res illum bene compositas intempestivis desideriis turbasse; & , quia virgo mutari fastidiebat , sollicitasse ad tyrannidem Meleandrum ; ut liberam & Principem virginem durus pater mittere vellet in coacti matrimonii servitutem. His & similibus verbis paulatim repentem animos , qui qualicumque pace decesserant , continuit Regina : Neque enim se venisse ut iræ tumorem subiceret ; sed ut reconciliatione , quam certam afferebat , cum ipsis frueretur. Quantulum autem est quod peto , amiceissime hospes ? nimirum ne ante ad capitalem rixam descendas , quam videris perfunctum Meleandrum lectione epistolæ , quam ego perscribam. Pollicere mihi modo hanc à jurgio armisque continentiam , ô Rex. Ego tantumdem de filiis mei patientia & fide recipio , & asfero tibi. Vobis deinde per me licet , armis & odiis cuncta miscere.

His auditis , illum diem ad deliberandum Poliarchus poposcit : moxque Regina iisdem pollicitationibus filium adorta est. cui & ipsi ea esse deliramenta videbantur. Sed petere & promittere perseverantem durissimum erat pertinaci iracundia repellere. Et visum utrique est , nihil eam nimium flagitare. Moræ siquidem pretium erat , si illius ad Meleandrum literis sine armis & sanguine exitum inveniret consentio. Sin in vanum promissa reciderent ; adeo ejus venia pugnare licebat , ut nec jure ei posset irasci qui per alterius cædem vicisset. Itaque , assentientibus illis , in hunc modum federa perscripsit ; ut neuter præteritas exequeretur injurias ; neuter suos concitaret ad pugnam , donec simul vidissent Meleandrum. Irent in Siciliam , quamprimum vulnera Poliarchi navigandi potestatem facerent ; neuterque dolo malo in induciarum leges peccaret. His ita compositis , deinde Hyanisbæ difficillimum fuit à juvenibus impetrare ut sibi colloqui sustinerent ; Quod , inquit , potissimum urgeo : ut civium militumque jurgia tollantur , quæ fortasse vel vobis invitis paulatim exardescunt , nisi pu-
blico

blico pignore temporariam hanc pacem firmetis. Quid deinde gravamini vos fidere, quibus adeo certa sum intercessurum fidissimæ caritatis sacramentum? ut, si eo me voto fata fraudaverint, non repugnem vel hoc odio, quod nunc inter vos est, vindicari meorum pronissorum vanitatem. Nec contenta auctoritate & gratia sua Poliarchum filiumque tentare; Gelanorum & Arsidam, quos apud Poliarchum potentissimos esse videbat, precibus & donis aggressi est: item eorum præcipuos, quibus familiarius utebatur Archombrotus. Impertrato inter illos colloquio; quid ambo loquerentur, quisve inciperet, vana & anxia pensitatione libratum est: & coram Flyanisbe (nam Poliarcho filium adduxit) se intra præscriptas formulas tenuerunt. Nec sæpius coire ferebant; Quamquam amicitia genius qui eos in Timoclea domo primum afflaverat, jam hostilibus animis se rursus quærebat insinuare; fatisque mutuo ipsi irascebantur, quæ hanc odiorum necessitatem fecissent. Sed in mitiora lapsos consilia, revocabat identidem imago assidua Argenidis, pudorque ne priores viderentur reconciliationem optavisse.

Per eodem forte dies incommodum accidit, quod unum ex vulneribus Poliarchi inter majora & periculosiora neglectum, adeo magnis doloribus incensum est, ut adhuc imbecillibus membris febrim refunderet. Nec ipsi quam Archombroto ægrius erat navigationem differri. Nam in induciis erat, ne altero absente alius in Siciliam iter præciperet. Ergo impatientes moræ, & saltem scribere cupientes; ne literæ insidiis occuparentur, ex fidissimis aliquos eo legare constituunt. Et Archombrotus quidem Meandro atque Argenidi scripsit, nulla in Poliarchum contumelia: sed tantum excusans quod tardius rediret, tum ex matris imperio, tum ne fœdo timore invaleitudinem æmuli Regis videretur in occasionem habuisse rei gerendæ. Ferendis epistolis quidam Bocchus notæ in Archombrotum fidei delectus est. At vero Poliarchus diu secum

secum exegit, an & scriberet Meleandro. Sed obsequutus est suadenti Arsidæ, scripsitque; ne saltem Argenidis patrem videretur negligere. Magis quaesitum est, an Arsidæ cum iis literis in Siciliam rediret. Verebatur suspensiones Regis, & in tanto favore Archombroti cæca & ex transverso pericula. Sed si redibat, hætenustempeestas excusabat hunc cum Poliarcho congressum: sin cum eo perseverabat, poterat deprehendi furtiva legatio. Ergo eum placuit proficisci: Et huic quoque Timonides, amicitia & factione junctissimus, literas suas ad Regem & Cleobulum credidit; sic publicæ rei memor, ut & suam prudentissime curaret.

Interim ex Sardinia afferebatur, flagrare omnia civili incendio, Harficora, & Cornio, Radirobanis nepotibus, regnum quod ambiebant, atroci bello perdentibus. Statim Archombroto spes facta est, gentem factionibus divisam, & adhuc arma Africæ horrentem, si celerem hostem haberet, opprimi posse. Ne ergo collectæ ex Sicilia vires perirent, secundusve Poliarchi triumphis apud suos Mauros esset (quandoquidem tunc vacabat, morbusque Poliarchi differebat Siciliam), exercitum quem in Africam vexerat, adjunctis Maurorum auxiliis, illuc egit. Matri tamen & Poliarcho pollicitus, si vinceret, si adversis uteretur numinibus, non uno plus mense abfuturum sponte ab Africa. Dimissum his legibus excipit præsentissimus Deum favor, pene supra quam voluisset. Adeo enim fuit victoria in proclivi, ut præter audendi invadendique consilia, & unius pugnae laborem, vix fortitudinis experimentum fortuna reliquerit. Primum vacuos portus natæ, præsidio illic relicto explicuit milites; mox & insedit verticem montis unde illa insalubris sed segetibus fecunda Sardinia prospici posset; probavitque nomina, quæ veteres à soleæ aut vestigiū forma indiderant, Sandaliotin aut Ichnusam appellantes. Jam duobus præliis Sardi inter se super regno vires contrulerant, & cruenta certamina absumpserant fortissimos Optimatum ac militum. Sic mi-
feri

feri patriam exhaurientes Archombroto pugnave-
 re. Cuius copiis in monte conspectis, miserunt qui
 de hostium genere ac numero referrent. Nam nec
 longe in subiecta planicie, bina illa patruelium ca-
 stra constiterant. Cumque audissent, Mauros adesse
 ac Siculos, mare quoque classe eximia possessum,
 omisere consilium quod ad salutem unum super-
 erat, civilia odia ponendi, conjunctisque viribus
 eundi in hostem externum, & adhuc ignarum re-
 gionis. Alter quoque eorum Harficora, jam proxima
 fractus acie, desperansque victoriam, ut regnum
 æmulo saltem eriperet, deditionem suorum fecit
 Archombroto. Adeo Penarum & patriæ caritas
 civilibus odiis concedit; ut patriam everti, sibi que
 alienum jugum accedere sæpe homines malint,
 quam alicui populari concedere: tanquam parendi
 vilitas augeat, si te notis submiseris, & sublevetur
 peregrinitate dominorum. At Cornius nobiliori
 impetu virtutem ultimam collegit; suosque eduxit
 ad prælium; & proventus in æmulum qui ad Ar-
 chombrotum defecerat, illi vitam quidem eripuit;
 sed nec ipse supervixit, numero Maurorum obru-
 tus; qui patruelium sanguinem funesto ambitionis
 exitu miscuere. Præcipua quoque hoc prælio Ar-
 chombroto fortitudo Sardos perterrituit; quibus tan-
 dem aut oppressis, aut fuga dilapsis, ipse usus for-
 tunæ impetu, ad præcipuas arces admovit exerci-
 tum. Vix aliquot velitationibus intercessere victi.
 Præcipuus labor fuit ad Calarim, effuso incondite
 populo ad certamen: Sed intra mœnia compulsi,
 mutatis postero die animis de deditione legatos
 miserunt. Virtiganem mors opportuna subduxerat,
 ne tot mala intueretur. Pauci externos dominos
 non ferentes, se ad Cunicularias insulas recepere, an-
 gusto infreto, quod à Sardinia Corsicam dirimit.
 Inde transmiserunt in Corsicam; qua etiam sequente
 victoriam, adversæ Liguriæ montibus latuerunt.

Ceterum haud obscura inter Sardos fama erat,
 contigisse ira Deum hanc Regibus & patriæ cla-
 dem, ob violatam à Radirobago religionem tem-
 pli.

pli, quod sanctissimum habebant, decem à Calari millibus, Jovi caelesti nuncupatum. Multa fuerant ex auro argentoque ad aram donaria: & ipsius numinis breve signum solido auro prisca Reges sacra-
verant. Quæ omnia Radirobanes in Africam traje-
cturus, inani merui nomine in sumptum belli diri-
piens, ipsos quoque Sacerdotes contumeliose repu-
lerat; jam tum quidem multorum tristi prælagio,
quod mox omni in Sardos calamitate assertum est.
Nihil enim illo templo ducebant divinius; & Sa-
cerdotes inclytæ famæ pro præsentibus pene numi-
nibus populo erant. Is rumor de sacrilegio Radiro-
banis, & templi sanctitate, ut à multis jactabatur,
ad Archombrotum pervenit; qui seu tactus cura
numinum, seu Sardorum animos prona in suos
Deos veneratione captaturus, templum invisit. Ipse
situs, & locorum sacer horror, suavissimi terroris
pietatem subjecit incogitanti. Asperæ erant rupes
in radicibus collis, quas angustus limes secabat.
His superatis, brevia late virgulta placebant, alto
silentio, & inculta simplicitate. Mox ingens porti-
cus visebatur, ita lumen superne accipiens, ut nec
tota caligo abscederet. Sabeunti porticum Archom-
broto obvii hi versus fuerunt, quos ligneæ ratulæ
impositos sic intrantibus Sacerdotes objecerant, ut
vix omitti possent.

*Non isthic aurata domus, luxuque fluentes
Sunt epula, spondæve sopor pretiosus eburna,
Aut in carbascio Tyrius velamine murex.
Non gemma vibrante nitor, non persona cantu
Limina, non prono famulantum examina collo,
Atque avidæ quicquid trahit in certamina gentes.
Sed nemora, & nuda rupes, neglectæque squalens
Confraga: Sunt epula viles, jussæque quietis
Hora brevis: duro velantur corpora texto:
Et labor in pretio, & vitam mors longa fatigat.
At neque crudeles Diræ, vilique flagello
Savit cura ferox: falso non abditus ore
Ipse sua insanus furit in præcordia livor.
Alma quies parvisque habitat concordia telæis.*

Et

Et semper niveo veri de pectore risu.

Ipsa sua meminit stirpi, seseque Deisque

Mens fruitur felix, & novit in astra reverti.

His perlectis Archombrotus porticum intravit, ad cujus latera pauperes duæ aræ habebant lignea signa: illud quidem Prudentiæ, quæ serpentes gestabat cauda reducta vitantes magici carminis imperium: aliud Fortitudinis, manu utraque prægrandes ingestantis columnam. Jam ex templi Mystis duo, admoniti Archombrotum adventare, ad eum decurrerant. Ex quibus percunctatus de his aris, audivit, Fortitudinis quidem atque Prudentiæ simulacra posita esse, ut, qui in eorum familiam volunt asserui, intelligant, inconsultos imperus non placere numinibus, sed animos sic ad robustam prudentiam exactos, ut sententiam non temere capessant aut ponant. Signa autem esse ex ligno, ut egestatem (quæ spontanea amant perfrui) humilitas non pretiosorum deorum potiendar. Archombrotus in eos intuitus, quia vilis corporum cultus non degenerabat à tam grandi Philosophia, notavit, macie quoque confectos vultus esse; & tanquam assuetos cælestibus motibus oculos non bene durare in pompæ regię conspectu. Hos ergo religiosius veneratus, postquam porticum emensi sunt, rogavit, quis ipsis deorum aut hominum præscripsisset hanc vitam; unusque subridens; Felicitatis, inquit, cupiditas; quam vos quoque sed diversissimo vestigatis itinere. Vos opes quaerendo, nos fugiendo, experimur quæ sint securiores divitiæ; Mentis quoque & corpora labore multiplici lassamus: vos quidem ut ad summa humanarum rerum fastigia perveniatis; nos vero ne quid tale cupiamus. Ita Dii nobis humilitatem, vobis curas, utrisque laborem dederunt.

Hæc lenissimi Sacerdotis libertas ita placuit Archombroto, ut illius genium domus jam intentioni affectu suspiceret. Interim & ceteri Mystæ coiverant, à quibus deductus ad templum est, statutusque ad concipienda vota; haud longe à cælestis Jovis

Jovis ara ; quam solam iis vatibus licebat auro fericoque excolere. Sed & illa ornamenta Radirobannes detraxerat. Quod ut à proximis Archombrotus intellexit ; Curabo vero, inquit, ut injuria, quam sacrilegio proximam hæc ara accepit, deleatur ab oculis vestris, & summi Jovis memoria. Simulacrum ex auro majoris ponderis, quam antea fuit, faciendum locabo. Cetera quæ ad numinis cultum sunt, eadem indulgentia jubebo cumulari. At illi, Deos gratiam habituros, retulerunt ; Se quidem nihil auro vel divitiis moveri ; nisi quo vulgus ad aræ majestatem suspensum summa omnia de Diis conjiciat. In ceteris, præoptare intra suæ domus septa facillimæ egestatis securitatem. Scire se quoque, ex ejusmodi divitiis, quæ à templis diripi possunt, sæpissime concitari aviditatem impiorum. Nec Radirobanem peccaturum fuisse, nisi incauta majorum in Deos liberalitas, avaritiæ suæ irritandæ veluti insidias struxisset. Præstare his rebus fana ornari, quæ aut ægre de suo loco detrahas, aut inutilia violando effeceris, quam pondere invidiosum metalli, quod multos suo pretio invitat ad opulenti facinoris audaciam. Hinc iisdem ducentibus, hortos primum, mox & cellas eorum, nec ambitiosa triclinia, aspexit. Angusta supellex, vilia strata erant. Omnia tamen sic ad mundiciem facta, ut scires, fortes animos aspernari luxuriam, non marcida vilique rerum suarum incuria jacere.

Contemplatus omnia Archombrotus, gaudensque difficillimæ virtutis non laborioso aut ingrato conspectu, unum ex illis, magnæ senem majestatis, omnem ejusmodi vitæ ordinem, omnes leges, atque modum jubet expromere. At ille ; Quid lucri sit nobis ex eorum abdicatione quæ mortales pretiosissima habent, parco nunc dicere, ô Rex. Nam & magis quærere videris, quid agamus in isto secessu, quam cur in eum convenerimus ; & præterea non verbis humanis solet ostendi hujus asperitatis utilitas. Dii sunt soli, qui arcano sermone iis, quibus visum est, hanc novam oculisque & sensibus cete-

ceterorum ereptam felicitatem commendant. Dicam tamen, nostrorum studiorum esse finem, ea mereri quæ suis amicis numina indulgent. Huic coopto commodissimum putamus, in vicia, & immodicas cupiditates, assidua pugna decernere. Itaque quanto ambitu ceteri ad imperandum nituntur, nos refugimus à fastu, & facilitati parendi animos aptamus. Uni ex nostris facimus annum in nos imperium, non emptis aut turbulentis suffragiis. Grave munus est illi, quem ab otio communi sevocat ejusmodi præfectura: &, sola spe redeundi anno emenso in ordinem, succedit ad exigui navigii clavum. Tanta autem religione obsequimur, ut hunc putes despexisse in animos nostros, nobisque imperasse quod sponte malebamus. Præcipua tamen est cautio (ut homines sumus), si aut durius imperitet, aut nos segni vel rebellis consilio abeamus à reverentia; ne foris hæc jurgia prodeant. Actum erit de pace quam quærimus, si ad externos arbitros aut judices deficiemus. Secundum hoc parendi institutum, præcipua nobis est in socios comparesque amoris integritas. Invicem excusamus, ac patimur, si quid animorum habitus forte pugnant, geniique diversitas fastidit. Nobisque irascimur, cum quid in socio laudare aut ferre non possumus. Vestitus, ut inueneris, vilis; mensa frugalis; quietis tempora interstincta vigiliis. Ita domito corpori imperamus? nec (quæ maxima hominibus cura) metuimus vices periclitantis dignitatis, aut voluptatum fugitivos & mutabiles vultus, quarum commoda sponte nescimus. Sed quamquam minimo contenti, tamen quæsito labore fatigamur, compertis otii malis, quo vires non frustra humano datæ generi solvuntur, & fit sensim desiderium vitiorum. Itaque quicquid temporis à Numinis cultu est vacuum, destinatis quisque officiis colimus. Qui plus ingenio & animi luce valent, in contemplationes sublimium rerum distribuuntur, quas deinde subjiciant oculis, & veluti ex alto deducant, ad usum mortalium: Ceteri, quam quisque natura artem admover,

se-

sequuntur ; ut & sufficiamus nobis , & alios juvenus. Neque extollendis hæc nobis , sed purgandis , apud te recensui , ne te offendant nostræ vitæ insolentia. Scio enim , & quosdam nova omnia ad rerum publicarum securitatem nimis universa sententia damnare : & paucos annos esse , ex quo labentem in Deos pietatem hoc crudo vitæ robore sustinere tentavimus.

Jam Archombrotum longior sermo , & juvenilis impatientia , ad alia adverterat. Itaque veluti cetera audirurus , eundem mystam jubet postridie Calarim ad se venire. Ipse ad remissiora inter suos convertitur ; qui ex illius vultu pendebant , laudari an traduci præstaret hos rigidæ virtutis conditores. Ubi tamen ad publicas curas nocturnum otium fuit , summæ utilitatis res illi visa , ejusmodi exemplis imbuî populum , & vocari ad Deorum reverentiam. Cum igitur illi mystæ postero mane ex imperio ad se venerunt ; quatuor ex ipsorum familia sibi dari præcepit , qui Africam illis sacris initiarent. Confestim ex senioribus duo , totidem de juvenibus dati. Ac ne Afri contemptu aut odio Sardorum , qui hostes modo fuerant , eam fastidiosius disciplinam reciperent , delecti sunt omnes externi : Ligures duo , totidemque ex Gallis. Nam ex variis gentibus in eam domum multi concesserant.

Omnibus ad reditum comparatis , Archombrotus , cum commodioribus locis imposuisset præsidia , per præconem in concione proclamât , se matri Hyantis quæsisse Sardiniam. Id Deos annuisse , ne utrique amplius genti discordia Regum in perniciem esset. Jure quoque majorum debitam suæ stirpî Sardiniam tandem fata reddidisse. Inde Sardis Proceribus secum assumpris , iisque præcipue qui Reges sanguine contingebant , tam opportunis usus est ventis , ut tricesimo , ex quo abierat , die novi regni insulas fronti matris circumdaret. At vero Poliarchus & id fatum incubuisse Sardinia gaudebat ; & hoc ductu , Archombroti contigisse cruciatur ; adhuc ignarus quantum sibi illa victoria es-

set

set effectum. forte inter milites Gallos qui spectanturi reditum Archombroti se cum vulgo stipaverunt in arena, quidam avidius hæsit in amictu oculis suis insueto, quem severi illi Mystæ à templo Sardiniae in Africam traducti induerant. Propius ergo accessit, socioque Gallicis libere verbis in eas vestes jocus est. Converterunt illico vultum ad patria verba Mystæ iidem, utpote Galli, in quos joci destinabantur: & hoc etiam mirati, in tam longinqua parte terrarum statim repertos esse homines qui Gallice scirent. Alter eorum præcipue, jam provectæ ætatis vir, cum de veste (ea circa totum caput fluebat) ora prompsisset, militemque in se ludentem aliquoties tanquam intelligens, esset intuitus, facile astantibus Gallis suspicionem fecit haud alienæ aut remotæ à Gallia regionis. Nam & color conveniebat, & oculorum decens vigor; nec corporis sese venuste inferentis gentilem habitum pietatis simplicitas in totum deleverat. Et hunc quidem magna præter ceteros cura observare miles coepit, qui temere ludibundus accesserat; quia statim istæ memoriæ visa est illius viri species, tanquam olim nota, recurrere. Hunc igitur postquam in urbem est sequutus, ut conjecturam suam affereret, jam in hospitium intrantem Gallice salutavit; Nec alter humanitatis & linguæ commercium abnuens, eum salvere quoque jussit.

Sic tunc quidem discessum est. Sed inquieta deinde sollicitudo tota nocte militem habuit; interdum objurgantem curam superfluum, satisque mirantem quid scilicet sua tantum interesset vatem hunc nosse. Die vix orto repetit Mystarum hospitium; & colloqui iis petit. Sed jam illi simulatione solitariae pietatis impetraverant ab urbe secessum in proximum fanum, quod arcano lucó devium erat; revera Gallorum conspectum vitaturi, quos in Africa improvisos habuerant. Accendit militem hæc ipsa absentia, præcipitatoque itinere eos anteprehendit quam ad templum pervenirent. Tum vero cum eos salutasset, quasi hoc iter aliorum negotio-

gotiorum causa esset exorsus; Multum, inquit, debeo fortunæ, ò Jovis Sacerdotes, quæ mihi sic vicinum ad nemus procedenti vos obtulit: amplius quoque debebo, si, quod ominor, speroque, populares mei estis. Pœnitebat senem Mystam quod subito & improvise errore se pridie Gallico sermone prodiderat. At ne inficiando faceret altioris rei suspicionem, irritaretque curiosam militis mentem, & brevi colloquio fortasse explebilem; se quidem Gallum esse respondit, sed apud exteros à prima adolescentia vixisse.

Ita initiato sermone, cum ultro citroque perplexæ quæstiones fuissent, magis magisque fixus in dicentis ore miles exhorrebat ad pridem notos vultus, & à quibus sæpissime justissima veneratione pependerat. Præter oris argumentum, tenor vocis certam ad fidem cogebat ultro credere cupientem. Postquam vero & notissima cicatrix læva in manu apparuit (hanc enim conspecturus, quasi in amicitia tesseram, Mysta repugnante amplexus est), victus ingenti suspirio exclamat; Ubi vero tamdiu latuisti, optime Regum? Non omnes tui cives peccaveramus, quos heu miseros destituiisti. Quis vero iste amictus? quæ à comitibus solitudo? quam omnia fastigio tuo indigna? Simul repugnantis genua tenens, flere ubertim coepit. Ille insanire militem clamitans, risusque & indignationis specie mutatus, ad focios suos fastidiosè convertitur. Sed & illos iste militis sermo turbaverat, in sententia perseverantis; Hunc Regem suum esse, hunc Aneroëstum appellari: non se abscessurum à latere; Deorumque beneficio usurum, qui tot annis frustra optatum sic denique reddidissent. Tum senex, inter jurgia, fictumque stuporem, se paulatim ad aurem militis admovit; & O miles, si tempore, inquit, memoria tua vel oculi labescunt, aut aliqua oris similitudine captus erras, modestiæ erit, hos pacatius ludos movere. Sin Rex tuus sum; hoc primum civis officium exigo à te, ut sileas; & si lubet, me sequaris, donec soli colloquamur. Tarda erat hæc cautio. Et enim

enim quamvis miles parebat; quidam tamen ex Gallis, & Afris, qui in comitatu erant, novitate erecti, amantesque rem tantam primi dare in populum, illico in urbem dilabuntur. Cohortes duæ erant in Poliarchi castris ex illarum Alpium gente, cui Rex Aneroëstus imperitaverat. Illi spartam subito famam amplexi, sub æstum novitatis nunc stupore, nunc temeritate reciprocante, tota protinus castra, mox & urbem, eo rumore implent.

Poliarchus cum Hyanisbe erat, relictis scilicet viribus certum diem navigationi in Siciliam constituens. Hac consultatione occupatum Gelanorus dubio inter credentem & aspernantem vultu adortus; Nescio, inquit, quid de Rege Aneroësto inaudio; Hunc advectum à Sardinia cum cetera præda, & quamquam in veste abhorrenti à cultu regio, tamen à populari milite agnitum esse. Excitatus Poliarchus repentino impetu animi in spe nimia caligantis, respondit, si vera res esset, hos se pro parentibus habiturum qui Aneroëstum reddidissent, oppido vita ipsius carius munus; iisque se debitum, qui vicissent Sardiniam, non modo quod amici, sed propemodum Dii merentur. Hæc verba Regina avidissime excepit, pro maximo Deorum munere ducens, si tot nominibus devinctus Poliarcho suus Archombrotus, vicissim ducente fortuna fecisset quod juvaret Poliarchum. Porrectiori igitur vultu & quasi sponte gaudentem stimulatura, quid accidisset rogat; aut quis ille vir per tot vota seu quæri seu reperiri dignus. Omnia Poliarchus compendio amplexus; In prima pueritia se à prædonibus captum docet, ductumque ad Regiam Aneroësti, qui multos Alpium sinus tenebat. Illic ita educatum, optimi Regis cura. quid in ea fortuna & ætate senserit forte regia indignum. Hinc se adhuc parentibus ignotum, belli casu & felicissima captivitate esse receptum. Prius vero quam assereretur in suæ stirpis decus, & à patre agnitus esset, Aneroëstum seditione populari cum duobus quos habebat liberis, ut ferebatur, cecidisse

in prælio? Sed liberorum quidem corpora inter caeterorum cumulos esse reperta, Aneroëstum nusquam inventum; quem si stragi clementior fortuna subductum in illum diem servasset, sibi tunc demum propitios Deos, vitamque sine exceptione felicem contigisse. Sed temere tantillis indiciis summa hæc gaudia præcipi; Militem decipi posse; aut Deorum hunc vatem forsitan ambitiosam fabulam similitudini vultus, si qua illi cum Aneroësto extitit, aptavisse. Omnia impigre excutienda. Plurimos secum esse ex illius Regis domesticis; inter eos, quendam Crestora, amicorum Aneroësti præcipuum. Se ipsum, quando valetudo hæc erat, tanquam salutandi numinis causa iturum ad fanum in quod ille sacerdos recesserat.

Hyanisbe spei favens quam ratam optabat, bene de Diis ac fortuna Poliarchum credere imperat; comitemque ad templum se promittit. Haud mora, accersitus est Crestor, olim Aneroësti familiarissimus, iussusque præcedere, & sensim omnia explorare, dum Poliarchus cum Regina ad viam se comparat. Major erat spes, quam ut Crestor eam caperet. Sic propior contemnenti, revocatusque ad lugubrem memoriam carissimi Regis, tanquam inutilem provinciam exorsus, cum paucissimis comitibus lucum intrat; nec longe à templi vestibulo Mystras illos adhuc cum Gallo milite, qui rem prior deprehenderat, loquentes conspexit. Tunc veluti militis affatum peteret, sparsos per omnia oculos iniecit in Aneroëstum; Percurrit illico tota præcordia (ut in magnis & subitis solet) exultantis sanguinis acerrima tempestas; Mox vero de gestu, ac voce, & cicatricibus, postquam Regem haud dubie agnovit, exolutis gaudio nervis, se ad proximam arborem excepit; cum nec loqui jam posset, nec moveri. Sed nec Aneroëstus ad illius adventum minus contremuit. Veteris amici conspectus blandissimo dolore incautum percussit. Simul timor eum invasit, ne à suis agnitus suavissimæ solitudini eximeretur.

Aderat

Aderat interim Poliarchus, præmissum scilicet
 Crestorem impatienter sequutus, templumque
 subibat cum Regina; cum oblitus sui Crestor, reli-
 ctis statim Mystis ad eum decurrit. Jamque satis
 quid afferret perplexo anheloque gaudio ostendens:
 Habemus, inquit, Aneroeſtum, habemus Regem
 veterem meum, tuum alumnum. Ipse est, ipse, ne
 dubita. Pergisne ad illum, Rex? an protinus tibi
 hunc sisto? Nihil moratus Poliarchus qua Crestor
 monstrabat se contulit. Sed Aneroeſtus se interim
 arctam in semitam, qua devius maxime locus e-
 rat, conjicere moliebatur; cum diem latere si pos-
 set, per deserta, & gentes ignotas, alia templa deos-
 que alios petiturus; Invitabatque militem, ut, si
 sibi tanquam Regi morigerus esset, aut comitare-
 tur fugientem, aut hoc furtum suo silentio sanctum
 haberet. Miles quidem repugnabat; adhucque in
 ea rixa erant, cum accessit Poliarchus, nihil pene
 jam dubitans, quin vere Aneroeſtus esset. Ut tamen
 ad illum pervenit, quia ingens multitudo coiverat,
 & turbatissimus senex non ferebat hunc tumultum,
 aliam veniendi causam commentus est. Læ-
 tor, inquit, Gallicam pietatem exteris quoque
 gentibus esse illustrem. Ego Deos, Antistes, tua o-
 pera exoratos mihi volo, ut ad ea quæ animus de-
 stinat propitii adsint. Veni sodes ad templum hoc,
 quæ vota vel sacra magis è re mea existimes, com-
 modius monstraturus. Exanguis illico Aneroeſtus
 sequebatur trahentem. Nam Poliarchus ejus læ-
 vam corripuerat. Angustum erat fanum, armati-
 que ad fores cohibebant avidissimum vulgus. Hy-
 anisbe cum suorum præcipuis jam stabat in testu-
 dine; quo postquam & Poliarchus cum Aneroeſto
 receptus est, eosque sequuti ad quadraginta circi-
 ter viri, statim de imperio Poliarchi clausum est li-
 men. Eo acrior vulgi militumque expectatio in-
 crevit. Populus ab urbe decurrerat, vix in castris
 servabantur stationes. Sic ambitum omnem tem-
 pli confertissima corona circumdedit. Sive tamen
 reverentia Regum, qui intus confederant, sive per-
 plexæ

plexæ rei subita magnitudo , adeo circumstantium voces licentiamque continuit , ut ad ea quæ in-
rus agebantur , satis quies & libertas superesset
Principibus.

Jamque rem ordiri Poliarchus altiori sermone parabat , cum Micipsa ab Archombroto ad Hya-
nisben venit. Is quippe hominum tumultu exci-
tus , nec jam procul à luco , oprabat tantæ quæstio-
ni adesse , si Poliarchus pateretur. Mora in Poliar-
cho non fuit. Nam & ipse quicquid erat hoc gaudii ,
ex illius habebat victoria. Dilata igitur quæstione
opperuere adventum Archombroti. Quo inter se-
praadmissio , ita ad Aneroëstum Poliarchus ; Quod
nomen tibi esse , vir optime , parentes voluerunt ?
aut quæ causa à Galliis in Sardiniam commigran-
di ? Ita effusiori principio utentem , sponte Aneroë-
stus ad destinatam quæstionem coëgit. Nam &
constantiam motu primo excussam receperat ; &
non Crestore tantum , aut milite , sed aliis illic mul-
tis videbat argui suos vultus , si filere aut negare ob-
stinavisset. Qui sis , inquis , hautdum scio , nisi quod
ex purpura intelligo Regem esse : & lingua est qua-
lis in Gallia genitis solet. Amicum te esse existi-
mem ; quod videam te amicis quondam meis hic u-
ri. Nam & Crestora , & Simplidam agnosco , fami-
liares utique meos. Igitur , ut amicum , liceat per
Deos exorare , ut abire me sinas quo destino. Sed si
forte me odisti ; quid vis ultra supplicii ? Regnum
amisi , nec repeto : sponte exul , ne vel inimicis offi-
ciam. Placet egere , & , num velim ignorari , ipsi
sciunt per quos hodie repertus sum : En me pristina
fortis oblitum ; adhucingere graviora ; præter
Deum iram nihil est quod recusem. Sin præterea
non putas , aut non tibi expedit , esse me Aneroë-
stum : ne time. Sinas modo ad solitudines abire.
Ubi nemo ad verum coëgerit , Aneroëstus non ero.

Hæc modesto sed grandi supercilio dicentem ,
nemo immotus audierat ; maxime ubi Crestor ,
manu illius sublata prodidit cicatricem , quam ex
vulnere superfuisse Regi Aneroësto populares me-
mine-

minerant. Ipse quoque Poliarchus repetebat oculis vultus sibi puero toties visos. Etiam aures, quamquam diu desuerat, redibant ad familiarem olim sonum, & pietatis tenerrimo sensu trepidum pectus lababat. Nondum tamen se confessus, exegit ab Anerostō, cur patria excessisset, cur latere, cur squallere sic vellet. Tum ille; Nimis heu sciunt mei, quorum & aliquot isthic aspicio, quo me turbine fortuna everterit. Furore malorum civium ad arma excitus sum. Ausi illi aciem in me educere; & filii mei (nam duos habebam, tunc primum florem adolescentiæ ingressos) dum incautius pugnant, ambo pro patre & in oculis patris occubere. Perire & ego tunc poteram, si fatum fuisset. Sed, opinor, niens Deum in fugam me compulit. In proximo saltu delitui. Hinc conversus ad externa auxilia perpetuo montium dorso ad Ligures sum delapsus. Illic enim validissimæ gentes mihi omnis fortunæ societatem promiserant. Per has regnum repetere animus fuit. Cum descendissem ad proximum mare, petiturus illam eximiam à Jano conditam urbem, ignotus in obvium intravi navigium. Sed nos venti in Sardiniam rapuere; dumque nautæ in anchoris morantur, templi fama unde nuper advectus sum, me ad exorandum Jovem traxit. Illic vero & locorum speciem admiratus, & sacerdotum vitam; deponere omnes curas constitui, jactatusque humanis tot cladibus, tandem Deos reperiri. Nam cur patriam amarem tot meorum sanguine perfusam, rursusque non hostium magis quam socio-rum cruore mihi parandam? Cui sceptrum deinde relinquerem? quid dulce in vacua domo? Duos omnino genueram; tertium olim fortuna tradiderat, non infra liberorum caritatem acceptum; quem de avi nomine Scordanem vocaveram. Mihi pupe, si saltem superesses, ego te ad sanguinis jura adoptione promotum Regem facerem. Tu aleam belli, tu casus, tu labores lenires. Sed ille diu ante & omen & initium tot malorum, dum Gallos qui Rhodanum incolunt bello laceramus, præda

hostibus fuit, & amissi memoria non deinde mihi diem molestiarum exortem reliquit.

Sic dolenter hos casus referenti, non amplius poterat Poliarchus solatia differre: sed collectis diu lacrymis subito madens, se in illius collum projecit; paulumque cunctatus ne vox suspiriis enervis abiret a maiestate; O optime pater, inquit, seu te majoris dominum vocem, si tibi Scordanem habere tanti est, en illum tibi reddo; tu eo fruiere, tu redi ad vitam. Ego Scordanes sum. In hanc vocem fixis uterque sed inutilibus oculis dulcissimo errore elanguit. Pat ceterorum admiratio erat, alto silentio marcentium; ut nil loqui aut quærere vacaret. Hærebant omnium animi, paratos, ac veluti extortos affectus, quacunque Poliarchi & Anerœsti colloquia jussissent, impensuri. Denique Anerœstus: Ut Scordanes sis? ô Rex! Ut Scordanes, inquam, meus? Ut vivas, ut imperes, ut teneas Anerœstum? Dii boni! sed quo pignore affirmaris vestrum hoc munus? At Poliarchus; Vides præterea, inquit, tuum Deorumque illorum ultorem, quos in te pellendo improbi cives violaverunt. Oppetere nefarii, aut acie, aut lictorum securibus. Illis ego prædani eripui; tuoque regno potitus sum; quod nunc tibi incolumi, pater, restituo. Quibus viribus, quæris, tantum in hostes potuerim? Britomandis filius bellum hoc gessi. Nunc & paternum imperium (Dii enim meum nuper parentem sibi sociaverunt) tibi trado. Tibi ego, tibi; Pater, secundus sim. Tibi obsequi gloriosius erit, quam ceteris imperare.

Novo ille gaudio relictus, sæpiusque ad Deos votis & luminibus rediens, amplexus est Poliarchum. Jamque & Hyanisbe accesserat, & Archombrotus. Anerœsto reperto Deos faventes, suamque victoriam, gratulabatur: Nec abnuebat Poliarchus, tantum sibi hoc casu præstitisse Archombrotum, quantum is ipsi Radirobanis morte. Crestoa ac Simplidas, ceterique, ut licuit, Anerœsto admoti, non osculis, non alloquio explebantur. Supra omnia jactante suam operam milite, gaudioque & spe præmii

mli feroce, qui Regem prior agnoverat. Sic divisus in multos vix tandem ad Poliarchum Aneroeſtus redit. Ambo mediam Hyanisben excipiunt. Archombrotus, proximus matri, præibat. Ita templo digreſſi, per militum & populi cuneos viam ægre moliti ſunt. Adeo dum officio omnes certant, dum cernere aſpicique concupiunt, nulla viarum libertas ſatis explicat ab urbe caſtrisque prornentes. Nam & illi in quorum rem nihil erat ſeu Aneroeſtus, ſeu Gallia, tamen ſive adulaturi lætiſſimis principibus, ſive ſponte in immodicam hilaritatem proni à ſalutatione plauſuque non ceſſabant.

Ubi in regiam venerunt; aſſuere ex Poliarchi imperio, qui regio indumento Aneroeſti paupertatem mutarent. Sed ille nunc tenere ſuam veſtem, nunc purpuram manu repellere; Mirantique & multum obteſtanti Poliarcho, ut mœſtitæ inſignia poneret, negavit ita de ſe meritos eſſe Deos, ut ab illorum familia abiret. Bene ceſſiſſe, quod is regno ſuo potiebatur, quem omnibus votis hæredem optaſſet. De cetero ruruſ ſolle impacatis negotiorum fluctibus exerceri. Ne ſibi pretioſiſſimam paupertatem eriperent; aut crederent rebus ſuorum inutilẽ eſſe; qui ſamiliarius ad acceſſus Deorum promotus, eos amicis conciliaret. Multa hæc & ſeria opprimi ſenis ad vitam obſcuram pertinacia conſeſtim variis ſermonibus præbuit cauſam; dum illi conſtantiã laudant; hi vero mirantur quid ad Deorum cultus faciat tantus rigor in moribus. Nam nec deerat argumentis Poliarchus, quibus Aneroeſti hæc aſtera incuſaret conſilia, revocaretque cunctantem ad aſſuetas Regibus curas. Aneroeſtus omnium voces (plures enim eadem ſuadebant) excipiebat patientiſſimo ſilento; adeo ut crederent multum, hæc ad animum pervenire gaudentem expugnari. Ita diu cunctatus, ſive ut omnia quæ ingerebantur una oratione everteret, ſive ut interim dato ſpatio ornaret deſenſionem, metereturque audiri pari omnium pace; vultu tandem modeſte ſublato in hunc modum exorſus eſt.

Summam aliquam esse mentem, quæ omnia condiderit, ipsa lex Solis nunquam errantis ab orbita, tum Lunæ & ceterorum siderum ordo, totiusque naturæ ingenium, satis hominibus persuadet, quos nec sapientiæ suæ superba opinio, nec brutis animantibus pejor negligentia cæcavit. Putes autem, sanctum hoc Numen, à quo tot sunt eximia, Deum, inquam, qui, omnium origo virtutum, fas rectumque mortalium animis ingenerata ratione præscripsit, iis vitiis delectari, quibus passim naturam corrupimus? Non potest hanc quam cernimus legem naturæ dedisse, nisi justissimus auctor; Justus autem ille non erit, si feret abire impune tot scelera. Ubi igitur amor recti, & ambitus incundæ cum Diis amicitia, simulque cælestis iræ timor, tetigit animum; nihil illi antiquius esse debet, quam recedere à vitiis periculis jam tot mortalium exitio infamibus. Ea vero pericula partim nobis insita habemus, partim ab aliis in nos incurunt: Et in hæc omnia efficaci remedio istam solitariæ severitatis religionem invenimus. Primum enim cupiditates immodicæ, quibus ipsi nobis sumus infesti, sic in hoc genere vitæ fracto impetui exarmanantur, ac si feris mansuescere edocis dentes quoque & unguium aciem subtraxeris; ut neque deinde, si in naturam redierint, facile possint habere quo sæviant. Nam desiderium voluptatum contrario severitatis usu suam pertinaciam apud nos dedidit; & si veluti ex cinere illa flamma resurget, nihil tamen in egena ac veluti agresti domo effecerit, in qua desunt superflua instrumenta luxuriæ. Aviditatem quoque frustratur simplicissima paupertas, & ad superbiæ stimulos erubescit squalida vita, & se ipsam despiciens. Sic illa, sic cetera mentium mala, ut est ira, invidia, timor, audacia, in hoc sancto rigidoque secrete, tanquam destituta alimentis incendia, expirant; Præsertim ubi mens vitiis jugo excusso sibi ipsa se reddidit; timidæque cupiditates, & assuetæ parere, priusquam aliquid velle audent aut nolle, consulunt rationem. Eo modo, qui.

qui nobis acerbissimi sumus hostes, recto aut correcto effranis naturæ impetu, ad sanam utilemque virtutem adigimur.

Venio ad hæc tela quæ in nos ex aliorum hominum contagione comparantur; sæva illa, & nimium certa; siquidem plures existimem exemplo quam ingenio peccare. Quia morum consortio placere amicis cupimus; rarumque est, diu vivere cum improbis, nec de vitis primum mollius sentire, mox illis & infici. Superbiam, aliorum ambitus accendit; contentionem ad opes, ceterorum aviditas. Fraudibus appetitus, animum antea forte infontem, ne inultus sis, ad fraudes applicabis; & ex hostium in te odio discas odisse. Cum præterea multi in virilis gloriæ titulis ponant ipsam peccandi audaciam, timidosque, & gerendis rebus ineptos, eos existimant, qui Diis obsequuntur; illius opinionis metu haud pauci assuescunt peccare; magis scilicet ut illis probentur quibus virtus est vilis; quam quod sint vitia apud ipsos in pretio. Hæc autem omnia à domesticis suis submovet familiæ nostræ integritas; in qua, ut paucis absolvam, contagionem improborum vitamus, & præter suspicionem ignaviæ, timere Deos licet.

Sed ut pressus ad me accedam: quoties ipsa fortunæ negotiorumque malignitas Reges ac Principes viros summis illecebris præmiisque invitat ad peccandum? maxime cum ea occurrunt, in quibus illud quod æquum est videtur discrepare ab eorum gloria, aut securitate regnandi. tunc quidem simulare, ac fallere, & dissentire à suis utique verbis, egregium in Regibus putatur; quasi Dii, quam ipsis imposuere mortalium regendorum provinciam, sine subsidiaria vitiorum scelerumque cohorte administrari non posse voluerint. Nunc vicinis & innumeris gentibus subicere dissidia amant; ut, occupatis & infelicibus aliis, ipsi certius vacent: Nunc sociorum Regum amicos largitione ad secretorum prodicionem sollicitant. Quid mulitare interdum in cautionem innoxios, quasi cri-

men sit posse peccare? quid vulgi negligere injurias, si bello utiles viri eas intulerint? ea omnia qui sagacius fecerit, adeo famæ plus comparat, ut vel ex istis qui adsunt multos mirari existimem, quod hæc tanquam injusta, Diisque invisa, perstrinxerim. Atqui illa mihi grave regnum fecerunt; non tunc quidem cum ipse regnarem, eademque peccarem aut paria; sed ex quo, caligine utilitatis & consuetudinis excussa, jam veluti sequeretur nubem miratus sum unde evasi. Ignosce, Regina, tuque mi fili. Vestram sortem non damno. Fortium est, vestrique similium, sancto virtutis fræno regere nimiam fortunæ & exerrare conantis libidinem. Sed ego debilior timeo illis turbinibus impar esse. Neque vero purpura sola iis periculis infesta est: Omni ordini, omni pene ætati vitia insidiantur; Ingensque in cuncta remedium est à nostra disciplina, quæ jubet ea pro vilibus habere propter quæ alii peccant.

Poliarchus tam insuetam, rigidamque sapientiam nondum probans, interpellat dicentem. At si te, inquit, optime pater, omnes audimus, deerunt oppidis cives. Non arva exercebit agricola; Non nauta, non vector, singularum commoda regionum mutatis mercibus pervulgabit in ceteras. Deerit artibus cultus, quasunque non necessarias hominibus esse vestra severitas putabit. Sola erit in vestris desertis frequentia; ac, quoniam connubia respuitis, unius seculi genus humanum. Assentiebatur Poliarcho Hyanisbe; multique, tanquam publicam causam agentis, vultu & oculis favebant. Sed Anerœstus, quasi in se deductus, mox frontem hilarius porrexit; ut cum scires parum Poliarchi argumentis moveri. Si quem vero ex istis qui nos audiunt, ait, animus subit experiundæ suavitatis quam habet nostra austeritas, ne illum, ô fili, argumenta tua deterreant, neve suo cælibatu credat solitudinem, quam times, orbi inducere. Ultro nobis accedat. Adhuc populis proletrarii supererunt, adhuc artificia vigeant; restabuntque non modo quot sat
erunt

erunt urbibus terrisque colendis, sed etiam quos
 exuberante hominum genere fata gregatim aut ve-
 hementi Sirio, aut terra movente, aut denique bel-
 lis exhauriant. Desine, inquam, vereri, ne toti ho-
 minum generi desiderium veniat se in disciplinam
 nostræ Philosophiæ dedendi. Dii enim hoc benefi-
 cium magis habent eximium, quam ut illud tanto
 populo indulgeant. Nemini autem absque eorum
 impulsu venire hæc rite mens potest; nemoque in
 ea, nisi iisdem iuvantibus, durare; Quia defecti ani-
 mi suavitate humana (quam nos scilicet omnem
 abjicimus) tanquam ab exosa cruce discederent,
 absque arcano pastu essent divinæ voluptatis. Ut
 vero non aliis, quam in legitimam lætis militiam,
 numerat Imperator stipendia: Ita Superi iis solis,
 quos ad hoc vitæ genus ipsi accersivere, hanc gusta-
 tionem promunt solidæ suavitatis, & ad constan-
 tiam valituræ. Si quis igitur, non tam sibi propitius
 quam fortunæ iratus (quia forte non spes illi, aut
 ambitus, successit), nostrum portum turbulento pe-
 tit ingenio, in quo ei impune liceat indignari que-
 ri que de fatiis; hunc ego, nisi certa Deum ope exuat
 hos affectus, nec fore constantem in disciplina au-
 guror, & plus mali invecuturum nostros in mores,
 quam boni in suos. Præterea, qui levi impetu (qua-
 lis sæpe adolescentum est), ex quadam inconstula
 teneraque imagine quam de virtutis præmiis con-
 cepere, ad labores nostros accedunt, illi, ut librata
 fundis saxa, primum quidem in his studiis immo-
 dice fervent, mox cessante machina mirantur se
 languere. Præter stimulos pietatis, metumque Deo-
 rum, rationis, fortitudinis, patientiæ res est; quæ
 omnia cadunt in paucos. Non veste quam gerimus,
 non nomine, non domo, constat nostra disciplina;
 addo nec laboribus corporis; quos haud raro gra-
 viiores avaritia vel ambitus imperat, aut in damna-
 tis exigunt metalla vel remi. Sola est animi sim-
 plex ac hilaris in Deos propensio, quæ hæc omnia
 consecrat, inutilia alioquin, aut sæpe profana. Quip-
 pe abjicere divitias, à dignitatibus recedere, prohibe-

bere ab animo inquietas humanarum rerum curas, magnæ demum virtutis est, si hæc fiant conciliandorum sibi numinum causa. At si quis ab honoribus aut divitiis abit, ut ea jactetur reliquisse, vel ut ad majora perveniat; si quis negotia effugit ut torpescat in otio, aut de paupertate se jactat, quam minantem ideo sponte prævenit ne necessaria videretur: illam quidem fraude nihil profutura vel hominibus vel etiam Diis imponere velle existimo.

Non igitur omnes, fili, ad hanc philosophiam compello. Nam, pro ingenti mortalium numero, pauci omnino volent sectari vitæ nostræ reconditam felicitatem; & ex his ipsis adhuc quosdam, suo, non Deorum consilio nixos, aut frustra aut cum perniciæ illam viam instituturos denuntio. At omnibus saltem bonis precari me dices hanc mentem, ut à rerum civilium tumultu ad nos secedant. Ne id quidem mihi in votis est. Quis enim pia bella improbis inferet? quis Rempublicam geret? aut unde impotentibus vitiis frænum; si omnis se virtus ita in solitudinem ac paupertatem det, ut fracta & absens, non viribus aut pudore sceleribus impiorum possit obstare? Magna est provincia, quam Dii illis destinant, quos sorte nascendi, vel secretis stimulis, jubent, non fuga sed bello in vitia certare; neque cupiditates enecare, sed regere. Tales viros & esse, & honoribus frui, publice interest, tum sacris præsidere, tum fieri patres familias; impiisque in hoc terrarum orbe mistos, temperare illorum audaciam in Deos, numinumque in mortales sæva consilia. Ut ceteros hic omittam; quid sapienti Rege fortique præstantius? Si exemplo, si legibus emendabit seculum, si ad Deorum cultum suo exemplo cives adiget, quanto fecundior virtus hæc erit, quam si in solitaria sanctitate senesceret? Cur igitur majorem hanc palmam ipse à Diis non expectam, quaris? Quia arcano sensu admonuere me consilii fui, ut senectutem meam oblectem sua pace, nec de regno jam curem, quod non præter eorum arbitrium amisi. Sed hodie maxime visi sunt hanc mihi
quam

quam amplector solitudinem imperare, postquam, o fili, in te relatam intellexi mei regni domusque fortunam. Tanti heredis, quem Dñi sponte tribuerunt, auspiciū facit, ut quod regnum in hunc libens deponerem, non sustineam ab eo recipere.

Scio quid præterea dicturus sis, optime fili: Si à negotiis abhorreo, si templa nunc tantum, & victimæ & ceteri Deorum cultus placent; at in tanta tua fortuna servorum greges fore, qui maneant meos nutus; qui lectulos sternant, qui convivia parent, & euntem stipent ad templa. Illas autem divitias nihil periculi aut turbidi habituras, quia dum soluto animo Diis vacabo, tu in solitudinem succedes, illique præterea quos præpones familiæ meæ. Ne sic quidem mihi persuadebis abjicere inopiæ libertatem. Nam ut absit hæc cura parandi aut servandi divitias; certe alia mala ab opulentia abesse vix poterunt; deliciarum consuetudo, corporis blandiens cura, pietatis quasi superflue oblivio; tum illi affectus, qui serie juncti divitiis hærent; sibi esse in pretio, alios tanquam ex solio despicere, nullam ferre injuriæ imaginem, & assensu eorum corrumpi qui adulationis præmia quærunt. Nec facilius putem, admissis opibus ceteras cupiditates excludere, quam in commotato mari se rapidissimo alicui fluviui permittere, sed in alios nolle devolvi. Cum igitur quod reliquum est vitæ, donare Deorum cultui sit animus, liceat infestam huic consilio opulentiam fugere, ne suo utrique gustu, eorumque affectuum quos perpetuo comites habet, captæ & impari menti vitia reponat, gravesque cogitationes & frustra in sidera conantes deducat in terram. Quid miraris, me ad paupertatem respicere? non quidem in qua egeam, sed parvo contentus sim? quæ neglecto corpori inducat sui contemptum; quæ vacuo animo libertatem faciat cælestis commercii; ac ne me tuæ gloriæ salutisque incuriosum existimes, quæ tibi, tuisque exercitiis, fili, propitios Deos parat.

Tam severam orationem adeo miti & composit-

to vultu habuit, ut constaret, non hanc fingi constantiam, à qua cuperet cogentibus amicis discedere. Omnibusque non adumbratam virtutem verius, ut solet, colentibus; Saltem, inquit Poliarchus, nostrum in Siciliam iter ne desere, ô Pater. Te Dii verebuntur. Seu mari, seu terra, felix auspiciū facies. Ubi in Galliam redierimus, spondeo quo placebit instituto te victurum. Et id quoque patriæ debes, ut hanc potissimum tuo exemplo facias meliorem. Parum moratus Anerœstus, id saltem flagitanti non negavit. Ad convivium deinde ab omnibus itum. Jamenim patientior Archombroi Poliarchus, cum eo apud Hyanisben cœnavit; satisque viribus instauratis, diem cum Regina ad profectiōnem destinavit, qui post eum secundus luceſceret. Scripsit igitur Hyanisbe promissas ad Meleandrum literas, filioque commisit, cum arcula quam à peiratis eripuerat Poliarchus; identidem admonens, ut hanc instar fatalis sarcinæ cum cura servaret, offerretque Meleandro. Puta autem (inquirebat) Erichthonium tibi tradi à Pallade. Si vincula resignas, si quid seras intueris; fortasse te perdes, & operam meam. Sin trades Meleandro arcam intactam, videbisque ex ea depromi felicitatem tuam, æquum erit, te Regi Poliarcho habere gratias, qui latronum scelere amissam restituit. Agitatum deinde est, an una triremi vehi uterque posset. Sed majestas, & æmulatio, secutiora flagitabant consilia. Tutius visum, distincta quoque classe ire utrumque: sed qui prior appulisset, alium in portu exspectaret. Inde ambo sustinerent conjuncto comitatu proficisci ad Regiam.

Interim nomina atque officia familiis Regum assueta Archombroti domesticis imponebantur. Ipse majestatis insignibus cultus est, appellatusque à matre Sardiniaæ Rex, ne dignitate inferior æmulo esset. Memor quoque Hyanisbe, se Gallorum fortitudine esse servatam, discessuris Poliarchi militibus numeravit virginitatem donativum. Edicto deinde discessu nulli ordines aut homines cessabant. Mauro-
rum

rum Procerum multi, Principem comitaturi, impleverant rates. Siculi qui cum Archombroto venerant, laborabant inter se factione. Multis enim pristinus in Poliarchum favor redierat. Inclyta virtus, paulatimque vulgatum sub Theocrines nomine robur, & facti ad gratiam mores, valebant tunc maxime cum eum Regem aspicerent. Rursus quod & ipse Archombrotus, virtutibus famaue erat clarissimus, quodque ejus auspiciis à Sicilia venerant, pudore onerabant transituros ad æmulum. Nam affinitas cum Argenide, quæ potentius quam cetera traxisset obnoxios, in incerto sic erat, ut passim moderarentur affectibus, essentque in adversam factionem clementes, ne, si ea vinceret, excusationi & gratiæ locus deesset.

Erat vetus in litore ara; incertus qui Regum posuisset; pollebatque religione, quam tot secula auxerant. Illic Neptuno, ventisque, aut thura pauperes nautæ, aut victimam solvebant, sive in mare irent, sive terra recepisset incolumes. Ad eam Poliarchum & filium, jam classem petitorios, coëgit Hyannisbe: Nec dubito, inquit, utrique ad ea quæ mihi promisit integram fidem fore. Sed de præterit tantum jurgiis hætenus cavi: Scio vero quam facile cupidis belli principibus ea eveniant, quibus soluta esse induciarum pacta aut jactent aut credant. Præterea vestrorum amicorum aut milium culpa oriri possunt novæ injuriæ, neque istis comprehensæ induciis. Si quid erit hujusmodi, ego vos per sanctissimam aram Dei, cujus regna jam subitis, devinctos hic cupro, ut illa nova annumeretis veteribus, quorum ambo vindictam mei causa distulistis; neu quis turbo felicitatem præcipiat in quam ego vos mitto. Agite, carissimi juvenes, & mulieri vestra causa anxietatem hanc veniam date. Interim paribus votis utrumque commendabo numinibus. Nam si rationem possum inire, cui plus timeam, Deos veneror, ut mandata mea neuter accurer, aut sospitem deinde aspiciat. Victi sunt tam ingenuo amore; quodque illa jubebat, ad aram sancti-

fanciverunt. Tunc utrumque illa amplecti, & nunc uni nunc alteri per litoris spatia se jungere, plurima & sæpe eadem monens: nec satiata abeuntium vultu, salutatōs jussosque valere, iterum revocato sermone morabatur. Neque illi ad tot suspiria immoti restiterant. Aneroëstū quoque cum Poliarcho navigaturum Regina anxia monebat, ut in eam firmandorum federum curam succederet. Nihil illi Poliarchum, nihil negaturum Archombrotum. Tanquam patrem, Deorumque interpretem, eum utrimque valiturum. Quam sæpe mortales, & maxime juvenes, ad salutem compellandos. Denique cogitaret, maximum sibi Europæ Africæque depositum creditum esse. Aneroëstus, sollicitudine Reginæ laudata, se illius quidem, & juvenum, sed Deorum maxime causa, hanc provinciam curaturum promisit.

Tandem hospitali officio datum, ut prior Poliarchus ad naves deduceretur, etiam comitante ad undarum confinia Archombroto. Cæsæ de morte tunc victimæ, quarum exa, post rogatam Neptuni Deorumque qui maris potentes sunt pacem, ambo duces primos in fluctus projecerunt. Tunc & ipse Archombrotus in prætoriam suam scapha delatus est. Strepebant longe litora voce nautarum, rudentumque gemitibus, & pelagus eruentibus remis. Addebat & classicum miles, per opportuna navigiorum loca in pompam divisus. Dubitabat Timonides, lætari deberet an dolere, quod legationis onus tunc reditum sibi prohibebat in patriam. Certe enim futura illic omnia sciebat summo in motu, quali tempore in fortuna est, an præstet abesse, an misceri tempestati. More tamen humani ingenii, cum utrumque esset intutum, maxime redire placuisset, non alia magis causa, quam quia non licebat. Ceterum induciis, rite servandis, inter Reges convenerat, ut, si qui Gallorum in federa peccarent, Archombroti arbitrium esset; Ex illius etiam comitatu noxam eandem quicumque meruisset, de eo Gallorum esset judicium. Ne confusa

fusa denique classe irent, partiti sunt maria; pauloque interior Archombrotus navigavit; Poliarcho cursus apertos, &, ne obstaret Archombroto, nimium æquoris permittente triremibus. Erat ex Sicilia Poëta, qui discessuris Principibus breve hoc carmen cum tradere vellet, à Timonide est prohibitus; quia illis versibus de eorum inimicitiiis meminerat; quarum memoriam sic obijci inconsultum videbatur.

*Carulei fluctus, assuetæque flamina curvis
Horrendum irasci ratibus; nunc parcite raucis
Nunc animis: Tantum, liquido qua tramite fines
Quaruntur Siculi, placida Notus ingruat alis.
Non, cum Thessalica primum de margine ripæ
Semideos Argo vexit trans carula Reges,
Tantus honos puppi, tot credit a fata procellis,
Europa Libyaque Deos cerno aquare toto
Omnia sollicitas partiri in munera mentes.
Hi puppes, querulos alii torquere rudentes,
Adproperant; alii rostris venientibus aquos
Subjiciunt fluctus, aurasque ad carbasa ducunt.
Precipue niveo late subnixæ volatu
Pax Jovis imperio verba inter talia pontum
Mulcet, & alternis classes amplectitur alis:
Esse Deum jussu mites vectoribus unda;
Tuque ferox sanctas Discordia spargere bello
Non ausis sperare rates. Satis arma cruorque
Hactenus, & dubiis pulsata timoribus Aula.
Nunc mihi debentur mentes, quas federe longo
Componam. Nec quod sunt Martia pectora Regum,
Desperanda quies. Eadem qua fervere bello
Corda jubet, jubet emeritos mitescere virtus.*

Dies jam plures erant ex quo in Siciliam applicuerat Arsidas, Poliarchi atque Timonidis ad Meleandrum & Argenidem literas ferens. Nec tardior multo Bocchus advenerat, Hyanisbes & Archombroti legatus. Sed utroque celerior fama, mox certis firmata auctoribus, jam in Siciliam pertulerat, Poliarchum ex Galliæ Regibus maximum, in Mauritania cum Radirobane pugna congressum,

vitam

vitam hosti eripuisse. Id mercatores nuntiabant, qui, Radirobane profligato, prius tamen quam cum Sicula classe Archombrotus pervenisset ad matrem, discesserant ab Africa. Motus rei novitate Meleander præcipuum mercatorum jubet ad se acciri; Tum ab eo diligenter percunctatur, ipse ne audita referret, an adfuisse discrimini. Mercator, se tunc vero in Mauritania fuisse respondit, cum primo in auxilium Hyanisbes Rex Poliarchus exercitum exposuit, & mox summis viribus Sardi venerunt. Bis deinde pugnatum referebat; tum Radirobanem à Poliarcho interfectum; quamque incondite Sardi ab Africa cessissent. Vix fidem faciebat Meleandro; qui Radirobanis casum animo volvens, & felicitatem Hyanisbes, maxime tamen hærebat in nomine Poliarchi; illene esset, sui servator, ille Lycogenis hostis, ille privato sub habitu sibi olim carissimus, sed & denique expulsus injuria.

Neque minus Argenis (nam eadem omnia ab accersito mercatore acceperat) stupebat ad omnia, lætis quidem, sed suspiciosus pluribus rebus tacta. Præcipue mirabatur, quid Poliarcho tantum commercii esset cum Archombroti matre, ut despecta Sicilia ejus præsidio vacaret. Ergo absenti æmulo, & ignaro, conficiebat hæc bella, fidei & redditus immemor, dum fœdam lacrymis sponsam omnis dies, omnis solitudinis locus exercet! Oderat ipsa amantem Archombrotum, non alia magis causa, quam quod se Poliarcho ereptam volebat: Et ille eundem æmulum, oblitus amoris & odii, sic juvabat, ut deinde florentior procus in Siciliam rediret. Sed turbatum his cogitationibus virginis animum placabat Radirobanes cæsus; proclivique in Poliarchum animo, Forsitan ille, dicebat, non Hyanisbæ, sed mihi pugnavit, nec juvari Archombrotum, sed Radirobanem everti sic voluit. Nihil gratius accidere posse putabam, quam si Radirobanes periret. Cumulaverunt beneficium Dii, ut Poliarchi maxime ferro pœnas dederit. Inter hæc oblectabat animum suum victoriæ magnitudine, qua Poliarchus

chus celebrabatur, sperabatque, confestim aliquid literarum ab ipso accipere. Nam & commodum acciderat, quod ille mercator vel non audiverat in Mauritania, quanto ille periculo vulneratus jaceret; vel, cetera Meleandro & Argenidi referens, id ipsum negligenter omiserat.

At vero cum Arsidas venisset ab Africa, ut certior, ita acrior motus Principum mentes egit. Nam ille, Poliarchi & Timonidis literis Regi porrectis, eadem, quæ in iis nuntiabantur, longiori oratione exposuit; maxime in Poliarchi laudibus hærens, quam late diceretur imperare; qualibus viris, quanta opulencia classem instructam adveheret; Ut bene pugnasset in Sardos; jamque ex vulneribus convalescentem adventus Archombroti atque conspectus, ira, odio, æmulatione turbasset. Nec fuisse certamen dilaturos, nisi intercessisset Hyanisbes furoribus; cujus precibus ambo dederunt, ut vel Meleandro conciliatore redirent in gratiam, vel in Sicilia potissimum odio exequerentur. Ne inimicitiarum quidem causam multum Arsidas dissimulabat; quas sciebat & à Timonide esse perscriptas, & à Boccho, ubi mox advenisset, efferendas in publicum. Cum vero adiisset Argenidem, & omnia narrando extulisset (ut solent qui se credunt libenter audiri, referuntque absentia), facile excussæ suspensiones sunt, quæ virginem urebant. Omnis lætitiæ Gobryas consors, captatis temporibus, nunc clam nunc publice conveniebat cum Argenide aut Arsida. Iisdemque diebus Bocchus adveniens, quæ Arsidas attulerat, confirmavit.

At Meleander, quicquid spei aut consilii post expulsum Radirobanem sumpserat omittens, pene certam expectabat perniciem. Frustra non esse quod cum suis Gallis Gobryas in Siciliam venerat. Parva Lycogenem vel Sardos potuisse. Nunc Galliam, nunc Mauritaniam, quibus armis aut copiis Sicilia sustineat? Sic dubius, & fatis iratus, jubet Gobryam vocari. Et ille tunc forte cum Argenide erat. Quæ nihil dubitavit, quin pater de Poliarcho
inter-

interrogatus illum accerseret. Nam super ea rerum novitate sciebat acerrime esse commotum. Monet ergo discedentem, ne timide agat, aut de suo Rege dissimulet. Eo loci rem esse, ut paulatim exui larvam oporteat. Forte qui vocando Gobryæ missus erat, retulit Regi, eum loqui Argenidi, & confestim adfuturum. Hoc quoque Meleandrum ceptæ suspicionis pondere altius pressit. Tamen venientem Gobryam hilariter intuitus; Quid tu, inquit, bone vir, tot diebus dissimulasti Principis tui nomen? cui mehercule tantum de Deo, ut me in ingratitude discipulis perduxeris, non hactenus passus ejus gratia te melius haberi. Excusavit silentium Gobryas. Neminem quippe ipso Meleandro melius scire, non esse sui juris qui ad Principum amicitiam vocati sunt. Timuisse effundere, quod nesciebat an celatum suus Rex mallet. Addidit subito Meleander, habere se à Poliarcho ex Africa literas, quibus significabatur, se propediem adfuturum. Sed hoc ipsum diu est, ait, quod resciebas, Gobrya; ideoque cum classe illum isthic opertuses. Imo, inquit Gobryas, nihil de tempestate, Rex, mentitus sum, quæ me à cetera classe divulgavit. Nec deinde aut meum Regem aut comites vidi. Hanc autem insulam petii, quia, licet incertus quo Rex tendat, aut quid paret; ab eo tamen audivi, navigationis suæ ordinem, præter Siciliæ oram dirigi oportere.

Nihil amplius à Gobrya Meleander elicit, eoque relicto solus in secreto conclavi diu animum variis cogitationibus vexavit. Cur scilicet Gobryam præmisisset Poliarchus, cur cum tanta ipse classe discessisset à Gallia, nisi vindicaturus bello Argenidem, & fortasse volentem? Num ea spe hactenus illa despexisset Archombrotum? Num ipsa hos motus excivisset è Gallia? Literæ Radirobamis, Selenissæ mors, & Theocrina, & Pallas, ingerebantur trepido animo, & in calamitatis fastigium filiam denique timentem. Repetebat etiam animo virtutes Poliarchi, sibi præstitam tanquam à virgine opem, & omnia genero digna. Pudore deinde quod

quodcum eiecisset, quod non sine periculo abire
 passus esset, illum amare verebatur. Nam & illi ju-
 stum sui odium aut despectum inesse credebat. De-
 nique si affinem eum vellet, præter famam levita-
 ris nunc respiciebat ad patrias leges, hæc cum Gal-
 licis Regibus vetantes connubia, nunc ad Archom-
 broti potentiam, Mauritanix viribus & Siculorum
 favore eximii. Nec cum filia iurgari distulisset:
 Sed adhuc ignarus quid molirentur Dii, ne eum, qui
 sibi è duobus gener debebatur, offenderet, tenuit
 iram; Nisi quod semel indignanti excidit; Exspe-
 ctas, mea filia, Poliarchum, quem oppido parum
 amas, cum nisi suo aut Archombroti sanguine scer-
 datum nolis aspicere. Illa præparato silentio atque
 vultu, ea verba sic tulit tanquam non intelligentem
 præterlapsa. Cleobulus vero, atque Eurymedes, &
 ceteri optimatum, haud parum de consiliorum sa-
 gacitate remiserant; si quid noxium struxissent Ar-
 chombroto, Regem reveriti; nec dubii se in Poli-
 archo violare Argenidem. Timebat Gobryas, ne tan-
 to in motu abiri juberetur à Regia. Anticipata
 igitur necessitate exilii, tanquam suas triremes cu-
 raturus, ad eas evectus est; habuitque, ut cum Ar-
 genide convenerat, in statione dispositas.

Inter hæc Poliarchus propitiis ventis ferebatur
 ad insulam. Prima Lilybæi cacumina se venientibus
 aperuere; & mox, remis inter hilares militum
 consarumque clamores crebrius actis, certius terra
 innotuit. Denique circa Ægusam insulam sistitur
 classis, incerto Poliarcho, an Syracusis, an versus
 Epeiræten esset quaerendus Meleander. Sed missi
 Lilybæum qui certa referrent, Panormi esse Me-
 leandrum renuntiant. Drepanum igitur versus a-
 guntur triremes; superatoque Agathyrso, prope Pa-
 coniam insulam Gobryas cum suis navibus exce-
 ptus est. Has enim ad omnes Regis motus circum-
 agebat; si quid Argenis imperaret, præsto futurus.
 Opportunissime repertum non aspectu Poliarchus,
 non amplexibus satiabat. Nunc ille amplecti ge-
 nua, nunc manum venerari. Regem incolumem at-
 que

quæ victorem tenere adeo lætus, ut non militia, non ætas, aut sexus lacrymas cohiberet. Cœperat quoque gratulari victoriam amicorum præcipuis; cum diversum revocans Poliarchus, rogavit ecquid illic egisset; num in Siciliam intrasset pace Regis; num vidisset, num adiisset Argenidem; quid tunc denique in insula aut consilii esset, aut vitium. Ille à principio rem totam exorsus, varia voluptate perfudit Regis animum: nunc extollendo fidem Argenidis, & caritatis constantiam, nunc belli Africi famam, quæ illic inclytum apud omnes victorem fecisset. Sed addebat, Meleandrum, quamquam ad benevolentia speciem se cogebat, non tamen simpliciter amicum videri; seque consilio Argenidis rediisse ad classem, & ea litora observare. His monitis instructus Poliarchus, & maxime de Argenide lætus, evestigio anchoras jecit, illic certus Archombrotum ex federe opperiri. Nam is sensim classe divisa lato in mari etiam à conspectu abiverat.

Qui primi de navibus Poliarchi ad Meleandrum nuntii fuere, fidem ægre fecerunt, tot naves, tantum belli apparatus, cum eo advenisse. Et sub tantæ tempestatis discrimine parum literis Hyanisbes credebat, pollicentis innoxium fore exercitum. Magis mulieri irascebatur, quæ ab oculis suis avertisset hoc bellum, mandassetque Sicilia. Accersit deinde Argenidem, nec jam invidiose, sed anxie rogat, bellumne in Siciliam illis armis instructum sit. Se enim satis scire, nihil ea invita vel inscia Poliarchum moliri. Illa, nec se adeo Poliarchi consiliis mistam respondit, nec, quod sciret, Poliarchum Siciliae esse infestum. Ceterum quamquam ad dissimulandi prudentiam sexu & negotiis facta, exundantem tamen lætitiâ non satis capiebat; hoc uno macerata, quod cessabant vicina auxilia, nec cum exercitu Poliarchus veniebat ad Regiam. Nihil enim jam aut breve aut celere erat impatientia moræ confecta.

At vero Archombrotus, tanquam Regem conveni-

venturus Syraculis, jam pene ad Pachynum processerat, cum intellecto errore, vel retro ad Lilybæum egit. Hujus quoque mox viribus ad Meleandrum perlatis, cum novus ac propior metus incessit. Hinc furere amantem Poliarchum; hinc Archombrotum Mauritanie viribus auctum redire ad nuptias. Sat constare, nihil ad mitiganda jurgia profuisse, quod Poliarchus pro Hyanisbe in Radiobanem pugnaverat. Nam si ideo reconciliatione junxissent æmulas mentes, non utique cursu diviso ab una Mauritania in Siciliam navigaturos. Ergo tristi discrimine lacerandam sub insania utriusque Siciliam, vel saltem imbuendum mutuo sanguine mare, Argentidemque parandam alterutrius naufragio? Quæ Scylla, quæ Charybdis, tot unquam funera hausisset? Feralem post tot odia, & omnibus gentibus ominosam tantorum cruore Principum fore Siciliam. Num denique aut ipse Poliarchum, sanguine Archombroti perfusum, posset aspicere, aut Argentis amare Archombrotum Poliarchi spoliis gravem? Jura deinde gentium invocabat, quod de filie nuptiis statuendi sibi libertas eriperetur; quod affinitas, quod amicitia peteretur vi, armis, ingratias. Tantis in malis tamen regni habenas in totum non reliquit. Statim ad se prælio idoneos cum armis præcepit coire. Naves præterea objecit portui, ut defensionis saltem species esset. Sed præcipuum fiducia in se ipso & Argentide erat. Nam & omnia se ab Archombroto impetraturum credebat, nec vero obstinurum Argentidi Poliarchum.

Inter hos motus relatum est Regi, naves Archombroti admotas Poliarcho ea pace stetisse, tanquam si una hæc classis fuisset. Vix credenti nuntiatur, esse in portu legatos, qui ab Regibus Poliarcho & Archombroto venire se dicerent. Namque ubi ad Paconie oram Archombrotus Poliarcho suas copias conjunxit; Siculi qui simul navigaverant, festinantes in patriam, flagitaverunt quidem illico agi ad portum; sed uno consilio uterque Rex vetuit, ne qua navis à classe discederet: Ipsi in lembo

Gela-

Gelanorum & Micipsam ad Meleandrum miserant. Obstupuit ille, ab his simul principibus legatos venisse. Ea res quoque turbavit Argenidem. Igitur æmulis convenisse? Tanta lite cessisse alterutrum? Uter suam gratiam in liberanda bello Sicilia facere voluisset? quo federe, quave lege hæc dirempta odia essent? Regem quoque vocari Archombrorum, adhuc insolens auribus erat; timuitque Meleander, ne satis cessisset Hyanisbe. Et is quidem lætior erat, spe pacis injecta. At non Argenidi constabat quid doleret gauderetve; nisi quod metuebat hæc pacta, cœperatque vereri, ne de suis nuptiis illi arbitria fecissent. Quid autem, cogitabat, si ut vile aut facile pignus me sortibus permiserunt? quid, si ad Archombrorum rejecta sum?

Ubi vero cum Micipsa Gelanorus ad Regem pervenit, tunc filia colloquentem, omnium oculos avidissima in eum expectatio convertit. Et Rex utrumque amplexus est; Statimque Gelanorus; (nam honori Gallia datum, ut ante Micipsam loqueretur) Poliarcho Gallia Rex, inquit, & Archombrus Sardinia, tuo in mari cum classibus, ô Rex, ad Pacioniam insulam hærent; miseruntque nos oratum, ut tanquam amicis subire portus liceat, & in tuum conspectum una venire. Adjecit deinde Micipsa, non expectaturum fuisse Archombrorum ulla fidei pignora, aut legationem præmissurum; nisi quod ita res erat, ut neque rite Siciliam tangere, neque Regem posset adire, nisi comite Poliarcho. Respondit Meleander, patere amicis Siciliam. Succederent portibus quos ex insula tota mallent; se in extremo litore excepturum venientes, aut obviam quoque navigantibus iturum. Retulere illicet ambo legati; suis Regibus fore gratissimum, si, occurso omisso, eos ipse maneret in Regia. Tum Meleander; Renuntiabitis ergo Regibus vestris, hoc me illis etiam dare, ut officium potius meum quam eorum mandata negligam. Debebam vel ad Pacioniam occurrere; At quando sic jubent, huc illos oppetiar. Tum Gelanorus; Est præterea, inquit,

inquit, quod nomine mei Regis efflagitem. Eum aliquot Siculorum inimicitiis esse infectum, ipse Rex, nosti. Nunc ut tuto huc commeat, petit exercitum suum in Siciliam admitti. Nihilque milites nocituros, regia fide sponder. Exhorruit Meleander renovata utcunque injuriarum memoria; Simul vires in regnum accipere, incertum an sit amicas, eo gravius formidabat, quod armato Poliarcho quicquid strueret, quicquid optaret, nihil negari nisi cædibus & discrimine poterat. Sed & pejora instare videbantur, si ipse ad bellum vix paratus, & de Argenidis fide jam dubitans, inficiaretur hanc veniam instructissimo Regi & forsitan ita belli causam querenti. Ergo metum alte recondidit, & quo prolixior humanitas esset: De commearu etiam, inquit, providebimus, Gelanore. Neque me sine militibus putabo, quamdiu Regis amici exercitus in Sicilia erit. Quæsit postea cur Archombrotus Rex Sardinia appellaretur; & an valeret Hyanisbe. Multa quoque Gelanorum de victoria & vulneribus Poliarchi percunctatus est; verbis maxime humanitati & lætitiæ accommodatis. Argenidi, præter quædam vulgaria, nihil publice Gelanorus dicere debuit; nec privatim ad eam aditus fuit; quamquam anxia, & salutis incerta, sæpiissime in respicientem intuebatur. Tempore denique constituto, ut inde quarto die, si venti paterentur, Poliarchus & Archombrotus venirent, legati repetunt lembum, cumque omnibus remis in Paconiam concitant.

Perplexæ interim Meleandro omnia erant; & Argenidi nihil magis addebat animos, quam quod Poliarchus cum exercitus robore admitti petierat. At Rex nihil ærario, nihil commeatibus parcendum arbitrabatur, siue amicus veniebat Poliarchus, digna pompa culturus tantum Regem; siue suberat aliquod nefas, saltem magnifice periturus. Itaque omnis generis cibos, & præterea à mari venientibus solatia, conveyi jussit. Quæ autem in supellectili preciosissima erant, Regiam ornare; aureis & eburneis lectis, tapetumque coloribus, & egregiis

ex ære vel argento simulacris. Populum, qui ad eventum atque spectaculum Panormum confluit, anguste mœnia capiebant; Et, cum regiam publice ornari aspicerent, hominum ingeniis ad lasciviam pronis, ignari quid gauderent, curve timere desiissent, repente in lætitiâ effusi sunt. Quæ cuique divitiæ, ferebant templis sacra. Alii extis pleni; quibus opulentiores litaverant, per ludos & choreas Diis gratias agere se credebant. Nec aversatus est Meleander hos temere exultantium ludos; utique omina captans, compulsusque in tanto tumultu ad læta aut iustitia, ex superstitionis arbitrio.

Quarta dies illuxerat, & procul antennæ visibantur venientium Regum. Eurymedes, & Arsidas, à Meleandro cum navibus ad utrumque dimissi, auxerant classem. Littus Proceribus & populo plenum, tanquam Deos ea pompa adveheret. Sed non prætoriarum naves ad portum primæ appulsæ sunt. Tunc portus viginti stadiis distabat ab oppido. In eum Gallici exercitus partem Gobryas tribus vix horis explicuit. Sex armatorum millia fuere. Mauros quoque ad duo millia Micipsa adduxerat. Stabant per cohortes, & vexilla, tanquam in aciem irent, armis instructi, nisi quod galeis ut plurimum capita nudaverant. Tandem regia navis Poliarchum Siciliae dedit; quatacta, veluti genio terræ graviores affectus inspirante, jam propiori spe metuque, pene ad oris mutationem exhorruit. Ceterum in summa arena expectavit Archonibrotum; qui non integra hora serior in idem littus descendit. Ad erant à Meleandro equi, in quos ambo ascenderunt, regio cultu eximii. Poliarchus gentile sagulum multo colore variatum, braccasque gestabat prope modum sub gemmis latentes. Aureus torquis, cervicem lævumque humerum cingens; eburneam gladii vaginam fibulis gemmeis tenebat. Lacertos aliqua parte nudos colebant armillæ recocto auro fulgentes. Verticem, propexa & rutila cæsarie vel sine alio cultu placiturum, insuper regia fascia ex murice

murice auroque revinxerat. Super hæc eminebat oris decor, & amœnæ gratiæ genius, cujus virtute omnes ipsius motus, omnes natus placebant. Ergo populus in illum intueri, plaudere multi, & qui eum in privato habitu vidisse meminerant, se ipsos accusare quod jam tum non deprehendissent, indolem illam nisi Regibus à Diis non tribui. Cum vero & ipse Archombrotus evasit in equum, vix forma deterior, aut fortunam minori spiritu implens, amictuque insignis quem Mauri regium habebant; incerta ac prope divisa aliquandiu studia fuere; moxque votis meliori præfagio confusus, utrique mirabili consensu applausum est.

Ibant ergo, tanquam rixarum immemores, suis & Siculo Proceribus medii, longa militum, longiorque populi turba, viam præeunte atque claudente. Quicquid à portu ad urbem itineris erat, intuentium & comitantium series uno examine obtexit. In urbe matronæ virginesque fenestras impleverant, mistis pueris, quibus ad spectaculi tantæ memoriæ animos aut subito metu aut lætitiæ pulfabant. Humanissimi Reges, memoresque qui eos sic colerent haud esse suos cives, non deerant salutando, non oculos atque manus ferendo ad populum; donec in regio vestibulo Meleander apparuit. Hunc ad se pedibus properantem ubi simul conspexere, de equis desilierunt. Excusantem deinde quod non præsto ad portum fuisset, neque vero id se dedisse superbiæ, sed eorum legatis qui quo progrediretur præscripserant; ambo lenissima oratione ventant, in juvenes, & jam olim hospites, superfluo cultu esse. Gratulatus deinde Poliarcho victoriam & Archombroto Sardiniam, perplexe querebatur, quod olim passus esset tantæ Galliæ Rex privatæ se fortis in Sicilia haberi.

Jam ad aulam pervenerant; invitabatque hospites Meleander ad solia, quibus excepti colloquerentur. Sed illi tunc ratû advenisse gerendæ rei tempus, sustinere ambo gradum; porrigensque Meleandro Archombrotus literas matris, postu-

lavit ut eas extemplo perlegeret. Prius enim acquiescere se non posse. Idem & Poliarchus rogavit. Rex miratus quid hæ literæ haberent tam celeriter procurandum, gemmam solvit, & prolixas exorsus est. Neque mora, Poliarchi & Archombroti anxios vultus haud parvæ perturbationis notæ percurrere cœperunt. Quippe illos codicillos uterque tanquam propria fata spectabat. Si secius quàm promiserat Hyanisbe res cessisset; si aut nulla federa aut ingrata offerrentur, jam comparabant se ad iurgium; jam arma, jam furorem animis præcipiebant. Arculam quoque (ita mater jusserat) Archombrotus Meleandro simul cum literis obtulerat, quam olim Poliarchus vindicaverat à peiratis. Neque multum ex epistola Meleander legerat, cum attoniti instar nunc se ipsum cœpit affari; nunc in Archombrotum mittere oculos, repetere deinde epistolam, morarique in omnibus. Pusilla erat clavis inclusa literis; ea scilicet qua referari arculam oportebat. Eam Rex avide manu tenens perseverabat in lectione epistolæ. Nihil amplius Poliarchus vel Archombrotus dubitabant quin aliquid magni efficacissimæ literæ afferrent. Tandem ad mensam vicino parieti applicitam Meleander accedit, solusque curiose in aperta cistula recognoscit quid lateret. Aliquot epistolæ inerant; quas ille perlectas cum suspitiis & fletu osculabatur. Annulus quoque, & arcana rei pignora quædam ipsi notissima, fidem seni faciebant, vera scripsisse Hyanisben.

Ergo victus magnitudine improvise affectus; simul à Poliarcho petit, ut excuset necessaria quædam arcana breviter exequentem; simul mirantem Archombrotum rapit familiariter ad eandem illam mensam, & oculis literas Hyanisbes objicit, quas ille dum legit, Meleander in ejus collum effunditur; moxque juvenis, objectus ad genua, confusione oris, alioque quam solebat venerationis genere, omnium qui astabant mentes permovit. Præcipue Poliarchum scena illa turbabat. Videretne, æmulum suum ad amplexus & omnia intimæ caritatis

tis indicia acciri? Stateripse interim neglectus Meleandro, reliquusque scilicet qui colloqueretur Eurymedi? Is enim officii causa paulatim ad illius latus accesserat, dum Archombroto Meleander loquitur; ne indecenter in media aula solus ille Rex esset. Hæc tumide agitati ingens ad sævissimam indignationem pondus accessit. Nam admonita Argenis à patre se vocari, intrat cornaculum; cumque Rex aliqua venientem docuisset quæ percipi à remotis non poterant, sponte ipsa cervicem Archombroti petentis osculum utraque manu junxit. Miscuere deinde lacrymas, quas gaudio esse expressas ex reliquo vultu scires; dextramque, tanquam in fidissimi amoris sacramentum, in cupientis Archombroti manum inseruit.

Jam vicerat furor Poliarchi patientiam, eratque impetus hæc invisa sibi gaudia turbandi. Ignarus quos pejus devoveret, Hyanisben, Meleandrum, Archombrotum; adhuc aliquid amplius irascebatur, eminente rabie in Argenidem, quam ulcisci saltem illata sibi morte decreverat. Et ut omni sermone celerior esset cogitatio, præsertim irata, multa ille atque atrocia brevissimo tempore animo suo complexus est. Hanc igitur mihi gratiam retulit Hyanisbe, per mea meorumque vulnera Incolumis? Patebam incautus venenis; Ejus medicos adhibebam ægitudini meæ; Sed noluit me perire, nisi ante contemptus, & coram violatus, non abjudicatum modo, sed fascinatam Argenidem in sui filii collo adspicerem. Misisti me ad istius mortis atrocitatem, venefica: Hæ sunt literæ, hæc promissa, hæc concepta in penatum Deorum auribus sacramenta? Stolidiorem me, qui fidem expectabam in Africa! Sed non inulta fefelleris. Contraham tecum certamina, contraham hercule ad internecionem tuæ gentis. Quid cogito amens; & longorum solatiorum spem, tanquam victurus, sollicito? Nonne vides quos perire illico, sed tecum, oporteat? Ibo; & carnifici illi adimam spiritum, qui per meam victoriam Sardinia regno positus, etiam hyme-
 næum

nam occupare non dubitat ; & inverecundæ Argenidi saltem ejus sanguine ruborem faciam. Tum malignum hunc senem , hanc larvam , hanc fabulam , obtruncabo , priusquam ad auxilium ulli procurrant. Simul ipsi Argenidi , Argenidi , inquam. (Hæsit miser in cogitatione decreti crudelis.) Sed quid attinet virgini amanti sanguinem mittere ? Melius flagitii sui memoria , & meo vulnere , morietur. Aperiam meum pectus , & ubi cruore exundabit , injiciam me totum in furiarum omen trepidanti. Nam nisi mori sic vellem , possem excire meos milites , possem hæc recta incolumis in hostium capita effundere. Sed vivere nolo , ne reconciliari possim Argenidi.

Hæc & similia furoris consilia agitandi spatium fuit , dum primæ amoris blanditiæ , Meleandrum , Archombrotum , atque Argenidem , per ceterarum rerum obliviam trahunt. Præceptaque , & obfirmata ad facinus mente , jam tangebant capulum ; cum numina tam foedè errare insontem non tulerunt. In ipso igitur articulo , ignarus harum furiarum Meleander ad illum accedens , Ignosce , inquit , hospes , quod nos ab officio tui colendi paulisper insperata avertit lætitia , quam non minus forte gaudebis , quam me modo & Argenidem vidisti. Veni mortaliū carissime , felicitatis nostræ compar , & intellige quid hic dies de te meruerit. Mutatus hoc sermone Poliarchus , & in tanta varietate affectuum nescius quid expectaret sentireve , non repugnavit ducenti Meleandro. Ubi vero propter Archombrotum & Argenidem constitere , tum Meleander jam non adeo pressa voce , ut circumstantium proximi non audirent , O secundum , ait , hunc diem ! ô meæ senectuti propitium , quam antea in una filia acquiescentem duobus & talibus liberis auxit ! Absit Cælitum invidia. Quis me mortalium fortunatior ; aut cui pretiosius debeat esse id paucillum vitæ quod superest ? Ergo per tot ambages , per tot minarum tormenta erumpens industria factorum , hæc mihi præsidia , hæc decora familiæ parabat ?

Desi-

Desine Archombroto irasci, ô hospes, ô maxime Regum, &, quod utroque præstantius nomen est, Poliarche. Diu est quod sensi odia vestra. Uterque amabatis Argenidem; utriusque erit Argenis. Huic enim quem genui, in sororem affectus durabit. Tibi autem, nisi aliter sentis, eam uxorem despondeo. Nam quod à Sicilia hereditate excidit, agnito fratre, nihil minus, ut te novi, aut tu amabis, aut Regina hæc erit. Quippe Sardinia, & quicquid Radirobanis fuit (quod deinde & passus es Archombroto esse), hæc in dotem sequetur. Ita mecum filius meus constituit. Tu Archombrote prior omnem inimicitiam ejura; & Regi Poliarcho sororem tuam trade.

Putasset hoc quisquam? Archombroto conciliatore, dextramque puellæ admovente, invitabatur ad Argenidis nuptias Poliarchus, qui in tali fortunæ ludo cunctabatur credere se esse felicem. Erubescibatque quoque Argenis; & modo, dum obstant votis bella vel pater, tam viriliter audax, tam prope contumax in parentem; & sequutura Poliarchum quocunque juberet; nunc, facilibus rebus, se virginem esse meminerat. Poliarchus simul virgini manum dare, simul gratias agere Meleandro; etiamque mirari qua ratione Archombrotus tam subito evasisset Argenidis frater. Tum, ut sit in magnis & repentinis rebus, omnes sine ordine, simulque, loquebantur. Redibat juvenibus mutua inter se gratia, quam olim auspicati apud Timocleam fuerant. Senex cum virgine receperat spiritum; & Principum alacritas in se intuentes diffundebat. Strabant nunc Proceres silentio defixi, nunc confusius inter se vocibus aulam implebant. Plures quoque ad famam intraverunt. Nec ingrata Meleandro frequentia fuit. Nam tantas res, tamque publicas, ab omnibus sciri intererat. Itaque clara voce, quamque in sene impetus gaudii fortius pulsabat; Optimi cives, inquit, & hospites, quos hic dies in multiplicis federis sanctitatem coëgit; Agite omnes, gratamini Regibus vestris, & quod superest lucis;

inter sacra impendit. Venire in crastinum universos jubeo ad aulae vestibulum. Illic & populus præterea, & milites implebunt concionem, ne quis Deorum consilia ignoret, qui nescio an aliis unquam verius quam nobis indulserint. Vos tamen & censeo æquum jam nunc compendio tanta gaudia præcipere. Comperi Archombrotum ex me genitum esse. Hunc mihi uxor inscio peperit. Regi autem Poliarcho filia mea nubit. Ite læti, & omnium pulcherrimum diem, si lubet, pervigilio vacate. Ego interim cum genero & filio quæ in rem sunt constituam.

Sic dimissis Proceribus, Poliarchum in interiorem regiae partem duxit, ea vespere inter carissimorum consortia exultaturus. Quæ tum vota singulorum, qui sensus fuere? Castissimæ Argenidæ aderat fructus constantiæ; perviceratque tot malis, ne qua videretur optima sorte dignior esse. Poliarcho, jam æmulationis, jam ægritudinis, oblioto, jucundissimum erat traduci soceri risu, quod osculis invidisset quæ Argenis Archombroto sororia caritate posuerat. Utrumque præterea Meleander ridebat, nunc generum Archombrotum, nunc Poliarchum Theocrinen vocando. Et ab Argenide quærebat Archombrotus, quid se agnito lætata potissimum esset, an quod fratrem se haberet, an quod sponsum non esset habitura? Inter hos jocos, vix quicquam negotiis permittebat hilaritas. Ipse Anerœstus supercilium posuerat, audebatque lætari, &, quamquam in subhorrida veste, Regis in modum à Meleandro & Argenide colebatur. Pauci erant ex secretiori cohorte amicorum tantæ remissionis conscii. Tamen Anerœstus, Ibburranes, Dunalbius, cum Regibus cœnaverunt. Gelanorus, Arfidas, Gobryasque intererant. Mautusque Micipsa, & cum Cleobulo Eurymedes. Nicopompus bis à Rege vocatus paulo serius venit. Nam condendo epithalamio secesserat. Una porro ex Matronis Timoclea Argenidem comitabatur. Hi propemodum soli Regibus ad eam cœnam ministri fuere. Et
omni-

omnibus quidem præcipuus de Poliarcho erat sermo, ut amasset, ut-tanquam suæ fortis oblitus ad-iisset pericula, ignotus, prodigus sui, nec à fortuna nec ab hostibus tutus. Unde is ardor, quæve initia ad tantæ constantiæ amorem fuissent? Ille vero avidissime audientibus referebat, se de Argenidis forma atque virtutibus multa inaudisse in Gallia; hinc subjectos juvenili animo stimulos, quos tantæ indolis admiratio, aut verius ipsa fata sensim auxerunt. Ac cum sciret, spem connubii Siculis legibus interciscam, quæ Gallicas damnabant nuptias, hoc velut obice irritatam cupiditatem actius exar-sisse; Et se quidem simulata pietate in Deos exter-nos, quasi eorum templa peteret, solum cum Gela-noro (qui, quanquam ingenuus, sponte liberti per-sonam induerat) navigasse in Siciliam; eo consilio, ut præcis agnosceret, essetne par famæ Argenis, & eo bello digna quod ipse in Siculas leges medita-batur; si illa, ut aliquando fore sperabat, obsequiis suis demerita, ex solæ morarentur felicitatem suam. Cum vero Siciliam intravit, ne usurpare quidem oculis virginem licuisse, quam scilicet mu-nimentis arcis inclusam nefas erat à viris tunc conspici. Hinc felicissimæ temeritatis consilium se sumpsisse, ut muliebri stola virginem simularet, ut Selenissæ imponeret, appellareturque Theocri-ne. Cetera narraturum adjuvit Meleander, inter risum stuporemque repetens memoria, quam ille omnia similis puellæ venisset; quam lacrymabili fabula elicuisset misericordiam suam, adiutumque invenisset ad Argenidem; qua denique virtute, quo robore, domuisset sicarios qui in arcem intraverant, & de Theocrine facta Pallas fuisset.

A Poliarcho deinde ad Archombrorum sermone traducto, plurima quoque in eo mirabantur. Ergo ille debebatur Siciliæ Princeps, insciusque quem coleret Meleandrum amaverat! Ut diu Hyanisbe habuisset rem secretam! ut tempori retexisset! quam similem repertis ad aurium voluptatem commentis Dii hunc contextum rerum dedissent?

Eos interim docebat Meleander suum in Africa conjugium; &, quantum fas erat per præsentem lætitiā, ingemiscebat uxori defunctæ; Sæpiusque & per partes cuncta narrando, ea ipsa digerebat quæ postredie in concione dissereret.

Multum noctis processerat, cum à cœna recessum est. Ubi prope ortum sol fuit, quotquot Panor-
mi erant, impediti frondibus caput, confluerunt ad regiam. Angusta multitudini atria erant. Hi in muros evasere, aut subitaria theatra impleverunt, Alii applicuerant scalas; quibus plus iusto oneratis, haud paucæ defluerunt in subiectos. Ad ipsas palatii fores, exiguæ scenæ species pene ad altitudinem hominis atcollebat. Illic Regum suggestus eminebant; Duo quidem fronte æquali, quibus Poliarchus & Meleander sederunt; Totidem paulo interius ad latus recesserant, Archombroto Regenidique ornati. Postquam Reges præbuere se populo, & præco plausum compescuit; nonnihil moratus Meleander; Si quid ominosum, inquit, afferrem, opprimi hospites atque cives, arte aliqua esset opus, & veluti condimento, quo istud apud vestra mitigarem ingenia. Nunc quid opus est anxia eloquentia commendare Deorum munera, quæ ipsi tantopere ornarunt? Afferro vobis lætitiā, Regibus gentibusque pacem ac federa, hostibus nostri nominis pavorem, tumultus, exitium. Nec vos credo hæc ipsa, ad quæ audienda convenistis, ignorare. Aliquis Deus, & ipsa si quod numen habet fama, haud dubie sparsit in vobis, celebrari hunc diem filiarum mearum nuptiis cum Rege Poliarcho, & veluti altero natali filii mei. (flexaque cervice in assurgentem Archombrotum respexit.) Quem cur tamdiu ignorarim; cur nunc demum agnoverim, operæ pretium erit, cives, & vos quoque cognoscere. Accipe Reginae Mauritanie literas, Præco, & quantum voce vales, publice recita.

Tum præco traditam epistolam in hunc modum exortus est. Regina Hyanisbe Regi Meleandro salutem. Tua virtute an vitio dicam factum,

URC

ut ante hunc diem non censerem gaudium tibi dandum, quo nunc mirantem impertiar. Nam & vitio duco, quod cum Anna mea sorore nuptias me celatam voluisti; nec deinde ea extincta quæsisisti, an inde tibi aliquid superesset. Virtutem porro tuam sic colui, ut tradere tibi stirpem noluerim, nisi experimento prius capto, an te digna adolesceret. Nunc cum omnia generi consentiant, aperiendum est quod tot annis apud me continui. Cum sororem meam Annam tibi occultis nuptam auspiciis apud nos reliquisses, in tuam Siciliam iturus, effluxissentque menses quibus ipsa crescentem uterum varia arte celavit, tandem cœpit acriter ægrotare. Nos alium morbum ratæ inutilia ferebamus remedia. Sed illa mortis omen concipiens, ita me solam affata est. Ignosce, mea soror, non aliam deprecanti quam silentii culpam. Meleandri Siciliæ Regis uxor sum. In partu jam laboro; nec incolumis, nisi dolores fallunt, enitar. Si quid ex me natum vivet, tuum arbitrium esto, soror, vel alere, vel patri transmittere. Mallem tamen secretum asseruari, ne me populus matrem priusquam nuptam intelligat. Ceterum suppressendi federis nostri causæ variæ fuerunt: tum quod Numidam Cythum, importunum mihi procum, & vi forte ulurum, metuebamus: tum quod Meleander regia pompa, quam ornaturus discessit, sibi me jungi concupiit, denique miseram me pudor tenebat; quem heu timere etiamnum & loquendo ne violer. En, soror, ad pulvinum conjugii leges ipsius Meleandri, manu scriptæ; quibus & ego meo nomine appposito addidi fidem. (simulque tabellas tradidit.) In ista autem pyxide sunt arcanorum nostrorum consciæ notæ, aliquot literæ annulique, & ex utriusque crine armilla. Cum hæc ostendes, sciet me tibi omnem rem credidisse. In ipso sermone vocem amisit. Ego refectam solata, paucas fidissimarum matronarum advocavi; & sedulo quæ necessaria erant curavimus. Sed vincebat artem dolor. Peperit tamen filium, quem oculis viventis admovimus. Petii de-

inde, an cogere vires posset ad brevissimam scrip-
 tionem, quo numine ad res, quas hodie agi-
 mus, jam tum meam curam instituyente. Fecit illa;
 & in tabellis exaravit, se mori, se filium tuum mihi
 relinquere. Agnosces manum illius, ô Rex, quam-
 vis literas male ductas morbi tremor confuderit.
 Nec multo post inter meos complexus extincta est.
 Quatuor omnino matronæ mecum erant. Ego cui-
 dam Sophonemæ, cui apud me potissimum fides
 erat, infantem permitto; ageret ejus curam, nutri-
 cem inveniret ignaram quem aleret. Verita quo-
 que ne quid ex tot consciis ulla effunderet, per ean-
 dem deinde Sophonemen ceteros fallo, ut crede-
 rent infantem obiisse: Inter eosdem dies frater Juba
 decedens reliquit mihi regnum; & vir Syphax, fa-
 tis quodam agmine in hos ruentibus, vita functus
 est. Ego tot luctibus plena, non tui, Meleander, non
 fororis oblita sum. Prægnantem me fingo; deinde
 posthumum edere mentior; adjuvante eadem So-
 phoneme. Supponi tunc mihi tuus non potuit. Nam
 non convenisset tot mensium infans puerperæ. Sed
 commodum fœtum Sophoneme cunis inseruit;
 quem deinde meo jussu alendum abvehit; Ego si-
 mulans fasciæ metum, vetui ne quis ultra nutrices,
 unamque Sophonemen, filium meum inspiceret.
 Ita biennio circumacto facile fuit Hyempsalem
 aium (ita moriens mater adpellavit de nomine
 avi) tanquam ex me natum ostendere. Huic me
 deinceps, huic & regnum servavi. Nullæ me impu-
 lere ad nuptias vicinorum Regum preces. Postquam
 annorum viginti trium fuit, apud illum commen-
 davi virtutes tuas: hortata sum, ut in rudimen-
 tum regnandi ad te profectus, animum suum for-
 maret ex tuo. Et hæc facilius effecturum, si omit-
 teret suæ fortunæ insignia, nec pro matre me jacta-
 ret; Ne indulgentia tua, & ceterorum adulario,
 crudam illam veramque virtutem auferret, quæ sæ-
 pe, Principibus viris negata, privatorum discrimina
 & fortunam nobilitat. Obsequens dicto ivit; & mi-
 rum est, adeo placuisse, ut magnus Rex filiam no-
 vissimo.

viflimo conjugio fufceptam, & in qua liberorum
 fummam credebas, ei velles deſpondere. Cum id
 mihi nuntiaſſet, quamquam illius virtute & genio
 tuo læta, qui fecerat, ut adhuc ignotum filium a-
 mares, tamen ad inceſtarum nuptiarum omen ex-
 pavi, ne frater ſorori jungeretur. Adhuc me alia
 pericula terrebant; Radirobane in Africæ perniciem
 cum exercitu veniente. Igitur noſtro Hyempſali,
 quem Archombrotum appellatis, ita ſcripſi, ut nu-
 ptias jam apud vos, ut audio, conſtitutas differrem,
 & ipſe ad auxilium meum accitus cum claſſe veni-
 ret. Sera tamen fuiſſent auxilia, nec inveniſſet,
 quam juvaret, ni Regem Poliarchum cum Gallo-
 rum ſuorum exercitu nobis tempeſtas dediſſet. Hu-
 jus virtute, opima Radirobanis in Martis noſtri
 templo ſunt. Sed penè triſtiora fuere apud nos pace
 quam bello discrimina, Poliarcho atque Hyempſa-
 le ſæviffima æmulatione ardentibus. Cauſa odii,
 tua Argenis; cujus nuptias uterque ſupra humanæ
 cupiditatis morem ambit. Intellecto filii tui erro-
 re, ab iis impetravi, ne prius furioſa lis ad ferrum
 perveniret, quam tibi tradiſſent has literas. illico
 utrumque voti compotem fore. Quod ita demum
 erit, ſi tuum filium agnoſces, & Poliarcho Regi,
 quo propior factis Deorum, & virtutibus, hodie
 nemo vivit, filiam tuam dabis uxorem. Dotem ex
 tuis vel meis rebus ei dicas permitto. Sicilia, Mau-
 ritania, recensque incrementum Sardinia, ſatis e-
 runt, ut & filius opulentiffime regnet, & gnata
 pro genere & ſorte collocetur. Mitto in arcula quic-
 quid arcani mihi ſoror moriens reliquit; inter ce-
 tera ultimas ad te literas, quibus ſe, ſuperſtite fi-
 lio, extingui ſignificat. Quæ omnia ipſo hoc anno
 tantum non perierunt. Arculam, proh nefas! ra-
 puerant peirata. Sed Rex Poliarchus cæſis latroni-
 bus mihi inviolatam reſtituit. Ita pro parte huic
 etiam filium tuum debes; debeo ego regnum, jam-
 diu tuo Hyempſali deſtinatum. Præter Argenidem
 nihil ad hæc opera mercedis eſt. Vale; & felicitate,
 quam Dii faciunt, ſenium tuum oblecta.

Longissimas literas rāucus p̄æco vix absolvit, cum lēctionem confusæ in populo voces sequutæ s̄nt. Plerique audierant, alii quærendo rogandoque peritos turbabant. Multis quoque literæ erant obscuræ; quod futurum haud dubius Meleander, cœpit has ipsas alia oratione exponere. Historiam suæ juventutis repetiit; ut patre jubente uxorem olim duxisset Brutiorum Principis filiam, quæ sexennio nupta ac sterilis, decesserat ex vulnere quod de equo inter venandum lapsa in stipite accepit. Tunc se tricesimum quintum ætatis annum egisse, patre adhuc superstite. Eadem tempestate regnasse in Mauritania Jubam Siciliæ amicum; ad quem cum paucis comitibus profectum esse, avertendi luctus causa, quem mors uxoris faciebat. Deinde memorabat, duas sorores Jubæ fuisse: Seniore, Hyanisben, Syphaci, potenti illic viro collocatam; Annam juniore nomen fuisse, eamque habuisse ex Numidia procum, qui Cyrthus dicebatur, tantarum virium hominem; ut hunc Juba, quamvis sibi non probatum, timeret offendere. Se interim Annæ amore correptum, virginique illum Numidam exosa placuisse. Secretis ergo federibus consensisse utrumque in nuptias; eaque admonente contrahendas in Sicilia vires, priusquam huic Numidæ palam obstar, se navigasse in patriam; Et illic, ne promisso tempore in Africam rediret, patris funere fuisse tardatum. Inter has moras de Annæ interitu audivisse; & omissa Mauritania amavisse Siculam virginem, patruo suo genitam; ex qua nata erat Argenis. Cetera ex Hyanisbes epistola habetis, optimi cives, ut ipsa fratri Jubæ in regnum succederet, ut hunc mihi filium Anna pepererit. Veri pignora in obsignata arcula misit; mihi quidem maximo præteritarum rerum sensu recognita.

Tum in Poliarchum intuitus; Tu vero, maxime Regum, inquit, quo nomine compellem, cujus munus est quod vivimus, quodque regnamus. Tu me vinculis, tu Argenidem exemisti, cum in gynecæo Lycogenis mancipia furerent, Tu in acie
meis

meis militibus prævisti ad victoriam iter; denique
 unus hostes fudisti. Inde meo heu malo, & quic-
 quid excuses, dedecore, excessisti Sicilia. Nec con-
 tumeliæ nostræ tuam bonitatem vicerunt. Læsus
 quoque amavisti Argenidem. Quid dicam, te indi-
 cia, per quæ ego ad filii notitiam, ille ad patrem
 perveniret, invenisse Diis ducentibus apud peira-
 tas, & virtute servavisse? In Africa autem non trium-
 phare Radirobanem quantæ molis res fuerit, non-
 dum toto sanguine reparato, in tuo vultu pallor of-
 tendit. Utinam nomen amares quod me tibi sub-
 mitteret. Socerum dici mavis. Felicem Argenidem
 in tanta federa ituram! Tu quidem tua virtute da-
 mnasti nimis formidolosam majorum nostrorum
 solertiam, qui ad Gallicam magnitudinem adeo ex-
 pavere, ut Siculis principibus interdicerent conjugia
 vestra; quasi tanta affinitas servitutis instar esset.
 Meruisti ut consensu publico antiquemus omnes
 hanc legem. Sed & Di fecerunt, ne opus sit ab e-
 jusmodi sanctione recedere. Filium enim ad quem
 Sicilia perveniat, mihi restituerunt. Meam autem
 Argenidem fortuna non inferior, Sardinia cum Li-
 guribus, manet, quæ regna, nihil verantibus legi-
 bus nostris, tuæ Galliæ adjunget. Hic Archombrotus,
 uti convenerat, pacem patris petiit ad dicendum.
 Mox ita Poliarcho; Sardinia possessio, quam habeo,
 inquit, quid est aliud quam victoriæ tuæ fructus?
 Eam debellasti in Africa. Veni ego ad triumphum.
 Tu ergo, carissima soror, tu, quam à me fuisse a-
 matam vel ipse Poliarchusignoscit, sume regium
 insigne, & pro spe Siciliæ, inquam me natalium
 jura inseruere, terrarum omnium, quæ sub Radi-
 robane fuerunt, esto Regina. Feres ad virum, quod
 ipse victoriæ jure ferre potuerat. Simul diadema
 Sorori imposuit; flente quidem præ lætitiæ copia
 Meleandro; populo autem tantis acclamationibus
 rem probante, ut diutissime auribus usus abfuerit.
 Poliarchus, ut eloquentia pollebat, ita cœpit be-
 neficiorum suorum memoriam elevare; ut solet-
 ter augeter; reverentissimus Meleandri; Archom-
 brota.

broto, Argenidi, populo blandus; ut dubium esset arma an pacem magis deceret.

Jamque, omnibus ad templum processuris, filius Nicopompi, vix decennium egressus, patre ducente, se admovit Argenidi; blandeque epithalamium à patre conditum tradens, se illius auctorem non ineptum aut timida jocositare asseruit. Cumque eum Meleander vocasset, sibi & Poliarcho jussit ejusdem carminis exemplaria donari, quæ puer præparata manu tenebat; rogandoque cujus opus hoc esset, sapius adegit ridentem mentiri. Pauci versus, ut ad Principes, & occupatos, erant; ideoque & plures à quibus legerentur habuere.

*Lapsus ab astrifero festa ad connubia calo
Phæbus adest. Vos ô Superi, vos cernere coram
Possumus, Aonii Vates. En panditur æther,
Et longo in nostras ascenditis ordine terras.
Dumque faces accendit Hymen, dum Numine pom-
pam*

*Exornat Regina Deum, parvusque Cupido
Lene facit vulnus, nulloque exerrat in ictu:
Ecce coronata plectrum testudine ducens,
Sic pulcher roseo Latonius inchoat ore.*

*Jungite concordēs mansura in fœdera dextras,
Qua non ulla dies, qua non fata impia rumpant.
Jungite id, Reges. Blandis lux aurea surgit
Auspiciis; Hymeneus adest; Date laurea ferta
Postibus, & quinos fax pronuba surgat in ignes.
Gallica Trinacrios jungunt sibi numina divos.
O socer! ô sponsi! sperataque turba nepotum!*

*Aspice nunc felix promissa virginis ora.
Palladii hac forma genis: hæc alma nitentes
Fert Cytherea comas; tali Saturnia regnat
Lumine, vulnificos vel cum Latonia cinctus
Exiit, æque suis magnum petit æthera silvis.
Talis sponsa venit: Tu divum hæc munera, Prin-
ceps,*

*Cuncta vide, mentisque bonis tamen acrius omne
Fige animi lumen; mortalia corda puella
Esse neget, sortesque tuas aquabis Olympo.*

Ille

*Illa etiam vultusque tuos, auroque nitentem
Casariam, & castis vibrantia lumina flammis,
Cernere gaudet amans; & tunc te mente sub alta
Effingit, qualis savis quaterere ardua bellis
Armia soles; nunc quantus eris, patris agmina quan-
do*

*Occurrent reduci; parilique invelta triumpho
Ipsa per effusas tecum spectabitur urbes.
Jamque timet, ne vana ferant hac gaudia venti
Qua cernit, redeatque novis insomnia curis.*

*At ne, Virgo, time: Non hac efficta sopore
Latitia est, cupidae errant ludibria mentis.
Certa vides. Adsunt genialia numina mecum.
Stat cunctis mens una Deis, vox omnibus una:
Jungite concordem mansura in fœdera dextras,
Jungite iò dextras, tu formosissima virgo,
Tuque viros inter qualis sub nocte serena
Purpureus socios extinguit Lucifer ignes.
At tu sancta veni, tandemque merentibus adfui,
Exorata Quies. Satis exhaustere pericli,
Sat pigras perpeffa moras insignia Regum
Pectora: nunc votis expectatoque fruuntur
Connubio. Sic & Tirynthius astra subire
Non nisi bissepi potuit mercede laboris.*

*Jungite concordem mansura in fœdera dextras,
Jungite iò dextras. Quo tandem nubila rerum
Et fœdi cessere dies? En lenius aura
Ridet; & ingenti cumulant sua dona favore
Calicola. O nunquam tranquilla exordia fati
Heroum eximiis, nec denique naufraga virtus!*

Parata ad Junonis Lucinae delubrum victimæ e-
rant; Auguresque & Pontificum ordo, nuptiis o-
men facturi. Populus viam hymenæo aut pæane
celebrabat: Et quia Argenidi mater non erat, quæ
facem nubenti filia luceret, is Timocleæ honos,
Poliarchi & Archombroti commendatione, collatus
est. Invocatis genialibus Diis tutelisque, præcipue
ignium qui velata Argenidi præferebantur, cum
jam in victimas caderet ferrum, Poliarchus sacro-
rum ministros jubet subsistere. Dieque lætitia au-
gustior

gustior, ita Archimbroto loquutus est. Si fas est mihi apud te fidem esse, ô frater, doleo me marito adhuc matronam te quærere. Mihi soror est vultu & indole quæ velignobilem commendaret; annorum plus minus viginti. Si solida federa inter nos placent, hanc tibi jure fraterno despondebo. Et quoniam ritu gentili nulla pars regni in eam cadere potest, dos erit talenta sexcenta præsentia. Meleander sermonis erat arbiter; qui Archombroto, non tam cunctantem assentiri (nam placebat affinitas) quam jus patri facientem ut de nuru statueret, interrogavit an eam sibi his legibus pactam vellent. Argentidem quoque, quamquam inter verenda tunc sacra silentium tenentem, monuerat Poliarchus, ut fratrem in mutua federa sollicitaret. Ille se conditionem accipere apertissimo vultu respondit: amplexusque Poliarchum; Præcepisti mea vota, fortissime Regum. Quis te Deus in mei animi secreta perduxit? Ergo hæc etiam sacra mihi absentem conjungant. Tu fidem, carissime, utrimque præstabis. Admoniti sacerdotes ut geminarent auspicia, sedulitate eximia circa templum omnia turbabant. Cumque res emanasset in populum, novo gratulantium clamore plenus aër prætervolantes aliquot aves intercepto alarum officio exanimavit. Omnes plaudebant. Omnes erant bacchantium lætitiæ proximi; Cœtuque confuso, nulla discrimina ordinum tanta gaudia meminerant.

Diis interim profecta dabantur: & cum hostiæ, quarum una vittati jecoris fuit, placuissent Haruspici; thure accenso Sponsi in federa nuptiarum ad aram subiere. Perpetratis denique sacris, jam pompa verrebatur ad regiam, cum in templi vestibulo Aneroëstus occurrit discessurus, pallido vultu, & divinandi stimulis pleno. Nam meritum pectus numina infederant. Igitur quassans emotum Deorum furoribus caput; Salvete, inquit, ô Reges, ô numinum cura, exerciti hætenus fatis, nunc eorundem elementia experturi nihil virtute jucundius. Felicissime senum, ah ne Diis exprobra, Meleander,

istos

istos annos inter bella scelusque tuorum civium consumptos. Vivida ætas, annisque adhuc plurimis suffectura, nihil publice, nihil domi timebit. Nunc in Africa videbis Hyanisben, nunc in Sicilia illam excipies. Procul mala factionum, procul insidiarum atrocitas. Vestrum senium, juvenusque Archombroti, reverentia & terrore subiget omnes: Hunc triumphantem felix pater de proximis Brutiis, Lucanisque, & Epeiri litore aspicias; hujus pignora in vestris adolescent amplexibus, longam Principum seriem datura Siciliæ; Nec carior tibi gnata tunc Galliæ destinata, quam quæ inde nurus adveniet. At vos seculi gemmæ, tu Poliarche, tuque Argenis, ne hic fidei, hic virtutum præmia, quæ certa vos inmanent, expectetis audire. Multa ignoro; multa silenda sunt. Fata ipsa felicitatis partem, in quam producti estis, Deos celant, ne illi vobis invideant. Pauca tamen de multis accipite. Qui vos amor hodie jungit, ad senium inviolatos deducet. Non enim jurgia, non fastidia, non ægrarum suspicionum cura libabit. Proferetis imperil fines. Hinc vos Rhenus, hinc Oceanus viatores aspiciet. Timandræ inter nepotum cuneos exultantis imagines sæpe pro Cybele bonus posteritatis error accipiet. Gloriam vestram, fortitudinem, natus, suspicient vicinæ late gantes; Non abnuent vinci, non regi. Si quo ibitis, ipsa vos Salus feret. Quicquid optabitis, Dii vota prævenient. Ac ne felicitas mortem destituat; nox una fessos senio exolvat, plura mox astra exhibitura mortalibus. Nec de fama dubitate; Hanc præstabit æternam historiæ genius, quam, in gentibus olim sparsam, nulla vis, nulla ætas, extinguet.

F I N I S.

DIS-

J O. B A R C L A I I
A R G E N I D E M :

Ad faciliorem nonnullorum , quæ inibi nar-
rantur , intellectum.

Emere affirmare de altero periculosum est ,
propter occultas hominum voluntates ; in
quorum animis multas esse latebras , mul-
tos recessus , facile agnoscimus : sunt ta-
men , qui , cum nihil aque sibi cordi esse vi-
deri velint , quam ut incogniti atque ex abdito fama
sui perfruantur , noscitari nihilominus , atque in lucem
protrahi , quam maxime concupiscant : Notatum id ab
antiquis in Epicuro aliisque. Meo quidem iudicio homi-
nes istiusmodi omnibus noscendos proponere si quis aggre-
diatur , vitio id ei verti aut esse fraudi nentiquam po-
test : omnino , si , præter præsumtam (ut loqui amamus)
voluntatem , boni quippiam ex tali factu aut jucundi ,
aut in publicum utile quod sit , speretur proventurum.
Hæc , ut in aliis multis se habere compertum est , ita &
in hoc Opere viri nunquam sat laudandi , Joannis Bar-
claii , locum quin habeant , nullus dubito. Monent me
cum alia multa , tum illud præcipue scribendi genus ,
quod auctori præ ceteris placuisse fere , quæ scripsit ,
omnia cumulate testantur. Liber adeoque hic ipse , nihil
multis aperti habere visus , quam præfixum frontispicio
Barclaii nomen ; magno id quod dicimus auctoramento
probat ea cum primis quæ ad potentissimum Galliarum
regem libro præfixa est auctoris epistola. Fidem utraque
fecerint , ad indagandam curate Barclaii mentem , non
tam opus esse Delio natatore , quam eorum , quæ sub in-
volucris fabularum proferuntur , applicatione , quo illa ,
quæ ad exacta historia fidem cogi nequeunt , applicentur
in qua verisimiliter adumbrare voluisse videri possit.

Nec

Nec est quod objiciat quibiam, huic ipsi auctori scribendi apologetici necessitatem impositam à quibusdam, ausu nimium temerario locos Euphormionu nonnullos, quos similibus sub integumentis velari crediderant, enodare atque recludere aggressis. nihil id omnino aut nostro, de quo agimus instituto, aut ipsius Barclaii proposito, consentaneum habet. Fines atque argumenta utriusque libri vide. Satyrici scopus est totum orbem infonti violentia (verba sunt auctoris) accusare, plus in spem propria laudis, quam ignominia aliorum. At hunc librum quaque versum regis spiritus implent. nihil humile; nihil abjectum; praeclara sunt omnia, summoque fastigio digna. Est ergo in Satyrico omnis generis rerum personarumque multiplex mixtura; in Argenide vero unicum ac semper idem sibi que constans occurrit, regni regisque non praeceptis quam exemplis efficacior institutio. In abdita Satyrici penetraturo nomina peraeque atque actiones eorum, quos auctor subinde Operi suo argumentum esse voluit, perspecta esse decet; eas autem actiones, quas omnibus latere Barclaium voluisse manifesto constat, digito velut com-
monstrare, nonne Theonini dentis rabiem longe superet? At in hoc libro nihil tale: non hic anxiosa scrupulosaue opus est investigatione; applicationi duntaxat suus est locus. Ea autem ipsa, cum ex annalibus, aut ex iis qua privato lucubro viri magni sibi compararunt, deque suis ac regni rebus ad posteros emanare passae sunt, petenda veniat, nulli, quod quidem ego videre possum, invidia subjacere aut malitia merito suspecta esse potest. Sunt ergo qua hoc opere continentur omnia trium generum. nempe quadam certa omnino atque indubia: eaque talia, ut auctoris mentem planam faciant, atque ad eorum, qua porro dicuntur, cognitionem penitus inspecturo viam sternant: quadam etiam talia, ut qualiquali descriptione aut circumlocutione res alioquin notae, quibusque in exemplum uti amat, leviter tegant: quadam talia ut ex compositione nominum Graeca aut Gracobarbara deprehendantur. sunt quadam ex adverso prorsus incerta. quadam denique inter utrumque media, qua, si cum similibus nostri se-
culi

culirebus casibusve comparentur, nec omnino incerta
 judicari valeant, neque pro certa tamen, ob multiju-
 gam istam rerum, personarum, locorum, circumstan-
 tiarumque varietatem, venditari. Certa atque indu-
 bia vel in transcurso designasse suffecerit. Incerta pro
 desperatis habenda. Qua medii sint generis, complu-
 ra sunt: ex hiis nobiliora quadam atque à vero mi-
 nus abhorrentia strictim selegisse non pigebit. Inter
 certa agmen ducat, propositam esse auctori institutio-
 nem regis ac regni, sed Gallici potissimum. Huc prae-
 cepta spectant, huc exempla atque ipse consiliorum prae-
 ceptorumque modus & ordo, in ea directus vitia, qui-
 bus speciatim praeque ceteris obnoxius est regni Galli-
 ci status. Adde quod de facili id ipsum quoque evin-
 cant epistola ad regem dedicatoria, & quae sub Nico-
 pompipersona auctor de suo instituto evulgat. Sicilia
 nomine Gallia regnum designari, monstrant illa quae
 de regione ab adverso litore diffusa ac saepe Sicilia a-
 mula libro tertio dicuntur. Angliam denotat. Fidem
 facit id, quod dicitur de arcibus omnibus, prateru-
 nam, everfis: Londinensis ea est, quae & totius Bri-
 tannia armamentarium. Regio sub uno formidanda
 quondam, nunc segnitie vel patientia imperantium
 adeo in varios principes lapsa, ut dominio tota exci-
 derit, (de qua libro tertio,) Germania est, auctori Mor-
 gania. Aquilium, Casarem esse; Hippophilum, Hispani-
 arum regem; Usinulcam, Calvinum; Hyperepharios,
 Calvini affectas, (Gallu Huguenots;) quaque cetera
 ejus sunt generis, notius est quam ut dici debeat aut
 moneri. Deresici nomine Comes Palatinus venit: est
 inversio in literis, Deresicus, Federicus: cum & fidem
 fecerit illud in oratione Dunalbii, quod pro dapibus,
 quas in Aquilii mensam ferre oportuit, pene sustulit &
 penum & mensam. sunt autem Palatinicomites, Im-
 perii Dapiferi. Peranhyleum, ex compositione no-
 minis Transylvania Principem Bethlemum Gabo-
 rem denotare, constat ex $\pi\acute{\epsilon}\rho\alpha$ vel $\pi\acute{\epsilon}\rho\alpha\varsigma$, ultra, trans,
 & $\tilde{\upsilon}\lambda\eta$, silva. quod & firmat id quod inibi dicitur,
 quod alterum ex Aquilii regni ambierit. Sed infini-
 tum sit, omnes qui ex notatione nominis agnoscere pos-
 sint,

sunt, percensere; ea per se patent: aut, quatenus lectorem fugiunt, eo quod non usquequaque in hac Gracorum nominum compositione felix fuisse Barclaius deprehenditur, satius est omitti. Lydis conjuges, Conchinum Conchini Marchionem Anchoritanum cum uxore Eleonora Galligaia denotant. erant patria Thufci; hinc Lydis dicuntur, à Thereno regis Lydi filio, qui primus in illas oras coloniam deduxit. Alterum par conjugum ex Phrygia, Sommersetum comitem uxoremque ipsius notat, ob veneficii crimen carceri mancipatos. est ea nostri temporis historia satù nota. Ibburrane, Cardinalis est Barberinus, hac auctor dum scriberet, Avenionensi in urbe legatus Pontificius: ipse nunc Pontifex Romanus, Urbanus octavus dictus. argumento est id quod libro primo, ubi de Ibburrane sermo est, dicitur, non sine prasagio majores sua stirpis symbolum aperfecisse. [Lugduni Gallorum inscriptio porta Aula Archiepiscopaliu habet insignia Urbani VIII Papa & hos versus:

Sugite nectareo madidantia lilia rore,

Delicias pacis fugite pacis aves.

Sinite pacificis volucres in floribus: Orbem

Nam condire suo lilia melle queunt.]

ex quibus pro merito ac temporibus nec aculeos nec suavitatem desideres. quo & alludentes quidam, cum rebus Gallicis plus aqno additum fore suspicati, hoc in vulgus sparsere distichon:

Mella dabit Francis, Hispanis spicula figet,

Spicula sed figens & vita & melle carebit.

Sed quid multu hac operose deduco? in versis literis Ibburrane, Barberinus est. quod qui in Derefici & Ibburrani nomine videbit concurrere, sciet, & in aliis illud observandum; multaque qua ante obscura forsthan sunt visa, eo modo explicari atque enodari posse considerabit. Per procerum primum in aula Hippophili post exhaustum immensa potentia cursum ad purpuratum sacerdotium confugientem tanquam ad aram, intelligit Franciscum Gomezium Sanctivallem Lerma ducem. Is ex mercatore subito à rege inter magnates (Hispani Grandes d'España),

habitus, ad id fastigii se subvectum vidit, ut non nisi cadendo posset descendere. exinde Roderici Calderoni supplicio, quid capiti suo impenderet, edoctus, devexa in senium atate, quo se imminenti pœna subduceret, aula relicta, Romam migravit: à Pontifice mox in Cardinalium allectus ordinem. Per Cleobulum designari Villaregium, clare satis ex toto sermonu inter Timonidem & Meleandrum contextu (extat u libro quinto) perspicere est. Quandoquidem vero multotiens utramque in hoc libro Cleobulus paginam facit, plura curatius nosse si quis desiderat, sciat, illa tam ex iis qua de vita ac moribus Villaregii edidit Petrus Matthæus Historiographus Gallus, quam ex ipsius Villaregii commentariis, peti posse; qua singula examussim perquirere aut recensere, nec vacat, nec instituti est nostri. Atque hac de iis, qua certa sunt atque indubia, dicta sufficiant. Plura hu ipsis attexere facile poteris quicumque auctorem nostrum pensiculatius legere instituerit. De incertis, quid primum, quid ultimo dicam? imo quid omnino? nisi hoc unum, esse ea longe plurima. quin & hoc addam, in tanto latorum tristiumque intercurso nec aliter fieri potuisse. Videmus, ea passim, ac fere nusquam non, admirabili artificio misceri. Et sane, cum id auctori propositum fuisse satis appareat, ut suspensus nec unquam solido subsistens lectoris animusquam suavissime falleretur: qui perpetua serie cœpta narrationis filum decurrit; necesse fuit, ex impossibili multa illum trahere, quam tamen fieri possit maxima possibilium veroque similium cum hu ipsis conjunctione, quo ne tenue mendacium & ad primum obtutum pellucens fastidium legenti oggerat, & nauseam, vel ab ipso statim initio. Iu ergo omissis partim, partim reservatis, superat, ut videamus, quanam sint illa qua generis medii esse diximus, in consinio veri ac falsi, certi ac minus certi, constituta. Iterato dictum est, propositum Barclaio fuisse, hoc libello adornare regis regnique institutionem, exemplis praeceptisque nobilem. Præcepta dictum est ad Gallici regni statum collimare: de exemplis dispiciendum. Si præfixam libro epistolam, si, cujus jam ante facta men-

tio, Nicopompi consilium inspicimus, evidens est, & exempla maximam partem, ne dicam omnia, ex ipso potissimum Gallia regno deprompta. Si & orationem Cleobuli ad Meleandrum, ubi de premendis rebellibus ait, attendimus, facile quivis deprehendat, propositum auctori fuisse, exemplum uti recentibus. Sed penitus inspicienti scrupulum moveat, quod cum præcepta regem ipsum partim spectent, demonstratura scilicet equi firmanda auctoritatis regia modus sit optimus, partim circa regni ipsius conservationem versentur: cumque exempla principem, maxime præceptorum partem, respiciant, ea autem pars potissimum ob oculos ponat, quid Principum segnities peccaret, quid audacia: scrupulum, inquam, moveat, quam illa sint exempla tam recentia & à turba sub te (Meleandronempe) & patre tuo (verba sunt Cleobuli dicto loco) petita. Si ea quæ sub regibus, Francisco secundo, Carolo nono, Henrico tertio, præcipue stante sacro federe, (Gallia la sainte Ligue,) in Gallia accidere, cum iis componere instituamus; multa non diffiteor inter se convenientissima invenerimus, sed nec pauciora quæ discrepent. Quid verbis opus? Ipse fatetur auctor, tam erraturum qui omnia, quam qui nihil ad historiae veritatem sit exalturus hanc narrationem. Exemplis res fiet clarior. Age, videamus, quæ Meleander, Argenus, Poliarchus, Archombrotus, Radirobanes, Hyannisbe, Timandra, Britomandes, Anerœstus, totidem reges, regina, regum liberi. Quæ præcipuorum hujus libri nominum circumfertur explicatio, Meleandri nomen Henrico tertio assignat; idque quantum quidem multa fidem faciunt, non omnino male; sed cui tamen dissonum sit illud quod dicitur, sub initio imperii Meleandro cuncta fuisse pacata; cum ex adverso tota Neustria, ager Delphinus, & Vivariensis, seu Velaunus, alique Gallia tractus, bello flagerent intestino; pax sequestra in Pictonibus agre coalesceret, mox ipsa acriori bello mutata; quin & regem sub primum è Sarmatia in Galliam adventum in subditos suos bellum constat decrevisse, Britomanda nulla hætenus, quod

vidi, persona adsignatur; cuius tamen indolem, ac regni sub ipso rege fortunam, descriptam qui videt, omnino eandem illam esse, qua Meleandri, facile agnosceret. Quod me movet, ut credam, tam Meleandri quam Britomanda nomine Regem proponi, arduus regni negotiis imparem, nec tam faciendo quam tolerando injurias obnoxium, atque omnium consensu, nisi imperasset, imperii incapacem. Sed nec abs re futurum est, ubi ad exemplorum applicationem erit deventum, in Meleandro Henrici tertii nomen servasse. In Argenide regni Gallici statum adumbrari quidam putant: sed nec hoc usquequaque processerit, ut ex historia istorum temporum lectione satum apparet. Utique regnum Gallia à statu regni Gallici discindere atque separare nihil attinet. Tum quoque si Poliarchi nomine Henricus quartus Francia rex veniat, si sub Archombroti nomine designetur idem ille Henricus, qua quorundam est opinio, Bearnani etiamnum princeps, unde illi carrivales, & eandem Argenidem depercuntes? quam nec possidere simul & ab ea amari, nec ambire simul eique exosum esse, promptum non est uni eidemque homini. Satiùs videtur, si deficientem in Meleandro Valesiorum stirpem Argenis notet: aut etiam alterum ab rege locum eodem tempore à tribus amulis, Navarro, Alençonio, & Guiso, callide peti- tum, singulisque eorum, qua à rege, qua à regina, promissum, quo tamen nemo ex illis positus: unde larga inter illos odiorum enata seges. quam posteriorem conjecturam non leviter Annatum fides corroborare mihi semper visa est. Poliarcho & Archombrotosi ea, quam diximus, attribuenda sit persona, tot absurda, & οὐκ ἔχοντα, & prorsus nihil ad rem pertinentia, se offerent passim toto hoc libro, ut nec finem nec modum eorum reperire in proclivi sit quale est illud, ut alia omittam omnia, quod in ipso limine libri de vocato à Timoclea in auxilium Poliarchi Archombrotodicitur, deque arcta illa animorum conjunctione, qua ex illorum colloquio mutuoque aspectu enata proponitur. Existimem, in Poliarcho acrem, strenuum, cordatumque regem exhiberi, grata virtutum regiarum heroicarumque Henrici

quarti

quarti recordatione , qua & ipsa , quantisper ille regi
 Francia subditus fuit , quam spem facerent , quantum-
 que euitescerent , in Archombroto describitur , quem
 nascendi sorte ad regalem purpuram subueltum volun-
 tas animique motus Meleandro ad tempus subiecisse
 proponitur. Radirobanem esse Hispania regem volunt:
 idne per omnia ejus persona conveniat , ambigo. sed ,
 cum non detur cuncta in hoc scripto ad historicam fi-
 dem cogere , haud gravatim crededirim , in animo fuisse
 auctori per Radirobanem Hispaniarum regem denotare.
 In qua pulchre quamplurima conspirare video. Qualia
 fuit auxilia Meleandro lata. quo mihi illa designari
 videntur litera , qua anno CLO LO LIX ad Fran-
 ciscum Galliarum regem Philippus Hispaniarum rex
 dedit : quibus , sororii sui res sibi perinde ac suas com-
 mendatas esse , ejusque regni tutelam propenso animo
 suscipere , & adversus eos , qui regi parere detrectarent ,
 opes , arma , ac potentiam omnem expedire , paratum
 se testatur : ita ut se acerrimum regia majestatis vin-
 dicem , & severum temeritatu ac audacia illorum ca-
 stigatorem sint experturi. Prodit Radirobani Argenis
 in Selenissa , quid aliud quam Regina matris Philippi
 nomine atque auctoritate suam communire volentis no-
 xia nec ferenda Gallica genti consilia notat ? Certe ,
 Meleandri cum Radirobane inimicitia manifesto ea
 tangunt , quae turbando inque partes scindendo inva-
 dendoque Gallia regno per administratos suos Philip-
 pum , stante sacro federe , cujus pars potior , imo spiri-
 tus prope vitalis erat , fecisse constat. Debellatus Ra-
 dirobanes in Africa , Hyanisbes regnum invadere cum
 vellet , notabilem stragem stupenda portentosaque Hi-
 spanica classis denotat , qua dissipata perditaque nihil
 postmodum atrox aut magnum nec adversum Gallos
 Anglosve designare sustinuit , sed infractus viribus re-
 colligere sese & ad pacem totus converti cepit , in super
 habitis tot auri myriadibus quas ad committendos in-
 ter se Gallos in eum diem frustra profuderat. Ex iis
 quoque videre est , per Hyanisben non reginam Mar-
 garidem , Henrici tertii sororem , uxorem Henrici
 quarti & ab eo repudiatam , intelligi , sed Elisabetham

Anglia reginam. quod & satis evincit pronus ille Hyannisbesin Poliarchum favor, aliaque multa quae latius in lectione huius libri occurrunt. Timandram siquis Janam Albretiam, Henrici quarti matrem, dixerit, forsitan non erraverit. Fidem facit quod Britomanda filio nupta dicitur, cui nomen & ipsi Britomandes, pater nempe Henrici quarti, Antonius Bourbonius, idem quoque Antonii filius. similiter fidem facit, quod non in aula materna, sed apud agrestes atque in agris educatus fertur. Ut & illud Timandra votum, ut crescat, avo quam patri similior, nempe avo materno Henrico Albretio, qui molliorem filia generoque in educando filio exprobrans, eum in aspero ac confragoso Bearmani agri tractu duriter parceque educavit, capite ac pedibus nudis per medias nives incedere, famem sitimque, aestatem atque hyemem iuxta ferre à teneris edocuit; inde corpus illi vegetum duratumque, & nullis laboribus edomabile contigit, Deo, ut videtur, jam tunc hunc Principem sibi astruente, immanibus periculis superandis, immensisque exantlandu laboribus parem, imo superiorem semper. Ea qua porro de raptu Astiorista, veneficio Commindorigis, aliisque id genus, narrantur, ficta credibile est esse, ei quem dixi, fini, nempe implendo cuius terroribus lectoris animo, quem noster auctor, dum ire per extensum funem posse videtur, modo Thebis miserum, modo ponit Athenis. Nisi forsitan, qua de Astiorista raptu dicuntur, ea respiciant, qua mense Septembri anno CLO IO LVIII literis ad regem Bergeraco datis conquesta est Navarra regina, Cardinali Lotharingo propositum fuisse filium suum maternis è complexibus abripere. Aut quod paulo ante, Navarrenna regina discessu detectum fuisse narratur Nemorosii ducis consilium, ducem Aurelianensem in Lotharingiam abducendi; qua quidem de causa Nemorosius fuga salutis suae consuluisse, nec ante reversus fertur, quam accensis undecunque ac flagrantibus civilibus bellis. In quibus cum laborare Annalium fides videatur, aut potius silentio rem totam involvere velle; neque nobis certi quippiam comper-

tuno

tum esse potest. In Aneroësto rege, ejusque historia, crediderim, per varias ambages adumbrari, ut Henricus ab avita paternaque religione primitus ad Romanam secesserit, usque sui exinde juri factus ad reformatam postliminio sit reversus, atque denique reformatam religionem ejurata catholica se totum emanciparit, potitus nimirum amplissimo Gallia regno; quo facto, ab excommunicatione, cujus fulmen in caput ipsius juxta ac Condai Principis Sixtus Quintus anno MD LXXXV vibraverat, liberari, in gremium ecclesiae recipi, Christianissimi nomine ac primi ecclesiae filii decorari, & benedictionem apostolicam à Clemente octavo (qui fortean in hac scena Aneroëstus) accipere promeruit. Hac sunt quae circa regales personas certa incertaque videntur. De ceteris idem est judicium, siue principes illi fuerint, siue principum assessores aut ministri. Et quidem primo Lycogenem quod attinet, non unam in hac orchestra personam videtur sustinere. Fateor, quod lib. 1, Lycogenes describitur priscus regibus, suae gentis auctoribus, ferox satis; aperte tangere ducem Guisiam, vel regnante Henrico secundo indignari ausum, à Capeto ereptum posterius Caroli magni Francia Regnum, à quibus stirpem suam ipse ducat. Sed tam varia tamque multiplicia occurrunt, quae manifesto evincant, ea, quae de Lycogene praedicantur, in solum Guisiam ducem cadere non posse: ut vero similis fiat, in Lycogene totam Lotharingicam familiam ejusque molimina denotari; cum & tota illa gens Caroli Magni (quo jure, monstratum sapius) posteros stirpis suae auctores jactitet; cumque, ut ut suam quisque privatim in consilio fortunam adhibuerit, in eo omnes convenerint, ut deficiente Valesiorum stirpe, Borbonia gente à regni successione exclusa, auctoritatem suam, ac nomen imperiique magnitudinem, non sartam modo tectamque tueri, sed & in futurum stabilire firmareque, & de die in diem ulterius promovere possent; ac verbo ut absolvam, eo rem deducere, ut neque parem propter se, neque superiorem supra se quempiam agnoscere cogerentur, enixissime cupiebant. Ergo quae passim occurrunt Menocriti, Eristho-

nu, Oloodemi, Acegora, Anaximandri, ceterorumque nomina; Lotharingia ducem, Guisium, Vaudimonsii comitem, Retii Mareschallum, Mainium Calignaci comitem, Elbovii ducem, Ginvilla principem, ac Pontanum marchionem, designaverint. In singulos ex iis qua dicta sint directaque, ubi ad examinandas discutiendasque factorum circumstantias perventum fuerit, erit fortasse dispiciendi locus. Commindorigem, Allobrogum ducem referre, quadam faciunt ut credam, quadam in diversum trahunt. Ut ut est, accessit ipse trophæum magni Henrici, quando pedibus Centauri calcatum diadema regium OPORTUNE vana indignaque Gallico nomini iactatione praesetulerat. Eundem ille Centaurum OPORTUNIUS sub Hercule clava ingemuisse & vidit & indoluit. Altumque suppresso luctu, multum victori sese debere, profiteri coactus est; quod, sua contentus recuperare, nihil praeter injuria licentiam victo debellatoque & tantum non perdito eripuisset. Cetera qua supersunt nomina, Gelanori, Arsida, Eurymedi, Gobrya, Praxeta, Antenorii, Timonidi, aliorumque; Turenii marchionem, exinde ducem Bullionium, Bironii Mareschallum, Harlaum Sanciaci, domum Albigniacam, aliosque, quos in utraque fortuna, maximeque quo tempore bello debitum sibi regnum asserere vindicareque cogebatur, Henricus magnus fidissimos expertus est, demonstrare putem. quam in rem multa superunt argumenta, quae percensere operosum nimis fuerit; ea tamen nosse si cui libido est, passim tam in Albigniaci historia quam Villaregii commentariis, inveniat. Atque hac quoque de personarum nominibus obiter monstrasse sufficiat. Superest ut & ea breviter inspiciamus, quae ex factis rerumque circumstantiis sunt nobiliora, & ad regni Gallici statum resque in isto regno gestae respicere, & ad illas applicari posse videntur. Momii aliquoties, auctorem non sub historia religione narrationem hanc instituisse, de qua tantum ipse predicat, tam erraturum qui omnia in hac scriptione, quam qui nihil, ad gestarum rerum veritatem sit exacturus. Indubium ergo esto, etiam in una eademque persona non unam

nam neque ejusdem temporis historiam multotiens occurrere; idque propter nec statim pro male applicito haberi posse, simul atque quippiam oblatum fuerit diversi, & ab eo, de quo narratur, alieni, modo tamen major meliorque pars non omnino male cehareat. Potissima eorum, quæ ad historia veritatem instituta sunt, ea esse existimem, quæ de Meleandro & Lycogene, de Poliarcho, Radirobane, & Archombroto narrantur. In Meleandro (cujus sub nomine Henricum tertium designari supra à me dictum est) inter cetera id notandum est, eam indolem, quam Meleandro attribuit Barclaius, & ab omnibus historicis, qui de rebus Gallicis scripsere, Henrico tertio attribui. Ut & ea quæ de Lycogene pradicantur, pulchre & examussim omnia in Guisium quadrare, egregue admodum qui ab eo diversi in annalium monumentis reperiri. Inter res ab utroque gestas, ad eas potissimum collimare auctorem, facile videre est, quæ ab excessu Caroli noni evenere, iis omissis aut leviter commonstratis quæ ad Francisci Carolique tempora referri possent; ita uti nec ea tangat, quæ ab Henrico tertio gesta sunt, cum, Andii ducis aut regis fratris noscendus agnomine, fraternis sub auspiciis bellum gereret. Quæ de remissione animi ac mollitie regis Meleandri dicuntur, gemina sunt. nempe quibus ipse in voluptates profusus, plus a quo masculam sibi met ipsi virtutem, quam Jarnacensi, Bassaceno & Montconturiano praliis testatam fecerat, expectoravit. simulque & hoc (in quo peccatum largius), quod nullas consilio fere sortitus amicitias, impetu eas excoluerit & immodicus largitionibus: quod quin in ipsum insurgendi principem causam dederit, vix est dubium. Erat ea Espernonii, aliorumque, quos arctiore rex complexus videbatur favore, animi impotentia fastusque, ut omnibus graves essent invisique. hinc surda primum voces querelaque populi enata. Accessere graviores alia, nec ultra tacita, virorum principum ac magnatum, qui de suo decedere, quod tum cumulate novis istu hominibus accederet, satis habebant perspectum. Ex querela mox aversus à Rege animus: inde odium ac contemptus denique illius,

quem aliorum libidinibus obnoxium, ac regi proinde quam regere aptiorem, animadverterent, & inulte despici posse in dies addiscerent, ortum duxere. Ipse igitur dum misere ararium exhaurit, pecuniasque publicis usibus destinatas in nescio qua ludicra nullo delectum profundit, non suis modo, suorumque infimis, sed & exteris despiciatui esse cepit. Helvetii (gens rudis, & ficum ficum, scapham scapham appellare solita) debita sibi stipendia annumerari cum postularent, atque à quaestore regio nihil aliud referrent quam exhaustum esse ararium, nec pecuniam ad manum suppetere, regessisse dicuntur, difficile ad fidem esse, regi, tam immensas opes in luxum & nocturnas choreas indies impendenti, pecuniam deesse unde ad regni regisque tutelam conscripti milites iusta consequerentur stipendia. Ob hac atque his similia factum, ut Espernonius, cum suis, animadverso communi omnium odio, serio ad animum revocare instituerit, quam non sit firma potentia non sua vi nixa. Praefecturas igitur ipse, arceisque, communiendi sese munimenta, à rege exambire. Rex contra nihil negare iis; adeoque, quos à consiliis habebat, nimios in Espernonium favores ipsi ob oculos ponentibus, regerere, stare sibi sententiam, ad id fastigii Espernonium subvehere, ut, si vel ipso postmodum quam maxime vellet ita subvultum deprimere, magnitudinemve illius quovis modo accidere, ne id quidem ipse posset. Tam pertinax ille Regis in novos homines favor, genti Lotharingica nova molienti, inque spes, quas jam tum ab excessu Francisci primi male conceptas vario exinde successu foverant, assurgendi denuo occasionem praeiuit. Franciscus secundus decimo & sexto aetatis anno, Carolus nonus undecimo, regni Gallici sceptris fuerant admoti. hinc illis despecta in pueris regibus aetas primum ad sese extollendos incitamentum. Caroli exinde regnum plurimam exosum. Alençonii ea animi impotentia, ut nec insigniter bene maleve designare posset quippiam: regina matris vecordia & effraus ambitio; Principum (quos sanguinis vocant) inter se dissidia in causa religionis, quorum & ipsi minores quampluri-

mi, nemo omnium satum firmum enixus statumtibus, latum aperueret campum, agro diu multumque pressa consilia, in publicum promendi exequendique. Sed nihil adeo illorum cæpta promovit quam fatalis illa atque insuperabilis animi mollities regis Henrici, cuius nomine Meleandrum suum Barclaius inculpat. Illum ergo certatim Guisfi eorumque affecula Sardanapalum appellare, revocata Chilperici obignaviam regno pulsi populo memoria. Eum ob segnitiam, animique vel infra sexum semineum depressi torporem, gravi ac tot negotii molesti regis nominis mensuram implere non posse. Vel Carolum regem, ipso cum mortalitatem poneret momento, hoc quoque nomine gavisum, quod nulla relicta prole decederet: virum requirere regnum Gallia tot motibus jam concussam, atque à strenuo homine excitandum. Hinc famosi libelli passim in vulgus sparsi, atroces in regem, cuius nomini insignibusque propalam illusum, in tantum, ut, cum Henricus pro insignibus, quo Gallico sceptro & Polonia regnum accessisse indicaret, duabus uteretur coronis, cum hac epigraphe, MANET ALTERA CÆLO, male feriat homines pro CÆLO, CLAUSTRO reposuerint. Ipsa adeoque Aumalia ducissa, Guisfi soror, eo vecordia prolapsa est, ut, esse sibi novaculam radenda concinnandaque in monachalem coronam regis casariei, esse manus isti operi non inidoneas, multis inaudientibus, dicere non erubuerit. Evulnerat apud omnes auctoritas regis, ex asse in Guisfos domumque Lotharingicam translata. quod & ipsum facilitati regia imputandum erat. Guisfis quippe, dum facunde regni fortunam apud populum miserantur, & sperni sese prateririque conqueruntur, lenienda invidia, & ne omnia novu, quos, ut dixi, propiore benevolentia prosequeretur, hominibus elargiri videretur, rex multo maxima jam contulerat. Guisfus magni Francia magistri dignitatem obibat, & Cathalaunico tractui à Rege præfectuserat; Mercurius Armorico, Mainius Narbonensi, Elbovius Pictonibus; omnes denique ex illa gente aut toti provincia, aut urbibus aliquot insignioribus, erant præpositi.

culirebus casibusve comparentur, nec omnino incerta
 judicari valeant, neque pro certis tamen, ob multitu-
 dinem istam rerum, personarum, locorum, circumstan-
 tiarumque varietatem, venditari. Certa atque indu-
 bia vel in transcurso designasse suffecerit. Incerta pro
 desperatis habenda. Qua medii sint generis, complu-
 ra sunt: ex his nobiliora quadam atque à vero mi-
 nus abhorrentia strictim selegisse non pigebit. Inter
 certa agmen ducat, propositam esse auctori institutio-
 nem regni ac regni, sed Gallici potissimum. Huc prae-
 cepta spectant, huc exempla atque ipse consiliorum prae-
 ceptorumque modus & ordo, in ea directus vitia, qui-
 bus speciatim praeque ceteris obnoxius est regni Galli-
 ci status. Adde quod de facili id ipsum quoque evin-
 cant epistola ad regem dedicatoria, & quae sub Nico-
 pompiper persona auctor de suo instituto evulgat. Sicilia
 nomine Gallia regnum designari, monstrant illa quae
 de regione ab adverso litore diffusa ac saepe Sicilia a-
 mula libro tertio dicuntur. Angliam denotat. Fidem
 facit id, quod dicitur de arcibus omnibus, praeteru-
 nam, everfis: Londinensis ea est, quae & totius Bri-
 tanniae armamentarium. Regio sub uno formidanda
 quondam, nunc segnitie vel patientia imperantium
 adeo in varios principes lapsa, ut dominio tota exci-
 derit, (de qua libro tertio,) Germania est, auctori Mer-
 gania. Aquilium, Casarem esse; Hippophilum, Hispa-
 niarum regem; Usinulcam, Calvinum; Hyperephamos,
 Calvini affeclas, (Gallu Huguenots;) quaque cetera
 ejus sunt generis, notius est quam ut dici debeat aut
 moneri. Deresici nomine Comes Palatinus venit: est
 inversio in literis, Deresicus, Federicus: cum & fidem
 fecerit illud in oratione Dunalbii, quod pro dapibus,
 quas in Aquilii mensam ferre oportuit, pane sustulit &
 penum & mensam. sunt autem Palatinicomites, Im-
 perii Dapiferi. Peranthylaum, ex compositione no-
 minis Transylvania Principem Bethlemum Gabo-
 rem denotare, constat ex $\pi\acute{\epsilon}\rho\alpha$ vel $\pi\acute{\epsilon}\rho\alpha\varsigma$, ultra, trans,
 & $\tilde{\upsilon}\lambda\eta$, silva. quod & firmat id quod inibi dicitur,
 quod alterum ex Aquilii regni ambierit. Sed infini-
 tum sit, omnes qui ex notatione nominis agnoscere pos-
 sint,

fiat, percensere; ea per se patent: aut, quatenus le-
ctorem fugiunt, eo quod non usquequaque in hac Graco-
rum nominum compositione felix fuisse Barclaius de-
prehenditur, satius est omitti. Lydis conjuges, Conchi-
num Conchini Marchionem Anchoritanum cum uxore
Eleonora Galligaia denotant. erant patria Thufci;
hinc Lydi dicuntur, à Therenoregis Lydi filio, qui
primus in illas oras coloniam deduxit. Alterum par
conjugum ex Phrygia, Sommersetum comitem uxo-
remque ipsius notat, ob veneficii crimen carceri man-
cipatos. est ea nostri temporis historia satù nota. Ib-
burrane, Cardinalis est Barberinus, hac auctor dum
scriberet, Avenionensi in urbe legatus Pontificius: ipse
nunc Pontifex Romanus, Urbanus octavus dictus. ar-
gumento est id quod libro primo, ubi de Ibburrane ser-
mo est, dicitur, non sine praefatio majores sua stirpis
symbolum apes fecisse. [Lugduni Gallorum inscriptio
porta Aula Archiepiscopalis habet insignia Urbani VIII
Papa & hos versus:

Sugite nectareo madidantia lilia rore,

Delicias pacis fugite pacis aves.

Sinite pacificis volucres in floribus: Orbem

Nam condire suo lilia melle queunt.]

ex quibus pro merito ac temporibus nec aculeos nec
suavitatem desideres. quo & alludentes quidam, eum
rebus Gallicis plus a quo additum fore suspicati, hoc
in vulgus sparsere distichon:

Mella dabit Francis, Hispanis spicula figet,

Spicula sed figens & vita & melle carebit.

Sed quid multo hac operose deduco? in versis literis
Ibburrane, Barberinus est. quod qui in Deresici &
Ibburrani nomine videbit concurrere, sciet, & in
aliis illud observandum; multaque qua ante obscu-
ra forsitan sunt visa, eo modo explicari atque enoda-
ri posse considerabit. Per procerum primum in aula
Hippophili post exhaustum immensa potentia cur-
sum ad purpuratum sacerdotium confugientem tan-
quam ad aram, intelligit Franciscum Gomezium
Sanctivallem Lerma ducem. Is ex mercatore subito
à rege inter magnates (Hispanis Grandes d'España),

habitus, ad id fastigii se subvectum vidit, ut non nisi cadendo posset descendere. exinde Roderici Calderoni supplicio, quid capiti suo impenderet, edoctus, devexa in senium atate, quo se imminenti pœna subduceret, aula relicta, Romam migravit: à Pontifice mox in Cardinalium allectus ordinem. Per Cleobulum designari Villaregium, clare satis ex toto sermonu inter Timonidem & Meleandrum contextu (extat u libro quinto) perspicere est. Quandoquidem vero multotiens utramque in hoc libro Cleobulus paginam facit, plura curatius nosse si quis desiderat, sciat, illa tam ex iis qua de vita ac moribus Villaregii edidit Petrus Matthæus Historiographus Gallus, quam ex ipsius Villaregii commentariis, peti posse; qua singula examussim perquirere aut recensere, nec vacat, nec instituti est nostri. Atque hac de iis, qua certa sunt atque indubia, dicta sufficiant. Plura his ipsis attexere facile poterit quicumque auctorem nostrum pensculatius legere instituerit. De incertis, quid primum, quid ultimo dicam? imo quid omnino? nisi hoc unum, esse ea longe plurima. quin & hoc addam, in tanto latorum tristitumque intercurso nec aliter fieri potuisse. Videmus, ea passim, ac fere nusquam non, admirabili artificio misceri. Et sane, cum id auctori propositum fuisse satis appareat, ut suspensus nec unquam solido subsistens lectoris animusquam suavissime falleretur: qui perpetua serie cœpta narrationis filum decurrit; necesse fuit, ex impossibili multa illum trahere, quam tamen fieri possit maxima possibilium utroque similium cum his ipsis conjunctione, quo ne tenue mendacium & ad primum obtutum pellucens fastidium legenti oggerat, & nauseam, vel ab ipso statim initio. Iu ergo omissis partim, partim reservatis, superat, ut videamus, quam sint illa qua generis medii esse diximus, in confinio veri ac falsi, certi ac minus certi, constituta. Iterato dictum est, propositum Barclaio fuisse, hoc libello adornare regis regnique institutionem, exemplis praeceptisque nobilem. Præcepta dictum est ad Gallici regni statum collimare: de exemplis dispiciendum. Si præfixam libro epistolam, si, cujus jam ante facta men-

tio, Nicopompi consilium inspiciamus, evidens est, & exempla maximam partem, ne dicam omnia, ex ipso potissimum Gallia regno deprompta. Si & orationem Cleobuli ad Meleandrum, ubi de premendis rebellibus ait, attendimus, facile quivis deprehendat, propositum auctori fuisse, exemplis uti recentibus. Sed penitus inspicienti scrupulum moveat, quod cum præcepta regem ipsum partim spectent, commonstratura scilicet æqui firmanda auctoritati regia modus sit optimus, partim circa regni ipsius conservationem versentur: cumque exempla principem, maxime præceptorum partem, respiciant, ea autem pars potissimum ob oculos ponat, quid Principum segnities peccaret, quid audacia: scrupulum, inquam, moveat, quam illa sint exempla tam recentia & à turbis sub te (Meleandronempe) & patre tuo (verba sunt Cleobuli dicto loco) petita. Si ea quæ sub regibus, Francisco secundo, Carolo nono, Henrico tertio, præcipue stante sacro federe, (Gallia la sainte Ligue,) in Gallia accidere, cum iis componere instituiamus; multa non diffiteor inter se convenientissima invenerimus, sed nec pauciora quæ discrepent. Quid verbis opus? Ipse fatetur auctor, tam erraturum qui omnia, quam qui nihil ad historia veritatem sit exacturus hanc narrationem. Exemplis res fiet clarior. Age, videamus, quæ Meleander, Argenis, Poliarchus, Archombrotus, Radiobanes, Hyannisbe, Timandra, Britomandes, Aneroeïstus, totidem reges, regina, regum liberi. Quæ præcipuorum hujus libri nominum circumfertur explicatio, Meleandri nomen Henrico tertio assignat; idque quantum quidem multa fidem faciunt, non omnino male; sed cui tamen dissonum sit illud quod dicitur, sub initio imperii Meleandro cuncta fuisse pacata; cum ex adverso tota Neustria, ager Delphinus, & Vivariensis, seu Velaunus, alique Gallia tractus, bello flagrant intestine; pax sequestra in Pictonibus egre coalesceret, mox ipsa acriori bello mutata; quin & regem sub primum è Sarmatia in Galliam adventum in subditos suos bellum constet decrevisse, Britomanda nulla hætenus, quod

vidi, persona adsignatur; cujus tamen indolem, ac regni sub ipso rege fortunam, descriptam qui videt, omnino eandem illam esse, qua Meleandri, facile agnosceret. Quod me movet, ut credam, tam Meleandri quam Britomanda nomine Regem proponi, arduus regni negotiis imparem, nec tam faciendo quam tolerando injurias obnoxium, atque omnium consensu, nisi imperasset, imperii incapacem. Sed nec abs re futurum est, ubi ad exemplorum applicationem erit deventum, in Meleandro Henrici tertii nomen servasse. In Argenide regni Gallici statum adumbrari quidam putant: sed nec hoc usquequaque processerit, ut ex historia istorum temporum lectione satus apparet. Utique regnum Gallia à statu regni Gallici discindere atque separare nihil attinet. Tum quoque si Poliarchi nomine Henricus quartus Francia rex veniat, si sub Archombroti nomine designetur idem ille Henricus, qua quorundam est opinio, Bearnani etiamnum princeps, unde illi corrivales, & eandem Argenidem depercuntes? quam nec possidere simul & ab ea amari, nec ambire simul eique exosum esse, promptum non est uni eidemque homini. Satiùs videtur, si deficientem in Meleandro Valesiorum stirpem Argenis notet: aut etiam alterum ab rege locum eodem tempore à tribus amulis, Navarro, Alençonio, & Guisio, callidè petitum, singulisque eorum, qua à rege, qua à regina, promissum, quo tamen nemo ex illis potitus: unde larga inter illos odiorum enata seges. quam posteriorem conjecturam non leviter Annatum fides corroborare mihi semper visa est. Poliarcho & Archombrotosi ea, quam diximus, attribuenda sit persona, tot absurda, & contraria, & prorsus nihil ad rem pertinentia, se offerent passim toto hoc libro, ut nec finem nec modum eorum reperire in proclivi sit quale est illud, ut alia omittam omnia, quod in ipso limine libri de vocato à Timoclea in auxilium Poliarchi Archombrotodicitur, deque arcta illa animorum conjunctione, qua ex illorum colloquio mutuoque aspectu enata proponitur. Existimem, in Poliarcho acrem, strenuum, cordatumque regem exhiberi, grata virtutum regiarum heroicarumque Henrici quarti

quarti recordatione ; qua & ipsa, quantisper ille regi Franciæ subditus fuit, quam spem facerent, quantumque eutescerent, in Archombroto describitur, quem nascendi sorte ad regalem purpuram subuectum voluntas animique motus Meleandro ad tempus subiecisse proponitur. Radirobanem esse Hispania regem volunt: idne per omnia ejus persona conveniat, ambigo. sed, cum non detur cuncta in hoc scripto ad historicam fidem cogere, haud gravatim crededirim, in animo fuisse auctori per Radirobanem Hispaniarum regem denotare. In qua pulchre quamplurima conspirare video. Qualia sunt auxilia Meleandro lata, quo mihi illa designari videntur litera, qua anno CLO LO LIX ad Franciscum Galliarum regem Philippus Hispaniarum rex dedit: quibus, sororii sui res sibi perinde ac suas commendatas esse, ejusque regni tutelam propenso animo suscipere, & adversus eos, qui regi parere detrectarent, opes, arma, ac potentiam omnem expedire, paratum se testatur: ita ut se acerrimum regia majestatu vindicem, & severum temeritatu ac audacia illorum castigatorem sint experturi. Prodit a Radirobani Argenis in Selenissa, quid aliud quam Regina matris Philippi nomine atque auctoritate suam communire volentis noxia nec secunda Gallica genti consilia notat? Certe, Meleandri cum Radirobane inimicitia manifesto eatangunt, quæ turbando inque partes scindendo invadendoque Gallia regno per administratos suos Philippum, stante sacro federe, cujus pars potior, imo spiritus prope vitalis erat, fecisse constat. Debellatus Radirobanes in Africa, Hyanisbes regnum invadere cum vellet, notabilem stragem stupenda portentosaque Hispanica classis denotat, qua dissipata perditaque nihil postmodum atrox aut magnum nec adversum Gallos Anglosve designare sustinuit, sed infractus viribus recolligere sese & ad pacem totus converti cepit, insuper habitis tot auri myriadibus quas ad committendos inter se Gallos in eum diem frustra profuderat. Ex iis quoque videre est, per Hyanisben non reginam Margaridem, Henrici tertii sororem, uxorem Henrici quarti & ab eo repudiatam, intelligi, sed Elisabetham

Anglia reginam. quod & satis evincit pronus ille Hyaniſbes in Poliarchum favor, aliaque multa quae latius in lectione huius libri occurrunt. Timandram ſiquis Janam Albretiam, Henrici quarti matrem, dixerit, forſitan non erraverit. Fidem facit quod Britomanda filio nupta dicitur, cui nomen & ipſi Britomandes, pater nempe Henrici quarti, Antonius Borbonius, idem quoque Antonii filius. ſimiliter fidem facit, quod non in aula materna, ſed apud agreſtes atque in agris educatus fertur. Ut & illud Timandra votum, ut creſcat, avo quam patri ſimilior, nempe avo materno Henrico Albretio, qui molliſſimam filia generoque in educando filio exprobrans, eum in aſpero ac confragoso Bearnani agri tractu duriter parceque educavit, capite ac pedibus nudis per medias nives incedere, famem ſitimque, aſtatem atque hyemem juxta ſeſſe à teneris edocuit; inde corpus illi vegetum duratumque, & nullis laboribus edomabile contigit, Deo, ut videtur, jam tunc hunc Principem ſibi aſtruente, immanibus periculis ſuperandis, immenſiſque exantlandu laboribus parem, imo ſuperiorem ſemper. Ea qua porro de raptu Aſtioriſta, veneficio Commindorigu, aliſque id genus, narrantur, ſicta credibile eſt eſſe, ei quem dixi, ſini, nempe implendo ſuis terroribus lectoris animo, quem noſter auctor, dum ire per extenſum funem poſſe videtur, modo Thebis miſerum, modo ponit Athenis. Niſi forſitan, qua de Aſtioriſta raptu dicuntur, ea reſpiciant, qua menſe Septembris anno 1516 LVIIII literis ad regem Bergeraco datis conqueſta eſt Navarra regina, Cardinali Lotharingo propoſitum fuiſſe filium ſuum maternis è complexibus abripere. Aut quod paulo ante, Navarrenna regina diſceſſu detectum fuiſſe narratur Nemoroſii ducis conſilium, ducem Aurelianenſem in Lotharingiam abducendi; qua quidem de cauſa Nemoroſius fuga ſaluti ſuae conſuluiſſe, nec ante reverſus fertur, quam accenſis undecunque ac flagrantibus civilibus bellis. In quibus cum laborare Annaſium fides videatur, aut potius ſilentio rem totam involvere velle; neque nobis certi quippiam comper-

tuna

tum esse potest. In Aneroësto rege, ejusque historia, crediderim, per varias ambages adumbrari, ut Henricus ab avita paternaque religione primitus ad Romanam secesserit, utque sui exinde juri factus ad reformatam postliminio sit reversus, utque denique reformatam religionem ejurata catholica se totum emanciparit, potitus nimirum amplissimo Gallia regno; quo facto, ab excommunicatione, cujus fulmen in caput ipsius juxta ac Condai Principis Sixtus Quintus anno MD LXXXV vibrauerat, liberari, in gremium ecclesiae recipi, Christianissimi nomine ac primi ecclesiae filii decorari, & benedictionem apostolicam à Clemente octavo (qui fortean in hac scena Aneroëstus) accipere promeruit. Hac sunt quae circa regales personas certa incertaque videntur. De ceteris idem est judicium, siue principes illi fuerint, siue principum assessores aut ministri. Et quidem primo Lycogenem quod attinet, non unam in hac orchestra personam videtur sustinere. Fateor, quod lib. 1, Lycogenes describitur prisci regibus, suae gentis auctoribus, ferox satius; aperte tangere ducem Guisae, vel regnante Henrico secundo indignari ausum, à Capeto ereptum posterius Caroli magni Francia Regnum, à quibus stirpem suam ipse ducat. Sed tam varia tamque multiplicia occurrunt, quae manifesto evincant, ea, quae de Lycogene praedicantur, in solum Guisae ducem cadere non posse: ut vero similis fiat, in Lycogene totam Lotharingicam familiam ejusque molimina denotari; cum & tota illa gens Caroli Magni (quo jure, monstratum sapius) posteros stirpis suae auctores jactitet; cumque, ut ut suam quisque privatim in consilio fortunam adhibuerit, in eo omnes convenerint, ut deficiente Valesiorum stirpe, Borbonia gente à regni successione exclusa, auctoritatem suam, ac nomen imperiique magnitudinem, non solum modo tectamque tueri, sed & in futurum stabilire firmareque, & de die in diem ulterius promoveri possent; ac verbo ut absolvam, eo rem deducere, ut neque parem propter se, neque superiorem supra se quempiam agnoscere cogerentur, enixissime cupiebant. Ergo quae passim occurrunt Menocriti, Eristho

nu, Oloodemi, Acegora, Anaximandri, ceterorumque nomina; Lotharingia ducem, Guisium, Vaudimontii comitem, Retii Mareschallum, Mainium Calignaci comitem, Elbovii ducem, Ginvilla principem, ac Pontanum marchionem, designaverint. In singulosex iis qua dicta sint directaque, ubi ad examinandas discutiendasque factorum circumstantias perventum fuerit, erit fortasse dispiciendi locus. Commindorigem, Allobrogum ducem referre, quadam faciunt ut credam, quadam in diversum trahunt. Utut est, accessit ipse trophæum magni Henrici, quando pedibus Centauri calcatum diadema regium OPORTUNE vana indignaque Gallico nomini iactatione praesetulerat. Eundem ille Centaurum OPORTUNIUS sub Hercule clava ingemuisse & vidit & indoluit. Alterumque suppresso luctu, multum victori sese debere, profiteri coactus est; quod, sua contentus recuperare, nihil praeter injuria licentiam victo debellatoque & tantum non perditio eripuisset. Cetera quae supersunt nomina, Gelanori, Arsida, Eurymedis, Gobrya, Praxeta, Antenorii, Timonidis, aliorumque; Turenii marchionem, exinde ducem Bullionium, Bironii Mareschallum, Harleum Sanziaci, domum Albigniacam, aliosque, quos in utraque fortuna, maximeque quo tempore bello debitum sibi regnum asserere vindicareque cogebatur, Henricus magnus fidissimos expertus est, demonstrare putem. quam in rem multa suppetunt argumenta, quae percensere operosum nimis fuerit; ea tamen nosse si cui libido est, passim tam in Albigniaci historia quam Villaregii commentariis, inveniat. Atque hac quoque de personarum nominibus obiter monstrasse sufficiat. Superest ut & ea breviter inspiciamus, quae ex factis rerumque circumstantiis sunt nobilitiora, & ad regni Gallici statum resque in isto regno gestas respicere, & ad illas applicari posse videntur. Monui aliquoties, auctorem non sub historia religione narrationem hanc instituisse, de qua tantum ipse predicat, tam erraturum qui omnia in hac scriptione, quam qui nihil, ad gestarum rerum veritatem sit exacturus. Indubium ergo esto, etiam in una eademque persona non

unam

nam neque ejusdem temporis historiam multotiens occurrere; idque propter nec statim pro male applicito haberi posse, simul atque quippiam oblatum fuerit diversi, & ab eo, de quo narratur, alieni, modo tamen major meliorque pars non omnino male cohereat. Potissima eorum, qua ad historia veritatem instituta sunt, ea esse existimem, qua de Meleandro & Lycogene, de Poliarcho, Radirobane, & Archombroto narrantur. In Meleandro (cujus sub nomine Henricum tertium designari supra à me dictum est) inter cetera id notandum est, eam indolem, quam Meleandro attribuit Barclaius, & ab omnibus historicis, qui de rebus Gallicis scripsere, Henrico tertio attribui. Ut & ea qua de Lycogene pradicantur, pulchre & examussim omnia in Guisium quadrare, egregue admodum qui ab eo diversi in annalium monumentis reperiri. Inter res ab utroque gestas, ad eas potissimum collimare auctorem, facile videre est, qua ab excessu Caroli noni evenere, iis omissis aut leviter commonstratis qua ad Francisci Carolique tempora referri possent; ita uti nec ea tangat, qua ab Henrico tertio gesta sunt, cum, Andii ducis aut regii fratris noscendus agnomine, fraternis sub auspiciis bellum gereret. Quae de remissione animi ac molitie regis Meleandri dicuntur, geminae sunt. nempe quibus ipse in voluptates profusus, plus a quo masculam sibi met ipsi virtutem, quam Jarnacensi, Bassaceno & Montconturiano praelius testatam fecerat, expectoravit. simulque & hoc (in quo peccatum largius), quod nullas consilio fere sortitus amicitias, impetu eas excoluerit & immodicis largitionibus: quod quin in ipsum insurgendi principem causam dederit, vix est dubium. Erat ea Espernonii, aliorumque, quos arctiore rex complexus videbatur favore, animi impotentia fastusque, ut omnibus graves essent invisique. hinc surda primum voces querelaque populi enata. Accessere graviores aliae, nec ultra tacita, virorum principum ac magnatum, qui de suo decedere, quod tum cumulate novis istis hominibus accederet, satis habebant perspectum. Ex querelis mox aversus à Rege animus: inde edium ac contemptus denique illius,

quem aliorum libidinibus obnoxium, ac regi proinde quam regere aptiorem, animadverterent, & inulte despicere posse in dies addiscerent, ortum duxere. Ipse igitur dum misere ararium exhaurit, pecuniasque publicis usibus destinatas in nescio qua ludicra nullo delectu profundit, non suis modo, suorumque infimū, sed & exterius despiciatui esse cœpit. Helvetii (gens rudis, & ficum ficum, scapham scapham appellare solita) debita sibi stipendia annumerari cum postularent, atque à questore regio nihil aliud referrent quam exhaustum esse ararium, nec pecuniam ad manum suppetere, regessisse dicuntur, difficile ad fidem esse, regi, tam immensas opes in luxum & nocturnas choreas indies impendenti, pecuniam deesse unde ad regni regisque tutelam conscripti milites iusta consequerentur stipendia. Ob hac atque his similia factum, ut Espernonius, cum suis, animadverso communi omnium odio, serio ad animum revocare instituerit, quam non sit firma potentia non sua vi nixa. Praefecturas igitur ipse, arceisque, communiendi sese munimenta, à rege exambire. Rex contra nihil negare iis; adeoque, quos à consiliis habebat, nimios in Espernonium favores ipsi ob oculos ponentibus, regerere, stare sibi sententiam, ad id fastigii Espernonium subvehere, ut, si vel ipse postmodum quam maxime vellet ita subvictum deprimeret, magnitudinemve illius quovis modo accidere, ne id quidem ipse posset. Tam pertinax ille Regi in novos homines favor, genti Lotharingica nova molienti, inque spes, quas jam tum ab excessu Francisci primo male conceptas vario exinde successu foverant, assurgendi denuo occasionem praeiuit. Franciscus secundus decimo & sexto aetatis anno, Carolus nonus undecimo, regni Gallici sceptris fuerant admoti. hinc illis despecta in pueris regibus aetate primum ad sese extollendos incitamentum. Caroli exinde regnum plurimam exosum. Alençonii ea animi impotentia, ut nec insigniter bene maleve designare posset quippiam: reginae matris vecordia & effrans ambitio; Principum (quos sanguinis vocant) inter se dissidia in causa religionis, quorum & ipsi minorennnes quampluri-

mi,

mi, nemo omnium satum firmis enixus statumtibus, latum aperuere campum, agere diu multumque pressa consilia, in publicum promendi exequendique. Sed nihil adeo illorum cepta promovit quam fatalis illa atque insuperabilis animi mollities regis Henrici, cuius nomine Meleandrum suum Barclaius inculpat. Illum ergo certatim Guisii eorumque affecula Sardapalum appellare, revocata Chislerici ob ignaviam regno pulsus populo memoria. Eum ob segnitatem, animique vel infra sexum femineum depressi torporem, gravius ac tot negotiis molestis regii nominis mensuram implere non posse. Vel Carolum regem, ipso cum mortalitatem poneret momento, hoc quoque nomine gavisum, quod nulla relicta prole decederet: virum requirere regnum Galliae tot moribus jam concussam, atque a strenuo homine excitandum. Hinc famosi libelli passim in vulgus sparsi, atroces in regem, cuius nomini insignibusque propalam illusum; in tantum, ut, cum Henricus pro insignibus, quo Gallico sceptro & Polonia regnum accessisse indicaret, duabus uteretur coronis, cum hac epigraphe, MANET ALTERA CÆLO, male feriat homines pro CÆLO, CLAUSTRO reposuerint. Ipsa adeoque Aumalia ducissa, Guisii soror, eo vecordia prolapsa est, ut, esse sibi novaculam radenda concinnandaque in monachalem coronam regis casariei, esse manus isti operi non inidoneas, multis inaudientibus, dicere non erubuerit. Evuluerat apud omnes auctoritas regis, ex asse in Guisios domumque Lotharingicam translata. quod & ipsum facilitati regiae imputandum erat. Guisii quippe, dum facunde regni fortunam apud populum miserantur, & sperni sese prateriri que conqueruntur, lenienda invidia, & ne omnia novis, quos, ut dixi, propiore benevolentia prosequeretur, hominibus elargiri videretur, rex multo maxima jam contulerat. Guisius magni Francia magistri dignitatem obibat, & Cathalaunico tractui à Rege praefectus erat; Mercurius Armorico, Mainius Narbonensi, Elbovius Pictonibus; omnes denique ex illa gente aut toti provincia, aut urbibus aliquot insignioribus, erant prapostiti.

Quin nec inter hos limites restricta conclusaque mansit regia in ipsos liberalitas. Guisio nempe in exercitus omnes primum à rege imperium, suppresso Comitibus stabuli nomine ac titulo, cuius tamen in ipsum potestas auctoritasque tota concesserat. Mainio exercitus datus, in Galloliguriam ac Narbonensem agrum deducendus; additum insuper promissis, secretis illis ac manu regia confirmatis, neminem ad ullam omnino dignitatem functionemque iis in locis, quorum praefectura Mainio demandata erat, ab rege promotum iri, qui Mainio displiceret, quemque non adeo ipse Mainius speciatim regi commendasset. Nemorosio Galliae Lugdunensis obtigit praefectura. Pinaco Lugdunensium archiepiscopo, purpurei galeri Roma petitus honos, ac regni sigillorum oblata custodia. Unde apparet, quam vere à Barclao Oloodemus, Menocritus, alique provinciarum dicantur rectores; ut & hoc, quod Eristheni summam ararii Meleandrum contulisse dicit. Certum est, bellum sub Carolo civilibus, & Guisio, exprobratum ab adversa parte, XL jam annos integros summam penes eos fuisse ararii, nec ullam unquam administrationis ab ipsis redditam rationem. Sed nec minus certum, Guisios, splendore ducentis ad se cuncta pecunia illectos, in ea retinenda admodum semper fuisse studiosos, nec alios unquam, quam ex illa gente homines, aut ab illa gente qui dependerent, arario admotos. Simul etiam apparet, quam cordata neque minus vera sit illa Cleobuli de virtutis regis regnique, deque reformando regni statu ad Meleandrum oratio: & ex his, quae dixi, eorumque similibus, facile videre est, quo spectet pars illa prior, quam auctori propositam esse monuimus; demonstrandi nempe, quid regum peccaverit indulgentia. Reliquum est, ut & de audacia nonnulla videamus; quandoquidem & illa non exitum est huius narrationis argumentum. Quibus artibus suppressa dicitur à Lycogene Meleandri auctoritas; ea commode, si non omnia, saltem complurima, ad Guisios gentemque Lotharingicam, eaque quae in Henricum tertium designare ausi sunt, facile quivis referret. Opera pretium erit, nonnulla ex his attigisse.

Dua

Duo potissimum sunt in Guisio, partibusque Guisiani, quas sub nomine Lycogeni adumbratas diximus, consideranda. Nimirum, ea quæ à majoribus derivata & tanquam de manu in manum tradita habebat, simulque alia illa, quæ ex semet ipso (quandoquidem & summis rarisque virtutibus insigni fuisse dicitur) nec aliunde petenda, in omnes occasiones probe excolere atque exornare noverat, summus simulandi & oggerentes sese occasiones arripiendi artifex. Proponit Lycogenem Barclaium priscum ferocem regibus sua gentis auctoribus, atque ex eo nunquam secundi gradus satis patientem. Jam & ante commonstratum, gentem Lotharingicam pro Caroli magni posteris haberi velle. Hoc ergo ipsis fundamentum maximum, quo subnixi, rebus jam antea artificiose turbatis, & ad mutationem spectantibus, ad Papam sacrumque consistorium scribere instituerunt, Valefiorum gentem quæ per Hugonem Capeti scelera regno adrepperit, jamjam deficere; eam ipsam non alios fere principes, quam aut hebetes secordesque, aut hæreticos eorumque fautores, ubi Christiano dedisse. Posterius vero Caroli magni debito non modo sceptro excidisse, sed contemni præ reliquis ac viles haberi; cum tamen illi nec ad tuendam majorem religionem zelo, quem omnibus modis vel præsentaneo vitæ fortunarumque periculo probare parati sint, nec in patriam fide nulli mortalium sint secundi: eaque propter sperare sese atque enixe petere, ut, quæ servanda, stabilienda, propagandaque majorum religionis causa paraturi sint, prono favore Pontifex & sacer ordo prosequantur. Hoc modo pertracto in partes suas Pontifex & Rege Hispaniarum, insuper id unice agente, ne quietus rerum in Gallia status bellum in regna sibi subiecta derivaret; commodum Guisio accidit, quod, alienatis omnium à rege studiis, iis, qui habentur catholici, injectum viderent conscientia vinculum, vel per se ad ea quæ moliantur felici eventu terminanda suffecturum. nihil enim prius Catholicis fore quam adversum hæreticos & a vitæ religionis perturbatores arma expedites sequi tutarique Unum abstabat, quod Rex ipse non hæreticos modo cane per-

us & angue oderat, sed & ipse vel ad superstitionem esset religiosus. Scena ergo mutanda fuit, & qua directe in Regem intendi machina non poterat, oblique dirigenda. Petitur ergo per Poliarchi latus Meleander, pejora quam qua vel timeri poterant in hoc aspellendo experturus. Rex ipse religiosissimus cum esset, danda erat opera, ut nequid ab ejus excessu majorum religio detrimenti caperet. Arcendus ergo à regni Gallici sceptro erat rex Navarra, eique communi Ordinum ~~Uni~~ decreto sufficiens alter, qui à Catholicorum staret partibus. Talem Borbonii nullum habebant, præter unum Cardinalem Borbonium, jam capularem & ætate confectum. Hunc ipsum regis ætate vegeto nec desperata regina fecunditate successorem designare, omnibus merito ridiculum videbatur: diu tamen multumque Guisiorum id federatorumque parti obtentui sumtum, ne specioso religionis prætextui usquam deessent. Eo vita functo, nullus extincta Valesiorum stirpe potior videri poterat, quam domus Lotharingica, Carolovingiis per masculos idque linæ recta descendentes innexa. Illud ipsum etsi piaculari erat, rege vivo ac vidente de successore consilia capere, & si vetera recentiaque historiarum monumenta respicimus, nulli unquam impune captum: præclarus tamen ille religionis obtextus ex nefasto sceleratoque pium justumque reddidit. Accessit armorum pro defensanda religione (si diis placet) sumendorum imposita necessitas. Sed cum primis illa Henrici regis animi demissio ac mollities. Sustinuit nimirum ille, quo furiosa infrunitaque federatorum lubum faceret satis. Passus est, non modo successorem sibi designari, sed & illum, quem nascendi sors regnique leges ad imperium vocabant, excludi; ipsumque ut hæreticum relapsum excommunicatumque damnari, & à successionem in regnum excludi. Aquitania præfectura spoliari, ac breviter ad ulla omnino obeunda munia dignitateque incapacem atque inidoneum declarari. Id communi ecclesiastici ordinis ita sancitum firmatumque decreto, Eburodinenfis, ac Vocatensis, Episcopi,

cum

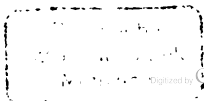
cum Abbate Citariffensi, ad deputatos nobilium, ac
 tertia, ut vocant, partu, retulere. Tria itaque hic
 videre est Guisiorum consilia; aut Regni, Valesii
 emortuus, ad Caroli magni posteros, id est, ad gentem
 Lotharingicam, postliminio deducendi; aut per igna-
 viam regis se suosque firmandi, ut bellorum pacisque
 totius adeo regni moderatores & arbitri, quas a nemi-
 ne reges accipere velint, omnino praescribant; aut de-
 nique secluso ejectoque Navarra rege, si totum regnum
 occupare sibi que servare nequeant, partem, quam pos-
 sint maximam, sibi asserendi. Postremi specimen in-
 stituti in Lugdunensi provincia Nemorosius edidit, ir-
 rito licet conatu, in Armorico Mercurius; Mainius
 in Pheris (Gallia Belgica id oppidum.). Hispano
 juxta ac Allobrogi tentata Massilia, aliaque urbes, qua
 tractatu Verbinensi postliminio ad regem regnumque
 Francicum accessere. Vim, insidias, cuniculos in Me-
 leandrum non uno in loco nec uno modo auctor noster
 explicat; utque creverint indies & ab ipsis sceleri-
 bus virens animosque desumerint, docet, quoad usque
 Meleander alienis vitiis ad suas virtutes coactus fuit.
 Eo ventum erat, ut Guisii, cum tamen ipsis nihil
 prater unam obsequii gloriam superaret, nulli princi-
 pis sui auspiciis, nullo jussu pravo, cum peregrinis ex-
 terisque sociare consilia, federa in caput reges inire,
 pacem publicis edictis sancitam auctoritate propria
 infringere, aliaque id genus infanda, nec ulli omnino,
 ne dicam regi Gallorum, toleranda, moliri ausi sint.
 Cumque ad omnia perpetua oblivione abolenda para-
 tum sese fore demonstrasset rex clementissimus, perre-
 xere nihilominus ipsi in damnato proposito, nec a ma-
 le feriatu caeptibus remifere quippiam; quoad usque
 disruptis alta nimium nimisque diuturna patientia
 retinaculis, Henricus tertius ultore ferro spes eorum
 improbas nimiumque se protollentes vel sub ipso Or-
 dinum regni aspectu intercidit evertitque. Huc spe-
 ctant illa, qua de extremo Oloodemi & Eristhenis
 supplicio auctor narrat. Poliarchus, lese majestatis
 reus, rex Navarra fuerit: id ex odio Guisianorum in
 Navarra regem, eque iu qua de Lycogens ejusque

affectus memorantur, satis liquido proponitur. Illud memorabile est, quod libro secundo narratur de literis à Lycogene ad Poliarchum scriptis, quibus ipse Poliarchum summi beneficii sibi debitorem facere nititur; nempe servata vita à veneficio Meleandri, quibus ar-
istam intinxisse, munerique ad Poliarchum destinasse
doctor noster ait. Quod si applicare voluerimus, nihil aliud esse potest, quam quod ipse Guisus dux, licet omnia sursum ac deorsum versaret, quo regem Navarra à regni successione arceret, eo non obstante, secretis consiliis amicitiam regis appetere compertus sit, oblato in
vaunonium filio suo; promissio insuper, si regi ita videretur, sese comitatum septendecim ex sua gente Principibus viris, vel ad Ligeris ripam ei obviam venire paratum, quo ipsum in urbem regiam atque regale solium deducat. Poliarchi personam, non regem modo Navar-
ra, sed & Espernonii ducem designare, verisimile fuerit illorum temporum historiam legenti. Nempe in hunc unum maxime, post Navarra Regem, Guisiano-
rum, atque omnium quotquot sacro federi nomen dederant, rabies defauit. Fuere inter cetera Ducis Guisii ac federatorum postulata, ut Espernonio, ejusque fratri Valetta, regno Gallia interdiceretur, damnata rerum ab ipsis gestarum memoria. qua postulata non Guisii modo federatorumque fuere, sed & eorum quos sibi amicos propitiosque rex habebat. Atque hoc est quod innuit ille Poliarchi in legatos Lycogeni incursus, ipsa legatorum querela, quas & multi, qui à partibus Me-
leandri starent, acerbissimo questu impleverunt. Illud scimus, Regis ad illa postulata responsum, quo equum se bonumque Principem profitebatur, eumque sese demonstraturum asserbat, ut in Espernonio animadvertere possent, sibi publicam regni utilitatem privati com-
modis ac rebus quibuslibet denique priorem esse; non modo federatis suisque non placuisse, sed & acerrimum cæpta rebellionis & à rege defectionis incentivum fuisse. Accessit, quod in tractu Aquitano, cum Navarro, jussu regis, Espernonius consilia & sermones sociasse diceretur. quod ipsum tanquam grande nefas vel regi-
na dux Mainius exprobrare ausus fuit. Atque huc spe-
stant

Erant illa, qua de querelu Lycogeni in Meleandrum
 libro secundo statim ab initio habentur. Legatos Lyco-
 geni, ut ignavos imbellesque à militibus derisos, eo-
 rumque non obscurum in Poliarchum favorem, hoc velle
 putem, quod per fratrem suum adversus Navarra re-
 gem Guisus in Aquitania bellum gerendum curaverat :
 ubi magnarum rerum nihil ab ipso gestum, quam quod
 gloriosius atque illustrius regis Navarra nomen reddi-
 derit, non sine maxima nominis sui diminutione &
 infamia. quam velaturus, Matignonii Mareschallum,
 regis in Aquitania legatum, sibi in gerendo bello
 focum, prodicionis reum peragere conatus est : tam qui-
 dem id subdole, ut non modo communicata ab ipso con-
 silia cum hæreticis quereretur, sed & argentum persol-
 vendi stipendii, victum alendi militibus, instrumen-
 ta bellica, aliaque necessaria, tam parce suppeditata,
 ut omnes benegerendarum rerum occasiones e manibus
 exciderint. Quo forsân spectent illa Meleandri li-
 bro 1 : ita legatos fidem ipsius appellasse, ut pene crimi-
 narentur. Neque enim tacite Mainius coram multis
 præ se tulerat, Huguenotas non alium unquam sibi ami-
 ciorem ipso rege expertos. Consilium istud Optima-
 rum, victo in Gelois campis Lycogene inclamantium,
 federibus opus esse, & validam populi partem Lycoge-
 ni consensisse, atque occupandum esse tempus monen-
 tium, quo rex acie victor pacem civium suum facere
 possit beneficium ; inter quas voces plus se timuisse
 quam inter signa Lycogeni Meleander dicit : illud pu-
 tem monstrare, consiliarios regis non regi magis quam
 sibi timentes, nunquam cordati alicujus consilii aucto-
 res, in contraria ac noxia consilia usque dum deflexis-
 se. qualia certe erant illa, quod Regi persuasum enixe
 cupiebant, divisum esse in duas partes Gallia regnum,
 Catholicorum nempe, & eorum qui se pro reformatis
 haberi velint : si neutri partium ex assè dominaretur,
 fore ut duabus, quod aiunt, sellis sit sessurus : infirmiores
 esse reformatorum partes, quam ut iis se rex addicere
 debeat : amplectendas ergo serio esse federatorum par-
 tes : quo factò quicquid auctoritatis Guisus apud eos
 magnis impendii summisque laboribus quaesierint, 10-

tum illud è vestigio in regem derivatum iri: unde quin occasus ruinaque gentis Lotharingica enascatur, dubium non sit: quaque cetera sunt ejus farina. Qua quibus incommodum damnisque Regem totumque adeo regnum affligerint consilia, res ipsa plus satius docuit. Tabula Meleandro exhibita, quibus Lycogenes maris & agri Syracusani praefecturam petit, utque Erbessum & Heracleam cum praesidium habeat in fidei pignus: designant illa, quae federati anno CLO ID LXXXV, post firmatam pacem edicto mensis Julii, sibi de pacisci ausi sunt, securitati suae, utque dictum est, in fidei pignus; Caballinum scilicet in Burgundia; Leucos, Verodunum, sanctique Desiderii sanum in Mediomatricibus; Durocortorum in Cathalauni; Augustam Sueffionum, arcem civitatemque Bibractensem, arcem item Divionensem, & nonnullas insuper in Armorico Gallobelgicoque tractibus urbes; Guisio speciatim sibi Aurelianensium urbem stipulante, quam à federatis avellere rex secretis cum Entragio, quae eam urbem federatis servabat, consiliis conabatur. Petitum simul, ut militibus in federatorum auxilia conscriptis, rex de suo ducenta scutatorum aureorum millia persolveret; centum insuper scutatorum millia ipsis ad exadificandam Veroduni arcem largiretur; centum etiam & sex scutatorum millia condonaret, quae ex regis redditibus in usus suos converterant; satellites singulis & sclopetarios cataphractos ad corporis custodiam concederet, quae omnia miser ille rex adimplere sustinuit, idque nec gravate in speciem; vel majora, si petiissent, largiturus. Hac & his similia qui viderit, nullus mirabitur, quod Barclaius à sene dictum vult, crudelem istam ipsi regi humanitatem fuisse. nec obscura quoque hinc prudentiorum judicia, Regem, quod injuria abs se extortum esset, alia injuria repetiturum. Quod coacto ad necessitatem federum Meleandro, Lycogenes paucissimis familiarium comitatus, iisque quo fiduciam simularet exermibus, non conscientia sua, sed Regis ingenio & suorum studio superbe securus: illud denotare putem, quod Guisius non pluribus octo è suis comitatus, Lutetiam ingressus regem adierit. qui, perspectis in Guisium:

sum civium studium, sese servatos ipsius adventu acclamantium, & non ultro morandum, sed Dominum (Guisius uerat) Rhemos deducendum, quo in regem Gallia inauguraretur, identidem ingeminantium; & ipse supplicem matrem suam ad Guisium mittere (quam superbe contemnitque & ille habuit), cumque nihil proficeret, clanculum ex urbe regia profugere, quo se instanti ruina mortique, quam omnia intentabant, subduceret, fuit coactus. Oratio Anaximandri, libros Boucherii, Bruti Hotomanni Francogalliam, aliosque similes tangit. at posterius illud Lycogenis, quo successionem electioni postponere nititur, libros speciatim, & quod miremur, privilegio regis munitos, hac de re editos, quaque plura scripta sunt de justo Lotharingica gentis ad habendum Gallia regnum titulo. Infinitum fuerit, percensere omnia & singula, quae in Lycogenis & Meleandri historia consona sunt, quae in regno Gallia, stante sacro federe, Henrico Regi, non tertio minus quam quarto, sunt oblata; quae ipsa cum ex Annalium lectione peri possint, omnibus patent ex aequo. Conjecturis locum ullum si relinquimus, & Phorbanti, Harsicora, Cornio, & cuius denique, sua persona assignari possit. sed fuerint ista superuacua, cum contrariis conjecturis, pro immensa illa, quae undequaque se offert, circumstantiarum varietate, nulla non conjectura de facili elidatur. Majorem de hoc ipso libro discursum instituere foret opus, si, quicquid dicendum occurrit, chartis illinere velimus. Satius ergo, manum de tabula tollere, ne, quod olim in urbem perexiguam, cujus amplissima essent porta, dictum fuit. Darent operam cives, ne tota per illas urbs effugeret; in hunc discursum, si majorem in modum excrescat, quadrare videatur.

T A B U L A
NOMINUM FICTORUM
IN ARGENIDE.

- A** Cegotas. *Ginvilla Princeps.*
 Anaximander. *Pontanus Marchio.*
 Aneroeſtus. *Clemens VIII Pontifex.*
 Antenorius. *Querengus.*
 Aquilius. *Imperator Rom.*
 Archombrotus. *Princeps regi Francia ſubditus, virtutibus heroicis, ſummam facientibus ſpem, ornatuſ.*
 Argenis. *Deſiciens in Henrico III Valeſiorum ſtirps. valetiam alter ab rege locus, eodem tempore à tribus annis, Navarro, Alenſſonio, & Guiſio, callide petitus.*
 Arſidas. *Dux Bullioniuſ.*
 Arx non everſa. *Londinenſis arx.*
 Auxilia Meleandrolata. *Litera, quaſ anno M D LIX ad Franciſcum Galliarum regem Philippuſ Hiſpaniarum rex dedit.*
 Britomandes pater. *Antoniuſ Borboniuſ pater.*
 Britomandes filiuſ. *Antoniuſ Borboniuſ filiuſ, Henrici I V pater.*
 Cleobuluſ. *Villaregiuſ.*
 Commindorix. *Allobrogum Dux.*
 Dereſicuſ. *Federicuſ, Comes Palat.*
 Dunalbiuſ. *Ubalduſ.*
 Eriſtheneſ. *Mainiuſ Calignaci Comes.*
 Eurymedeſ. *Bironii Mareſchalluſ.*
 Gelanoruſ. *Turenſii Marchio.*
 Genuſ rudis, & ficuſ ficuſ, ſcapuſ ſcapuſ appellare ſolita. *Helvetii.*
 Gobryaſ. *Harlaſuſ Sanciaci.*
 Hieroleander. *Hieronymuſ Aleander.*
 Hippophiluſ. *Hiſpaniarum Rex.*
 Horri Reginaſ Mauritaniaſ. *Vigna di Madama in Roma.*

Hya-

Hyanisbe. *Elisabetha Anglia Regina.*
 Hyperephanii. *Huguenota.*
 Ibburranes. *Barberinus, Urbanus VIII Papa.*
 Liphippus. *Rex Hispaniarum Philippus.*
 Lycogenes. *Dux Guisus.*
 Lydii conjuges. *Ancreus cum uxore in Gallia.*
 Melcander. *Henricus III.*
 Menocritus. *Retii Mareschallus.*
 Mergania. *Germania.*
 Nicopompus. *Barclaius.*
 Oloodenius. *Elbovii Dux.*
 Peranhylzus. *Bethleem Gabor.*
 Poliarchus. *Persona eorum, in quos Guisianorum ac
 Liga sacra rabies defauit: quales Henricus IV
 Rex Navarra, & Espertonii Dux.*
 Praxetas. *Domus Albigniac.*
 Procerum primus in aula Hippophili. *Franciscus
 Gomezius Sancta uallis, Lerma Dux.*
 Phryges conjuges. *Comes Somerseti cum uxore, in
 Anglia.*
 Purpurati Sacerdotes. *Cardinales, Lerma & Cle-
 selius.*
 Radirobanes. *Hispaniarum Rex.*
 Regio, ab aduerso litore, Siciliz xmulu. *Anglia.*
 Selenissa. *Regina mater.*
 Sicilia. *Gallia regnum.*
 Timandra. *Jana Albretia, Henrici IV mater.*
 Timonides. *Domus Albigniac.*
 Usinulca. *Calvinus.*

I N D E X

I N

B A R C L A I I

A R G E N I D E M.

- A** Cegoras ad Meleandrum Regem primus transiit. 207
- Aceto. vide Poliarchus.
- Advocatorum censura. 310
- Aetna tres rivos evomit. 212
- Aequitas Deorum defensa. 378
- Alcaa Selenissa scribit. 257
- Aldina catella epitaphium. 165.
- Anaximander, Lycogenis nepos, Monarchia male affectum se prodit. 89
- Aneroëstus, Rex Allobrogum, dono habuit Poliarchum. 380 proclamatur occisus. 383. postea sacerdos Jovis Caelestis salutatur. 504.
- Nuptias Argenidi & Poliarchi vaticinio fortunat. 546
- Angari, ignes nocturni publici. 34
- Antenorius, sacerdos Apollinis. 163
- Anna, soror Hyanibes, mater Archombroti. 539
- Annulus datus Poliarcho ab Hyanibe Mauritaniae Regina. 162
- Annulus Radiobani. 196
- Apes, symbolum Ibburranii familiae. 74. Regem an habeant. 89
- Apio coronantur mortui victores. 225.
- Aquilius regni duobus excidit. 98
- Archombrotus ex Africa oriundus. 28. Rusticus pro Poliarcho accipitur. 75. 76. Regem Meleandrum eripit undis. 119.
- Oloodemi & Eristhenis fugam remoratur. 141
- Meleandrum Poliarcho male affectum reddit. 193. Meleandri insignia regia induit. 216. Radiobani insidias deprehendit. 221. Hyempsal inter suos vocatur. 406.
- Meleandri filius esse dignoscitur. 532. &c.
- Argenis cur Palladis sacris praeficiatur? 30.
- Quo animo Poliarchi necem excipiat? 52.
- Mor-

I N D E X.

- Mortem sibi conscire molitur.* 53. in
furorem versa canit. 111. *Triumphalicur-*
ru vehitur sola. 227. *Morbum simulat.* 325.
Poliarcho desponsatur. 535
Armilla Poliarcho oblata. 134. 146. 154.
Arsidas in Poliarchi speluncam concedit. 62.
ab Argenide missus. 356, 357. in *Mauri-*
tanium venit. 480. *intemperie glaciei ex-*
hausta agrotat. 473
Astioristes. Commindorix. Poliarchus.
B *Acchus, i. vinum, medicus Poliarcho fe-*
bricitanti. 273
Balearium in vibrandum fundi peritia. 204
Barba ascititia latronis. 64, 65
Bellum in Lycogenem ratum. 122. *gestum.* 177
Bocchus, ferendus Archom-
broti epistolis delectus. 495. *desert.* 521, 523
Britomandes, Poliarchi avus. 366. *pater.* 367
C *Aninus catulus Marti Enyalio immolatur.* 205
Cereri signum. 115
Cerovistus. Poliarchi nutritores.
Chorea Satyrorum, qua
- Saturni filius mundus sorte obtingebat.* 216
Cicuta confecti Eristhenes & Oloodemus. 175. 176
Cleobulus Meleandro bellum consulit. 121
Clupea, urbs Mauritania. 161
Commindorix, tyrannus. 367. *occisus ab Astioriste.* 392
Cornius Harsicora. 446
Crestor Aneroeſti familiaris. 506, 507. & *Simplidas.* 508, 510
Cupiditatum immodicorum frana. 512
D *Emades Selenissa filius.* 244, 245
Deorum Aequitas.
Deum existere, Aneroeſtus differit. 512
Diana hymnus. 157
Dira in insidiantes Regibus. 36. in *ſædiſragos.* 112
Druidum carmina. 366
Dunalbius, uni familia regiam potestatem addicendam esse, probat. 95. *Ille & Arſilas in adibus Nicopompi cernant.* 278
E *Peirſte, propugnaculum Sicilia.* 114
Epithalamium Argenidis & Poliarchi. 544
Eristhenis in Meleandrum conjuratio. 137
Eury-

I N D E X.

- Eurymedes Poliarchum si-*
bi ignotum verberat. 107
Extâ victimarum in ma-
re projecta. 520
F*Ebru largo vini potu*
expulsa. 272, 273
Fecialium religio. 113. *so-*
lennia verba. 405
Fortitudinis simulacrum.
 499
Fortuna Dea habitus. 217
Templum. 358, 359
Fortuna, falso temeritatu
insimulata. 360, 361
Fuga sponsi cum virgine
frequens. 306
G*Alatea sui Acis an-*
xia. 56.
Gallica connubia Siculis
principibus interdicta.
 401
Gelanorus Poliarchi mor-
tem scite comminisci-
tur. 49
Gelidâ admotâ ruborem
ex nimio fletu contra-
ctum temperat Arge-
nis. 55
Gigantomachia descri-
ptio. 391
Glaciei per æstatem poma
inserta. 471
Gobryas præfectus na-
vium. 365. *à Poliar-*
cho. 452. *ad Argeni-*
dem cum purpura. 464
H*Arficora & Cornius*
nepotes Radiroba-
nis. 446, 496, 497
Heracleon insanus Poliar-
chum simulans. 84
Hospitalis Jovi extâ sacrat
Juba. 471
Hyanisbe Mauritania re-
gina. 161
Hyperephanii quales. 126
I*Burrane Lydus.* 72, 73
Ischiobates Theocrinen
veneno extinguere pa-
rans. 258
Insania nulli expertes. 87
Jovis Cælestis templum.
 498
Juba Mauritania præfectus
Arsidam percunctatur.
 469
Junonis Cælestis templum.
 256, 411
Jurisjurandi formula Hya-
nisbes. 493
Jusjurandum ad pacis fe-
du's offert Lycogenes. 61
L*egati, venarum instar.*
 457
Legum condendarum jus
Regibus. 420
Lingua errantis gratia.
 264
Literarum usus, & con-
temptus. 72
Lixa urbs Mauris. 154
Lycogenes Argenidem ra-
pere contendit. 30. *oc-*
ciditur. 220
M*athematicorum ludi-*
bria. 180
Matrimonia Principum
non ex affectu amici-
tia. 304
Medicorum iniquissima
mer-

- merces.* 28
Meleander, rex Sicilia. 28. plus justo venatus indulget, & largitur immodice. 29. Olea cur coronetur. 30
Meleandricasus in lacum. 118. in terram. 109. nummus. 30. arma & insignia concessa Archombroto. 216
Mergania regio à suis principibus defecit. 98 234
Molà asperguntur devota animalia. 103
Monile Eryphiles. 243
N *Atalus dies Hyannisbes.* 421
Naves triremes prima Corinthios auctoris habent. 307
Navis Meleandri inscriptio. 198
Navis mersa. 144
Neptuni ara. 519
Nilus, incerta patria. 19
O *Rationes precesque diu non vana.* 362
P *Acu imago.* 228
Palladus simulacrum. 103. à Pallade se liberatum falso putat Meleander. 294. Palladus sacris proficitur Argenis. 297
Paupertatis spontanea laus. 512
Phorbas cum furto sacculi Arsida aufugit. 473
Phthintia, oppidum Sicilia. 27
Poculum anancaum. 175
Poëscos genius extra verum. 280
Poliarchi nutritores. 369
Poliarchus predones abigit. 24, 25. aceto sua vulnera lavat. 33. Perduellionis insimulatur. 37. ejus epitaphium. 51. Argenidem Sacrorum praesidem ignota veste alloquitur. 107. Peiratas occidit. 149. ereptas à praeconibus gemmas Hyannisba Mauritania regina restituit. 160. Mercatoris speciem gerit. 283. Theocrinen puellam se tandem simulasse aperit. 290, 291. Pueri natura. 370. Scordanes vocatur. 380. & Astioristes. 369, 380. Britomandi patri à matre offertur. 385, 386. In Mauritaniam inscius appulit. 402. ejus cum Radirobane certamen. 439. Argenidem ducit uxorem. 543
Prodigiorum descriptio. 125
Prudentia simulacrum. 499
Purpura. vide Gobryas.
R *Adiobanes, Sardinia Rex, suppetias fere Meleander.*

INDEX.

- Meleandro.* 196. *Argenidis nuptias petit.*
 240. *Hyanisba bellum indicit.* 405. *occisus à Poliarcho.* 440
Reges à suauitate amandiarcentur. 304. *Improbatur eorum potestas.*
 90. *An ex una stirpe melius quam ex comitiis populi asciscantur?*
 93. *an precario regnent?*
 93, 416. *Regum cognata potentia calo.* 36. *amicitia.* 42, 43
S *Ardi deuoventur.* 341
Sicambre. vide Poliarchi nutritores.
Simplidas. vide Crestor.
T *abella Veneri deuota.* 26
Tempestas mariu. 142
Testamentum militare. 424
Themison, medicus Afer, soluendam venam censet. 444
Theocrine, filia Alcaa. 257. *Latrones occidit.*
 267. *Poliarchus.* 292. *Pallas esse creditur à Meleandro.* 294
Timandra, uxor Britomandu, Astioristem filium Sicambra dat alendum. 368, 369
Timonides ad feruorem Poliarcho armillam electus. 136, 137. *legatus à Meleandro ad Hyanisben.* 458
Treutacommilcondorus, Pater Theocrines. 258
Triumphus species. 227
Tussim commouet caute Argenis. 59
V *estigalia ab egenis non exigenda.* 308. *ut Regi prestanda?* 412, 413
Veneris Calestis templum. 410, 411. *Erycina.* 25, 26
Vestium mutatio. 81

FINIS.

